

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการย่อยที่ 1

การพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย
(Ecotourism Standards Development in Thailand)

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.ราณี อีสัยกุล และคณะ

พฤศจิกายน 2559

เลขที่สัญญา RDG5850077

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย
Ecotourism Standards Development in Thailand

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ราณี อธิชัยกุล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รชพร จันทร์สว่าง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

แนวทางการพัฒนามาตรฐานและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย วช./สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ
(Acknowledgement)

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย ได้รับเงินทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2558 และได้รับการส่งเสริมด้านเวลาและสิ่งอำนวยความสะดวกจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ในโอกาสนี้ดิฉันขอขอบพระคุณอย่างสูงต่อผู้ประสานงานสำนักประสานงานโครงการวิจัยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการและนายกสสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) ที่ได้ให้โอกาสคณะวิจัยในการจัดทำโครงการวิจัยนี้ ขอขอบคุณกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ข้อชี้แนะที่ทำให้ผลงานวิจัยนี้มีคุณค่าและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรเชษฐ์ เชษฐมาส ประธานกรรมการฯ ขอขอบพระคุณหน่วยงาน ผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน และท้ายนี้ ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ได้สละเวลาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล การสัมภาษณ์ และข้อคิดเห็นซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี รวมทั้งทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนให้ข้อคิดเห็นในการค้นคว้าวิจัยอันเป็นประโยชน์แก่คณะผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร. ราณี อีสัยกุล และคณะ

วิชาเอกการจัดการการท่องเที่ยว
สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ถนนแจ้งวัฒนะ ปากเกร็ด นนทบุรี 11120
พฤศจิกายน 2559

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ชื่อโครงการวิจัย การพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย

Ecotourism Standards Development in Thailand

ชื่อนักวิจัย รองศาสตราจารย์ ดร. ราณี อีสัยกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รชพร จันทรสว่าง

หน่วยงาน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

1. บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดการจ้างงาน การลงทุน และการกระจายรายได้สู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง กรมการท่องเที่ยว (2559) รายงานว่าสถานการณ์นักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทย ปี พ.ศ. 2558 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 29.8 ล้านคน มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 20.44 เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา และมีรายได้จากตลาดต่างประเทศ ปี พ.ศ. 2558 ประมาณ 1,118,763 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 22.74 แต่การขยายตัวของการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ประกอบกับการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มจำนวนสูงขึ้น โดยปราศจากการจัดการและการดูแลบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและเชิงศิลปวัฒนธรรมหลายแห่งเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง อันส่งผลกระทบต่อสมดุลของระบบนิเวศโดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติซึ่งเมื่อเกิดความเสื่อมโทรมแล้วการฟื้นฟูให้กลับมาเหมือนเดิมก็นับเป็นเรื่องที่ทำได้ค่อนข้างยาก (วัฒนาพร สุญา, 2545) จึงเกิดกระแสการท่องเที่ยวที่สำคัญ 3 ประการขึ้น ได้แก่ กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กระแสความต้องการศึกษาเรียนรู้ และกระแสความต้องการพัฒนาโดยใช้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ก่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกที่ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน เพื่อช่วยฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม และรักษาทรัพยากรให้ยั่งยืนต่อไปอย่างยั่งยืน

ตลอดระยะเวลา 12 ปี ของการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในต่างประเทศและในประเทศไทย ปัจจุบันแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังคงเป็นแนวคิดที่สำคัญในการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเนื่องจากยังคงมีแหล่งท่องเที่ยวอีกจำนวนมากที่ถูกคุกคามจากการท่องเที่ยวที่เกินขอบเขต ดังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่ระบุถึงการฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยการฟื้นฟูพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เสื่อมโทรม (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555: 74) รายงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2555-2556 พบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีจำนวนมากที่สุดจำนวน 5,344,534 คน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย: 2556) ซึ่งหากเปรียบเทียบกับสัดส่วนนักท่องเที่ยว

ทั้งหมดที่เดินทางมาท่องเที่ยวเมื่อปี พ.ศ. 2556 พบว่ามีนักท่องเที่ยวจำนวน 26,546,725 คน (กรมการท่องเที่ยว: 2556) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าสัดส่วนนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีสัดส่วนร้อยละ 20 ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งหมดที่เดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย การขยายตัวของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังคงเพิ่มมากขึ้นทุกปี แต่การขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยยังไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพอาจเนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเท่าที่ควร แต่การศึกษาประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผ่านมาแม้มีจำนวนมากแต่มักเป็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่ และยังขาดการเก็บรวบรวมข้อมูลนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นตัวเลขยืนยันที่แน่นอน อีกทั้งมีการศึกษามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ภายหลังการศึกษากลับไม่มีการต่อยอดหรือนำไปประเมินแหล่งท่องเที่ยวเพื่อผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นรูปธรรมเช่นเดียวกับการขับเคลื่อนการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปัจจุบันที่ยังขาดการสร้างจุดขายให้กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย รวมถึงการส่งเสริมการตลาดยังขาดความชัดเจน โดยเฉพาะการตลาดที่เน้นการใช้สื่อสังคมที่ปัจจุบันนับว่ามีอิทธิพลต่อการตลาดเป็นอย่างมาก

ด้วยความเชื่อมั่นของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการสร้างงานและการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นโดยตรงในสัดส่วนที่มากกว่านักท่องเที่ยวทั่วไปค่อนข้างมาก ประกอบกับแนวคิดการสนับสนุนให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวที่เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรและวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยวหลากหลาย การสร้างความรู้ความเข้าใจอันดีให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้เสียในธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาหาคำตอบเชิงประจักษ์เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในหมู่นักท่องเที่ยวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- (1) ศึกษาบริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย
- (2) ประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยตามกรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว
- (3) สร้างแบบและประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย
- (4) เสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

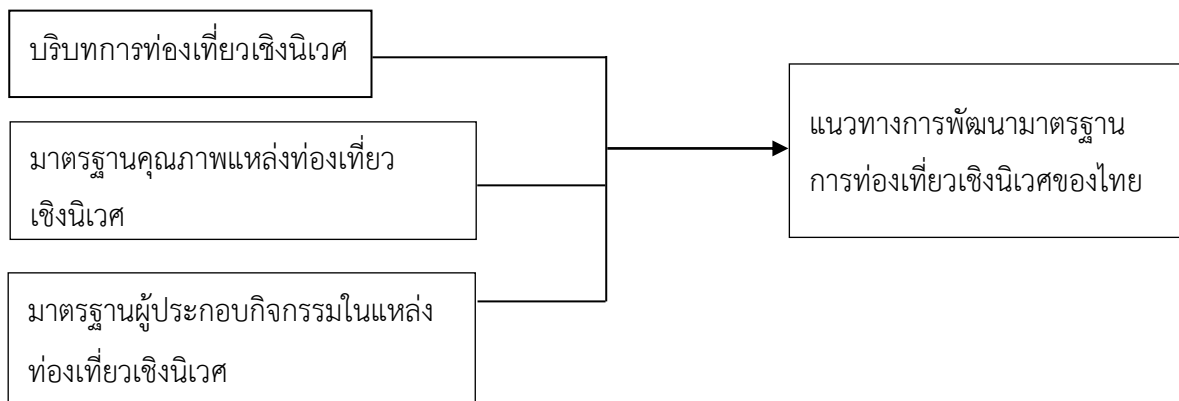
1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยด้านเนื้อหาเพื่อศึกษา

(1) บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย ได้แก่ ความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และปัญหาการพัฒนาและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(2) สร้างแบบและประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผู้ประกอบกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม และกำหนดแนวทางเชิงนโยบายการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

ดังแสดงในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ศึกษาในประเทศไทย คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาครัฐและเอกชน ได้แก่ ผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย งานวิจัยนี้กำหนดพื้นที่ศึกษา 5 ภูมิภาคหลักในประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันตก โดยกำหนดศึกษาในอุทยานแห่งชาติในแต่ละภาคที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้ว โดยเลือกอุทยานแห่งชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ และเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบก ทางน้ำ และทางทะเล และพิจารณาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) รวม 6 แห่ง ได้แก่

- 1) ภาคเหนือ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่
- 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

3) ภาคใต้ อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา

4) ภาคกลาง อุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

5) ภาคตะวันตก อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

1.3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา งานวิจัยนี้เริ่มศึกษาตั้งแต่ 15 มิถุนายน 2558 ถึง 14 มิถุนายน 2559

1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

1) การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ตำรา หนังสือ เอกสาร รายงานวิจัย และเว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสถานศึกษาของไทยที่สอนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1, 2 และ 3

2) การสำรวจและเลือกพื้นที่ศึกษาจุดหมายปลายทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 5 ภาคหลักที่เป็นตัวแทนของประเทศไทย โดยกำหนดศึกษาในอุทยานแห่งชาติในแต่ละภาคที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้ว โดยเลือกอุทยานแห่งชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีระบบนิเวศวิทยาที่สมบูรณ์ และเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบกทางน้ำและทางทะเล รวม 6 แห่ง ได้แก่ ภาคเหนือ: อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ภาคใต้: อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา ภาคกลาง: อุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และภาคตะวันตก: อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

3) การประชุมกลุ่มย่อย (focus group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานท้องถิ่น เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่เป็นตัวแทน ชุมชนบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศ มัคคุเทศก์ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกรรมการสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย เพื่อใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1, 2 และ 3

4) การทดสอบและประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นตัวแทนและสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย เพื่อใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และ 3

2. สรุปผลการดำเนินงาน

2.1 บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย

ผลการศึกษาพบว่าประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวมวลชนที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม และเกิดมลภาวะทางสิ่งแวดล้อม จึงเกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นเพื่อลดผลกระทบดังกล่าว ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในฐานะเป็นหน่วยงานหลักที่ดูแล

รับผิดชอบในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในขณะนั้น ได้ผลักดันให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับการกำหนดให้เป็นนโยบายระดับชาติ และเพื่อให้นโยบายดังกล่าวมีการนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณากลับกรอง การดำเนินงาน และแผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยให้มีความสอดคล้องในทิศทางเดียวกัน โดยมี ททท. มีบทบาทหลักในการผลักดันและประสานการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เช่น กรมป่าไม้ กรมศิลปากร กรมการปกครอง ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น โดยมีสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยเป็นเครือข่ายความร่วมมือจากภาคเอกชนที่สำคัญและร่วมในกระบวนการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย สรุปสาระสำคัญของนโยบายเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในประเทศไทย (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2540) ได้ดังนี้

(1) วิสัยทัศน์และจุดมุ่งหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย

วิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2540-2549) คือ “การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีการจัดการสิ่งแวดล้อม ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสืบไป”

จุดมุ่งหมายสูงสุด (Super Goal) ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คงสภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมที่ดี และประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นจุดมุ่งหมายเฉพาะในระยะแรกของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

1) ให้มีแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ ที่ได้รับการจัดการอย่างมีความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ พื้นฟู และการรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืนโดยคำนึงถึงขีดความสามารถที่รองรับได้ โดยมีการกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์พื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่นอกเขตอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว

2) ให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ อันเป็นการสนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมโดยรวม

3) ให้มีการจัดการที่ประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตามบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน โดยมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกันและมีการศึกษาร่วมกันอย่างมีระบบ ทั้งนี้ต้องมีการจัดการ อย่างมีส่วนร่วมที่เสมอภาคและเป็นธรรมของประชาชนท้องถิ่น ในกระบวนการท่องเที่ยวในด้านการจัดการ กำกับ ดูแล และการประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทิศทางที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์อย่างเหมาะสม เสริมสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ประชาชนสามารถรักษาวิถีชีวิตที่ดี ชีวิตและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงด้วยความสมัครใจ

4) ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกลมกลืนกับทรัพยากร โดยคงรักษาสีเขียวที่เดิม มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน รักษาเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและสังคมของพื้นที่ และมีบรรยากาศการท่องเที่ยวที่ให้ความมั่นใจและความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

5) ให้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพ เดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทยมากขึ้น นักท่องเที่ยวชาวไทยมีการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในประเทศอย่างกว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและประชาชนทั่วไป และมีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ อย่างเหมาะสม

(2) นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ นโยบายหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และนโยบายด้านต่างๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2540; การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2545) ดังนี้

(2.1) นโยบายหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ต้องมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงกำหนดให้มียุทธศาสตร์หลัก ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมีการควบคุมดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมแท้ไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือลดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหว ง่ายต่อการถูกกระทบ และฟื้นตัวได้ยาก
2. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม และการปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมเดิมที่มีอยู่ พึงหลีกเลี่ยงความขัดแย้งอย่างรุนแรงต่อการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ หากเน้นในการแปรประโยชน์จากการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยรวม
3. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ และการมีรายได้เพียงอย่างเดียว
4. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือให้ประชาชนมีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ
5. การให้ความสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นความจำเป็นอันดับต้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทั้งนี้ให้องค์กรต่างๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และกำหนดวิธีการที่เหมาะสม
6. การนำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่างๆ อย่างมีความสำคัญ ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาภาค พร้อมทั้งให้มีการจัดสรร และกระจายงบประมาณอย่างทั่วถึงและเพียงพอ

7. การสนับสนุนการศึกษา วิจัย และประเมินผลการพัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหาและการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน

8. การใช้กฎหมายในการควบคุม ดูแล รักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำ ตักเตือน และสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย

9. การจัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือการจัดการ (Code of Conduct) แก่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง

10. การจัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน โดยให้มีการประสานงานด้านข้อมูลข่าวสารและการจัดการร่วมกันทุกระดับ

(2.2) นโยบายด้านต่างๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการจัดการที่ประสานการจัดการในด้านต่างๆ ภายใต้หลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และองค์ประกอบในเชิงระบบของการท่องเที่ยว ซึ่งกระบวนการจัดการจะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและชัดเจนระหว่างองค์ประกอบต่างๆ อย่างไรก็ตาม นโยบายการจัดการได้กำหนดแนวทางด้านต่างๆ 6 ด้าน ซึ่งสามารถกำหนดเป็นนโยบายและกลยุทธ์การจัดการที่มีประสิทธิภาพได้ นโยบายเฉพาะด้าน มีดังนี้

1. นโยบายด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
2. นโยบายด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก
3. นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น
4. นโยบายด้านการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว
5. นโยบายด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว
6. นโยบายด้านการส่งเสริมการลงทุน

(3) แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ

ภายหลังจากการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2544 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ ประกอบด้วย 14 แผนงาน 37 โครงการ กำหนดงบประมาณเบื้องต้น 480 ล้านบาท และระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี (พ.ศ. 2545-2549) ดังแสดงในตารางที่ 1 อย่างไรก็ตามนโยบายและแผนงานดังกล่าวถูกนำมาปฏิบัติแล้วในบางส่วนตามภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากหลังจากที่มีการก่อตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ภารกิจของการวางแผนและพัฒนากลายเป็นบทบาทของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ส่งผลให้นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขาดการปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง งบประมาณและโครงการต่างๆ ขาดการติดตามและประเมินผลงานที่ได้ดำเนินการแล้ว

อย่างไรก็ดีในปัจจุบันประเทศไทยยังคงประสบปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหลายปัญหา และยังคงเป็นปัญหาเดิมๆ ที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เช่น ปัญหาด้านความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติลดลง ปัญหาจุดดึงดูดการท่องเที่ยวเป็นพื้นที่เปราะบาง ซึ่งต้องการอนุรักษ์ และดูแลเอาใจใส่อย่างระมัดระวัง ปัญหาด้านการจัดการด้านการใช้ประโยชน์แหล่งท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนขาดประสิทธิภาพ ปัญหาด้านการจัดการบริการนักท่องเที่ยวไม่เพียงพอและยังไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวขาดความหลากหลาย ปัญหาด้านศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวขาดการปรับปรุงให้ทันสมัย และปัญหาด้านชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวจำนวนน้อย เป็นต้น

2.2. ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย

2.2.1 ผลการประชุมกลุ่มย่อยและสัมภาษณ์เพื่อประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการประชุมกลุ่มย่อยและสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุทยานแห่งชาติ 6 แห่งในประเทศไทย จำแนกเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

(1) อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ใน 4 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 1.1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	- มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น มีความหลากหลายของป่า เช่น ป่าสน ป่าเต็งรัง และมีป่าชุมชน มีอากาศหนาวเย็นสบายตลอดปี มีธรณีสัณฐานที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทย - มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีพืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ - เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างมาก โดยชุมชนยังอยู่ในพื้นที่และใช้ทรัพยากรในพื้นที่ค่อนข้างมาก เป็นป่าต้นน้ำที่สำคัญแก่คนในชุมชน เช่น ชุมชนชาวม้งและปกาเกอญอ - แต่มีความเปราะบางต่อการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น เหตุจากปัจจัยทางธรรมชาติ หรือเหตุจากปัจจัยที่มนุษย์มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น การบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้ของชาวไทยภูเขา การใช้ที่ดินผิดประเภท กิจกรรมการท่องเที่ยวและนันทนาการโดยเฉพาะในช่วงวันหยุดยาวและฤดูหนาวที่มียอดนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางไปเที่ยวชม - มีหน่วยงานกักกัน เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น และมีการชักซ้อมกับโรงพยาบาลใกล้เคียง
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	- มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล - มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว แต่ในช่วงวันหยุดยาวหรือช่วงวันหยุดปิดภาคเรียนจะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ต้องการเที่ยวชมและกางเต็นท์มากกว่าขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เกิดปัญหาการติดทางขึ้นดอย - มีการให้บริการบ้านพัก ร้านอาหาร และโครงสร้างพื้นฐานที่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่การออกแบบที่พักของอุทยานฯ เป็นแบบเดียวกันทั้งประเทศ ซึ่งบางครั้งอาจไม่เหมาะสมกับบางภูมิประเทศ - มีกิจกรรมเดินป่าเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เทียนน้ำตก ดูนก ศึกษาพันธุ์ไม้ ดูป่าเมฆ เป็นต้น

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว และมีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้บุคคล แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อถาวรที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลานานทำให้ขาดความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน มีเว็บไซต์แต่เป็นเว็บไซต์รวมของทุกอุทยานฯ และสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายบรรยายให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับนักท่องเที่ยวไทย และสามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่เป็นลักษณะของการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น - มีการอบรมผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นและอาสาสมัครเพื่อสร้างจิตสำนึกในการไม่ทิ้งขยะ - มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ - มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	- มีการนำแนวคิดการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาป่าและจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวด้วยการเป็นอาสาสมัคร - ฝึกอบรมให้ชาวบ้านเป็นผู้เล่าเรื่องราวของธรรมชาติ เกิดเป็นผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นที่มีจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของบ้านและรักบ้านที่เป็นถิ่นฐาน - ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการบ้านพัก ลานกางเต็นท์ โฮมสเตย์ อาหารและเครื่องดื่ม และบริการเป็นผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่น

(2) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ใน 4 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 1.2 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	- มีความหลากหลายของธรรมชาติ มีอากาศเย็นสบายตลอดปี มีธรณีสัณฐานที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทย มีจุดท่องเที่ยวหลายจุดในอุทยานฯ และได้รับการรับรองเป็นแหล่งมรดกโลกด้านธรรมชาติจากองค์การ UNESCO - แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีพืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ - เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างน้อย เนื่องจากไม่มีชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร - จัดให้มีหน่วยงานกักกัน และกำหนดกฎระเบียบจราจรให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตาม เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น ห้ามส่งเสียงดัง ห้ามขับรถเร็ว ห้ามให้อาหารสัตว์ เป็นต้น

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
การจัดการด้านการ ใช้ประโยชน์ของ พื้นที่เพื่อให้เกิด ความยั่งยืน	- มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล - มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ ทั้งนักท่องเที่ยวไป-กลับ และพักค้างแรม และมีการกำหนดจำนวนเดินเท้าในบางเส้นทาง แต่มาตรฐานการ กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจนเนื่องจากขึ้นอยู่กับวัดจำนวนนักท่องเที่ยววันไหน และในช่วงเทศกาล หรือวันหยุดยาว เช่น ปีใหม่ จะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ต้องการเที่ยวชมอุทยานฯ และต้องการกางเต็นท์ มากกว่าขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว - อยากให้ภาคเอกชนเป็นผู้ให้บริการด้านต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว แต่เอกชนมักไม่ทำกิจการเพื่อส่วนรวม ทำให้ อุทยานฯ ประสบปัญหาในการควบคุมและกำหนดมาตรฐานการให้บริการด้านต่างๆ จึงไม่สามารถเปิดโอกาสให้ เอกชนจัดทำได้ทั้งหมด แต่นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการที่พัก ร้านอาหารของภาคเอกชนได้ในบริเวณนอก อุทยานฯ และเพียงเดินทางเข้ามาเที่ยวในอุทยานฯ โดยไม่จำเป็นต้องพักแรมในอุทยานฯ เขาใหญ่ได้ - มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติระยะสั้นนักท่องเที่ยวสามารถเดินได้เอง แต่บางเส้นทางจำเป็นต้องมีผู้นำทาง ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ หรือมัคคุเทศก์เฉพาะพื้นที่ - มีกิจกรรมเที่ยวน้ำตก ส่องสัตว์ ดูนก ศึกษาพันธุ์ไม้
การจัดการด้านการ ให้ความรู้และสร้าง จิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวและมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคล และไม่ใช้สื่อบุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล สื่อได้รับการปรับปรุงด้วยเงินสนับสนุนจากการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ให้มีความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน มี facebook และ website ของอุทยานฯ เอง และสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายที่บรรยายให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับนักท่องเที่ยวไทย และสามารถสื่อสารเกี่ยวกับ แหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่เป็นลักษณะของการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่ง ท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ อุทยานฯ ควรเสริมการให้ความรู้เรื่องพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าที่มีหลากหลายในอุทยานฯ แก่ นักท่องเที่ยว เพื่อให้เห็นคุณค่าของป่า - มีการจัดทำโครงการ Junior Ranger เพื่อสร้างสายใยครอบครัว สร้างความรักความผูกพันพ่อแม่ลูก โดยให้พ่อแม่ อธิบายให้ความรู้ระบบนิเวศกับลูก แล้วให้ลูกตอบคำถาม และลูกที่ตอบคำถามถูกต้องจะได้ประกาศนียบัตร - มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท อุทยานฯ เขาใหญ่มีการจัดการเตาเผาขยะที่จัดทำโดยบริษัท TPI ให้แก่เทศบาลตำบลห้วยสี - มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจาก พื้นที่ธรรมชาติ - มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ตามความ เหมาะสม
การมีส่วนร่วมของ ชุมชนในกิจกรรม การท่องเที่ยว	- ถนนทางเข้าอุทยานฯ เขาใหญ่จากอำเภอปากช่องค่อนข้างแคบ อุทยานฯ จึงห้ามบริษัทนำเที่ยวนำรถโค้ช ขึ้นเขา และได้จัดรถสองแถวไว้รับช่วงส่งนักท่องเที่ยวขึ้นเขา ซึ่งชุมชนเป็นผู้ขับรถสองแถวและให้บริการ ทำให้ ชุมชนมีรายได้จากการขับรถสองแถวบริการรับ-ส่งนักท่องเที่ยว โดยอุทยานฯ จะเป็นผู้จัดคิวรถสองแถวในแต่ละวัน - ชุมชนยังมีรายได้จากการให้บริการส่องสัตว์ โดยจัดเป็นระบบสวัสดิการให้แก่ครอบครัวเจ้าหน้าที่ได้ให้บริการ ส่องสัตว์แก่นักท่องเที่ยว บนรถมีผู้นำส่องสัตว์ซึ่งจะต้องผ่านการฝึกอบรมให้มีความรู้เรื่องสัตว์ป่าและระบบนิเวศ โดยจัดเป็นลักษณะกิจกรรมแบบ Night Safari Tour

(3) อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติเขาสกใน 4 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 1.3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติเขาสก

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติเขาสก
ศักยภาพในการ เป็นแหล่ง ท่องเที่ยว เชิงนิเวศ	- มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติ คงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ และพันธุ์ไม้หายาก มีธรณีสัณฐานที่พบได้น้อย เช่น เขาหินปูน - ลักษณะการท่องเที่ยวประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางบก มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ มีน้ำตก และมีแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ เนื่องจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้มีการสร้างอ่างเก็บน้ำเขื่อนรัชชประภาบริเวณอุทยาน - มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีพืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ - มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นชาวใต้ แต่ไม่มีชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย มีเพียงวัฒนธรรมของคนภาคใต้ - แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจริญเติบโตมากเกินไปในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดขยะจำนวนมาก ลำธารเริ่มเน่าเสีย ภาครัฐไม่มีการทำผังเมือง จัดระเบียบเมืองในการสร้างสิ่งปลูกสร้างระหว่างลำน้ำและอาคารบ้านเรือน - มีหน่วยงานกู้ภัย เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น อุบัติเหตุทางถนน อุบัติเหตุทางน้ำ จะมีเรือเร็วให้ความช่วยเหลือ
การจัดการด้าน การใช้ ประโยชน์ของ พื้นที่เพื่อให้เกิด ความยั่งยืน	- มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล - มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว แต่ยังไม่ได้มีการจัดทำจริงจึงเพราะอุทยานฯ เขา สกไม่มีปัญหาการจราจรติดขัดหรือปัญหาขยะจำนวนมาก แต่มีการกำหนดขนาดของกลุ่มที่เดินป่าสำหรับการบริเวณเขื่อนอุทยานฯ มีการกำหนดจำนวนแพที่ปักอยู่แล้ว - มีการให้บริการบ้านพัก แพที่พัก ร้านอาหาร และมีการให้บริการที่พักขนาดเล็กของเอกชนบริเวณทางเข้าอุทยานแห่งชาติเขาสก และแพที่พักเอกชนในเขื่อนรัชชประภา - มีกิจกรรมท่องเที่ยวทางบก เช่น เดินป่าในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เล่นน้ำตก นั่งช้าง และมีกิจกรรมทางน้ำบริเวณเขื่อน เช่น ล่องเรือชมวิวทิวทัศน์ ดูน้ตก ดูสัตว์ป่า พายเรือแคนู
การจัดการด้าน การให้ความรู้ และสร้าง จิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว และมีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้สื่อ บุคคล แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อถาวรที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลานานทำให้ขาดความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน มี website แต่เป็นเว็บไซต์รวมของทุกอุทยานฯ และสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมาย บรรยายให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวไทย และสามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่เป็นลักษณะของการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น - มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ - มีการอบรมให้ความรู้กับคนขับเรือ เจ้าของแพที่พัก ข้อพึงปฏิบัติและข้อห้ามปฏิบัติมีการประชุมร่วมกันระหว่างอุทยานฯ กับภาคเอกชน

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติเขาสก
การมีส่วนร่วม ของชุมชน ในกิจกรรม การท่องเที่ยว	- ชุมชนใกล้เคียงอุทยานฯ มีความต้องการอนุรักษ์ป่าชุมชนไม่ให้ถูกทำลาย จึงจัดตั้งเป็นกลุ่มท่องเที่ยวต่างๆ จำนวน 11 ชุมชน และได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยว - ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการบ้านพัก โฮมสเตย์ อาหารและเครื่องดื่ม และบริการเป็นผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่น - ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น คนขับเรือเที่ยวเขื่อน หรือเป็นเจ้าของเรือที่ให้บริการ ค่าอาหารและเครื่องดื่มของนักท่องเที่ยว ชาวบ้านเลี้ยงปลาในกระชัง การขายของที่ระลึกที่จำหน่ายบริเวณท่าเรือ และค่าแพที่พักบางแห่ง และให้บริการเดินป่า ล่องสัตว์

(4) อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ใน 4 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 1.4 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว เชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์
ศักยภาพในการ เป็นแหล่ง ท่องเที่ยว เชิงนิเวศ	- เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น มีความหลากหลายของชายหาดและเกาะต่างๆ มีภูมิอากาศแบบมรสุม มีจุดท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งดำน้ำดูปะการังหลายจุดในอุทยานฯ - มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรทั้งบนบกและในทะเล ประกอบกับวิถีทัศน์ธรรมชาติและทางทะเลที่งดงามเหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและศึกษาหาความรู้ด้านธรรมชาติและทางทะเล มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ และนกที่หายาก มีหาดทรายขาวสะอาด มีแนวปะการังริมฝั่งน้ำตื้น ปะการังและสัตว์ทะเลหายาก - จัดให้มีมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น บริเวณท่าเรือมีตำรวจ และมีหน่วยทหารเรือและเรือตรวจรักษาความปลอดภัย มีการอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้แก่เจ้าหน้าที่อุทยานฯ มีคุุเทศก์ พนักงานเรือและผู้ประกอบการนำเที่ยวในพื้นที่ แต่อุทยานฯ มีปัญหาความปลอดภัยเนื่องจากบนเกาะ มีเพียงห้องปฐมพยาบาลแต่ไม่มีนางพยาบาล
การจัดการด้าน การใช้ ประโยชน์ของ พื้นที่เพื่อให้เกิด ความยั่งยืน	- การกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล เช่น ฤดูมรสุม อุทยานฯ จะปิดไม่ให้นักท่องเที่ยวเนื่องจากคลื่นลมแรง และเพื่อให้ธรรมชาติฟื้นตัว - มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ด้วยการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการทั้งนักท่องเที่ยวไปกลับและพักค้าง แต่ในความเป็นจริงควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวได้ยากเนื่องจากเป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเล - มีการจัดประชุมคณะกรรมการระดับพื้นที่ (PAC) ในลักษณะการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ - มีการให้บริการบ้านพักที่มีสภาพทรุดโทรม ลานกางเต็นท์ ร้านอาหารสวัสดิการ และโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว - แหล่งท่องเที่ยวเกาะนอกเขตอุทยานฯ เช่น เกาะพระทอง หรือฝั่งบกที่เป็นชายหาด มีที่พักแบบรีสอร์ต และโฮมสเตย์ของชาวบ้านอยู่บ้าง แต่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน - มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมดูนก กิจกรรมศึกษาพันธุ์ไม้ กิจกรรมดำน้ำดูปะการังน้ำตื้นและน้ำลึก กิจกรรมเยี่ยมชมวิถีชีวิตชาวมอแกน

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์
การจัดการด้าน การให้ความรู้ และสร้าง จิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำอุทยานฯ จะมีเจ้าหน้าที่บรรยายสั้นๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวก่อน เพื่อให้ความรู้เรื่องปะการังและการไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การใช้อุปกรณ์ดำน้ำ - มีสื่อหลายประเภท อุทยานฯ มีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้บุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล เช่น มีการจัดนิทรรศการ การฉายวิดีโอทัศน์ ป้ายสื่อความหมาย เป็นต้น แต่สื่อส่วนใหญ่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลานาน ทำให้ขาดความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน มี website แต่เป็นเว็บไซต์รวมของทุกอุทยานโดยกรมอุทยานฯ - มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภทเป็นย่อยสลายได้และ Recycle ขยะย่อยสลายได้บนเกาะจะใช้วิธีขุดหลุมฝังกลบบนเกาะ ขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้จะมีการเก็บรวบรวมแล้วนำมาขึ้นฝั่ง - มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ - มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ ชาวมอแกน เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์ทางทะเล แต่การจัดอบรมต่างๆ ยังเป็นการจัดตามงบประมาณที่ขอและยังขาดความต่อเนื่อง
การมีส่วนร่วม ของชุมชน ในกิจกรรม การท่องเที่ยว	- ชุมชนชาวมอแกนมีวัฒนธรรมความเชื่อในจิตวิญญาณ ไหว้บรรพบุรุษและผีसाง และยังคงประกอบอาชีพชาวประมงเป็นหลัก ชาวมอแกนอยู่ในพื้นที่อุทยานฯ ในลักษณะเป็นคนพิเศษที่สามารถสร้างที่อยู่อาศัย หาอาหาร จับปลา เก็บหาของป่า ผักตามธรรมชาติได้ เพื่อให้หมู่บ้านชาวมอแกนคงวิถีชีวิตดั้งเดิมอยู่ได้ - ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว มีเพียงรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น ชาวมอแกนเป็นเจ้าของเรือหรือรับจ้างขับเรือหางยาว หรือเป็นลูกเรือ รับจ้างเป็นลูกจ้างอุทยานแห่งชาติและบริษัทนำเที่ยวในพื้นที่ ชาวบ้านยังมีรายได้จากการขายอาหาร ขายของที่ระลึก เช่น ของแกละสลักไม้ เป็นต้น ชาวบ้านเคยมีรายได้จากการแสดงการรำรอนเง็ง ตีกลอง ให้นักท่องเที่ยวชม หรือมีพิธีลอยเรือในเดือนเมษายนที่เป็นกิจกรรมการทำบุญสะเดาะเคราะห์ที่ให้นักท่องเที่ยวสนใจไปชมพิธี

(5) อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานใน 4 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 1.5 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว เชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
ศักยภาพในการ เป็นแหล่ง ท่องเที่ยว เชิงนิเวศ	- เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ เป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี และมีลักษณะเด่นทางธรรมชาติหลายแห่ง เช่น ทะเลสาบ น้ำตก ถ้ำ หน้าผา ทะเลหมอก แหล่งดูนก แหล่งดูผีเสื้อ - มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งชุมนุมของสัตว์ป่าทั้งจากทิศเหนือและทิศใต้ และมีนกนานาชนิด และนกที่หายากในบริเวณลำธารและอ่างเก็บน้ำ สำรวจพบปลาน้ำจืดอาศัยอยู่หลายชนิด - มีชาติพันธุ์ชนเผ่าชาวกะเหรี่ยงบริเวณหมู่บ้านกร่าง ปังลึก บางกลอย ตำบลห้วยแม่เพรียง และแถบบริเวณป่าละอู แต่ชาวกะเหรี่ยงไม่ชอบการท่องเที่ยว แต่อยากได้สิทธิของชาติพันธุ์ จึงต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาชาวกะเหรี่ยง - มีวิถีชีวิตชาวบ้านพุ่มซึ่งอยู่บริเวณขอบอ่างเก็บน้ำที่สนใจทำการท่องเที่ยวโดยจัดบ้านเป็นบังกะโลชมวิถีชีวิตชาวบ้านจับปลาในเขื่อน อนุรักษ์พันธุ์ปลา - จัดให้มีมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นบริเวณแหล่งท่องเที่ยวบนภูเขา มีการกำหนดห้ามยานพาหนะส่วนบุคคลเข้าพื้นที่/ขึ้นเขา เพื่อลดผลกระทบและดูแลความปลอดภัย และให้ใช้บริการรถบริการที่จัดให้เท่านั้น มีการจัดการจราจรขึ้นลงเขาพะเนินทุ่งตามช่วงเวลา

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	- มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล เช่น ช่วงฤดูฝนมีกำหนดปิดการท่องเที่ยวและพักแรมบริเวณพะเนินทุ่ง - มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ด้วยการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ และการบริการ ทั้งนักท่องเที่ยวไป-กลับและพักค้างคืน - มีการจัดประชุมคณะกรรมการระดับพื้นที่ (PAC) ในลักษณะการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน และมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง - มีการให้บริการบ้านพัก ลานกางเต็นท์ นอกอุทยานฯ มีที่พักแบบรีสอร์ทที่สะดวกมีเครื่องปรับอากาศ บังเกอร์บริเวณขอบอุทยานฯ ของชาวบ้านพุซิม และโฮมสเตย์บ้านถ้ำเสือแห่งเดียวที่ผ่านการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ - มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมชมทะเลหมอก ดูนก ดูผีเสื้อ ศึกษาพันธุ์ไม้ เยี่ยมชมวิถีชีวิต ล่องเรือในอ่างเก็บน้ำ ตกปลา เป็นต้น ค่ายเยาวชน กลุ่มศึกษาดูงานกิจกรรม CSR เช่น กิจกรรมปลูกป่าชายเลน สร้างฝายเก็บน้ำ เป็นต้น
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่มีเจ้าหน้าที่ประจำ แต่ระดับการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวยังมีน้อย เพราะเจ้าหน้าที่อุทยาน มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวต้องศึกษาเองหรือมากับมัคคุเทศก์ - มีสื่อหลายประเภท มีการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้บุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล เช่น มีการจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อที่เป็นการศึกษาทางเดียว และไม่ได้ปรับปรุงเนื่องจากขาดอุปกรณ์ ป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกทางแต่ยังมีจำนวนน้อย และไม่มีป้ายภาษาอังกฤษ อุทยานฯ มี website แต่เป็นเว็บไซต์รวม - มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภทเป็นย่อยสลายได้และ Recycle ขยะย่อยสลายได้ - มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” รณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บขยะมา 1 ถุง มาแลกกับต้นไม้ 1 ต้น - มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ธรรมชาติ มีการอบรมผู้ขับรถบริการขึ้นเขาและผู้ขับเรือในอ่างเก็บน้ำ แต่ไม่มีการอบรมให้ผู้ประกอบการนำเที่ยว
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	- การมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นชาวบ้านเป็นลักษณะตัวแทนของชุมชนในคณะกรรมการ PAC ชาวบ้านไม่ได้คิดวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวกันเอง - มีการจัดตั้งชมรมผู้ประกอบการรถเที่ยวเขาพะเนินทุ่ง ให้เจ้าของรถมาลงทะเบียน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้จากการขับรถขึ้นพะเนินทุ่ง ขับเรื่อนำเที่ยวในอ่างเก็บน้ำ ขับเรืออ่างน้ำเพชร เป็นต้น - ชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานฯ เช่น ชุมชนบ้านพุซิม จัดทำโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หมู่บ้านต้นแบบของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน - ชุมชนบ้านถ้ำเสือจัดตั้งงบประมาณทำธนาคารต้นไม้ ปลูกป่าชุมชน ปลูกผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียนบ้านถ้ำเสือ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(6) อุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติกุยบุรีใน 4 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 1.6 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว

เชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติกุยบุรี

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติกุยบุรี
ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	- ผืนป่ากุยบุรีเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของแม่น้ำกุยบุรีและแม่น้ำปราณบุรี มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืชและสัตว์สูงมาก เป็นถิ่นกำเนิดไม้หอมหลายชนิด เช่น ไม้จันทร์หอม และไม้มหาดพรหม รวมทั้งยังเป็นถิ่นอาศัยของสัตว์ป่าที่สำคัญ ทั้งฝูงช้างป่า กระตัง วัวแดง ที่สามารถพบเห็นได้ง่าย - โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติกุยบุรี อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงได้เกิดขึ้นที่ห้วยลึก เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชนเพิ่มขึ้น - มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและของสัตว์ทุกชนิด หรือเปรียบเสมือนซาฟารีเมืองไทยเพิ่มช่องทางสร้างรายได้ชุมชนจากการท่องเที่ยวเชิงสัตว์ป่า ส่งผลให้ชาวบ้านมีความเข้าใจ รู้จักรักและหวงแหนพันธุ์ไม้และสัตว์ป่า - เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน แต่ไม่มีชุมชนเก่าแก่ เป็นชุมชนใหม่ที่ไม่มรดมวัฒนธรรมโดดเด่น แต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอัตราการเติบโต - มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและมีการอบรมชุมชนเรื่องความปลอดภัยด้วย
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	- มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล - ไม่มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว มีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสัตว์ป่ามีแผนการพัฒนาเพื่อสร้างระบบจัดการที่ดี โดยเน้นการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยว 8 คน ต่อรถบริการ เพื่อไม่เป็นการรบกวนสัตว์ป่า นักท่องเที่ยวไม่สามารถนำรถยนต์ส่วนตัวเข้ามาภายในพื้นที่ให้ใช้บริการรถยนต์ชุมชนรอบพื้นที่ และการเข้าชมสัตว์ป่าต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ล่วงหน้า - มีการจัดประชุมคณะกรรมการระดับพื้นที่ (PAC) ในลักษณะการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติกุยบุรี และมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง - ไม่มีบริการบ้านพัก มีลานกางเต็นท์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไปเข้าเย็นกลับ นอกอุทยานฯ มีที่พักแบบรีสอร์ทขนาดเล็กและบังกะโล มีโฮมสเตย์แต่ยังไม่ได้รับรองมาตรฐาน - มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมศึกษาพันธุ์ไม้ อีกทั้งมีการจัดกิจกรรมค่ายสำหรับนักเรียน/นักศึกษา โดยค้างในโฮมสเตย์ แต่กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจคือดูช้างและสัตว์ป่า แต่การสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่าค่อนข้างน้อย เป็นการให้ดูให้เห็นเป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่ได้เป็นการสร้างคุณค่าเสริมประสบการณ์ และปลูกจิตสำนึกของนักท่องเที่ยว - มีกิจกรรม CSR เช่น กิจกรรมสร้างดินโป่งให้ช้าง สร้างปะการังเทียมที่เกาะทะลุ
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว ที่มีเจ้าหน้าที่ประจำ เพื่อให้ความรู้ธรรมชาติ มี blog และ facebook ของอุทยานฯ แต่ระดับการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวยังมีน้อย เพราะเจ้าหน้าที่อุทยานฯ มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวต้องศึกษาเอง หรือมากับมัคคุเทศก์ และนิทรรศการที่จัดเก่า ขาดการปรับปรุงข้อมูล - ป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกทางยังมีจำนวนน้อย และไม่มีป้ายภาษาอังกฤษ - จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภทเป็นย่อยสลายได้และ Recycle ขยะย่อยสลายได้

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติกุยบุรี
การมีส่วนร่วม ของชุมชนใน กิจกรรมการ ท่องเที่ยว	- ปัญหาความขัดแย้งของคนกับช้างที่มีอยู่มาตั้งแต่ในอดีต อุทยานฯ ได้ชักชวนชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้างเข้ามาดำเนินการเรื่องรถบริการนักท่องเที่ยว และอบรมให้ความรู้เบื้องต้นกับผู้นำเที่ยวท้องถิ่นและคนขับรถ ทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม - มีการสร้างเครือข่ายชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี ของชาวบ้านรวมไทยมาจัดการการให้บริการรถนำเที่ยว - มีการจัดตั้งเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี (POWER of Kuiburi) โดยแต่ละองค์กรมีภารกิจหลักและภารกิจสนับสนุนภายใต้การดำเนินงานร่วมกันโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชนรวม 13 องค์กร ในการร่วมอนุรักษ์สัตว์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติในผืนป่ากุยบุรี พื้นที่ป่าธรรมชาติเชื่อมต่อระหว่างอุทยานแห่งชาติกุยบุรีและอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

2.2.2 ผลการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศ

สรุปผลการประชุมกลุ่มย่อยการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกแต่ละอุทยานได้ดังนี้

(1) อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA จึงไม่มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานในระดับสูง ปานกลาง สูงมาก และระดับต่ำ ตามลำดับ ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร **ระดับสูง** เช่น (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว เช่น ให้นักท่องเที่ยวกรอกแบบสอบถาม (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ แต่ไม่มีกิจกรรมที่ชัดเจน มักคุเทศก์มีการรวมกลุ่มกันแบบไม่เป็นทางการ (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่กระทำได้ (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เช่น การตลาดดิจิทัล facebook หรือ email (1.17) ไม่มีการจ้างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว มีเพียงติดใบอนุญาตไว้เพื่อให้ดูน่าเชื่อถือ (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว เช่น กำหนดว่ารับลูกค้าได้วันละกี่คน (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงานในป่าชุมชน และ (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมัลติมีเดียเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับปานกลาง** เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย (1.5) ยังไม่มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน แต่มีการสอนแบบไม่เป็นทางการหรือพนักงานเรียนรู้จากการออกนำเที่ยว (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันอย่างต่อเนื่อง (1.14) รู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน แต่ไม่ได้รับความรู้ทั้งหมด

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับต่ำ** เช่น (1.9) องค์กรใช้มัลติมีเดียที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวหรือที่ได้รับใบอนุญาตสื่อบรรณส่วนใหญ่ ไม่ได้เน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณเท่าที่ทำได้

2) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจการนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงและปานกลาง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (2.3) จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการแสดงทางวัฒนธรรม (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า พลังงาน ส่วนการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก (2.7) มีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว แต่มีการจ้างน้อยมาก สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (2.5) จ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถ เช่น ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น

3) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน พบว่า องค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับปานกลาง สูง และสูงมาก ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (3.1) องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกมิติ (3.6) มีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (3.7) มีการสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะ

เยาวชน เพื่อให้รักและหวงแหนวัฒนธรรม ส่วนการดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (3.2) การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัด (3.3) มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ โดยได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ส่วนการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (3.4) ไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สำหรับเรื่องที่ไม่มีการดำเนินการคือ (3.5) สนับสนุนช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

4) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน** พบว่า ผู้ประกอบกิจการนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีการดำเนินการ**ระดับปานกลางและสูง** ได้แก่ การดำเนินการ**ระดับปานกลาง** เช่น (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.3) มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.6) มีการสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมบ้าง แต่ไม่เน้นเยาวชน เช่น โครงการ CSR (4.8) เลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า แต่องค์กรมีการดำเนินการบางเรื่องใน**ระดับสูง** เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กล้องกระดาษ (4.5) ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ และ (4.7) ให้คำแนะนำและวินัยที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

(2) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบกิจการนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ใน 4 ด้าน ได้แก่

1) **ด้านการจัดการองค์การด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ** พบว่า ผู้ประกอบกิจการนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA จึงไม่มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงปานกลาง สูงมาก และระดับต่ำ ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับสูง** เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมความปลอดภัย (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธกิจอย่างต่อเนื่อง (1.14) รู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน แต่ไม่ได้ลึกซึ้งมาก (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมัลติมีเดียเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน (1.17) ไม่มีการจ้างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว มีเพียงติดใบอนุญาตไว้หรือเขียนบอกไว้ในใบเสร็จรับเงิน (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว เช่น กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวกลุ่มละ 8 คน (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงานในป่าชุมชน

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติและไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่กระทำได้ (1.9) องค์กรใช้มัคคุเทศก์ที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสนับสนุนให้ได้รับการอบรมเพื่อให้ปฏิบัติงานอย่างมีมาตรฐาน และ (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับปานกลาง** เช่น (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว เช่น สอบถามนักท่องเที่ยวแบบปากเปล่า ดูตามสื่อสังคมออนไลน์ (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ เช่น พนักงานเสนอความเห็นได้ (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน เช่น มีประกันภัย แต่ไม่มีการอบรมปฐมพยาบาลเบื้องต้น (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณเท่าที่ทำได้ (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร **ระดับต่ำมาก** เช่น (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ**ไม่มีการดำเนินการ** เช่น (1.5) ยังไม่มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน แต่มีการสอนแบบไม่เป็นทางการ หรือพนักงานเรียนรู้จากการออกนำเที่ยว

2) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูง ปานกลาง และต่ำมาก ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว (2.5) จ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถทุกหน้าที่ที่เหมาะสม (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย ส่วนการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น พืชผัก ของที่ระลึก เช่น ตุ๊กตาฟางข้าวโพด สำหรับการดำเนินการใน**ระดับต่ำมาก** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวไม่มากนัก (2.3) มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ชุมชนในการเปลี่ยนวัฒนธรรมค่อนช้างน้อย นิยมจัดงาน Cowboy (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า พลังงาน สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (2.7) มีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม

3) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน** พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ไม่มีการดำเนินการด้านนี้เลยเนื่องจากมีความเห็นว่าเขาใหญ่ไม่มีมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพราะชาวบ้านที่อยู่พวยพามาจากถิ่นอื่น แต่ไม่ใช่ชาวบ้านดั้งเดิม

4) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน** พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีการดำเนินการระดับปานกลางและสูงมาก ได้แก่ การดำเนินการระดับปานกลาง เช่น (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.3) มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน (4.7) ให้คำแนะนำและวินัยที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม และ (4.8) เลือกซื้อพลาสมาแอร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า แต่องค์กรมีการดำเนินการบางเรื่องในระดับสูง เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และในระดับสูงมาก เช่น (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.5) ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.6) มีการสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเยาวชน เช่น โครงการชวนเยาวชนเก็บขยะ ปลูกต้นไม้

(3) อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสกใน 4 ด้าน ได้แก่

1) **ด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ** พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสกไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA จึงไม่มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานในระดับสูง ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กรระดับสูง เช่น (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ (1.5) มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน มีการอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิด (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่กระทำได้ (1.9) องค์กรใช้มัลติเพล็กซ์ที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสนับสนุนให้ได้รับการอบรม (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณ (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันอย่างต่อเนื่อง (1.14) รู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เช่น การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ ลดผู้ค้าคนกลาง (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมัลติเพล็กซ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม

วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน (1.17) มีการจ้างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว ได้รับการอบรมเจ้าบ้านที่ดี (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน และ (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน และสำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับปานกลาง** เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย

2) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจการนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสกมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูง** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เช่น ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น พายเรือ (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว (2.5) จ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถ เช่น ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก และไม่ใช้โฟมกับนักท่องเที่ยว ใช้ใบตองห่ออาหาร (2.7) มีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว เช่น แรงงานชาวพม่า (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย แต่มีการจ้างน้อย (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า พลังงานสำหรับการดำเนินการใน**ระดับต่ำมาก** เช่น (2.3) จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการแสดงทางวัฒนธรรม เนื่องจากบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสกไม่มีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ชัดเจนนัก

3) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน พบว่า องค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูง และปานกลาง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (3.1) องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกมิติ (3.2) การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัด (3.3) มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ (3.5) สนับสนุน ช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (3.7) มีการสร้างความตระหนักระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อให้รักและหวงแหนวัฒนธรรม ส่วนการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (3.6) มีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (3.4) ไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

4) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสกมีการดำเนินการทุกเรื่อง**ระดับสูง** ได้แก่ การดำเนินการ**ระดับสูง** เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อจัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กล้องกระดาษ (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.3) มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน เช่น ที่พักแรม (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.5) ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.6) มีการสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม (4.7) ให้คำแนะนำและวินัยเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม (4.8) เลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

(4) อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA จึงไม่มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐาน**ในระดับสูงมาก และสูง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับสูงมาก** เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ เช่น การประชุมพนักงานทุกสัปดาห์ (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย (1.9) องค์กรใช้มัคคุเทศก์ที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสนับสนุนให้ได้รับการอบรม (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่กระทำได้ (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณ (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันอย่างต่อเนื่อง (1.17) มีการจ้างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน และ (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว (1.5) มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน มีการอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิด (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (1.14) รู้ระเบียบเกี่ยวกับการ

คุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เช่น การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ ลดผู้ค้าคนกลาง (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมัลติมีเดียเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว แต่ไม่ได้ใช้

2) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานในระดับสูงมาก และสูง ตามลำดับ ได้แก่ การดำเนินการในระดับสูงมาก เช่น (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว (2.7) มีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย เช่น ชาวมอแกน (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า พลังงาน สำหรับการดำเนินการในระดับสูง เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (2.3) จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ชุมชน เช่น เคยมีการแสดงทางวัฒนธรรมของชาวมอแกนในช่วงปีใหม่ (2.5) จ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถ เช่น คนขับเรือ ลูกเรือ (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก และไม่ใช้กล่องโฟมกับนักท่องเที่ยว ใช้กล่องชานอ้อย

3) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน พบว่า องค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานในระดับสูงมาก และปานกลาง ตามลำดับ ได้แก่ การดำเนินการ ในระดับสูงมาก เช่น (3.2) การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัด (3.4) ไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (3.5) สนับสนุน ช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (3.7) มีการสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อให้รักและหวงแหนวัฒนธรรม เช่น โครงการนักเรียนเก็บขยะตามเกาะต่างๆ ส่วนการดำเนินการในระดับปานกลาง เช่น (3.3) มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ (3.6) มีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนการดำเนินการในระดับสูง เช่น (3.1) องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกมิติ

4) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน** พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีการดำเนินการ**ระดับสูงและสูงมาก** ตามลำดับ ได้แก่ การดำเนินการ**ระดับสูง** เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กล่องชานอ้อย กล่องรักโลก (4.3) มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน เช่น ที่พักแรมใช้ Solar cell (4.5) ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.7) ให้คำแนะนำและวินัยเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น มีระบบกำจัดขยะ น้ำเสีย (4.8) เลือکشพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สำหรับการดำเนินการ**ระดับสูงมาก** เช่น (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ซัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.6) มีการสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม

(5) **อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี**

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานใน 4 ด้าน ได้แก่

1) **ด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ** พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานหนึ่งแห่งได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงมาก สูง ปานกลาง และต่ำ** ตามลำดับ ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับสูงมาก** เช่น (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ เช่น เน้นด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง พนักงานช่วยกันผลักดันและแสดงความคิดเห็น (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่กระทำได้ เช่น แห่ลงดูนก องค์กรไม่สัญญาว่าจะพบทุกครั้งไป (1.9) องค์กรใช้มัคคุเทศก์ที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสนับสนุนให้ได้รับการอบรม (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (1.14) รู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน มีการประกันภัยนักท่องเที่ยว (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมัคคุเทศก์เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน (1.17) มีการแจ้งนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว ตามระเบียบ (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว โดยแบ่งกลุ่มเป็นช่วงเวลา (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน และ (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย (1.5) มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน มีการอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิด (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจที่เกี่ยวข้องที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่บางแห่งจดทะเบียนเป็นรีสอร์ท ร้านอาหาร (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณ (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันอย่างต่อเนื่อง (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ แต่ลูกค้ามาเองเพราะองค์กรไปทำงานให้เป็นที่รู้จัก สำหรับการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (1.2) มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยวที่ดำเนินการเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และมีการดำเนินการ**ระดับต่ำ** เช่น (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ใช้ปูนปั้นเลียนแบบ

2) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจการมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงมาก สูง และปานกลางตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (2.5) จ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถ เช่น คนขับรถจ้าง (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า พลังงาน

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณและข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว มีการกำหนดระเบียบแต่ไม่สามารถบังคับใช้ได้เต็มที่ เช่น การห้ามนักท่องเที่ยวดื่มสุรา (2.7) มีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม

สำหรับการดำเนินงาน**ระดับปานกลาง** เช่น (2.3) จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ชุมชนด้านวัฒนธรรมมีน้อย มีแต่ภาพศิลปะ (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร แต่ในความเป็นจริง ไม่มีร้านที่ขายมากนัก หายาก

3) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน พบว่า องค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงมาก ปานกลาง และไม่มี ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (3.1) องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกมิติ (3.4) ไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (3.5) สนับสนุน ช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (3.7) มีการสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อให้รักและหวงแหนวัฒนธรรม ส่วนการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (3.3) มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ เช่น ประมงพื้นบ้านตากปลา สำหรับการดำเนินการที่**ไม่มี** เนื่องจากพื้นที่ไม่มีวัฒนธรรมมากนัก เช่น (3.2) ไม่มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัด เนื่องจากไม่มีแหล่งโบราณสถาน (3.6) ไม่มีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากไม่มีมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

4) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีการดำเนินการ**ระดับสูงมาก และสูง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการ**ระดับสูงมาก** เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กล่องชานอ้อย (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ เช่น ไม่ใช้กล่องโฟมเลย (4.3) มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณ การใช้ไฟฟ้าและส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน เช่น ที่พักแรมใช้ Solar cell (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.5) ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.6) มีการสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเยาวชน เช่น เก็บขยะในแม่น้ำเพชร (4.7) ให้คำแนะนำและวินัยที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม สำหรับการดำเนินการ**ระดับสูง** เช่น (4.8) เลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

(6) อุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติกุยบุรีใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติกุยบุรีไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA จึงไม่มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูง สูงมาก ปานกลาง และระดับต่ำ ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับสูง** เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว เช่น เคยให้นักท่องเที่ยวกรอกแบบสอบถาม แต่ปัจจุบันวัดจากเว็บไซต์ Trip Advisor และมีการส่ง email สอบถามนักท่องเที่ยว (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามข้อตกลง และบริษัทตัวแทนนำเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางมาตรวจสอบทุกปี (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เช่น การทำแผ่นพับ แผนที่ แต่ปัจจุบันเน้นการตลาดดิจิทัล facebook หรือ email (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมัลติมีเดีย

เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน และ (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน แต่เป็นลักษณะการสื่อสารส่วนตัว

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณ (1.14) รู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับปานกลาง** เช่น (1.9) องค์กรใช้มาตรการที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ยังไม่มีการอบรมเพื่อให้ทำงานอย่างมีมาตรฐาน มีเพียงการตามทัวร์เพื่อให้เรียนรู้เอง (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ยังต้องใช้ขวดน้ำพลาสติกแก่นักท่องเที่ยว แต่ให้นำออกมาจากอุทยานฯ (1.17) ไม่มีการแจ้งนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว มีเพียงติดประกาศไว้

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับต่ำ** เช่น (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ แต่ไม่มีกิจกรรมที่ชัดเจน มักแค่มีการรวมกลุ่มกันแบบไม่เป็นทางการ (1.5) ยังไม่มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน

2) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจการนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูง สูงมาก และปานกลาง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว (2.5) จัดแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถ เช่น ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น ส่วนการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว และ (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย ส่วนการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า พลังงาน

3) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน** พบว่า องค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานในระดับสูงมากและปานกลาง ได้แก่ การดำเนินการในระดับสูงมาก เช่น (3.2) การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัด (3.4) ไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (3.5) สนับสนุนช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (3.6) มีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนการดำเนินการในระดับปานกลาง เช่น (3.1) องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกมิติ (3.3) มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ เช่น วิถีชาวบ้าน (3.7) มีการสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อให้รักและหวงแหนวัฒนธรรมผ่านมรดกเทศก์

4) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน** พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานแห่งชาติกุยบุรีไม่มีการดำเนินการหลายข้อ เช่น (4.3) ไม่มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน (4.5) ยังไม่ได้ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การคัดแยกขยะ และการเก็บขยะจากแหล่งธรรมชาติ (4.6) ยังไม่ได้สนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเยาวชน (4.7) ไม่ได้ให้คำแนะนำและวินัยที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่องค์กรมีการดำเนินการบางเรื่องในระดับปานกลาง เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กล้องกระดาษ (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ สำหรับการดำเนินการด้านนี้ในระดับสูงมาก เช่น (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.8) เลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

3. ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัย

3.1 ผลจากการประเมินตามแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการประเมินและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกแต่ละอุทยานได้ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเปรียบเทียบ
เป็นรายด้าน จำแนกตามอุทยานแห่งชาติ (100 คะแนน)

อุทยานแห่งชาติ	ศักยภาพ แหล่งนิเวศ (40 คะแนน)	การใช้ ประโยชน์ (20 คะแนน)	การให้ความรู้ และจิตสำนึก (20 คะแนน)	การมีส่วนร่วม ของชุมชน (20 คะแนน)	คะแนนรวม (100 คะแนน)	ระดับ* มาตรฐาน
ดอยอินทนนท์	30	13	16	18	77 (2)	ดีมาก
เขาใหญ่	26	16	18	14	74 (3)	ดีมาก
เขาสก	30	11	17	16	74 (3)	ดีมาก
หมู่เกาะสุรินทร์	32	14	13	14	73 (4)	ดีมาก
แก่งกระจาน	30	18	15	16	79 (1)	ดีมาก
กุยบุรี	30	15	12	14	71 (5)	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	29.7	14.5	15.2	15.3	74.7	ดีมาก

*ระดับมาตรฐานดีมากหรือ 4 ดาว มีค่าคะแนนระหว่าง 71-80 คะแนน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สรุปได้ดังนี้

- ผลการรวมคะแนนทุกด้านพบว่า อุทยานแห่งชาติทั้ง 6 แห่ง อยู่ในระดับมาตรฐานดีมากหรือ 4 ดาว คือ มีค่าคะแนนระหว่าง 71-80 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีคะแนนสูงสุด (79) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีคะแนนต่ำสุด (71)
- ผลการคำนวณค่าเฉลี่ยคะแนนรวมเท่ากับ 74.7 คะแนน หรืออยู่ในระดับดีมาก โดยอุทยานแห่งชาติ 2 แห่ง คือ แก่งกระจานและดอยอินทนนท์มีคะแนนรวมสูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนรวม ในขณะที่อุทยานแห่งชาติ 4 แห่ง คือ เขาใหญ่ เขาสก หมู่เกาะสุรินทร์ และกุยบุรี มีคะแนนรวมต่ำกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนรวม ตามลำดับ
- เมื่อพิจารณาองค์ประกอบเป็นรายด้าน พบว่า ด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 29.7 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีค่าคะแนนสูงสุด (32) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีค่าคะแนนต่ำสุด (26) ซึ่งเป็นอุทยานฯ เดียวที่มีค่าคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- สำหรับด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อความยั่งยืน พบว่ามีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 14.5 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีค่าคะแนนสูงสุด (18) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติเขาสกมีค่าคะแนนต่ำสุด (11) ส่วนอุทยานฯ ที่มีค่าคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมด้านการใช้ประโยชน์ ได้แก่ อุทยานฯ แก่งกระจาน เขาใหญ่ และกุยบุรี ตามลำดับ ในขณะที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ ดอยอินทนนท์ และเขาสกมีค่าคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

5. สำหรับด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 15.2 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีค่าคะแนนสูงสุด (18) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีค่าคะแนนต่ำสุด (12) ส่วนอุทยานฯ ที่มีค่าคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก ได้แก่ อุทยานฯ เขาใหญ่ เขาสก และดอยอินทนนท์ ตามลำดับ ในขณะที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน หมู่เกาะสุรินทร์ และกุยบุรีมีค่าคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

6. สำหรับด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 15.3 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีค่าคะแนนสูงสุด (18) ในขณะอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์และกุยบุรีมีค่าคะแนนต่ำสุดเท่ากัน (14) ส่วนอุทยานฯ ที่มีค่าคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ อุทยานฯ ดอยอินทนนท์ เขาสกและแก่งกระจาน ที่ 2 อุทยานฯ หลังมีคะแนนเท่ากัน (16) ในขณะอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ หมู่เกาะสุรินทร์ และกุยบุรีมีค่าคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมเท่ากันคือ 14 คะแนน

3.2 ผลจากการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศที่บริเวณอุทยานแห่งชาติ

ผลการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศที่บริเวณอุทยานแห่งชาติ 6 แห่งในประเทศไทย จำแนกเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางสรุปผลค่าเฉลี่ยการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยว

เชิงนิเวศจำแนกตามอุทยานแห่งชาติ

อุทยานแห่งชาติ	1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืน	2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจชุมชน	3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ค่าเฉลี่ยรวม	ระดับ*มาตรฐาน
ดอยอินทนนท์	3.45	3.30	3.14	3.37	3.40	สูง
เขาใหญ่	3.35	3.20	0.00	3.87	2.89	ปานกลาง
เขาสก	3.85	3.80	3.71	4.00	3.84	สูง
หมู่เกาะสุรินทร์	4.40	4.60	4.29	4.38	4.42	สูงมาก
แก่งกระจาน	4.15	4.30	3.28	4.88	4.22	สูงมาก
กุยบุรี	3.70	3.90	3.85	2.00	3.49	สูง
ค่าเฉลี่ยรวม	3.76	3.85	3.04	3.75	3.72	สูง

*ตัวชี้วัดการประเมิน: ค่าเฉลี่ย 0.0-0.83 = ไม่มี 0.84-1.67 = ต่ำมาก 1.68-2.50 = ต่ำ 2.51-3.33 = ปานกลาง

3.34-4.16 = สูง 4.17-5.00 = สูงมาก

จากผลการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในแต่ละพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติสรุปข้อค้นพบที่สำคัญ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ 6 แห่ง พบว่า ผลการรวมคะแนนเฉลี่ยทุกด้านของผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติพบว่า ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ประเมินตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.89) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.40) กุญบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.47) และเขาสก (ค่าเฉลี่ย 3.84) ประเมินตนเองว่าอยู่ในระดับสูง ตามลำดับ และอุทยานฯ แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.22) และหมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.42) อยู่ในระดับสูงมาก

2. ผลการคำนวณค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านของการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในทุกอุทยานแห่งชาติ พบว่า เท่ากับ 3.72 หรืออยู่ระดับสูง ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ 3 แห่ง คือ เขาใหญ่ (ค่าเฉลี่ย 2.89) ดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.40) และกุญบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.47) ประเมินตนเองว่ามีระดับมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ในขณะที่ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติอีก 3 แห่งคือ เขาสก (ค่าเฉลี่ย 3.84) แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.22) และหมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.53) ประเมินตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

3. เมื่อพิจารณาองค์ประกอบเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านการจัดการองค์ทางด้านความยั่งยืน มีค่าเฉลี่ยรวมรายด้าน เท่ากับ 3.76 ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแห่งชาติ 3 แห่ง คือ เขาใหญ่ (ค่าเฉลี่ย 3.35) ดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.45) และกุญบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.70) ประเมินตนเองว่ามีระดับมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ในขณะที่ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติอีก 3 แห่ง คือ แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.15) หมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.05) และเขาสก (ค่าเฉลี่ย 3.85) ประเมินตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

4. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจชุมชน พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมรายด้าน เท่ากับ 3.85 ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแห่งชาติ 3 แห่ง คือ เขาใหญ่ (ค่าเฉลี่ย 3.20) ดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.30) และเขาสก (ค่าเฉลี่ย 3.80) ประเมินตนเองว่ามีระดับมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ในขณะที่ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติอีก 3 แห่งคือ หมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.60) แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.30) และกุญบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.90) ประเมินตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

5. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชน มีค่าเฉลี่ยรวมรายด้าน เท่ากับ 3.04 ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแห่งชาติเขาใหญ่ (ค่าเฉลี่ย 0.00) ประเมินตนเองว่ามีระดับมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ในขณะที่ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติอีก 5 แห่ง คือ หมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.29) กุญบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.85) เขาสก (ค่าเฉลี่ย 3.71) แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 3.28) และดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.14) ประเมินตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

6. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมรายด้านเท่ากับ 3.75 ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแห่งชาติ 2 แห่ง คือ ดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.37) และกุยบุรี (ค่าเฉลี่ย 2.00) ประเมินตนเองว่ามีระดับมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ในขณะที่ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติอีก 4 แห่ง คือ แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.88) หมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.38) เขาสก (ค่าเฉลี่ย 4.00) และเขาใหญ่ (ค่าเฉลี่ย 3.87) ประเมินตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมตามลำดับ

3.3 ผลการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA)

(1) ผลการประเมินมาตรฐานสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA)

ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) โดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ของคณะกรรมการสมาคม TEATA ประจำปี 2558 จำนวน 6 คน จากคณะกรรมการทั้งสิ้น 14 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 42.86 และผลการประเมินตนเองมาตรฐานสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) ประจำปี 2558 จำนวน 31 บริษัท จากสมาชิกสมาคมทั้งสิ้น 63 บริษัท หรือคิดเป็นร้อยละ 49.21 สรุปผลได้ดังนี้

ตารางที่ 4 ตารางสรุปค่าเฉลี่ยผลการเปรียบเทียบระดับการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ โดยคณะกรรมการสมาคม TEATA และสมาชิกสมาคมประเมินตนเอง

องค์ประกอบ	กรรมการ	ระดับ	สมาชิก	ระดับ*
1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	4.35	สูงมาก	4.21	สูงมาก
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	4.50	สูงมาก	4.18	สูงมาก
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	4.43	สูงมาก	4.18	สูงมาก
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	4.12	สูง	4.23	สูงมาก
รวม	4.35	สูงมาก	4.20	สูงมาก

*ตัวชี้วัดการประเมิน: ค่าเฉลี่ย 0.0-0.83 = ไม่มี 0.84-1.67 = ต่ำมาก 1.68-2.50 = ต่ำ 2.51-3.33 = ปานกลาง
3.34-4.16 = สูง 4.17-5.00 = สูงมาก

สรุปผลการเปรียบเทียบระดับการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำโดยคณะกรรมการสมาคม TEATA และสมาชิกสมาคมประเมินตนเอง พบว่า

1. ในภาพรวม คณะกรรมการสมาคม (ค่าเฉลี่ย 4.35) และสมาชิกสมาคม TEATA (ค่าเฉลี่ย 4.20) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าสมาชิกที่เป็นผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศมีมาตรฐานการดำเนินงานเพื่อความยั่งยืนในระดับสูงมาก

2. เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คณะกรรมการสมาคม (ค่าเฉลี่ย 4.35) และสมาชิกสมาคม TEATA (ค่าเฉลี่ย 4.21) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าสมาชิกฯ มีมาตรฐานการดำเนินงานด้านการจัดการองค์การด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับสูงมาก

3. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน พบว่า คณะกรรมการสมาคม (ค่าเฉลี่ย 4.50) และสมาชิกสมาคม TEATA (ค่าเฉลี่ย 4.18) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าสมาชิกฯ มีมาตรฐานการดำเนินงานด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชนอยู่ในระดับสูงมาก

4. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชน พบว่า คณะกรรมการสมาคม (ค่าเฉลี่ย 4.43) และสมาชิกสมาคม TEATA (ค่าเฉลี่ย 4.18) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าสมาชิกฯ มีมาตรฐานการดำเนินงานด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนอยู่ในระดับสูงมาก

5. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า คณะกรรมการสมาคมและสมาชิกสมาคม TEATA มีความเห็นไม่สอดคล้องกันแต่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย กรรมการประเมินสมาชิกในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 4.12) ในขณะที่สมาชิกฯ ประเมินตนเองในระดับสูงมาก (ค่าเฉลี่ย 4.20)

4. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ข้อค้นพบจากการวิจัยนำไปสู่ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชนในการดำเนินการเพื่อพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยนำเสนอภาพรวมความเชื่อมโยงการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยผ่านการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียทั้ง 4 กลุ่ม คือ

1) หน่วยงานเจ้าของหรือผู้รับผิดชอบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

2) หน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดและกลุ่มจังหวัด คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (กบจ.) องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล สถาบันการศึกษา

3) หน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ชมรมธุรกิจท่องเที่ยวผู้ประกอบการธุรกิจบริการนำเที่ยวที่เกี่ยวข้อง

4) ชุมชนหรือเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่น ได้แก่ กลุ่มชุมชนท่องเที่ยวในท้องถิ่น

5. ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบจากการวิจัยนำไปสู่ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชนในการดำเนินการเพื่อพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในประเทศไทย ได้แก่ แนวทางการจัดทำแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย แนวทางการบังคับใช้มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างจริงจัง เช่น กลไกภาคบังคับของกระบวนการรับรองมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และบริการ การจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการควบคุมและตรวจสอบความโปร่งใสด้านการเงิน แนวทางการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้มีส่วนได้เสียด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น นักท่องเที่ยว ผู้ให้บริการ ผู้สื่อความหมาย และชุมชน แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การสนับสนุนงบประมาณและจำนวนเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติ การพัฒนาและปรับปรุงที่พักภายในอุทยานแห่งชาติ การพัฒนาและปรับปรุงการเดินทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสาธารณูปโภค และแนวทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การสร้างกิจกรรมและมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การส่งเสริมให้มีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวในช่วงที่ไม่ใช่ฤดูกาลท่องเที่ยว และการสร้างเครือข่ายในรูปแบบโครงการความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน (Public-Private Partnership: PPP)

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : RDG5850077

ชื่อโครงการ : การพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย

ชื่อนักวิจัย 1. รองศาสตราจารย์ ดร. รานี อีสัยกุล
หน่วยงาน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รชพร จันทรสว่าง
หน่วยงาน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

E-mail Address : ranee.esi@stou.ac.th; esichai@gmail.com

ระยะเวลาโครงการ: 15 มิถุนายน 2558 ถึง 14 มิถุนายน 2559

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย (2) ประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยตามกรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว (3) สร้างแบบและประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย และ (4) เสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานท้องถิ่น เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่เป็นตัวแทน ชุมชนบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศ มัคคุเทศก์ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกรรมการและสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย โดยทำการสุ่มแบบเจาะจงเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนทั้งสิ้น 53 คน และทำการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำนวน 85 คน และประชุมกลุ่มย่อยเพื่อประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศเป็นจำนวน 63 คน ในอุทยานแห่งชาติ 6 แห่ง ในประเทศไทย ระหว่างเดือนกันยายน 2558 ถึง เมษายน 2559 และผู้วิจัยได้แจกแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศแก่สมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย เพื่อประเมินตนเอง สรุปรายงานตัวอย่างสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยที่ประเมินตนเองรวม 31 ราย จากสมาชิกทั้งสิ้น 63 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 49.21 และดำเนินการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นสมาชิกสมาคม TEATA โดยกรรมการสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยจำนวน 6 คน จากคณะกรรมการทั้งสิ้น 14 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 42.86 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินมาตรฐานใช้การสรุปผลเป็นค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวมวลชนที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม และเกิดมลภาวะทางสิ่งแวดล้อม จึงเกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นเพื่อลดผลกระทบดังกล่าว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในฐานะเป็นหน่วยงานหลักที่ดูแลรับผิดชอบ ในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในขณะนั้น ได้ผลักดันให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับการกำหนดให้เป็น นโยบายระดับชาติ และเพื่อให้นโยบายดังกล่าวมีการนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงกำหนดให้มี คณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาถ่วงดุลการดำเนินงาน และ แผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยให้มีความสอดคล้องในทิศทางเดียวกัน โดย ททท. มีบทบาทหลักในการผลักดันและประสานการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เชิงนิเวศ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบ เช่น กรมป่าไม้ กรมศิลปากร กรมการปกครอง ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น โดยมีสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และผจญภัยเป็นเครือข่ายความร่วมมือจากภาคเอกชนที่สำคัญและร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงนิเวศในประเทศไทย เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2544 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบแผนปฏิบัติการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ ประกอบด้วย 14 แผนงาน 37 โครงการ กำหนดงบประมาณเบื้องต้น 480 ล้านบาท และระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี (พ.ศ. 2545-2549) อย่างไรก็ตามนโยบายและแผนงานดังกล่าวถูกนำมา ปฏิบัติแล้วในบางส่วนตามภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากหลังจากที่มีการก่อตั้งกระทรวงการ ท่องเที่ยวและกีฬา เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ภารกิจของการวางแผนและพัฒนากลายเป็นบทบาทของ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ส่งผลให้นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขาดการปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนด ไว้อย่างต่อเนื่อง งบประมาณ และโครงการต่างๆ ขาดการติดตามและประเมินผลงานที่ได้ดำเนินการแล้ว และ ในปัจจุบันประเทศไทยยังคงประสบปัญหาในการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหลายปัญหา และยังคงเป็นปัญหาเดิมๆ ที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

(2) ผลการวิเคราะห์การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย พบว่า ผลการ รวมคะแนนทุกด้านพบว่า อุทยานแห่งชาติทั้ง 6 แห่ง อยู่ในระดับมาตรฐานดีมากหรือ 4 ดาว คือ มีค่าคะแนน ระหว่าง 71-80 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีคะแนนสูงสุด (79) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี มีคะแนนต่ำสุด (71) และผลการคำนวณค่าเฉลี่ยคะแนนรวมเท่ากับ 74.7 คะแนน หรืออยู่ในระดับดีมาก โดยอุทยานแห่งชาติ 2 แห่ง คือ แก่งกระจานและดอยอินทนนท์มีคะแนนรวมสูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนรวม ในขณะที่อุทยานแห่งชาติ 4 แห่ง คือ เขาใหญ่ เขาสกก หมู่เกาะสุรินทร์ และกุยบุรีมีคะแนนรวมต่ำกว่าค่าเฉลี่ย คะแนนรวม ตามลำดับ

(3) ผลการวิเคราะห์การประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยาน แห่งชาติ 6 แห่ง พบว่า ผลการรวมคะแนนเฉลี่ยทุกด้านของผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยาน แห่งชาติพบว่า ผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ประเมินตนเองในภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.89) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.40) กุยบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.47) และเขาสกก (ค่าเฉลี่ย 3.84) ประเมินตนเองว่าอยู่ในระดับสูง ตามลำดับ และอุทยานฯ แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.22)

และหมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.42) อยู่ในระดับสูงมาก และผลการคำนวณค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านของการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ พบว่า เท่ากับ 3.72 หรืออยู่ระดับสูง ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ 3 แห่ง คือ เขาใหญ่ (ค่าเฉลี่ย 2.89) ดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.40) และกุยบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.47) ประเมินตนเองว่ามีระดับมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ในขณะที่ผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติอีก 3 แห่ง คือ เขาสก (ค่าเฉลี่ย 3.84) แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.22) และ หมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.53) ประเมินตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

สำหรับผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นสมาชิกสมาคม TEATA ในภาพรวม พบว่า คณะกรรมการสมาคม (ค่าเฉลี่ย 4.35) และสมาชิกสมาคม TEATA (ค่าเฉลี่ย 4.20) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าสมาชิกที่เป็นผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศมีมาตรฐานการดำเนินงานเพื่อความยั่งยืนในระดับสูงมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คณะกรรมการสมาคม และสมาชิกสมาคม TEATA มีความเห็นสอดคล้องกันว่าสมาชิกฯ มีมาตรฐานการดำเนินงานด้านการจัดการองค์การด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน และด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชน อยู่ในระดับสูงมาก แต่ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชนมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันแต่มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย

(4) ข้อค้นพบจากการวิจัยนำไปสู่ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชนในการดำเนินการเพื่อพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในประเทศไทย ได้แก่ แนวทางการจัดทำนโยบายและแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย แนวทางการบังคับใช้มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างจริงจัง แนวทางการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้มีส่วนได้เสียด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมและความสะดวกบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแนวทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำหลัก: การพัฒนามาตรฐาน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประเทศไทย

ABSTRACT

Project Code: RDG5850077

Project Title: Ecotourism Standards Development in Thailand

Investigators: Esichaikul, R.; Chansawang, R.

Sukhothai Thammathirat Open University

E-mail Address: ranee.esi@stou.ac.th; esichai@gmail.com

Project Duration: 15 June 2015-14 June 2016

The purposes of this research were (1) to study contexts of ecotourism in Thailand; (2) to assess ecotourism attraction standards; (3) to create and assess ecotourism operator standards; and (4) to propose development guidelines of ecotourism attractions for ecotourists in Thailand.

This research was a mixed method of qualitative and quantitative research. Population were stakeholders including policy planners related to ecotourism of public sector, local authorities, owners/managers of ecotourism attractions, local communities, ecotourism operators, tour guides in ecotourism attraction areas, academic experts, and members and committee members of Thai Eco Tourism and Adventure Travel Association (TEATA). Fifty-three interviews were conducted through purposive sampling from related key informants in Thailand. Focus groups of eighty-five key informants and focus groups of sixty-three key informants were conducted to assess ecotourism attraction standards and ecotourism operator standards respectively in six selected national parks during September 2015 to April 2016. Thirty-one members from a total of sixty-three members of TEATA or 49.21 percentage had undertaken self-assessment of their ecotourism operator standards. Six TEATA committee members from a total of fourteen committee members or 42.86 percentage had also conducted a focus group to assess their members. For qualitative data analysis, content analysis strength and weakness analysis were used to analyze data. For quantitative data analysis of assessment standards, statistical tools for descriptive analysis were employed including percentage, frequency, mean, and standard deviation.

The results showed that (1) Thailand had experienced mass tourism that caused the deterioration of attractions and created environmental pollutions; consequently, ecotourism had been developed to alleviate the mentioned problems from 1987 onwards. Tourism

Authority of Thailand (TAT) was a major responsible agency for developing and promoting tourism during that period had pushed forward 'ecotourism' as a national policy agenda. In order to implement policies into practices, the National Ecotourism Committee was set up as a responsible body for considering Ecotourism implementation plans and projects in accordance with the same direction. TAT had a major role to push and coordinate among owners or responsible agency of ecotourism attractions and other related agencies in order to achieve their duties and responsibilities, such as Forestry Department, Fine Arts Department, Department of Provincial Administration, private sector as well as local communities. Together with Thai Eco Tourism and Adventure Travel Association (TEATA) who was a key network from private sector in the ecotourism development process of Thailand. On the 2nd of October, 2001, the cabinet had approved ecotourism implementation plans including 14 plans and 37 projects with a preliminary budget of 480 million baht for five years period (2002-2006). Some policies and plans had been implemented according to the mission of related agencies but after the Ministry of Tourism and Sports was established in 3rd October, 2002, the role of planning and development was transferred to the Ministry of Tourism and Sports. Some related agencies did not continue to implement their plans that followed ecotourism policies. Some budgets and projects for ecotourism were not yet monitored and evaluated. At present, Thailand still faced various problems in developing and managing ecotourism. These problems have been existed in the past and still continued to be current unsolved problems.

(2) The results of assessing ecotourism attraction standards showed that the grand total scores from all standard aspects of six national parks were at a very good level or at four stars level (between 71-80 points). Kaeng Kachan National Park received the highest score at 79 points, while Kuiburi National Park received the lowest at 71 points. The total average score was 74.7 points or at a very high level. Kaeng Kachan National Park and Doi Intanon National Park were two national parks that received higher scores than the average score, whereas other four national parks including Khaoyai, Khaosok, Mukoh Surin, and Kuiburi National Parks, scored below the average respectively.

(3) The results of assessing ecotourism operator standards around six national parks indicated that the total average scores from all standard aspects of ecotourism operators at Khaoyai National Park were at a medium level (mean = 2.89). Doi Intanon, Kuiburi, Khaosok National Parks were assessed at a high level of mean 3.40, 3.47 and 3.84

respectively while Kaeng Kachan and Mukoh Surin National Parks were self-assessed at a very high level of mean 4.42 and 4.22 respectively. The total average mean of six national parks was 3.72 or at a high level. Ecotourism operators at Khaoyai, Doi Intanon, and Kuiburi National Parks were self-assessed lower than the average of mean 2.89, 3.40, and 3.47 respectively. Whereas ecotourism operators at Khaosok, Kaeng Kachan, and Mukoh Surin National Parks were self-assessed higher than the average of mean 3.84, 4.22, and 4.53 respectively.

The results of assessing ecotourism operator standards of members of TEATA indicated that the TEATA Committee and members had assessed themselves accordingly at a very high level of mean 4.35 and 4.20 respectively. When considering each aspect, the results showed parallel assessment of a very high level between the TEATA Committee and members in aspects of sustainable and effective service and management, maximum benefits for society and economy of local communities, and maximum benefits for cultural heritage. But the result showed little different assessment in aspect of maximum benefits for the environment.

(4) The research findings lead to guidelines for the public sector, private sector and the communities for developing ecotourism standards for tourists, including development of ecotourism policy and master plan for Thailand, enforcement of ecotourism standards, education and development of conservation consciousness among stakeholders, management of ecotourism attraction facilities, and marketing and public relations for ecotourism attractions.

Keywords: Standards Development, Ecotourism, Thailand

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ค
บทคัดย่อ	ส
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฮ
สารบัญ	งง
สารบัญตาราง	ขข
สารบัญภาพ	ญญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
คำถามการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมายเมื่อสิ้นสุดการวิจัย	7
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	9
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	15
แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	20
ระบบมาตรฐานคุณภาพสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย	26
มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	27
ขีดความสามารถรองรับได้ด้านการท่องเที่ยว	30
สถานการณ์และโอกาสการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวกลุ่มการท่องเที่ยว	32
เชิงนิเวศและผจญภัย	
องค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37

	หน้า
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	45
วิธีการศึกษา	45
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	46
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	47
การเก็บรวบรวมข้อมูล	48
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	50
สรุปกรอบการวิจัย	50
บทที่ 4 ผลการศึกษา	51
ก. บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย	51
- ความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย	52
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	75
- อุทยานแห่งชาติในประเทศไทยที่เป็นพื้นที่ในการวิจัย	79
- ปัญหาในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติและพื้นที่ใกล้เคียง	112
ข. ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย	122
- แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว	122
- ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยตามกรอบ	123
มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว	
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	
- สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	158
- ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้เสียด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	170
- สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	201
ค. ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศของไทย	209
- แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	209
- ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว	210
เชิงนิเวศตามกรอบ Global Sustainable Tourism Criteria (GSTC)	
และสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA)	
- สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยว	248
เชิงนิเวศ	
- ผลการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นสมาชิก	264
สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA)	

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	281
สรุปผลการวิจัย	281
การอภิปรายผล	322
ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย	332
บรรณานุกรม	341
ภาคผนวก	345
ภาคผนวก ก. ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ กิจกรรมที่ดำเนินการ และผลที่ได้รับ	347
ภาคผนวก ข. รายชื่ออุทยานแห่งชาติในประเทศไทย	348
ภาคผนวก ค. แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	351
ภาคผนวก ง. แบบประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ภาษาอังกฤษ)	359
ภาคผนวก จ. แบบประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	363
ภาคผนวก ฉ: รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	368
ภาคผนวก ช: รายนามผู้ร่วมประชุมกลุ่มย่อย	371
ภาคผนวก ซ: รายชื่อสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ร่วมประเมินตนเอง	382
มาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศ	

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	10
ตารางที่ 2.2 สรุประดับความพร้อมของประเทศไทยเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งในเอเชีย	33
ตารางที่ 2.3 องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเว็บไซต์	36
ตารางที่ 3.1 จำนวนตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์	48
ตารางที่ 3.2 จำนวนตัวอย่างที่ร่วมประชุมกลุ่มย่อยในอุทยานแห่งชาติ	49
ตารางที่ 4.1 งบประมาณแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ	73
ตารางที่ 4.2 ประเด็นปัญหาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกตามอุทยานแห่งชาติ	121
ตารางที่ 4.3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เปรียบเทียบเป็นรายด้าน จำแนกตามอุทยานแห่งชาติ	168
ตารางที่ 4.4 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐาน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์	201
ตารางที่ 4.5 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐาน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	202
ตารางที่ 4.6 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐาน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติเขาสก	204
ตารางที่ 4.7 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐาน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์	205
ตารางที่ 4.8 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐาน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน	206
ตารางที่ 4.9 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐาน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติกุยบุรี	208
ตารางที่ 4.10 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยว อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ภาคเหนือ	215
ตารางที่ 4.11 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยว อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ภาคเหนือ	215
ตารางที่ 4.12 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยว อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	221
ตารางที่ 4.13 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยว อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	221

	หน้า
ตารางที่ 4.14 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยว ในอุทยานแห่งชาติเขาสก ภาคใต้	227
ตารางที่ 4.15 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยว ในอุทยานแห่งชาติเขาสก ภาคใต้	228
ตารางที่ 4.16 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยว ในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ ภาคใต้	234
ตารางที่ 4.17 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยว ในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ ภาคใต้	234
ตารางที่ 4.18 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยว ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ภาคตะวันตก	240
ตารางที่ 4.19 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยว ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ภาคตะวันตก	241
ตารางที่ 4.20 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยว ในอุทยานแห่งชาติกุยบุรี ภาคกลาง	247
ตารางที่ 4.21 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยว ในอุทยานแห่งชาติกุยบุรี ภาคกลาง	247
ตารางที่ 4.22 สรุปผลค่าเฉลี่ยการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการ นำเที่ยวเชิงนิเวศจำแนกตามอุทยานแห่งชาติ	261
ตารางที่ 4.23 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยว ที่เป็นสมาชิกสมาคมโดยคณะกรรมการสมาคม TEATA	269
ตารางที่ 4.24 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยว ที่เป็นสมาชิกสมาคมโดยคณะกรรมการสมาคม TEATA	270
ตารางที่ 4.25 สรุปค่าเฉลี่ยผลการเปรียบเทียบระดับการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ โดยคณะกรรมการสมาคม TEATA และสมาชิกสมาคมประเมินตนเอง	278
ตารางที่ 5.1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เปรียบเทียบเป็นรายด้าน จำแนกตามอุทยานแห่งชาติ	296
ตารางที่ 5.2 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐาน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์	297
ตารางที่ 5.3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐาน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	298

	หน้า
ตารางที่ 5.4 สรพผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติเขาสก	300
ตารางที่ 5.5 สรพผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์	301
ตารางที่ 5.6 สรพผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน	303
ตารางที่ 5.7 สรพผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติกุยบุรี	304
ตารางที่ 5.8 ตารางสรพผลค่าเฉลี่ยการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศจำแนกตามอุทยานแห่งชาติ	319
ตารางที่ 5.9 ตารางสรพผลค่าเฉลี่ยผลการเปรียบเทียบระดับการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำโดยคณะกรรมการสมาคม TEATA และสมาชิกสมาคมประเมินตนเอง	321

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
ภาพที่ 2.1 ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทยากลำบากและง่าย	14
ภาพที่ 2.2 ตราสัญลักษณ์ Green Globe	22
ภาพที่ 3.1 สรุปกรอบการวิจัย	50
ภาพที่ 4.1 แผนที่อุทยานแห่งชาติในประเทศไทย	81
ภาพที่ 4.2 แหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์	86
ภาพที่ 4.3 อุทยานแห่งชาติเขาสก	90
ภาพที่ 4.4 อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์	95
ภาพที่ 4.5 อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	105
ภาพที่ 4.6 อุทยานแห่งชาติกุยบุรี	108
ภาพที่ 4.7 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เปรียบเทียบเป็นรายด้าน จำแนกตามอุทยานแห่งชาติ	169
ภาพที่ 4.8 ตัวอย่างบัตรผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่น	176
ภาพที่ 4.9 สรุปผลค่าเฉลี่ยการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยว เชิงนิเวศจำแนกตามอุทยานแห่งชาติ	262
ภาพที่ 4.10 สรุปผลการเปรียบเทียบระดับการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ โดยคณะกรรมการสมาคม TEATA และสมาชิกสมาคมประเมินตนเอง	279

บทที่ 1

บทนำ

บทนำจะประกอบด้วยความสำคัญและที่มาของปัญหา วัตถุประสงค์ของโครงการ คำถามวิจัย ขอบเขตการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะ ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ และแผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมายเมื่อสิ้นสุดการวิจัย

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมของประเทศเป็นอย่างมากเนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงาน การลงทุน และการกระจายรายได้สู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง รวมถึงการพัฒนาสาธารณูปโภคสาธารณูปการและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ กรมการท่องเที่ยว (2559) รายงานว่าสถานการณ์นักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทย ปี พ.ศ. 2558 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 29.8 ล้านคน มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 20.44 เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา และมีรายได้จากตลาดต่างประเทศ ปี พ.ศ. 2558 ประมาณ 1,118,763 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 22.74 อย่างไรก็ตามการขยายตัวของการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน อันเนื่องมาจากความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มจำนวนสูงขึ้น โดยปราศจากการจัดการและการดูแลบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและเชิงศิลปวัฒนธรรมหลายแห่งเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง อันส่งผลกระทบต่อสมดุลของระบบนิเวศโดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติซึ่งเมื่อเกิดความเสื่อมโทรมแล้วการฟื้นฟูให้กลับมาเหมือนเดิมก็นับเป็นเรื่องที่ทำได้ค่อนข้างยาก (วัฒนาพร สุญา, 2545)

ด้วยเหตุนี้กระแสการท่องเที่ยวที่สำคัญ 3 ประการจึงเกิดขึ้น ได้แก่ กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กระแสความต้องการศึกษาเรียนรู้ และกระแสความต้องการพัฒนาโดยใช้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ทั้ง 3 กระแสนี้ก่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกที่ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน เพื่อช่วยฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม และรักษาทรัพยากรให้เป็นไปอย่างยั่งยืน รวมทั้งไม่ละเลยศักยภาพของระบบนิเวศและวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น ดังสอดคล้องกับที่องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ประกาศให้ปี พ.ศ. 2545 เป็นปีสากลแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้น โดยมีเป้าหมายในการลดอัตราการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพลงในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ เพื่อบรรเทาความยากจนและคืนความสมบูรณ์กลับสู่โลก (World Tourism Organization: 2002)

ตลอดระยะเวลา 12 ปีของการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในต่างประเทศ และในประเทศไทย ปัจจุบันแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังคงเป็นแนวคิดที่สำคัญในการจัดการอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเนื่องจากยังมีแหล่งท่องเที่ยวอีกจำนวนมากที่ถูกคุกคามจากการท่องเที่ยวที่เกินขอบเขต ดังสอดคล้อง กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ที่ระบุถึงการฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยวโดยการฟื้นฟูพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เสื่อมโทรม พัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจของธุรกิจท่องเที่ยว ในกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และกระแสดemand ของตลาดโลก เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมสัมผัสวิถีชีวิต ชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555: 74) ในขณะที่ การพยากรณ์การท่องเที่ยวโลกขององค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ แนวโน้มการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวว่ามีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวจะเปลี่ยนไปเป็นนักท่องเที่ยวอนุรักษ์ประมาณ ร้อยละ 5-10 ของนักท่องเที่ยวทั่วโลกจะเป็นนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่มีความสนใจเฉพาะด้าน ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ เป็นผู้ที่มีการศึกษา มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เห็นความสำคัญของชนบทธรรมชาติและระบบนิเวศ (วิลเลียมส์ น้อยพยัคฆ์, 2542: 20-24) ซึ่งสอดคล้องกับแง่มุมหนึ่งของรายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาศักยภาพ และขนาดของตลาดนักท่องเที่ยว 4 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มสุขภาพ กลุ่มกอล์ฟ กลุ่มฮันนีมูนและการแต่งงาน และกลุ่มเชิงนิเวศ ในปี พ.ศ. 2555-2556 พบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีจำนวนมากที่สุดจำนวน 5,344,534 คน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย: 2556) ซึ่งหากเปรียบเทียบกับสัดส่วนนักท่องเที่ยวทั้งหมดที่เดินทางมา ท่องเที่ยวเมื่อปี พ.ศ. 2556 พบว่ามีนักท่องเที่ยวจำนวน 26,546,725 คน (กรมการท่องเที่ยว: 2556) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า สัดส่วนนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีสัดส่วนร้อยละ 20 ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งหมดที่เดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย

ประเทศไทยนับว่าเป็นประเทศที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวสูงเนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรม สังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางธรรมชาติ ที่ประกอบด้วยอุทยานแห่งชาติจำนวน 147 แห่ง ซึ่งอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่ง ต่างมีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวภายในปี 2556 เป็นจำนวนมากถึง 11,275,874 คน (สำนักอุทยานแห่งชาติ, 2556) ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็น subset ของการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature-based Tourism)

จากตัวเลขดังกล่าวสะท้อนให้เห็นปริมาณนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำนวนมาก การขยายตัวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังคงเพิ่มมากขึ้นทุกปี แต่ประเทศไทย ยังขาดความรู้และการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน ไปพร้อมกัน รวมทั้งประชาชนและผู้ประกอบการในท้องถิ่นยังไม่ได้รับผลประโยชน์อย่างแท้จริง ยังคงมีความเสียหาย ที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรที่มีอยู่ รวมทั้งมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นก่อให้เกิดการท่องเที่ยว ที่ไม่ยั่งยืนในท้องถิ่น นอกจากนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังไม่ได้มาตรฐานทั้งในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ ผู้ประกอบกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อีกทั้งงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผ่านมาจำนวนมาก แต่มักเป็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่และการศึกษามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ภายหลังการศึกษากลับไม่มีการ ต่อยอดหรือนำไปประเมินแหล่งท่องเที่ยวเพื่อผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นรูปธรรม

มาตรฐาน (Standard) หมายถึง สิ่งที่มีถือเป็นหลักสำหรับเทียบกำหนด (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2525) องค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน (International Organization for Standardization-ISO) ได้นิยาม “การมาตรฐาน (Standardization)” ว่าหมายถึงกิจกรรมในการวางข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัญหาสำคัญที่มีอยู่หรือที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้เป็นหลักเกณฑ์ใช้กันทั่วไป โดยมุ่งให้บรรลุความสำเร็จสูงสุดตามข้อกำหนดที่วางไว้ ได้แก่ กิจกรรมที่ประกอบไปด้วยกระบวนการในการกำหนด การประกาศใช้ และการนำมาตรฐานต่างๆ ไปใช้ ประโยชน์ที่สำคัญของการมาตรฐาน เช่น การปรับปรุงความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์ กรรมวิธีและการบริการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เท่าที่ผ่านมากำหนดมาตรฐานได้มีการจัดทำอย่างเป็นระบบในหลายภาคส่วน เช่น การกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม มาตรฐานชุมชน มาตรฐานระบบการจัดการ มาตรฐานระบบการบริหารงานคุณภาพ และมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นต้น มาตรฐานจึงเป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นจากการเห็นพ้องต้องกัน เปรียบเสมือนการวางกฎ ระเบียบ แนวทางปฏิบัติ หรือลักษณะเฉพาะของกิจกรรมหรือผลที่เกิดขึ้นของกิจกรรมนั้นๆ เพื่อให้เป็นหลักเกณฑ์ใช้กันทั่วไป โดยมุ่งให้บรรลุผลสำเร็จสูงสุดตามข้อกำหนดที่วางไว้

แนวคิดการกำหนดมาตรฐานได้มีการนำมาใช้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มนัส สุวรรณ และคณะ (2544) ได้จัดทำโครงการศึกษา เพื่อจัดทำดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว โดยให้ความหมายของระบบมาตรฐานคุณภาพไว้ว่า ระบบมาตรฐานคุณภาพ หมายถึง ระบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวผู้มาใช้บริการเกิดความพึงพอใจมากที่สุด การกำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวต้องผ่านการตรวจสอบทั้งระบบด้วยดัชนีชี้วัด (Indicators) ที่ครอบคลุมมิติต่างๆ ครบถ้วน นอกจากนี้ กรมการท่องเที่ยวได้มีการกำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวและมาตรฐานบริการเพื่อการท่องเที่ยว (www.tourism.go.th) แต่การกำหนดมาตรฐานการท่องเที่ยวที่เป็นมาตรการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนของการจัดการด้านการท่องเที่ยว และเสริมสร้างศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในการแข่งขันทั้งระดับภูมิภาคและระดับสากล แม้มีการดำเนินการกำหนดมาตรฐานอย่างชัดเจน เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ไม่ได้มีนำไปประเมินแหล่งท่องเที่ยวเพื่อต่อยอดอย่างเป็นระบบและครอบคลุมทั่วประเทศไทย

สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) แสดงความเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการสร้างงานและการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นโดยตรงในสัดส่วนที่มากกว่านักท่องเที่ยวทั่วไปค่อนข้างมาก หากได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังให้เกิดมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรและวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยวหลากหลาย การสร้างความรู้ความเข้าใจอันดีให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวขณะท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้เสียในธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่จะศึกษา มาตรฐานคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยเพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในหมู่นักท่องเที่ยวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

- 1.2.1 เพื่อศึกษาบริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย
- 1.2.2 เพื่อประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยตามกรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว
- 1.2.3 เพื่อสร้างแบบและประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย
- 1.2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

1.3 คำถามการวิจัย

- 1.3.1 บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยมีสภาพเป็นอย่างไร
- 1.3.2 มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยอยู่ในระดับใด
- 1.3.3 มาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยอยู่ในระดับใด

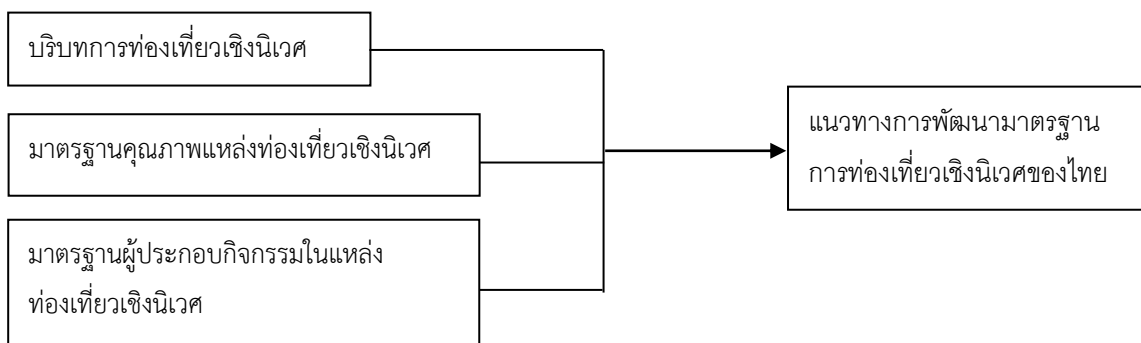
1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยด้านเนื้อหาเพื่อศึกษา

(1) บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย ได้แก่ ความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความพร้อมและการดำเนินงานของชุมชนท้องถิ่น และความพร้อมของภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

(2) สร้างแบบและประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม และกำหนดแนวทางเชิงนโยบายการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

ดังแสดงในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ศึกษาในประเทศไทย คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาครัฐและเอกชน ได้แก่ ผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย งานวิจัยนี้กำหนดพื้นที่ศึกษา 5 ภูมิภาคหลักในประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันตก โดยกำหนดศึกษาในอุทยานแห่งชาติในแต่ละภาคที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้ว โดยเลือกอุทยานแห่งชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ และเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบก ทางน้ำ และทางทะเล และพิจารณาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) รวม 6 แห่ง ได้แก่

- 1) ภาคเหนือ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่
- 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
- 3) ภาคใต้ อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา
- 4) ภาคกลาง อุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- 5) ภาคตะวันตก อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา งานวิจัยนี้เริ่มศึกษาตั้งแต่ 15 มิถุนายน 2558 ถึง 14 มิถุนายน 2559

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

1.5.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่น โดยอาจมีเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศเขาไปเกี่ยวข้องของ โดยการจัดการ การท่องเที่ยวในแหล่งนั้นจะต้องมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศนั้น มีการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

1.5.3 มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีหลักเกณฑ์ องค์ประกอบ 4 ประการ คือ ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมของชุมชน ในกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ในแต่ละองค์ประกอบจะมีดัชนีชี้วัดความมีศักยภาพ ความมีประสิทธิภาพ และความมีคุณภาพ เพื่อใช้ในการประเมินมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นด้วย

1.5.4 **บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย** หมายถึง สภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย ได้แก่ ความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และปัญหาการพัฒนาและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.5.5 **ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** หมายถึง บริษัทนำเที่ยวเชิงนิเวศที่พักรวมที่มีการจัดนำเที่ยว และมัคคุเทศก์เดินป่าในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรืออุทยานแห่งชาติ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ สุราษฎร์ธานี นครราชสีมา เป็นต้น และที่เป็นสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย

1.6 ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.6.1 บริบทหรือสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย
- 1.6.2 มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย
- 1.6.3 มาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย
- 1.6.4 เสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวไทยและต่างประเทศ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย ทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น อุทยานแห่งชาติ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล สถาบันการศึกษา และหน่วยงานภาคเอกชน เช่น สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ผู้ประกอบการธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น รวมทั้งชุมชนในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

1.7.2 ได้มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแนวทางการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ สามารถสร้างอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืน ทำให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.7.3 ผู้บริหารสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยสามารถนำผลการศึกษาและองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปพัฒนามาตรฐานผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย

1.7.4 ผู้มีส่วนได้เสียด้านการท่องเที่ยวสามารถนำผลการวิจัยไปกำหนดกรอบการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม

1.7.5 ผลงานวิจัยจะเป็นประโยชน์ในแง่ของการได้มาซึ่งองค์ความรู้ (body of knowledge) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในด้านการเรียนการสอนของนักศึกษาหรือผู้ที่สนใจทั่วไปของสถาบันและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งภาคประชาชน ซึ่งจะได้เรียนรู้กระบวนการและวิธีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป

1.8 แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมายเมื่อสิ้นสุดการวิจัย

เมื่อสิ้นสุดการวิจัย คณะผู้วิจัยมีแผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมายดังนี้

1.8.1 ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยลงสู่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และผู้ประกอบการกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย ให้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยเผยแพร่ผ่านหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือผ่านระบบการจัดการความรู้ (Knowledge Management) โดยนำองค์ความรู้จากการวิจัยนี้ ไปจัดให้มีระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการสืบค้นและการถ่ายทอดเทคโนโลยีผ่านระบบสารสนเทศของหน่วยงานดังกล่าว รวมทั้งฐานข้อมูลและสารสนเทศของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

1.8.2 นำเสนอและเผยแพร่ผลการวิจัยในงานการนำเสนอผลงานวิจัยแห่งชาติ (Thailand Research Expo) ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

1.8.3 นำเสนอและเผยแพร่ผลการวิจัยในการสัมมนาและการประชุมวิชาการที่เกี่ยวข้องระดับชาติและนานาชาติ

1.8.4 จัดให้มีการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการ (Journal) ระดับชาติและนานาชาติที่เกี่ยวข้องและอยู่ในฐานข้อมูลอันเป็นที่ยอมรับและมีการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขานั้น (Peer Review)

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สาระสำคัญในบทนี้ เป็นการทบทวนวรรณกรรมจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 2. แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 3. แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
 4. ระบบมาตรฐานคุณภาพสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย
 5. มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 6. ชีตความสามารถรองรับได้ด้านการท่องเที่ยว
 7. สถานการณ์และโอกาสการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ
- ผจญภัย
8. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนับเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่มีความคล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature-based Tourism) หรือการท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น การท่องเที่ยวชนบท การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Diamantis, 2004; Blamey, 2001; Orams, 2001) แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ไม่ใช่เพียงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ แต่เกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ ที่ก่อให้เกิดศาสตร์ต่างๆ เช่น ธรณีวิทยา สมุทรศาสตร์ วิทยาการภูเขาไฟ พฤกษศาสตร์ สัตววิทยา และชีววิทยา รวมทั้งแนวคิดของการอนุรักษ์วัตถุโบราณ โบราณสถานต่างๆ อนุสาวรีย์ อาคารบ้านเรือน ก็อยู่ในขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลอดจนสิ่งต่างๆที่อยู่ในโลกที่นับวันจะหายากและหมดสิ้นไป การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเน้นกิจกรรมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมรอบตัวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงตรงกันข้ามกับการท่องเที่ยวมวลชน (Mass Tourism) ที่เน้นการเที่ยวชมสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นส่วนใหญ่

แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดขึ้นครั้งแรกในช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 โดยที่ปรึกษาชาวเม็กซิกัน Ceballos-Lascurain (1987:14) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นครั้งแรกว่า หมายถึง “การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ทางธรรมชาติที่มีความเป็นธรรมชาติซึ่งยังไม่ถูกรบกวนหรือถูกทำลาย และมีสิ่งซึ่งมีลักษณะเฉพาะดึงดูดใจให้ผู้เดินทางไปเยือน ให้สามารถศึกษาเรียนรู้ ชื่นชม และ

เพติดเพลินกับทัศนียภาพของพื้นที่ พืชพันธุ์และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรม (ทั้งในอดีตและปัจจุบัน) ที่มีอยู่ในพื้นที่แห่งนั้น” จากคำจำกัดความนี้แสดงให้เห็นถึงเกณฑ์สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในการเรียนรู้หรือศึกษาธรรมชาติ ซึ่งทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างจากท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลินในธรรมชาติที่ธรรมชาติเป็นเพียงสถานที่ที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีความสุขเท่านั้น

1.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นักวิชาการให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้หลายคน ซึ่งอาจสรุปได้เป็น 2 ลักษณะคือ เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและก่อให้เกิดความเพติดเพลินและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ ปกป้อง และรักษาสีงแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ และสังคมให้ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม คำจำกัดความที่เน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน่าจะสอดคล้องกับแนวคิดของการท่องเที่ยวเฉพาะทางมากกว่าเนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความใส่ใจในสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยา ดังแสดงในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความหมาย	แหล่งที่มา
รูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นเมืองของพื้นที่ นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเยี่ยมชมพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาด้วยความรู้สึกนิยมชมชอบ มีความละเอียดอ่อน และชอบการมีส่วนร่วม ชื่นชมในพืชพันธุ์และสัตว์ป่า และมีส่วนช่วยในการสร้างผลประโยชน์ให้แก่คนในพื้นที่ในการจ้างงานและสร้างรายได้เพื่อใช้ในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในท้องถิ่น	Ziffer (1989: 6 อ้างใน Diamantis, 2004: 6)
การเดินทางที่มีความรับผิดชอบต่อพื้นที่ธรรมชาติที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและช่วยให้ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นดีขึ้น	International Ecotourism Society (1990)
การเดินทางในพื้นที่ทางธรรมชาติที่มีจุดประสงค์ในการทำความเข้าใจกับประวัติความเป็นมาทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของสิ่งแวดล้อม โดยไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศวิทยา ในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่น	Wood (1991: 200)
รูปแบบการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เน้นความยั่งยืน โดยให้ความสนใจในประสบการณ์และการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดและก่อให้เกิดผลดีต่อชุมชนในท้องถิ่น	Fennell (1999:43)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการคือ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ แรงจูงใจในการศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติ และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

ในประเทศไทย พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2542) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

จากนิยามข้างต้น จะเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีลักษณะสำคัญหลายประการ ดังนี้

1. **เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น** (Identity or Authentic/Endemic/Unique) เพราะเป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะของระบบนิเวศ (Eco-system) แต่ละแห่ง เช่น เที่ยวในป่าดงดิบมีความแตกต่างจากป่าสน เนื่องจากป่าทั้งสองแห่งมีระบบนิเวศเฉพาะที่แตกต่างกัน หรือท่องเที่ยวในภูเขาแตกต่างจากท่องเที่ยวชายฝั่งทะเล เป็นต้น

2. **เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ** เนื่องจากการเดินทางท่องเที่ยวในป่าบางแห่งก่อนไปถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางอาจผ่านหมู่บ้านที่มีผู้คนอาศัยที่มีวัฒนธรรมน่าสนใจศึกษา นักท่องเที่ยวอาจแวะเที่ยวชมวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านนั้น เช่น หมู่บ้านชาวเขาหรือชนพื้นเมืองระหว่างทางเดินเที่ยวป่า เป็นต้น

3. **เป็นการท่องเที่ยวมีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ** ผู้ที่เกี่ยวข้องหมายถึงเจ้าของหรือผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบร่วมกัน เช่น การรักษาความสะอาด การจัดการขยะหรือน้ำเสียอย่างมีระบบ การป้องกันมลภาวะทางเสียงและทางอากาศ และการจัดการความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งการนำเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณค่าและคุณภาพที่ยั่งยืน

4. **เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการด้านการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว** นักท่องเที่ยวมีความต้องการเรียนรู้ระบบนิเวศและธรรมชาติ จึงควรมีการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบแก่นักท่องเที่ยว เช่น การจัดทำป้ายสื่อความหมายธรรมชาติ ป้ายบอกทางท่องเที่ยว แผนที่ท่องเที่ยวและคู่มือการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเกิดความรู้และความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้นและมีจิตสำนึกของการปกป้องอนุรักษ์ให้สิ่งแวดล้อมเกิดความยั่งยืน

5. **เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อเศรษฐกิจและสังคมร่วมกัน** หน่วยงานผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยวควรมีส่วนร่วมในการวางแผน จัดการและดำเนินการตามแผนร่วมกัน รวมทั้งการรับและแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเสมอภาคร่วมกัน

6. เป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลิน พึงพอใจและประทับใจ นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรได้รับความเพลิดเพลินและพึงพอใจ รวมทั้งการได้รับความรู้ใหม่และประสบการณ์ที่ประทับใจจากการเดินทางท่องเที่ยวและทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศข้างต้น แสดงถึงองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Components of Ecotourism) ที่มี 4 ด้าน คือ (Buckley, 1994; Diamantis, 2004: 7-13)

1. **องค์ประกอบด้านพื้นที่ธรรมชาติ** (Natural-based Component) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้นหากมององค์ประกอบด้านพื้นที่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based Tourism)

2. **องค์ประกอบด้านการจัดการอย่างยั่งยืน** (Sustainability Component) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Ecologically Responsible Travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการอย่างยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3. **องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการศึกษาเรียนรู้** (Educational Component) เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว การสื่อความหมาย เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวทางสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education-based Tourism)

4. **องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม** (Involvement of local/host community or People participation) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้าจนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-based Tourism)

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่แตกต่างการท่องเที่ยวแบบเดิมหรือแบบประเพณีนิยมที่เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก และเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นสำคัญ แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่ไม่ใช่การท่องเที่ยวมวลชนที่มีขนาดใหญ่ เนื่องจาก

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ได้ถูกจำกัดที่ขนาดของจำนวนนักท่องเที่ยว แต่จำกัดที่รูปแบบกิจกรรมที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และขนาดที่เหมาะสมกับพื้นที่ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กก็อาจทำลายสิ่งแวดล้อมได้เช่นกันหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบได้มากกว่านักท่องเที่ยวหมู่คณะใหญ่ หากปราศจากการจัดการที่ดี

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่จำเป็นต้องเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ง่ายและราคาถูก หรือมีรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ยากลำบากแต่สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนน้อย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเฉพาะทางที่ต้องการการจัดการที่ดี มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประสานความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้าน มีการให้ความเพลิดเพลินและความรู้ที่เหมาะสมตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยว โดยการสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวมากกว่าการให้ความพึงพอใจอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ทุกกลุ่ม ทุกระดับ และกลุ่มที่มีรายได้สูงได้เช่นกัน

1.2 ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจำแนกประเภทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น

(1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจจัดแบ่งตามประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่

1.1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางบก ซึ่งมีระบบนิเวศเป็นป่าบก เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าดงดิบชื้น ป่าดงดิบแล้ง ป่าดงดิบเขา ป่าสนเขา เป็นต้น และมีองค์ประกอบของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ภูเขา น้ำตก ลำห้วย ถ้ำ พืชพันธุ์ สัตว์ป่า รวมทั้งชุมชนที่อาศัยอยู่ในป่าเขา เป็นต้น

1.2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล เป็นการท่องเที่ยวตามชายฝั่งทะเล เกาะแก่ง รวมถึงป่าชายเลน พื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่ง ซึ่งมีองค์ประกอบจากธรรมชาติที่น่าสนใจ เช่น หาดทราย หาดหิน แนวปะการัง สัตว์ทะเล กองหินใต้น้ำ ป่าไม้บนเกาะ ชายเลน รวมทั้งวิถีชีวิตของชาวประมงหรือชาวเล

(2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจจัดแบ่งตามระดับของการใช้พลังงานหรือระดับความยากลำบากจากระดับยากจนระดับง่ายในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ (Weaver, 2002: 272 อ้างใน Weaver, 2007: 195)

2.1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยากลำบาก เน้นการใช้พลังงานมาก มีระดับลึก (Hard Ecotourism: active, deep)

2.2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ง่าย ใช้พลังงานน้อย มีระดับตื้น (Soft Ecotourism: passive, shallow)

ดังมีรายละเอียดลักษณะความแตกต่างกันดังแสดงในภาพที่ 2.1

ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทยากลำบากและง่าย	
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยากลำบาก ใช้พลังกำลังมาก มีระดับลึก	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ง่าย ใช้พลังกำลังน้อย มีระดับตื้น
แถบวัดระดับความยากและความง่ายของการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 	
-มีความผูกพันกับสิ่งแวดล้อมอย่างลึกซึ้ง -ส่งเสริมความยั่งยืน -จัดการเดินทางพิเศษเฉพาะกลุ่ม -การท่องเที่ยวใช้ระยะเวลานาน -กลุ่มมีขนาดเล็ก -นักท่องเที่ยวใช้พลังกำลังมาก -นักท่องเที่ยวชอบความท้าทาย -คาดหวังการบริการบางอย่าง -เน้นการได้รับประสบการณ์ส่วนตัวที่แท้จริง -จัดรายการท่องเที่ยวด้วยตนเอง	-มีความผูกพันกับสิ่งแวดล้อมระดับปานกลาง -รักษาระดับความยั่งยืน -จัดการเดินทางแบบเอกประสงค์ -การท่องเที่ยวใช้ระยะเวลาน้อย -กลุ่มมีขนาดใหญ่ -นักท่องเที่ยวใช้พลังกำลังปกติ -นักท่องเที่ยวชอบความสบาย -คาดหวังการบริการหลายอย่าง -เน้นการสื่อความหมาย -ใช้บริการของธุรกิจนำเที่ยวหรือตัวแทนท่องเที่ยว

ภาพที่ 2.1 ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทยากลำบากและง่าย

ที่มา: ดัดแปลงจาก Weaver (2002: 272 อ้างใน Weaver, 2007: 195)

1.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในกระบวนการท่องเที่ยวกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้การท่องเที่ยวมีความพึงใจเพลิดเพลินและมีความสุขจากการท่องเที่ยวหรือนันทนาการนอกเวลางานตามปกติโดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจะให้ความสำคัญกับกิจกรรมการท่องเที่ยวมาก เพราะกิจกรรมต่าง ๆ นั้นจะเป็นสื่อกลางในการนำการท่องเที่ยวไปสู่เป้าหมายได้กิจกรรมที่เหมาะสมจึงควรเป็นกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่ไปกับการได้รับความเพลิดเพลิน ทั้งนี้ต้องเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบน้อยที่สุดหรือเป็นผลกระทบที่สามารถป้องกันหรือแก้ไขได้กิจกรรมการท่องเที่ยวอาจจำแนกเป็นกิจกรรมที่เน้นการพักผ่อนหย่อนใจกิจกรรมที่เน้นการแสดงออกและกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบกิจกรรมที่มีการศึกษาระบบนิเวศในแหล่งธรรมชาติ และแบบส่งเสริมวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ในแหล่งธรรมชาติ ซึ่งงานวิจัยนี้จะใช้เป็นกรอบแนวคิด ได้แก่

- การเดินป่า (forest hiking, mountain trekking, walking)
- การศึกษาธรรมชาติ (nature educating)
- การล่องสัตว์/ดูนก/ดูปลาวาฬ (animal/bird/whale watching)
- การพายเรือแคนู/คายัค (canoeing, kayaking)
- การดำน้ำดูปะการังน้ำตื้นและน้ำลึก (snorkeling, scuba diving)
- การล่องแพ/ล่องเรือยาง (rafting)
- การไต่/ปีนเขา (rock/mountain climbing)
- การขี่จักรยานท่องเที่ยว/เสือภูเขา (terrain/mountain biking)
- การท่องเที่ยวในชุมชน (community-based tourism) เช่น การร่วมกิจกรรมเรียนรู้วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชนพื้นถิ่นในชุมชน และการศึกษาเรียนรู้การผลิตสินค้าพื้นเมือง หัตถกรรมและของที่ระลึก

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อความเพลิดเพลินและเป็นการเสริมแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การพักผ่อนปิกนิก การชมทิวทัศน์ การล่องเรือชมธรรมชาติ การเล่นน้ำ การว่ายน้ำ การอาบแดด เป็นต้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการจัดการที่ประสานการจัดการในด้านต่าง ๆ ภายใต้หลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และองค์ประกอบในเชิงระบบของการท่องเที่ยว ซึ่งกระบวนการจัดการจะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและชัดเจนระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ และผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง แนวทางการจัดการควรกำหนดเป็นแนวทางด้านต่าง ๆ 6 ด้าน ซึ่งอาจกำหนดเป็นนโยบายและกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีประสิทธิภาพได้ มีดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542)

(1) ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

1) หน่วยงานที่รับผิดชอบควรกำหนดกรอบการพัฒนาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยมีมาตรฐานที่ชัดเจนให้ยกเลิกการท่องเที่ยวในพื้นที่เปราะบาง สนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดพื้นที่เหมาะสมในเขตอนุรักษ์

2) พัฒนาพื้นที่ธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศนอกเขตอนุรักษ์ ในเขตพื้นที่พุทธมณฑล พื้นที่เอกชนและเขตชุมชน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3) ประเมินขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว และกำหนดปริมาณการควบคุม และมาตรการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสม เพื่อป้องกันปัญหาความแออัด การคับคั่ง ขยะมูลฝอยตกค้าง เสียงรบกวน และการทำลายพืชพรรณและสัตว์ป่า

4) วางแผนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามขอบเขตของขีดความสามารถที่รองรับได้ โดยการกำหนดเขตพื้นที่ท่องเที่ยว (Zoning) เขตสงวนเพื่อการศึกษาและรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม เขตกันชน และเขตพื้นที่ที่เหมาะสมตามสภาพทรัพยากรและขนาดการรองรับของพื้นที่ต่อปริมาณและกิจกรรมการท่องเที่ยว

5) ใช้มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ดูแลรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งอนุรักษ์ที่มีกฎหมายเฉพาะคุ้มครอง

6) ใช้มาตรการการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการควบคุมดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกเขตอนุรักษ์ โดยกำหนดบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบตามความเหมาะสม

7) พัฒนากลุ่มแหล่งท่องเที่ยว และโครงข่ายการท่องเที่ยวในท้องถิ่นระดับกลุ่มพื้นที่ ให้มีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยให้มีการกระจายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับที่สามารถทดแทนแหล่งท่องเที่ยวเกิดขีดความสามารถในการรองรับได้

8) จัดระบบข้อมูลข่าวสารในการเดินทาง เพื่อใช้ในการจัดการ การควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวให้สมดุลกับความสามารถในการรองรับของแต่ละพื้นที่ และการถ่ายเทนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอย่างเป็นระบบ

9) กำหนดมาตรการการป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เข้มงวดมากขึ้น และให้การสนับสนุนการประกอบกิจการที่มีมาตรการถูกต้องเหมาะสมเป็นรูปธรรม เช่น ประยุกต์ใช้ระบบจัดการสิ่งแวดล้อม (Environment Management System: EMS) ในการจัดการด้านการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว การบริการและกิจกรรมในพื้นที่ภายใต้ขอบเขตการจัดการ ระยะเวลา หรือที่กฎหมายรองรับ

10) ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ในการควบคุมคุณภาพการตรวจสอบ และการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว

11) เพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรในการวางแผนและจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(2) ด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

1) หน่วยงานที่รับผิดชอบควรกำกับ ควบคุม ดูแล การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ท่องเที่ยว โดยให้เป็นการศึกษา นอกกระบบโรงเรียนที่ถือเอาการปฏิบัติในสนามเป็นบทเรียนของภาคการศึกษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลกระทบของกิจกรรมที่มีต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

2) พิจารณาจัดให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในระบบโรงเรียน และสถาบันการศึกษาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน เช่น พัฒนาหลักสูตรให้มีการเรียนรู้ในการสร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับเยาวชน ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และประชาชนในท้องถิ่น

3) สนับสนุนสื่อสารมวลชนและสื่อข้อมูลข่าวสารอื่น ๆ ที่ส่งเสริมการศึกษาด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับใช้เป็นข้อมูลคู่มือและอุปกรณ์การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง เช่น พัฒนารายการในสื่อสาธารณะต่างๆ และเอกสารการท่องเที่ยวให้มีทิศทาง เนื้อหาและการนำเสนอที่เหมาะสม

4) สนับสนุนงบประมาณในการจัดสื่อความหมายธรรมชาติที่มีคุณภาพในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสื่อความหมายธรรมชาติ เช่น ป้ายสื่อความหมาย คู่มือท่องเที่ยว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว นิทรรศการ และจัดผู้นำทางไว้รองรับนักท่องเที่ยว

5) ให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่มาสื่อสารกับนักท่องเที่ยว รวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนเป็นมัคคุเทศก์เฉพาะหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้อย่างแท้จริง และเป็นการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

6) ขยายการให้การศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดและเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้ในระยะต้นให้มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้และจิตสำนึกของบุคลากรในภาครัฐและเอกชนซึ่งมีศักยภาพสูง และมีบทบาทในกระบวนการท่องเที่ยว

7) จัดให้มีศูนย์ข้อมูลสารสนเทศรวบรวมผลงานวิจัย การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการเผยแพร่ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนและพัฒนากระบวนการอย่างต่อเนื่อง

(3) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

1) หน่วยงานที่รับผิดชอบควรพัฒนาแบบแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนรวมถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น เอกชน และประชาชนทั่วไปในด้านการลงทุน การผลิตสินค้าและบริการ ทั้งนี้ต้องมีความเสมอภาค เป็นธรรมในกรอบที่เหมาะสม สอดคล้องกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

2) ส่งเสริมการจัดตั้งขบวนการร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในรูปขององค์กรหรือคณะกรรมการระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น โดยมีเครือข่ายครอบคลุมผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนและทุกระดับ โดยให้องค์กรมีขอบเขตความสามารถในการตัดสินใจและดำเนินการอย่างอิสระภายใต้กรอบที่ตอบสนองความจำเป็นในการจัดการแต่ละระดับ

3) เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และติดตามประเมินผล ตลอดจนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งปรับทัศนคติและปรับปรุงขีดความสามารถของหน่วยงานของรัฐให้สามารถร่วมมือและเกื้อหนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น

4) ส่งเสริมการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรประชาชนที่ดูแลด้านสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เช่น ชมรม สมาคม สหกรณ์ เป็นต้น

5) แก้ไข ปรับปรุง และพัฒนากฎหมายและระบบงบประมาณของภาครัฐให้สามารถส่งเสริมและเอื้ออำนวยต่อการประสานงานความร่วมมือของหน่วยงานปฏิบัติทุกระดับกับประชาชนท้องถิ่น ตลอดจนกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ในการให้ชุมชนมีโอกาสดำเนินการควบคุม กำกับ ดูแล และจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง

6) พัฒนาศักยภาพของคน โดยการเพิ่มความรู้ ทักษะ และการมีจิตสำนึกในด้านการจัดการ พัฒนาการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยว การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำหรับชุมชนให้กว้างขวางมากขึ้น

7) อบรมให้ความรู้และพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพในด้านการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีอิสระ และสามารถจัดเก็บรายได้เพื่ออนุรักษ์ ฟื้นฟูการท่องเที่ยวได้ตนเอง โดยให้มีการพัฒนาทักษะการจัดการที่ถูกต้อง

8) จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาทางสังคม รวมทั้งการนำความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้

(4) ด้านการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว

1) ส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในทิศทางที่เหมาะสมกับสภาพทรัพยากรและขีดความสามารถในการจัดการรองรับการท่องเที่ยว ละเว้นหรือชะลอการส่งเสริมตลาดในพื้นที่ที่ยังไม่พร้อม หรือง่ายต่อการถูกกระทบกระเทือนจากการท่องเที่ยว

2) สนับสนุนการตลาดในรูปแบบประสานการท่องเที่ยวเป็นเครือข่ายที่เหมาะสม ทั้งที่เป็น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลอดโปรแกรม และแบบผสมผสานกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้มีการกระจายนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม

3) ส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เน้น การศึกษาและกิจกรรมเชิงนิเวศ สำหรับกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่ม นักท่องเที่ยวชาวไทยโดยมุ่งเน้นในกลุ่มเยาวชน กลุ่มแรงงาน และเกษตรกรเป็นพิเศษ ทั้งนี้รวมถึงการจัดการศึกษาและกิจกรรมตอบสนองตลาดต่างประเทศด้วย

4) ส่งเสริมการบริการนำเที่ยวเชิงนิเวศให้พัฒนาเป็นการบริการที่มีคุณภาพ มุ่งเน้นการให้ การศึกษาการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรมกับชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนมีการ สนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการใช้มาตรฐานในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการบริการ อย่างเต็มที่

5) กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการบริการการนำเที่ยว มาตรฐานการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะที่มีความเข้มงวดมากเป็นพิเศษ ภายใต้การจัดการให้มีความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวในระดับที่เหมาะสมโดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรที่อยู่เหนือความต้องการส่วนบุคคล

6) โฆษณา ประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้ขอบเขตการพัฒนา โดยการใช้สื่อที่หลากหลาย และมุ่งเน้นให้มีการพัฒนาให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภูมิภาค

(5) ด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว

1) จัดระบบการเดินทางเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวให้มีความสะดวกตามควร ให้เหมาะสมกับพื้นที่และกิจกรรม โดยเน้นด้านความปลอดภัยเป็นหลัก

2) ให้มีการใช้พลังงานอย่างประหยัด เหมาะสมตามความจำเป็น และตามขนาดพื้นที่ท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สนับสนุนการใช้พลังงานทดแทน ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่หมดเปลืองในกิจกรรมการท่องเที่ยว

3) พัฒนาระบบการสื่อสารโทรคมนาคม สร้างโครงข่ายที่ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกระจายตัวครอบคลุมพื้นที่ท่องเที่ยวและโครงข่ายการมีส่วนร่วมทุกระดับ เพื่อการติดต่อสื่อสารการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวและการบรรเทาสาธารณภัยในยามฉุกเฉิน

4) สนับสนุนให้การบริการการท่องเที่ยว ดำเนินการโดยภาคเอกชนหรือองค์กร หรือประชาชน ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยองค์กรของรัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการกำหนดพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวรองรับ ทั้งนี้ให้มีกรอบการพัฒนาด้านการบริการที่มีขนาดรูปแบบ และคุณภาพการบริการ ตามแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ที่พักแบบ Ecolodge ที่มีขนาดเล็กและออกแบบให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม บริการนำเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยมัคคุเทศก์เดินป่า เป็นต้น

5) การจัดการบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้คำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น การเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้แก่ชุมชนและประชาชนท้องถิ่น

6) กำหนดมาตรฐานและมาตรการในการควบคุมและส่งเสริมการบริการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การสร้างมาตรการจูงใจการให้การรักษามาตรฐานการบริการ การให้รางวัล การใช้มาตรการทางภาษี เป็นต้น

(6) ด้านการส่งเสริมการลงทุน

1) สนับสนุนผู้ประกอบการที่มีการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน และอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่กำหนด เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนสามารถพัฒนากระบวนการบริการที่มีคุณภาพ เช่น การลดข้อจำกัดด้านกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการ การใช้มาตรการทางภาษี การสร้างสิ่งจูงใจอื่น ๆ การตอบแทนในรูปแบบของรางวัล เป็นต้น

2) จัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการลงทุนของชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการให้ยืมหรือให้กู้ดอกเบี้ยต่ำจากสถาบันการเงินของรัฐ

3) สนับสนุนด้านงบประมาณ และสิทธิประโยชน์แก่องค์กรพัฒนาเอกชนในการร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการสนับสนุนการพัฒนาของประชาชนท้องถิ่น

4) ส่งเสริมการลงทุนผลิตสินค้า อุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดกิจกรรมเชิงนิเวศ การจัดการบริการ และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวขึ้นภายในประเทศ หรือลดต้นทุนการนำเข้าสินค้าที่จำเป็นจากต่างประเทศ

3. แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3.1 ความหมายของการมาตรฐาน

องค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน (International Organization for Standardization-ISO) ได้นิยาม “การมาตรฐาน (Standardization)” ว่าหมายถึงกิจกรรมในการวางข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสำคัญที่มีอยู่หรือที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้เป็นหลักเกณฑ์ใช้กันทั่วไป โดยมุ่งให้บรรลุความสำเร็จสูงสุดตามข้อกำหนดที่วางไว้ ได้แก่ กิจกรรมที่ในการกำหนดการประกาศใช้ และการนำมาตรฐานต่างๆ ไปใช้ประโยชน์ที่สำคัญของการมาตรฐาน เช่น การปรับปรุงความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์ กรรมวิธีและการบริการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เท่าที่ผ่านมามีการกำหนดมาตรฐานได้มีการจัดทำอย่างเป็นระบบในหลายภาคส่วน เช่น การกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม มาตรฐานชุมชน มาตรฐานระบบการจัดการ มาตรฐานระบบการบริหารงานคุณภาพ ISO 9000 (Quality Management System: QMS) และมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 (Environment Management System) เป็นต้น

3.2 ระบบมาตรฐานคุณภาพสากล

ในปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพของสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าหรือผู้ใช้บริการให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดเริ่มมีความสำคัญมากขึ้น หลายประเทศในโลกเริ่มมีการพัฒนาระบบประกันคุณภาพของสินค้าและบริการ ได้แก่

1) ระบบจัดการคุณภาพโดยรวม TQM (Total Quality Management) ที่พัฒนาในบริษัทเจเนอรัลอิเล็กทริก (General Electric) ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเน้นการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร โดยให้สมาชิกทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมในการบริหาร พัฒนาคุณภาพ อนุรักษ์ และปรับปรุงคุณภาพให้เกิดความประหยัดและรักษาคุณภาพให้ลูกค้าพึงพอใจอย่างครบถ้วน

2) ระบบควบคุมคุณภาพ QCC (Quality Control Circle) ที่พัฒนาในประเทศญี่ปุ่นที่เป็นการบริหารที่จัดระบบการทำงานโดยจัดตั้งกลุ่มคุณภาพงานและเน้นให้พนักงานทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างกลุ่มคุณภาพงานและสร้างสภาพการทำงานให้ดีขึ้น และเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีการใช้ 3 H อันได้แก่ สมอง (Head) มือ (Hand) และหัวใจ (Heart) อย่างคุ้มค่า

3) ระบบ 5 ส คือ การปรับปรุงการทำงานเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ความปลอดภัย และคุณภาพของงาน อันเป็นพื้นฐานในการเพิ่มผลผลิต “5 ส” หมายถึง (1) สะสาง หรือแยกให้ชัดเจนเป็น สิ่งจำเป็นและไม่จำเป็น ให้เหลืออยู่เฉพาะของจำเป็น (2) สะดวก หรือจัดให้เป็นระเบียบเป็นหมวดหมู่ (3) สะอาด หรือการทำความสะอาดที่ทำงาน (4) สุขลักษณะ และ (5) รักษาระเบียบวินัย ผู้บริหารระดับสูงของ องค์การต้องยอมรับว่า “5 ส” เป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน

4) ระบบ ISO ที่ถือว่าเป็นระบบบริหารมาตรฐานคุณภาพสากล ซึ่งองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการ มาตรฐาน (International Organization for Standardization) เป็นผู้พัฒนาขึ้น ระบบมาตรฐาน ISO ระบบแรก คือ ระบบคุณภาพ ISO 9000 ที่มุ่งเน้นให้ธุรกิจจัดทำขั้นตอนการดำเนินงานและหลักเกณฑ์ต่างๆ ในการผลิตสินค้าและบริการมีมาตรฐานและเป็นไปตามความต้องการของลูกค้า โดยมีการตรวจ ประเมินและ รับรองมาตรฐานเป็นระยะจากบุคคลที่ 3 นอกเหนือจาก ISO 9000 แล้ว องค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการ มาตรฐานยังพัฒนาระบบบริหารมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เรียกว่า ISO 14000 และระบบ มาตรฐานความปลอดภัย ที่เรียกว่า ISO 18000 อีกด้วย

สำหรับประเทศไทย เริ่มให้ความสำคัญต่อการควบคุมคุณภาพโดยนำระบบ QCC และ 5 ส เข้ามาใช้ ซึ่งประสบความสำเร็จในการควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์และสามารถผลิตได้ทันความต้องการ ต่อมาเมื่อ ISO 9000 ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ประเทศไทยโดยสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) ได้นำอนุกรมระบบคุณภาพดังกล่าวมาปรับเป็นมาตรฐานสำหรับประเทศไทยที่เรียกว่า มอก./ISO 9000 และแรงจูงใจให้ธุรกิจต่างๆ นำเอาระบบมาใช้ในการผลิตและบริหารธุรกิจ ผู้ประกอบการธุรกิจทั้งภาครัฐ และเอกชนกว่า 300 แห่งได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพ ISO 900 โดย สมอ. และหน่วยงานรับรองระบบ คุณภาพอื่นๆ

3.3 ระบบมาตรฐานคุณภาพสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวประกอบด้วยธุรกิจหลายรูปแบบที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการ คมนาคมขนส่งผู้โดยสาร ที่พักแรม อาหารและเครื่องดื่ม ตลอดจนบันเทิงอื่นๆ สินค้าของการท่องเที่ยว แตกต่างจากสินค้าทั่วไปคือ เป็นสินค้าที่จับต้องไม่ได้ แต่เป็นประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว และเป็น บริการเพื่ออำนวยความสะดวก ระบบการจัดการคุณภาพโดยรวม (TQM) แม้จะเกิดขึ้นมาเพื่อจัดการคุณภาพ สินค้าที่ผลิตจากโรงงานต่างๆ ก็สามารถนำมาใช้กับสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวได้ เพราะธุรกิจ ท่องเที่ยวต้องให้บริการที่ตรงเวลาและตรงตามความต้องการของลูกค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการให้บริการ กระบวนการผลิตและบริการต่างๆ เกิดขึ้นพร้อมกัน ผู้ประกอบการไม่สามารถแก้ไขบริการที่ไม่สมบูรณ์ หรือมีข้อผิดพลาดได้เหมือนกระบวนการผลิตสินค้าทั่วไป และไม่สามารถตรวจบริการก่อนนำไปให้ลูกค้าได้ ดังนั้น หากผู้ประกอบการให้บริการที่ไม่ถูกต้องและลูกค้าไม่พึงพอใจ ผู้ประกอบการธุรกิจจึงไม่สามารถแก้ตัว ได้ เพราะลูกค้าจะไม่เลือกใช้บริการนั้นอีกในครั้งต่อไป

ระบบการค้าเสรีที่เกิดขึ้นในสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ย่อมส่งผลกระทบต่อการแข่งขันใน อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเช่นกัน การพัฒนามาตรฐานคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งมี

ความจำเป็นและทวีความสำคัญ เพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของนักท่องเที่ยว ประกอบกับในปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมทวีความรุนแรงขึ้น การพัฒนามาตรฐานคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวจะช่วยให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้รักษาสภาพแวดล้อมที่ดีไว้ต่อไปในอนาคต องค์กรหลายแห่งจึงได้พัฒนามาตรฐานสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มาตรฐานและแนวทางที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรท่องเที่ยวที่ควรกล่าวถึงมีดังนี้

1) มาตรฐานกรีนโกลบ (Green Globe)

มาตรฐานกรีนโกลบได้ถูกพัฒนาขึ้นโดยโครงการ Green Globe และบริษัท SGS Group ของประเทศสหราชอาณาจักร โดยการสนับสนุนจากสภาการเดินทางและท่องเที่ยวแห่งโลก (World Travel and Tourism Council: WTTC) โครงการกรีนโกลบถูกพัฒนาขึ้นใน ค.ศ. 1994 เป็นโครงการจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวและการโรงแรม และครอบคลุมไปถึงการดูแลสถานที่ท่องเที่ยว และธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีสมาชิกโครงการอยู่ทั่วโลกในกว่า 100 ประเทศ จุดประสงค์ของโครงการคือ การสร้างความตระหนักในเรื่องของสิ่งแวดล้อมและยกระดับการจัดการสิ่งแวดล้อมในกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวและโรงแรม เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่นักท่องเที่ยว ธุรกิจการท่องเที่ยว และประชาชนในพื้นที่ท่องเที่ยว ในปี ค.ศ. 2008 บริษัท Green Globe International ของสหรัฐอเมริกาได้ซื้อกิจการส่วนใหญ่ของบริษัท Green Globe จำกัดและขยายขอบเขตของงานออกไปกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเน้นการตอบสนองปัญหาภาวะโลกร้อนเป็นประเด็นสำคัญ (ราณี อีสัยกุล, 2554)

ภาพที่ 2.2 ตราสัญลักษณ์ Green Globe

มาตรฐาน Green Globe จะให้การรับรองมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวที่คำนึงความสะอาดของอากาศ ชายทะเล โบราณสถาน หรือแหล่งธรรมชาติ และบริการธุรกิจที่ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมโดยสามารถจัดการของเสีย พลังงาน น้ำ และมลภาวะได้อย่างมีประสิทธิภาพ และชุมชนในท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากนักท่องเที่ยวจะสามารถวางแผนการพัฒนาชุมชนให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้

เป้าหมายของโครงการกรีนโกลบ (Green Globe) คือ

1. เพื่อส่งเสริมให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประชาชนในท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
2. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมมากขึ้นระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวและบริษัทต่างๆ ในกลุ่มธุรกิจทุกขนาด และทุกกลุ่มในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
3. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในประโยชน์ร่วมกันที่เกิดขึ้นระหว่างการรักษาสิ่งแวดล้อมและการดำเนินธุรกิจที่ดี
4. เพื่อแสดงถึงความมุ่งมั่นของกลุ่มอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในการปรับปรุงดูแลสิ่งแวดล้อมโดยผ่านสัญลักษณ์ Green Globe
5. เพื่อเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติที่ดี และการพัฒนาผลงานที่โดดเด่นโดยการได้รับรางวัลกรีนโกลบ (Green Globe Achievement Awards)

มาตรฐานกรีนโกลบสามารถนำไปใช้ได้กับธุรกิจทุกประเภทในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ต้องการให้มีการตรวจสอบประเมินถึงความสำเร็จของการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของธุรกิจ

การได้รับการรับรองมาตรฐานกรีนโกลบ หมายถึง การที่องค์กรหรือธุรกิจได้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับประเภทชนิดและสถานที่ขององค์กร ซึ่งจะพิจารณาโดยการปรึกษาร่วมกันหลายฝ่าย เช่น ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ข้อกำหนดของมาตรฐานกรีนโกลบ

มาตรฐานกรีนโกลบครอบคลุมหัวข้อหลักในเรื่องของผลงานของระบบการจัดการ 5 ประการ คือ

1. การลดปริมาณของเสีย การนำกลับมาใช้ใหม่ การนำไปแปรรูป
2. ประสิทธิภาพของการใช้พลังงาน การอนุรักษ์และการจัดการพลังงาน
3. การจัดการเรื่องการใช้ทรัพยากรน้ำ
4. นโยบายการจัดซื้อที่คำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
5. การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม

2) มาตรฐานบลูแฟลก (Blue Flag)

มาตรฐานบลูแฟลกหรือธงฟ้าเกิดขึ้นในประเทศฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. 2528 เพื่อให้สัญลักษณ์ธงสีฟ้าแก่เทศบาลที่รับผิดชอบชายหาดหลายแห่งเพื่อแสดงถึงความสามารถในการบำบัดน้ำเสีย และรักษาคุณภาพน้ำทะเลที่นักท่องเที่ยวลงเล่นหรือว่ายน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ มาตรฐานธงฟ้าอยู่ภายใต้การดูแลและจัดการโดยมูลนิธิการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม (Foundation for Environmental Education: FEE) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระแบบไม่แสวงหากำไรที่ประกอบด้วยองค์กรสมาชิกจากประเทศต่างๆ กว่า 60 ประเทศในทวีปยุโรป เอเชีย โอเชียเนีย อเมริกาเหนือและอเมริกาใต้

มาตรฐานบลูแฟลกหรือธงฟ้าเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมระดับสูง และระบบการอำนวยความสะดวกที่สะอาดและปลอดภัยของชายหาด (beaches) และมาริน่า (marinas) คือท่า

เทียบเรือที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยวหรือการพักผ่อนเป็นหลัก เช่น ท่าเทียบเรือใบ เรือยอร์ช เป็นต้น วัตถุประสงค์หลักของโครงการมาตรฐานธงฟ้า คือ

1. เพื่อโฆษณาและสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าชายหาดและมาริน่ามีความสะอาดและปลอดภัย
2. เพื่อให้การศึกษาแก่หน่วยงานท้องถิ่น องค์กรเอกชนและประชาชนถึงความจำเป็นในการป้องกันสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะบริเวณชายฝั่งทะเล
3. เพื่อสร้างบรรยากาศของการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน
4. เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจต่างๆ ของการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และการศึกษา ทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ

มาตรฐานธงฟ้าได้รับความสนใจจากหลายประเทศในโลก ในปัจจุบันชายหาด และมาริน่าที่ได้รับการรับรองมาตรฐานธงฟ้ามีจำนวน 3,450 แห่งใน 41 ประเทศในทวีปยุโรป ประเทศอัฟริกาใต้ โมร็อกโก ตูนิเซีย นิวซีแลนด์ แคนาดา และประเทศในหมู่เกาะแคริบเบียน มาตรฐานธงฟ้าจะมีเกณฑ์ด้านสิ่งแวดล้อม 32 เกณฑ์ สำหรับชายหาด และ 24 เกณฑ์สำหรับมาริน่าให้แก่ผู้ที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวดำเนินการปฏิบัติตาม ซึ่งเกณฑ์เหล่านี้จะครอบคลุมการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมใน 4 ประเด็นสำคัญ คือ (ราณี อธิชัยกุล, 2554)

1. คุณภาพน้ำ (Water quality)
2. การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management)
3. ความปลอดภัย บริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก (Safety and services)
4. การจัดการศึกษาและข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental education and Information)

นอกจากนี้ การรณรงค์มาตรฐานธงฟ้าได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ โดยมีเป้าหมาย ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมความสะอาดและความปลอดภัยบริเวณชายหาดและมาริน่า
2. ให้การศึกษาแก่ชุมชนในการป้องกันสิ่งแวดล้อมบริเวณชายหาด
3. กระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมด้วยความสมัครใจมากยิ่งขึ้น

3) หลักเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ GSTC (Global Sustainable Tourism Council)

Global Sustainable Tourism Council (GSTC) เป็นองค์กรอิสระที่ไม่แสวงหากำไรซึ่งทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานและแนวทางปฏิบัติงานเพื่อความยั่งยืนของธุรกิจการเดินทางและการท่องเที่ยว โดยแนวทางปฏิบัติเหล่านี้ได้ผ่านกระบวนการพัฒนาที่ใช้เวลาหลายปีโดยทีมงานจำนวนมากจากทั่วโลก Global Sustainable Tourism Council (GSTC) ได้กำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของโลก (Global Sustainable Tourism Council Criteria) ที่เสนอแนะตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานให้แก่โรงแรมและธุรกิจนำเที่ยว (Suggested performance indicators for hotels and tour operators) (GSTC, 2013)

หลักเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (The Global Sustainable Tourism Criteria) เป็นข้อตกลงและพันธะผูกพันสำหรับองค์กรที่สนใจธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งมีเป้าหมายหลัก 4 ประการ ดังนี้

1. เพื่อนำเสนอการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีระบบและรักษาสิ่งแวดล้อม

2. เพื่อเพิ่มประโยชน์ทางสังคมและเศรษฐกิจให้กับเจ้าของชุมชนและลดผลกระทบในเชิงลบ
3. เพื่อประโยชน์สูงสุดที่ชุมชนพึงได้รับ ตลอดจนผู้มาเยือน และเพื่อประโยชน์เชิงมรดกทางวัฒนธรรมและเพื่อลดผลกระทบเชิงที่อาจเกิดขึ้น
4. เพื่อประโยชน์สูงสุดทางสิ่งแวดล้อมและลดผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้น

GSTC ดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้โรงแรมและบริษัทนำเที่ยวดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ดังนี้

1. กำหนดแนวทางที่โรงแรมหรือธุรกิจนำเที่ยวสามารถใช้ประโยชน์โดยแนวทางดังกล่าวกำหนดขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญจากทั่วโลกในสาขาต่างๆ ทั้งภาครัฐบาล เอกชน และองค์กรไม่แสวงหากำไร
2. ช่วยให้โรงแรมหรือธุรกิจนำเที่ยวได้รับการรับรองว่าเป็นธุรกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจากหน่วยงานที่ทำหน้าที่ออกแบบใบรับรอง (GSTC-Recognized/GSTC-Approved)

หลักเกณฑ์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับโรงแรมและธุรกิจนำเที่ยว ที่จัดทำโดย GSTC

หมวด A: การบริหารจัดการด้านความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ

หมวด B ความพยายามที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางสังคมและเศรษฐกิจกับชุมชนในท้องถิ่นให้มากที่สุด และดูแลให้เกิดผลกระทบในทางลบน้อยที่สุด

หมวด C ความพยายามที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด และดูแลให้เกิดผลกระทบทางลบให้น้อยที่สุด

4) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับธุรกิจนำเที่ยวของ

The Ecotourism Society (TES) เป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร มีสมาชิกจากผู้ประกอบการท่องเที่ยว ข้าราชการ นักวิชาการและที่ปรึกษามากกว่า 75 ประเทศทั่วโลก TES มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาทรัพยากรและสร้างผู้เชี่ยวชาญในการทำหน้าที่เพื่อพัฒนาการอนุรักษ์และให้เกิดความยั่งยืน โดยมีการจัดแนวทางและการวิจัยเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาและขยายเครือข่าย เช่น Ecotourism Guidelines for Nature Tour Operators และ The Green Evaluation Project แนวทางดังกล่าวเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้เกิดการเตรียมข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และชุมชน รวมทั้งการสร้างผลกระทบเชิงบวกและหลีกเลี่ยงผลกระทบเชิงลบ (Wood, M. E., Norman, W., Frauman, E., & Toepper, L., 2010)

5) แนวทางการจัดการธุรกิจนำเที่ยวเพื่อความยั่งยืนของ UNEP (United Nations Environment Programme)

United Nations Environment Programme (UNEP) ได้จัดทำแนวทางการจัดการธุรกิจเพื่อความยั่งยืนสำหรับธุรกิจนำเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (UNEP, 2005) ที่ได้กำหนดแนวทางสำคัญไว้ 5 ด้าน ได้แก่ การจัดการภายใน (Internal management) การพัฒนาและการจัดการผลิตภัณฑ์ (Product development and management) การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain management) ความสัมพันธ์กับลูกค้า (Customer relations) และความร่วมมือกับจุดหมายปลายทางท่องเที่ยว (Co-operation with destinations)

6) แนวทางการรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ CESD (Center on Ecotourism and Sustainable Development)

Center on Ecotourism and Sustainable Development (CESD) ได้จัดทำคู่มือแนวทางการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเน้นความยั่งยืน 3 ด้าน ได้แก่ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจ โดยกล่าวถึงประโยชน์ของการกำหนดและรับรองมาตรฐานต่อผู้ประกอบการธุรกิจ ต่อลูกค้า และต่อรัฐบาล ซึ่งประเภทของการรับรองมาตรฐานมี 3 ประเภท ได้แก่ การรับรองโดยบุคคลที่ 1 (First-party certification) ซึ่งเป็นการรับรองด้วยตนเอง การรับรองโดยบุคคลที่ 2 (Second-party certification) การรับรองโดยผู้รับรองหรือผู้ตรวจสอบ และการรับรองโดยบุคคลที่ 3 (Third-party certification) การรับรองโดยองค์กรอิสระ (CESD, 2015)

7) แนวทางการกำหนดมาตรฐานธุรกิจนำเที่ยวอย่างยั่งยืนของ Sustainable Travel International

Sustainable Travel International ได้จัดทำคู่มือแนวทางการจัดการธุรกิจนำเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยเน้นความยั่งยืน 3 ด้าน ได้แก่ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจ โดยกล่าวถึงบทบาทของธุรกิจนำเที่ยว ประโยชน์ของการกำหนดมาตรฐานธุรกิจนำเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อผู้ประกอบการธุรกิจ และวิธีการบูรณาการแนวคิดของความยั่งยืนต่อการประกอบกิจการธุรกิจ เกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ GSTC ประเภทของการรับรองมาตรฐานมี 3 ประเภท ได้แก่ การรับรองโดยบุคคลที่ 1 (First-party certification) ซึ่งเป็นการรับรองด้วยตนเอง การรับรองโดยบุคคลที่ 2 (Second-party certification) การรับรองโดยผู้รับรองหรือผู้ตรวจสอบ และการรับรองโดยบุคคลที่ 3 (Third-party certification) การรับรองโดยองค์กรอิสระ (STI, 2010)

8) มาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การระดับนานาชาติ เช่น องค์การ Travel Life

4. ระบบมาตรฐานคุณภาพสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย

ในประเทศไทยได้มีแนวคิดและการจัดทำระบบมาตรฐานคุณภาพสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ดังนี้

1) ดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวไทย

มนัส สุวรรณ และคณะ (2544) ได้จัดทำโครงการศึกษา เพื่อจัดทำดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว โดยให้ความหมายของระบบมาตรฐานคุณภาพไว้ว่า **ระบบมาตรฐานคุณภาพ** หมายถึง ระบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวผู้มาใช้บริการเกิดความพึงพอใจมากที่สุด การกำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวต้องผ่านการตรวจสอบทั้งระบบด้วยดัชนีชี้วัด (Indicators) ที่ครอบคลุมมิติต่างๆ 7 มิติ ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และโบราณคดี คุณค่าการเรียนรู้และการศึกษา และการบริหารจัดการ

2) มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้จัดทำมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย มีจำนวนทั้งสิ้น 13 มาตรฐาน ประกอบด้วย มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวิทยาการ มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ น้ำพุร้อนธรรมชาติ มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาด มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทเกาะ มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทแก่ง มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ และมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (กรมการท่องเที่ยว 2556)

3) มาตรฐานผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวของกรมการท่องเที่ยว

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้จัดทำมาตรฐานผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว อันประกอบด้วยมาตรฐานด้านองค์กรและการจัดการ ด้านการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว และด้านจริยธรรมในวิชาชีพ และความรับผิดชอบต่อสังคม

4) แนวคิด 7 ข้อ เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดแนวคิด 7 ข้อ เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (7 Greens Concept) เพื่อให้โลกมีความน่าอยู่และยังคงอยู่ซึ่งความสวยงามต่อไป เป็นแนวคิดที่นำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดผลสำคัญ 2 ประการ คือ ลดผลกระทบจากสภาวะโลกร้อน และสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ประกอบด้วย

1. Green Heart เทียวด้วยใจคิด เป็นมิตรสิ่งแวดล้อม
2. Green Logistics เทียวใกล้-ไกล เลือกใช้พลังงาน หรือยานพาหนะที่สะอาด
3. Green Attraction จัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความยั่งยืน
4. Green Activity เลือกกิจกรรมท่องเที่ยว ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
5. Green Community เทียวอย่างรู้คุณค่า รักษาเอกลักษณ์ชุมชน
6. Green Service จัดการธุรกิจ ตระหนักคิด เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
7. Green Plus จิตอาสา พาโลกสดใส ใส่ใจสิ่งแวดล้อม

5. มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546) นิยามความหมายของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่าหมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยอาจมีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องทางด้านวัฒนธรรมและระบบนิเวศ โดยการจัดการการท่องเที่ยวในสถานที่เหล่านั้นจะต้องมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

กรมการท่องเที่ยว (2556) ได้นิยามมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่าหมายถึง แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ องค์ประกอบด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน องค์ประกอบด้านการจัดการการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ในแต่ละองค์ประกอบจะมีดัชนีชี้วัด ความมีศักยภาพ ความมีประสิทธิภาพ และความมีคุณภาพเพื่อใช้ในการประเมินมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นด้วย

ดัชนี (Index) หมายถึง ปัจจัยหรือตัวแปรที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้กำหนดคุณลักษณะขององค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (2) การจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน (3) การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก และ (4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

ตัวชี้วัด (Indicator) หมายถึงปัจจัยหรือตัวแปรที่กำหนดขึ้นเพื่อแสดงถึงคุณสมบัติของแต่ละดัชนีซึ่งตัวชี้วัดในการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีทั้งที่อยู่ในรูปของค่าเชิงคุณภาพหรือในรูปของค่าเชิงปริมาณ

การกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในครั้งนี้ได้ยึดตามกรอบและแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แก่

- 1) **ศักยภาพความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ที่ยึดตามหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 2) **การจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน** หมายถึง ความสามารถในการควบคุมดูแลการดำเนินงานการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 3) **การสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม**
 - *การสร้างจิตสำนึก* หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบสนใจใส่ใจและการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
 - *การให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม* หมายถึงการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งธรรมชาติและอนุรักษสิ่งแวดล้อม
- 4) **การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น** หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน/ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิดการพิจารณาตัดสินใจการดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในการเรื่องต่างๆที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆรวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

จากหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 องค์ประกอบจึงได้นำหลักการดังกล่าวมาพิจารณากำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามแต่ละองค์ประกอบดังนี้

1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศองค์ประกอบในเรื่องของศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในการที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นว่ามีความสำคัญที่สุดซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรจะเป็นแหล่งธรรมชาติที่สามารถก่อให้เกิดความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศอาจมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติหรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ นอกจากนี้การคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติจากแนวคิดดังกล่าวศักยภาพของแหล่งธรรมชาติในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงสามารถสรุปดัชนีมาตรฐานคุณภาพได้ 4 ดัชนี ได้แก่

- แหล่งธรรมชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้
- มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ
- แหล่งธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

การประเมินมาตรฐานด้านการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนจะต้องพิจารณาการจัดการใน 4 ด้านได้แก่ด้านการใช้ประโยชน์ในแหล่งท่องเที่ยวโดยอาศัยหลักการจำแนกเขตการจัดการและการประเมินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ด้านการบริการนักท่องเที่ยวด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่นและด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวจากแนวคิดดังกล่าวองค์ประกอบนี้จึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ดัชนีได้แก่

- การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว
- การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว
- การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว
- การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

การจัดการด้านการเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึกจะพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติระบบนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยวเจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ผู้ประกอบการและชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยวซึ่งองค์ประกอบนี้ประกอบด้วย 4 ดัชนีได้แก่

- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
- มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี
- มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว

นักท่องเที่ยวและชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่

- มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชุมชน

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบต่างๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติเป็นการช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอีกด้วย องค์ประกอบนี้ประกอบด้วย 2 ดังนี้ได้แก่

- ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
- ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

6. ขีดความสามารถรองรับได้ด้านการท่องเที่ยว

ขีดความสามารถรองรับได้ด้านการท่องเที่ยว (Tourism Carrying Capacity: TCC หรือ Recreation Carrying Capacity: RCC) หมายถึง จำนวนคนสูงสุดที่อาจไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวในช่วงเวลาเดียวกัน โดยไม่สร้างความเสียหายหรือความเสื่อมโทรมต่อสิ่งแวดล้อมทางชีวกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม และไม่ทำให้ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวลดน้อยลงในระดับที่ยอมรับไม่ได้ (UNWTO ไม่ระบุปี อ้างในสุรเชษฐ์ เชษฐมาส และประเสริฐ สอนสถาพรกุล 2558)

6.1 ประเภทของขีดความสามารถรองรับได้

สุรเชษฐ์ เชษฐมาส และประเสริฐ สอนสถาพรกุล (2558) กล่าวถึงประเภทของขีดความสามารถรองรับได้ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

- 1) ขีดความสามารถรองรับได้ด้านกายภาพ (Physical CC)
- 2) ขีดความสามารถรองรับได้ด้านชีวกายภาพ (Biophysical CC)
- 3) ขีดความสามารถรองรับได้ด้านสังคม (Social CC)
- 4) ขีดความสามารถรองรับได้ด้านเศรษฐกิจ (Economic CC)

6.2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการกำหนดขีดความสามารถรองรับได้ตามแหล่งท่องเที่ยว

การกำหนดขีดความสามารถรองรับได้ตามแหล่งท่องเที่ยวนั้นเกิดจากปัจจัยหลายประการเพื่อควบคุมและป้องกันผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

- 1) ปริมาณนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มสูงขึ้น
- 2) นักท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นปัจจัยก่อให้เกิดผลกระทบ
- 3) แหล่งท่องเที่ยวมีขีดความสามารถรองรับได้อย่างจำกัด
- 4) การดูแลรักษาเอกลักษณ์-อัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นหัวใจหลัก
- 5) การส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ดีเป็นเป้าหมายสำคัญ

6.3 ปัจจัยหรือตัวแปรในการกำหนดขีดความสามารถรองรับได้

- 1) ที่ราบ/ผิวน้ำ (flat land/water surface)
- 2) ความจุของที่พักแรม (accommodation capacity)
- 3) ปริมาณน้ำจากธรรมชาติ (water supply)
- 4) ขีดความสามารถในการจัดการขยะและน้ำเสีย (waste disposal capacity)
- 5) ขีดความสามารถในการให้บริการและความปลอดภัย (service and safety rendered)
- 6) ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (levels of visitors' satisfaction)
- 7) การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบด้านชีวกายภาพในระดับที่ยอมรับได้ (levels of acceptable change on biophysical setting)

6.4 แนวทางการกำหนดขีดความสามารถรองรับได้ในอุทยานแห่งชาติ

แนวทางปฏิบัติเพื่อกำหนดขีดความสามารถรองรับได้มีทั้งหมด 5 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1: อุทยานทุกแห่งต้องกำหนดขีดความสามารถรองรับได้เป็น 2 กลุ่มเวลา คือ จำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดในช่วงกลางวัน (day-use) และจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดในช่วงกลางคืน (overnight-stay)

ขั้นตอนที่ 2: กรณีประเมินจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดในช่วงกลางวันให้ใช้ที่ราบหรือผิวน้ำเป็นตัวตรวจวัดโดยการใช้สูตร

ขีดความสามารถรองรับได้ต่อหนึ่งวัน (คน) = เนื้อที่ (ตร.ม.) × จำนวนคนต่อ ตร.ม. × จำนวนเวลา

2.1 **เนื้อที่** หมายถึง ขนาดของพื้นที่ผิวน้ำหรือที่ดิน ที่เป็นที่ราบหรือที่มีความลาดชันต่ำ หรือน้อยกว่า 15 องศา (และไม่มีสภาพเป็นป่า หรือเป็นที่อยู่อาศัย หรือที่หากินของสัตว์ป่าสำคัญ หรือเป็นที่ตั้งของสิ่งโดดเด่นทางธรรมชาติ) ที่จัดให้มีกิจกรรมนันทนาการชนิดต่างๆ บริการแก่นักท่องเที่ยว

2.2 **จำนวนคนต่อตร.ม.** ต้องปรับค่าให้สอดคล้องกับช่วงชั้นโอกาสทางนันทนาการ (ROS) ในพื้นที่อุทยานฯ โดยกำหนดให้

เขตบริการ รับนักท่องเที่ยวได้ 1 คน โดยใช้พื้นที่ 4 ตร.ม.

เขตกึ่งสันโดษที่รถยนต์/เรือยนต์เข้าถึงได้ รับได้ 1 คนโดยใช้พื้นที่ 6 ตร.ม.

เขตกึ่งสันโดษที่รถยนต์/เรือยนต์เข้าถึงไม่ได้ รวมถึงเขตสันโดษ รับได้ 1 คนโดยใช้พื้นที่ 20 ตร.ม.

2.3 **จำนวนช่วงเวลาต่อวัน** กำหนดให้อุทยานแห่งชาติทางบกเป็น 2 ช่วงเวลา และอุทยานแห่งชาติทางทะเลเป็น 4 ช่วงเวลา

ขั้นตอนที่ 3: จำแนกจุดท่องเที่ยวหรือบริเวณที่จัดให้มีกิจกรรมนันทนาการทุกชนิด ภายใต้ชั้นโอกาสด้านนันทนาการโดยแบ่งได้เป็น 2 กรณี

3.1 กรณีอุทยานแห่งชาติทางทะเล

1) เขตบริการหรือเขตนันทนาการที่มีการพัฒนาแล้ว อาจประกอบด้วยพื้นที่ที่เป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยวร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ชายหาด และลานกิจกรรม โดยไม่นับรวมท่าเทียบเรือ บังกะโล เรือนแถว ลานกางเต็นท์ และอื่นๆ

2) เขตนั้นหนาการกึ่งสันโดษที่รถยนต์/รถยนต์เข้าถึงได้ ได้แก่ เกาะที่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็น เพื่อกิจกรรมนันทนาการชนิดต่างๆ เช่น กิจกรรมพักผ่อนชายหาด เล่นน้ำ ดำน้ำดูปะการัง น้ำตื้น เดินศึกษาธรรมชาติ และชมทิวทัศน์ ฯลฯ โดยไม่นับรวมท่าเทียบเรือ ลานกางเต็นท์ และอื่นๆ

3) เขตนั้นหนาการแบบสันโดษและรถยนต์เข้าถึงไม่ได้ ได้แก่ เกาะและบริเวณโดยรอบ หรือพื้นที่บริเวณชายฝั่งไม่มีการพัฒนาใดๆ เลย แต่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปทำกิจกรรมนันทนาการ เช่น การดำน้ำดูปะการัง น้ำลึก การเล่นเรือแคนู หรือเรือคายัค การเดินป่าระยะไกลและอาจมีการค้างแรม เป็นต้น

3.2 กรณีอุทยานแห่งชาติทางบก

1) เขตบริการหรือเขตนั้นหนาการที่มีการพัฒนาแล้ว อาจประกอบด้วยพื้นที่ที่เป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยวร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก โดยไม่นับรวมพื้นที่ถนน ลานจอดรถ บังเกอร์ เรือนแถว ลานกางเต็นท์ สนามหญ้า และอาคารสถานที่ที่ไม่ใช้ในการบริการนักท่องเที่ยว

2) เขตนั้นหนาการกึ่งสันโดษที่รถยนต์/รถยนต์เข้าถึงได้ ได้แก่ บริเวณที่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็น เพื่อกิจกรรมนันทนาการชนิดต่างๆ เช่น จุดชมวิวกิจกรรมบริเวณน้ำตก ทางเดินศึกษาธรรมชาติและชมทิวทัศน์ ถ่ายรูป เส้นทางจักรยาน ฯลฯ โดยไม่นับรวมลานจอดรถ หรือท่าเทียบเรือ ลานกางเต็นท์ ห้องน้ำ ห้องสุขา และอื่นๆ

3) เขตนั้นหนาการกึ่งสันโดษที่รถยนต์/รถยนต์เข้าถึงไม่ได้ และเขตนั้นหนาการแบบสันโดษ ได้แก่ พื้นที่ที่เป็นป่าเขาอันสมบูรณ์ มีเป้าหมายเพื่อการสงวนรักษาสภาพธรรมชาติดั้งเดิมไว้ให้อำนวยประโยชน์เชิงนิเวศ แต่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปพักผ่อนและศึกษาเรียนรู้ได้อย่างจำกัด เช่น การเดินป่าระยะไกลและพักค้างแรม การถ่ายรูปธรรมชาติและสัตว์ป่า การล่องแก่ง การพายเรือแคนูหรือเรือคายัค การปีนป่ายเขา เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4: นำผลลัพธ์ที่ได้จากขั้นตอนที่ 3 ไปคิดคำนวณหาขีดความสามารถรองรับได้ ด้วยกายภาพต่อวัน โดยใช้สูตร ดังระบุในขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 5: กรณีประเมินขีดความสามารถรองรับได้ในช่วงกลางคืนให้ใช้จำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดที่สามารถเข้าพักแรมในเขตอุทยานฯ ได้โดยพิจารณาจากที่พักทุกประเภท (บังเกอร์ + เรือนแถว + เต็นท์นอน) แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินปริมาณน้ำที่กักเก็บได้จากธรรมชาติ และเปิดให้นักท่องเที่ยวใช้อย่างประหยัด โดยที่นักท่องเที่ยวยังคงพึงพอใจได้

7. สถานการณ์และโอกาสการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2556) ได้ทำการศึกษาสถานการณ์และโอกาสการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย พบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยถือเป็นการท่องเที่ยวเฉพาะทางรูปแบบหนึ่งที่ตอบกระแสอนุรักษ์ธรรมชาติและ การตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยได้รับความนิยมมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะสถานที่ที่มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรและกิจกรรมเชิงนิเวศและผจญภัยที่มีมาตรฐาน และเป็นที่ยึดดูความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยถือเป็นการพักผ่อนกับธรรมชาติ และเน้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก เป็นการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษที่นักท่องเที่ยวเข้าไปแล้วได้รับความเพลิดเพลิน ตื่นเต้น ท้าทาย ผจญภัย และได้ประสบการณ์แปลกใหม่ ซึ่งในปัจจุบันมีผู้ประกอบการหลายรายหันมาให้ความสำคัญกับกิจกรรมท่องเที่ยว

รูปแบบนี้ เช่น การพายเรือคายัก ล่องแก่ง ปีนเขา ไรด์ตัว ดูนก และเดินป่า เป็นต้น โดยกิจกรรมถูกพัฒนาขึ้นตามความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความเป็นธรรมชาติ กลุ่มที่รักในความท้าทายหรือการนำความแปลกใหม่มาผสมผสานกับความท้าทาย ทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบประเทศไทยกับคู่แข่งในภูมิภาคเอเชียพบว่า ความพร้อมโดยรวมในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยของประเทศไทย อยู่ในระดับปานกลางเทียบกับคู่แข่งในภูมิภาคเอเชีย อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวอาเซียนมีความสำคัญต่อประเทศไทยเพิ่มขึ้น ขณะที่นักท่องเที่ยวเอเซียตะวันออกมีความสำคัญลดลง ในปี พ.ศ. 2553 นักท่องเที่ยวอาเซียนมีจำนวนมากที่สุดจำนวน 4,415,789 คน คิดเป็นร้อยละ 27.87 ของจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศทั้งหมด รองลงมาได้แก่ นักท่องเที่ยวยุโรป เอเชียตะวันออก เอเชียใต้ อเมริกา โอเชียเนีย ตะวันออกกลาง และแอฟริกา ตามลำดับ ทั้งนี้ ประเทศไทยยังไม่มีข้อได้เปรียบที่ชัดเจน เมื่อพิจารณาทรัพยากรของประเทศไทยพบว่า อยู่ในระดับเดียวกับคู่แข่งและยังไม่สามารถสร้างจุดแข็งที่ชัดเจนได้ รวมถึงในปัจจุบันชุมชนในท้องถิ่นยังไม่ให้ความสำคัญด้านการอนุรักษ์ ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นและประเทศจีน มีการกำหนดมาตรการดูแลและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นรูปธรรมและบังคับใช้อย่างเข้มงวด ทั้งนี้ กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยยังมีอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับคู่แข่ง และเนื่องจากขาดการควบคุมมาตรฐาน รวมถึงผู้ประกอบการขนาดเล็กไม่ให้ความสำคัญกับการสอดแทรกองค์ความรู้ จึงควรมีการปรับปรุงกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างเร่งด่วน อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยมีข้อได้เปรียบในภูมิภาคด้านการสื่อสารการตลาดที่ค่อนข้างทำได้ดี ผู้ประกอบการค่อนข้างมีความพร้อมและมีศักยภาพในการปรับตัวสูงกว่าประเทศคู่แข่งในภูมิภาคเดียวกัน สรุประดับความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยของประเทศไทยเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งในเอเชียแสดงในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 สรุประดับความพร้อมของประเทศไทยเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งในเอเชีย

ระดับความพร้อมในปัจจุบัน	เปรียบเทียบกับคู่แข่งในภูมิภาคเอเชีย
ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ (ความสมบูรณ์ ความหลากหลาย)	- ทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับใกล้เคียงกับคู่แข่ง - ญี่ปุ่นและจีนเริ่มมีการพัฒนาด้านการอนุรักษ์อย่างจริงจัง และเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ - นักท่องเที่ยวมองว่าประเทศไทยไม่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์
ปัจจัยด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (ความท้าทาย ความรู้ ความปลอดภัย)	กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยของประเทศไทยยังต้องมีการพัฒนาทั้งด้านคุณภาพ และด้านความรู้
ปัจจัยด้านการสื่อสารการตลาดท่องเที่ยว (ประสิทธิภาพการสื่อสาร)	การสื่อสารการตลาดมีระดับสูงในขณะที่คู่แข่งก็ทำได้ดีเช่นเดียวกัน
ปัจจัยด้านความพร้อมของผู้ประกอบการ	- ผู้ประกอบการไทยมีความพร้อมสูง และมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา - ผู้ประกอบการในญี่ปุ่นมีความรู้เฉพาะทางด้านนิเวศ เช่น การศึกษาแมลง พันธุ์พืช เป็นต้น

ผลวิเคราะห์พบว่า สถานการณ์โดยรวมด้านการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยของประเทศไทยยัง
 ไม่มีความชัดเจนมากนัก ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เป็นกลุ่มเฉพาะด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยยังมี
 จำนวนน้อย และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังคงให้ความเห็นว่า ประเทศไทยยังคงต้องมีการพัฒนาด้านการบริหาร
 จัดการหลายด้าน ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติในพื้นที่อนุรักษ์หลายพื้นที่ที่ยังมีจำนวนน้อยมาก
 และถูกจำกัดในระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น เช่น เขาใหญ่จะมีปริมาณนักท่องเที่ยวต่างชาติมากที่สุดในเดือนธันวาคม
 แต่จะพบว่า ช่วงสูงสุดของการท่องเที่ยวเขาใหญ่สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาตินั้นสั้นมาก ทำให้ผู้ประกอบการหันมา
 มุ่งเน้นที่นักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งมีการใช้จ่ายน้อยกว่าชาวต่างชาติมาก ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยว
 ต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงเดือนนอกฤดูการท่องเที่ยว โดยกระตุ้นด้วยกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว และ
 จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยเพื่อแนะนำนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเที่ยวในช่วงเดือนต่างๆ

เมื่อวิเคราะห์ความพร้อมของจังหวัดต่าง ๆ ในการส่งเสริมด้านการตลาด เพื่อเป็นเป้าหมายสำหรับ
 นักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย พบว่า ยังไม่มีจังหวัดใดที่มีความพร้อมในระดับสูง ทั้งนี้
 พื้นที่ที่มีความพร้อมในปัจจุบันในระดับปานกลางได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ กาญจนบุรี นครราชสีมา สระบุรี
 นครนายก ปราจีนบุรี เลย และกระบี่ ส่วนจังหวัดที่มีความพร้อมในปัจจุบันในระดับน้อย ได้แก่ จังหวัดน่าน
 แม่ฮ่องสอน พิจิตรโลก เพชรบูรณ์ เพชรบุรี หนองคาย และตรัง อย่างไรก็ตาม หลายจังหวัดที่มีความพร้อมใน
 ปัจจุบันไม่สูงนัก แต่มีโอกาสในการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยหลายพื้นที่ โดยเฉพาะ
 พื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และกิจกรรมที่มีความพร้อมอยู่แล้ว เหลือเพียงการพัฒนาด้าน
 การบริหารจัดการ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ กาญจนบุรี นครราชสีมา กระบี่ และตรัง เป็นต้น ทั้งนี้ การพัฒนา
 จังหวัดเหล่านี้ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยต้องมีการวางแผนการพัฒนาร่วมกัน เพื่อให้เกิด
 การวางแผนที่มีประสิทธิภาพ เพราะหากวางแผนและดำเนินการแยกส่วน ก็จะขาดความต่อเนื่อง และสร้าง
 ความสับสนต่อนักท่องเที่ยว

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต้องอาศัยต้นทุนในการพัฒนาในระดับสูง เช่น เส้นทางคมนาคม การสื่อสาร
 โรงพยาบาล และระบบขนส่ง ดังนั้น กลุ่มจังหวัดที่มีโครงสร้างพื้นที่ที่อยู่ในระดับสูง ควรเป็นกลุ่มเป้าหมายแรกในการ
 พัฒนาระบบการเดินทางเพื่อเชื่อมโยงกับเมืองรอง และกระจายนักท่องเที่ยวไปยังเมืองรองในภูมิภาคเดียวกัน ทั้งนี้
 ควรมีการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างจังหวัด โดยเริ่มจากจังหวัดหลักในภูมิภาคต่าง ๆ ได้แก่ เชียงใหม่
 นครราชสีมา กระบี่ และกาญจนบุรี โดยทั้ง 4 จังหวัดควรมุ่งเน้นการพัฒนาด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิง
 นิเวศ และผจญภัยอย่างบูรณาการ ในขณะที่จังหวัดที่เป็นกลุ่มที่สองคือจังหวัดที่เป็นเมืองรอง ซึ่งควรมุ่งเน้นไปที่การ
 พัฒนากิจกรรมในสถานที่ท่องเที่ยวให้มีเอกลักษณ์มากเพียงพอ ในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางมา
 ท่องเที่ยว ทั้งนี้ การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดต่าง ๆ ควรมีการเชื่อมโยงกับจังหวัดหลัก ในการสื่อสารไปยัง
 นักท่องเที่ยว และกำหนดระยะเวลาในการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ ทั้งนี้ เนื่องจาก
 ในปัจจุบันความโดดเด่นของกิจกรรมยังไม่ชัดเจน และขาดแรงจูงใจเพียงพอในการใช้เวลาการเดินทางเป็นเวลานาน
 สำหรับแนวทางการพัฒนาตามสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยนั้น สามารถสรุปได้เป็น 7 ประเด็นได้แก่

1. อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การประเมินศักยภาพการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่และนำมาบังคับใช้อย่างจริงจัง กิจกรรมฟื้นฟูธรรมชาติโดยผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น รวมถึงการบังคับใช้กฎระเบียบในการใช้พื้นที่อนุรักษ์และต้องปฏิบัติตาม เคร่งครัด และเพิ่มบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน

2. กลยุทธ์ด้านการพัฒนาการเดินทางแบบองค์รวม เช่น การพัฒนาระบบ Logistics เป็นการนำระบบ GPS มาช่วยในการเลือกเส้นทาง วางแผนเส้นทาง การมี Hotline ให้คำปรึกษาในการเดินทาง และมีระบบมาตรฐานในการเดินทาง การเชื่อมโยงสายการบินต่างประเทศ ในการกำหนดเส้นทางและการสื่อสารความร่วมมือ ทั้งการเดินทางทางอากาศและทางเรือ

3. การบริหารจัดการที่พักเชิงอนุรักษ์ เช่น การจัดการที่พักให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ โดยกำหนดจำนวนห้องพักและจำนวนนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม รวมถึงประชาสัมพันธ์ที่พักเชิงอนุรักษ์ และการจัดการมาตรฐาน (Certify) เพื่อให้นักท่องเที่ยวทราบว่า ที่พักใดเป็นที่พักเชิงนิเวศ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างสมบูรณ์ เช่น โครงการใบไม้เขียว (The Green Leaf Certificate)

4. การสร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัย เช่น สถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรมีระบบเตือนภัยเพื่อป้องกันภัยธรรมชาติ รวมถึงการท่องเที่ยวแบบ Hard Adventure เป็นกิจกรรมที่มาพร้อมความเสี่ยง ดังนั้น ระบบรักษาความปลอดภัย และการรักษาพยาบาลเบื้องต้นจึงมีความสำคัญ เพื่อความมั่นใจของนักท่องเที่ยว หรือแม้กระทั่ง Soft Adventure เช่น การเดินป่าต้องมีอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น

5. การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วม รวมถึงการประชาสัมพันธ์เผยแพร่เอกสารที่สร้างจิตสำนึกต่อการรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวแก่ประชาชนในท้องถิ่นและ ผู้ประกอบการ เพื่อรับทราบข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากร ธรรมชาติและร่วมกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว

6. สร้างความชัดเจนในเรื่องกฎระเบียบการใช้พื้นที่อนุรักษ์ทั้งในส่วนของผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว จัดทำการศึกษากระบวนการขอเข้าใช้พื้นที่ของผู้ประกอบการ และดำเนินการลดขั้นตอนในการขออนุญาตสำหรับผู้ประกอบการในการประสานงานขอ อนุญาตเข้าใช้พื้นที่ เพื่อจัดระบบให้ผู้ประกอบการเข้าสู่ระบบที่บริหารจัดการได้

7. ในด้านการส่งเสริมการตลาดควรมีการประชาสัมพันธ์ตามกลุ่มประเภทกิจกรรมและ สื่อแบบเฉพาะเจาะจง เช่น ประชาสัมพันธ์เส้นทางโอโซน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติและสัตว์ป่า ประชาสัมพันธ์สะสมไมล์ (ความสูง) สำหรับกิจกรรมปีนเขาหรือไต่ผา ประชาสัมพันธ์กิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ น้ำตก ทะเล เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยทั้งในและ นอกประเทศ รวมถึงการสร้างผู้ประกอบการต้นแบบตามประเภทกิจกรรมผจญภัย เพื่อให้ผู้ประกอบการรายย่อยได้ทราบกระบวนการที่ถูกต้อง และให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างครบถ้วน และจัดการด้านความปลอดภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กระแสการตื่นตัวของนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้เกิดองค์กรด้านการท่องเที่ยวทั่วโลกที่ให้ความสำคัญต่อหลักการและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังแสดงในตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเว็บไซต์

ประเภท องค์กร	ชื่อองค์กร	เว็บไซต์
ระดับโลก	 The International Ecotourism Society (TIES)	www.ecotourism.org
ระดับประเทศ		
Asia	 Ecotourism Laos	www.ecotourismlaos.com
	 Ecotourism Society Pakistan	www.ecotourism.org.pk
	 Sri Lanka Ecotourism Foundation	www.ecotourismsrilanka.net
	 Indonesian Ecotourism Network (INDECON)	www.indecon.or.id
	 Mongolian Ecotourism Society	www.owc.org.mn/ecobund
	 Japan Ecolodge Association (ECOLA)	www.ecolodge.gr.jp
	 Japan Ecotourism Society	www.ecotourism.gr.jp
	 Ecotourism and Conservation Society of Sikkim (ECOSS)	www.sikkiminfo.net/ecoss
	 Kunigami Tourism Association (KUTA)	www.kuta-okinawa.org
	 Kamchatka Ecotourism Society	www.kamchatkatourism.com
Africa	 Benin Ecotourism Concern	www.ecobenin.africa-web.org
	Ecotourism Society of Ethiopia	www.ecotourist.com
America	 Green Tourism Association (Canada)	www.greentourism.ca
	Asociacion Ecoturismo Guatemala	www.ecoturismoguatemala.org
	 Camara Nacional de Ecoturismo de Costa Rica (CANAECO)	www.canaeco.com
	 Grand Bahama Island Ecotourism Association	www.bahamas.com
	 Mesoamerican Ecotourism Alliance (MEA)	www.travelwithmea.org
	 Mexican Association of Adventure Tourism & Ecotourism (AMTAVE)	www.amtave.org

ประเภทองค์กร	ชื่อองค์กร	เว็บไซต์
	Asociación Ecuatoriana de Ecoturismo	www.ecoturismo.org.ec
	EcoBrasil	www.ecobrasil.org.br
	the Ontario Ecotourism Society (TOES)	www.toes.ca
	Alaska Wilderness Recreation & Tourism Association	www.awrta.org
	Hawaii Ecotourism Association	www.hawaiiecotourism.org
Europe	 Ecotourism Norway	www.grip.no/okoturisme
	 BESST	www.besst.org
	 Ecotourisme France	www.ecotourisme.info
	 Ecoturismo Italia	www.ecoturismo-italia.it
	 Estonian Ecotourism Association	www.ecotourism.ee
	 Swedish Ecotourism Society	www.ekoturism.org
	 Brazilian Ecotourism Association	www.ecobrasil.org.br
Oceania	 Ecotourism Australia	www.ecotourism.org.au
	 Department of Conservation New Zealand	www.doc.govt.nz
ในประเทศไทย		
Thailand	 Thai Ecotourism and Adventure Travel Association	www.teata.or.th
	 Tourism Authority of Thailand (TAT)	www.tourismthailand.org
	 Ministry of Tourism and Sports	www.mots.go.th
	 Tourism Council of Thailand	www.thailandtourismcouncil.org

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2556 หน้า 50-52

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายงานผลการศึกษากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบนเส้นทางสีเขียว กรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ: 2556) พบว่า ปัจจัยที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบนเส้นทางสีเขียวที่สำคัญ คือ 1) ด้านพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวและสภาพภูมิทัศน์บริเวณแหล่งท่องเที่ยว ที่มีทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นฐานที่สำคัญ สะท้อนภาพความงดงามและแปลกตา ซึ่งอาจมีประโยชน์ในการเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจแก่บรรดา

นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจเขาเยี่ยมชม 2) ด้านกิจกรรมและกระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวมีกิจกรรมเสริม เพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมความงามและแปลกตาของแหล่งท่องเที่ยวควบคู่กับการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมทางด้านวัฒนธรรมประเพณี การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งกิจกรรมด้านการเรียนรู้ควบคู่กับการส่งเสริมด้านการประกอบอาชีพ อาชีพ ผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมทั้งสินค้าและบริการต่างๆ โดยมีการเชื่อมโยงเรื่องราวของกิจกรรมให้สอดคล้องสัมพันธ์กับแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป้นห่วงโซ่ ร้อยเรียงเป็นเรื่องราวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะฤดูกาล โดยอาจเรียกว่า “การท่องเที่ยวมีชีวิต” 3) ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งภาคราชการ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน โดยประชาชนในพื้นที่ต้องมีค่านิยมที่รักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก โดยการมีแนวความคิดริเริ่มการแก้ไขปัญหาพัฒนาพื้นที่ด้วยศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลการพัฒนาของ หน่วยงานราชการ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อนำมาปรับใช้และร่วมมือพัฒนาต่อยอดศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้สามารถเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น 4) ด้านการบริหารจัดการเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นกลไกสนับสนุนให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความยั่งยืน โดยต้องอาศัยศักยภาพขององค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน เป็นพื้นฐานหลักทั้งด้านพื้นที่ ด้านกิจกรรม กระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้การบริหารจัดการสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นที่ต้องมีองค์ประกอบ ด้านศักยภาพของผู้นำและกลุ่มผู้นำเพื่อขับเคลื่อน การพัฒนาให้สัมฤทธิ์ผล โดยใช้องค์ความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานวัฒนธรรมประเพณีชุมชนเป็นฐานเชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติและสิ่งที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ ทั้งการจัดที่พัก อาหาร ของที่ระลึก การอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย และความสะอาด เป็นต้น ทั้งนี้ สิ่งควรคำนึงถึง คือ การจัดการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ต้องดำเนินการควบคู่กับการพัฒนาและยกระดับด้านต่างๆ เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง เพื่อให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สพอ. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ 1) ควรให้ความสำคัญกับการดูแลสิ่งแวดล้อมโดยรักษาความเป็นทรัพยากรธรรมชาติให้คงไว้ และการปรับภูมิทัศน์โดยรอบบริเวณแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างความประทับใจและภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว โดยยึดหลักความเป็นธรรมชาติ ความสะอาดและความปลอดภัยของพื้นที่เป็นพื้นฐานหลักสำคัญเสมือนเป็น “แหล่งท่องเที่ยวมีชีวิต” ที่จูงใจนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมได้ในทุกฤดูกาล 2) ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์ความรู้ ในการเข้าใจถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การสร้าง story ของแหล่งท่องเที่ยวโดยเน้นประวัติและความสำคัญ และพัฒนานวัตกรรมใหม่ที่สอดคล้องกับภูมิสังคม เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและแปลกใหม่อยู่เสมอ สอดรับกับทิศทางการพัฒนาของประเทศ โดยยึดโยงกับวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ให้มีความเชื่อมโยงกับชุมชนและท้องถิ่น บนพื้นฐานประเพณีและวัฒนธรรม รวมทั้งสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน 3) ภาครัฐควรมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนในการแก้ปัญหาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องให้มากขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ให้สามารถมีรายได้เพิ่มขึ้น

จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีศักยภาพ และในการดูแล อนุรักษ์พันธุ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกวิธีให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน

กฤษณ์ โคตรสมบัติ (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในเขตแก่งสามพันโบก อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในเขตแก่งสามพันโบก อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน ผู้นำท้องถิ่นรวมถึงกำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้ประกอบการร้านค้าในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่ทำการศึกษากำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามซึ่งลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตแก่งสามพันโบก อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า โดยภาพรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีศักยภาพอยู่ในระดับมากทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาด ด้านสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ด้านคุณค่า ความสำคัญ และการให้การศึกษา ด้านความร่วมมือของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว และด้านองค์การในการจัดการและการบริหารการท่องเที่ยว

2. ผลการวิเคราะห์ข้อคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในเขตแก่งสามพันโบก อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวทางในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตแก่งสามพันโบก เนื่องจากการทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น ชาวบ้านมีงานทำและมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ทั้งนี้สภาพปัจจุบันการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนยังไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมมากนัก ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาโดยกลุ่มนายทุน และกลุ่มผู้นำบางกลุ่มเท่านั้น ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในเขตแก่งสามพันโบก อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี ควรดำเนินการ ดังนี้

1) ตั้งคณะกรรมการเพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการ โดยบูรณาการความร่วมมือกับชุมชนในการวางแผน ดำเนินการ เพื่อดึงแนวร่วมของชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการให้มากขึ้น

2) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรมุ่งเน้นในรูปแบบธรรมชาติ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ป่าไม้ น้ำตก หาดทรายตามแก่งต่างๆ รอบๆ บริเวณพื้นที่แก่งสามพันโบก

3) ควรพัฒนาระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ป้ายประชาสัมพันธ์ ระบบน้ำประปา ไฟฟ้า ท่อน้ำ เพื่ออำนวยความสะดวกและบริการนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

4) ควรมีการจัดระบบรักษาความปลอดภัย ไว้คอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

5) ควรพัฒนาระบบการรักษาความสะอาด มีการจัดหรือเพิ่มจุดวางถังขยะ ให้มากขึ้น เพื่อรักษาความสะอาดของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

6) ควรพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์การบอกทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว ประยูร ดาศรี (2557) ได้สำรวจมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว เพื่อศึกษาคำมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา และนำผลจากการวิจัยไปบูรณาการการจัดการการท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ 1) เพื่อประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) เพื่อศึกษาศักยภาพของ 4 องค์ประกอบหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) เพื่อศึกษาคำความเชื่อมั่นของแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4) เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 5 กลุ่มๆ ละ 30 คน ผลจากการวิจัยพบว่ามาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา โดยรวมทั้ง 4 องค์ประกอบหลัก มีคะแนนเฉลี่ยที่ 66 คะแนน เป็นคะแนนมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับดี หรือระดับ 3 ดาว (***) ค่าความเชื่อมั่นหรือค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบประเมิน มีค่า 0.7380 และมีค่าสหสัมพันธ์ของคะแนนทั้ง 5 กลุ่มมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 ถึง 40 คู่ หรือร้อยละ 20.41 ผลจากการวิจัยนี้จึงถูกนำไปเป็นข้อมูลเพื่อประยุกต์ใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ดังนี้ 1) การจัดการการท่องเที่ยวควรคำนึงถึงมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวต่อการรองรับนักท่องเที่ยว 2) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวควรให้ชุมชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม 3) การจัดการการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม 4) การประเทศไทยเองควรส่งเสริมเรื่องฮาลาลเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวชาวตะวันออกกลางและนักท่องเที่ยวทั่วโลกเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้นพำนักในประเทศไทยนานขึ้น และเพื่อให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางสำหรับนักท่องเที่ยวชาวตะวันออกกลางและนักท่องเที่ยวมุสลิมทั่วโลกในที่สุด นอกจากนี้ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ยังต้องคำนึงถึงความเป็นมรดกโลกของอุทยานแห่งชาติปางสีดา

สมชาย เดชะพรหมพันธุ์ และภัทรพร สร้อยทอง (2545) ได้ศึกษาเปรียบเทียบจัดระดับการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก และทดสอบแบบจำลองการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ โดยมีกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ อุทยานแห่งชาติ 7 แห่ง ในภาคตะวันออก คือ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง เขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด น้ำตกพลิ้ว เขาคิชฌกูฏ เขาชะเมา-เขาวง ทับลาน และปางสีดา โดยใช้แบบจำลองการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ปรับแต่งเป็นแบบสำรวจ เพื่อใช้เก็บข้อมูลภาคสนามและแบบสอบถามที่นำไปเก็บข้อมูลจากหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในอุทยานแห่งชาติ นักท่องเที่ยว และประชาชนชุมชนท้องถิ่น พบว่า อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง มีความสามารถในการบริหารและการจัดองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน ระดับความสามารถในการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ

อุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งมีความใกล้เคียงกันมากตามลำดับ ดังนี้ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ได้ระดับคะแนน 43 รองลงมา คือ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลี 42 คะแนน อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ อุทยานแห่งชาติทับลาน ได้แห่งละ 41 คะแนน อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ดได้ 40 คะแนน และอุทยานแห่งชาติปางสีดาได้ 38 คะแนน และเมื่อเฉลี่ยเปรียบเทียบระหว่างอุทยานแห่งชาติทางบกกับทางทะเล พบว่า อุทยานแห่งชาติทางบกมีระดับความสามารถสูงกว่าอุทยานแห่งชาติทางทะเลเพียงเล็กน้อยที่ระดับ 41:40.50 คะแนน สำหรับแบบจำลองการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถปฏิบัติได้กับกิจกรรมที่อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง โดยมีการดำเนินการในระดับสูงตั้งแต่ร้อยละ 79.18 ถึง 89.58 ทำให้เชื่อมั่นได้ว่าแบบจำลองการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะสามารถเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ ได้

อัศวิน แสงพิกุล (2554) ได้สังเคราะห์แนวคิด หลักการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และตัวบ่งชี้ของคุณลักษณะผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศ โดยนำหลักเกณฑ์และตัวบ่งชี้มากำหนดเป็นต้นแบบทฤษฎีที่เรียกว่า 6 E's Ecotourism Model for Tour Operators (EMTO) เพื่อเป็นแนวทางการประเมินการจัดนำเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ประกอบการ โดยตัวต้นแบบเชิงทฤษฎีที่สังเคราะห์ได้ประกอบด้วย 6 หลักเกณฑ์และ 27 ตัวบ่งชี้ โดย 6 หลักเกณฑ์ประกอบด้วย 1) การจัดนำเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ 2) การให้ความรู้/การเรียนรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องสภาพแวดล้อมธรรมชาติ 3) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว 4) การคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว 5) การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว และ 6) นโยบายธุรกิจโดยผู้ประกอบการหรือนักวิชาการสามารถนำตัวต้นแบบเชิงทฤษฎีที่สร้างขึ้น (EMTO) ไปประยุกต์ใช้หรือปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมเพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติที่ดีสำหรับผู้ประกอบการ โดยตัวต้นแบบเชิงทฤษฎีถูกนำไปปรับใช้เป็นแนวทางประเมินการจัดนำเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ประกอบการไทย 2 กลุ่ม โดยกลุ่มแรกใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง คือ เป็นผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้รับรางวัลด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนกลุ่มที่สองเป็นผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศทั่วไป ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การจัดนำเที่ยวของทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันในหลายประเด็น โดยผู้ประกอบการกลุ่มแรกจัดนำเที่ยวเชิงนิเวศได้ดีกว่ากลุ่มที่สองในหลายด้าน เช่น การสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในเรื่องสภาพแวดล้อมธรรมชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว การคำนึงถึงผลกระทบจากการจัดนำเที่ยว และการช่วยพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น อย่างไรก็ตามการจัดนำเที่ยวของผู้ประกอบการกลุ่มแรกมีการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากนัก และยังมีความแตกต่างกันในหลายเรื่อง เช่น การสร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว และการให้ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยว เป็นต้น ในภาพรวมการจัดนำเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดพบว่ามี ความแตกต่างกันค่อนข้างมาก โดยเฉพาะหลักเกณฑ์ด้านการให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องสภาพแวดล้อมธรรมชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว และการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว งานวิจัยจึงมีการ

เสนอแนะแนวทางปฏิบัติที่ดีที่เป็นไปได้สำหรับผู้ประกอบการโดยยึดหลักแนวคิดของตัวต้นแบบเชิงทฤษฎี และผลการวิจัยเพื่อใช้ประกอบข้อเสนอแนะ สำหรับผู้ประกอบการเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนทั้งในภาคธุรกิจ ชุมชน และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งแนวทางปฏิบัติที่ดี ดังกล่าวยังสามารถนำไปปรับใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินและแยกแยะผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศที่แท้จริงและไม่ใช่ออกจากกัน นอกจากนี้งานวิจัยชิ้นนี้ยังได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในมุมมองที่มาจากหลักแนวคิด EMTO และยังสามารถกล่าวถึงประโยชน์ของงานวิจัยที่มีต่อการพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพ สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในเรื่องการกำหนดมาตรฐาน (Industry Standard) การเทียบเคียงสมรรถนะ (Benchmarking) และการรับรองคุณภาพ (Certification)

อภิรติ ช้วนตัน เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และชนิภา ชูสุข (2554) การประเมินศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน: กรณีศึกษาถ้ำภูผาเพชร และถ้ำเจ็ดคต ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินและศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณถ้ำภูผาเพชรและถ้ำเจ็ดคต จังหวัดสตูล โดยใช้แบบศักยภาพ 3 รูปแบบ ผลการประเมินศักยภาพ พบว่า ส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกัน ได้แก่ แบบประเมินศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ออกแบบเฉพาะเจาะจงสำหรับพื้นที่ศึกษา มีผลการประเมินศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ออกแบบเฉพาะเจาะจงสำหรับพื้นที่ศึกษา มีผลการประเมินศักยภาพอยู่ในระดับสูง แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศพบว่า มีมาตรฐานคุณภาพอยู่ในระดับดี แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ พบว่ามีมาตรฐานอยู่ในระดับสามดาว (ซึ่งการกำหนดระดับมาตรฐานตามลำดับสูงไปหาต่ำ ได้แก่ ห้าดาว-หนึ่งดาว) แนวทางการพัฒนาศักยภาพจากผลการจัดประชุม พบว่ามีประเด็นในการกำหนดแนวทางพัฒนาศักยภาพ 15 ประเด็น โดยมีประสิทธิภาพที่กำหนดแนวทางให้ชุมชนร่วมมือกับองค์กรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ 6 ประเด็น ได้แก่ ความสามารถในการรับการเปลี่ยนแปลงต่อระบบนิเวศและวัฒนธรรม การจัดการขยะ ประโยชน์ต่อชุมชนด้านการอนุรักษ์ ประโยชน์ต่อชุมชนด้านเศรษฐกิจ และการจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ส่วนอีก 9 ประเด็นเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพที่เสนอต่อองค์กร ผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่าง ๆ ให้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพที่ดียิ่งขึ้น

รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาคภูมิ ภักวิภาส (2557) ศึกษาแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อการยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดเชียงใหม่ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ อ้างอิงถึงแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ซึ่งมีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน การพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว และการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อการยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวได้รับความนิยมและสามารถรองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

ได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การประเมินตามมาตรฐานการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยว และเพื่อสร้างกลยุทธ์ระดับปฏิบัติการในการยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดเชียงใหม่ กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า การประเมินระดับความเป็นมาตรฐานของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ประกอบด้วย 5 มิติ ได้แก่ 1) ลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2) การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม 3) เศรษฐกิจและสังคม 4) คุณค่าทางการเรียนรู้และการศึกษา และ 5) การบริหารจัดการเพื่อการยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในภาพรวมของการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อการยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดเชียงใหม่ ควรมุ่งเน้นการสร้างกลยุทธ์ระดับปฏิบัติการ ได้แก่ การจัดการเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ การบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยว การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว การสร้างคุณภาพของร้านอาหาร และการปรับปรุงภูมิทัศน์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดเชียงใหม่เกิดความยั่งยืน

อภิญา เลื่อนฉวี (2547) ได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ศึกษาเฉพาะกรณีอุทยานแห่งชาติ พบว่าอุทยานแห่งชาติของประเทศไทยได้ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 คือ เป็นพื้นที่ที่มีสภาพธรรมชาติที่น่าสนใจในการพิทักษ์รักษาให้คงอยู่ในสภาพเดิม เพื่อสงวนไว้ให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาและความรื่นรมย์ของประชาชน จากวัตถุประสงค์จึงเห็นได้ว่า อุทยานแห่งชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีทิวทัศน์สวยงามเหมาะสำหรับการพักผ่อน มีคุณค่าทางการศึกษาในการหาความรู้ค้นคว้าและวิจัย และเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิดและพันธุ์พืชหายาก ดังนั้น รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พึงมีและเหมาะสมสำหรับอุทยานแห่งชาติ จึงควรเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ปรากฏว่าในปัจจุบัน อุทยานแห่งชาติของไทยยังประสบปัญหาในการบริหารจัดการ ทั้งในด้านกฎหมายที่ใช้บังคับแก่อุทยาน ฯ ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และปัญหาด้านพฤติกรรมของผู้เข้ามาใช้ประโยชน์ในอุทยานแห่งชาติ ที่ไม่เป็นไปตามหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง ซึ่งประเด็นของปัญหาและมาตรการการแก้ไข ประกอบด้วย 1. ปัญหาทางกฎหมาย มีการบังคับใช้กฎหมายหลายฉบับในพื้นที่อุทยานแห่งชาติที่สำคัญ ได้แก่ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 จึงทำให้มีการกระทำความผิดกรณีเดียวผิดกฎหมายหลายบท บทบัญญัติของกฎหมายเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าและทรัพยากรธรรมชาติไว้เป็นสำคัญ มากกว่าที่จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวแต่ประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายยังไม่เต็มที่ เนื่องจากขาดบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ที่เพียงพอสำหรับป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิด และปัญหาความขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ที่เคยอาศัยและทำกิน

มาก่อน มาตรการแก้ไขปัญหาคือ รัฐควรประกาศแยกพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติที่อนุญาตให้เข้าไปท่องเที่ยวได้ ออกจากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทุกประเภท เพื่อแยกใช้กฎหมายให้ถูกต้องตามลักษณะความต้องการในพื้นที่ และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นแนะนำ และบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ โดยการจัดตั้งคณะกรรมการประจำอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่ง และให้ผู้แทนชุมชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ คณะกรรมการ ควรเพิ่มเขตแดนโอบตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติให้สูงขึ้น และให้รางวัลนำจับ ตลอดจน ปรับแก้บทบัญญัติให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยให้สามารถออกกฎกระทรวงกำหนดรูปแบบความผิดใหม่ ๆ ได้นอกจากนี้ ควรมีการรวบรวมกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ใช้บังคับแก่อุทยานแห่งชาติ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องให้เป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวกในการใช้บังคับ และเป็นการแก้ปัญหาความซ้ำซ้อนและกระจัดกระจายกันของกฎหมาย 2. ปัญหาอันเกิดจากราษฎรและนักท่องเที่ยว การไม่เคารพกฎระเบียบของอุทยานแห่งชาติ การขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างความเสื่อมโทรมให้แก่ อุทยานฯ ด้วยการทำลายทรัพยากรสัตว์ป่าและพันธุ์พืชในการแก้ไขปัญหา รัฐควรใช้มาตรการป้องกันโดยการปลูกสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชน โดยเริ่มตั้งแต่เยาวชนและแทรกเข้าไปในระบบการศึกษา ควรส่งเสริมให้ใช้ระบบฉลากเขียว และควรจัดให้มีการปฐมนิเทศนักท่องเที่ยวก่อนเข้า อุทยานฯ ทุกครั้ง นอกจากนี้ ควรใช้มาตรการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติ และจัดตั้งพื้นที่แนวกันชนป่าอนุรักษ์เพื่อพัฒนาเป็นป่าชุมชนในอนาคต 3. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีสาเหตุมาจากความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวในอุทยาน ระบบการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวยังไม่มีประสิทธิภาพ การจัดเก็บและกักจัดขยะ และปัญหาด้านบุคลากรและงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ในการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ รัฐควรกำหนดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่ง ปรับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเท่านั้น ปรับขึ้นค่าธรรมเนียมการเข้าใช้ประโยชน์ในอุทยานแห่งชาติให้เหมาะสม และประสานงานกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการจัดเก็บและกักจัดสิ่งปฏิกูล ให้ถูกต้องเหมาะสมตามวิธีการ เพื่อไม่ให้กระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ประเด็นของปัญหาและมาตรการการแก้ไขข้างต้นนี้ จะเป็นแนวทางการสร้างความสมดุลระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ และการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติภายในอุทยาน ฯ เป็นการยกระดับอุทยานแห่งชาติของไทยไปสู่มาตรฐานสากล สามารถรองรับนักท่องเที่ยวนานาชาติจากทั่วโลก และเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศชาติอย่างยั่งยืน

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัยตามคำถามการวิจัยแต่ละข้อดังต่อไปนี้

1. วิธีการศึกษา
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปกรอบการวิจัย

1. วิธีการศึกษา

1) การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ตำรา หนังสือ เอกสาร รายงานวิจัย และเว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสถานศึกษาของไทยที่สอนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 2 และ 3

2) การสำรวจและเลือกพื้นที่ศึกษาจุดหมายปลายทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 5 ภาคที่เป็นตัวแทนของประเทศไทย เพื่อใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ซึ่งคณะวิจัยได้ทำการสำรวจและเลือกพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 5 ภูมิภาคหลักในประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันตก โดยกำหนดศึกษาในอุทยานแห่งชาติในแต่ละภาคที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้ว โดยเลือกอุทยานแห่งชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีระบบนิเวศวิทยาที่สมบูรณ์ และเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบกทางน้ำและทางทะเล รวม 6 แห่ง ได้แก่

- 2.1) ภาคเหนือ เช่น อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่
- 2.2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
- 2.3) ภาคใต้ เช่น อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา
- 2.4) ภาคกลางและภาคตะวันตก เช่น อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี และอุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3) การประชุมกลุ่มย่อย (focus group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานท้องถิ่น เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่เป็นตัวแทน ชุมชนบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศ มัคคุเทศก์ นักวิชาการ/ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกรรมการและสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย เพื่อใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1, 2 และ 3

4) การทดสอบและประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นตัวแทน เพื่อใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และ 3

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ประกอบด้วย 7 กลุ่ม ดังนี้

1) ผู้บริหารหน่วยงานวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยใน ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

2) ผู้บริหาร/เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่เป็นตัวแทนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3) ชุมชน/หมู่บ้านท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4) ผู้ประกอบการร่นำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5) นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

6) ผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวเชิงนิเวศ โดยลำดับความสำคัญให้แก่บริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยเป็นอันดับแรก

7) กรรมการสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมกลุ่มย่อยประกอบด้วยผู้บริหารของหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ภาคชุมชนและภาควิชาการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวในส่วนกลางและในส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย

1) ผู้บริหารหน่วยงานวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยใน ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น จำนวน 60 คน

2) ผู้บริหาร/เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่เป็นตัวแทนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 12 คน

3) ชุมชน/หมู่บ้านท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 12 คน

4) นักวิชาการในสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น อาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นต้น จำนวน 6 คน

5) ผู้ประกอบการร่นำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมัคคุเทศก์ในท้องถิ่น จำนวน 40 คน

6) ผู้ประกอบการร่นำเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย จำนวน 20 คน

7) กรรมการสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) จำนวน 5 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษามี 3 ชนิด คือ

(1) **แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)** ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) จากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อใช้ในการวิเคราะห์บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อใช้ในการตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1, 2 และ 3

(2) **แบบประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)** ของผู้มีส่วนได้เสียจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการในแต่ละพื้นที่ เพื่อใช้ในการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศผู้วิจัยได้นำแบบประเมินตามกรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยวมาใช้ เพื่อใช้ในการตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 2 ซึ่งกรรมการท่องเที่ยวได้กำหนดปัจจัยหรือตัวแปรเพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการประเมิน 4 องค์ประกอบ โดยแต่ละองค์ประกอบจะมีดัชนีที่เป็นตัวชี้วัด ดังนี้

2.1) **ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** ประกอบด้วย 4 ดัชนี ได้แก่ แหล่งธรรมชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ แหล่งธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวในการท่องเที่ยว

2.2) **การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน** ประกอบด้วย 4 ดัชนี ได้แก่ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และการจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

2.3) **การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก** ประกอบด้วย 4 ดัชนี ได้แก่ มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวมีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ และมีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชุมชน

2.4) **การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว** ประกอบด้วย 2 ดัชนี ได้แก่ ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

(3) **แบบประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)** ของผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อใช้ในการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อใช้ในการตอบคำถามข้อที่ 3 สำหรับการประเมินผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย จะเป็นการประเมินตนเองและประเมินด้วยบุคคลที่ 3 คือกรรมการสมาคม TEATA จำนวน 5 คน สำหรับการประเมินผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในภูมิภาค จะเป็นการประเมินตนเองและประเมินด้วยภาคีในพื้นที่ ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามกรอบ Global Sustainable Tourism Criteria (GSTC) และกรอบการดำเนินงานของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน โดยแต่ละองค์ประกอบจะมีดัชนีที่เป็นตัวชี้วัด ดังนี้

- 3.1) การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 20 ดัชนี
- 3.2) การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน ประกอบด้วย 10 ดัชนี
- 3.3) การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน ประกอบด้วย 7 ดัชนี
- 3.4) การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน ประกอบด้วย 8 ดัชนี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสาร รายงาน และข้อมูลที่รวบรวมได้จากหน่วยงานราชการและเอกชน และข้อมูลจากการค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต

4.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยผู้มีส่วนได้เสีย และการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน

4.2.1 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในส่วนกลาง และในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยที่อุทยานแห่งชาติที่เลือกมาเป็นหน่วยการวิเคราะห์ที่ตั้งอยู่ ได้แก่ ภาคเหนือ ที่จังหวัดเชียงใหม่ ภาคใต้ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และพังงา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่จังหวัดนครราชสีมา ภาคกลางที่รวมตะวันตก ที่จังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ ระหว่างเดือนกันยายน 2558 ถึง เมษายน 2559

โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. โทรศัพท์ติดต่อบุคคลในหน่วยงานที่ประสงค์จะขอสัมภาษณ์ แนะนำคณะผู้วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย นัดวันและเวลาการสัมภาษณ์
2. ส่งหัวข้อหรือประเด็นที่จะสัมภาษณ์ให้ผู้ที่จะให้สัมภาษณ์ทางไปรษณีย์หรือ E-mail
3. เดินทางไปสัมภาษณ์ และบันทึกเสียงการสัมภาษณ์
4. การสัมภาษณ์ทั้งหมดมีความสั้นยาวแตกต่างกัน ความยาวในการสัมภาษณ์โดยเฉลี่ยประมาณ 60 นาทีต่อคน
5. สรุปจำนวนตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์ทั้งหมด 53 คน ตามรายละเอียดแสดงในตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.1 จำนวนตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์

หน่วยงาน / ธุรกิจ	จำนวน (คน)
กรม/อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	8
กรมการท่องเที่ยว/สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด	7
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัด	6
องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	2
หมู่บ้าน/กลุ่ม/ชุมชนท่องเที่ยว/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	10
ภาคเอกชน เช่น สมาคม/ชมรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บริษัทนำเที่ยว	16
สถาบันการศึกษา	4
รวม	53

4.2.2 การประชุมกลุ่มย่อย ผู้วิจัยได้ดำเนินการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ดังนี้

(1) การประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำนวนแหล่งละ 2 ครั้ง ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติที่เป็นหน่วยการวิเคราะห์ 6 แห่งใน 5 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคใต้ การประชุมกลุ่มย่อยครั้งแรกเป็นการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยผู้ประเมินที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่จากภาครัฐ เอกชน และภาคชุมชน โดยมีกลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 85 คน สำหรับการประชุมกลุ่มย่อยครั้งที่ 2 เป็นการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศโดยเป็นการประเมินตนเองและประเมินด้วยบุคคลที่ 3 คือมัคคุเทศก์ในพื้นที่ โดยมีกลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเป็นจำนวนรวม 63 คน ระหว่างเดือนกันยายน 2558 ถึง เมษายน 2559

(2) ผู้วิจัยได้แจกแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศแก่สมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย เพื่อประเมินตนเอง และดำเนินการประชุมกลุ่มย่อยครั้งที่ 3 เป็นการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศที่สมาชิกสมาคม TEATA โดยประเมินด้วยบุคคลที่ 3 คือกรรมการสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย

ทั้งนี้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. โทรศัพท์ติดต่อบุคคลในหน่วยงานที่ประสงค์จะขอเชิญมาประชุมกลุ่มย่อย แนะนำคณะผู้วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย นัดวันและเวลาการประชุมกลุ่มย่อย
2. ส่งหัวข้อหรือประเด็นที่จะอภิปรายและประเมินร่วมกันให้ผู้ที่จะเชิญมาทางไปรษณีย์หรือ E-mail
3. กำหนดและดำเนินการประชุมกลุ่มย่อย และบันทึกเสียงการประชุม
4. การประชุมกลุ่มย่อยมีความยาวประมาณ 3 ชั่วโมง
5. สรุปรายชื่อตัวอย่างที่ร่วมประชุมกลุ่มย่อยในภูมิภาคทั้งสิ้น 148 คน ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 3.4 และสรุปรายชื่อตัวอย่างสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยรวม 31 ราย จากสมาชิกทั้งสิ้น 63 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 49.21 และกรรมการสมาคมกรรมการสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยจำนวน 6 คน จากคณะกรรมการทั้งสิ้น 14 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 42.86

ตารางที่ 3.2 จำนวนตัวอย่างที่ร่วมประชุมกลุ่มย่อยในอุทยานแห่งชาติ (คน)

หน่วยงาน / ธุรกิจ	ดอยอินทนนท์	เขาใหญ่	เขาสก	หมู่เกาะสุรินทร์	แก่งกระจาน	กุยบุรี
ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง	2	5	6	4	4	6
ผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	2	5	6	2	2	3
ผู้แทนภาคชุมชน/เอกชน	12	-	6	4	2	5
ผู้แทนผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศ/มัคคุเทศก์	9	17	9	16	7	5
นักวิชาการ/คณาจารย์	1	1	3	1	2	1
รวม	26	28	30	27	17	20

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Technique) กล่าวคือเมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และจดบันทึก ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบดังนี้

1. ใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ซึ่งตรวจสอบข้อมูลว่าข้อมูลเหล่านั้นถูกต้องมากน้อยเพียงใดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแท้จริงที่สุด อีกทั้งสามารถตอบปัญหาการวิจัยได้ โดยการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล พิจารณาแหล่งเวลาซึ่งหมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะได้ข้อมูลเหมือนกันหรือไม่ แหล่งสถานที่อันหมายความว่าข้อมูลมาจากต่างสถานที่กันจะข้อมูลจะเหมือนกันหรือไม่ และแหล่งบุคคลซึ่งหมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนแปลงไป ข้อมูลเหล่านั้นจะเหมือนเดิมหรือไม่ ในงานวิจัยนี้ใช้การตรวจสอบแหล่งสถานที่ของข้อมูลจากอุทยานแห่งชาติ 6 แห่งใน 5 ภาคของไทย และแหล่งบุคคลผู้ให้ข้อมูลจากผู้มีส่วนได้เสียประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ ผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้แทนผู้ประกอบการนำเที่ยวภาคเอกชน ผู้แทนภาคชุมชน และนักวิชาการหรืออาจารย์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จากทุกแหล่งเหมือนหรือแตกต่างกัน

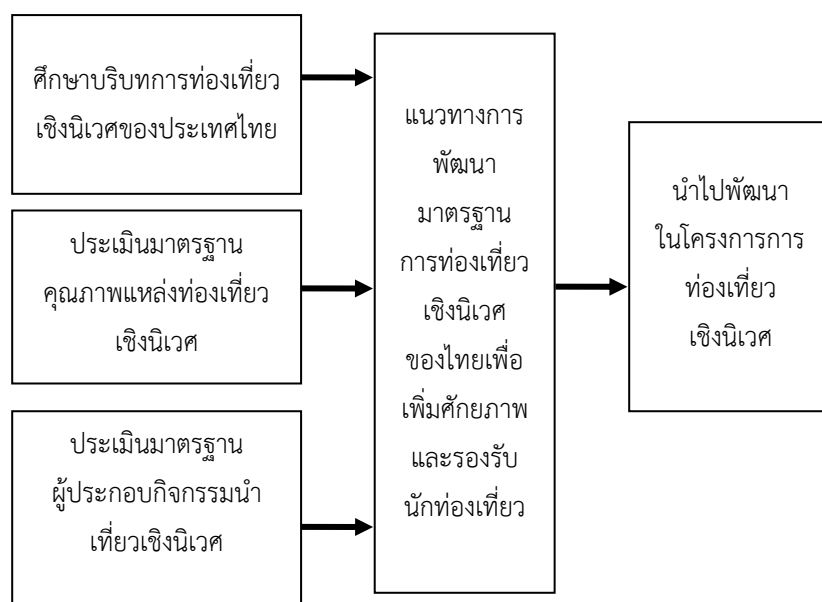
2. ใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Triangulation Technique) คือการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันสำหรับรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีการ 3 วิธี คือใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย และศึกษาข้อมูลจากเอกสารประกอบด้วย

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจะดำเนินการโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อยโดยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์แบบเนื้อหา (Content Analysis)

3. สำหรับผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศ หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินฯ แล้วจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยค่าสถิติต่างๆ ได้แก่ ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. การจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูล มีการจัดระบบข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ จำแนก ตลอดจนการประเมินและวิเคราะห์คุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

6. สรุปกรอบการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 3.1

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในบทนี้เป็นการนำเสนอผลการเก็บข้อมูลทฤษฎีและข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสีย ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยตามกรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการจูงใจนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย และผลการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการจูงใจนักท่องเที่ยวที่เป็นสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA)

ก. บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย

ผลการเก็บข้อมูลทฤษฎีและข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสีย เช่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคชุมชน ทั้งจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค สรุปสาระสำคัญประกอบด้วย ความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย กลยุทธ์และแผนปฏิบัติการการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย อุทยานแห่งชาติ และปัญหาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศถือได้ว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งมีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ เนื่องจากการท่องเที่ยวที่ถูกกำหนดขึ้นและพัฒนาจากแนวคิดของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวเชิงพัฒนา (development-based tourism) ซึ่งมุ่งเน้นการบูรณาการองค์ประกอบอื่นๆ ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเอาไว้เข้าด้วยกันเพื่อสร้างสรรค์รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Aswin Sangpikul 2010) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วทุกภูมิภาคของโลก และมีการคาดการณ์ว่าจะยังคงเติบโตต่อไปในอนาคต องค์การสหประชาชาติตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว โดยตั้งแต่ พ.ศ. 2545 มีการประกาศให้เป็นปีท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ โดยคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Commission on Sustainable Development) ขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ อาทิ รัฐบาล ตลอดจนภาคเอกชนทั่วโลก จัดกิจกรรมสนับสนุนขึ้น โดยองค์การท่องเที่ยวโลก (UNWTO) และโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) ได้ร่วมมือกันในการจัดเตรียมและประสานงานการจัดกิจกรรมต่างๆ ในระดับนานาชาติขึ้นในปีดังกล่าว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2546)

1. ความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูงประเทศหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายทางชีวภาพ กายภาพ หรือเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งผสมผสานชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้จัดว่าเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีคุณค่ามหาศาลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย (ดร.ชนี เอมพันธุ์ และสุรเชษฐ์ เชษฐมาส 2545)

ภายหลังที่รูปแบบของการท่องเที่ยวแบบ Mass Tourism ได้รับความนิยมมากขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทำให้ประเทศไทยเกิดปัญหาด้านการรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น จนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในช่วงเวลาดังกล่าว เกิดกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่กระจายออกไปกว้างขวางทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค เกิดการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรอนุรักษ์ทั้งระดับนานาชาติและระดับชาติ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้กลายเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบทางเลือกที่มุ่งเน้นการศึกษา การชื่นชม การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ต่างๆ เช่น การสัมผัสกับธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว การเรียนรู้วิถีชีวิตของคนท้องถิ่น และเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงต้นของแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2519 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศถูกเน้นไปในมิติของเศรษฐศาสตร์เป็นหลัก และได้มีส่วนผลักดันให้การพัฒนาของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเติบโตอย่างรวดเร็ว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเพียงแนวทางที่ยังไม่มีรายละเอียดและแนวทางที่ชัดเจน กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจพิเศษเฉพาะด้าน เช่น การเดินป่า และการดูนก เป็นต้น อย่างไรก็ตามกระแสการคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมที่เพิ่มมากขึ้น และมีการให้ความสำคัญกับการศึกษาหาความรู้ด้านต่างๆ เช่น การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย เริ่มต้นมานานนับทศวรรษ อัตลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีตัวตนชัดเจนขึ้น เมื่อเกิดกระแสความต้องการที่จะท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Nature-based tourism) และกระแสความต้องการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน (Conversation for sustainable tourism) มีมากขึ้นทั่วโลก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว สถาบันทางวิชาการต่างๆ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการศึกษาและประชาสัมพันธ์ถึงรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแนวทางการจัดการ เพื่อตอบสนองกับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มุ่งเน้นรักษาสิ่งแวดล้อมซึ่งเขาับกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดภายใต้ความกลมกลืนของธรรมชาติ รวมไปถึงสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรและผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมและกระจายประโยชน์สู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม เพื่อให้เกิดสังคมเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ อันนำไปสู่เป้าหมายการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น (ดร.ชนี เอมพันธุ์ และสุรเชษฐ์ เชษฐมาส 2545)

สำหรับประเทศไทย ภายหลังการพัฒนาด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วให้ประเทศเจริญรุ่งเรือง เพื่อสร้างรายได้ เกิดการแข่งขัน และใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองจนก่อเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระหว่างพ.ศ. 2530-2534 เช่น ป่าไม้ถูกทำลาย เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม โคลนถล่ม ปัญหาน้ำดื่ม น้ำใช้ขาดแคลน แหล่งน้ำธรรมชาติน้ำเน่าเสียและแห้งขอด โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยสารพิษและหมอกควัน อากาศเป็นมลพิษทำลายชั้นบรรยากาศของโลก สิ่งมีชีวิตในธรรมชาติ สัตว์ป่าที่อาศัยอยู่บนบก ในแหล่งน้ำและในทะเลหลายชนิดสูญพันธุ์ ระบบนิเวศทางธรรมชาติเสียหายทั้งระดับประเทศและระดับโลก และผลจากการพัฒนาเมือง เช่น กรุงเทพมหานคร พัทยา หาดใหญ่ และเชียงใหม่ ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบเป็นมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น การจราจรที่แออัด แหล่งน้ำเน่าเสีย ขยะ รวมถึงปัญหาชายฝั่งและชายหาดถูกน้ำกัดเซาะส่งผลกระทบต่อแนวคิดในการพัฒนาเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) โดยนักวิชาการ นักบริหาร และนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเริ่มมีความเคลื่อนไหว รวมกลุ่มกันเพื่อเสนอความคิดเห็นผ่านการประชุมระดับนานาชาติว่าด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นมติความร่วมมือซึ่งกันและกันของบรรดาสมาชิก โดยมีลำดับความเป็นมา ดังนี้

ปี 1972 ได้มีประกาศสต็อกโฮล์ม เรียกว่า The Stockholm Declaration, 1972 ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่ก็ยังไม่สามารถประสานความร่วมมือระหว่างประเทศให้รับหลักการเพื่อยุติยังการพัฒนาเมืองที่ก่อมลพิษทางสิ่งแวดล้อมลงได้

ปี 1983 องค์การสหประชาชาติ จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Commission on Environment and Development: UNCED) เพื่อหามติที่ประเทศสมาชิกสามารถให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ปี 1987 UNCED ได้รับข้อเสนอเอกสารสำคัญชื่อ "อนาคตร่วมกันของเรา" (Our Common Future) ที่เสนอแนวความคิดที่ชี้ประเด็นถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนระหว่างประเทศชัดเจน เพื่อเรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตที่ฟุ่มเฟือยและเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาใหม่ และร่วมกันรักษาสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติมากขึ้น โดยย้ำว่า "มนุษย์สามารถทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้" และนิยามความหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ปี 1992 (พ.ศ.2535) UNCED ได้จัดการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (Earth Summit) 1992 ที่นครริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล การประชุมครั้งนี้ได้มีปฏิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The Rio Declaration on Environment and Development) ปฏิญญาริโอ 1992 ครั้งนี้ประเทศไทยได้เข้าร่วมประชุมและลงนามในปฏิญญาฯ ด้วย

การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (Earth Summit) 1992 มีการลงนามและรับรองเอกสารสำคัญ 5 ฉบับ คือ

1) ปฏิญญาว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา เป็นประเด็นเกี่ยวกับสิทธิและความรับผิดชอบของประชาชาติในการดำเนินงานพัฒนา เพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น

2) แผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นแผนแม่บทของโลก สำหรับการดำเนินงานที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีความมุ่งหมายให้ทุกประเทศในโลกถือปฏิบัติในศตวรรษที่ 21

3) คำแถลงเกี่ยวกับหลักการด้านป่าไม้ (Statement of Principle on Forests) เพื่อเป็นแนวทางการจัดการ การอนุรักษ์ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อสร้างความสมดุลในผืนป่า

4) กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UN Framework Convention on Climate Change) เพื่อเป็นแนวทางในการลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก หรือก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เพื่อรักษาภาวะอากาศที่ดีทั่วโลก

5) อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity) เพื่อให้ทุกประเทศยอมรับวิธีการอนุรักษ์ความหลากหลายชนิดพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต และเพื่อให้เกิดการแบ่งปันผลตอบแทนอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันจากการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ

สำหรับประเทศไทย ในฐานะสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้ลงนามและรับรองเอกสารสำคัญ 5 ฉบับ ในปี 2535 โดยเฉพาะแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) มีความสำคัญต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และมีผลให้ประเทศไทยต้องจัดทำแผนปฏิบัติการ 21 โดยประเทศไทยมีการจัดตั้ง "คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ" เพื่อรับผิดชอบการดำเนินงานตามพันธกรณี

สาระสำคัญของ Agenda 21 ครอบคลุมสาระของการพัฒนาอย่างยั่งยืน 4 ส่วน ดังนี้

- 1) มิติทางสังคมและเศรษฐกิจ
- 2) การอนุรักษ์และจัดการทรัพยากร
- 3) การส่งเสริมบทบาทของกลุ่มองค์กรสำคัญเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 4) วิธีการดำเนินงานในบทบาทต่าง ๆ ที่ภาครัฐพึงกระทำ

ปี 2002 UNCED จัดการประชุมโดยสาระสำคัญของปฏิญญาโจฮันเนสเบิร์ก 2002 หรือที่เรียกว่า “Rio+10” เป็นการประชุมเพื่อประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักการที่ต่อเนื่องกับแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) และกำหนดหลักการเพื่อส่งเสริมให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ซึ่งอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยยึดหลักธรรมาภิบาล (Good governance) ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ

ปี 2012 UNCED จัดการประชุม Rio+20 ที่เมืองนครรีโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล โดยมีการรับรองเอกสารผลลัพธ์การประชุมที่ใช้ชื่อว่า “อนาคตที่เราต้องการ” (The Future We Want) โดยมีการเห็นชอบร่วมกันให้มีการกำหนด “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development Goal : SDG) โดยกระบวนการระหว่างรัฐที่ครอบคลุมและโปร่งใส และเพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อยอด จากการที่ประเทศสมาชิกได้นำหลักการการพัฒนาอย่างยั่งยืนไปสู่แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเวลา 10 ปีแล้ว UNCED จึงได้จัดประชุมสุดยอดของโลกอีกครั้งที่เรียกว่า ริโอพลัส ทเวนตี 2012 (Rio +20) ที่นครรีโอ เดจาเนโร ประเทศบราซิล การประชุมกำหนดหัวข้อหลัก 2 เรื่อง คือ เศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน และการปฏิรูปเชิงสถาบันเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวเน้นถึงบริบทการพัฒนาทางด้านสิ่งแวดล้อมเพียงอย่างเดียว เพื่อการนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้นั้น จำเป็นต้องมีการจัดการระบบเศรษฐกิจให้เป็นไปอย่างถูกต้อง แต่สิ่งที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกต่างเป็นกังวล คือปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ที่ทำให้เกิดการชะลอตัวในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สำหรับประเทศไทย ได้รับผลกระทบจากกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากต่างประเทศ จึงเกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย และในช่วงเวลาดังกล่าว การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นถูกดำเนินการภายใต้กรอบของการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายหลักของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งในสมัยนั้นททท. ให้ความสำคัญควบคู่ไปกับการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาพรวม โดยการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ททท. ในฐานะเป็นหน่วยงานหลักที่ดูแลรับผิดชอบในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้กำหนดให้เป็นนโยบายและแนวทางหลักในการดำเนินงานขององค์การอย่างชัดเจน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 พร้อมกันนั้นยังได้ผลักดันให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับการกำหนดให้เป็นนโยบายระดับชาติ และเพื่อให้นโยบายดังกล่าวมีการนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณากลับกรองการดำเนินงาน และแผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยให้มีความสอดคล้องในทิศทางเดียวกัน โดยมีททท. เป็นทั้งหน่วยงานที่มีบทบาทหลักในการผลักดันและประสานการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เช่น กรมป่าไม้ กรมศิลปากร กรมการปกครอง ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น โดยมีสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยเป็นเครือข่ายความร่วมมือจากภาคเอกชนที่สำคัญและร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย สรุปสาระสำคัญของนโยบายเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2540) ได้ดังนี้

1) วิสัยทัศน์และจุดมุ่งหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย

วิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2540-2549) คือ "การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีการจัดการสิ่งแวดล้อม ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสืบไป"

จุดมุ่งหมายสูงสุด (Super Goal) ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คงสภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมที่ดี และประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้น จุดมุ่งหมายเฉพาะในระยะแรกของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

1) ให้มีแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ ที่ได้รับการจัดการอย่างมีความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ พื้นฟู และการรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืนโดยคำนึงถึงขีดความสามารถที่รองรับได้ โดยมีการกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์พื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่นอกเขตอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว

2) ให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ อันเป็นการสนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมโดยรวม

3) ให้มีการจัดการที่ประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตามบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน โดยมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกันและมีการศึกษาร่วมกันอย่างมีระบบ ทั้งนี้ต้องมีการจัดการ อย่างมีส่วนร่วมที่เสมอภาคและเป็นธรรมของประชาชนท้องถิ่น ในกระบวนการท่องเที่ยวในด้านการจัดการ กำกับ ดูแล และการประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทิศทางที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์อย่างเหมาะสม เสริมสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ประชาชนสามารถรักษาวิถีชีวิตที่ดี ชีวิตและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงด้วยความสมัครใจ

4) ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกลมกลืนกับทรัพยากร โดยคงรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมที่ดี มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน รักษาเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและสังคมของพื้นที่ และมีบรรยากาศการท่องเที่ยวที่ให้ความมั่นใจและความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

5) ให้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพ เดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทยมากขึ้น นักท่องเที่ยวชาวไทยมีการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในประเทศอย่างกว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและประชาชนทั่วไป และมีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ อย่างเหมาะสม

2) นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ นโยบายหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และนโยบายด้านต่างๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2540; การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2545) ดังนี้

2.1) นโยบายหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ต้องมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น จึงกำหนดให้มโนนโยบายหลัก ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมีการควบคุมดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมแท้ไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรืองดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหว ง่ายต่อการถูกรบกวน และพื้นตัวได้ยาก

2. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม และการปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมเดิมที่มีอยู่ พึงหลีกเลี่ยงความขัดแย้งอย่างรุนแรงต่อการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ หากเน้นในการแปรประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยรวม

3. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ และการมีรายได้เพียงอย่างเดียว

4. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือให้ประชาชนมีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ

5. การให้ความสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นความจำเป็นอันดับต้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทั้งนี้ให้องค์กรต่างๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และกำหนดวิธีการที่เหมาะสม

6. การนำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่างๆ อย่างมีความสำคัญ ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาภาค พร้อมทั้งให้มีการจัดสรร และกระจายงบประมาณอย่างทั่วถึงและเพียงพอ

7. การสนับสนุนการศึกษา วิจัย และประเมินผลการพัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหาและการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน

8. การใช้กฎหมายในการควบคุม ดูแล รักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำ ตักเตือน และสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย

9. การจัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือการจัดการ (Code of Conduct) แก่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง

10. การจัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน โดยให้มีการประสานงานด้านข้อมูลข่าวสารและการจัดการร่วมกันทุกระดับ

2.2) นโยบายด้านต่างๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการจัดการที่ประสานการจัดการในด้านต่างๆ ภายใต้หลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และองค์ประกอบในเชิงระบบของการท่องเที่ยว ซึ่งกระบวนการจัดการจะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและชัดเจนระหว่างองค์ประกอบต่างๆ อย่างไรก็ตาม **นโยบายการจัดการได้กำหนดแนวทางด้านต่างๆ 6 ด้าน** ซึ่งสามารถกำหนดเป็นนโยบายและกลยุทธ์การจัดการที่มีประสิทธิภาพได้ นโยบายเฉพาะด้าน มีดังนี้

1. นโยบายด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
2. นโยบายด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก
3. นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

4. นโยบายด้านการส่งเสริมตลาดและการนำเข้าเที่ยว
5. นโยบายด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว
6. นโยบายด้านการส่งเสริมการลงทุน

3) กลยุทธ์การจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การกำหนดกลยุทธ์ในการจัดการที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดให้มีความสอดคล้องกับนโยบายหลักและนโยบายแต่ละด้าน ได้แก่ กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น กลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและบริการนำเข้าเที่ยว กลยุทธ์การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการท่องเที่ยว และกลยุทธ์การส่งเสริมการลงทุน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2540) ซึ่งกลยุทธ์แต่ละด้านมีแนวความคิดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางปฏิบัติเฉพาะ ดังนี้

3.1) กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

(1) แนวความคิด

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญอย่างยิ่งของการท่องเที่ยว สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้จำแนกองค์ประกอบนี้ออกเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งธรรมชาติ (เน้นที่ความหลากหลายหรือความดั้งเดิม) และแหล่งวัฒนธรรมรวมแหล่งประวัติศาสตร์ที่เน้นความสัมพันธ์กับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยแหล่งทรัพยากรเหล่านี้อาจมีสภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ อยู่แล้ว หรือเป็นแหล่งธรรมชาติหรือวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม ภายในแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ จะสามารถจัดการเพื่อให้มีการท่องเที่ยวได้มากกว่าหนึ่งรูปแบบ การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่เป็นการนำทรัพยากรที่มีความสำคัญในระบบนิเวศเสนอนักท่องเที่ยวเท่านั้น หากยังรวมถึงการสงวนรักษา ปันฟู ควบคุม ดูแล ทรัพยากรเหล่านั้นให้คงสภาพไว้ให้ดีที่สุด เป็นการเสริมมาตรการการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสามารถนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้นานที่สุดหรือตลอดไป

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นที่จะตอบสนองจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ด้วยการเพิ่มการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในระยะที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวหลายแหล่ง ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรม ทั้งนี้เป็นผลมาจากการจัดการป้องกันปัญหา การควบคุม และมาตรการการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมมิได้รับการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ หรือขาดระบบการจัดการแบบยั่งยืน ดังนั้นทรัพยากรการท่องเที่ยวจำเป็นต้องได้รับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย โดยมุ่งเน้นที่แหล่งกำเนิดมลพิษซึ่งได้แก่ นักท่องเที่ยว กิจกรรมของนักท่องเที่ยว และการบริการการท่องเที่ยวกลยุทธ์การจัดการจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานการป้องกันและลดสาเหตุที่จะทำให้เกิดปัญหาเป็นประการสำคัญ

กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม มีเจ้าของพื้นที่หรือผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลพื้นที่เป็นผู้รับผิดชอบหลัก โดยผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่างๆ ในสังคมองค์กรประชาชน และประชาชนท้องถิ่น ต้องให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ รักษาสภาพ ไม่ทำลายหรือสร้างความเสียหายแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

(2) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

(2.1) วัตถุประสงค์ของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีการจัดการทรัพยากรอย่างถูกต้องเหมาะสมต่อขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าสู่สัมผัส เรียนรู้ถึงแก่นแท้ของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในระบบนิเวศ ได้อย่างกว้างขวางโดยปราศจากการทำลายหรือทำให้เสียหายแก่ทรัพยากร และเพื่อป้องกันและรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพเดิมให้มากที่สุด ลดผลกระทบต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ สังคม และวัฒนธรรม

(2.2) เป้าหมายของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

- กำหนดบทบาทของแหล่งท่องเที่ยว ประเมินระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งในประเทศให้ชัดเจน เพื่อจัดระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระยะเวลา 5 ปี ปรับปรุงและจัดการยกความเหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยว ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ในอัตราเพิ่มร้อยละ 10 ต่อปี
- ให้แต่ละแหล่งท่องเที่ยวมีการจัดการเขตการท่องเที่ยว สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการท่องเที่ยวแบบอื่นและกิจกรรมอื่น อย่างเหมาะสมจำนวน 400 แห่ง ในเวลา 5 ปี
- ให้ทุกแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการจัดเตรียมระบบการสื่อความหมายขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว มีการพัฒนาการสื่อความหมายธรรมชาติที่ประสิทธิภาพมากขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญของทุกจังหวัดในเวลา 5 ปี
- มีการใช้มาตรการและเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อการวางแผน พื้นฟู และการแก้ไขปัญหามลพิษใน 5 ปี
- มีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร สารสนเทศ ในการบริหารพื้นที่ การจัดการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว การติดตามผล และการป้องกันสาธารณสมบัติ
- มีการใช้มาตรการในการจัดการควบคุมปริมาณ กิจกรรม และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

(3) แนวทางการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งได้แก่ แหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ทั้งนี้อาจรวมถึงแหล่งรวบรวมความรู้ด้านนิเวศนอกที่ตั้ง เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่ต้องมีการจัดการที่ถูกต้อง การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายมีดังนี้

(3.1) กำหนดเกณฑ์และดำเนินการจัดแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามศักยภาพการจัดการและความต้องการ เพื่อกำหนดเป็นเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และดำเนินการภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

(3.2) จัดเขตพื้นที่ (Zoning) ภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมอื่นๆ ที่เหมาะสมตามสภาพของทรัพยากรและขนาดการรองรับของทรัพยากรต่อปริมาณและกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยจัดแบ่งตามความสำคัญของระบบนิเวศและกิจกรรมที่ยอมรับได้

(3.3) ประเมินขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวและกำหนดปริมาณการควบคุม และมาตรการการกักจัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสม เพื่อป้องกันปัญหาความแออัด การคับคั่ง uly ฝอยตกค้าง เสี่ยงรบกวน และการทำลายพืชพรรณและสัตว์

(3.4) ควบคุมการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวด้านการปลูกสร้างอาคาร การปรับปรุงพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน กิจกรรม ขนาดสาธารณูปโภค และการตกแต่งเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมองค์ประกอบทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมในพื้นที่ รวมทั้งมีการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการมีระบบป้องกันและกำจัดมลพิษที่เหมาะสมในด้านต่างๆ เช่น มลฝอย คุณภาพน้ำ เสียง และการรบกวนทรัพยากรชีวภาพ

(3.5) ใช้มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ดูแล รักษา ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แหล่งอนุรักษ์ที่มีกฎหมายเฉพาะคุ้มครอง หรือใช้กฎอื่นเสริมการจัดการอย่างเข้มงวดตามระดับของการอนุรักษ์ รวมทั้งให้มีการประกาศเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นสำหรับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ให้กำหนดการใช้ประโยชน์ที่แน่ชัด โดยการปรับปรุงกฎหมายหรือปรับแนวเขตในกรณีที่ต้องการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

(3.6) ใช้มาตรการการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการควบคุมดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทั้งภายในเขตอนุรักษ์และนอกเขตอนุรักษ์ โดยการกำหนดบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบ และเครื่องมือตามความเหมาะสม

(3.7) ใช้หรือประยุกต์ใช้ระบบจัดการสิ่งแวดล้อม (EMS) ในการจัดการด้านการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว การบริการ และกิจกรรมในพื้นที่ด้วย วิธีการที่เหมาะสมภายใต้ขอบเขตของการจัดการ ระยะเวลา หรือกฎหมายที่รองรับ เช่น การศึกษาผลกระทบเบื้องต้น (IEE) การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) การใช้ระบบคุณภาพ ISO 14000 เป็นต้น

(3.8) จัดให้มีกิจกรรมและสื่อในการศึกษา เรียนรู้ ทรัพยากรทั้งทางตรงและทางอ้อมไว้รองรับการท่องเที่ยว โดยให้เป็นเครื่องมือที่จะสามารถปลูกจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์รักษา และดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวและทรัพยากรทางธรรมชาติและสังคมให้ยั่งยืนต่อไป

(3.9) จัดให้มีการติดตามตรวจสอบการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการจัดการ และการร่วมมือประสานงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.2.) กลยุทธ์การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

(1) แนวความคิด

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีจุดมุ่งหมายในระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยรวมเพื่อให้มีบทบาทและทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม ในการส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมโดยรวม ด้วยการให้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นสื่อกลางทางการศึกษาและการเรียนรู้ด้านระบบนิเวศของนักท่องเที่ยว และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน และประชาชนโดยทั่วไป ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ความสำคัญต่อการศึกษาด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรมชุมชนในพื้นที่ เป็นเป้าหมายหลักของการท่องเที่ยวดังกล่าว หากไม่มีกระบวนการให้การศึกษาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของทรัพยากรท่องเที่ยวแล้ว การสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์ย่อมยากที่จะเกิดขึ้น และการท่องเที่ยวนั้นไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การกำหนดกลยุทธ์การให้การศึกษา จะให้ความสำคัญในระหว่างการพัฒนาท่องเที่ยวเป็นหลัก แต่ควรมีการให้ข้อมูลก่อนการท่องเที่ยว และมีการให้การศึกษาเพิ่มเติมในภายหลังด้วย

ดังนั้น การศึกษา (Education) เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในกระบวนการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะการมุ่งเน้นการเสริมสร้างจิตสำนึก และความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้สามารถดำรงสภาพและอำนวยประโยชน์อย่างยั่งยืนสืบไป ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งการดำเนินการจัดการศึกษาในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นรูปแบบ วิธีการ และการใช้สื่อต่าง ๆ ทางการศึกษา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ นั้น ๆ ที่สำคัญได้แก่ การสื่อความหมายของธรรมชาติ (Interpreting) การฝึกอบรม (Training) การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง (On The Job Training) กรณีศึกษา (Case Study) บทบาทสมมุติ (Role Play) เกมส์ (Game Dynamic) การระดมสมอง (Brain storming) การอภิปราย (Discussion) และสื่อต่างๆ ทางการศึกษา โดยการใช้สื่อความหมายธรรมชาติเป็นรูปแบบที่ชัดเจนที่สุดของการให้การศึกษาในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งกลยุทธ์นี้จึงต้องให้ความสำคัญ 2 ระดับ คือ การให้การศึกษาทั่วไป และการสื่อความหมายธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว

กลยุทธ์ในการจัดการศึกษาในระบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมีส่วนกลางและโครงข่ายความร่วมมือที่จะร่วมกันในการพัฒนาทิศทาง นโยบาย รูปแบบ วิธีการ เทคโนโลยี และสื่อต่างๆ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งในระดับควบคุมนโยบายและระดับปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยรวม

(2) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

(2.1) วัตถุประสงค์การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก เพื่อการพัฒนากระบวนการศึกษาเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวผู้เกี่ยวข้องในการจัดการ ทั้งภาครัฐและเอกชน ประชาชนในท้องถิ่น และประชาชนโดยทั่วไป ให้มีจิตสำนึกต่อคุณค่าความสำคัญของระบบนิเวศ การดำรงสภาพและการอำนวยประโยชน์อย่างยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ในระดับที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การปฏิบัติตนที่เหมาะสม และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

(2.2) เป้าหมายการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

- แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทุกแห่ง เป็นแหล่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการ มีกิจกรรมและสื่อความหมายธรรมชาติที่เสริมความรู้ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่างๆ

- สื่อสาธารณะต่างๆ ธุรกิจบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ สามารถเป็นผู้ให้การศึกษา เรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและการอนุรักษ์ แก่นักท่องเที่ยวและประชาชนโดยทั่วไป เป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การท่องเที่ยว

(2.3) มีบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาฝีมือจนมีความสามารถ เฉพาะด้านการศึกษาและสื่อความหมายในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการ และประชาชนในท้องถิ่น

(2.4) เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการปฏิบัติตนที่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการควบคุมบังคับน้อยที่สุด

(3) แนวทางการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

(3.1) จัดให้มีรูปแบบองค์การความร่วมมือด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ในระดับชาติ ภายใต้องค์การความร่วมมือใหญ่ มีหน้าที่ในการกำหนดกรอบ ทิศทาง นโยบาย และแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนการส่งเสริม ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผล

(3.2) จัดให้มีความร่วมมือในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการให้การศึกษา และสร้างจิตสำนึกในระดับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้มีรูปแบบ กิจกรรม วิธีการสื่อความหมายธรรมชาติ และการจัดสื่อต่างๆ ที่หลากหลาย กระตุ้นความสนใจนักท่องเที่ยวให้เข้าร่วมกิจกรรมโดยสมัครใจเข้าร่วมแสดงบทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้

(3.3) ดำเนินการและพัฒนารายการในสื่อสาธารณะต่างๆ โดยเฉพาะโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และเอกสารการท่องเที่ยวให้มีทิศทาง เนื้อหาและวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม สำหรับการพัฒนาความรู้ และความตระหนักด้านการอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยว และประชาชนทั่วไปอย่างต่อเนื่อง

(3.4) พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ พร้อมทั้งให้มีการค้นคว้า วิจัย และกิจกรรมทางการศึกษาเรียนรู้ที่มีเป้าหมาย เพื่อผลทางการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างชัดเจนสำหรับเยาวชน ธุรกิจบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ผู้เกี่ยวข้องในการจัดการ และประชาชนในท้องถิ่น

(3.5) จัดฝึกอบรม สัมมนา การออกค่าย เพื่อพัฒนาความรู้ทักษะและประสบการณ์แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการและประชาชนในท้องถิ่น โดยการเน้นกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงเป็นด้านหลัก รวมทั้งเสริมสร้างความรู้ทางด้านหลักการและทฤษฎีตามแนวของการศึกษารูปแบบอื่นๆ ทั้งในและนอกระบบ

(3.6) พัฒนาสื่อความหมายธรรมชาติขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยว โดยจัดให้เป็นส่วนสำคัญของแหล่งสื่อที่สำคัญ ได้แก่ ป้ายสื่อความหมาย คู่มือท่องเที่ยว ข้อมูลทรัพยากรของแหล่งนิทรรศการ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว รวมทั้งจัดคน นำทางและมัคคุเทศก์ไว้รองรับ โดยให้ออกาสประชาชนมีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเสริมกระบวนการมากขึ้น

(3.7) จัดและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีสาระ ให้การเรียนรู้ทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมควบคู่กับความเพลิดเพลินใจ โดยความสนใจของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ต้องเป็นกิจกรรมที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมของแหล่ง

(3.8) จัดให้มีข้อมูลเบื้องต้นพร้อมการปฐมนิเทศนักท่องเที่ยว ก่อนเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(3.9) กำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัด เพื่อประเมินผลการจัดให้มีการศึกษา และสร้างจิตสำนึกการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว สำหรับการปรับปรุง กรอบทิศทาง นโยบาย รูปแบบ และวิธีการต่อไป

(3.10) จัดให้มีศูนย์กลาง ข้อมูล ข้อเสนอแนะ รวบรวมผลการศึกษา วิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการเผยแพร่ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยน และพัฒนากระบวนการอย่างต่อเนื่อง

3.3) กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

(1) แนวความคิด

การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น เป็นเป้าหมายสำคัญ ได้รับการเน้นให้มีในกระบวนการท่องเที่ยวแนวใหม่ ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์รวมของระบบ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ให้ความสำคัญ โดยจัดเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นครอบคลุมการมีส่วนร่วมขององค์กรอื่นๆ ด้วย แต่ได้เน้นการให้ความสำคัญแก่ประชากรท้องถิ่นในอันที่จะมีบทบาทในการกำกับ ดูแล และควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ประชาชนในชุมชนพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมาก เนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่น สามารถเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงกับหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชน ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการท่องเที่ยวระดับต่างๆ ได้

ความรู้สึกรักเป็นเจ้าของท้องถิ่นของสมาชิกชุมชน ซึ่งมีความรัก ความหวงแหน พึ่งพิงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอยู่แล้ว สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวได้ ชุมชนจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชนเอง และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยในส่วนที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐจะอยู่ในฐานะเป็นผู้รับทราบนโยบายฯ แผนงานและแผนปฏิบัติการ ส่วนระหว่างชุมชนกับหน่วยงานเอกชนจะอยู่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของฐานรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่จัดขึ้นโดยเอกชนหรือบริษัทท่องเที่ยว เช่น ร่วมพัฒนาจุดขายต่างๆ ได้แก่ ที่พักอาศัย ภัตตาคาร การนำเสนอลูกค้าด้านวัฒนธรรม ศิลปะและประเพณีต่างๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นต้น

กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วม เป็นเรื่องที่ต้องได้รับความร่วมมือและความเข้าใจจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรของรัฐ และเจ้าของหรือผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลพื้นที่ รวมทั้งผู้ประกอบการที่ประกอบกิจการอย่างเป็นธรรมกับประชาชนในพื้นที่

(2) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

(2.1) วัตถุประสงค์ของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ ในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พัฒนาให้เกิดความรัก ความหวงแหน ดูแล รักษา และฟื้นฟูทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เพิ่มพูนรายได้จากระบบ และเรียนรู้ เข้าใจ ปฏิบัติได้ ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง และสามารถมีสัมพันธภาพเชิงธุรกิจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(2.2) เป้าหมายของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

- ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้ และตัดสินใจในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และให้มีส่วนรับรู้แผนระดับชาติ แผนระดับท้องถิ่น ระบบปฏิบัติการโครงการและกิจกรรมต่างๆ โดยให้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ ความเข้าใจ ปฏิบัติได้ในการจัดการและดำเนินการเชิงธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- ประชาชนชุมชนท้องถิ่นมีความรัก ความหวงแหน มีการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม โดยมีส่วนร่วมในการประเมินผลและกำหนดนโยบาย

- ประชาชนท้องถิ่นมีการรวมกลุ่มหรือจัดตั้งองค์กร เพื่อเป็นศูนย์เชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก ทั้งที่เป็นองค์กรของรัฐ เอกชน นิติบุคคล หรือเอกชนที่ดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- เกิดการกระจายรายได้ผ่านระบบและกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นบริเวณพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มพูนรายได้จากส่วนนี้

(3) แนวทางการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

(3.1) ในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้ง กิจกรรม ความพร้อม และความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบการเป็นคณะกรรมการ การรับผิดชอบดำเนินการ การสนับสนุนภาครัฐ เป็นต้น

(3.2) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชน เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการจัดตั้งเป็นองค์กร ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการขึ้นในชุมชน เช่น ชมรม สมาคม สหกรณ์

(3.3) ให้องค์กรต่างๆ ในพื้นที่ เช่น สมาคมตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการ และกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการขององค์กรประชาชนอื่นๆ

(3.4) จัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับพื้นที่ เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายระดับจังหวัด ภาค และชาติ

(3.5) ให้องค์กรผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวระดับพื้นที่ เช่น กรมป่าไม้ กรมศิลปากร จังหวัด เอกชน และ ททท. เป็นกลไกที่สำคัญในการถ่ายทอดประสานงาน และประสานการปฏิบัติกับผู้เกี่ยวข้องในระดับชุมชน และถ่ายโอนอำนาจการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่ได้กำหนดและตกลงร่วมกันอย่างเป็นขั้นตอน

(3.6) กำหนดช่องทางการจัดหาเงินทุนเพื่อดำเนินการบริหาร การจัดการโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น จัดหางบประมาณ สหกรณ์ กองทุน หรือเงินกู้ที่มีเงื่อนไขต่างๆ ที่เหมาะสม และจูงใจ เน้นการประสานงานกับแหล่งเงินทุน หรือสถาบันการเงินเอกชนเป็นหลัก

(3.7) แนะนำและวางระบบให้ผู้ประกอบการนำเที่ยว ประสานงาน และร่วมดำเนินการอย่างมีส่วนร่วม กับชุมชนท้องถิ่น ในการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มากขึ้น

(3.8) จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในบทบาทของชุมชน ในการมีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการนำความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้เพิ่มเติมอื่นๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

(3.9) จัดฝึกอบรมการเก็บข้อมูล บริหารข้อมูล และใช้ประโยชน์ข้อมูลในการพัฒนา การวางแผน และ จัดโครงการ และกิจกรรมเชิงธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(3.10) จัดให้มีระบบองค์กร กลไก เครื่องมือ และงบประมาณ ในการติดตามตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง

3.4) กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดและบริการนำเที่ยว

(1) แนวความคิด

ตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นตลาดที่กำลังได้รับความสนใจ จากนักท่องเที่ยว องค์กรของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว นักอนุรักษ์ และบุคคลทั่วไปที่รักธรรมชาติ และต้องการรักษาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน การมองตลาดการท่องเที่ยวจึงมีสองด้าน คือ ด้านตลาดที่ต้องการมีสิ่งดึงดูดใจใหม่ๆ ที่เป็นเหมือนผลิตภัณฑ์ (Product) ในการเสนอขายกับด้านที่ให้ตลาดเป็นสื่อ นำคนเข้าไปสัมผัส เรียนรู้ และร่วมรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการประสานแนวคิดทั้งสองเข้าด้วยกัน ภายใต้กรอบความต้องการโดยรวมของประเทศเป็นหลัก

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นทรัพยากรที่มีความอ่อนไหว อาจได้รับผลกระทบได้ง่าย ดังนั้น กลยุทธ์ด้านการตลาดจึงเป็นกลยุทธ์ที่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการจัดการและการพัฒนา ที่มีการดำเนินการแล้วอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องจัดให้เกิดความสมดุลระหว่างความสามารถในการรองรับของพื้นที่กับปริมาณนักท่องเที่ยว ทั้งนี้การตลาดจะต้องพิจารณาการกระจายตัวที่เหมาะสมของอุปสงค์ และสนับสนุนกลยุทธ์ด้านอื่นๆ ควบคู่กันไปด้วย การส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกระบวนการที่ต้องจัดทำขึ้น โดยมุ่งส่งเสริมให้ตลาดเป็นตลาดที่มีคุณภาพ และให้การท่องเที่ยวสอดคล้องกับความต้องการ หรือความคาดหวังของกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น การส่งเสริมการตลาดจึงไม่ใช่การพยายามเพิ่มปริมาณของนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว หากยังต้องจัดสรรให้มีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมต่อสภาพของอุปทานที่มีอยู่ ภายใต้ขีดความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวที่รองรับได้ นอกจากนี้ การตลาดจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบรรลุเป้าหมายอื่นๆ ด้วย เช่น ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านการให้การศึกษา ด้านการกระจายรายได้ เป็นต้น

กลยุทธ์ด้านการตลาด เป็นกลยุทธ์ที่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการจัดการและการพัฒนาที่มีการดำเนินการอยู่แล้วอย่างมีคุณภาพ โดยต้องจัดให้เกิดความสมดุลระหว่างความสามารถในการรองรับของพื้นที่กับปริมาณนักท่องเที่ยว ทั้งนี้การตลาดจะต้องพิจารณาการกระจายตัวที่เหมาะสมของอุปสงค์ และสนับสนุนกลยุทธ์ด้านอื่นๆ ควบคู่ไปด้วย โดยกลยุทธ์ในระยะแรก จึงควรมุ่งเน้นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีศักยภาพ และมีการจัดการรองรับการท่องเที่ยวไว้ค่อนข้างดี ก่อนที่จะส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกว้างขวางออกไป การส่งเสริมการตลาดอย่างเต็มที่ที่ต้องดำเนินการภายหลังการดำเนินการจัดการทรัพยากรที่มีศักยภาพนั้นๆ และมีการสร้างโครงข่ายการท่องเที่ยวที่เหมาะสมแล้วก่อนด้วย

สำหรับกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พบว่าเป็นกลไกที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการเป็นตัวกลางเชื่อมโยงระบบตลาดกับตลาดทรัพยากร หรือให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะการกระจายข้อมูล ข้อเสนอแนะไปยังนักท่องเที่ยว การนำเที่ยวเป็นองค์ประกอบที่มีศักยภาพที่สุดในการควบคุมพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และการควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพที่สุด รวมทั้งเป็นส่วนที่จะส่งเสริมให้เกิดนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มมากขึ้น โดยมีมัคคุเทศก์คือ ผู้มีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลและรายละเอียดของทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อการศึกษาแก่นักท่องเที่ยว การเดินทางท่องเที่ยวแบบเอกเทศของนักท่องเที่ยวนั้น จะเกิดประโยชน์ได้น้อยในการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ ยกเว้นการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการทรัพยากรแบบศึกษาด้วยตนเอง (Self-guide) ซึ่งโดยภาพรวมแล้วจะมีปริมาณน้อย นอกจากนี้ ตัวกลางนี้ยังจะมีบทบาทที่สัญญาในการกำกับและควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในกรอบของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งเป็นผู้ที่จะสามารถสนับสนุนกลยุทธ์การจัดการด้านอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

(2) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

(2.1) วัตถุประสงค์การส่งเสริมตลาดและบริการนำเที่ยว

(2.1.1) เพื่อส่งเสริมและเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่มีคุณภาพเหมาะสมตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวอย่างมีความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานที่มีอยู่

(2.1.2) เพื่อส่งเสริมและการพัฒนาบริการนำเที่ยว ให้มีบริการที่เหมาะสม มีคุณภาพตามกรอบที่กำหนด มีปริมาณที่เพียงพอกับการบริการนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และให้สามารถเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยจัดให้มีมัคคุเทศก์ที่เป็นระบบ รองรับและเป็นสื่อกลางการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว

(2.2) เป้าหมายการส่งเสริมตลาดและบริการนำเที่ยว

(2.2.1) เพิ่มปริมาณนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ต่อปี และเพิ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพในด้านการรักษาระบบนิเวศให้มีสัดส่วนมากขึ้น

(2.2.2) มีโครงข่ายการท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ให้เป็นชุดของการท่องเที่ยว

(2.2.3) มีการกระจายตัวนักท่องเที่ยวสู่กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวหลัก รอง และทั่วๆ ไปในประเทศในสัดส่วนที่สูงขึ้น

(2.2.4) เพิ่มสัดส่วนของกิจกรรมวันพักเฉลี่ย และค่าใช้จ่ายในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนโดยรวมของการท่องเที่ยวระดับประเทศ

(2.2.5) มีบริการนำเที่ยวเชิงนิเวศในระดับชาติและท้องถิ่นที่มีบริการและการจัดเตรียมมัคคุเทศก์ที่มีคุณภาพ เพียงพอในการบริการ ครอบคลุมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(2.2.6) มีบริการที่ได้มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ในระยะ 5 ปี และให้ทุกบริการได้มาตรฐานในระยะ 10 ปี

(2.2.7) ทุกชุมชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริการนำเที่ยว และมัคคุเทศก์เฉพาะในเวลา 10 ปี

(3) แนวทางการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

(3.1) จัดทำ ส่งเสริม และเผยแพร่รายการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการพิจารณาถึงศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว โดยให้มีการพิจารณาด้านขีดความสามารถในการรองรับเพื่อประกอบการจัดทำแผนการตลาดที่มีความสมดุล

(3.2) จัดทำโครงข่ายการท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ท่องเที่ยว เพื่อเป็นแนวทางการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวการประสานการท่องเที่ยวกับรูปแบบอื่นๆ และการถ่ายเทนักท่องเที่ยวให้กระจายตัวมากขึ้น

(3.3) รวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้นักท่องเที่ยวกลุ่มต่างๆ ตามลักษณะและความสนใจในการท่องเที่ยว ภายในขอบเขตของกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในรายการ

(3.4) โฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามสภาพความเป็นจริง ความพร้อม และเชื่อมโยงข่ายการท่องเที่ยวทั้งภายใน และในภูมิภาคเอเวียน และอินโดจีนอย่างมีประสิทธิภาพ

(3.5) สำรวจ ศึกษา และรวบรวมข้อมูลด้านตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับประเทศ และพื้นที่ท่องเที่ยวหลัก เพื่อติดตามการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักท่องเที่ยว กิจกรรมการใช้จ่าย สังเกตพฤติกรรมการท่องเที่ยว และประเมินความต้องการของตลาด

(3.6) จัดทำคู่มือการขายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเน้นการแนะนำผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวมีวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้อง

(3.7) ส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยว จำแนกตามกลุ่มเป้าหมายทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ รวมทั้งจำแนกตามกลุ่มเชื้อชาติและภูมิภาค

(3.8) ประสานความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และผู้ควบคุมดูแลพื้นที่ท่องเที่ยว ให้มีทิศทางและแนวทางในการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถูกต้องเหมาะสมร่วมกัน

(3.9) ปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานระบบบริการนำเที่ยว ด้านการตลาด การจัดบริการก่อนการนำเที่ยว ระหว่างการท่องเที่ยว และมีการติดตามหลังการท่องเที่ยว โดยเน้นการให้ความสะดวกปลอดภัย ให้การศึกษาธรรมชาติ และวัฒนธรรม และการควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในการปฏิบัติตนในการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีมีคุณภาพ

(3.10) สร้างเครือข่ายการส่งผ่านข้อมูลไปยังแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว เพื่อการประสานงานในการนำนักท่องเที่ยวเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวในปริมาณ เวลา ที่เหมาะสมตามขีดความสามารถที่รองรับได้ รวมทั้งให้สามารถกระจายการนำเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดให้มีศูนย์กลางในการพัฒนาระบบข้อมูล ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และศูนย์กลางเครือข่ายในโครงการท่องเที่ยว

(3.11) จัดให้มีองค์กรความร่วมมือในกลุ่มธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศและมัคคุเทศก์ เพื่อการพัฒนาการบริการ การควบคุม ตรวจสอบติดตามและประเมินผล และการสร้างสิ่งจูงใจในรูปรางวัลหรือฉลากรับรอง

(3.12) จัดให้มีการสัมมนา ฝึกอบรม ดูงาน เพื่อการปรับปรุงการบริการ และพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรในธุรกิจการบริการและชุมชนท้องถิ่น

(3.13) จัดให้มีกลุ่มคุณภาพในระบบงานของธุรกิจบริการการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

(3.14) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความสนใจเฉพาะ การจัดระบบสมาชิก การให้เกียรติคุณนักท่องเที่ยวดีเด่น และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาบริการ

(3.15) กำหนดรูปแบบมาตรฐาน และตัวชี้วัดคุณภาพของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บริการนำเที่ยว และมัคคุเทศก์

(3.5) กลยุทธ์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการ

(1) แนวความคิด

โครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถือได้ว่าเป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้แก่นักท่องเที่ยวเช่นเดียวกับบริการในการท่องเที่ยวโดยทั่วไป หากแต่การบริการในรูปแบบนี้ จะมีความเข้มงวดในการรักษาสีสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคม เป็นบริการที่มีการเสริมความสมบูรณ์ในองค์ประกอบต่างๆ ตามปรัชญาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นจึงมักมีขนาดของการพัฒนาในระดับปานกลาง-ต่ำ ตามขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรการท่องเที่ยว ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐานและบริการที่จำเป็น ได้แก่ เส้นทางคมนาคมเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งเส้นทางศึกษาธรรมชาติ การบริการที่พักในระดับโรงแรมจนถึงการตั้งเต็นท์ในพื้นที่ การบริการอาหาร และเครื่องดื่ม โครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ เท่าที่จำเป็น เช่น น้ำใช้ ไฟฟ้า การขนส่ง การสื่อสาร และการรักษาความปลอดภัย ภายใต้ความเหมาะสมของพื้นที่และการพัฒนาในพื้นที่นั้นๆ

กลยุทธ์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการ เป็นภารกิจของผู้ให้บริการ เจ้าของหรือผู้ควบคุมดูแลพื้นที่ หน่วยงานของรัฐ และในบางพื้นที่ประชาชนท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเข้าใจถึงขนาดการบริการที่อาจมีจำกัดตามสภาพด้วย

(2) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

(2.1) วัตถุประสงค์ของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการ เพื่อให้มีอุปทานด้านการบริการการท่องเที่ยวโดยรัฐและเอกชน ที่เพียงพอเหมาะสมตามสภาพความจำเป็นของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในระดับที่สามารถให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวตามสมควร ผู้ประกอบการมีรายได้เพียงพอ มีการกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น โดยให้มีผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรน้อยที่สุด

(2.2) เป้าหมายของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการ

- มีบริการโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมเพียงพอ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวทุกแห่งในระยะ 5 ปี
- มีบริการที่ได้มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ในระยะ 5 ปี และให้ทุกบริการได้มาตรฐาน ในระยะ 10 ปี

(3) แนวทางการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

(3.1) กำหนดประเภท มาตรฐาน และขนาดของโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้เป็นแนวทางและข้อกำหนดในการพัฒนา

(3.2) ส่งเสริมการบริการที่มีคุณภาพ โดยให้มีมาตรฐานสากลด้านคุณภาพที่สากลยอมรับ เช่น ISO 9000 เป็นต้น

(3.3) วางมาตรการกำกับ ดูแล และควบคุมการพัฒนาให้อยู่ในมาตรฐานที่กำหนด โดยใช้มาตรการด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และทางกฎหมาย โดยภาครัฐจัดให้มีการสนับสนุนส่วนที่เป็นพื้นฐานอย่างเหมาะสมเพียงพอ

(3.4) ส่งเสริมการประกอบการที่ปฏิบัติตามแนวทางและข้อกำหนด โดยใช้มาตรการจูงใจที่เหมาะสม เช่น การให้รางวัล การใช้มาตรการทางภาษี และการจัดประกาศบริการที่ได้มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-service Label หรือ Green & Brown Label)

(3.5) สนับสนุนการรวมกลุ่มบริการ ในเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(3.6) ประสานให้ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วม หรือเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดบริการการท่องเที่ยว

(3.7) สนับสนุนการจัดบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยประชาชนและชุมชนท้องถิ่น โดยการสร้างโอกาสทางกฎหมาย และทางสังคม จัดให้มีการรวมกลุ่ม สนับสนุนด้านเงินทุน และเพิ่มทักษะและขีดความสามารถในการประกอบการ

3.6) กลยุทธ์การส่งเสริมการลงทุน

(1) แนวความคิด

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ปัจจุบันเข้าใจว่าอาจยังให้ผลตอบแทนค่อนข้างต่ำ แต่สร้างความเชื่อมั่นได้ว่าการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นในสัดส่วนที่สูงกว่า การส่งเสริมการลงทุนจึงเป็นมาตรการที่สนับสนุนให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่กระจายผลตอบแทนสู่ท้องถิ่น หรือสนับสนุนการลงทุนของท้องถิ่นเองมากขึ้น นอกจากนี้ การส่งเสริมการลงทุนยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือที่ดีในการสร้างการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการการส่งเสริมและควบคุมให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์การส่งเสริมการลงทุน เป็นภารกิจที่รัฐบาลกลาง สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน กรมสรรพากร สำนักงานงบประมาณ หรือสถาบันการเงินของรัฐ จะต้องมีส่วนสนับสนุนอย่างแข็งขัน

(2) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

(2.1) วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมการลงทุน เพื่อสนับสนุนให้การลงทุนด้านบริการมีศักยภาพในการพัฒนาให้มีคุณภาพด้านการบริการ การรักษาสีสิ่งแวดล้อม และมีขีดความสามารถในการแข่งขัน และเพื่อสร้างโอกาสในการลงทุนของผู้ประกอบการขนาดเล็กและชุมชนท้องถิ่น ในการประกอบกิจการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสร้างขีดความสามารถในการพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้อง

(2.2) เป้าหมายของการส่งเสริมการลงทุน

- มีมาตรการ กองทุน และองค์กรส่งเสริมการลงทุนแก่ธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในระดับชาติและท้องถิ่น องค์กร ชุมชน และประชาชนท้องถิ่น ตลอดจนผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถให้บริการได้ตามสมควร ภายใต้กรอบที่จำกัดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(3) แนวทางการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

(3.1) สนับสนุนผู้ประกอบการที่มีการลงทุนได้มาตรฐาน มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพตรงตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้มาตรการทางด้านภาษี และการสนับสนุนผ่านกลไกของรัฐต่างๆ เพื่อให้การประกอบการได้รับผลตอบแทนตามควร

(3.2) จัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการลงทุนธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนโดยองค์กรชุมชนและผู้ประกอบการในท้องถิ่น

(3.3) พัฒนารูปแบบการลงทุนที่ก่อให้เกิดผลตอบแทนที่ดี มีกระบวนการกระจายรายได้ และสร้างการมีส่วนร่วมในการประกอบการ เช่น ระบบสหกรณ์ บริษัทร่วมทุน หรืออื่นๆ

(3.4) ให้องค์กรพัฒนาเอกชนจัดทำงบประมาณเพื่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การฟื้นฟูภูมิปัญญาชาวบ้านในด้านที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

(3.5) สนับสนุนการลงทุนของธุรกิจชุมชน ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของรัฐ โดยลดข้อจำกัดทางด้านกฎระเบียบ และกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการ

(3.6) สนับสนุนการลงทุนผลิตอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผลิตในประเทศไทยให้มีต้นทุนต่ำ เพื่อให้นักท่องเที่ยวและบริการต่างๆ สามารถจัดหามาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปลอดภัย และในราคาที่เหมาะสม

4) แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ

ภายหลังจากการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2544 โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ ประกอบด้วย 14 แผนงาน 37 โครงการ กำหนดงบประมาณเบื้องต้น 480 ล้านบาท และระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี (พ.ศ. 2545-2549) ซึ่งสอดคล้องกับระยะเวลาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องรับไปดำเนินงานตามภารกิจที่เกี่ยวข้องต่อไป สรุปสาระสำคัญของแผนงานและโครงการดังนี้

แผนงานที่ 1 แผนงานการจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- 1.1 โครงการจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดในจังหวัดที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 1.2 โครงการส่งเสริมการจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับพื้นที่/ระดับจังหวัด
- 1.3 โครงการส่งเสริมการจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับภาค
- 1.4 โครงการส่งเสริมการจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับชาติ

แผนงานที่ 2 แผนงานการทบทวนศักยภาพและกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- 2.1 โครงการทบทวนศักยภาพและกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แผนงานที่ 3 แผนงานการกำหนดและพัฒนาโครงข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดที่มีศักยภาพเชิงนิเวศสูงและพื้นที่เกี่ยวข้อง

- 3.1 โครงการกำหนดและพัฒนาโครงข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูง

แผนงานที่ 4 แผนงานการกำหนดเขตการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยว

- 4.1 โครงการกำหนดเขตการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูงและจังหวัดที่มีความพร้อม

แผนงานที่ 5 แผนงานการบูรณะฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเสื่อมโทรม

แผนงานที่ 6 แผนงานการจัดทำคู่มือปฏิบัติการ

- 6.1 โครงการจัดทำคู่มือต่างๆ สำหรับการพัฒนาและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แผนงานที่ 7 แผนงานการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- 7.1 โครงการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือในการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 7.2 โครงการให้การศึกษาและผลิตบัณฑิตด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทุกระดับ
- 7.3 โครงการจัดฝึกอบรมวิทยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับแกนนำนิสิตนักศึกษา และการสร้างเครือข่ายติดตามผล
- 7.4 โครงการรณรงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศ

7.5 โครงการจัดฝึกอบรมเรื่องหลักและวิธีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับผู้บริหารจัดการและการพัฒนาเครือข่ายผู้บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

7.6 โครงการฝึกอบรมเรื่องหลักและวิธีการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับผู้ประกอบการ

7.7 โครงการสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับนักเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

7.8 โครงการค่ายอบรมเยาวชน “ทัศนศึกษาเชิงนิเวศ” ภาคฤดูร้อน

7.9 โครงการฝึกอบรมเรื่องวิธีและเทคนิคการนำเที่ยวในอุทยานแห่งชาติสำหรับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

7.10 โครงการฝึกอบรมผู้นำอาสาพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อมระดับหมู่บ้าน

7.11 โครงการพัฒนาเยาวชนอาสาสมัครต้อนรับนักท่องเที่ยวประจำท้องถิ่น

7.12 โครงการพัฒนาสื่อพื้นบ้านเพื่อถ่ายทอดความรู้และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมในชนบทไทย

แผนงานที่ 8 แผนงานการผลิตสื่อและรณรงค์

8.1 โครงการจัดทำสื่อเผยแพร่ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับเยาวชน

แผนงานที่ 9 แผนงานการส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างศักยภาพแก่ประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

9.1 โครงการสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรประชาชนท้องถิ่นและเตรียมความพร้อมสำหรับจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

9.2 โครงการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างชุมชน

แผนงานที่ 10 แผนงานการกำหนดมาตรฐานโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก

10.1 โครงการกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

10.2 โครงการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่นำร่องและจัดทำคู่มือมาตรฐานการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก

แผนงานที่ 11 แผนงานการส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกตามมาตรฐานที่กำหนด

11.1 โครงการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แผนงานที่ 12 แผนงานการส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยว

12.1 โครงการจัดทำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย

12.2 โครงการจัดเตรียมการขายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

12.3 โครงการส่งเสริมการตลาดและการขายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

12.4 โครงการติดตามประเมินผลเพื่อพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แผนงานที่ 13 แผนงานการส่งเสริมการลงทุนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

13.1 โครงการจัดทำเครือข่ายข้อมูลการลงทุนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

13.2 โครงการสินเชื่อเพื่อส่งเสริมการลงทุนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

13.3 โครงการจัดตั้งกองทุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Tourism Fund)

13.4 โครงการกระตุ้นการลงทุนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกลไกด้านภาษี

แผนงานที่ 14 แผนงานการติดตามและประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

14.1 โครงการติดตามและประเมินผลการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

14.2 โครงการจัดทำฐานข้อมูลวิชาการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ซึ่งแต่ละแผนงานได้มีการกำหนดงบประมาณดำเนินการระหว่างปีพ.ศ. 2545-2549 สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 งบประมาณแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ

แผนงาน	ปีงบประมาณดำเนินการและงบประมาณ (ล้านบาท)					รวม (ล้านบาท)
	2545	2546	2547	2548	2549	
แผนงานที่ 1 การจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	4.2	4.2	6.6	8.6	9.6	33.2
แผนงานที่ 2 การทบทวนศักยภาพและกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	4.0	4.0	4.0	-	-	12.0
แผนงานที่ 3 การกำหนดและพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดที่มีศักยภาพเชิงนิเวศสูงและพื้นที่เกี่ยวข้อง	-	5.6	16.8	22.4	-	44.8
แผนงานที่ 4 การกำหนดเขตการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยว	-	16.0	16.0	16.0	-	48.0
แผนงานที่ 5 การบูรณะฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเสื่อมโทรม	2.8	8.4	15.0	15.0	12.0	53.2
แผนงานที่ 6 การจัดทำคู่มือปฏิบัติการ	8.0	4.0	-	-	-	12.0
แผนงานที่ 7 การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	4.7	29.85	7.05	4.55	4.55	50.7
แผนงานที่ 8 การผลิตสื่อและรณรงค์	3.0	-	-	-	-	3.0
แผนงานที่ 9 การส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างศักยภาพแก่ประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	0.3	2.7	4.3	4.3	4.3	15.9
แผนงานที่ 10 การกำหนดมาตรฐานโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก	1.0	33.0	0.2	-	-	34.2
แผนงานที่ 11 การส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกตามมาตรฐานที่กำหนด	-	-	-	60.0	60.0	120.0
แผนงานที่ 12 การส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยว	2.1	5.7	5.5	5.5	5.5	24.3
แผนงานที่ 13 การส่งเสริมการลงทุนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	2.5	1.2	2.2	0.2	.	6.1
แผนงานที่ 14 การติดตามและประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1.5	5.5	4.9	4.9	4.9	21.7
รวม	34.10	120.15	82.55	141.45	100.45	479.10

ที่มา: กองอนุรักษ์ เอกสารแนะนำแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ม.ป.ป.)

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมา โดยเฉพาะช่วงประมาณปี พ.ศ. 2538-2540 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยโดยตรงได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและได้ดำเนินการหลายด้านที่เกี่ยวข้อง โดยประสานงานกับสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศซึ่งมีการศึกษาถึงปรัชญาและแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้อง นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และได้กำหนดแผนงานการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า นโยบายและแผนงานดังกล่าวถูกนำมาปฏิบัติแล้วในบางส่วนตามภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่และโครงสร้างการบริหารงานของการท่องเที่ยวในประเทศไทยและก่อตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545 จากนั้นเป็นต้นมา ภารกิจของการวางแผนและควบคุมกลายเป็นบทบาทของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ส่งผลให้นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขาดการปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง งบประมาณ และโครงการต่างๆ ขาดการติดตามและประเมินผลงานที่ได้ดำเนินการแล้ว

ในปัจจุบัน กระแสการพัฒนาและความต้องการของนักท่องเที่ยวในตลาดโลกให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เพื่อลดภาวะโลกร้อนและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้ง กระแสความต้องการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ประเทศไทยจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อมุ่งไปสู่การสร้างสมดุลและยั่งยืนบนพื้นฐานการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือการท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องตามยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจทั้งภาคบริการและการท่องเที่ยว สู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 และยุทธศาสตร์การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืน ภายใต้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 เพื่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวมีลักษณะที่ยั่งยืน และนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ซึ่งเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ นอกจากนี้ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ยังให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว ดังนั้น จึงเกิดการผลักดันเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่จะนำไปสู่ความยั่งยืน เพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเรียนรู้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฝ่ายที่ทำงานด้านการท่องเที่ยวของกรมอุทยานแห่งชาติฯ จึงมีการมุ่งเป้าไปงานด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เช่น จัดพื้นที่การให้บริการและ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก บ้านพัก ระบบรักษาความปลอดภัย การสื่อความหมาย และจัดกิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาพบว่าสิ่งที่เป็นปัญหาของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เช่น ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งประเด็นทั้งหมดนี้มีการศึกษาและกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ และแผนงานไว้แล้ว แต่ในทางปฏิบัติ (Implementation) ยังไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วยองค์การต่างๆ ดังนี้

2.1 กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

กรมการท่องเที่ยว เป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีภารกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ในการพัฒนามาตรฐาน การบริการด้านการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการสนับสนุนการประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ให้อยู่ในระดับมาตรฐาน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และเพื่อก่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยให้อำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย รวบรวมข้อมูลสถิติด้านการท่องเที่ยว และแนวทาง การดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยว ให้สอดคล้อง กับนโยบาย และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ
2. จัดทำแผนพัฒนาบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งประสานส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามแผนที่กำหนด
3. จัดทำแผนพัฒนาทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ รวมทั้งประสาน ส่งเสริมและสนับสนุน ให้มีการปฏิบัติตามที่กำหนด
4. จัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งประสาน ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามแผนที่กำหนด
5. ดำเนินการตามกฎหมาย ว่าด้วยธุรกิจนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
6. ติดตามประเมินผลงานด้านพัฒนาการท่องเที่ยว
7. ส่งเสริม สนับสนุนกิจการภาพยนตร์ ทั้งภาคการผลิต การบริหารและกิจการที่เกี่ยวข้อง
8. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ส่วนราชการของกรมการท่องเที่ยว ตามพระราชกฤษฎีกา แบ่งออกเป็น

กองกลาง มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับ งานบริหารงานทั่วไป และปฏิบัติงานสารบรรณของสำนักงาน ดำเนินการเกี่ยวกับงานช่วยอำนวยความสะดวก และประสานราชการของสำนักงาน จัดทำและประสานงานแผนการปฏิบัติงาน ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับนโยบาย และแผนแม่บทของกระทรวง รวมทั้งเร่งรัด ติดตามและประเมินผล การปฏิบัติงาน ของหน่วยงานตามแผนงาน และโครงการของสำนักงาน ดำเนินการเกี่ยวกับการเงิน การบัญชี งบประมาณ การพัสดุ อาคารสถานที่ และยานพาหนะของสำนักงานจัดระบบงาน และบริหารงานบุคคลของสำนักงาน ดำเนินการเกี่ยวกับงานกฎหมายและระเบียบงานนิติกรรมและสัญญา งานเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางแพ่งอาญา งานคดีปกครองและงานคดีอื่นที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่กิจกรรม และผลงานของสำนักงาน

สำนักทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการออกใบอนุญาตต่ออายุใบอนุญาต สัมพัทธ์หรือเพิกถอนใบอนุญาตการรับชำระค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ รวมทั้งการวางหลักประกันของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว และการออกใบอนุญาตอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ดำเนินการจัดทำ เก็บรักษา บันทึกลงและติดตามแก้ไขข้อมูลและประวัติของธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ประสาน ส่งเสริมและสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ดำเนินการเกี่ยวกับงานเลขานุการของคณะกรรมการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และคณะอนุกรรมการที่คณะกรรมการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์แต่งตั้ง

สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว มีอำนาจหน้าที่ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาบริการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อกำหนดมาตรฐานบริการท่องเที่ยว ติดต่oprสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการแก้ไขปัญหาด้านบริการท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีอำนาจหน้าที่ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยสภาพปัญหา และความต้องการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อกำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประสาน ส่งเสริมและสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและตามมาตรฐานที่กำหนด ส่งเสริม สนับสนุนกิจการภาพยนตร์ ทั้งภาคการผลิต การบริการและกิจการที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรม

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้จัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวไทย เป็นมาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว สำหรับผู้รับผิดชอบบริหารจัดการดูแลแหล่งท่องเที่ยวใช้เป็นแนวทางใช้การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีความพร้อมสำหรับรองรับประกอบด้วยมาตรฐานบริการเพื่อการท่องเที่ยว และมาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นข้อกำหนดเบื้องต้นของแหล่งท่องเที่ยวที่ใช้ในการดำเนินการจัดการอย่างมีกระบวนการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการพื้นที่ การจัดการสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น การจัดการบุคลากรทางการท่องเที่ยว การจัดการด้านรายได้ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวและชุมชน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

กรอบแนวคิดในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศยึดตามกรอบและแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่

- 1) ศักยภาพความเป้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่โดยยึดตามหลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
- 2) การจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3) การสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาตามสิ่งแวดล้อม

- การสร้างจิตสำนึก หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดความรู้สึกประทับใจ สนใจ ใส่ใจ และการดูแลรักษา

สิ่งแวดล้อม

- การให้การศึกษาตามสิ่งแวดล้อม หมายถึง การให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งธรรมชาติและ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน/ชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในการเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

2.2 องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) เป็นองค์กรที่มีภารกิจหลักในการประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักบนพื้นฐานความยั่งยืนใน 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อม ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตั้งแต่ชุมชนในฐานะเป็นเจ้าของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่แท้จริง ดังนั้น อพท. จึงได้จัดตั้งสำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน (สทช.) ขึ้นเพื่อเป็นหน่วยงานที่พัฒนาการท่องเที่ยวกับชุมชนโดยตรง โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ (Co-Creation) เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้รับประโยชน์สูงสุดที่เกิดจากการท่องเที่ยว

อพท. เป็นหน่วยงานภาครัฐในรูปแบบองค์การมหาชนที่เกิดขึ้นจากการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง อพท. พ.ศ. 2546 ในราชกิจจานุเบกษา โดยมีวัตถุประสงค์การจัดตั้งเพื่อสนองตอบนโยบายของรัฐบาลที่จะพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มรายได้และกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนท้องถิ่น โดยให้มีการบริหารและพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวในเชิงบูรณาการ มีองค์กรกลางทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ และประสานงานกับท้องถิ่น หรือพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวให้มีการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ รวมทั้งสามารถระดมบุคลากร งบประมาณ และเครื่องมือเครื่องใช้มาใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างมีเอกภาพ และแก้ไขปัญหาโดยรวดเร็ว ตลอดจนส่งเสริมให้มีการนำความรู้ด้านการบริหารจัดการสมัยใหม่มาใช้ เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้

ดังนั้น อพท. จึงได้รับการจัดตั้งขึ้น เพื่อปฏิบัติหน้าที่เป็นหน่วยงานในการกำหนดนโยบาย และแผนการบริหารการพัฒนาในพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมถึงการประสานหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และประชาชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเกิดความสุขระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม คงสภาพแหล่งท่องเที่ยวให้มีความงดงาม สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม และวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ระลึกถึงและกลับมาท่องเที่ยวใหม่

พื้นที่พิเศษที่เป็นพื้นที่ทำงานของอพท. ในปัจจุบัน มี 6 พื้นที่ ดังนี้

1. พื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง
2. พื้นที่พิเศษเมืองพัทยาและพื้นที่เชื่อมโยง
3. พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชกาลย-กำแพงเพชร
4. พื้นที่พิเศษเลย
5. พื้นที่พิเศษเมืองเก่าน่าน
6. พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอู่ทอง

สำหรับบทบาทของอพท. ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากพันธกิจหลักของ อพท. คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มรายได้และกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนท้องถิ่น อพท. จึงจัดตั้งสำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน (สทช.) ขึ้น เพื่อเป็นหน่วยงานที่จะทำงานร่วมกับชุมชนในพื้นที่พิเศษ เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนและเตรียมความพร้อมด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนขึ้นมาเป็นต้นแบบและสามารถขยายผลไปยังชุมชนอื่นๆ ต่อไป สทช. มีกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และทำงานร่วมกับภาคีผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ด้านต่างๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความยั่งยืน และสอดคล้องกับหน้าที่หลักของอพท. ซึ่งเป็นตัวกลางในการประสาน ส่งเสริม และสนับสนุน ทั้งชุมชนและภาคีเครือข่ายต่างๆ ให้สามารถทำงานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2558)

2.3 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช แต่เดิมมีหน้าที่ดูแลงานด้านป่าไม้ทั้งหมด เช่น งานปลูกบำรุงป่า งานวนวัฒนวิจัย งานอุทยานแห่งชาติ งานทางด้านสัตว์ป่า งานต้นน้ำ และงานด้านป้องกันปราบปรามและไฟป่า เป็นต้น เคยอยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (เดิมสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) ทั้งสิ้น แต่เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๕ วุฒิสภาได้มีมติให้แยกงานที่เกี่ยวกับป่าเศรษฐกิจและงานด้านอนุรักษ์และการคุ้มครองป่าไม้ออกจากกัน โดยให้งานทางด้านป่าเศรษฐกิจอยู่กับกรมป่าไม้ ส่วนงานด้านอนุรักษ์และการคุ้มครองให้ไปตั้งเป็นกรมขึ้นมาใหม่ และให้สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกระทรวงใหม่ และต่อมาสภาผู้แทนราษฎรก็ได้มีมติเห็นชอบตามผลการประชุมของวุฒิสภาดังกล่าว ซึ่งจะต่างไปจากมติเดิมของสภาผู้แทนราษฎรในการพิจารณา ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกา เล่มที่ ๑๑๙ ตอนที่ ๙๙ ก. ลงวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๔๕ ให้จัดตั้งกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จึงมีภารกิจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ส่งเสริม และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ โดยการควบคุม ป้องกันพื้นที่ป่าอนุรักษ์เดิมที่มีอยู่ และพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้กลับสมบูรณ์ด้วยกลยุทธ์การส่งเสริม กระตุ้น และปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนมีความหวงแหนและการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อเป็นการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความหลากหลายทางชีวภาพ สำหรับเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า แหล่งอาหาร แหล่งนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของประชาชน ดังวิสัยทัศน์ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ที่ว่า “ผืนป่าหลากหลาย สัตว์ป่ามากมาย ป่าไม่ยั่งยืน” อุทยานแห่งชาติในประเทศไทยเป็นหน่วยงานที่อยู่ใต้การระดมความรับผิดชอบของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช งานวิจัยชิ้นนี้ กำหนดพื้นที่ศึกษาในอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย โดยเน้น 4 ภูมิภาคหลัก ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง

3. อุทยานแห่งชาติในประเทศไทยที่เป็นพื้นที่ในการวิจัย

แนวความคิดเรื่องอุทยานแห่งชาติเริ่มประมาณ 100 กว่าปีมาแล้วในประเทศสหรัฐอเมริกา คือ ในช่วงเวลานั้นได้มีการสำรวจและบุกเบิกดินแดนทางตะวันตกของทวีปอเมริกาเหนือเพื่อการตั้งถิ่นฐาน ขยายพื้นที่เพาะปลูก และเพื่อความรู้ในดินแดนที่ยังไม่มีการบุกเบิก เหตุผลที่ผลักดันให้มีการสำรวจดังกล่าวคือ การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรทำให้มีพื้นที่เพื่อที่อยู่อาศัยและพื้นที่เพาะปลูกมีผลผลิตน้อยลง การสำรวจและบุกเบิกดังกล่าวส่งผลให้มีการค้นพบภูมิประเทศที่งดงามหลายแห่ง การตั้งถิ่นฐานและการเพาะปลูกในพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น ทำให้พื้นที่ป่าลดลงมาก จนปี พ.ศ. 2407 แนวความคิดทางนิเวศวิทยาของ George Perkins Marsh ในหนังสือ Man and Nature ที่ว่า "มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การทำลายธรรมชาติก็เท่ากับว่าเป็นการทำลายตัวมนุษย์เอง" ได้จุดประกายให้มีการริเริ่มการสงวนแหล่งธรรมชาติขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2415 อุทยานแห่งชาติแห่งแรกของโลกจึงได้ถูกจัดตั้งขึ้นที่ Yellowstone โดย Abraham Lincoln

สำหรับประเทศไทย แนวความคิดในการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติได้ริเริ่มขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทั้งนี้เนื่องมาจากอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ผลที่ตามมาคือการหักล้างสภาพเปลี่ยนแปลงสภาพป่าเป็นไร่ นา ประกอบกับความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยี มีการใช้อาวุธที่ทันสมัยล่าสัตว์อย่างล้างผลาญ ทำให้สัตว์ป่าลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว สัตว์ป่าบางชนิดสูญพันธุ์ไปเลยก็มี จนในที่สุดรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะด้านป่าไม้และสัตว์ป่า จึงดำริให้มีการจัดตั้งสวนรุกขชาติ วนอุทยาน และอุทยานแห่งชาติ โดยกำหนดให้ป่าภูกระดึง จังหวัดเลย เป็นวนอุทยานแห่งแรก ในปี พ.ศ. 2486 แต่ด้วยเป็นช่วงสงครามโลก การดำเนินงานเพื่อประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติจึงมีอุปสรรคและต้องระงับไปจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2502 ฯลฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้สั่งการให้กระทรวงเกษตรและกระทรวงมหาดไทยร่วมกันพิจารณากำหนดพื้นที่ป่าเพื่อจัดตั้งอุทยานแห่งชาติขึ้น ต่อมา มีการคัดเลือกพื้นที่ป่าเพื่อจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติขึ้นรวม 14 แห่ง ได้แก่ ป่าดอยสุเทพ ป่าดอยอินทนนท์ ป่าดอยขุนตาล ป่าลาน

สาธ ป่าน้ำหนาว ป่าทุ่งแสลงหลวง ป่าภูกระดึง ป่าภูพาน ป่าเขาใหญ่ ป่าเขาสระบาป ป่าเขาคิชฌกูฏ ป่าเทือกเขาสลอบ ป่าเขาสามร้อยยอด และป่าเขาหลวง การคัดเลือกพื้นที่ดังกล่าวได้รับความช่วยเหลือจาก Dr.George D. Ruhle ผู้เชี่ยวชาญทางด้านธรรมชาติของ U.S. National Park Service ประเทศสหรัฐอเมริกา และได้มีการประกาศพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 หลังจากนั้นได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้พื้นที่ต่างๆ เป็นอุทยานแห่งชาติ โดยมีเขาใหญ่เป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2505 จนถึงปี พ.ศ. 2548 ประเทศไทยมีอุทยานแห่งชาติที่ได้รับการประกาศจัดตั้งแล้วทั้งสิ้น 103 แห่ง ต่อมาอุทยานแห่งชาติของไทยแบ่งประเภทออกเป็นอุทยานแห่งชาติทางบก และทางทะเล จำนวนทั้งสิ้น 148 แห่ง ดังภาพที่ 4.1 (ศึกษารายละเอียด รายชื่ออุทยานแห่งชาติในแต่ละจังหวัดได้ในภาคผนวก) โดยอุทยานแห่งชาติที่สำคัญของไทย เช่น อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติภูกระดึง อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะอ่างทอง อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เป็นต้น (สำนักอุทยานแห่งชาติ 2559)

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ

1. เพื่อคุ้มครองพื้นที่ธรรมชาติที่มีทรัพยากรที่โดดเด่น และหาได้ยากในพื้นที่นั้น ซึ่งได้แก่ พืช สัตว์ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ทิวทัศน์ที่สวยงาม สิ่งที่น่าสนใจทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม มิให้เสื่อมสภาพไป ฉะนั้น จะต้องได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายโดยเฉพาะ และมีเจ้าหน้าที่บริหารงานอย่างเพียงพอ
2. เพื่อให้เป็นสถานที่สำหรับการศึกษาธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของนักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไป เนื่องจากอุทยานแห่งชาตินั้นเปรียบเสมือนห้องเรียนกลางแจ้ง ซึ่งสามารถศึกษาค้นคว้าวิจัยได้โดยไม่สิ้นสุด ฉะนั้น อุทยานแห่งชาติจะต้องมีบริการในด้านการศึกษา เช่น การบรรยาย ถ่ายภาพยนตร์ เอกสารเผยแพร่ ห้องสมุด เป็นต้น นอกจากนี้ จะต้องให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาหรือสถาบันต่างๆ เพื่อศึกษาค้นคว้าวิชาการต่างๆ
3. เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน โดยที่อุทยานแห่งชาติทั่วไปมีทิวทัศน์ที่สวยงาม ซึ่งอาจจะเป็นทิวเขา ทะเลสาบ ทุ่งหญ้า ถ้ำ หุบเหว หน้าผา ฯลฯ การพักผ่อนหย่อนใจในอุทยานแห่งชาติกระทำได้โดยวิธีต่างๆ เช่น การตั้งแคมป์พักแรม ดูสัตว์ ถ่ายรูป เดินป่า ชมทิวทัศน์ เป็นต้น ฉะนั้น อุทยานแห่งชาติจะต้องจัดการให้กิจกรรมทางนันทนาการ จัดให้มีความสะดวกในการคมนาคม สถานที่พักแรม ร้านอาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

ภาพที่ 4.1 แผนที่อุทยานแห่งชาติในประเทศไทย
ที่มา สำนักอุทยานแห่งชาติ (2558)

สำหรับในบทนี้ จะมีการนำเสนอรายละเอียดอุทยานแห่งชาติซึ่งเป็นพื้นที่การวิจัย ดังนี้

3.1 อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

ความเป็นมาของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติ (อช.) ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 โดยประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 6 ของประเทศไทย มีพื้นที่ 482.4 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอจอมทอง อำเภอแม่แจ่ม อำเภอแม่วาง และกิ่งอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ แต่เดิมดอยอินทนนท์มีชื่อว่า “ดอยหลวง” หรือ “ดอยอ่างกา” คำว่า ดอยหลวงมาจากขนาดของดอยที่ใหญ่มาก ชาวบ้านจึงเรียกกันว่า “ดอยหลวง” (คำว่า หลวง เป็น ภาษาเหนือ แปลว่า ใหญ่) สำหรับคำว่า “ดอยอ่างกา” มีเรื่องเล่าว่า ห่างจากยอดดอยไปทางทิศตะวันตกประมาณ 300 เมตร มีหนองน้ำแห่งหนึ่งลักษณะเหมือนอ่าง ในบริเวณดังกล่าวมักมีฝูงกาจำนวนมากพากันไปเล่นน้ำที่หนองน้ำแห่งนี้ ชาวบ้านจึงพากันเรียกว่า “อ่างกา” และเมื่อเรียกรวมกับภูเขาขนาดใหญ่ จึงกลายเป็นชื่อเรียกกันว่า “ดอยอ่างกา” แต่ก็มีบางกระแสกล่าวว่า คำว่า “อ่างกา” นั้น แท้จริงแล้วมาจากภาษา ปกาเกอญอ (กะเหรี่ยง) แปลว่า “ใหญ่” เพราะฉะนั้นคำว่า “ดอยอ่างกา” จึงแปลว่าดอยที่มีความใหญ่นั้นเอง (อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ 2558)

ดอยอินทนนท์ในสมัยของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ (องค์สุดท้าย) ช่วงก่อนที่ ดอยอินทนนท์จะอยู่ในการควบคุมของกรมป่าไม้ พระเจ้าอินทวิชยานนท์ทรงให้ความสำคัญกับป่าไม้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะป่าในบริเวณดอยหลวง ทรงรับสั่งว่า หากสิ้นพระองค์ทรงสิ้นพระชนม์ลงให้นำอัฐิบางส่วนขึ้นไป สร้างสถูปบรรจุไว้บนดอย ดอยนี้จึงมีนามเรียกขานว่า “ดอยอินทนนท์” แต่มีข้อมูลบางกระแสกล่าวว่า การที่ เรียกดอยหลวงว่าดอยอินทนนท์นั้น เนื่องจากการให้เกียรติ เจ้าผู้ครองนคร จึงเปลี่ยนชื่อจากคำว่า “ดอยหลวง” ซึ่งเป็นชื่อที่ซ้ำกับดอยหลวง ในอำเภอเชียงดาว อย่างไรก็ตาม ภายหลังมีชาวเยอรมันมาทำการสำรวจและวัดระดับความสูง พบว่าดอยหลวงหรือดอยอ่างกา ในอำเภอแม่แจ่มมีความสูงกว่าดอยหลวง ในอำเภอเชียงดาว จึงเปลี่ยนชื่อใหม่ เพื่อไม่ให้มีความซ้ำซ้อนกัน และเรียกดอยแห่งนี้ว่า “ดอยอินทนนท์”

อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ แต่เดิมเป็นส่วนหนึ่งของ “ป่าสงวนแห่งชาติดอยอินทนนท์” ต่อมาได้ถูกสำรวจและจัดตั้งเป็นหนึ่งในสิบสี่ของจำนวนป่าที่ทางรัฐบาลดำเนินการก่อตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ โดยครั้งแรกกรมป่าไม้เสนอให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ให้มีพื้นที่ 1,000 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 625,000 ไร่ แต่เนื่องจากในพื้นที่นี้มีชุมชนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้มาก่อนหลายชุมชน จึงมีการสำรวจใหม่ และกันพื้นที่ให้แก่ราษฎรที่อยู่อาศัยมาก่อน และบริเวณที่คาดว่าจะมีปัญหาในอนาคต จึงเหลือพื้นที่ที่จะประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ 270 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 168,750 ไร่ และประกาศลงวันที่ 2 ตุลาคม 2515 ต่อมาในวันที่ 13 มิถุนายน 2521 รัฐบาลประกาศพื้นที่เพิ่มอีกเป็น 482.4 ตารางกิโลเมตร ในอำเภอจอมทอง อำเภอแม่แจ่ม อำเภอแม่วาง และกิ่งอำเภอดอยหล่อ ซึ่งมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 400-2,565.3341 เมตร เป็นภูเขาที่สูงที่สุดในประเทศไทย สำหรับวัตถุประสงค์ในการกำหนดที่ดินให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ตาม พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 หมวด 1 มาตรา 6 ดังนี้ "เมื่อรัฐบาลเห็นสมควรกำหนดบริเวณที่ดินแห่งใดมีสภาพธรรมชาติเป็นที่น่าสนใจให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิมเพื่อสงวนไว้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาและรื่นรมย์ของประชาชน ก็ให้มีอำนาจกระทำโดยประกาศพระราชกฤษฎีกาด้วยบริเวณที่กำหนดนี้เรียกว่า อุทยานแห่งชาติ"

หน่วยงานภายในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ มีขนาดพื้นที่ 301184.06 ไร่ และมีหน่วยงานในพื้นที่ ประกอบด้วยหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ที่ อน.1 (แม่กลาง) หน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ที่ อน.2 (แม่แจ่ม) หน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ที่ อน.3 (แม่ยะ) หน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ที่ อน.4 (แม่เตี๊ยะ) หน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ที่ อน.5 (ยอดดอย) หน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ที่ อน.6 (แม่วาก) หน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ที่ อน.7 (แม่ตื่น- แม่แตง) หน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ที่ อน.8 (ดอยผาตั้ง) และหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ที่ อน.9 (ดอยขุนกลาง)

ลักษณะภูมิประเทศของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีสภาพภูมิประเทศประกอบด้วยภูเขาสูงสลับซับซ้อน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแนวเขตเทือกเขาถนนธงชัยที่ทอดตัวตามแนวเหนือ-ใต้ และทอดตัวมาจากเทือกเขาหิมาลัยในประเทศเนปาล มีระดับความสูงของพื้นที่อยู่ระหว่าง 400-2,565 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง โดยจุดสูงสุดอยู่บริเวณที่ยอดดอยอินทนนท์ ซึ่งเป็นจุดที่สูงที่สุดในประเทศไทย ยอดเขาที่มีระดับความสูงรองลงมา คือ ยอดดอยหัวหมดหลวงมีระดับความสูง 2,330 เมตร ยอดดอยหัวหมดน้อยมีระดับความสูง 1,900 เมตร ยอดดอยหัวเสือมีระดับความสูง 1,881 เมตรจากระดับน้ำทะเล สำหรับลักษณะโครงสร้างทางธรณีของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์โดยทั่วไป ประกอบด้วยหินที่มีอายุตั้งแต่ยุคแคมเบรียนขึ้นไป และหินส่วนใหญ่จะเป็นหินไนส์และหินแกรนิต ส่วนหินชนิดอื่นๆ ที่พบจะเป็นหินยุคออร์โดวิเซียน อาทิ หินปูน จนถึงยุคเทอร์เชียรี อาทิ หินกรวดมน

อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่สำคัญของแม่น้ำปิง ให้กำเนิดแม่น้ำลำธารหลายสายที่สำคัญ ได้แก่ ลำน้ำแม่วาก ลำน้ำแม่กลาง ลำน้ำแม่ยะ ลำน้ำแม่หอย ลำน้ำแม่แจ่ม และลำน้ำแม่เตี๊ยะ ซึ่งลำน้ำเหล่านี้จะไหลผ่านและหล่อเลี้ยงชุมชนต่างๆ ในเขตอำเภอจอมทอง อำเภอแม่แจ่ม อำเภอฮอด อำเภอแม่วาก และอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ แล้วไหลลงสู่แม่น้ำปิง

ลักษณะภูมิอากาศของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดพาเอาความชื้นและเมฆฝนเข้ามา ทำให้เกิดฝนตกและลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดมาจากประเทศจีนซึ่งนำเอาความหนาวเย็นและความแห้งแล้งเข้ามา ทำให้เกิดฤดูกาลต่างๆ คือ ฤดูร้อน ในช่วงระหว่างเดือนมีนาคม-พฤษภาคม ฤดูฝนในช่วงระหว่างเดือนมิถุนายน-พฤศจิกายน และฤดูหนาว ในช่วงระหว่างเดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์ สลับกันไป แต่เนื่องจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีความหลากหลายทางด้านระดับความสูง ทำให้ลักษณะอากาศในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยจะมีลักษณะของสภาพอากาศแบบเขตร้อน ในตอนล่างของพื้นที่ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลต่ำกว่า 1,000 เมตร ลงมา มีสภาพอากาศแบบกึ่งเขตร้อนในบริเวณตอนกลางของพื้นที่ที่มีระดับความสูงจากน้ำทะเลระหว่าง 1,000-2,000 เมตร และมีสภาพอากาศแบบเขตอบอุ่นในพื้นที่ที่มีระดับความสูงจากน้ำทะเลสูงกว่า 2,000 เมตรขึ้นไป

ในพื้นที่สูงตอนบนของอุทยานแห่งชาติ โดยทั่วไปแล้วจะมีสภาพที่ชุ่มชื้นและหนาวเย็นตลอดปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณยอดดอยอินทนนท์ซึ่งมีลักษณะเป็นสันเขาและยอดเขา จะมีกระแสลมที่พัดแรงและมีสภาพอากาศที่หนาวเย็นมาก และในช่วงวันที่หนาวจัดในช่วงเดือนธันวาคม-มกราคม อุณหภูมิจะลดต่ำลงถึง 0-4 องศาเซลเซียส และจะมีน้ำค้างแข็งเกิดขึ้น ที่ระดับกลางของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ สภาพอากาศโดยทั่วไปจะมีลักษณะค่อนข้างเย็นและชื้น อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 20 องศาเซลเซียส ในช่วงฤดูหนาวในเดือนธันวาคม-มกราคม อุณหภูมิเฉลี่ยจะอยู่ระหว่าง 15-17 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 2,000-2,100 มิลลิเมตร/ต่อปี สำหรับในพื้นที่ที่มีระดับความสูงตั้งแต่ 1,800 เมตรขึ้นไป จะมีสภาพอากาศที่เย็นและชุ่มฉ่ำอยู่ ทั้งนี้เพราะจะเป็นระดับความสูงของเมฆหมอก ทำให้สภาพป่ามีเมฆและหมอกปกคลุมเกือบตลอดปี

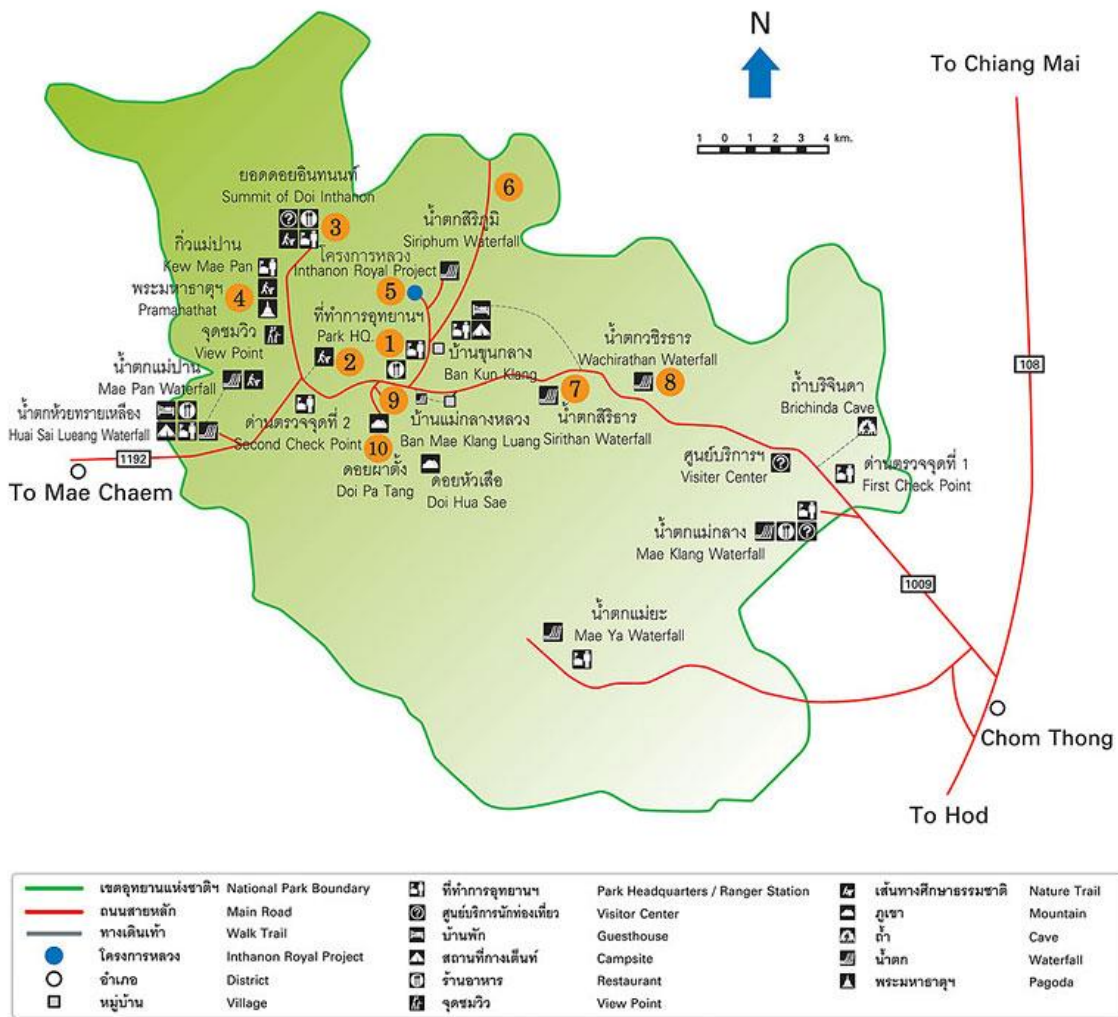
พืชพรรณ และสัตว์ป่าในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

พืชพรรณในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์สามารถจำแนกออกเป็นลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. ป่าเต็งรัง พบกระจายทั่วๆ ไปในพื้นที่รอบๆ บริเวณระดับความสูงจากน้ำทะเล 400-750 เมตร ตามเนินเขาหรือสันเขาที่แห้งแล้ง หรือตามด้านลาดทิศตะวันตกและทิศใต้ของอุทยานฯ ชนิดไม้ส่วนใหญ่ประกอบด้วย เต็ง รัง เหียง พลวง ก่อแพะ รกฟ้า รักใหญ่ ยอป่า มะขามป้อม ฯลฯ พืชอิงอาศัย ได้แก่ พวกเอื้องแซะ เอื้องมะขาม เอื้องแปรงสีฟัน ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีมอส ไลเคน นมตำเลีย เกล็ดนาคราช ฯลฯ ส่วนพืชพื้นล่างมีลักษณะเป็นไม้พุ่ม กล้วยาชนิดต่างๆ โดยเฉพาะ กล้วยาคา ไม้เถา และพืชล้มลุกชนิดต่างๆ
2. ป่าเบญจพรรณ พบกระจายอยู่ทั่วพื้นที่รอบๆ อุทยานฯ ในชั้นระดับความสูง 400-800 เมตรจากระดับน้ำทะเล ตามที่ลุ่มหรือตามแนวสองฝั่งของลำห้วย พันธุ์ไม้ที่พบ ได้แก่ สัก ตะแบก ประดู่ แดง มะกอก สมอไทย กาสามปึก สลีนก กระบก และซ้อ นอกจากนี้ยังมีไม้ชนิดต่างๆ พืชอิงอาศัย เช่น เอื้องช้างกระ เอื้องขี้หมา ส่วนพืชพื้นล่างส่วนใหญ่จะเป็นพวกไม้พุ่ม กล้วยาคา กล้วยาแฝก กล้วยาชนิดอื่นๆ ไม้เถา และพืชล้มลุกชนิดต่างๆ
3. ป่าดิบแล้ง พบกระจายเป็นหย่อมเล็กหย่อมน้อยในระดับความสูง 400-1,000 เมตร ตามบริเวณหุบเขา ริมลำห้วย และสลับห้วยต่างๆ พันธุ์ไม้ที่พบ ได้แก่ ยางปาย ยางแดง ยางนา ตะเคียนทอง ก่อเดือย ก่อหุยม ก่อลิ้ม ประดู่ส้ม มะไฟป่า ชมพู่ น้ำ ไทรย้อย เตื่อหูกวาง พืชพื้นล่างเป็นพืชที่ชอบขึ้นในที่ที่มีความชื้นสูง เช่น กล้วยป่า กล้วยาสองปล้อง เหมือดปลาชิว ทองสาต กระชายป่า ข่าลิง ผักเป็ดไทย ออสมันดำ กูดเฟิน ปาล์ม หวายไล่ไก่ หมากป่า และเชือก เป็นต้น
4. ป่าดิบเขาตอนล่าง เป็นป่าที่พบในพื้นที่ที่มีระดับความสูงจากน้ำทะเล 1,000-1,800 เมตร หรือในบริเวณตอนกลางของอุทยานฯ ซึ่งส่วนใหญ่จะถูกทำลายจากชาวเขาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ทำให้เกิดเป็นป่าที่มีลักษณะเป็นป่าที่กำลังฟื้นสภาพ หรือป่ารุ่นใหม่ นอกนั้นมีป่าดิบเขาดั้งเดิมเหลืออยู่บ้างเพียงเล็กน้อย สภาพโดยทั่วไปของป่าดิบเขาในพื้นที่ดอยอินทนนท์จึงมีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับระบบและวิธีการฟื้นฟูของสังคมพืช ชนิดป่าที่พบที่สำคัญ ได้แก่ ป่าสนล้วน ป่าก่อผสมสน ป่าก่อ และป่าดิบเขาดั้งเดิม พันธุ์ไม้เด่นที่พบ ได้แก่ สนสามใบ สารภีดอย เหมือดคนตัวผู้ ก่อแป้น ก่อใบเลื่อม ก่อเตี้ย ก่อแดง ก่อตาหมูหลวง ก่ออก ทะโล้ จำปีป่า กำลังเสือโคร่ง กล้วยฤาษี นมวัวดอย เป็นต้น

5. ป่าดิบเขาตอนบน เป็นป่าที่พบในพื้นที่ที่มีระดับความสูงจากน้ำทะเล 1,800 เมตรขึ้นไป สามารถแบ่งออกได้เป็น ป่าดงดิบ-ป่าก่อขึ้น ป่าดงดิบ เขตตอนบน และป่าพรุเขตตอนบน สภาพโดยทั่วไปเป็นป่าที่มีต้นไม้สูงใหญ่ และหลายแห่งจะมีลักษณะของป่าดึกดำบรรพ์ พืชพื้นล่างจะไม่แน่นทึบ ทำให้ตามกิ่งยอด และลำต้นของไม้ในป่าจะมีมอส กลิ้วไม้ เฟิน กุหลาบพันปี และสำเภาแดงขึ้นปกคลุม พันธุ์ไม้ในป่าดิบเขาหรือป่าก่อขึ้น ได้แก่ ก่อตาน ก่อแอบ จำปีหลวง แกง นางพญาเสือโคร่ง กะทัง นอกจากนี้ยังมีไม้พุ่มและไม้เกาะเกี่ยว เช่น คำขาว กุหลาบขาว คำแดง และยังมีต้นโพสามทาง กระโดนฤาษี เป็นต้น ในบริเวณแอ่งน้ำและรอบๆ ป่าพรุจะมีเห็ดชนิดต่างๆ เช่น บัวทอง พญาแดง เทียน ผักหนอก ดอย มะ แหลบ วาสูกี บันดงเหลือง ต่างไก่ป่า กุง กูดขน ฯลฯ และบริเวณชายขอบป่าพรุจะมีกุหลาบพันปีสีแดง ซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่พบเฉพาะบนยอดดอยอินทนนท์เท่านั้น

สำหรับสัตว์ป่าในบริเวณอุทยานฯ มีจำนวนลดลงไปมาก เนื่องจากถูกชาวเขาเผ่าต่างๆ ล่าเป็นอาหาร และป่าซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชาวเขาถูกถางเพื่อทำไร่ ทำให้สัตว์ใหญ่บางชนิดหมดไปจากป่านี้ สัตว์ที่เหลืออยู่ส่วนมากเป็นสัตว์ขนาดเล็ก เช่น กระรอก กระแตธรรมดา กระเล็นขนปลายหูสั้น อ้นเล็ก เม่นหางพวง อีเห็นข้างลาย ชะมดแผงสันหางดำ นกแซงแซวเล็กเหลือง นกปรอดหัวสีเขม่า นกเค้าดินทุ่ง เหยี่ยว เพเรกริน ไก่ฟ้าหลังขาว นกเงือกคอแดง นกพญาไฟสีกุหลาบ กิ้งก่าหัวสีฟ้า จิ้งเหลนเรียวยุดดำ ตุ๊กแกบ้าน งูลายสอคอแดง กบหัวยี่สิบข้างดำ เขียดทอง อีกราย คางคกเล็ก ปาดแคระ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม พื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ยังคงความสำคัญในด้านของการเป็นแหล่งของนกป่าที่สำคัญของประเทศไทย และเป็นแหล่งของสัตว์ป่าที่หายากและมีอยู่เฉพาะถิ่นหลายชนิดที่สำคัญ ได้แก่ หนูห้วยดอย กระต่าย เต่าปูลู นกคิ่วหางสีน้ำตาล นกปิกสันสีน้ำตาล นกกระจัดคอสีเทา และนกกินปลีหางยาว

ภาพที่ 4.2 แหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

สถานที่ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

สถานที่ท่องเที่ยวภายในอุทยานฯ ประกอบด้วย หมู่บ้านกะเหรี่ยงแม่เอบใน หมู่บ้านม้งขุนยะน้อย น้ำตกแม่กลาง น้ำตกแม่ยะ น้ำตกวังควาย ผาแง่มน้อย น้ำตกวชิรธาร น้ำตกลีธาร น้ำตกผาดอกเสี้ยว น้ำตกลีภิรมย์ น้ำตกแม่ปาน น้ำตกห้วยทรายเหลือง เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติกิ่วแม่ปาน เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติอ่างกา เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติพันธุ์สุลี พระมหาธาตุเจดีย์ฯ สถานีวิจัยเกษตรหลวงอินทนนท์ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมไม้ร่อนเท้านารีอินทนนท์ ยอดดอยอินทนนท์

กิจกรรมที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติอินทนนท์ ได้แก่ ทางเดินศึกษาธรรมชาติ ทางเดินป่า เทียน้ำตก เทียน้ำถ้ำ/ศึกษาสภาพธรณี ชมพรรณไม้ ดูนก/ดูผีเสื้อ/ส่องสัตว์ ดูดาว จักรยานเสือภูเขา ล่องแก่ง พายเรือ

สำหรับ สิ่งอำนวยความสะดวกภายในอุทยานฯ ประกอบด้วย ห้องน้ำ ลานจอดรถ ร้านอาหาร ร้านสวัสดิการ ที่พักของอุทยานฯ ในลักษณะของบ้านพัก และสถานที่กางเต็นท์ ห้องจัดประชุมสัมมนา ร้านขายสินค้าที่ระลึก ร้านขายสินค้าเกษตรของชุมชนที่ตั้งกระจายอยู่ตามจุดต่างๆ รวมทั้งสถานีเกษตรหลวงอินทนนท์

3.2 อุทยานแห่งชาติเขาสก

ความเป็นมาของอุทยานแห่งชาติเขาสก

อุทยานแห่งชาติเขาสก เป็นพื้นที่ตั้งอยู่ในบริเวณศูนย์กลางของ “ขุนเขาแห่งป่าฝน” เป็นผืนป่าดิบชื้นที่ใหญ่ที่สุดและมีความสำคัญของภาคใต้ ซึ่งประกอบไปด้วยอุทยานแห่งชาติเขาสก เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองแสง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองยัน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองนาคา อุทยานแห่งชาติศรีพังงา และอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง มีพื้นที่ทั้งสิ้น 2,296,879.5 ไร่ มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง อุดมไปด้วยพืชพรรณมากมายหลายชนิด ทั้งพืชพรรณที่หายากและเป็นพืชเฉพาะถิ่น ได้แก่ บัวผุด ปาล์มเจ้าเมืองถลาง (ปาล์มหลังขาว) และปาล์มพระราหู นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด โดยเฉพาะพบสัตว์ป่าสงวนถึง 4 ชนิด คือ เก้งหม้อ เสือผา ส้มเสี้ยว และแมวลายหินอ่อน และประกอบกับสภาพพื้นที่มีทิวทัศน์ที่สวยงาม มีความมั่งคั่งทรัพยากรทางธรรมชาติ ทั้งน้ำตก หน้าผา ถ้ำ และทิวทัศน์เทือกเขาหินปูนที่ตั้งตระหง่านเหนือผืนน้ำในบริเวณอ่างเก็บน้ำของเขื่อนรัชชประภา จนได้รับฉายาว่า “กุ้ยหลินเมืองไทย”

อุทยานแห่งชาติเขาสกจัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าคลองห้วยและคลองพระแสง ในท้องที่ตำบลคลองศก ตำบลพังงาญวน ตำบลพนม อำเภอพนม ตำบลพะแสงและตำบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ครอบคลุมพื้นที่ 645.52 ตารางกิโลเมตร หรือ 403,450 ไร่ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 97 ตอนที่ 197 ลงวันที่ 22 ธันวาคม 2523 เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 22 ของประเทศไทย ต่อมาได้มีการปรับปรุงแนวเขตและเพิกถอนบริเวณทับซ้อนกับแนวเขตนิคมสหกรณ์พนม ได้ทำการผนวกพื้นที่น้ำเหนืออ่างเก็บน้ำเขื่อนรัชชประภาเข้าเป็นอุทยานแห่งชาติเขาสก รวมมีเนื้อที่ทั้งหมด 738.74 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 461,712.5 ไร่ ตามประกาศพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 111 ตอนที่ 32 ก เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2537

หน่วยงานภายในอุทยานแห่งชาติเขาสก

อุทยานแห่งชาติเขาสก มีขนาดพื้นที่ 301184.06 ไร่ และมีหน่วยงานในพื้นที่ ประกอบด้วย หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาสกที่ ขส.1 (เขาตอเต่า) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาสกที่ ขส.2 (แก่งเชี่ยวหลาน) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาสกที่ ขส.3 (อ่าวสมเด็จ) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาสกที่ ขส.4 (คลองแปะ) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาสกที่ ขส.5 (คลองหมอก) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาสกที่ ขส.6 (บางหมาน) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาสกที่ ขส.7 (ไกรสร) ศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวคลองกะ และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาสก ที่ ขส.1 (เขาตอเต่า)

ลักษณะภูมิประเทศของอุทยานแห่งชาติเขาสก

อุทยานแห่งชาติเขาสกอยู่บริเวณตอนใต้ของประเทศไทย มีอาณาเขตทิศเหนือจดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองแสง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองนาคา ทิศใต้จดนิคมสหกรณ์พนม ทิศตะวันออกจดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองแสงและเขื่อนรัชชประภา และทิศตะวันตกจดอุทยานแห่งชาติศรีพังงา มีสภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นภูเขาหินและภูเขาหินปูนสูงสลับซับซ้อน โดยเฉพาะช่องแคบเขากาเลาะมีลักษณะเป็นภูเขาหินปูนที่มียอดแหลมระเกะระกะ มีแนวหน้าผาสูงชันบางแห่งเป็นแท่งสูงขึ้นไปในอากาศคล้ายหอคอยสูง และมีบริเวณพื้นที่ราบไม่มากนัก พื้นที่ส่วนใหญ่มีสภาพป่าเป็นป่าดงดิบที่สมบูรณ์มากเป็นป่าต้นน้ำลำธารของคลองสกและคลองพะแสงไหลมาบรรจบรวมกันเป็นต้นกำเนิดของคลองพุมดวง ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งที่สำคัญของแม่น้ำตาปี จุดสูงสุดมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 961 เมตร โดยเฉลี่ยสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 200 เมตร และลักษณะดินโดยทั่วไปเป็นดินเหนียวปนทรายมีสีแดง บางแห่งเป็นดินลูกรังแต่มีส่วนน้อย

พื้นที่เขตอุทยานฯ ด้านทิศเหนือเกือบทั้งหมด เป็นทะเลสาบที่เกิดขึ้นจากการสร้างเขื่อนรัชชประภา ซึ่งสร้างปิดกั้นคลองพะแสง มีขนาดใหญ่ประมาณ 168 ตารางกิโลเมตร ก่อให้เกิดเกาะเล็กเกาะน้อยประมาณ 162 เกาะ พื้นที่ประมาณ 14.06 ตารางกิโลเมตร เกาะเล็กเกาะน้อยนี้ก็คือ ส่วนที่ไหลพันน้ำของภูเขาหินปูน ซึ่งก่อให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงาม โดยเฉพาะ บริเวณด้านทิศตะวันออกที่มีสภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นภูเขาหินปูนที่ตั้งโดดเด่นเรียงรายต่อกันเป็นเทือกยาวประมาณ 8 กิโลเมตร พื้นที่สูงต่ำเป็นคลื่นไม่สม่ำเสมอ ทางด้านตะวันตกเป็นเทือกเขาหินจะมีเทือกเขาสก และเขานมสาวที่ยาวติดต่อกัน โดยจุดสูงสุดมีความสูง 960 เมตร จากระดับน้ำทะเลทำให้เกิดบริเวณที่มีทิวทัศน์สวยงามหลายแห่ง เช่น น้ำตก ถ้ำ และทิวทัศน์เทือกเขาหินปูนเหนือพื้นที่อ่างเก็บน้ำเขื่อนรัชชประภาซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 167.29 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 105,000 ไร่ มีเกาะต่างๆ ประมาณ 165 เกาะ อีกทั้งสภาพพื้นที่เกือบทั้งหมดประกอบด้วยภูเขาสูงจึงทำให้เกิดลำธารน้อยใหญ่มากมาย ดังนั้นอุทยานแห่งชาติเขาสกเป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำลำคลองหลายสายที่สำคัญ คือ คลองสก ทางทิศใต้ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสก โดยมีคลองบางแลนเป็นลำคลองประกอบ และคลองแสง ทางทิศเหนือของพื้นที่อุทยานฯ โดยมีคลองห้วย คลองแปะ และคลองหวางเป็นลำคลองประกอบ ซึ่งปัจจุบันมีการกักกันจัดทำเป็นเขื่อนเพื่อผลิตไฟฟ้า ชื่อว่าเขื่อนรัชชประภา สร้างพลังงานให้แก่ประชาชนและธุรกิจต่างๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและใกล้เคียง ส่วนลำคลองสกและคลองแสงไหลไปรวมกันที่อำเภอบ้านตาขุน และไหลลงสู่มแม่น้ำตาปี

บริเวณนิคมสหกรณ์พนม มีพื้นที่ราษฎรอาศัยถือครองทำกิน ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นพื้นที่ทำการเกษตร ส่วนใหญ่ราษฎรจะทำสวนยางพารา และสวนผลไม้ เช่น เงาะ มังคุด ลองกอง สะตอ เป็นต้น เทคโนโลยีที่นำมาใช้ส่วนใหญ่ยังใช้แรงคน มีการใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และยาปราบวัชพืชนำมาใช้ในการเกษตร ชุมชนใกล้เคียงที่ทำการอุทยานฯ มีการประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจที่พัก และบริการการนำเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ ดังนั้น อุทยานแห่งชาติฯ จึงนับว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางบกที่เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เป็นอย่างมาก ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน รวมทั้งภาคีต่างๆ ได้ร่วมกันหารือกับอุทยานแห่งชาติเขาสกและกำหนดให้อุทยานแห่งชาติเขาสกเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างอ่าวไทยและอันดามันในแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดสุราษฎร์ธานีด้วย

พ.ศ. 2550 ได้รับงบประมาณจากผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ (CEO) เป็นเงินถึง 25 ล้านบาท เพื่อก่อสร้างท่าเทียบเรือเอนกประสงค์ เพื่อสำหรับให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมความงามและความมหัศจรรย์ของเขื่อนรัชชประภา หรือเขื่อนเชี่ยวหลาน ซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกตามมาตรฐานสากลอย่างครบครัน และพื้นที่ผนวกเพิ่มเติม บริเวณบ้านเขาตา ตำบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน เนื้อที่ประมาณ 3,000 ไร่ โดยป่าเขาตา มีเนื้อที่ทั้งหมด 5,563.25 ไร่ จากการสำรวจของเจ้าหน้าที่จากฝ่ายรังวัด ส่วนรังวัดแนวที่ดินป่าไม้ สำนักฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชปรากฏว่า มีพื้นที่ป่าสมบูรณ์ที่ควรผนวก ทั้งหมด 3,000.94 ไร่ ส่วนพื้นที่บุกรุกถือครองที่ไม่เหมาะสมที่จะผนวกเนื้อที่ 2,562.31 ไร่ บริเวณพื้นที่อำเภอบ้านตาขุน ตำบลเขาพัง จ.สุราษฎร์ธานี มีอาณาเขตติดต่อ ทิศเหนือจรดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองแสง ทิศใต้จรดอุทยานแห่งชาติเขาสก ทิศตะวันออกจรดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองแสง และทิศตะวันตกจรดอุทยานแห่งชาติศรีพังงา โดยพื้นที่ป่าบริเวณนี้ เป็นเขตรอยต่อกับผืนป่าเขาสก

ลักษณะภูมิอากาศของอุทยานแห่งชาติเขาสก

สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของอุทยานแห่งชาติเขาสก เป็นแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู (Tropical Savanna Climate) ฝนตกชุก เนื่องจากได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และช่วงตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคมฝนที่ตกลงมาเนื่องจากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ฤดูแล้งเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเมษายน ในช่วงระยะนี้ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนืออ่อนกำลังลง มีลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้พัดมาแทนที่ ทำให้อากาศร้อนและอุณหภูมิสูงขึ้นเล็กน้อย มีฝนตกบ้างไม่มากนัก กรมอุตุนิยมวิทยา ในคาบ 33 ปี (พ.ศ.2504-2538) พบว่าอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 26.4 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 27.9 องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน และอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 25.0 องศาเซลเซียส ในเดือนมกราคม ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยตลอดปีอยู่ในช่วงร้อยละ 8.3 ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปีอยู่ในช่วง 1,635.5 มิลลิเมตร

พืชพรรณและสัตว์ป่าในอุทยานแห่งชาติเขาสก

สภาพป่าโดยทั่วไปของอุทยานแห่งชาติเขาสกเป็นป่าที่มีลักษณะสำคัญ คือ

1. ป่าดงดิบชื้น ซึ่งพบเกือบ 70 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ ส่วนมากกระจายอยู่ตามบริเวณที่มีความชุ่มชื้นมาก ลักษณะสภาพทั่วไปรกทึบ มีเรือนยอดต่อเนื่องจากชั้นบนสุดลงมาถึงพื้นดิน พันธุ์ไม้ที่พบสำคัญ ได้แก่ ยางเสียน นาคบุตร ตะเคียนทอง จิกเขา ไข่เขียว ตาเสือ ตังหนใบใหญ่ สะตอ คอแห้ง เสียดข้อ เต้าหลวง เป็นต้น พืชพื้นล่าง ได้แก่ ปาล์มช้างให้ หวายขริง หวายเดา เร่ว และปุด เป็นต้น

2. ป่าเขาหินปูน พืชพรรณที่สามารถขึ้นอยู่ได้ส่วนใหญ่เป็นไม้ยืนต้นที่ทนแล้ง รวมไปถึงพืชล้มลุกที่มีระบบรากยึดเกาะตามหน้าผาได้ดี พืชที่พบ ได้แก่ จันทน์ผา กำลังหนูมาน เตยเขา มะนาวผี ตะเคียนหิน มลายเขา พลับพลา สลัดไดป่า เป็นต้น จากความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าอุทยานแห่งชาติเขาสก จึงเป็นแหล่งรวมพืชหายากและพืชเฉพาะถิ่น เช่น บัวผุด หมากพระราหู ปาล์มเจ้าเมืองถลาง รองเท้านารีเหลืองกร เอื้องผาหอย มหาสดำ สังวาลย์โนรี เป็นต้น บางส่วนของพื้นที่ป่าต้นน้ำคลองศกเป็นส่วนหนึ่งของผืนป่ารอยต่อของการกระจายพันธุ์พืช เช่น แดงยวนแหล และตะเคียนชันตาแมว

สำหรับพืชพรรณที่สำคัญ อาทิ บัวผุด มีชื่อวิทยาศาสตร์ *Rafflesia kerrii* Meijer ถือได้ว่าเป็นดอกไม้ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 70-80 เซนติเมตร เป็นกาฝากชนิดหนึ่งที่อาศัยกินน้ำเลี้ยงจากรากและลำต้นของไม้อเถาที่ชื่อว่าย่านไก่ต้ม (*Tetrastigma Papillosum* planch) จะโผล่เฉพาะดอก ซึ่งเป็นดอกเดี่ยวสีแดงคล้ำหรือน้ำตาลปนแดงคล้ำขึ้นมาจากพื้นดินในระหว่างฤดูฝนหรือในระยะที่อากาศและพื้นดินยังมีความชุ่มชื้นสูงคือระหว่างเดือนพฤษภาคม-ธันวาคม

สำหรับสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติเขาสกเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าไม่น้อยกว่า 415 ชนิด ประกอบด้วย สัตว์ป่าสงวน เช่น สมเสร็จ เลียงผา เก้งหม้อ และแมวลายหินอ่อน นอกจากนี้มีสัตว์อื่นๆ เช่น ช้างป่า กระทิง วัวแดง เสือโคร่ง เสือดาว เสือลายเมฆ หมิซอ ค่างดำ ชะนีธรรมดา ไก่ป่า นกคุ่มอกลาย นกเขาหลวง นกอิวาตักแต่น นกบั้งรอกใหญ่ นกกระปูดใหญ่ นกกะเต็นอกขาว นกโพระดกสวน นกหัวขวานสามนิ้วหลังทอง นกนางแอ่นบ้าน นกปรอดทอง นกแซงแซวหางป่วนใหญ่ นกจับแมลงหัวเทา นกกระต๊อตะโพกขาว ตะพาบน้ำ จิ้งจกหางเรียบ กิ้งก่าบินปีกส้ม จิ้งเหลนภูเขาเกล็ดเรียบ งูลายสอธรรมดา งูสิงธรรมดา งูปล้องทอง งูเขียวดอกหมาก เขียดบัว กบนา อึ่งลายแต้ม เป็นต้น

นอกจากนี้ ในบริเวณอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนรัชชประภา และแหล่งน้ำต่างในอุทยานแห่งชาติเขาสกยังอุดมไปด้วยปลาน้ำจืดมากมายหลายชนิด เช่น ปลาแปบ ปลาแกง ปลาหนามหลัง ปลาใบไม้ ปลาสร้อย ปลาเล็บมือนาง ปลาปากใต้ ปลารากกล้วย ปลาหมูจุด ปลาแขยงหิน ปลากระทุงเหวเมือง ปลาบู่มหาจุก ปลาปักเป้า และปลามังกร เป็นต้น

ภาพที่ 4.3 อุทยานแห่งชาติเขาสก

สถานที่ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอุทยานแห่งชาติเขาสก

กิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติ ได้แก่ ทางเดินศึกษาธรรมชาติ ทางเดินป่า เทียน้ำตก เทียน้ำตึก/ศึกษาสภาพธรณี ชมพรรณไม้ ดูนก/ดูผีเสื้อ/ส่องสัตว์ ดูดาว จักรยานเสือภูเขา ล่องเรือ ตั้งแคมป์พักค้าง พายเรือแคนู ล่องแพ และเล่นน้ำในบริเวณเขื่อนรัชชประภา โดยสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอุทยานแห่งชาติ ได้แก่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พัก เช่น บ้านพัก ค่ายพักเยาวชน และแพพัก นักท่องเที่ยว รวมทั้งสถานที่กางเต็นท์

3.3 อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

ความเป็นมาของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

พระยาสุรินทราชา เทศาเมืองภูเก็ต (นามเดิมบุญ วิเศษกุล) เป็นผู้ค้นพบเกาะและตั้งชื่อ หมู่เกาะสุรินทร์ เมื่อครั้งที่ท่านมาสำรวจทะเลฝั่งอันดามัน ที่ตำบลเกาะพระทอง อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา จนกระทั่งวันที่ 30 ธันวาคม 2514 กรมป่าไม้จึงได้ประกาศให้พื้นที่หมู่เกาะสุรินทร์ เป็นป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์เป็นหมู่เกาะที่ตั้งอยู่ในทะเลอันดามันและอยู่ติดชายแดนประเทศพม่า ห่างจากฝั่งทะเลด้านตะวันตกของไทยประมาณ 70 กิโลเมตร ประกอบด้วยเกาะ 5 เกาะ คือ เกาะสุรินทร์เหนือ เกาะสุรินทร์ใต้ เกาะรี เกาะไข่ และเกาะกลาง เป็นสถานที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทั้งบนบกและในทะเล ประกอบกับทิวทัศน์ธรรมชาติที่งดงาม เหมาะที่จะจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวและศึกษาหาความรู้ในด้านธรรมชาติ ประกอบด้วยทิวทัศน์ทางทะเลที่สวยงาม มีปะการัง สภาพป่าที่สมบูรณ์ หาดทรายขาวสะอาด และนกนานาชนิด กรมป่าไม้จึงได้เสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติซึ่งได้มีมติในคราวประชุมครั้งที่ 2/2523 เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2523 เห็นสมควรกำหนดบริเวณดังกล่าวเป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเล โดยได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินหมู่เกาะสุรินทร์ ในท้องที่ตำบลเกาะพระทอง อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา เป็นอุทยานแห่งชาติซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 98 ตอนที่ 112 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2524 นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 29 ของประเทศไทย มีขนาดพื้นที่ 88,282.00 ไร่

กลุ่มพื้นที่คุ้มครองทางทะเลฝั่งทะเลอันดามันที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความโดดเด่น ประกอบด้วยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ที่มีความโดดเด่นในด้านระบบนิเวศปะการังน้ำตื้น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสิมิลันที่มีความโดดเด่นในด้านระบบนิเวศปะการังน้ำลึก และอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงาที่มีความโดดเด่นในด้านระบบนิเวศป่าชายเลน และภูมิประเทศเขาหินปูน (Karst Topography) ได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานมรดกแห่งอาเซียน เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2546

หน่วยงานภายในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ มีหน่วยงานในพื้นที่ ประกอบด้วยสำนักงานอุทยานแห่งชาติ หน่วยพิทักษ์อุทยานฯที่ มส.3 (อ่าวช่องขาด) หน่วยพิทักษ์อุทยานฯที่ มส.5(อ่าวไม้งาม) หน่วยพิทักษ์อุทยานฯที่ มส.2 (อ่าวไทรเอน) หน่วยพิทักษ์อุทยานฯที่ มส.1 (อ่าวสุเทพ)

ลักษณะภูมิประเทศของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

หมู่เกาะสุรินทร์มีสภาพที่กำบังคลื่นลมทางทะเลในทั้งสองฤดู เนื่องจากเกาะวางตัวอยู่เป็นกลุ่มและมีอ่าวขนาดใหญ่ ทำให้เกิดแนวปะการังริมฝั่งอยู่รอบเกาะสุรินทร์เหนือ เกาะสุรินทร์ใต้ และเกาะบริวาร นอกเหนือจากการรับอิทธิพลจากคลื่นลม สภาพแวดล้อมทางสมุทรศาสตร์ของบริเวณหมู่เกาะเหล่านี้เป็นสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาของแนวปะการัง คือ น้ำใส อุณหภูมิพอเหมาะ และมีการผสมผสานของน้ำที่ได้รับสารอาหารจากมวลน้ำเบื้องล่างที่ปะทะเกาะ ความอุดมสมบูรณ์ของแพลงก์ตอน ซึ่งเป็นอาหารสำหรับปลาและสัตว์อื่นๆ ปัจจัยทางสมุทรศาสตร์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ลักษณะของน้ำขึ้นน้ำลงในทะเลอันดามัน ซึ่งเป็นแบบ Semidiurnal คือ น้ำขึ้นและน้ำลงอย่างละ 2 ครั้ง ใน 24 ชั่วโมง และความแตกต่างระหว่างน้ำขึ้นสูงสุดและต่ำสุดอาจถึง 3 เมตร ทำให้มีกระแสน้ำไหลบ่าค่อนข้างแรง พื้นที่เกาะสุรินทร์เหนือและเกาะสุรินทร์ใต้ ตั้งอยู่ชิดกันคล้ายเกาะแฝด โดยมีพื้นน้ำตื้นๆ กว้างประมาณ 200 เมตรกั้นอยู่ ในช่วงน้ำลงสามารถข้ามไปยังอีกเกาะหนึ่งได้และพื้นที่บริเวณนั้นว่า อ่าวช่องขาด ส่วนเกาะขนาดเล็กอีกสามเกาะเป็นเกาะหินที่มีต้นไม้แคระแกร็นขึ้นอยู่ไม่หนาแน่นนัก พืชพรรณที่พบเป็นพืชป่าดิบชื้น เป็นแหล่งกำเนิดของแนวปะการังน้ำตื้นขนาดใหญ่และสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย

ลักษณะภูมิอากาศของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีภูมิอากาศแบบมรสุม แบ่งเป็น 3 ฤดู ได้แก่

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ระยะเวลานี้เป็นช่วงว่างจากฤดูมรสุม จึงมีลมจากทิศตะวันออกเฉียงใต้พัดปกคลุมทำให้มีอากาศร้อนอบอ้าวทั่วไป เดือนที่มีอากาศร้อนที่สุดคือเดือนเมษายน ฤดูร้อนจึงเป็นฤดูที่เหมาะสมกับการเดินทางไปสู่หมู่เกาะสุรินทร์มากที่สุด

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม เป็นฤดูที่มรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดปกคลุม และมีร่องความกดอากาศต่ำเป็นระยะๆ อีกด้วยทำให้มีฝนตกมากตลอดฤดู และเดือนกันยายนจะมีฝนตกมากที่สุด ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในแต่ละปี จะมีค่ามากกว่า 3,000 มิลลิเมตร

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ เป็นฤดูที่มีลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่านทำให้อากาศเย็นทั่วไป แต่เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีทะเลล้อมรอบเกาะ อุณหภูมิจะลดลงเพียงเล็กน้อยอากาศจึงไม่หนาวเย็นมากนัก โดยจะมีฝนตกทั่วไปแต่ปริมาณไม่มากเหมือนในฤดูฝน ความชื้นสัมพัทธ์จึงอยู่ในเกณฑ์สูงตลอดทั้งปี เพราะได้รับอิทธิพลจากมรสุมทั้ง 2 ฤดู ค่าเฉลี่ยตลอดทั้งปีประมาณ 83 - 84 เปอร์เซ็นต์

พืชพรรณและสัตว์ป่าในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีสภาพป่า พืชพรรณ สัตว์ป่า และสิ่งมีชีวิตใต้ท้องทะเล ดังนี้

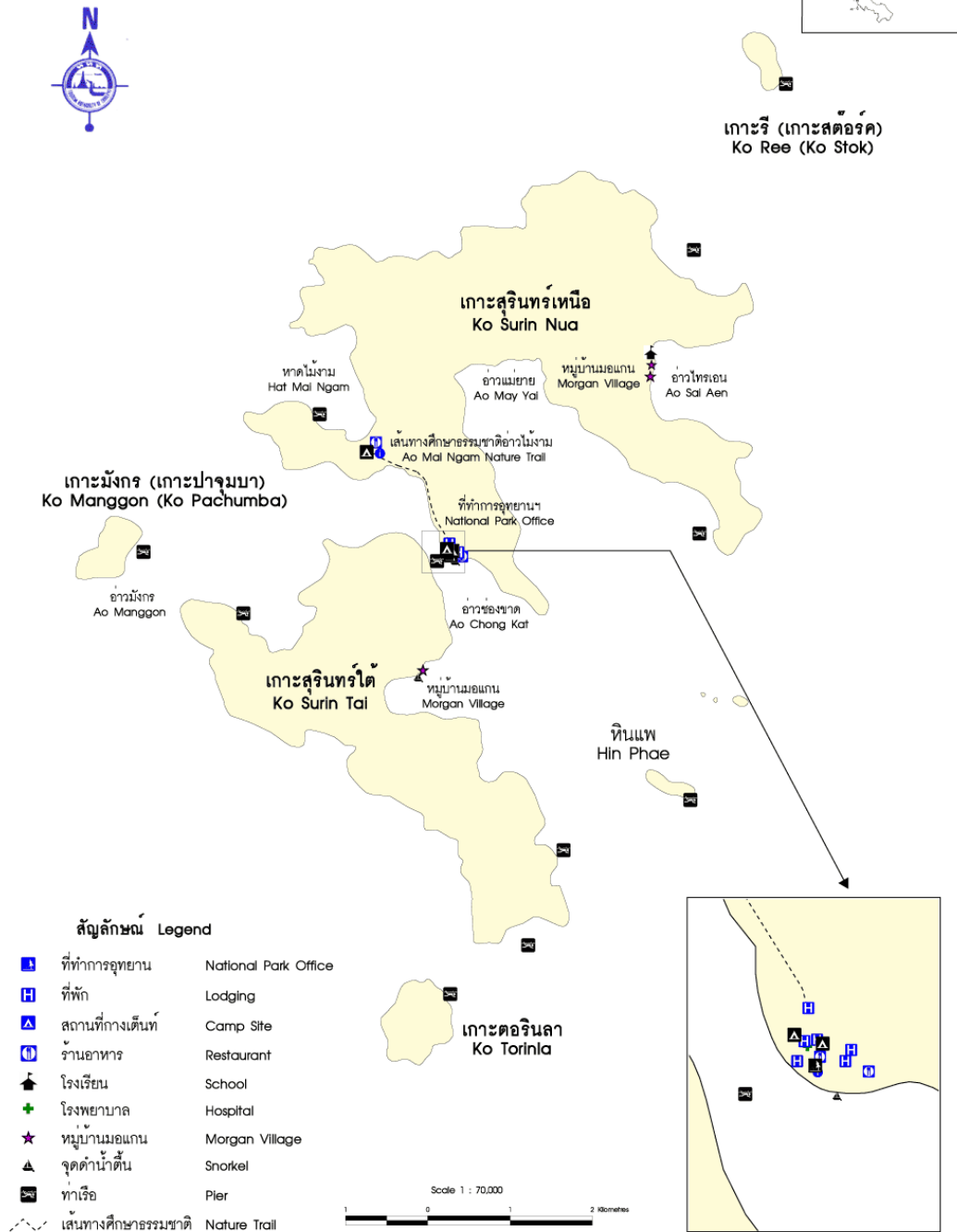
สภาพป่าเป็นป่าดงดิบที่มีพื้นที่มากที่สุด มีอุดมสมบูรณ์ ประกอบด้วยพรรณไม้หลายชนิด เช่น คอแลน มะยง เห่าแสนปม กระบากลัก ลำป้าง มะพลับ ลักเคยลักเกลือ ดำตะโก พลับเขา เลือดแรด หันช้าง สลอดป่า หงอกค่าง พระเจ้าห้าพระองค์ ยางยุง ยางปาย สะเดาปัก ตะพง มะเมาะตง มะส้าน อ้ายบ่าว มะกล่ำต้น แดงช้าง มะเมาะสาย นกนอน ลั่นควาย กระบาก ไทร กร่าง ไม้หอม แกงเลียงใหญ่ มะเมาะตง ตะขบควาย นวล มูกเขา และล้งค้ำว นอกจากนี้ยังมีพรรณไม้ชนิดอื่นๆ อีก เช่น ปาล์ม ได้แก่ เต่าร้างแดง ช้างให้ หวาย ไม้พุ่ม ได้แก่ แม่กลอน เตี้ยชะครุ จันทรคันทนา คัดเค้าทอง ไม้เถาเลื้อย ได้แก่ เถาปลอง แสงพันเถา ลั่นกวาง ขมิ้น เถานางรอง กร่าง ไม้พื้นล่าง ได้แก่ เข็มพระรามไม้ ผักยอดตอง คล้า ว่านสาเกเหล็ก กูดจ้อง เตยหนู กูดปรัง และร็อก เป็นต้น ขณะที่ป่าชายหาด มีพรรณไม้ประกอบด้วย โปกริ่ง กระติง ดินเป็ดทะเล สนทะเล จิกเล ปอทะเล โกงกาง หูช้าง คันทรง ขาเปี้ย ส้มมะงา รักทะเล ประทะเล ลำเจียก หญ้าไหวทาม เป็นต้น และป่าชายเลน มีพรรณไม้ประกอบด้วย โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก โกงกางหัวสุม ตะบูน ลำแพนหิน ดินเป็ดทะเล และพืชอิงอาศัย พวกกระแตไต่ไม้และกล้วยไม้บางชนิด

จากสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์นี้ พื้นที่บนหมู่เกาะสุรินทร์ยังเป็นแหล่งที่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด โดยเฉพาะนกซึ่งพบมากกว่า 80 ชนิด เช่น นกขุนทอง นกลุมพูขาว นกแซงแซวหางบ่วงใหญ่ นกขาปีไหนซึ่งเป็นนกที่หายาก และหากเดินไปตามชายทะเลจะพบนกยางทะเล นกนางนวล เหยี่ยวแดง บินเหนือท้องทะเลเพื่อล่าปลาเป็นอาหาร ภายในป่าจะพบลิงกังอยู่เป็นฝูงใหญ่ เกาะรอก กระจง ตะกวด งูหลาม ค้างคาวแม่ไก่ และค้างคาวหนูผี

สำหรับสิ่งมีชีวิตในแนวปะการังในหมู่เกาะสุรินทร์ จะเป็นแนวปะการังริมฝั่ง หรือที่เรียกกันว่า fringing reef ปะการังที่พบได้มากได้แก่ ปะการังดอกกะหล่ำ ปะการังเขากวาง ปะการังโขดหรือปะการังนิ้วมือ ปะการังดอกเห็ด ปะการังกาแล็กซี ปะการังแผ่นเปลวไฟหรือปะการังดอกจอก ปะการังสมอง ปะการังจาน ปะการังไฟ ดอกไม้ทะเล ปะการังอ่อน กัลปังหา และปากกาทะเล เป็นต้น นอกจากปะการังแข็งที่พบเห็นโดยทั่วไปแล้ว ยังพบหญ้าทะเลในบริเวณอ่าวของหมู่เกาะสุรินทร์ 3 ชนิด ได้แก่ หญ้าเงาหรืออำพัน หญ้ากุ่มชายเข็ม และหญ้าชะเงาเต่า นอกจากนี้ยังมี ฟองน้ำ หนอนทะเล กุ้งมังกร กุ้ง ปู หอย หมึก ดาวทะเล ดาวเปราะ ดาวขนนก เม่นทะเล ปลิงทะเลเพรียงหัวหอมและกลุ่มปลาชนิดต่างๆ เช่น ปลาสลิดหิน ปลา นกขุนทอง ปลาผีเสื้อ ปลาสินสมุทร ปลานกแก้ว ปลากระริงและปลาทอง ปลาชีดังเปิด ปลาสลิดทะเล ปลา ผีเสื้อเทวรูป ปลาอมไข่ ปลาดุกแตงหิน ปลาบู่ ปลาสิงโต ปลากระริงหัวโขน ปลาหิน ปลากระพง ปลากล้วย ปลาสร้อยนกเขา ปลาทูรายขาว ปลาหางแข็ง ปลาโม่ง ปลาสิกัน ปลาวั่ว ปลาปักเป้า นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งของ สัตว์ทะเลหายาก เช่น ฉลามวาฬ วาฬ และเต่าทะเลซึ่งพบ 4 ชนิดด้วยกันได้แก่ เต่ามะเฟือง เต่าตนุ เต่ากระ และเต่าหญ้า

สัตว์ป่าในบริเวณอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ มีขนาดพื้นที่เกาะไม่ใหญ่นักและยังอยู่ห่างไกลจากชายฝั่ง สัตว์ที่พบที่นี้จึงเป็นสัตว์ขนาดเล็กประมาณ 28 ชนิด สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ที่สุด คือ หมูป่า และค้างคาวเป็นกลุ่มที่มีจำนวนชนิดมากที่สุดถึง 18 ชนิด ค้างคาวแม่ไก่เกาะ และค้าง ซึ่งสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่มีสีสันกลมกลืนกับเปลือกไม้ มีแผ่นหนังบางๆ เชื่อมระหว่างขาหน้าและขาหลัง ขาหลังกับหาง ระหว่างขาหน้ากับขาคอ และระหว่างนิ้วทุกนิ้ว นอกจากนี้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ พบนก 105 ชนิด ที่มีลักษณะเด่น เช่น นกคลุมพูขาว และนกลุมพูเขียว และนกที่ใกล้สูญพันธุ์ เช่น นกกระแตผิชายหาด นกนางนวลแกลบหงอนใหญ่ และนกขาปีไหน นอกจากนี้ในบริเวณนี้ยังมีชอกโพรงในแนวปะการังล้วนเป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตต่างๆ นอกจากนี้ ยังมีหญ้าทะเลที่เป็นแหล่งอาหารของเต่าทะเลและปลาบางชนิดซึ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ได้ทะเล เช่น ปลา เต่าทะเล ปะการังอ่อน และกัลปังหาขนาดใหญ่ ชนิดสัตว์น้ำที่สำคัญ คือปลาฉลามวาฬพบบริเวณกองหินริเชลิว และปลากระเบนราหู กระเบนขนาดใหญ่ที่สุดของทะเลไทยมอแกนบริเวณอ่าวบอนของเกาะสุรินทร์ได้เป็นที่อยู่อาศัยของชาวมอแกน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีรูปแบบของวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ อาศัยอยู่บนเรือที่เรียกว่า “กำบาง” มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับฤดูกาลจากอิทธิพลของลมมรสุม ในฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือซึ่งมีคลื่นลมจัด ชาวมอแกนจะอพยพขึ้นมาสร้างบ้านเรือนตามเกาะหรือบริเวณชายหาดที่มีอ่าวกำบังคลื่นลมเพื่อหลบลมพายุ (อุทยานแห่งชาติ มรดกไทย มรดกแห่งอาเซียน 2558)

แผนที่ท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ MU KO SURIN NATIONAL PARK TOURIST MAP

ภาพที่ 4.4 อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

ที่มา http://www.novabizz.com/Map/img/Map-Island_surin.gif

สถานที่ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีสถานที่น่าสนใจหลายแห่ง ทั้งบนบกและในทะเล เช่น อ่าวผักกาด อ่าวช่องขาด อ่าวไม้งาม อ่าวจาก อ่าวเต่า อ่าวสุเทพ เกาะปาจุมบา (เกาะมังกร) เกาะตอรินดา (เกาะไข่) เกาะรี (เกาะสตอร์) เผ่ามอแกน เส้นทางศึกษาธรรมชาติ กองหินริเชิล แหล่มไทรเอน อ่าวแม่ยาย อ่าวบอน อ่าวสัปรด และหินแพ (หินกอง)

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ ได้แก่ กิจกรรมทางเดินศึกษาธรรมชาติ ชมประวัติศาสตร์/วัฒนธรรม ชมพรรณไม้ คุนุก/คูผีเสื้อ/ส่องสัตว์ ดูดาว พายเรือ ดำผิวน้ำ และดำน้ำลึก

บริเวณอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีจุดกางเต็นท์ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เพื่อชมความสวยงามยามเย็น และชมพระอาทิตย์ตก นอกจากนั้นอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ยังเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในบริเวณอ่าวช่องขาด และหาดไม้งาม สิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณนี้ ได้แก่ ห้องน้ำ-ห้องสุขาชาย/หญิง ท่าเรือ/ท่าเทียบเรืออ่าวช่องขาด เรือบริการนำเที่ยว และร้านอาหารให้บริการนักท่องเที่ยว

3.4 อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

ความเป็นมาของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน มีพื้นที่ครอบคลุมท้องที่อำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี และอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ เป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี และมีลักษณะเด่นทางธรรมชาติที่สำคัญหลายแห่ง เช่น ทะเลสาบ น้ำตก ถ้ำ หน้าผาที่สวยงาม มีเนื้อที่ประมาณ 1,821,687.84 ไร่ หรือ 2,914.70 ตารางกิโลเมตร เมื่อคราวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จแปรพระราชฐานที่พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเสด็จที่เขื่อนแก่งกระจาน ได้รับสั่งให้นายถนอม เปรมรัตน์ อธิบดีกรมป่าไม้ เข้าเฝ้าเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2522 ได้มีกระแสพระราชดำรัสว่า “เรื่องป่าต้นน้ำ ลำธารของแม่น้ำเพชรบุรี ขอให้เจ้าหน้าที่ดูแลรักษาอย่าให้มีการลักลอบตัดไม้ ถางป่า ทำไร่ในป่าต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรี เพราะจะทำให้เกิดความแห้งแล้ง แม้จะได้มีการให้สัมปทานป่าแปลงนี้ไปบ้างแล้ว ก็ขอให้ เจ้าหน้าที่ตรวจสอบดูแลการทำไม้ อย่าให้เป็นการทำลายป่าเกิดขึ้น” จากพระราชดำรัสดังกล่าวประกอบกับนโยบายของรัฐบาลตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2522 ที่ให้รักษาป่าไว้โดยการประกาศให้เป็นเขตอุทยานแห่งชาติ

กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ ได้มีคำสั่งที่ 452/2523 ลงวันที่ 6 มีนาคม 2523 ให้นายสามรถ ม่วงไหมทอง นักวิชาการป่าไม้ 4 ไปดำเนินการสำรวจหาข้อมูลเบื้องต้นบริเวณพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารแม่น้ำเพชรบุรีเหนือเขื่อนแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ตามหนังสือรายงานการสำรวจ ด่วนที่สุด ที่ กส 0708/จช. 67 ลงวันที่ 15 เมษายน 2523 รายงานว่า บริเวณป่าดังกล่าวเป็นป่าต้นน้ำลำธารของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี เป็นภูเขา สลับซับซ้อน สภาพป่าสมบูรณ์ มีทิวทัศน์สวยงาม ประกอบด้วยน้ำตก ถ้ำ หน้าผา ทะเลสาบ พันธุ์ไม้มีค่านานาชนิด เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าต่างๆ เช่น เลียงผา วัวแดง กระทิง นก ปลาต่างๆ และช้างป่า ซึ่งเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมือง เหมาะสมที่จะจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ เพื่อเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจและศึกษาความรู้ด้านต่างๆ

ทั้งเป็นการรักษาสภาพป่าให้คงอยู่เป็นสมบัติของชาติถาวรสืบไป ดังพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กรมป่าไม้จึงได้เสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ซึ่งได้มีมติการประชุมครั้งที่ 2/2523 เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2523 เห็นสมควรให้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดที่ดินบริเวณพื้นที่ป่าอย่างน้อยน้ำกัลลัดเหนือ และป่าอย่างน้อยน้ำกัลลัดใต้ในท้องที่ตำบลน้ำกัลลัดเหนือ กิ่งอำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอเขาย้อย และตำบลสองพี่น้อง ตำบลแก่งกระจาน อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ครอบคลุมเนื้อที่ 1,548,750 ไร่ หรือ 2,478 ตารางกิโลเมตร ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ โดยประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 98 ตอนที่ 92 ลงวันที่ 12 มิถุนายน 2524 นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 28 ของประเทศไทย

ต่อมาคณะอนุรักษทรัพยากรธรรมชาติ ของอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้มีหนังสือลงวันที่ 17 ตุลาคม 2525 ถึงนายชวน หลีกภัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขอให้อนุรักษป่าห้วยแร้งห้วยไคร้ ตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้วย กรมป่าไม้ จึงให้ นายสามารถ ม่วงไหมทอง ทำหน้าที่หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน และนายรุ่งโรจน์ อังคุรติพากร เจ้าพนักงานป่าไม้ 2 สำรวจหาข้อมูลเบื้องต้นปรากฏว่า ในบริเวณดังกล่าวมีสภาพป่าสมบูรณ์ดี มีพืชพรรณสวยงาม มีธรรมชาติที่สวยงาม เช่น น้ำตก ถ้ำ หน้าผา ลานหิน และมีสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ โดยมีอาณาเขตติดต่อกับเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ตามหนังสือรายงานผลการสำรวจ ที่ กส 0713(กจ) /78 ลงวันที่ 3 พฤษภาคม 2526 เห็นควรให้ขยายเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานออกไปครอบคลุมพื้นที่ดังกล่าว กรมป่าไม้จึงได้เสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ต่อมาได้มีมติการประชุมครั้งที่ 1/2527 เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2527 ให้ขยายเขตอุทยานแห่งชาติให้ครอบคลุมพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งได้มีพระราชกฤษฎีกาขยายเขตอุทยานแห่งชาติป่าอย่างน้อยน้ำกัลลัดเหนือ และป่าอย่างน้อยน้ำกัลลัดใต้ ในท้องที่ตำบลแก่งกระจาน ตำบลสองพี่น้อง ตำบลลัดหลวง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี และตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ครอบคลุมเนื้อที่ 273,125 ไร่ หรือ 437.00 ตารางกิโลเมตร โดยประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 101 ตอนที่ 194 ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2527 รวมเนื้อที่ 1,821,875 ไร่ หรือ 2,915 ตารางกิโลเมตร ต่อมากองบัญชาการทหารสูงสุด และจังหวัดเพชรบุรี ได้ขอเพิกถอนพื้นที่เพื่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยแม่เพรียง เนื้อที่ 28 ไร่ 2 งาน และอ่างเก็บน้ำห้วยป่าแดง เนื้อที่ 158 ไร่ 2 งาน 64 ตารางวา ซึ่งได้มีพระราชกฤษฎีกาเพิกถอนอุทยานแห่งชาติป่าอย่างน้อยน้ำกัลลัดเหนือ และป่าอย่างน้อยน้ำกัลลัดใต้ บางส่วนในท้องที่ตำบลห้วยแม่เพรียง และตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เนื้อที่ 187.16 ไร่ หรือ 0.30 ตารางกิโลเมตร โดยประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 115 ตอนที่ 64 ก ลงวันที่ 24 กันยายน 2541 ทำให้ในปัจจุบันอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน คงเหลือพื้นที่ 1,821,687.84 ไร่ หรือ 2,914.70 ตารางกิโลเมตร

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน มีพื้นที่ครอบคลุมท้องที่อำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี และอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ เป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี และมีลักษณะเด่นทางธรรมชาติที่สำคัญหลายแห่ง เช่น ทะเลสาบ น้ำตก ถ้ำ หน้าผาที่สวยงาม มีเนื้อที่ประมาณ 1,821,687.84 ไร่ หรือ 2,914.70 ตารางกิโลเมตร

กลุ่มป่าแก่งกระจาน ตั้งอยู่ด้านฝั่งตะวันออกของเทือกเขาตะนาวศรี ติดต่อกับผืนป่าประเทศเมียนมาร์ ประกอบด้วยพื้นที่อนุรักษ์ 4 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน อุทยานแห่งชาติกุยบุรี อุทยานแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติไทยประจัน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี เป็นศูนย์รวมความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยพบชนิดพันธุ์สัตว์อย่างน้อย 720 ชนิด และเป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างเขตพฤษภูมิศาสตร์ 4 ลักษณะ คือ 1) Indo-Burmese หรือ Himalayan 2) Indo-Malaysian 3) Annamatic และ 4) Andamanese จึงพบการปรากฏของพืชเฉพาะถิ่น เช่น จำปีเพชร (*Magnolia mediocris*) และจำปีดอย (*M. gustavii*) และแตงพะเนินทุ่ง (*Trichosanthes phonsenae*) ได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานมรดกแห่งอาเซียน เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2546

หน่วยงานภายในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีหน่วยงานในพื้นที่ ประกอบด้วย

หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ กจ.1 (เขาหินลาด) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ กจ.2 (เขาสามยอต) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ กจ.3 (ห้วยป่าเลา) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ กจ.4 (บ้านกร่าง) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ กจ.5 (เขาพุพลู) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ กจ.6 (เขามะเร็ว) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ กจ.7 (เขาหุบเต่า) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ กจ.8 (ห้วยโสก) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ กจ.9 (เขาดอกไม้) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ กจ.10 (ห้วยแม่สะเลียง) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ กจ.11 (เขาพุบอน) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ กจ.12 (ห้วยสะตือ) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ กจ.13 (เขาใบลาน) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ กจ.14 (ห้วยสัตว์ใหญ่) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ กจ.15 (เขาตะเมาะน้อย) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ กจ.16 (ห้วยป่าแดง) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ กจ.17 (แพรกตะคร้อ) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ กจ.18 (ห้วยรางโพธิ์) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ กจ.19 (เขาพะเนินทุ่ง) ดำเนินตรวจห้วยสัตว์ใหญ่ และที่ทำการอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

ลักษณะภูมิประเทศของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

ลักษณะภูมิประเทศมีทั้งส่วนที่เป็นพื้นดินและส่วนที่เป็นอ่างเก็บน้ำ มีเนื้อที่ประมาณ 45 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ป่าเหนืออ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน ประกอบด้วยเทือกเขาสลับซับซ้อนของเทือกเขาตะนาวศรี ซึ่งเป็นเทือกเขาที่เป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า ยอดเขาที่สูงที่สุด ได้แก่ เขางะงันนิยกวตอง สูงประมาณ 1,513 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง โดยเฉลี่ยสูงประมาณ 500 เมตร ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาหินแกรนิต บางแห่งเป็นเขาหินปูน ในหลายแห่งอุดมไปด้วยแร่พลูอิไรน ปกคลุมด้วยป่าดิบชื้นเป็นส่วนใหญ่ เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี ลำห้วยสำคัญของแม่น้ำเพชรบุรีที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานได้แก่ ห้วยประโดน ห้วยบางกลอย ห้วยแม่สะเลียง ห้วยหินเพิง ห้วยสาริกา ห้วยผาก ห้วยไผ่ และห้วยสามเขา ลำห้วยที่สำคัญของแม่น้ำปราณบุรีในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ได้แก่ ห้วยคมกฤช ห้วยโสก แม่น้ำสัตว์ใหญ่ ห้วยป่าแดง และห้วยป่าเลา

ลักษณะภูมิอากาศของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

สภาพโดยทั่วไปเป็นป่าดิบชื้น จึงทำให้มีความชื้นสูง ส่วนใหญ่จะมีฝนตกชุก จึงมีอากาศเย็นสบาย ตลอดปี ไม่ร้อนอบอ้าว ปริมาณน้ำฝนรวมรายปีระหว่าง 986-1,140 มิลลิเมตร ซึ่งในช่วงฤดูฝน การท่องเที่ยว และพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ไม่สะดวกในการเดินทางไปท่องเที่ยว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการขยายการธรรมชาติสูง และอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยว จึงมีกำหนดปิดการท่องเที่ยวและพักผ่อน เฉพาะบริเวณบ้านกร่างและเขาพะเนินทุ่ง ในระหว่างวันที่ 1 สิงหาคม - 31 ตุลาคม ของทุกปี เพื่อความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว และเปิดโอกาสให้ธรรมชาติได้มีโอกาสฟื้นตัว รวมทั้งให้สัตว์ป่าได้อยู่อาศัยปราศจากการรบกวนจากนักท่องเที่ยว

พืชพรรณ และสัตว์ป่าในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

สภาพโดยทั่วไปเป็นป่าดิบชื้น จึงทำให้มีความชื้นสูง ส่วนใหญ่จะมีฝนตกชุก จึงมีอากาศเย็นสบาย ตลอดปี ไม่ร้อนอบอ้าว ปริมาณน้ำฝนรวมรายปีระหว่าง 986-1,140 มิลลิเมตร ในช่วงฤดูฝน การท่องเที่ยว และพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ไม่สะดวกในการเดินทางไปท่องเที่ยว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการขยายการธรรมชาติสูง และอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยว จึงมีกำหนดปิดการท่องเที่ยวและพักผ่อน เฉพาะบริเวณบ้านกร่างและเขาพะเนินทุ่ง ในระหว่างวันที่ 1 สิงหาคม - 31 ตุลาคม ของทุกปี เพื่อความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว และเปิดโอกาสให้ธรรมชาติได้มีโอกาสฟื้นตัว

สังคมพืชหลักในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานได้แก่ระบบนิเวศของป่าไม้ ซึ่งปกคลุมพื้นที่อุทยานแห่งชาติถึงร้อยละ 85.64 ประกอบด้วยชนิดป่าที่สำคัญ 4 ชนิด ได้แก่

1. ป่าดงดิบชื้น พบขึ้นอยู่เป็นบริเวณกว้างในระดับความสูงประมาณ 400 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ขึ้นไป พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ กระล่อน ตะแบก เสลา มะค่าโมง เขม่าสาย ยางโตน เสม็ดพอง พญารากดำ มะกอกแบน นกน้อย ผมหอม ตาเสือ เสม็ดเขา หนามขี้แรด ชมพูป่า เป็นต้น ส่วนพืชพื้นล่างโดยทั่วไปเป็นลูกไม้ กล้าไม้ ของไม้ชั้นบน รวมทั้งไม้เถา เช่น เถากระดังงา เป็นต้น
2. ป่าดงดิบแล้ง พบขึ้นกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ โดยเฉพาะตามที่ลุ่มริมฝั่งน้ำในหุบเขา ไหล่เขา และที่ราบต่ำระหว่างภูเขา ที่ระดับความสูงประมาณ 400-500 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ค้างคาว สมอ จัน ข่อยหนาม กระบากเล็ก หมากเล็กหมากน้อย ถอบแถบ ดีหมี กระบากเล็ก กระชิด หงอนไก่ ดง ส่วนพืชพื้นล่างโดยทั่วไปเป็นลูกไม้ กล้าไม้ ของไม้ชั้นบน รวมทั้งไม้เถา เช่น กำลังหนุมาน สะแกวัลย์ หวายลิง เป็นต้น
3. ป่าเบญจพรรณ พบขึ้นอยู่ทางตอนกลางและส่วนเหนือของอุทยานแห่งชาติ พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ตีนนก แดง ตะคร้ำ มะกอก ประดู่ ตะแบก อ้อยช้าง ตะโก ตีนเป็ด จั้วป่า โมกมัน ดีว เป็นต้น ส่วนพืชพื้นล่างโดยทั่วไปเป็นลูกไม้ กล้าไม้ ของไม้ชั้นบน รวมทั้งไม้เถา กล้วยา กล้วยปล้อง และไม้เถา เป็นต้น
4. ป่าเต็งรัง พบขึ้นอยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของอุทยานแห่งชาติในระดับความสูง 200-400 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ เต็ง พลอง พะยอม ประดู่ ตะแบก เปล้าหลวง แดง เป็นต้น สำหรับพืชพื้นล่างประกอบด้วย กล้วยา ลูกไม้ของไม้ชั้นบน และไม้เถา เป็นต้น

เนื่องจากอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานอยู่ในเทือกเขาตะนาวศรีซึ่งเชื่อมต่อกับเทือกเขาภูเก็ตของภาคใต้และตอนเหนือเข้าไปในประเทศพม่า สัตว์ป่าจากประเทศอินเดียและพม่าจะแพร่กระจายลงมาจากทิศตะวันตกของประเทศลงมาถึงบริเวณนี้ และพวกสัตว์ป่าจากประเทศมาเลเซียก็จะแพร่กระจายขึ้นมาตามเทือกเขาภูเก็ตมาถึงบริเวณนี้เช่นเดียวกัน ทำให้อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานเป็นแหล่งชุมนุมของสัตว์ป่าทั้งจากทิศเหนือและทิศใต้ ชนิดของสัตว์ป่าที่สำคัญ ได้แก่ ช้างป่า หมูป่า หมาไน หมาจิ้งจอก เสือดำ เสือโคร่ง เลียงผา วัวแดง กวางป่า เก้งหม้อ ชะนีมือขาว และลิงเสน นอกจากนี้ ยังมีการสำรวจพบจระเข้ น้ำจืด (*Crocodylus Siamensis*) ที่ยังมีชีวิตและมีการขยายพันธุ์เพิ่มประชากรอยู่ในธรรมชาติ ซึ่งค้นพบและบันทึกภาพได้โดย แอล. บรูซ แคลลี นักถ่ายภาพชาวอเมริกัน หลังจากนั้นทางอุทยานจึงได้ปิดการล่องแพบริเวณต้นน้ำดังกล่าว เนื่องจากเกรงว่าจะไปรบกวนการขยายพันธุ์ของจระเข้ และมีแมวดาว (*Prionailurus bengalensis*) โดยหนึ่งในแมวดาวและเสืออย่างน้อย ๖ ชนิด ที่มีรายงานการพบในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน และยังพบสมเสร็จ (*Tapirus indicus*) สัตว์ป่าหายากมีเอกลักษณ์ตรงลำตัวสีขาวสลับดำ ปลายหูสีขาว จมูกยาวที่เคลื่อนไหวได้ กระจายอยู่ในหลายบริเวณของป่าแก่งกระจาน โดยพบมากบนสันเขาในที่สูงสำหรับนกชนิดต่างๆ พบนกเค้าหน้าผากขาว (*Otus sagittatus*) นกกระสาคอขาว และเหยี่ยวปลาใหญ่หัวเทา สัตว์เลื้อยคลาน ได้แก่ กบทูต ปาดยักษ์ เต่าหก และจิ้งเหลนภูเขาสีจาง นอกจากนี้ในบริเวณลำธารและอ่างเก็บน้ำ สำรวจพบปลาน้ำจืดอาศัยอยู่หลายชนิด เช่น ปลานางแอ่ว ปลาชีวใบไม้ ปลาชื่อยอก ปลากระสูบขีด ปลาตกเลี้ยง ปลาตุ๊กตาดำ ปลากระทุงเหว ปลาหมอช้างเหยียบ ปลากระสง และปลากระทิง เป็นต้น

สถานที่ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

สถานที่ท่องเที่ยวบริเวณอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้แก่ บริเวณริมอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน น้ำตกป่าละอู เขาพะเนินทุ่ง บ้านโป่งลึก-บางกลอย บ้านกร่าง บ้านพุเข็ม น้ำตกป่าละอู น้ำตกทอทิพย์ ทะเลหมอก กม.36 น้ำตกกระดังงา และแหล่งพุน้ำร้อนหนองหญ้าปล้อง

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้แก่ ทางเดินศึกษาธรรมชาติ ทางเดินป่า การชมทะเลหมอกบริเวณ กม.36 เขาพะเนินทุ่ง การดูนก การดูผีเสื้อ การล่องเรือยาง การพักโฮมสเตย์ บ้านพุเข็ม การตกปลาในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน กิจกรรมค่ายเยาวชนเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต กิจกรรมรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กร (Corporate Social Responsibility: CSR) เช่น การปลูกต้นไม้ การทำโปงเทียม และการปล่อยปลาในเขื่อนฯ เป็นต้น

สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้แก่ บ้านพักบริการนักท่องเที่ยว จำนวน 15 หลัง รับผิดชอบ 89 คน/คืน และสถานที่กางเต็นท์ ไว้อำนวยความสะดวกเพื่อพักค้างแรม จำนวน 400 คน/คืน ร้านค้า ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และรถบริการเพื่อขึ้นไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่การเดินทางอาจไม่สะดวกสำหรับรถเก๋ง เช่น เขาพะเนินทุ่ง และบ้านกร่าง

3.5 อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ความเป็นมาของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่นับเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศไทย และได้รับสมญานามว่าเป็นอุทยานมรดกของกลุ่มประเทศอาเซียน ตลอดจนเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่าเป็นอุทยานแห่งชาติที่สำคัญของโลก โดยได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือจาก Dr. George C. Ruhle ผู้เชี่ยวชาญทางด้านอุทยานแห่งชาติของสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งได้ดำเนินการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ โดยได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดที่ดินบริเวณป่าเขาใหญ่ในท้องที่ตำบลป่าชะ ตำบลบ้านพร้าว อำเภอบ้านนา ตำบลหนองแสง ตำบลนาหินลาด อำเภอปากพลี ตำบลสาริกา ตำบลหินตั้ง ตำบลพรหมณี อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ตำบลประจันตคาม อำเภอประจันตคาม ตำบลสัมพันตา ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา และตำบลมวกเหล็ก ตำบลข้าฝักแพว อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ให้เป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อ พ.ศ. 2502 ซึ่งลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 79 ตอนที่ 86 ลงวันที่ 18 กันยายน 2505 รวมเนื้อที่ 1,355,468.75 ไร่ หรือ 2,168.75 ตารางกิโลเมตร

ต่อมากองทัพอากาศได้มีหนังสือที่ กศ 0379/15739 ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน 2519 ถึงกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขอกันพื้นที่ก่อสร้างสถานีเรดาร์และสถานีถ่ายทอดโทรคมนาคมออกจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ได้มีมติในคราวประชุม ครั้งที่ 1/2520 ลงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2520 เห็นชอบให้กันพื้นที่ส่วนดังกล่าวได้ โดยได้มีพระราชกฤษฎีกาเพิกถอนอุทยานแห่งชาติป่าเขาใหญ่บางส่วน ในท้องที่ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก พ.ศ. 2521 ซึ่งลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 95 ตอนที่ 99 ลงวันที่ 21 กันยายน 2521 เป็นเนื้อที่ประมาณ 71 ไร่ 3 งาน 16 ตารางวา หรือ 0.1149 ตารางกิโลเมตร และกรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขอใช้พื้นที่บางส่วนในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ในท้องที่อำเภอปากพลี และอำเภอเมือง จังหวัดนครนายก เนื้อที่ 1,925 ไร่ 1 งาน 73 ตารางวา หรือ 3.0807 ตารางกิโลเมตร เพื่อก่อสร้างโครงการเขื่อนคลองท่าด่านอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อประโยชน์ในการจัดแหล่งเก็บกักน้ำใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภค ตลอดจนการเพาะปลูก รวมทั้งช่วยบรรเทาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในเขตจังหวัดนครนายกเป็นประจำทุกปี คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้ทำการก่อสร้างโครงการเขื่อนคลองท่าด่านอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งได้มีพระราชกฤษฎีกาเพิกถอนอุทยานแห่งชาติป่าเขาใหญ่บางส่วนในท้องที่ตำบลหินลาด อำเภอปากพลี และตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 119ก ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2542 จึงเป็นผลให้ปัจจุบันอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณ 1,353,471.53 ไร่ คิดเป็น 2,165.55 ตารางกิโลเมตร

หน่วยงานในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีหน่วยงานในพื้นที่ ประกอบด้วยหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขญ.1 (ด่านตรวจศาลเจ้าพ่อ) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขญ.2 (ผากระดาด) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขญ.3 (ตะเคียนงาม) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขญ.4 (คลองปลากั้ง) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขญ.5 (กม. 80) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขญ.6 (บุพราหมณ์ใน) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขญ.7 (ลำพระยาธาร) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขญ.8 (ว่านเหลียง) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขญ.9 (ใสใหญ่) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขญ.10 (ประจันตคาม) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ขญ.11 (คลองเพกา) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ขญ.12 (เนินหอม) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ขญ.13 (นางรอง) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ขญ.14 (วังรี) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ขญ.15 (ชะอม) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ขญ.16 (มวกเหล็กใน) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ขญ.17 (กลางดง) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ขญ.18 (เจ็ดคต) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ขญ.19 (ผากล้วยไม้) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ขญ.20 (น้ำตกเหวนรก) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ขญ.21 (เขื่อนคลองท่าด่าน) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ขญ.22 (นนทรี) และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ขญ.23 (วังหมี)

ลักษณะภูมิประเทศของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ประกอบด้วย เทือกเขาสลับซับซ้อนกัน ได้แก่ เขาร่ม ซึ่งเป็นยอดเขาสูง 1,351 เมตรจากระดับน้ำทะเล รองลงมาได้แก่ เขาแหลม 1,326 เมตร เขาเขียว 1,292 เมตร เขาสามยอด 1,142 เมตร และเขาฟ้าผ่า 1,078 เมตร ด้านทิศเหนือและตะวันออกพื้นที่จะลาดลง ทิศใต้และตะวันตกเป็นที่สูงชัน อันเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารที่สำคัญ 5 สาย ได้แก่ แม่น้ำปราจีน และแม่น้ำนครนายก อยู่ทางทิศใต้ของพื้นที่ มีความสำคัญต่อเกษตรกรรมและระบบทางเศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาคนี้ แม่น้ำทั้งสองจะมาบรรจบกันเป็นแม่น้ำบางปะกง ลำตะคองและลำพระเพลิง อยู่ทางทิศเหนือไหลไปหล่อเลี้ยงพื้นที่เกษตรกรรมของที่ราบสูงโคราช ไปบรรจบกันเป็นแม่น้ำบางปะกง ห้วยมวกเหล็ก อยู่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ใช้ประโยชน์ด้านการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกสัตว์ของภูมิภาคนี้ ไหลลงสู่แม่น้ำป่าสักที่อำเภอมวกเหล็ก

ลักษณะภูมิอากาศของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีสภาพป่าที่รกทึบ และได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมทำให้เกิดฝนตกชุกตามฤดูกาล อากาศไม่ร้อนจัด และหนาวจัดจนเกินไป เหมาะแก่การท่องเที่ยวและประกอบกิจกรรมนันทนาการชนิดต่างๆ อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 23 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดอยู่ระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม ประมาณ 28 องศาเซลเซียส ฤดูร้อนอันหนาวและเดือนมกราคม มีอุณหภูมิประมาณ 17 องศาเซลเซียส และมีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เท่ากับ 66 เปอร์เซ็นต์ คือ ฤดูร้อนแม้ว่าอากาศจะร้อนอบอ้าวกว่าในที่อื่น แต่ที่เขาสงบเขาใหญ่อากาศเย็นสบายเหมาะแก่การพักผ่อน ฤดูฝนเป็นช่วงที่สภาพธรรมชาติ ป่าไม้ และทุ่งหญ้าเขียวขจี สวยงาม น้ำตกต่างๆจะมีสายน้ำที่ไหลหลากและเขียวกราก และฤดูหนาวช่วงเดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ เป็นฤดูที่นักท่องเที่ยวมากที่สุด อากาศค่อนข้างเย็น โดยเฉพาะบริเวณเขาสูง

นอกจากนี้ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปีของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่วัดได้ 2,270 มิลลิเมตร ที่บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พื้นที่ที่ได้รับปริมาณน้ำฝนมากที่สุดอยู่บริเวณลุ่มน้ำคลองท่าด่าน ซึ่งเป็นบริเวณด้านทิศใต้ของเขาเขียวและเขาร่ม โดยวัดปริมาณน้ำฝนได้ถึง 3,000 มิลลิเมตรต่อปี ส่วนบริเวณที่รับน้ำฝนน้อยที่สุดคือ พื้นที่ด้านล่างสุดของทิศตะวันตกเฉียงใต้และทิศใต้ โดยมีฝนตกเฉลี่ยต่อปี 1,600 มิลลิเมตร หรือน้อยกว่า โดยปกติฝนจะตกมากที่สุดระหว่างกลางเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ส่วนช่วงที่ปริมาณน้ำฝนน้อยที่สุด คือ ระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม โดยมีปริมาณฝนตกเฉลี่ยประมาณเดือนละ 15 มิลลิเมตร

พืชพรรณและสัตว์ป่าในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 1,229,789.63 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 91.47 ของพื้นที่ มีพันธุ์ไม้จำนวนมากถึง 2,000 - 3,000 ชนิด ทั้งนี้เพราะพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีขนาดใหญ่ เป็นจุดรวมการแพร่กระจายพันธุ์ของพืชต่างๆ และมีความหลากหลายของชนิดพรรณพืช ได้แก่ พรรณไม้จำนวน 209 ชนิด กล้วยไม้ จำนวน 120 ชนิด และไลเคน จำนวน 108 ชนิด และมีสภาพป่าลักษณะต่างๆ คือ

1. ป่าดิบเขา (Hill Evergreen Forest) อยู่ในที่มีอากาศเย็น สูงจากระดับน้ำทะเล 1,000 เมตรขึ้นไป พบที่บริเวณเขาเขียว ริงอยู่ตอนกลางของอุทยาน มีพื้นที่ประมาณ 21,938.71 ไร่ หรือร้อยละ 1.63 ของพื้นที่ป่าทั้งหมด ไม้ที่พบเป็นไม้เนื้ออ่อน เช่น พญาไม้ มะขามป้อมดง ขุนไม้ และสนสามพันปี มีไม้จำพวกก่อขึ้นอยู่ด้วย ได้แก่ ก่อไม้ และก่อต้าง ตามสันเขายังพบพรรณไม้พวกกำลังเสือโคร่ง ไม้ชั้นรองของป่าดิบเขาประกอบด้วย เกิดส้าน ส้มแปะ แกนหมอ เพลิงจันทน์ และหว้า พืชชั้นล่างเป็นพวกไม้พุ่มชนิดต่างๆ เช่น กาลังกาสาตัวผู้ นอกจากนี้ยังมีกุศ และกล้วยไม้ดินหลายชนิด ตามลำต้นและกิ่งก้านของต้นไม้ป่าดิบเขา จะถูกปกคลุมด้วย กล้วยไม้ และตะไคร่น้ำต่างๆ
2. ป่าดิบชื้น (Moist Evergreen Forest) อยู่ในระดับความสูง 400 - 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเล ครอบคลุมพื้นที่มากที่สุดของอุทยาน คือ 892,162.48 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 66.36 ของพื้นที่ป่าทั้งหมด ริมลำธารจะมีหวายและเฟิร์นขึ้นอยู่เป็นกลุ่ม สูงชันไปจะมีไม้ยาง และไม้ชั้นบน เช่น เคี่ยมคะนอง ปรก บรมมือ ไม้ชั้นรอง ได้แก่ ก่อต้างๆ
3. ป่าดิบแล้ง (Dry Evergreen Forest) อยู่ในระดับความสูง 200 - 600 เมตรจากระดับน้ำทะเล มีพื้นที่ประมาณ 1,192.88 ไร่ หรือร้อยละ 0.9 ของพื้นที่ป่าทั้งหมด ไม้ชั้นบน ได้แก่ ยางนา พันจ่า เคี่ยมคะนอง ตะเคียนทอง ตะเคียนหิน ตะแบกใหญ่ สมพง สองสลึง ปออีเก้ง เป็นต้น ไม้ยืนต้นชั้นรอง เช่น กะบากลัก กัดลิ้น พืชจำพวกปาล์ม เช่น หมากลิ้ง และลาน พืชชั้นล่างประกอบด้วย มะพร้าว นกคุ้ม พวกชิง ข่า และเตย เป็นต้น
4. ป่าเบญจพรรณ (Mixed Deciduous Forest) พบในระดับความสูงประมาณ 400 - 600 เมตร จากระดับน้ำทะเล มีพื้นที่โดยประมาณ 185,275.91 ไร่ หรือร้อยละ 13.78 ของพื้นที่ป่าทั้งหมด ปรากฏส่วนใหญ่ในทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยไม้ยืนต้นผลัดใบ เช่น มะค่าโมง ประดู่ ตะแบก ตะเคียนหนู แดง เป็นต้น พืชชั้นล่างมี ไม้ไผ่ และหญ้าต่างๆ ตามพื้นป่าจะมีหินปูนผุดขึ้นทั่วไป ในฤดูแล้งป่าชนิดนี้จะมีไฟไหม้ลูกกลามอยู่เสมอ จะสังเกตได้จากมีไฟป่า เป็นปริมาณมากตามลาดเขาและกล้วยป่าขึ้นหนาแน่นตามหุบห้วย

5. ป่าเต็งรัง ขึ้นอยู่บนเขาสมอปูน ที่มีลักษณะเป็นที่ราบบนสันเขาผสมพลาญหิน พรรณพืชที่สำคัญ ได้แก่ เต็ง รัง เหียง พลวง และยางกราด
6. หุบหญ้าและป่ารุ่นสอง มีพื้นที่ประมาณ 70.15 ไร่ และ 129,219.65 ไร่ ตามลำดับ สภาพป่าเช่นนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำไร่เลื่อนลอยในอดีต เพราะก่อนหน้านี้จะมีการประกาศพื้นที่นี้เป็นอุทยานแห่งชาติ ได้มีประชาชนอพยพขึ้นไปอาศัยอยู่ จึงได้เกิดสภาพป่าเช่นนี้ขึ้น ตามหุบหญ้านั้นพืชส่วนใหญ่เป็นหญ้าคา มีหญ้าแซม หญ้ากก หญ้าผลตาช้าง และหญ้าโขม่งขึ้นแทรก นอกจากนี้ก็มีฝักกูดบางชนิดที่ชอบขึ้นตามบริเวณที่ถูกไฟไหม้เป็นประจำ เป็นที่น่าสังเกตว่า หลังจากที่ได้ประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติมาได้เป็นเวลา กว่า 10 ปีนั้น หุบหญ้าบางแห่งที่ได้ป้องกันไม่ให้ไฟลามเข้ามาใหม่นั้น ได้กลับฟื้นขึ้นมาเป็นสภาพป่าละเมาะ ซึ่งในกาลต่อไปย่อมจะฟื้นกลับขึ้นเป็นป่าได้ดังเดิม สำหรับตามสองข้างถนนนั้น เนื่องจากการก่อสร้างขยายวงออกไป จึงได้มีพันธุ์ไม้โตเร็วชนิดต่างๆ ขึ้นปกคลุม เช่น ไม้ตองแตม และปอหุ เป็นต้น

ในด้านของสังคมสัตว์ ด้วยสภาพป่าที่มีความหลากหลาย เป็นแหล่งพักพิงอาศัย และแหล่งอาหาร อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จึงชุกชุมไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด ดังนี้ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม มีประมาณ 71 ชนิด สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่พบเห็นได้บ่อยและเป็นที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ได้แก่ ช้างป่า เก้ง กวาง เป็นต้น สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ และเป็นชนิดที่สำคัญของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ได้แก่ ช้างป่า เสือโคร่ง เสือลายเมฆ กระทิง ชะนีมือขาว และชะนีมรกต เป็นต้น ช้างป่า เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่สำคัญมากชนิดหนึ่งของเขาใหญ่ และเป็นที่สนใจของบรรดานักท่องเที่ยวผู้มาเยือนเป็นอย่างมาก มักพบอยู่เป็นโขลง โขลงละ 5-7 ตัว บางครั้งอาจพบถึง 30 ตัว โดยมีจ่าโขลงเป็นช้างพัง ส่วนช้างพลายชอบอาศัยและออกหากินตามลำพัง ยกเว้นในช่วงฤดูผสมพันธุ์ โขลงช้างมักมีการเคลื่อนย้ายเพื่อออกหาอาหารเป็นระยะทางไกลๆ และมีอาณาเขตกว้างขวางมาก อาหารที่ช้างโปรดปราน ได้แก่ ไม้ชิง กล้วยป่า หญ้า เป็นต้น ทางเดินของช้างมีประโยชน์ช่วยให้เกิดทางเดินธรรมชาติที่สานต่อกันเป็นโครงข่ายคล้ายร่างแห สามารถใช้ประโยชน์ในการลาดตระเวนของพนักงานพิทักษ์ป่า เป็นทางเดินสำหรับนักท่องเที่ยวจำนวนช้างป่าในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เชื่อกันว่ามีอยู่ราวๆ 140 - 200 ตัว สัตว์กึ่ง ที่พบโดยทั่วไปในอุทยาน ได้แก่ กวางป่า เก้ง กระทิง หมูป่า และเสือดาว ในจำนวนสัตว์กึ่งเหล่านี้ กวางป่า นับว่าเป็นจุดสนใจมากสำหรับนักท่องเที่ยว ในตอนเย็นจนถึงหัวค่ำ กวางและเก้งมักจะออกมาเล็มหญ้าบริเวณทุ่งหญ้าริมถนน ซึ่งสามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า และใช้สปอร์ไลท์ส่องจากรถในเวลากลางคืน ส่วนหมูป่าและกระทิง มักจะอาศัยอยู่ในป่าลึก หากินในบริเวณทุ่งหญ้าเก่า กระทิงในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีอยู่กระจัดกระจายทั่วพื้นที่ แต่มีความหนาแน่นค่อนข้างต่ำ และไม่มีผู้ใดทราบจำนวนที่แน่นอน สัตว์จำพวกลิง ที่พบในอุทยาน ได้แก่ ชะนีมือขาว และชะนีมรกต ปกติชะนีทั้งสองชนิดนี้จะแยกกันอยู่ โดยมีอาณาเขตเป็นอิสระต่อกัน แต่ในพื้นที่ป่าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อาจพบอยู่รวมกัน มีคณะผู้สำรวจพบชะนีมือขาวอาศัยอยู่ในป่าบริเวณใกล้ที่ทำการอุทยานฯ และศูนย์ฝึกลอบรมที่ 2 (เขาใหญ่) เป็นจำนวนมากถึง 4 ฝูงต่อตารางกิโลเมตร เฉลี่ยฝูงหนึ่งมี 4 ตัว ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก โดยทั่วไปสามารถพบเห็นได้ตามชายป่า และจากทางเท้าในป่า จากการร้องประสานเสียงประกอบกับการปีนป่ายห้อยโหน ลิงกังสามารถพบเห็นทั่วไปในป่าอยู่เป็นฝูงอาจมีจำนวนมาก 90 ตัว และมักพบในบริเวณป่าที่ติดกับถนน นางอาย แม้ว่าจะมีอยู่ทั่วไป แต่มักต้องใช้ไฟส่องและมีสายตาที่ไวมากจึงจะมองเห็นได้

สำหรับสัตว์เลื้อยลูกด้วยนมชนิดอื่นๆ ได้แก่ กระรอก (รวมทั้งพญากระรอกดำ) และชะมดชนิดต่างๆ ชะมดพบเห็นได้ง่ายตามข้างถนนในยามค่ำคืน หมีขอ บางครั้งพบกำลังนอนหลับบนยอดไม้สูงในตอนกลางวัน แมวลายและแมวลายหินอ่อน ซึ่งมีอยู่ไม่มากนัก นานๆ ครั้งจะเห็นวิ่งข้ามถนนในเวลากลางวัน นอกจากนั้นยังพบว่า มี หมีควาย และ หมาใน แต่จะปรากฏตัวให้เห็นเฉพาะบางครั้งเท่านั้น สำหรับสัตว์เลื้อยคลาน (Reptile) มีประมาณ 48 ชนิด ที่พบเห็นโดยทั่วไปได้แก่ กิ้งก่าสวน จิ้งเหลนหลากหลาย และงูเขียวหางไหม้ ส่วนงูเห่า และงูจงอาง มีปรากฏให้เห็นบ้างในบางพื้นที่ โดยเฉพาะบริเวณพุ่มไม้ชื้นล่าง และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibian) ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มพวก กบ ชนิดต่างๆ เช่น กบนา กบหนอง เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบสัตว์ในกลุ่มอึ่งจิว เช่น อึ่งขาคำ อึ่งจิว เป็นต้น นอกจากนี้ ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีนกไม่ต่ำกว่า 340 ชนิด ได้แก่ นกเงือกกรามช้าง นกกก นกเงือกสีน้ำตาล นกแก๊ก นกโกโรโกโส นกพญาไฟ นกแต้วแล้วสีน้ำเงิน นกโพระดก ไก่ฟ้า และนกขุนแผน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นแหล่งศึกษานกที่สำคัญแห่งหนึ่งประเทศไทย

ภาพที่ 4.5 อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

สถานที่ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญภายในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ได้แก่ น้ำตกเหวนรก น้ำตกเหวสุวัต หอดูสัตว์ หอดูสัตว์หนองผึก หอดูสัตว์มอสิงโต น้ำตกผากล้วยไม้ จุดชมวิวกาญจนาภิเษก น้ำตกกองแก้ว จุดชมวิวกม.30 และเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ได้แก่ การส่องสัตว์ เป็นกิจกรรมที่ใช้ไฟส่องสัตว์ในเวลากลางคืนไปตามถนนสองข้างทาง เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความนิยมมาก สามารถติดต่อขออนุญาตได้ที่ทำการอุทยานฯ ก่อนเวลา 18.00 น. ทุกวัน การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีเส้นทางเดินป่าระยะสั้น และเส้นทางเดินป่าประเภทท่องเที่ยว สามารถสอบถามรายละเอียดการเดินป่าและติดต่อเจ้าหน้าที่นำทางได้ที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว แบ่งเป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติ (Nature trail) เส้นทางศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เช่น น้ำตกกองแก้ว ระยะทางประมาณ 1,200 เมตร เส้นทางนี้จะไปด้วยตัวหนอน มีป้ายสื่อความหมายตลอดเส้นทาง นักท่องเที่ยวสามารถเดินเองได้ เส้นทางเดินป่าประเภทไม่พักแรม (Hiking trail) มีอยู่ 13 เส้นทาง อยู่บริเวณที่ทำการอุทยานฯ มีระยะทางตั้งแต่ 1 – 8 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินประมาณ 1 – 5 ชั่วโมง ต้องติดต่อขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อนเข้าไป และเส้นทางเดินป่าประเภทท่องเที่ยว (Trekking) เป็นเส้นทางที่ต้องมีการพักค้างแรมในป่า โดยมากเป็นเส้นทางที่อยู่รอบอุทยาน ใช้เวลาค้างคืนตั้งแต่ 1 – 3 คืน สามารถติดต่อเดินป่าที่ หน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ไกลเคียงและที่ทำการอุทยานฯ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมดูนก เขาใหญ่เป็นแหล่งดูนกที่ดีที่สุดแห่งหนึ่ง มีนกมากกว่า 340 ชนิด เส้นทางดูนกจะอยู่บริเวณที่ทำการอุทยานฯ เส้นทางเดินป่า สองข้างทางถนน และบริเวณสนามกอล์ฟเก่า การขี่จักรยาน เขาใหญ่จัดทำเส้นทางขี่จักรยาน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีจักรยานให้เช่าติดต่อได้ที่ทำการอุทยานฯ การล่องแก่ง ที่แก่งหินเพิงหน่วย ขย. 9 (ใสใหญ่) ท้องที่อำเภอ นาดี จังหวัดปราจีนบุรี ผู้สนใจสามารถติดต่อกับผู้ประกอบการเอกชนในพื้นที่ และการตามรอยเท้าไดโนเสาร์ พบอยู่บริเวณน้ำตกวังเหว ซึ่งอยู่ในเส้นทางเดินป่า trekking trail

สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จัดบริการที่พักแรมในรูปแบบกิจกรรมศึกษาธรรมชาติ คือ บ้านพักซึ่งมีบ้านพัก 4 โซน บริเวณศูนย์บริการน้ำตกกองแก้ว บริเวณบนเขา บริเวณอาคารสุรสวัสดิ์ – ค่ายเยาวชน และบริเวณบ้านพักธรรมชาติ รวมทั้งสถานที่กางเต็นท์ มี 2 แห่ง คือสถานที่กางเต็นท์ลำตะคอง สามารถรับนักท่องเที่ยวได้ 600 คน และสถานที่กางเต็นท์ผากล้วยไม้ สามารถรับนักท่องเที่ยวได้ 800 คน และมีร้านอาหาร ห้องน้ำ – ห้องสุขาไว้บริการ สำหรับศูนย์บริการนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมบรรยายสไลด์มัลติวิชชั่นไว้บริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

3.6 อุทยานแห่งชาติกุยบุรี

อุทยานแห่งชาติกุยบุรี มีพื้นที่ครอบคลุมในท้องที่อำเภอปราณบุรี อำเภอสามร้อยยอด อำเภอกุยบุรี อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นป่าต้นน้ำลำธาร ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและมีคุณค่า เช่น พันธุ์ไม้ สัตว์ป่า ตลอดจนทิวทัศน์ที่สวยงาม เพื่อให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิม มิให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป เพื่อประโยชน์แก่การศึกษา และรื่นรมย์ของประชาชน มีเนื้อที่ 605,625 ไร่ หรือ 969 ตารางกิโลเมตร

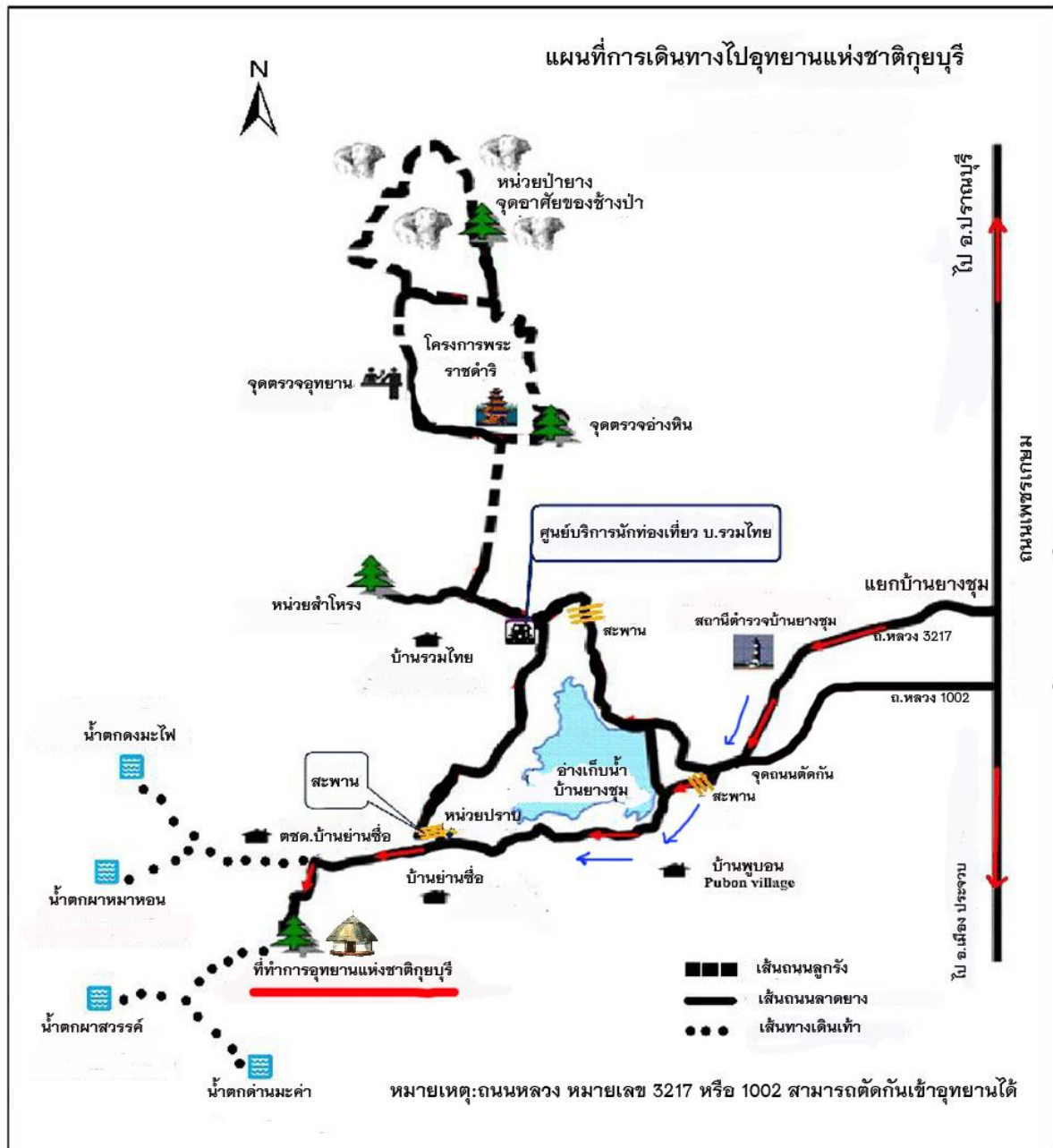
ความเป็นมาของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี

จากสถานการณ์ป่าไม้ในปัจจุบันพบว่า พื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายจนน่าวิตกว่าจะมีปริมาณไม่เพียงพอที่จะรักษาสภาพสมดุลธรรมชาติเอาไว้ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดกรณีอันน่าสลด หากไม่เร่งดำเนินการรักษาสภาพธรรมชาติเอาไว้ ดังนั้น กรมป่าไม้จึงมีคำสั่ง ที่ 475/2532 ลงวันที่ 22 มีนาคม 2532 ให้ นายจุมพล เจริญสุขพาณิชย์ เจ้าพนักงานป่าไม้ 4 กองอุทยานแห่งชาติไปดำเนินการสำรวจเบื้องต้นที่ป่าบริเวณวนอุทยานปราณบุรี และพื้นที่ใกล้เคียง เขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าคลองเก่า-คลองคอย และกรมป่าไม้มีคำสั่ง ที่ 1627/2532 ลงวันที่ 19 ตุลาคม 2532 ให้นายสรเพชร รากา เจ้าพนักงานป่าไม้ 5 กองอุทยานแห่งชาติ ไปดำเนินการสำรวจเพิ่มเติม เพื่อดำเนินการจัดตั้งพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติกุยบุรี ให้เป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 โดยให้ทำหน้าที่หัวหน้าอุทยานแห่งชาติกุยบุรี

ผลการสำรวจพบว่า สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน เป็นป่าผืนใหญ่อยู่ทางทิศตะวันตกติดต่อกับชายแดนพม่า เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาตะนาวศรี ประกอบด้วยป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ หนาแน่นด้วยพันธุ์ไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจมากมาย เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด ซึ่งราษฎรได้บุกรุกพื้นที่ใช้ในการเพาะปลูก ส่วนใหญ่ทำไร่สับปะรด และเป็นที่อยู่อาศัย ตามหนังสือรายงานผลการสำรวจที่ กษ 0713(กร)/19 ลงวันที่ 29 มกราคม 2536 กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ จึงได้เสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติซึ่งมีมติในการประชุมครั้งที่ 2/2537 เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2537 สมควรกำหนดพื้นที่ป่ากุยบุรีให้เป็นอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้จึงได้ดำเนินการเพิกถอนป่ากุยบุรี และดำเนินการประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แล้ว ประกอบด้วยพื้นที่ทั้งหมด 605,625 ไร่ โดยได้ตราพระราชกฤษฎีกากำหนดที่ดินป่ากุยบุรี ในท้องที่ตำบลเขาจ้าว อำเภอปราณบุรี ตำบลศิลาสัย ตำบลศาลาล้อย ตำบลไร่เก่า ตำบลไร่ใหม่ อำเภอสามร้อยยอด ตำบลหาดขาม ตำบลสามกระหาย ตำบลกุยบุรี อำเภอกุยบุรี และตำบลบ่อนอก ตำบลอ่าวน้อย ตำบลเกาะหลัก ตำบลคลองวาฬ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 20ก วันที่ 25 มีนาคม 2542 นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 90 ของประเทศไทย ด้วยขนาดพื้นที่ 605,625.00 ไร่

หน่วยงานในพื้นที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี

อุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีหน่วยงานในพื้นที่ ประกอบด้วยหน่วยพิทักษ์อุทยานฯที่ กร.1 ป่ายาง หน่วยพิทักษ์อุทยานฯที่ กร.2 (ลำโหร่ง) หน่วยพิทักษ์อุทยานฯที่ กร.3 (ด่านสิงขร) หน่วยพิทักษ์อุทยานฯที่ กร.4 (หุบมะขาง) หน่วยพิทักษ์อุทยานฯที่ กร.5 (เข็ดกา) จุดตรวจห้วยลึก ด้านตรวจอ่างหิน ด้านตรวจหุบตะเคียน และที่ทำการอุทยานแห่งชาติกุยบุรี

ลักษณะภูมิประเทศของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี

พื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน มีความลาดชันของพื้นที่จากด้านทิศตะวันตกสู่ทิศตะวันออก และมีแนวเขาขวางตัวในทิศเหนือ-ใต้ เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาตะนาวศรี อันเป็นเทือกเขาซึ่งกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยและเมียนมาร์ ซึ่งมีสภาพพื้นที่ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

- 1) แบบลูกคลื่นลอนชันถึงเนินเขา มีความลาดชันประมาณ 80 - 100 เมตร พื้นที่ส่วนใหญ่จะถูกบุกรุกแผ้วถางทำไร่สับปะรด อ้อย ผักต่างๆ
- 2) พื้นที่แบบภูเขา ประกอบด้วยภูเขาแบบสูงชัน และยังคงมีสภาพป่าธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ เป็นต้นป่าน้ำลำธาร ความลาดชันมากกว่า 35 เมตร และอยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 750 เมตร ขึ้นไป

ลักษณะภูมิอากาศของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี

อุทยานแห่งชาติกุยบุรี มีภูมิอากาศจัดอยู่ในประเทศฝนเมืองร้อน เฉพาะฤดู (Tropical Savannah Climate) กล่าวคือ อุณหภูมิจะสูงตลอดทั้งปี และมีช่วงแล้งที่เห็นได้ชัดในรอบปี ทั้งนี้ตามระบบการจำแนกทางภูมิศาสตร์ ลักษณะข้างต้นเป็นภูมิอากาศแบบกึ่งชื้นแล้ง โดยมีช่วงกลางวันยาวในฤดูร้อน และกลางวันสั้นในฤดูหนาว จะมีช่วงที่มีน้ำมากเกินเพียงพอเป็นระยะเวลาสั้นๆ หรือไม่มีเลย มีฤดูใหญ่อยู่ 3 ฤดู คือ ฤดูฝนจะเริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม จนถึงกลางเดือนพฤศจิกายน เป็นระยะเวลาประมาณ 7 เดือน โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งลมนี้พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย โดยฝนจะหนักในเดือนพฤษภาคม แล้วฝนจะทิ้งช่วงในเดือนมิถุนายน และเดือนกรกฎาคม หลังจากนั้นฝนจะตกหนักในช่วงเดือนสิงหาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนธันวาคม ถึงปลายเดือนกุมภาพันธ์ ในระยะนี้จะเป็นมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งลมนี้จะพัดมาจากบริเวณความกดอากาศสูงในทะเลจีนใต้ซึ่งจะพัดเอาความร้อนขึ้นมาและฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ ถึงกลางเดือนพฤษภาคม โดยระยะนี้เป็น ช่วงรอยต่อของฤดูลมมรสุมหลังจากสิ้นสุดฤดูลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือแล้ว อากาศจะเริ่มร้อน และมีอากาศร้อนที่สุดในเดือนเมษายน แต่ไม่ร้อนมากนักเนื่องจากภูมิประเทศเป็นคาบสมุทรอยู่ใกล้ทะเล กระแสลมและไอน้ำจากทะเลทำให้อากาศคลายร้อนลงไปมาก

พืชพรรณและสัตว์ป่าในอุทยานแห่งชาติกุยบุรี

สภาพป่าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี แบ่งสภาพป่าออกเป็น 3 ประเภท

1. ป่าไม่ผลัดใบ (Evergreen forest) ส่วนใหญ่มีการกระจายบริเวณทางทิศตะวันตกของพื้นที่ โดยเฉพาะในส่วนที่ติดกับประเทศเมียนมาร์ จำแนกได้ดังนี้

- 1.1) ป่าดงดิบเขา (Hill evergreen forest) พบบนยอดเขาทางฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือของพื้นที่ที่ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ตั้งแต่ 960 เมตรขึ้นไป (ร้อยละ 0.004 ของพื้นที่) สังคมพืชที่พบมีอาณาบริเวณค่อนข้างแคบมีสภาพป่าดงดิบไม่แคระแกร็น เนื่องจากอิทธิพลของลมและสั่นไหวที่มีระดับดินต่ำ พืชพรรณที่สำรวจพบ ได้แก่ ทะโล้ หว่าเขา ก่อ ประดู่หิน ปุดเขย่ง นมสวรรค์ ในขณะที่ตามลำต้นของไม้ยืนต้นมี มอสและเฟิร์น เกาะอยู่อย่างหนาแน่น

1.2) ป่าดงดิบชื้น (Tropical moist evergreen forest) พบตามพื้นที่บนภูเขาสูงทางทิศตะวันตก โดยส่วนใหญ่พบในระดับความสูงจากน้ำทะเลปานกลางตั้งแต่ 500-990 เมตร (ร้อยละ 14.10 ของพื้นที่) นอกจากนั้น ยังพบตามบริเวณที่มีความชื้นในดินสูง หรือตามลำธารที่มีน้ำไหลตลอดปีที่เราเรียกว่า ป่าริมห้วย สังคมพืชที่พบ มีโครงสร้างสังคมพืชที่แน่นทึบหลายชั้นเรือนยอดและหลายขนาดขึ้นรวมกัน เช่น ไข่เหี้ยว ยาง กล่อง สะเดาช้าง ปออีเก้ง ยางโพน ไม้ในระดับรองลงมา เช่น ตาเสือ ยมหอม เลือดควาย เงาะป่า สาย ทองผ้า กระดุกไก่ เนียง กระท้อนป่า น่องขาว ยางน่อง ไม้พื้นล่างที่พบ เช่น ไม้ในวงศ์ปาล์ม จำพวกหวาย เฟิร์น พืชในวงศ์ชิงช้า

1.3) ป่าดงดิบชื้นกึ่งดิบแล้งหรือป่าดงดิบแล้งระดับสูง (Semi-evergreen forest) ส่วนใหญ่จะพบที่ระดับความสูงประมาณ 400-900 เมตร (ร้อยละ 22.12 ของพื้นที่) บริเวณแนวสันเขาที่เป็นเขตชายแดนระหว่าง ประเทศไทยและเมียนมาร์ขึ้นมา และเมื่อสูงขึ้นมาทางตอนกลางและตอนเหนือของพื้นที่จะพบเป็นบริเวณที่กว้างขึ้นสังคมพืชที่พบจำแนกได้ 3-4 ชั้นเรือนยอด ชั้นความสูงประมาณ 30-35 เมตร พันธุ์ไม้ที่พบ เช่น สะตอป่า เม่าเหล็ก ยางปาย ยางกล่อง เหยียง หัวกา ค้อ ชั้นเรือนยอดรองลงมา เช่น จำปีป่า ตาเสือ หว่า เลือดม้า มะม่วงป่า เปล้าน้อย มะปริง ลิ้นจี่ป่า มะไฟป่า เงาะป่า อ้ายบัว เนียง เป็นต้น ไม้พื้นล่างที่พบ เช่น จำพวกเฟิร์นทั้งชนิดที่อาศัยอยู่บนดินและชนิดที่เกาะอิงอาศัยบน คาคบไม้ใหญ่ และบัวผุด

1.4) ป่าดงดิบแล้งระดับกลาง (Middle dry evergreen forest) พบขึ้นปกคลุมพื้นที่บริเวณทิศตะวันออกไปทางตอนกลางจนถึงแนวสันแดนต่อเขตประเทศ เมียนมาร์ ตั้งแต่ความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 350-650 เมตร (ร้อยละ 24.40 ของพื้นที่) โดยมักเชื่อมต่อกับป่าดงดิบชื้นกึ่งดิบแล้งและป่าดงดิบแล้งระดับต่ำ สังคมพืชที่พบระดับเรือนยอดชั้นบน ความสูงประมาณ 20-25 เมตร เช่น สมพง มะกอกป่า ทองหลางป่า จันทน์หอม ยางน่องและดังดาบอด ชั้นเรือนยอดรอง สูงประมาณ 10-15 เมตร เช่น ทะลายเขา เฌียงพ้านางแอ พญารากดำ อีโด้ มหาพรหม กลาย กระเบาหลัก และแก้ว ชั้นเรือนยอดที่สาม เช่น จำพวกหนามเล็บเหยี่ยว คัดเค้า กระเบียนและผื่นต้น ส่วนไม้พื้นล่าง เช่น จังไทย เฟิร์นราชีนิ เปล้าเงิน รางแดง ช้องระอา และพญาเท้าเอว เป็นต้น

1.5) ป่าดงดิบแล้งระดับต่ำ (Lower dry evergreen forest) พบทางด้านตะวันออกของพื้นที่ในระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 100-400 เมตร (ร้อยละ 29.27 ของพื้นที่) สังคมพืชที่พบมีเอกลักษณ์โดดเด่นพบได้เฉพาะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และเพชรบุรีเท่านั้น จุดสูงสุดของสังคมพืชจะพบต้นข่อยหนาม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางมากกว่า 30 เซนติเมตร และมีจันทน์หอม ผืนแดงหรือกระโดงแดง มหาพรหม ตะแบก เอื้องเสือปลา หวายแดงประจวบ

1.6) ป่าดงดิบแล้งผสมเบญจพรรณ (Dry evergreen forest mixed with deciduous forest) พบกระจายทางด้านตะวันออกของพื้นที่ โดยเฉพาะบริเวณที่อยู่ใกล้กับพื้นที่เกษตรกรรม และมักพบตามสันเขาและไหล่เขา (ร้อยละ 3.31 ของพื้นที่) สังคมพืชที่พบ ได้แก่ พลอง ผื่นต้น มะกล่ำต้น ขี้ยาย กระเบาหลัก และเปล้าใหญ่

2. ป่าประเภทผลัดใบ (Deciduous forest) พบกระจายเพียงเล็กน้อย ในพื้นที่ตอนล่างและตอนบน จำแนกได้เพียงชนิดเดียวคือ ป่าผสมผลัดหรือป่าเบญจพรรณ (Mixed deciduous forest) พบกระจายตามไหล่เขาทางทิศตะวันออกตอนล่างของพื้นที่ ใกล้กับวนอุทยานเขาหินเทิน ที่ระดับความสูงประมาณ 250-300 เมตร (ร้อยละ 0.58 ของพื้นที่) ไม้เรือนยอดบน ที่พบ เช่น ประดู่ป่า จั้วป่า สวอง ไม้เรือนยอดรอง เช่น มะกอกป่า สามพันตา กระพี้จั่น มะเกลือ ไม้พื้นล่าง เช่น ไม้รวก ไม้ป่าและไม้ซาง

3. พื้นที่ป่าประเภทอื่น ๆ

พื้นที่ป่าประเภทอื่น ๆ บางบริเวณมีการปล่อยให้ป่าฟื้นตัวเองตามธรรมชาติ มีพันธุ์ไม้จำพวก ข่อย หนาม มะกา จำพวกเถาวัลย์ ในขณะที่บางบริเวณมีการจัดการให้เป็นแปลงหญ้าสำหรับสัตว์ป่าและมีการกำจัดวัชพืชออกไป เช่น สาบเสือ ผกากรอง แมงลักผี และไมยราบ

3.1) ไร่ร้าง (Old clearing area) ร้อยละ 0.10 ของพื้นที่ ส่วนใหญ่ปกคลุมไปด้วยวัชพืชบางชนิด และในส่วนของไร่ร้างที่เกิดจากการอพยพหมู่บ้านออกจากพื้นที่จะมีสภาพผสมระหว่างพืชเกษตรและพันธุ์ไม้ป่าที่เริ่มเข้ามาทดแทน เช่น ข่อย ข้าวไหม้ พนมสวรรค์ คำแสด เฌียงพ้านางแอ มะเดื่อ ไม้ฉาก เปล้าใหญ่ เป็นต้น

3.2) ป่าไผ่ (Bamboo forest) พบในป่าดงดิบชื้นและป่าดงดิบชื้นผสมดิบแล้ง ที่ระดับความสูงประมาณ 200-800 เมตร (พบร้อยละ 0.18 ของพื้นที่) ส่วนใหญ่ปกคลุมไปด้วยไผ่ฉาก และมีบ้างที่เป็นไผ่ดำ ส่วนที่ระดับความสูงประมาณ 300 เมตร จะพบไผ่ซาง และไผ่รวก

นอกจากป่าที่สำคัญแล้ว ภายในอุทยานแห่งชาติกุยบุรียังมีพรรณไม้ที่สำคัญ เช่น ไม้จันทน์หอม ซึ่งเป็นไม้มีค่าและหายากจัดเป็นไม้มงคลชั้นสูงใช้ในพระราชประเพณี เนื้อไม้ที่มีกลิ่นหอมสามารถนำมากลั่นเป็นน้ำหอม ใช้ทำเครื่องหอม รูปหอม ตลอดจนเป็นยาสมุนไพรได้อีกด้วย ต้นตะเคียนทอง และต้นมหาพรหม เป็นต้น

พืชพรรณและสัตว์ป่าในอุทยานแห่งชาติกุยบุรี

อุทยานแห่งชาติกุยบุรี เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งรวบรวมความหลากหลายของสัตว์ป่าที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ด้วยความหลากหลายของระบบนิเวศส่งผลให้ประชากรของสัตว์ป่ามีความสำคัญต่อระบบนิเวศหลายชนิด ดังนี้ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ได้แก่ ช้างป่า วัวแดง กระทิง เลียงผา เก้งหม้อ เก้ง เสือโคร่ง เสือดาว หมีควาย ค่างแว่น และชะนีธรรมดา รวมทั้งนกประเภทต่างๆ เช่น นก ไก่ นกกางเขน นกแก๊ก นกเงือกกรามช้าง นกเงือกสีน้ำตาล นกขุนทอง นกกระยางหัวขวาน นกกางเขนดง นกเขียวคราม ไก่ฟ้าหน้าเขียว ไก่ป่าตุ้มหูแดง ผีเสื้อที่พบในเขตอุทยานแห่งชาติกุยบุรี มีอยู่หลายชนิด ได้แก่ ผีเสื้อถุงทองปากซีด ผีเสื้อหางติ่งสะพายเขียว ผีเสื้อหางติ่งนางระเวง ผีเสื้อหางมังกรเขียว ช้างป่ากุยบุรีซึ่งภายในอุทยานแห่งชาติกุยบุรี มีประชากรช้างป่าไม่น้อยกว่า 250 ตัว พบบริเวณตอนกลางโดยรอบพื้นที่ ที่ทำการอุทยานแห่งชาติกุยบุรี บ้านย่านซื่อ บ้านพุบอน ประมาณ 20 - 30 ตัว พบช้างป่าแยกหากินเป็นฝูงเล็ก หรือหากินลำพังตัวเดียวในป่าลึกตอนกลางของอุทยานแห่งชาติ- กุยบุรี ประมาณ 5 - 10 ตัว พบบริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติกุยบุรี ที่ กร. 1 ป่ายาง และพื้นที่โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรี อันเนื่องมาจากพระราชดำริ พบช้างป่ารวมฝูงทั้งฝูงขนาดใหญ่ และ

ขนาดเล็ก ประมาณ 200 ตัว และพบลูกช้างเกิดใหม่จำนวนหลายตัว (ข้อมูลเดือน มกราคม 2556) นอกจากนี้ มีกระทิง ซึ่งพบว่ากระทิงจะออกมาหากินหญ้า และดินโป่ง โดยจะออกมาหากินหลังจากที่ช้างป่าออกมาหากิน ในบริเวณนั้นก่อน ซึ่งปัจจุบันมีกระทิงจำนวน 3ฝูง ฝูงใหญ่จำนวน 86 ตัว และ ฝูงเล็กฝูงละประมาณ 30 กว่าตัวและพบว่ามีลูกกระทิงหลายตัว แสดงว่ามีการเจริญพันธุ์อย่างมาก คาดว่า มีกระทิงไม่น้อยกว่า 150 ตัว วัวแดงสำรวจพบ จำนวน 4 ตัว โดยเป็นเพศผู้ จำนวน 3 ตัว และเพศเมีย จำนวน 1 ตัว โดยพบว่าอาศัยรวมอยู่ในฝูงกระทิง และเสือโคร่งจำนวนเสือโคร่งในผืนป่ากุยบุรี เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มป่าแก่งกระจาน มีความสำคัญเป็นอันดับ 2 ของประเทศไทย และมีความสำคัญเป็นอันดับ 4 ของโลก จากการสำรวจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549-ปัจจุบัน พบเสือโคร่งในพื้นที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี จำนวน 9 ตัว

สถานที่ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอุทยานแห่งชาติกุยบุรี

จุดชมช้างป่า ที่บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ กร. 1 ป่ายาง ม.7 บ้านรวมไทย ต.หาดขาม อ. กุยบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการชมช้างป่า เวลา 15.00-18.00 น. จุดชมกระทิง บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ที่ กร.1 ป่ายาง เส้นทางศึกษาต่อไม้จันทน์หอม มีระยะทางประมาณ 300 เมตร ใช้เวลาเดิน ประมาณครึ่งชั่วโมง เพื่อศึกษาไม้จันทน์หอม ที่นำไปใช้ในการจัดสร้างพระโกศ ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

กิจกรรมชมช้างป่า กระทิง วัวแดง ดูนก เดินศึกษาธรรมชาติ สร้างฝายชะลอน้ำ และการสร้างโป่งอาหารให้สัตว์ป่า และสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอุทยานแห่งชาติกุยบุรีประกอบด้วยที่พัก สถานที่กางเต็นท์ ร้านอาหาร ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และห้องน้ำ

4. ปัญหาในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติและพื้นที่ใกล้เคียง

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้มีส่วนได้เสียประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา อุทยานแห่งชาติ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้บริหาร/เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติและพื้นที่ใกล้เคียง รวมทั้งชุมชนบริเวณแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีประเด็นที่หลากหลาย และหลายปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นปัญหาเดิมๆ ที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและต่อเนื่อง สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. ปัญหาด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.1 ปัญหาด้านจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติมีความเปราะบาง

พื้นที่สำหรับการศึกษา ทุกแห่งเป็นพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติที่น่าสนใจทุกแห่ง แต่ละแห่งมีลักษณะซึ่งเป็นจุดเด่นเฉพาะ สำหรับสิ่งที่เป็นปัญหาด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติทุกแห่งมีลักษณะใกล้เคียงกัน โดยเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทุกแห่งที่เป็นพื้นที่การวิจัย กล่าวถึง

ความหน้าที่หลักของอุทยานซึ่งเน้นการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเป็นวัตถุประสงค์รอง และเน้นการอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นวัตถุประสงค์หลัก ดังนั้น พื้นที่ภายในอุทยานแห่งชาติและบริเวณใกล้เคียงส่วนใหญ่จึงเป็นพื้นที่เปราะบาง ซึ่งต้องการอนุรักษ์ และดูแลเอาใจใส่อย่างระมัดระวัง แต่การท่องเที่ยวมีการรุกรานพื้นที่ในลักษณะต่างๆ และหากการละเลย ในอนาคตอาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติ ซึ่งพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้แต่ละแห่งจะมีระเบียบ มาตรการ และแนวปฏิบัติ เพื่อป้องกันผลกระทบอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เกิดมาตรการอย่างจริงจัง เช่น การกำหนดเวลาในการปิดพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละปี เพื่อให้ธรรมชาติได้มีการฟื้นฟูและป้องกันผลกระทบของการท่องเที่ยวที่จะเกิดกับระบบนิเวศของพืชพรรณและสัตว์ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติ การกำหนดเวลาให้นักท่องเที่ยวเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละวัน และการกำหนดพื้นที่ในการทำกิจกรรมของนักท่องเที่ยว เป็นต้น จากผลการดำเนินงานดังกล่าวพบว่าช่วยให้ระบบนิเวศภายในเขตอุทยานแห่งชาติได้รับการฟื้นฟูและลดการเสื่อมโทรมของธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม พบว่ายังมีนักท่องเที่ยวบางส่วนขาดการศึกษาข้อมูลล่วงหน้าก่อนเดินทางท่องเที่ยว ดังนั้น จึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสำคัญบางแห่งได้ เช่น กิ่วแม่ปาน ภายในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ และเส้นทางบริเวณด่านสามยอด บ้านกร่างแคมป์ และเขาพะเนินทุ่ง ภายในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เป็นต้น

1.2 ปัญหาด้านความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติลดลง

เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับความนิยมสูงขึ้น แต่นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะคนไทยมีไม่มากนักที่มีลักษณะเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง และส่วนใหญ่ยังขาดความสนใจในการเรียนรู้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม เมื่อเปรียบเทียบกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ อย่างไรก็ตามจากสภาพของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมส่งผลให้ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติภายในอุทยานแห่งชาติส่วนใหญ่ลดลง มีเพียงบางพื้นที่ที่สามารถฟื้นฟูปริมาณพืชพรรณและสัตว์ป่าไว้ แต่โดยภาพรวมความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติและลดจำนวนลงตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ดังนั้น สรุปปัญหาด้านความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติเกิดจากสาเหตุสำคัญ คือ 1) ปัญหาด้านภัยทางธรรมชาติ เช่น การขาดแหล่งน้ำของสัตว์ป่าในฤดูแล้ง และไฟป่า และ 2) ปัญหาผลกระทบจากท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม และพันธุ์พืชและสัตว์นานาชนิด โดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และอุทยานแห่งชาติเขาสก เป็นพื้นที่ที่จัดว่ามีชื่อเสียงอันดับต้นๆ ของประเทศไทย จึงมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ดังนั้น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ที่มีความเปราะบางย่อมก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมตามธรรมชาติและส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติกิ่วแม่ปานที่ต้องมีการปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเปิดโอกาสให้ป่ามีโอกาสรื้อฟื้นตัวตามธรรมชาติ และการรบกวนของนักท่องเที่ยวต่อสัตว์ประเภทต่างๆ โดยเฉพาะสัตว์ป่าที่หายาก เช่น สมเสร็จ เลียงผา กระต๊อ และช้าง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังอาจเกิดปัญหาจากการขาดจิตสำนึกของผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริการการท่องเที่ยว เช่น ผู้ประกอบการที่ขาดความรับผิดชอบต่อคุณภาพการบริการต่อลูกค้า พนักงานขับเรือที่ขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีการทิ้งสมอโดยไม่กระทำในพื้นที่ที่ทางอุทยานแห่งชาติ

กำหนด ส่งผลกระทบต่อปะการังซึ่งเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม และเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ยากจะฟื้นคืนสู่สภาพที่สวยงามดังเดิมได้หากถูกทำลายไป นอกจากนี้ พนักงานของสถานประกอบการบางแห่งทิ้งขยะในที่สาธารณะโดยปราศจากการปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ บางครั้งเจ้าหน้าที่ขาดการกวดขันและควบคุมกฎระเบียบอย่างเข้มงวด ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นประเด็นที่จะก่อให้เกิดปัญหาเรื้อรังและสะสมจนกลายเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติถูกทำลายและเสื่อมโทรมจนเกินการแก้ไขได้ทันทั่วถึง และอาจก่อให้เกิดการเสียชื่อเสียงต่อแหล่งท่องเที่ยวไทย ซึ่งเคยมีชื่อเสียงด้านธรรมชาติที่สวยงามแห่งหนึ่งในโลก

1.3 ปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมท้องถิ่นในแหล่งธรรมชาติ

จากการสำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา อุทยานแห่งชาติหลายแห่งมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวมากขึ้น อย่างไรก็ตามด้วยสภาพแวดล้อมที่มีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนพื้นเมืองและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีทั้งการพัฒนาในด้านที่ดีขึ้น เช่น การส่งเสริมให้หญิงสาวมอแกนสวมเสื้อให้มิดชิดขึ้น อย่างไรก็ตามผลกระทบจากการท่องเที่ยวอาจส่งผลต่ออัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เลือนหายไป เมื่อเยาวชนต้องการมีวิถีชีวิตเลียนแบบนักท่องเที่ยวหรือสังคมภายนอกมากขึ้น

1.4 ปัญหาด้านความปลอดภัยของการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติบางแห่ง

ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติซึ่งเป็นพื้นที่ในการศึกษามีเกิดขึ้นบ้าง ซึ่งอาจเป็นอุบัติเหตุ ภัยทางธรรมชาติ ความละเลยของเจ้าหน้าที่และผู้ประกอบการ รวมทั้งการขาดความเชื่อฟังจากเจ้าหน้าที่หรือมัคคุเทศก์ เช่น การหลงป่า การถูกสัตว์ป่าทำร้าย เป็นต้น นอกจากนี้ยังอาจมีสาเหตุอื่น อาทิ โรคระบาดซึ่งส่งผลให้สัตว์ป่าตายไป แต่โรคดังกล่าวมิได้ส่งผลกระทบต่อนักท่องเที่ยว ความปลอดภัยอันเนื่องมาจากภัยทางธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ซึ่งมีฝนตกค่อนข้างมาก คือ 8 เดือนในระยะเวลาหนึ่งปี อุทยานได้มีการจัดระบบเตือนภัย หากเกิดน้ำท่วมหรือน้ำหลากฉับพลัน การจัดชุดกู้ภัยหากเกิดเหตุฉุกเฉิน รวมทั้งการควบคุมดูแลมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยในร้านอาหาร และระบบการกำจัดน้ำเสียอย่างเป็นระบบ รวมทั้ง ผู้ให้สัมภาษณ์จากส่วนกลางมีการตั้งประเด็นถึงความไม่ปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากป้ายบอกทางที่ไม่ชัดเจน เก่าและไม่มีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัย รวมถึงป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อชี้แจงแก่นักท่องเที่ยว

2. ปัญหาด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

2.1 ปัญหาด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนขาดประสิทธิภาพ

การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งดูแลโดยอุทยานแห่งชาติ พบว่าเจ้าหน้าที่อุทยานทุกแห่งตระหนักถึงบทบาททางการท่องเที่ยว แต่เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของอุทยานไม่ใช่การพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนั้น การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ในแหล่งท่องเที่ยวจึงไม่

สามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ปัญหานี้ยังเนื่องมาจากการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยวอาจเกิดมาจากการขาดแคลนทั้งงบประมาณและบุคลากร ซึ่งการขาดประสิทธิภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทอุทยานแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่กล่าวถึงประเด็นการจ่ายค่าธรรมเนียมเข้าอุทยานแห่งชาติบางแห่งเก็บไม่เต็มราคา ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ปรากฏเป็นข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันในช่วงการศึกษาวิจัยชิ้นนี้ พบว่าตัวเลขการนำส่งรายได้มีปัญหาที่มีความผิดปกติ จึงมีการเข้มงวดและกวดขันการเก็บค่าธรรมเนียมอุทยานแห่งชาติแล้ว และจากมาตรการดังกล่าวส่งผลให้รายได้ของอุทยานแห่งชาติบางแห่งเก็บได้สูงขึ้นกว่าเดิมหลายเท่าตัว ซึ่งการจัดเก็บได้ต่ำกว่าที่ควรจำเป็นต้องมีการทบทวนอัตราค่าธรรมเนียมให้เหมาะสม และการจัดการตัวสำหรับเข้าอุทยานแห่งชาติให้เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว (ข่าวไทยพีบีเอส 2559) ปัญหาดังกล่าวล้วนส่งผลกระทบต่องบประมาณที่ได้รับและการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ เนื่องจากโดยทั่วไปเมื่ออุทยานแต่ละแห่งมีการจัดเก็บรายได้แล้ว จะนำส่งไปยังกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จากนั้นกรมฯ จะส่งรายได้ของอุทยานแห่งชาติที่ได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมกลับคืนมายังอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่ง ร้อยละ 20 จากเงินรายได้ ซึ่งเป็นงบประมาณที่อุทยานฯ สามารถนำมาบริหารจัดการและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำหรับงบประมาณด้านสิ่งก่อสร้างที่ต้องใช้งบประมาณสูงจำเป็นต้องขออนุมัติจากส่วนกลาง ขณะที่สิ่งก่อสร้างภายในอุทยานแห่งชาติจำเป็นต้องมีการวางแผนที่ชัดเจนและคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการที่อุทยานฯ ไม่สามารถดำเนินการได้ อย่างไรก็ตาม หัวหน้าอุทยานแห่งชาติบางแห่งกล่าวถึงประเด็นที่จะอนุญาตให้ภาคเอกชนรับช่วงไปบริหารจัดการ แต่ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่แน่ใจว่าจะเกิดผลดีหรือผลเสียมากกว่ากัน เพราะจากสิ่งที่เกิดมาในโครงการอื่นของหน่วยงานภาครัฐ บางครั้งรัฐบาลไม่สามารถควบคุมการดำเนินการของภาคเอกชนได้ จึงทำให้กระบวนการนี้ยังไม่ได้การพัฒนาต่อไป อย่างไรก็ตามอุทยานฯ บางแห่งมีการเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนในการจัดการบ้าง และหากภาคเอกชนสามารถดำเนินการได้มีประสิทธิภาพ อนาคตจะมีการส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการเพิ่มขึ้น

2.2 ปัญหาด้านความไม่สะดวกในการเดินทางเข้าแหล่งท่องเที่ยว

เนื่องจากอุทยานแห่งชาติบางแห่งตั้งอยู่ห่างไกลจากถนนเส้นทางสายหลัก ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าถึงได้ลำบาก หรือจำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในการเดินทาง นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ปัญหาจำนวนนักท่องเที่ยวที่เกินขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (Carrying Capacity: CC) พบว่าอุทยานฯ ยังไม่สามารถควบคุมให้มีประสิทธิภาพได้ เนื่องจากส่วนใหญ่คนไทยนิยมมาเที่ยวในอุทยานแห่งชาติที่มีชื่อเสียงในช่วงเทศกาล โดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ซึ่งเป็นอุทยานแห่งชาติขนาดใหญ่และมีพื้นที่ซึ่งมีถนนสายหลักสำหรับผู้เดินทางสัญจรเพื่อผ่านไปจังหวัดอื่นได้ การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้เดินทางในเส้นทางดังกล่าวจึงไม่สามารถกระทำได้ จึงทำให้ในช่วงเวลาดังกล่าวเกิดความแออัดในหลายพื้นที่ รถติด และจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากเกินไป โดยเฉพาะช่วงปีใหม่นักท่องเที่ยวขึ้นดอยอินทนนท์ถึงวันละ 10,000 คน ซึ่งเมื่อถึงช่วงเวลาวันหยุดยาวหรือฤดูการท่องเที่ยว จะมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในเขตอุทยานเป็นจำนวนมาก และขณะนี้ยังเป็นปัญหาที่อุทยานแห่งชาติยังไม่สามารถจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2.3 ปัญหาด้านการจัดการบริการนักท่องเที่ยวไม่เพียงพอและยังไม่ได้มาตรฐาน

การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว เกิดเช่นเดียวกับปัญหาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยาน ถึงแม้ว่าพื้นที่ภายในอุทยานแห่งชาติส่วนใหญ่มีการจัดการด้านระบบเตือนภัย ระบบรักษาความปลอดภัย และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขโรค การจัดการสิ่งก่อสร้างให้เหมาะสมและกลมกลืนกับพื้นที่ การจัดการด้านพลังงาน และระบบการกำจัดของเสีย ทั้งนี้ปัญหาในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทอุทยานแห่งชาติ อาจเกิดจากนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรทั้งด้านปริมาณและคุณภาพเป็นปัจจัยสำคัญทำให้มาตรฐานการบริการนักท่องเที่ยวภายในอุทยานไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้ที่พักภายในอุทยานไม่ได้รับการซ่อมแซม และปรับปรุงเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ร้านอาหารยังไม่ได้รับมาตรฐานตามโครงการอาหารสะอาด รสชาติอร่อย (Clean Food Good Taste) รวมทั้งที่พักประเภทโฮมสเตย์โดยรอบอุทยานแห่งชาติซึ่งเป็นพื้นที่ในการศึกษา ยังไม่ได้รับมาตรฐานรับรองจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา อย่างไรก็ตาม โดยรอบอุทยานแห่งชาติ บางแห่ง เช่น อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และอุทยานแห่งชาติเขาสก/เขื่อนรัชชประภา มีการให้บริการที่พักประเภทรีสอร์ตเป็นจำนวนมาก ทำให้นักท่องเที่ยวไม่มีความต้องการเข้าพักค้างในที่พักของอุทยานแห่งชาติ

2.4 ปัญหาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวขาดความหลากหลาย

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติซึ่งเป็นพื้นที่ในการศึกษาค้นคว้า พบว่ากิจกรรมส่วนใหญ่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ไม่ขัดต่อกฎหมาย และส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยา ธรรมชาติที่ผู้จัดกิจกรรมปฏิบัติภายใต้ระเบียบและข้อบังคับของอุทยานแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม อุทยานแห่งชาติ ผู้ประกอบการ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในบางพื้นที่มองว่าควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว โดยอาจจัดกิจกรรมได้ทั้งภายในและโดยรอบอุทยานแห่งชาติ ที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้จากธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น

2.5 ปัญหาด้านการจัดการการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวขาดความสมบูรณ์และความต่อเนื่อง

การติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว พบว่าอุทยานแห่งชาติในพื้นที่ศึกษาทุกแห่งมีการติดตามและประเมินผลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวในรูปแบบของการประชุมภายใน และข้อจำกัดด้านงบประมาณ และบุคลากรทำให้อุทยานแห่งชาติยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้พบว่าพื้นที่อุทยานแห่งชาติส่วนใหญ่ยังขาดการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในอนาคต นอกจากนี้ปัญหาด้านการจัดการการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวยังมีสาเหตุจากการจัดการด้านบุคลากร เนื่องจากอุทยานแห่งชาติทุกแห่งได้รับงบประมาณสนับสนุนและนโยบายจากส่วนกลางและจังหวัด ทำให้การปฏิบัติงานส่วนใหญ่อิงกับหน่วยงานอื่น และผู้ประกอบการท่องเที่ยวยังมีความเห็นว่าการปรับเปลี่ยนข้าราชการ อาทิ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติ ส่งผลต่อนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวซึ่งขาดความต่อเนื่อง และขาดการติดตามผลอย่างจริงจัง

3. ปัญหาด้านการจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

3.1 ปัญหาด้านศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวขาดการปรับปรุงให้ทันสมัย

อุทยานแห่งชาติซึ่งเป็นพื้นที่ในการวิจัยทุกแห่งศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการ แต่มีเพียงบางแห่ง เช่น อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ และอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ที่มีศูนย์บริการที่ชัดเจน และมีเจ้าหน้าที่ประจำ รวมทั้งสื่อที่มีความหลากหลายในการให้ข้อมูลและข่าวสารเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว ช่วงก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ (อุทยานแห่งชาติเขาสกกำลังดำเนินการก่อสร้างในช่วงการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการวิจัย) ขณะที่อุทยานแห่งชาติอื่นยังขาดข้อมูลข่าวสารที่น่าสนใจและขาดข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน และสื่อในภาษาต่างประเทศ ปัญหาด้านข้อมูลหรือการสื่อความหมาย อาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว อาทิ การปฏิบัติตามกฎระเบียบของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในอุทยานเป็นจำนวนมาก โดยเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ได้กล่าวถึงปัญหาช่วงเทศกาลที่มีวันหยุดติดต่อกันหลายวัน และฤดูท่องเที่ยวว่าเป็นช่วงเวลาที่ทำให้ปัญหาของการจัดการการท่องเที่ยว เนื่องจากไม่สามารถจำกัดจำนวนของนักท่องเที่ยวได้ ปัญหาที่นักท่องเที่ยวไม่ปฏิบัติตามระเบียบของอุทยาน และนักท่องเที่ยวบางส่วนทิ้งขยะไม่เป็นที่และขาดจิตสำนึกในการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประกอบกับปัญหาด้านการขาดเจ้าหน้าที่ควบคุมและดูแลให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบ นอกจากนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกล่าวถึงประเด็นที่นักท่องเที่ยวไทยที่ไม่ใช่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งตระหนักถึงการอนุรักษ์และต้องการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรียนรู้ มักเสียงดัง และทิ้งขยะไม่เป็นที่ ซึ่งมักเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นกลุ่มใหญ่ หรือนักท่องเที่ยวชาวจีน ขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์จากกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชกล่าวถึงปริมาณการให้บริการของอุทยานแห่งชาติในต่างประเทศที่กำหนดให้นักท่องเที่ยวต้องได้รับการถ่ายทอดความรู้เพื่อแนะนำและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวเพื่อให้เหมาะสมขณะเข้าไปเที่ยวในบริเวณพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติ และกล่าวถึงระเบียบข้อบังคับในพื้นที่อุทยานแห่งชาติในต่างประเทศซึ่งมีบทลงโทษที่เข้มงวด อย่างไรก็ตามผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่กล่าวถึงปัญหาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีแนวโน้มในทิศทางที่ดีขึ้นตามลำดับ

ดังนั้นจะเห็นว่า ปัญหาด้านต่างๆ มีความเชื่อมโยงกัน เช่น ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างอุทยานแห่งชาติซึ่งมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อันทรงคุณค่าและมีความเปราะบาง ซึ่งควรได้รับการสงวนรักษา การขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง การขาดข้อมูลที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวอาจทำให้นักท่องเที่ยวขาดความเข้าใจในการปฏิบัติตนระหว่างท่องเที่ยวภายในเขตอุทยานแห่งชาติ โดยการขาดงบประมาณและจำนวนเจ้าหน้าที่ที่มีภาระหน้าที่หลักซึ่งไม่ใช่การพัฒนาการท่องเที่ยวยังส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติ ได้แก่ ขาดการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เช่น ห้องน้ำ และป้ายบอกทาง นอกจากนี้ปัญหาด้านงบประมาณและนโยบายที่ไม่แน่นอนยังส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานในภาพรวมของอุทยานแห่งชาติด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอีกด้วย เช่น การพัฒนาหรือการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และการสื่อความหมายเพื่อให้ความรู้และข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

3.2 ปัญหาด้านการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์

ในอดีตอุทยานแห่งชาติทุกแห่งมีปัญหาเรื่องขยะที่มีจำนวนมาก โดยเฉพาะช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเป็นจำนวนมาก คือ ช่วงเทศกาลที่มีวันหยุดยาวติดต่อกันหลายวัน มักเกิดปัญหาการทิ้งขยะ ซึ่งอุทยานแห่งชาติมีนโยบายการจัดการขยะด้วยวิธีต่างๆ เช่น การจัดถังขยะที่แยกประเภทขยะ และนโยบายการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ และสร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวนำขยะออกไปทิ้งนอกเขตอุทยานแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาขยะในแหล่งท่องเที่ยว และประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวงดใช้ภาชนะที่ทำมาจากโฟมและพลาสติก และกำหนดให้ร้านอาหารทุกร้านมีบ่อบำบัดน้ำเสีย เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งภายหลังการรณรงค์ เช่น การกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี การจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท และการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ อาทิ โครงการขยะคืนถิ่น เพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกและไม่ทิ้งขยะในแหล่งธรรมชาติ พบว่าในอุทยานแห่งชาติหลายแห่งมีจำนวนขยะที่ลดลง นอกจากนี้บางแห่งยังมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือในการนำขยะไปกำจัด จึงทำให้ลดปัญหาไปได้บ้าง อย่างไรก็ตามขั้นตอนก่อนที่หน่วยงานเหล่านี้จะดำเนินการเก็บขยะไปกำจัดอุทยานบางแห่งยังมีปัญหา อาทิ การค้นหาอาหารจากเศษขยะของสัตว์ชนิดต่าง ๆ ที่อยู่ภายในบริเวณอุทยานแห่งชาติ ส่วนด้านการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการประหยัดพลังงานและการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ และไฟฟ้าให้นักท่องเที่ยวทราบยังไม่มีอุทยานแห่งชาติใดดำเนินการ

3.3 ปัญหาด้านการขาดจิตสำนึกและขาดการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่

ปัญหาด้านการจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกล้วนเป็นปัญหาที่เชื่อมโยงกับปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งจากการสื่อความหมายจากเจ้าหน้าที่และป้ายสื่อความหมายควรได้รับการปรับปรุงให้น่าสนใจ ทันสมัย และสื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ เข้าใจ และตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติซึ่งเป็นพื้นที่การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีการอบรมและให้ความรู้แก่ผู้นำเที่ยว นักท่องเที่ยว รวมทั้งชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสมและงบประมาณ มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมดูนก การศึกษาพืชพันธุ์เป็นครั้งคราว มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของกรมอุทยานฯ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตามจากผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนพบว่ามัคคุเทศก์ปัจจุบันที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเฉพาะมีจำนวนไม่มากนัก เนื่องจากนักท่องเที่ยวชาวไทยยังไม่นิยมท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากนัก และนักท่องเที่ยวชาวจีนยังไม่นิยมเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากการท่องเที่ยวทางทะเล อย่างไรก็ตามในอนาคต

หากการท่องเที่ยวประเภทนี้ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวสองกลุ่มนี้มากขึ้น ควรมีการสนับสนุนการอบรมให้ความรู้แก่มัคคุเทศก์ ผู้นำเที่ยว และเจ้าหน้าที่ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องให้สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศ และการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น

3.4 ปัญหาด้านการขาดบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ที่ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน

ปัญหาด้านบุคลากรที่มีความรู้ระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ เพื่อให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนของอุทยานแห่งชาตินั้นมีปัญหาด้านด้านปริมาณ แต่ไม่ใช่ด้านคุณภาพ เนื่องจากบุคลากรและเจ้าหน้าที่ในอุทยานแห่งชาติซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัยนั้น มีผู้สำเร็จการศึกษาและที่มีความรู้ระดับสูงกว่าปริญญาตรีด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา และการอนุรักษ์ที่สามารถให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน แต่ด้วยบทบาทหลักของอุทยานแห่งชาติ การให้บริการด้านนี้จึงไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่อุทยานมีการประสานงานและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนบ้าง

4. ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

4.1 ปัญหาด้านชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวจำนวนน้อย

การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว พบว่าปัญหานี้ได้ถูกแก้ไขโดยอุทยานแห่งชาติทุกแห่งที่พยายามประสานความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามข้อสังเกตจากหน่วยงานภาครัฐ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และนักวิชาการยังมองว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนยังมีน้อย ขณะที่เจ้าหน้าที่อุทยานบางแห่งมองว่าชุมชนยังให้ความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวไม่มากนัก ยกเว้นเพียงผู้ประกอบการและผู้ที่มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยวเท่านั้น ส่วนใหญ่ไม่มีตัวแทนชุมชนในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนนั้น เป็นข้อจำกัดของอุทยานแห่งชาติ โดยเฉพาะการส่งเสริมด้านผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นและผู้สื่อความหมายซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชน ผู้ประกอบการจากส่วนกลางกล่าวถึงความสำคัญของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นว่า “Eco guide คือ หัวใจ จำเป็นต้องมี และต้องมีการสร้างคนในท้องถิ่น เพื่อมาให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว โดยอุทยานควรเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้” ซึ่งในกรณีนี้ ผู้วิจัยพบว่าในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีการส่งเสริมให้มีการอบรมและออกบัตรผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นให้กับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณอุทยาน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวสำคัญภายในบริเวณอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์จะมีมัคคุเทศก์เฉพาะถิ่นให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น กิ่วแม่ปาน กิ่วอ่างกา และบ้านแม่กลางหลวง อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์กล่าวถึงการจัดระเบียบและมาตรฐานของผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นที่เกิดได้จากชาวบ้านในชุมชนและนักท่องเที่ยว ที่ยังขาดการสื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากนักท่องเที่ยวบางคนไม่ติดต่อมาล่วงหน้า ขณะที่ชาวบ้านมีอาชีพหลักจึงไม่สามารถมาให้บริการได้ทันทีเมื่อนักท่องเที่ยวมาติดต่อแบบไม่ได้นัดหมาย หรือนักท่องเที่ยวบางคนไม่ต้องการผู้นำเที่ยว แต่การเดินทางเองอาจเกิดปัญหาได้ เช่น ประสบอุบัติเหตุระหว่างทาง หรือหลงออกนอกเส้นทาง และบางครั้ง

นักท่องเที่ยวหรือมัคคุเทศก์จากที่อื่นเคยมาเที่ยวแล้วมีเบอร์โทรศัพท์ของผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นและมีการติดต่อกันเอง ทำให้ขาดระบบการจัดการหมุนเวียนเพื่อรับงานและขาดระบบการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติจึงควรเป็นพี่เลี้ยงและช่วยพัฒนาคุณภาพการให้บริการของผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นให้มีคุณภาพใกล้เคียงกันและมีระบบการรับงานที่ได้มาตรฐานไม่ก่อให้เกิดการเอาเปรียบ นอกจากนี้ผู้ประกอบการจากส่วนกลางยังกล่าวว่าถึงประเด็นที่บ้านเรายังขาดมัคคุเทศก์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผู้สื่อความหมาย

4.2 ปัญหาด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นส่วนน้อย

จากการสำรวจและสัมภาษณ์พบว่าชุมชนทุกแห่งมีรายได้จากการท่องเที่ยวในรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง การนำเที่ยว และบริการด้านที่พัก อย่างไรก็ตามการส่งเสริมให้มีการสร้างมาตรฐานด้านอาหาร การนำเที่ยว และที่พักยังเป็นเรื่องที่มีการปรับปรุง นอกจากนี้การนำเอกลักษณ์และผลิตภัณฑ์พื้นเมืองมาสร้างเป็นกิจกรรมหรือผลิตเป็นสินค้าที่ระลึกยังมีช่องทางอีกมากที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน นอกจากนี้บางครั้งปัญหาการตัดราคากันระหว่างผู้ประกอบการบางรายที่มีการโฆษณาชวนเชื่อและมีการใช้สื่อออนไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการขาย ทำให้นักท่องเที่ยวสนใจแต่เมื่อตัดสินใจซื้อทัวร์และมาท่องเที่ยวแล้วได้รับการบริการที่ขาดคุณภาพ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางทะเล ซึ่งมีผู้ประกอบการรายใหม่ๆ ดำเนินการในลักษณะนี้ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวขาดความไว้วางใจและเสียชื่อเสียงต่อแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจมานานพยายามรักษาชื่อเสียงและฐานลูกค้าเก่าโดยการรักษามาตรฐานคุณภาพการบริการ ซึ่งแม้จะขายในราคาที่สูงกว่าแต่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกค้ามากกว่า การเข้าร่วมสงครามการตัดราคาค่าบริการเพื่อความอยู่รอดในสภาวะที่มีการแข่งขันกันสูง

กล่าวโดยสรุป ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นเกิดขึ้นในแต่ละอุทยานแห่งชาติคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน
สรุปได้ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ประเด็นปัญหาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกตามอุทยานแห่งชาติ

ประเด็นปัญหา	ดอยอินทนนท์	เขาใหญ่	เขาสก	หมู่เกาะสุรินทร์	แก่งกระจาน	กุยบุรี
1. ปัญหาด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ						
1.1 ปัญหาด้านจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติมีความเปราะบาง	X	x	X	x	x	x
1.2 ปัญหาด้านความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติลดลง	X	x	X	x	x	x
1.3 ปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมท้องถิ่นในแหล่งธรรมชาติ	X			x		
1.4 ปัญหาด้านไม่ความปลอดภัยของการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติบางแห่ง	X		X	X		
2. ปัญหาด้านการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน						
2.1 ปัญหาด้านการจัดการด้านการใช้ประโยชน์แหล่งท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนขาดประสิทธิภาพ	X	x	X	x	x	x
2.2. ปัญหาด้านความไม่สะดวกในการเดินทางเข้าแหล่งท่องเที่ยว	X					X
2.3 ปัญหาด้านการจัดการบริการนักท่องเที่ยวไม่เพียงพอและยังไม่ได้มาตรฐาน	X	x	X	x	x	x
2.4 ปัญหาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวขาดความหลากหลาย		x		x	x	x
2.5 ปัญหาด้านการจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวขาดความสมบูรณ์และความต่อเนื่อง				x		x

ประเด็นปัญหา	คอยินทนนท์	เขาใหญ่	เขาสก	หมู่เกาะสุรินทร์	แก่งกระจาน	กุยบุรี
3. ปัญหาด้านการจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก						
3.1 ปัญหาด้านศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวขาดการปรับปรุงให้ทันสมัย			X	x	x	x
3.2 ปัญหาด้านการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธียังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์	X	x	X	x	x	x
3.3 ปัญหาด้านการขาดจิตสำนึกและขาดการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่	X	x	X	x	x	x
3.4 ปัญหาด้านการขาดบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน	X	x	X	x	x	x
4. ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว						
4.1 ปัญหาด้านชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวจำนวนน้อย			x	x		X
4.2 ปัญหาด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นส่วนน้อย	x	x	x	x	x	x

ข. ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย

ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยตามกรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว เพื่อตอบคำถามวิจัยข้อที่ 2 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว

งานวิจัยนี้ได้ใช้กรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวของกรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งกรมการท่องเที่ยวได้กำหนดปัจจัยหรือตัวแปรเพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการประเมิน 4 องค์ประกอบ โดยแต่ละองค์ประกอบจะมีดัชนีที่เป็นตัวชี้วัด ดังนี้

1.1 ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 4 ดัชนี ได้แก่ แหล่งธรรมชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ แหล่งธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวในการท่องเที่ยว

1.2 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย 4 ดัชนี ได้แก่ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และการจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

1.3 การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก ประกอบด้วย 4 ดัชนี ได้แก่ มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ และมีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชุมชน

1.4 การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2 ดัชนี ได้แก่ ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

2. ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยตามกรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

2.1 ผลการประเมินมาตรฐานจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้มีส่วนได้เสีย

ภาคเหนือ: อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และพื้นที่ใกล้เคียง

ผลการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้มีส่วนได้เสียประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือ เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ผู้บริหาร/เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และพื้นที่ใกล้เคียง ชุมชน/หมู่บ้านท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนอกอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ชุมชนบ้านผาหมอน เป็นต้น ผู้ประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือ จำนวนทั้งสิ้น 17 คน ได้ดังนี้

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และพื้นที่ใกล้เคียง

หน่วยงานผู้รับผิดชอบ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ที่อยู่ 119 หมู่ที่ 7 ตำบล บ้านหลวง อำเภอ จอมทอง จังหวัด เชียงใหม่

ส่วนที่ 1 ด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

- ☒ เป็นพื้นที่ธรรมชาติ หรือเป็นพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติที่มีวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง
- ☒ การใช้พื้นที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย เนื่องจากการผ่อนผันตามมติคณะรัฐมนตรี

ส่วนที่ 2 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- ลักษณะการจัดการด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ธรรมชาติ

- ☐ เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว
- ☒ เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน

1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.1 จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ

หมายเหตุ แหล่งธรรมชาติที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีสิ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมได้เป็นอย่างดี และจุดดึงดูดดังกล่าวต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สร้างความภาคภูมิใจ ความหวงแหน และจิตสำนึกในการที่จะรักษาสีสิ่งนั้นให้คงอยู่ตลอดไป เช่น การมีสัตว์หรือพืชที่มีลักษณะโดดเด่น หายาก ใกล้สูญพันธุ์ เป็นต้น

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทยและโอกาสที่จะพบเห็นมีปานกลาง	4	2	8
คะแนน			8

1.2 ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ

หมายเหตุ แหล่งธรรมชาติควรที่จะคงสภาพความเป็นธรรมชาติคงเดิมไว้ได้มากที่สุด และมีการรบกวนโดยมนุษย์น้อยที่สุด แหล่งธรรมชาติที่ถูกบุกรุกหรือทำลายโดยมนุษย์จนไม่เหลือสภาพเดิมจะทำให้การเรียนรู้ระบบนิเวศและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ลดลงไปด้วย

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติคงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวน โดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย	4	2	8
คะแนน			8

1.3 ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ หมายเหตุ ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นจะมีส่วนสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ซึ่งชุมชนควรมีลักษณะเป็นชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในแหล่งธรรมชาติ และยังคงรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมไว้ได้ เช่น ชุมชนผีตองเหลือง หรือชุมชนชาวเขาเผ่าเล็กๆ หรือแหล่งธรรมชาติที่นั้นอาจมีหลักฐานชัดเจน ที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานและการเป็นแหล่งวัฒนธรรมในอดีต เช่น ภาพเขียนฝาผนังถ้ำหรือบริเวณหน้าผา เป็นต้น			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างมาก โดยที่ ชุมชนยังใช้ทรัพยากรจากภายนอกอยู่บ้าง แต่อยู่ในระดับน้อย	4	2	8
คะแนน			8
1.4 ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว หมายเหตุ โดยจะพิจารณาจากโอกาสที่จะเกิดอันตรายจากตัวพื้นที่เองในบริเวณเส้นทางท่องเที่ยว เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ น้ำป่า ดินถล่ม หน้าผาสูงชัน กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย และปัจจัยภายนอก เช่น ภัยจากโจรผู้ร้าย โรคระบาดอื่นๆ เป็นต้น			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 3 ปี	3	2	6
คะแนน			6
คะแนนรวม			30

2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน			
2.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว หมายเหตุ การพิจารณาจะต้องประกอบด้วยด้านต่างๆ ดังนี้ ก. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย ข. การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล ค. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานอย่างน้อย 1 ข้อ	3	1	3
คะแนน			3

2.2 การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว หมายเหตุ การประเมินในดัชนีนี้จะพิจารณาจากการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• จำนวนบุคลากรด้านบริการมีเพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่	0	1	0
• มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยว และระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	1	1	1
• มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับสภาพพื้นที่	1	1	1
• มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกสุขลักษณะ มีการจัดเก็บ และกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	1	1	1
• มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	0	1	0
คะแนน			3
2.3 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยา เช่น พื้นที่ที่ผู้นกอยู่ในระยะสืบพันธุ์ กำลังสร้างรัง วางไข่	0	1	0
• กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ	1	1	1
• มีการศึกษา วิจัย สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และนำข้อมูลมาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ	1	1	1
• มีการศึกษา วิจัย เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น	1	1	1
• กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	0	1	0
คะแนน			3

2.4 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว	4	1	4
คะแนน			4
คะแนนรวม			13

3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก			
3.1 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	1	1	1
• มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว ก่อนการ ท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	1	1	1
• มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีอัธยาศัยดี และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้	0	1	0
• สื่อมีความน่าสนใจ และเป็นข้อมูลปัจจุบัน	0	1	0
• ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	1	1	1
คะแนน			3
3.2 มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน	1	1	1
• มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะในแหล่งธรรมชาติ	1	1	1
• จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท	1	1	1
• มีการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ	0	1	0
• มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่	1	1	1
คะแนน			4

3.3 มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม	1	1	1
• มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	1	1	1
• มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ฯลฯ เป็นครั้งคราว	1	1	1
• มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ	1	1	1
• มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	1	1	1
คะแนน			5
3.4 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน <u>หมายเหตุ</u> บุคลากรที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวควรที่จะมีความรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ ซึ่งอาจได้รับความรู้มาจากประสบการณ์ การบอกเล่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การฝึกอบรม หรือการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรีด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือด้านที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ บุคลากรให้บริการด้านความรู้ควรที่จะสื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรีด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง	4	1	4
คะแนน			4
คะแนนรวม			16
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
4.1 ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
• มีตัวแทนของชุมชนในการวางแผนหรือบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1	2	2
• การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ท่องเที่ยว	1	2	2
• ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น	1	2	2
• กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น	1	2	2
• มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1	2	2
คะแนน			10

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
4.2 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว			
หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
• ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานโดยบริษัทนำเที่ยวหรือเจ้าของพื้นที่	0	2	0
• ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปพื้นเมือง	1	2	2
คะแนน			8
คะแนนรวม			18
คะแนนรวมทั้งหมด			77

อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และพื้นที่ใกล้เคียงได้รับคะแนนรวมเท่ากับ 77 คะแนน เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับระดับมาตรฐานที่กำหนดไว้ สรุปได้ว่าอยู่ในระดับมาตรฐานดีมากหรือ 4 ดาว เพราะค่าคะแนนระหว่าง 71-80 คะแนน

2.2 ผลการประเมินมาตรฐานจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้มีส่วนได้เสีย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และพื้นที่ใกล้เคียง

ผลการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้มีส่วนได้เสียประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครราชสีมา สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ผู้บริหาร/เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และพื้นที่ใกล้เคียง ผู้ประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวนทั้งสิ้น 11 คน ได้ดังนี้

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และพื้นที่ใกล้เคียง

หน่วยงานผู้รับผิดชอบ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ที่อยู่ ตู้ปณ. 9 ตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ส่วนที่ 1 ด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

☒ เป็นพื้นที่ธรรมชาติ หรือเป็นพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติที่มีวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง

☒ การใช้พื้นที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย เนื่องจากมีการผ่อนผันตามมติคณะรัฐมนตรี

ส่วนที่ 2 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

• ลักษณะการจัดการด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ธรรมชาติ

☐ เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

☒ เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน

☒

1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.1 จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ

หมายเหตุ แหล่งธรรมชาติที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องเป็นสิ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมได้เป็นอย่างดี และจุดดึงดูดดังกล่าวต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สร้างความภาคภูมิใจ ความหวงแหน และจิตสำนึกในการที่จะรักษาสິงนั้นให้คงอยู่ตลอดไป เช่น การมีสัตว์หรือพืชที่มีลักษณะโดดเด่น หายาก ใกล้สูญพันธุ์ เป็นต้น

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทยและโอกาสที่จะพบเห็นมีปานกลาง	4	2	8

คะแนน

8

1.2 ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ

หมายเหตุ แหล่งธรรมชาติควรที่จะคงสภาพความเป็นธรรมชาติคงเดิมไว้ได้มากที่สุด และมีการรบกวนโดยมนุษย์น้อยที่สุด แหล่งธรรมชาติที่ถูกบุกรุกหรือทำลายโดยมนุษย์จนไม่เหลือสภาพเดิมจะทำให้การเรียนรู้ระบบนิเวศและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ลดลงไปด้วย

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติคงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวน โดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย	4	2	8

คะแนน

8

1.3 ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ

หมายเหตุ ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นจะมีส่วนสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ซึ่งชุมชนควรมีลักษณะเป็นชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในแหล่งธรรมชาติ และยังคงรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมไว้ได้ เช่น ชุมชนผิวดองเหลือง หรือชุมชนชาวเขาเผ่าเล็กๆ หรือแหล่งธรรมชาตินั้นอาจมีหลักฐานชัดเจน ที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานและการเป็นแหล่งวัฒนธรรมในอดีต เช่น ภาพเขียนฝาผนังถ้ำหรือบริเวณหน้าผา เป็นต้น

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติไม่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน แต่พื้นที่ส่วนหนึ่งของแหล่งธรรมชาติเคยมีประวัติการตั้งถิ่นฐานหรือใช้ประโยชน์โดยชุมชนในอดีต	1	2	2
คะแนน			2

1.4 ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

หมายเหตุ โดยจะพิจารณาจากโอกาสที่จะเกิดอันตรายจากตัวพื้นที่เองในบริเวณเส้นทางท่องเที่ยว เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ น้ำป่า ดินถล่ม หน้าผาสูงชัน กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย และปัจจัยภายนอก เช่น ภัยจากโจรผู้ร้าย โรคระบาดอื่นๆ เป็นต้น

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี	4	2	8
คะแนน			8

คะแนนรวม			26

2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

2.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว

หมายเหตุ การพิจารณาจะต้องประกอบด้วยด้านต่างๆ ดังนี้

- ก. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย
- ข. การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล
- ค. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 2 ข้อ	4	1	4
คะแนน			4

2.2 การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว หมายเหตุ การประเมินในดัชนีนี้จะพิจารณาจากการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• จำนวนบุคลากรด้านบริการมีเพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่	0	1	0
• มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยว และระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	1	1	1
• มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับสภาพพื้นที่	1	1	1
• มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกต้องลักษณะ มีการจัดเก็บ และกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	0	1	0
• มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	1	1	1
คะแนน			3
2.3 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยา เช่น พื้นที่ที่ฝูงนกอยู่ในระยะสืบพันธุ์ กำลังสร้างรัง วางไข่	1	1	1
• กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุข ของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ	1	1	1
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการศึกษา วิจัย สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และนำข้อมูลมาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ	1	1	1
• มีการศึกษา วิจัย เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น	0	1	0
• กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	1	1	1
คะแนน			4

2.4 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อื่นเนื่องมาจากการท่องเที่ยว			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ มีการปรับปรุง และแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว และมีการปฏิบัติด้านการติดตาม การประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี	5	1	5
คะแนน			5
คะแนนรวม			16

3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

3.1 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว			
หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	1	1	1
• มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยวก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	1	1	1
• มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีอัธยาศัยดี และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้	1	1	1
• สื่อมีความน่าสนใจ และเป็นข้อมูลปัจจุบัน	1	1	1
• ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	1	1	1
คะแนน			5
3.2 มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี			
หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน	1	1	1
• มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะในแหล่งธรรมชาติ	1	1	1
• จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท	1	1	1
• มีการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ	0	1	0
• มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่	1	1	1
คะแนน			4

3.3 มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม	0	1	0
• มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว	1	1	1
• มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ฯลฯ เป็นครั้งคราว	1	1	1
• มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ	1	1	1
• มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	1	1	1
คะแนน			4
3.4 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน หมายเหตุ บุคลากรที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวควรที่จะมีความรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ ซึ่งอาจได้รับความรู้มาจากประสบการณ์ การบอกเล่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การฝึกอบรม หรือการศึกษาในระดับปริญญา ด้าน สิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือด้านที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ บุคลากรให้บริการด้านความรู้ควรที่จะสื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญา ด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือด้านที่เกี่ยวข้อง และสามารถสื่อสาร และให้ความรู้โดยใช้ภาษาอังกฤษได้	5	1	5
คะแนน			5

คะแนนรวม	18

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
4.1 ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
• มีตัวแทนของชุมชนในการวางแผนหรือบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	0	2	0
• การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยว	1	2	2
• ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น	0	2	0
• กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น	1	2	2
• มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทต่อการ จัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	0	2	0
คะแนน			4

4.2 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว			
หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
• ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานโดยบริษัทนำเที่ยวหรือเจ้าของพื้นที่	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปพื้นเมือง	1	2	2
คะแนน			10
คะแนนรวม			14
คะแนนรวมทั้งหมด			74

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และพื้นที่ใกล้เคียงได้รับคะแนนรวมเท่ากับ 74 คะแนน เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับระดับมาตรฐานที่กำหนดไว้ สรุปได้ว่าอยู่ในระดับมาตรฐานดีมากหรือ 4 ดาว เพราะค่าคะแนนระหว่าง 71-80 คะแนน

2.3 ผลการประเมินมาตรฐานจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้มีส่วนได้เสีย

ภาคใต้: อุทยานแห่งชาติเขาสกและพื้นที่ใกล้เคียง

ผลการประเมินมาตรฐานจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้มีส่วนได้เสียประกอบด้วยผู้บริหารหน่วยงานวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคใต้ เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุราษฎร์ธานี อุทยานแห่งชาติเขาสก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ผู้บริหาร/เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาสกและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น อุทยานแห่งชาติคลองพนม เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองแสง ชุมชน/หมู่บ้านท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนอกอุทยานแห่งชาติเขาสกและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ชุมชนท่องเที่ยวบ้านถ้ำผึ้ง ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มน้ำคลองยัน เป็นต้น ผู้ประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคใต้จำนวนทั้งสิ้น 21 คน สรุปผลได้ดังนี้

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติเขาสกและพื้นที่ใกล้เคียง

หน่วยงานผู้รับผิดชอบ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ที่อยู่ หมู่ที่ 6 ตำบล คลองศก อำเภอ พนม จังหวัด สุราษฎร์ธานี

ส่วนที่ 1 ด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

- ☒ เป็นพื้นที่ธรรมชาติ หรือเป็นพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติที่มีวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง
- ☒ การใช้พื้นที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย เนื่องจากมีการผ่อนผันตามมติคณะรัฐมนตรี

ส่วนที่ 2 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- ลักษณะการจัดการด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ธรรมชาติ
 - ☐ เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว
 - ☒ เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน

1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ			
1.1 จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ <u>หมายเหตุ</u> แหล่งธรรมชาติที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องเป็นสิ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมได้เป็นอย่างดี และจุดดึงดูดดังกล่าวต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สร้างความภาคภูมิใจ ความหวงแหน และจิตสำนึกในการที่จะรักษาสีงนั้นให้คงอยู่ตลอดไป เช่น การมีสัตว์หรือพืชที่มีลักษณะโดดเด่น หายาก ใกล้สูญพันธุ์ เป็นต้น			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทยและโอกาสที่จะพบเห็นมีปานกลาง	4	2	8
คะแนน			8
1.2 ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ <u>หมายเหตุ</u> แหล่งธรรมชาติควรที่จะคงสภาพความเป็นธรรมชาติคงเดิมไว้ได้มากที่สุด และมีการรบกวนโดยมนุษย์น้อยที่สุด แหล่งธรรมชาติที่ถูกบุกรุกหรือทำลายโดยมนุษย์จนไม่เหลือสภาพเดิมจะทำให้การเรียนรู้ระบบนิเวศและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ลดลงไปด้วย			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติคงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวน โดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย	4	2	8
คะแนน			8

1.3 ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ

หมายเหตุ ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นจะมีส่วนสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ซึ่งชุมชนควรมีลักษณะเป็นชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในแหล่งธรรมชาติ และยังคงรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมไว้ได้ เช่น ชุมชนผีตองเหลือง หรือชุมชนชาวเขาเผ่าเล็กๆ หรือแหล่งธรรมชาตินั้นอาจมีหลักฐานชัดเจน ที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานและการเป็นแหล่งวัฒนธรรมในอดีต เช่น ภาพเขียนฝาผนังถ้ำหรือบริเวณหน้าผา เป็นต้น

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนในระดับปานกลาง โดยชุมชนใช้ทรัพยากรส่วนหนึ่งจากธรรมชาติและส่วนหนึ่งจากภายนอก	3	2	6
คะแนน			6

1.4 ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

หมายเหตุ โดยจะพิจารณาจากโอกาสที่จะเกิดอันตรายจากตัวพื้นที่เองในบริเวณเส้นทางท่องเที่ยว เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ น้ำป่า ดินถล่ม หน้าผาสูงชัน กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย และปัจจัยภายนอก เช่น ภัยจากโจรผู้ร้าย โรคระบาดอื่นๆ เป็นต้น

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี	4	2	8
คะแนน			8

คะแนนรวม	30

2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

2.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว

หมายเหตุ การพิจารณาจะต้องประกอบด้วยด้านต่างๆ ดังนี้

- ก. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย
- ข. การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล
- ค. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ

• มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 2 ข้อ	4	1	4
คะแนน			4

2.2 การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว หมายเหตุ การประเมินในดัชนีนี้จะพิจารณาจากการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• จำนวนบุคลากรด้านบริการมีเพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่	0	1	0
• มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยว และระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	1	1	1
• มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับสภาพพื้นที่	1	1	1
• มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกต้องลักษณะ มีการจัดเก็บ และกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	1	1	1
• มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	1	1	1
คะแนน			4
2.3 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยา เช่น พื้นที่ที่ผู้นกอยู่ในระยะสืบพันธุ์ กำลังสร้างรัง วางไข่	1	1	1
• กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ	1	1	1
• มีการศึกษา วิจัย สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และนำข้อมูล มาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ	0	1	0
• มีการศึกษา วิจัย เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น	0	1	0
• กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	1	1	1
คะแนน			3
2.4 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• ไม่มีแผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่	0	1	0
คะแนน			0
คะแนนรวม			11

3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

3.1 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	1	1	1
• มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยวก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	1	1	1
• มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีอัธยาศัยดี และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้	0	1	0
• สื่อมีความน่าสนใจ และเป็นข้อมูลปัจจุบัน	1	1	1
• ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	1	1	1
คะแนน			4

3.2 มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี

หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน	1	1	1
• มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะ ในแหล่งธรรมชาติ	1	1	1
• จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท	1	1	1
• มีการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ	0	1	0
• มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่	1	1	1
คะแนน			4

3.3 มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่

หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม	1	1	1
• มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว	1	1	1
• มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ฯลฯ เป็นครั้งคราว	1	1	1
• มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ	1	1	1
• มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	1	1	1
คะแนน			5

3.4 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและชุมชน หมายเหตุ บุคลากรที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวควรที่จะมีความรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ซึ่งอาจได้รับความรู้มาจากประสบการณ์ การบอกเล่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การฝึกอบรม หรือการศึกษาในระดับปริญญาตรี สิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือด้านที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้บุคลากรให้บริการด้านความรู้ควรที่จะสื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาตรี สิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือสาขา ที่เกี่ยวข้อง	4	1	4
คะแนน			4
คะแนนรวม			17
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
4.1 ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
• มีตัวแทนของชุมชนในการวางแผนหรือบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1	2	2
• การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ท่องเที่ยว	1	2	2
• ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น	1	2	2
• กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น	1	2	2
• มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1	2	2
คะแนน			10
4.2 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
• ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานโดยบริษัทนำเที่ยวหรือเจ้าของพื้นที่	0	2	0
• ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง	0	2	0
คะแนน			6
คะแนนรวม			16
คะแนนรวมทั้งหมด			74

อุทยานแห่งชาติเขาสกและพื้นที่ใกล้เคียงได้รับคะแนนรวมเท่ากับ 74 คะแนน เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับระดับมาตรฐานที่กำหนดไว้ สรุปได้ว่าอยู่ในระดับมาตรฐานดีมากหรือ 4 ดาว เพราะมีค่าคะแนนระหว่าง 71-80 คะแนน

2.4 ผลการประเมินมาตรฐานจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้มีส่วนได้เสีย

ภาคใต้: อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์และพื้นที่ใกล้เคียง

ผลการประเมินมาตรฐานจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้มีส่วนได้เสียประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคใต้ เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดพังงา อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ผู้บริหาร/เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์และพื้นที่ใกล้เคียง เช่น เกาะระ เกาะไข่ เกาะพระทอง เป็นต้น ชุมชน/หมู่บ้านท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์และพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ชุมชนบ้านทุ่งรักชัยพัฒนา ชุมชนมอร์แกน เป็นต้น ผู้ประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคใต้ จำนวนทั้งสิ้น 11 คน สรุปผลได้ดังนี้

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์และพื้นที่ใกล้เคียง

หน่วยงานผู้รับผิดชอบ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ที่อยู่ ตำบลกระ อำเภอกะบุรี จังหวัดพังงา

ส่วนที่ 1 ด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

- ☒ เป็นพื้นที่ธรรมชาติ หรือเป็นพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติที่มีวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง
- ☒ การใช้พื้นที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย เนื่องจากมีการผ่อนผันตามมติคณะรัฐมนตรี

ส่วนที่ 2 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- ลักษณะการจัดการด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ธรรมชาติ

- ☐ เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว
- ☒ เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน

1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ			
1.1 จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ หมายเหตุ แหล่งธรรมชาติที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีสิ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมได้เป็นอย่างดี และจุดดึงดูดดังกล่าวต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สร้างความภาคภูมิใจ ความหวงแหน และจิตสำนึกในการที่จะรักษาสິงนั้นให้คงอยู่ตลอดไป เช่น การมีสัตว์หรือพืชที่มีลักษณะโดดเด่น หายาก ใกล้สูญพันธุ์ เป็นต้น			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทยและโอกาสที่จะพบเห็นมีปานกลาง	4	2	8
คะแนน			8
1.2 ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ หมายเหตุ แหล่งธรรมชาติควรที่จะคงสภาพความเป็นธรรมชาติคงเดิมไว้ได้มากที่สุด และมีการรบกวนโดยมนุษย์น้อยที่สุด แหล่งธรรมชาติที่ถูกบุกรุกหรือทำลายโดยมนุษย์จนไม่เหลือสภาพเดิมจะทำให้การเรียนรู้ระบบนิเวศและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ลดลงไปด้วย			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติคงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวน โดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย	4	2	8
คะแนน			8
1.3 ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ หมายเหตุ ความเกี่ยวข้องกันกับวัฒนธรรมท้องถิ่นจะมีส่วนสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ซึ่งชุมชนควรมีลักษณะเป็นชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในแหล่งธรรมชาติ และยังคงรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมไว้ได้ เช่น ชุมชนผิวดองเหลือง หรือชุมชนชาวเขาเผ่าเล็กๆ หรือแหล่งธรรมชาตินั้นอาจมีหลักฐานชัดเจน ที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานและการเป็นแหล่งวัฒนธรรมในอดีต เช่น ภาพเขียนฝาผนังถ้ำหรือบริเวณหน้าผา เป็นต้น			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างมาก โดยที่ชุมชนยังใช้ทรัพยากรจากภายนอกอยู่บ้าง แต่อยู่ในระดับน้อย	4	2	8
คะแนน			8
1.4 ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว หมายเหตุ โดยจะพิจารณาจากโอกาสที่จะเกิดอันตรายจากตัวพื้นที่เองในบริเวณเส้นทางท่องเที่ยว เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ น้ำป่า ดินถล่ม หน้าผาส่งชัน กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย และปัจจัยภายนอก เช่น ภัยจากโจรผู้ร้าย โรคระบาดอื่นๆ เป็นต้น			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี	4	2	8
คะแนน			8
คะแนนรวม			32

2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

2.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว

หมายเหตุ การพิจารณาจะต้องประกอบด้วยด้านต่างๆ ดังนี้

- ก. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย
- ข. การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล
- ค. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานอย่างน้อย 1 ข้อ	3	1	3
คะแนน			3

2.2 การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว

หมายเหตุ การประเมินในดัชนีนี้จะพิจารณาจากการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• จำนวนบุคลากรด้านบริการมีเพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่	0	1	0
• มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยวและระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	1	1	1
• มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับสภาพพื้นที่	0	1	0
• มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกต้องลักษณะ มีการจัดเก็บ และกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	1	1	1
• มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	1	0	1
คะแนน			3

2.3 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว			
หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยา เช่น พื้นที่ที่ผุพังอยู่ในระยะสืบพันธุ์ กำลังสร้างรัง วางไข่	1	1	1
• กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ	1	1	1
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการศึกษา วิจัย สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และนำข้อมูลมาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ	0	1	0
• มีการศึกษา วิจัย เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น	0	1	0
• กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	1	1	1
คะแนน			3
2.4 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ มีการปรับปรุง และแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว และมีการปฏิบัติด้านการติดตาม การประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี	5	1	5
คะแนน			5
คะแนนรวม			14
3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก			
3.1 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว			
หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	0	1	0
• มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยวก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	1	1	1
• มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีอัธยาศัยดี และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้	0	1	0
• สื่อมีความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน	0	1	0
• ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	1	1	1
คะแนน			2

3.2 มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน	0	1	0
• มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะ ในแหล่งธรรมชาติ	1	1	1
• จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท	1	1	1
• มีการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ	0	1	0
• มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่	1	1	1
คะแนน			3
3.3 มีการรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม	0	1	0
• มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	1	1	1
• มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ฯลฯ เป็นครั้งคราว	1	1	1
• มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ	1	1	1
• มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	1	1	1
คะแนน			4
3.4 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน หมายเหตุ บุคลากรที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวควรที่จะมีความรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ ซึ่งอาจได้รับความรู้มาจากการประสบการณ์ การบอกเล่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การฝึกอบรม หรือการศึกษาในระดับปริญญา ด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือด้านที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้บุคลากรให้บริการด้านความรู้ควรที่จะสื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง	4	1	4
คะแนน			4
คะแนนรวม			13

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
4.1 ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
• มีตัวแทนของชุมชนในการวางแผนหรือบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1	2	2
• การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ท่องเที่ยว	1	2	2
• ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น	1	2	2
• กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น	1	2	2
• มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	0	2	0
คะแนน			8
4.2 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานโดยบริษัทนำเที่ยวหรือเจ้าของพื้นที่	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์	0	2	0
• ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง	0	2	0
คะแนน			6
คะแนนรวม			14
คะแนนรวมทั้งหมด			73

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์และพื้นที่ใกล้เคียงได้รับคะแนนรวมเท่ากับ 73 คะแนน เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ สรุปได้ว่าอยู่ในระดับมาตรฐานดีมากหรือ 4 ดาว เพราะมีค่าคะแนนระหว่าง 71-80 คะแนน

2.5 ผลการประเมินมาตรฐานจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้มีส่วนได้เสีย ภาคตะวันตก: อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและพื้นที่ใกล้เคียง

ผลการประเมินมาตรฐานจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้มีส่วนได้เสียประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันตก เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ผู้บริหาร/เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น อำเภอท่ายาง เป็นต้น ชุมชน/หมู่บ้านท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ชุมชนหมู่บ้านพุซิม เป็นต้น ผู้ประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันตก จำนวนทั้งสิ้น 10 คน สรุปผลได้ดังนี้

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว **อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและพื้นที่ใกล้เคียง**

หน่วยงานผู้รับผิดชอบ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ที่อยู่ ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

ส่วนที่ 1 ด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

- ☒ เป็นพื้นที่ธรรมชาติ หรือเป็นพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติที่มีวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง
- ☒ การใช้พื้นที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย เนื่องจากมีการผ่อนผันตามมติคณะรัฐมนตรี

ส่วนที่ 2 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- ลักษณะการจัดการด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ธรรมชาติ
 - ☐ เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว
 - ☒ เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน

1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.1 จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ

หมายเหตุ แหล่งธรรมชาติที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีสิ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมได้เป็นอย่างดี และจุดดึงดูดดังกล่าวต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สร้างความภาคภูมิใจ ความหวงแหน และจิตสำนึกในการที่จะรักษาสິงนั้นให้คงอยู่ตลอดไป เช่น การมีสัตว์หรือพืชที่มีลักษณะโดดเด่น หายาก ใกล้สูญพันธุ์ เป็นต้น

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทยและโอกาสที่จะพบเห็นมีปานกลาง	4	2	8
คะแนน			8

1.2 ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ หมายเหตุ แหล่งธรรมชาติควรที่จะคงสภาพความเป็นธรรมชาติคงเดิมไว้ได้มากที่สุด และมีการรบกวนโดยมนุษย์น้อยที่สุด แหล่งธรรมชาติที่ถูกบุกรุกหรือทำลายโดยมนุษย์จนไม่เหลือสภาพเดิมจะทำให้การเรียนรู้ระบบนิเวศและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ลดลงไปด้วย			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติคงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวน โดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย	4	2	8
คะแนน			8
1.3 ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ หมายเหตุ ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นจะมีส่วนสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ซึ่งชุมชนควรมีลักษณะเป็นชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในแหล่งธรรมชาติ และยังคงรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมไว้ได้ เช่น ชุมชนผีตอเหลือง หรือชุมชนชาวเขาเผ่าเล็กๆ หรือแหล่งธรรมชาตินั้นอาจมีหลักฐานชัดเจน ที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานและการเป็นแหล่งวัฒนธรรมในอดีต เช่น ภาพเขียนฝาผนังถ้ำหรือบริเวณหน้าผา เป็นต้น			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนในระดับปานกลาง โดยชุมชนใช้ทรัพยากรส่วนหนึ่งจากธรรมชาติและส่วนหนึ่งจากภายนอก	3	2	6
คะแนน			6
1.4 ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว หมายเหตุ โดยจะพิจารณาจากโอกาสที่จะเกิดอันตรายจากตัวพื้นที่เองในบริเวณเส้นทางท่องเที่ยว เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ น้ำป่า ดินถล่ม หน้าผาสูงชัน กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย และปัจจัยภายนอก เช่น ภัยจากโจรผู้ร้าย โรคระบาดอื่นๆ เป็นต้น			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี	4	2	8
คะแนน			8
คะแนนรวม			30
2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน			
2.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว หมายเหตุ การพิจารณาจะต้องประกอบด้วยด้านต่างๆ ดังนี้ ก. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย ข. การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล ค. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานครบ 3 ข้อ	5	1	5
คะแนน			5

2.2 การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว หมายเหตุ การประเมินในดัชนีนี้จะพิจารณาจากการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• จำนวนบุคลากรด้านบริการมีเพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่	0	1	0
• มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยว และระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	1	1	1
• มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับสภาพพื้นที่	1	1	1
• มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกต้องลักษณะ มีการจัดเก็บ และกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	1	1	1
• มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	1	1	1
คะแนน			4
2.3 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยา เช่น พื้นที่ที่ผุพังอยู่ในระยะสืบพันธุ์ กำลังสร้างรัง วางไข่	1	1	1
• กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ	1	1	1
• มีการศึกษา วิจัย สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และนำข้อมูลมาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ	1	1	1
• มีการศึกษา วิจัย เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น	0	1	0
• กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	1	1	1
คะแนน			4

2.4 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อื่นเนื่องมาจากการท่องเที่ยว			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ มีการปรับปรุง และแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว และมีการปฏิบัติด้านการติดตาม การประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี	5	1	5
คะแนน			5

คะแนนรวม	18

3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก			
3.1 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	1	1	1
มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	1	1	1
มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีอรรถยาศัยดี และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้	0	1	0
สื่อมีความน่าสนใจ และเป็นข้อมูลปัจจุบัน	1	1	1
ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	1	1	1
คะแนน			4
3.2 มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน	0	1	0
มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะในแหล่งธรรมชาติ	1	1	1
จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท	1	1	1
มีการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ	0	1	0
มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่	1	1	1
คะแนน			3

3.3 มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม	1	1	1
• มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	1	1	1
• มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษารวมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ฯลฯ เป็นครั้งคราว	1	1	1
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ	1	1	1
• มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	1	1	1
คะแนน			5
3.4 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน หมายเหตุ บุคลากรที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวควรที่จะมีความรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ ซึ่งอาจได้รับความรู้มาจากประสบการณ์ การบอกเล่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การฝึกอบรม หรือการศึกษาในระดับปริญญาตรี สิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือด้านที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้บุคลากรให้บริการด้านความรู้ควรที่จะสื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมความรู้ด้านระบบนิเวศ และการอนุรักษ์	3	1	3
คะแนน			3

คะแนนรวม	15

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว			
4.1 ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีตัวแทนของชุมชนในการวางแผนหรือบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1	2	2
• การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ท่องเที่ยว	1	2	2
• ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น	1	2	2
• กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น	1	2	2
• มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	0	2	0
คะแนน			8

4.2 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว			
หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานโดยบริษัทนำเที่ยวหรือเจ้าของพื้นที่	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปพื้นเมือง	0	2	0
คะแนน			8
คะแนนรวม			16
คะแนนรวมทั้งหมด			79

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและพื้นที่ใกล้เคียงได้รับคะแนนรวมเท่ากับ 79 คะแนน เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ สรุปได้ว่าอยู่ในระดับมาตรฐานดีมากหรือ 4 ดาว เพราะมีค่าคะแนนระหว่าง 71-80 คะแนน

2.6 ผลการประเมินมาตรฐานจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้มีส่วนได้เสีย

ภาคกลาง: อุทยานแห่งชาติกุยบุรีและพื้นที่ใกล้เคียง

ผลการประเมินมาตรฐานจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้มีส่วนได้เสียประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคกลาง เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อุทยานแห่งชาติกุยบุรี เป็นต้น ผู้บริหารเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติกุยบุรีและพื้นที่ใกล้เคียง ชุมชนท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติกุยบุรีและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น บ้านรวมไทย เป็นต้น ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี ชมรมอนุรักษ์กระทิงป่ากุยบุรี สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวและผู้ประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคกลาง จำนวนทั้งสิ้น 15 คน สรุปผลได้ดังนี้

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติกุยบุรีและพื้นที่ใกล้เคียง

หน่วยงานผู้รับผิดชอบ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ที่อยู่ หมู่ที่ 9 บ้านย่านซื่อ ตำบลหาดขาม อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ส่วนที่ 1 ด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

- ☒ เป็นพื้นที่ธรรมชาติ หรือเป็นพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติที่มีวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง
- ☒ การใช้พื้นที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย เนื่องจากการผ่อนผันตามมติคณะรัฐมนตรี

ส่วนที่ 2 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- ลักษณะการจัดการด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ธรรมชาติ
 - ☐ เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว
 - ☒ เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน

1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ			
1.1 จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ <u>หมายเหตุ</u> แหล่งธรรมชาติที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีสิ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมได้เป็นอย่างดี และจุดดึงดูดดังกล่าวต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สร้างความภาคภูมิใจ ความหวงแหน และจิตสำนึกในการที่จะรักษาสีน้ำนั้นให้คงอยู่ตลอดไป เช่น การมีสัตว์หรือพืชที่มีลักษณะโดดเด่น หายาก ใกล้สูญพันธุ์ เป็นต้น			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสที่จะพบเห็นมีมาก และ นักท่องเที่ยวมีความประสงค์ที่จะไปชมสิ่งดังกล่าว	5	2	10
คะแนน			10
1.2 ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ <u>หมายเหตุ</u> แหล่งธรรมชาติควรที่จะคงสภาพความเป็นธรรมชาติคงเดิมไว้ได้มากที่สุด และมีการรบกวนโดยมนุษย์น้อยที่สุด แหล่งธรรมชาติที่ถูกบุกรุกหรือทำลายโดยมนุษย์จนไม่เหลือสภาพเดิมจะทำให้การเรียนรู้ระบบนิเวศและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ลดลงไปด้วย			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติคงสภาพเดิมในระดับปานกลาง โดยกึ่งหนึ่งของพื้นที่มีการถูกรบกวนหรือดัดแปลงจากการกระทำของมนุษย์	3	2	6
คะแนน			6

1.3 ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ หมายเหตุ ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นจะมีส่วนสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ซึ่งชุมชนควรมีลักษณะเป็นชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในแหล่งธรรมชาติ และยังคงรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมไว้ได้ เช่น ชุมชนผิวดองเหลือง หรือชุมชนชาวเขาเผ่าเล็กๆ หรือแหล่งธรรมชาติที่นั้นอาจมีหลักฐานชัดเจน ที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานและการเป็นแหล่งวัฒนธรรมในอดีต เช่น ภาพเขียนฝาผนังถ้ำหรือบริเวณหน้าผา เป็นต้น			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนในระดับปานกลาง โดยชุมชนใช้ทรัพยากรส่วนหนึ่งจากธรรมชาติและส่วนหนึ่งจากภายนอก	3	2	6
คะแนน			6
1.4 ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว หมายเหตุ โดยจะพิจารณาจากโอกาสที่จะเกิดอันตรายจากตัวพื้นที่เองในบริเวณเส้นทางท่องเที่ยว เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ น้ำป่า ดินถล่ม หน้าผาสูงชัน กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย และปัจจัยภายนอก เช่น ภัยจากโจรผู้ร้าย โรคระบาดอื่นๆ เป็นต้น			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี	4	2	8
คะแนน			8
คะแนนรวม			30
2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน			
2.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว หมายเหตุ การพิจารณาจะต้องประกอบด้วยด้านต่างๆ ดังนี้ ก. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย ข. การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล ค. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 2 ข้อ	4	1	4
คะแนน			4

2.2 การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว หมายเหตุ การประเมินในดัชนีนี้จะพิจารณาจากการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• จำนวนบุคลากรด้านบริการมีเพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่	1	1	1
• มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยวและระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	1	1	1
• มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับสภาพพื้นที่	1	1	1
• มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกต้องลักษณะ มีการจัดเก็บ และกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	0	1	0
• มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	0	1	0
คะแนน			3
2.3 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยา เช่น พื้นที่ที่ผู้จนอยู่ในระยะสืบพันธุ์ กำลังสร้างรัง วางไข่	1	1	1
• กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุข ของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ	1	1	1
• มีการศึกษา วิจัย สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และนำข้อมูล มาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ	1	1	1
• มีการศึกษา วิจัย เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น	0	1	0
• กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	1	1	1
คะแนน			4

2.4 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว	4	1	4
คะแนน			4

คะแนนรวม	15

3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก			
3.1 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	1	1	1
• มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	1	1	1
• มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีอัธยาศัยดี และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้	0	1	0
• สื่อมีความน่าสนใจ และเป็นข้อมูลปัจจุบัน	1	1	1
• ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	1	1	1
คะแนน			4
3.2 มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน	0	1	0
• มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะ ในแหล่งธรรมชาติ	0	1	0
• จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท	1	1	1
• มีการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ	0	1	0
• มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่	0	1	0
คะแนน			1

3.3 มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม	1	1	1
• มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว	1	1	1
• มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ฯลฯ เป็นครั้งคราว	0	1	0
• มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ	1	1	1
• มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	0	1	0
คะแนน			3
3.4 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน หมายเหตุ บุคลากรที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวควรที่จะมีความรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ ซึ่งอาจได้รับความรู้มาจากประสบการณ์ การบอกเล่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การฝึกอบรม หรือการศึกษาในระดับปริญญาตรี สิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือด้านที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้บุคลากรให้บริการด้านความรู้ควรที่จะสื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาตรี สิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง	4	1	4
คะแนน			4
คะแนนรวม			12

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว			
4.1 ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีตัวแทนของชุมชนในการวางแผนหรือบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1	2	2
• การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ท่องเที่ยว	1	2	2
• ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น	0	2	0
• กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น	1	2	2
• มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1	2	2
คะแนน			8

4.2 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว			
หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง	0	2	0
• ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานโดยบริษัทนำเที่ยวหรือเจ้าของพื้นที่	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์	1	2	2
• ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง	0	2	0
คะแนน			6
คะแนนรวม			14
คะแนนรวมทั้งหมด			71

อุทยานแห่งชาติกุยบุรีและพื้นที่ใกล้เคียงได้รับคะแนนรวมเท่ากับ 71 คะแนน เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับระดับมาตรฐานที่กำหนดไว้ สรุปได้ว่าอยู่ในระดับมาตรฐานดีมากหรือ 4 ดาว เพราะมีค่าคะแนนระหว่าง 71-80 คะแนน

3. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3.1 ผลการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

สรุปผลการประชุมกลุ่มย่อยการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกแต่ละอุทยานได้ดังนี้

3.1.1 อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ใน 4 ด้าน ได้แก่

(1) ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า (1.1) จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ธรรมชาติ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบน้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสพบเห็นมีปานกลาง (1.2) แหล่งธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์คงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวนโดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย (1.3) แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชนค่อนข้างมาก โดยที่ชุมชนยังใช้ทรัพยากรจากภายนอกอยู่บ้าง แต่อยู่ในระดับน้อย (1.4) แหล่งธรรมชาติมีความปลอดภัยมีสถิติการเกิดเหตุอันตรายเพียง 1-2 ครั้ง ในรอบ 3 ปี

(2) ด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน พบว่า อุทยานแห่งชาติ ดอยอินทนนท์ (2.1) มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล แต่การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และบริการทำได้เฉพาะช่วงเวลาปกติแต่ทำได้ยากในช่วงวันหยุดยาว (2.2) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยวพบว่า มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยวและระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับพื้นที่ มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกต้องลักษณะ มีการจัดเก็บและกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี แต่ยังคงขาดการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น การออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน และจำนวนบุคลากรด้านบริการยังมีไม่เพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ (2.3) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพของพื้นที่และวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตประเพณีของคนในท้องถิ่น แต่กิจกรรมการท่องเที่ยวยังคงทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม เช่น เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพในช่วงวันหยุดยาว และอาจมีผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบางทางนิเวศวิทยาบ้าง (2.4) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว พบว่า มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว

(3) ด้านการจัดการด้านการศึกษาและสร้างจิตสำนึก พบว่า (3.1) มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยวก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่สื่อประเภทต่างๆ ขาดความน่าสนใจและขาดข้อมูลปัจจุบัน และเจ้าหน้าที่ยังไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ดีพอ (3.2) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น มีสื่อในการณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะในแหล่งธรรมชาติ จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท มีการณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ แต่ไม่มีการแจกแจงปริมาณการใช้ น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ (3.3) มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ พบว่า มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจ

เฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมตุนก การศึกษาพันธุ์ไม้ เป็นครั้งคราว มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของกรมอุทยานฯ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (3.4) มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาและต่ำกว่าด้านสิ่งแวดล้อม หรือนิเวศวิทยา และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน

(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท่องเที่ยว พบว่า (4.1) ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เช่น มีตัวแทนชุมชนในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการก่อตั้งองค์กรอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นที่มีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (4.2) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง การนำเที่ยว บริการด้านที่พัก และรายได้จากการแสดงศิลปพื้นเมือง แต่ไม่ได้รับเงินเดือนจากการถูกจ้างจากบริษัทนำเที่ยว

3.1.2 อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ใน 4 ด้าน ได้แก่

(1) ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า (1.1) จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ธรรมชาติ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบน้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสพบเห็นมีปานกลาง (1.2) แหล่งธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์คงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวนโดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย (1.3) แหล่งธรรมชาติไม่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชน แต่พื้นที่ส่วนหนึ่งของแหล่งธรรมชาติเคยมีประวัติการตั้งถิ่นฐานหรือการใช้ประโยชน์โดยชุมชนในอดีต (1.4) แหล่งธรรมชาติมีความปลอดภัย มีสถิติการเกิดเหตุอันตรายเพียง 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี

(2) ด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน พบว่า อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (2.1) มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล แต่การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และบริการยังดำเนินการไม่ได้มาตรฐาน (2.2) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยวพบว่า มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยวและระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับพื้นที่ มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น การออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน แต่ขาดการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกต้องลักษณะ ขาดการจัดเก็บและกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี และจำนวนบุคลากรด้านบริการยังมีไม่เพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ (2.3) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบางทางนิเวศวิทยา กิจกรรมเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม เช่น

ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ อีกทั้งมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพของพื้นที่และนำข้อมูลมาวางแผนทางดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ แต่ขาดการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และไม่นำข้อมูลมาวางแผนดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น (2.4) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว พบว่า มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว และมีการปฏิบัติด้านการติดตามการประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี

(3) ด้านการจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก พบว่า (3.1) มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยวก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สื่อมีความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน และเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์มีอัธยาศัยไมตรีดีและสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นจุดเด่นของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (3.2) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะในแหล่งธรรมชาติ จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ แต่ไม่มีการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะให้นักท่องเที่ยวทราบ (3.3) มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยวนักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ พบว่า ไม่มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม แต่มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ เป็นครั้งคราว มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (3.4) มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาและต่ำกว่าด้านสิ่งแวดล้อม หรือนิเวศวิทยา และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน และสามารถสื่อสารให้ความรู้เป็นภาษาอังกฤษได้

(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท่องเที่ยว พบว่า (4.1) ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เช่น ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยว กิจกรรมเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น แต่ไม่มีตัวแทนชุมชนในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่มีส่วนร่วมในการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น และไม่มีการก่อตั้งองค์กรอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นที่มีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (4.2) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง การนำเที่ยว บริการด้านที่พัก และรายได้จากการแสดงศิลปพื้นเมือง และมีรายได้หรือได้รับเงินเดือนจากการถูกจ้างจากบริษัทนำเที่ยว

3.1.3 อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติเขาสกใน 4 ด้าน ได้แก่

(1) **ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** พบว่า (1.1) จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ธรรมชาติ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบน้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสพบเห็นมีปานกลาง (1.2) แหล่งธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์คงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวนโดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย (1.3) แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชนระดับปานกลาง โดยที่ชุมชนใช้ทรัพยากรส่วนหนึ่งจากธรรมชาติและส่วนหนึ่งจากภายนอก (1.4) แหล่งธรรมชาติมีความปลอดภัย มีสถิติการเกิดเหตุอันตรายเพียง 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี

(2) **ด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน** พบว่า อุทยานแห่งชาติเขาสก (2.1) มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล แต่ไม่มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และบริการเนื่องจากนักท่องเที่ยวมีจำนวนเหมาะสมอยู่แล้ว (2.2) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยวพบว่า มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยวและระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับพื้นที่ มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกสุขลักษณะ มีการจัดเก็บและกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น การออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และระบบกำจัดของเสีย แต่จำนวนบุคลากรด้านบริการยังมีไม่เพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ (2.3) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม และไม่ผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบางทางนิเวศวิทยา แต่ขาดการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพของพื้นที่และวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และประเพณีของคนในท้องถิ่น (2.4) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว พบว่า ไม่มีแผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่

(3) **ด้านการจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก** พบว่า (3.1) มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่สื่อภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษขาดความน่าสนใจและขาดข้อมูลปัจจุบัน และเจ้าหน้าที่ยังไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ดีพอ (3.2) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้

นักท่องเที่ยวทั้งชาย ในแหล่งธรรมชาติ จัดระบบการท่องเที่ยวที่มีการแยกประเภท มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ แต่ไม่มีการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ (3.3) มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ พบว่า มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ เป็นครั้งคราว มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของกรมอุทยานฯ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (3.4) มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาและต่ำกว่าด้านสิ่งแวดล้อม หรือนิเวศวิทยา และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน

(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท่องเที่ยว พบว่า (4.1) ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เช่น มีตัวแทนชุมชนในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการก่อตั้งองค์กรอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นที่มีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (4.2) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง การนำเที่ยว บริการด้านที่พัก แต่ไม่ได้รับเงินเดือนจากการถูกจ้างจากบริษัทนำเที่ยว และไม่มีรายได้จากการแสดงศิลปพื้นเมือง

3.1.4 อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ใน 4 ด้าน ได้แก่

(1) ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า (1.1) จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ธรรมชาติ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบน้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสพบเห็นมีปานกลาง (1.2) แหล่งธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์คงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวนโดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย (1.3) แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชนค่อนข้างมาก โดยที่ชุมชนยังใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติและส่วนหนึ่งจากภายนอกแต่อยู่ในระดับน้อย (1.4) แหล่งธรรมชาติมีความปลอดภัยสูง มีสถิติการเกิดเหตุอันตรายเพียง 1-2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี

(2) ด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน พบว่า อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ (2.1) มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล แต่ไม่มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และบริการเนื่องจากเป็นเกาะทำให้ควบคุมได้ยาก (2.2) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยวพบว่า มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยวและระบบรักษาความปลอดภัย

แก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกต้องลักษณะ มีการจัดเก็บและกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น การออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และระบบกำจัดของเสีย แต่จำนวนบุคลากรด้านบริการยังมีไม่เพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณูปโภคบางด้านยังไม่เหมาะสม เช่น สถานปฐมพยาบาลยังไม่เหมาะสม (2.3) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดีหรือวัฒนธรรมของชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม และไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบางทางนิเวศวิทยา แต่ขาดการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพของพื้นที่และวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและประเพณีของคนในท้องถิ่น (2.4) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว พบว่า มีแผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ มีการวิเคราะห์ผลกระทบ การปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว และการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี เช่น ติดตามผลปะการังฟอกขาว เป็นต้น

(3) ด้านการจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก พบว่า (3.1) มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนแต่ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำ และเจ้าหน้าที่ยังไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ดีพอ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ขาดความน่าสนใจและขาดข้อมูลปัจจุบัน (3.2) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะในแหล่งธรรมชาติ จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ แต่ขาดสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน และไม่มีแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ (3.3) มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ พบว่า มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมดำน้ำ การศึกษาพันธุ์ไม้เป็นครั้งคราว มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของกรมอุทยานฯ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ยังขาดการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม (3.4) มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาและต่ำกว่าด้านสิ่งแวดล้อม หรือนิเวศวิทยา และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน

(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท่องเที่ยว พบว่า (4.1) ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เช่น มีตัวแทนชุมชนในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนมีส่วนร่วม ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ยังไม่มีการก่อตั้งองค์กรอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นที่มีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (4.2) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง การนำเที่ยว และมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างจากบริษัทนำเที่ยว แต่ชุมชนไม่มีรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมืองและบริการด้านที่พักแบบโฮมสเตย์เนื่องจากที่พักและเตียงบนเกาะเป็นที่พักของอุทยานแห่งชาติเท่านั้น

3.1.5 อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานใน 4 ด้าน ได้แก่

(1) ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า (1.1) จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ธรรมชาติเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบน้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสพบเห็นมีปานกลาง (1.2) แหล่งธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์คงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวนโดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย (1.3) แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชนระดับปานกลาง โดยที่ชุมชนใช้ทรัพยากรส่วนหนึ่งจากธรรมชาติและส่วนหนึ่งจากภายนอก (1.4) แหล่งธรรมชาติมีความปลอดภัย มีสถิติการเกิดเหตุอันตรายเพียง 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี

(2) ด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน พบว่า อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน (2.1) มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวครบ 3 ด้าน เช่น การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล และมีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และบริการเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวหลักอยู่บนภูเขาสูง มีการควบคุมการจราจรและยานพาหนะขึ้นลง (2.2) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยวพบว่า มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยวและระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับพื้นที่ มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกต้องเหมาะสม มีการจัดเก็บและกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น การออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และระบบกำจัดของเสีย แต่จำนวนบุคลากรด้านบริการยังมีไม่เพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ (2.3) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม และไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบางทางนิเวศวิทยา มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพของพื้นที่และนำข้อมูลมาวางแผนทางดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ แต่ขาดการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและประเพณีของคนในท้องถิ่น (2.4) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว พบว่ามีแผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ มีการวิเคราะห์ผลกระทบการปรับปรุงและแก้ไขปัญหที่เกิดจากการท่องเที่ยว และการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี

(3) **ด้านการจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก** พบว่า (3.1) มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยวก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สื่อมีความน่าสนใจและมีข้อมูลปัจจุบัน และเจ้าหน้าที่ยังไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ดีพอ (3.2) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะ ในแหล่งธรรมชาติ จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ แต่ไม่มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน และขาดการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ (3.3) มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ พบว่า มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ เป็นครั้งคราว มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของกรมอุทยานฯ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (3.4) มีบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม หรือนิเวศวิทยา และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน

(4) **การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท่องเที่ยว** พบว่า (4.1) ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เช่น มีตัวแทนชุมชนในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ไม่มีการก่อตั้งองค์กรอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นที่มีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (4.2) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง การนำเที่ยว บริการด้านที่พักแบบโฮมสเตย์ มีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างจากบริษัทนำเที่ยว และไม่มีรายได้จากการแสดงศิลปพื้นเมือง

3.1.6 อุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติกุยบุรีใน 4 ด้าน ได้แก่

(1) **ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** พบว่า (1.1) จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ธรรมชาติ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบน้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสพบเห็นมีมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งช้างป่า (1.2) แหล่งธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์คงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวนโดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย (1.3) แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชนระดับปานกลาง โดยที่ชุมชนใช้ทรัพยากรส่วนหนึ่งจากธรรมชาติและส่วนหนึ่งจากภายนอก (1.4) แหล่งธรรมชาติมีความปลอดภัย มีสถิติการเกิดเหตุอันตรายเพียง 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี

(2) ด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน พบว่า อุทยานแห่งชาติกุยบุรี

(2.1) มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว 2 ด้าน เช่น การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล แต่ไม่มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่ มีเพียงกำหนดให้รถบริการนักท่องเที่ยวเพื่อชมสัตว์ป่าได้คันละ 8 คน (2.2) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยวพบว่า จำนวนบุคลากรด้านบริการยังมีเพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยวและระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับพื้นที่ ไม่มีร้านอาหาร มีแต่ถังขยะ มีเตาเผาขยะ แต่ไม่มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว ที่พักให้เจ้าหน้าที่พักอาศัย มีแต่ลานกางเต็นท์ (2.3) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม และไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบางทางนิเวศวิทยา มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพของพื้นที่และนำข้อมูลมาวางแผนทางดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ แต่ขาดการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และประเพณีของคนในท้องถิ่น (2.4) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว พบว่า มีแผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ มีการวิเคราะห์ผลกระทบ การปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว

(3) ด้านการจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก พบว่า (3.1) มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีสื่อในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยวแต่ไม่หลากหลาย เช่น โปสเตอร์ นิทรรศการ ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สื่อมีความน่าสนใจและมีข้อมูลปัจจุบัน แต่เจ้าหน้าที่ยังไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ดีพอ (3.2) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ แต่ไม่มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน และขาดการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะให้นักท่องเที่ยวทราบ (3.3) มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ พบว่า มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ (3.4) มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาด้านสิ่งแวดล้อม หรือนิเวศวิทยา และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน

(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท่องเที่ยว พบว่า (4.1) ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เช่น มีตัวแทนชุมชนในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีการก่อตั้งองค์กรอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นที่มีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (4.2) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว บริการด้านที่พักแบบโฮมสเตย์ มีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างจากบริษัทนำเที่ยว แต่ไม่มีรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง หรือการขายสินค้าพื้นเมือง

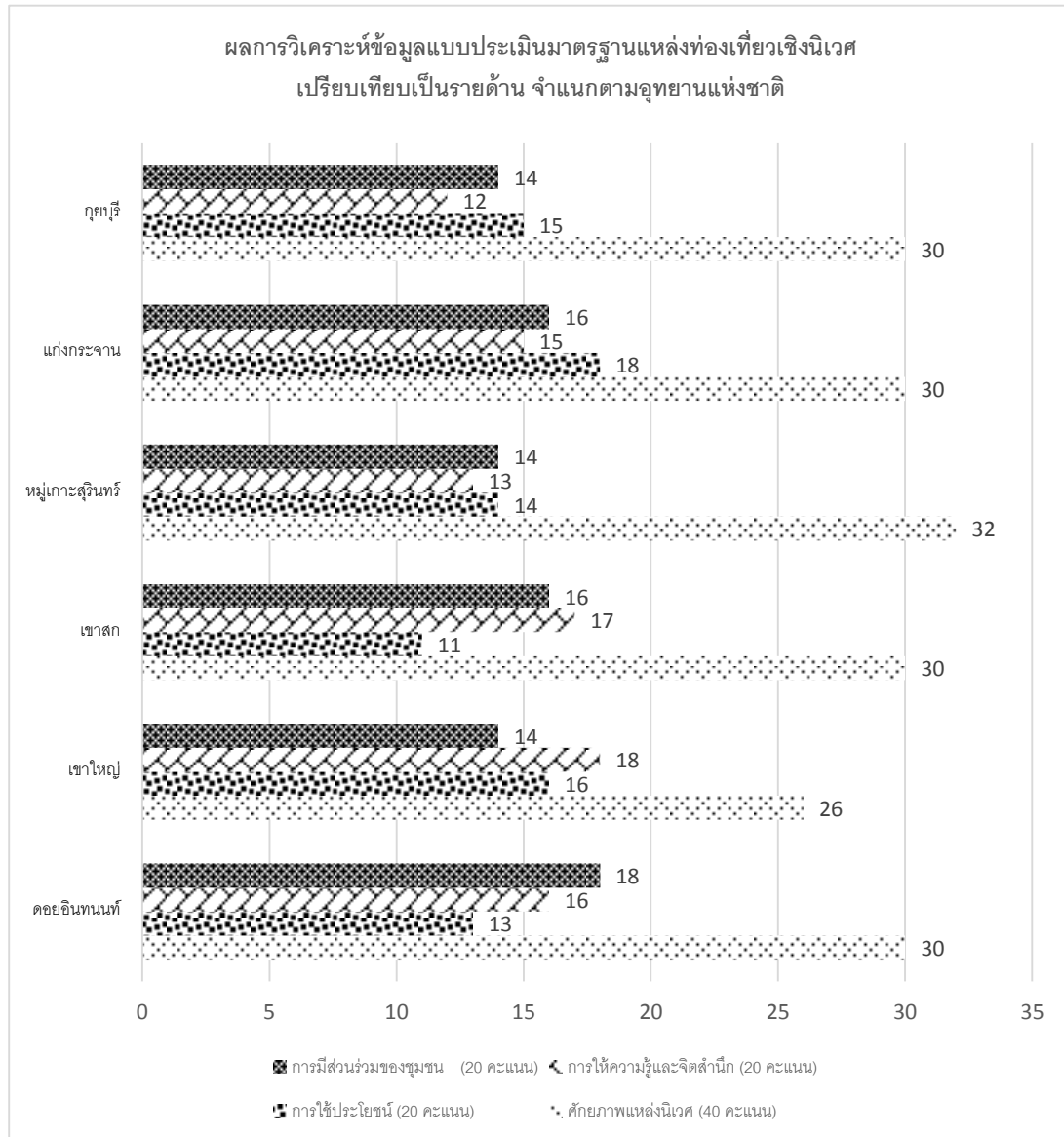
3.2 ผลจากการประเมินตามแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการประเมินและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินแบบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
เปรียบเทียบเป็นรายด้าน จำแนกตามอุทยานแห่งชาติ (100 คะแนน)

อุทยานแห่งชาติ	ศักยภาพ แหล่งนิเวศ (40 คะแนน)	การใช้ ประโยชน์ (20 คะแนน)	การให้ความรู้ และจิตสำนึก (20 คะแนน)	การมีส่วนร่วม ของชุมชน (20 คะแนน)	คะแนนรวม (100 คะแนน)	ระดับ* มาตรฐาน
ดอยอินทนนท์	30	13	16	18	77 (2)	ดีมาก
เขาใหญ่	26	16	18	14	74 (3)	ดีมาก
เขาสก	30	11	17	16	74 (3)	ดีมาก
หมู่เกาะสุรินทร์	32	14	13	14	73 (4)	ดีมาก
แก่งกระจาน	30	18	15	16	79 (1)	ดีมาก
กุยบุรี	30	15	12	14	71 (5)	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	29.7	14.5	15.2	15.3	74.7	ดีมาก

*ระดับมาตรฐานดีมากหรือ 4 ดาว มีค่าคะแนนระหว่าง 71-80 คะแนน

ภาพที่ 4.7 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
เปรียบเทียบเป็นรายด้าน จำแนกตามอุทยานแห่งชาติ

กล่าวโดยสรุป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สรุปได้ดังนี้

1. ผลการรวมคะแนนทุกด้านพบว่า อุทยานแห่งชาติทั้ง 6 แห่ง อยู่ในระดับมาตรฐานดีมาก หรือ 4 ดาว คือมีค่าคะแนนระหว่าง 71-80 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีคะแนนสูงสุด (79) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีคะแนนต่ำสุด (71)
2. ผลการคำนวณค่าเฉลี่ยคะแนนรวมเท่ากับ 74.7 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติ 2 แห่ง คือ แก่งกระจานและดอยอินทนนท์มีคะแนนรวมสูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนรวม ในขณะที่อุทยานแห่งชาติ 4 แห่ง คือ เขาใหญ่ เขาสก หมู่เกาะสุรินทร์ และกุยบุรีมีคะแนนรวมต่ำกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนรวม ตามลำดับ

3. เมื่อพิจารณาองค์ประกอบเป็นรายด้าน พบว่า ด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 29.7 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีค่าคะแนนสูงสุด (32) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีค่าคะแนนต่ำสุด (26) ซึ่งเป็นอุทยานฯ เดียวที่มีค่าคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมด้าน ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4. สำหรับด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อความยั่งยืน พบว่ามีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 14.5 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีค่าคะแนนสูงสุด (18) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติเขาสกมีค่าคะแนนต่ำสุด (11) ส่วนอุทยานฯ ที่มีค่าคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมด้านการใช้ประโยชน์ ได้แก่ อุทยานฯ แก่งกระจาน เขาใหญ่ และกุยบุรี ตามลำดับ ในขณะที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ ดอยอินทนนท์ และเขาสก มีค่าคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

5. สำหรับด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 15.2 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีค่าคะแนนสูงสุด (18) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีค่าคะแนนต่ำสุด (12) ส่วนอุทยานฯ ที่มีค่าคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก ได้แก่ อุทยานฯ เขาใหญ่ เขาสก และดอยอินทนนท์ ตามลำดับ ในขณะที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน หมู่เกาะสุรินทร์ และกุยบุรีมีค่าคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมด้าน ตามลำดับ

6. สำหรับด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 15.3 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีค่าคะแนนสูงสุด (18) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์และกุยบุรีมีค่าคะแนนต่ำสุด เท่ากัน (14) ส่วนอุทยานฯ ที่มีค่าคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ อุทยานฯ ดอยอินทนนท์ เขาสกและแก่งกระจาน ที่ 2 อุทยานฯ หลังมีคะแนนเท่ากัน (16) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ หมู่เกาะสุรินทร์ และกุยบุรีมีค่าคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมด้านเท่ากันคือ 14 คะแนน

4. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้เสียด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้เสียอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้มีส่วนได้เสียประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือ เช่น อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเชียงใหม่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ผู้บริหาร/เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และพื้นที่ใกล้เคียง ชุมชนท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนอกอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง เป็นต้น ผู้ประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือ จำนวนทั้งสิ้น 6 คน สรุปผลได้ดังนี้

(1) ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(1.1) อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น มีความหลากหลายของป่า เช่น ป่าสน ป่าเต็งรัง มีอากาศหนาวเย็นสบายตลอดปี มีธรณีสัณฐานที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทย มีจุดท่องเที่ยวหลายจุดในอุทยานฯ อย่างไรก็ตามอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีความเปราะบางต่อการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น เหตุจากปัจจัยทางธรรมชาติ หรือเหตุจากปัจจัยที่มนุษย์มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น การบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้ของชาวไทยภูเขา การใช้ที่ดินผิดประเภท กิจกรรมการท่องเที่ยวและนันทนาการโดยเฉพาะในช่วงวันหยุดยาวและฤดูหนาวที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทาง ไปเที่ยวชม

เดิมชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กลางหลวงอยู่ในพื้นที่นี้มากกว่า 200 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนาปลูกข้าว หาของป่า ล่าสัตว์ และมีปัญหาไฟไหม้ป่าเนื่องจากชาวบ้านเผาป่า จนกระทั่งได้มีการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ในปี พ.ศ. 2517 และต่อมาปี พ.ศ. 2542 ชุมชนร่วมกับอุทยานฯ ได้มีการเริ่มต้นทำกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยเริ่มต้นตามกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชาวบ้านอยู่บนเขาได้หาพื้นที่ทำลานกางเต็นท์ และเส้นทางเดินป่า ทำให้ภาพลักษณ์ของชาวเขาเปลี่ยนไปจากอดีตที่เคยตัดเขาทำไร่เลื่อนลอย เผาป่า แต่ปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ทำกิจกรรมท่องเที่ยวและมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม เช่น ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ชุมชนบ้านผาหมอน เป็นต้น

(1.2) อุทยานฯ มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีพืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ เช่น ม้าเทวดาที่เป็นกวางผาสัตว์ป่าสงวน นกกินปลี เป็นต้น และมีนกหลากหลายพันธุ์

(1.3) อุทยานฯ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างมาก โดยชุมชนยังอยู่ในพื้นที่และใช้ทรัพยากรในพื้นที่ค่อนข้างมาก อุทยานฯ เป็นป่าต้นน้ำที่สำคัญแก่คนในชุมชน เช่น บ้านแม่กลางหลวง ชุมชนมีวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การทอผ้า การทำนาขั้นบันได งานปีใหม่มีม้งมีศูนย์วัฒนธรรมม้งในหมู่บ้านม้ง การบวชป่า การบวชน้ำ เป็นต้น

(1.4) การจัดการความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์จัดให้มีหน่วยงานกู้ภัย มีการชักซ้อมกับโรงพยาบาลใกล้เคียง เช่น โรงพยาบาลจอมทอง โรงพยาบาลในจังหวัด เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น อุบัติเหตุทางถนนหนทาง รวมทั้งมีการจัดทำราวกันตก ทางเดิน หรือบริการให้ยืมไม้เท้าเพื่อช่วยค้ำยันในการเดินป่า อย่างไรก็ตามก็อาจมีปัญหาดินถล่มตามภูเขาหน้าผา หรือต้นไม้ล้มทับถนนบ้างในช่วงฤดูฝน และผิวนถนนจราจรมีอายุการใช้งานเพราะภูมิอากาศบนดอยอินทนนท์มีลักษณะฝนตก 8 เดือน และแดดออก 4 เดือน ทำให้ถนนทรุดโทรมและส่งผลให้รถยนต์สามารถเกาะถนนลดน้อยลง บางครั้งเกิดอุบัติเหตุทางถนน

(2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

(2.1) อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น การแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติกิ่วแม่ปานเป็นเส้นทางศึกษาระบบนิเวศวิทยาในธรรมชาติ จะปิดไม่ให้นักท่องเที่ยวเดินป่าในช่วงฤดูฝนเนื่องจากฝนตกต่อเนื่องตลอด มีหมอกหนา เส้นทางเดินป่าอาจลื่น

ทำให้นักท่องเที่ยวหกล้มได้ง่าย มีதாகจำนวนมาก และเพื่อให้ธรรมชาติฟื้นตัวและเปิดให้บริการระหว่าง 1 พฤศจิกายน ถึง 31 พฤษภาคมของทุกปี

อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) โดยมีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าอุทยานฯ ดังนี้ นักท่องเที่ยวไป-กลับต่อวันบริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่แม่กลาง จำนวน 400 คน ที่แม่แจ่ม จำนวน 250 คน ที่น้ำตกแม่ยะ จำนวน 450 คน ที่ดอยผาตั้ง 100 คน และที่ยอดดอย จำนวน 500 คน น้ำตกวชิรธาร จำนวน 250 คน น้ำตกลีธาร จำนวน 150 คน และน้ำตกลีถุน 200 คน ส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวพักค้างคืนบริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทั้ง 3 แห่ง รวมจำนวน 160 คน บริเวณสถานที่กางเต็นท์ดงสน จำนวน 500 คน และลานกางเต็นท์ดอยผาตั้ง จำนวน 150 คน อีกทั้งการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการนำเที่ยว เช่น การนำเที่ยวเส้นทางศึกษาธรรมชาติกิ่วแม่ปานจะกำหนดให้เป็นกลุ่มละไม่เกิน 30 คนต่อชุด เส้นทางศึกษาธรรมชาติดอยอ่างกาจะกำหนดให้เป็นกลุ่มละไม่เกิน 10 คนต่อชุด อย่างไรก็ตามในช่วงวันหยุดยาวหรือช่วงวันหยุดปิดภาคเรียน จะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ต้องการเที่ยวชมอุทยานฯ และต้องการกางเต็นท์มากกว่าขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เกิดปัญหาการติดทางขึ้นดอย และมีจำนวนเต็นท์เกินขีดความสามารถในการรองรับ อุทยานฯ พยายามใช้มาตรการลดราคาเข้าชมครึ่งราคาในช่วงวันธรรมดา เพื่อกระจายนักท่องเที่ยวจากช่วงวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

(2.2) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว ในช่วงเวลาปกติ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีการให้บริการบ้านพัก ร้านอาหาร และโครงสร้างพื้นฐานที่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่การออกแบบที่พักของอุทยานฯ เป็นแบบเดียวกันทั่วประเทศ ซึ่งบางครั้งอาจไม่เหมาะสมกับบางภูมิภาค

บริการที่พักในอุทยานฯ โดยปกติจะเพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่ปัญหามักเกิดขึ้นในช่วงเวลาวันหยุดยาวหรือฤดูกาลท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาว ที่สิ่งอำนวยความสะดวกและบุคลากรไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น ในช่วงปีใหม่นักท่องเที่ยวขึ้นลงดอยอินทนนท์วันละประมาณ 10,000 คน อุทยานฯ ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยววางแผนการเดินทางท่องเที่ยวล่วงหน้าและทำการจองบริการสิ่งอำนวยความสะดวกล่วงหน้า แต่อุทยานฯ ก็ยังคงประสบปัญหาจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปีในช่วงวันหยุดยาว ในทางตรงกันข้าม สำหรับฤดูฝนที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวไม่มากนัก สำหรับร้านอาหารสวัสดิการ มีหน่วยงานสาธารณสุขมาดูแลเรื่องสุขอนามัย ได้รับประกาศ Clean Food Good Taste

สำหรับบุคลากรที่ให้บริการด้านต่างๆ เช่น แม่บ้าน คนทำความสะอาด ยังขาดแคลน ไม่เพียงพอโดยเฉพาะช่วงวันหยุดยาว อุทยานฯ แก้ไขปัญหาด้วยการจ้างพนักงานชั่วคราวเพิ่มขึ้นเป็นครั้งคราว

ในปัจจุบันได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้สื่อต่างๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ที่มีผลมาก เช่น ภาพยนตร์ ละครที่มาถ่ายทำในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รายการท่องเที่ยว และสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, LINE, Twitter เป็นต้น นักท่องเที่ยวจากตะวันออกกลางชอบมาดูฝนในฤดูฝนของประเทศไทย

(2.3) การจัดการด้านกิจกรรมท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติกิ่วแม่ปาน เส้นทางศึกษาธรรมชาติอ่างกา และเส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกผาดอกเสี้ยว กิจกรรมเที่ยวน้ำตก เช่น น้ำตกแม่กลาง น้ำตกแม่ยะ กิจกรรมดูนก กิจกรรมศึกษาพันธุ์ไม้ กิจกรรมดูป่าเมฆ เป็นต้น

ชุมชนรอบอุทยานฯ ได้จัดกิจกรรมเส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกผาดอกเสี้ยว และกิจกรรมพักค้างโฮมสเตย์และเรือสอร์ทขนาดเล็กในพื้นที่ ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวที่จัดขึ้นไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเสื่อมโทรม และไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ เทศบาลได้มีรถขยะนำขยะลงจากดอยอินทนนท์ นอกจากนี้ชุมชนชาวม้งและปกากะญอได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อแสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น การผูกข้อมือที่คล้ายคลึงกับการบายศรีสู่ขวัญ การให้ชาวบ้านเล่นนิทาน การดูนก การดูดาว และการแสดงให้นักท่องเที่ยวชม เช่น การแสดงดนตรีด้วยเครื่องดนตรี “โตนาน” ที่เป็นเครื่องดีดคล้ายกีตาร์ การแสดงรำดาบ

อีกทั้งสถาบันการศึกษาได้มีการศึกษาวิจัยร่วมกับชุมชนในการจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวและทิศทางการพัฒนา การศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่บ้านผาหมอน และบ้านแม่กลางหลวง เป็นต้น เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Institute) เป็นต้น

(2.4) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เนื่องมาจากการท่องเที่ยว

อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ได้มีแผนการดำเนินงาน และมีการรายงานผลการดำเนินงานของอุทยานฯ ในแต่ละปี เช่น รายงานสถิตินักท่องเที่ยว สรุปเงินรายได้อุทยานฯ การตรวจราชการเพื่อติดตามผลการดำเนินงานด้านการจัดการอุทยานแห่งชาติ การให้บริการและการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว มาตรการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะช่วงเทศกาลสงกรานต์ การวางแผนรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เช่น ชาวจีน การให้บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ระบบการจัดการขยะ ระบบการดูแลอาคารสถานที่ โดยเฉพาะห้องน้ำและห้องสุขา การควบคุมผู้ประกอบการร้านค้า

(3) การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

(3.1) อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว และมีเจ้าหน้าที่ประจำ โดยทั่วไป อุทยานฯ จะมีเจ้าหน้าที่บรรยายสั้นๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวก่อนเดินเข้าเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และมีสื่อหลายประเภท อุทยานฯ มีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้บุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล เช่น มีการจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ป้ายสื่อความหมาย เป็นต้น แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อถาวรที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลานานทำให้ขาดความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน มี website แต่เป็นเว็บไซต์รวมของทุกอุทยานโดยกรมอุทยานฯ จัดทำให้ และสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายจำนวน 4 คนที่บรรยายให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับนักท่องเที่ยวไทย และสามารถสื่อสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่เป็นลักษณะของการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น อย่างไรก็ตาม อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติที่มีป้ายสื่อความหมายในเส้นทางธรรมชาติตลอดเส้นทาง เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติอ่างกา และเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติที่ต้องมีผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นนำทาง เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติกิ่วแม่ปาน เป็นต้น

อุทยานฯ ยังมีฝ่ายนันทนาการและสื่อความหมายให้บริการงานต่างๆ เช่น (1) การบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยจัดเจ้าหน้าที่สื่อความหมายให้กับคณะนักเรียน นักศึกษาหรือกลุ่มศึกษาดูงานที่ขอมาศึกษาดูงานนอกสถานที่ในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ เช่น มหาวิทยาลัยและโรงเรียนหลายแห่งในแต่ละปีตามทีขอมา (2) โครงการปลูกป่าในใจคน เช่น ที่บ้านเมืองอ่าง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง บ้านแม่ละออ ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม บ้านนาฮ่อง ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม และ (3) โครงการห้องเรียนธรรมชาติสู่โรงเรียน จำนวน 19 แห่ง ในจังหวัดเชียงใหม่

(3.2) อุทยานฯ มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น

(1) มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวประหยัดน้ำและพลังงาน เช่น สติกเกอร์ให้ประหยัดน้ำ และพลังงานติดตามจุดต่างๆ

(2) มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท แต่รถขนขยะมีจำนวนน้อยและไม่ได้แยกประเภทการขนขยะ คือนำขยะกลับมารวมกันและขนส่งเขา ทำให้กระบวนการทิ้งขยะแบบแยกขยะไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ และขยะจากร้านอาหารสวัสดิการและโครงการหลวงมีการเผา ผึ่ง และฝากเทศบาลนำลงไปที่ข้างล่าง ในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว เทศบาลมีการขนขยะออกจากพื้นที่ถี่ครั้งขึ้น

(3) มีการอบรมผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นและอาสาสมัครเพื่อสร้างจิตสำนึกในการไม่ทิ้งขยะ

(4) มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ

(3.3) อุทยานฯ มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติกิ่วแม่ปาน เส้นทางศึกษาธรรมชาติอ่างกา และมีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ตามที่มีคณะศึกษาดูงานหรือคณะนักเรียน นักศึกษา ร้องขอมา

(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

(4.1) เดิมอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์เป็นผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวและคนในชุมชน แต่อุทยานฯ ไม่มีเจ้าหน้าที่ที่จะสามารถช่วยดูแลพื้นที่ได้เพียงพอ เลยเกิดแนวความคิดการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาป่าและจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวด้วยการเป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยอุทยานฯ ในการปลูกป่า เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ มีไม่เพียงพอกับความต้องการ อุทยานฯ ได้ทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านให้เป็นนักรักษาธรรมชาติ ให้รู้จักรักษาป่าและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมาชมธรรมชาติ ต่อมาชาวบ้านเริ่มมีการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยว และจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยระยะเริ่มต้นชุมชนมีเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ที่เป็นนักสื่อความหมายเป็นพี่เลี้ยง เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติกิ่วแม่ปาน โดยฝึกอบรมให้ชาวบ้านเป็นผู้เล่าเรื่องราวของธรรมชาติ เกิดเป็นผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่น ที่มีจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของบ้านและรักบ้านที่เป็นถิ่นฐาน และสามารถบรรยายเกี่ยวกับธรรมชาติในบ้านของตนได้ และต่อมาเจ้าหน้าที่อุทยานฯ เริ่มถอนตัวออกมาจากชุมชนและกลายเป็นที่ปรึกษา

นอกจากนี้ชาวบ้านมีการรักษาไฟฟ้าด้วยการทำแนวกันไฟเพราะหากเกิดไฟไหม้บริเวณแหล่งท่องเที่ยวหรือเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ชาวบ้านก็จะขาดรายได้จากการท่องเที่ยว คนกับทรัพยากรธรรมชาติควรอยู่แบบเกื้อกูลกัน ชาวบ้านรู้ว่าการดำรงชีวิต การทำนาต้องมีน้ำ ถ้าตัดต้นไม้ก็จะไม่มีน้ำ

(4.2) ปี พ.ศ. 2542 ชุมชนรอบพื้นที่ได้ร่วมกับอุทยานฯ ได้มีการเริ่มต้นทำกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยเริ่มต้นตามกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชาวบ้านอยู่บนเขาได้หาพื้นที่ทำลานกางเต็นท์ และเส้นทางเดินป่าทำให้ภาพลักษณ์ของชาวเขาเปลี่ยนไปจากอดีตที่เคยตัดเขา ทำไร่เลื่อนลอย เผาป่า แต่ปัจจุบันชาวบ้านทำกิจกรรมท่องเที่ยวและมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม ชาวบ้านสร้างที่พัก เช่น ลานกางเต็นท์ที่บ้านขุนกลาง ซึ่งเดิมเป็นพื้นที่ปลูกดอกเบญจมาศ แต่ชาวบ้านสร้างลานกางเต็นท์ เพราะใช้เงินลงทุนน้อยกว่าบ้านพัก และทำการต่อน้ำและต่อไฟฟ้าเข้าไปในที่ดินของชาวบ้านเอง ที่พักแรม เช่น บ้านพักหลังละ 600-1,200 บาท ต่อคืน ในช่วงฤดูฝนและฤดูหนาว พักได้ 4 คน ไม่รวมอาหารเช้า หรือนักท่องเที่ยวพักแรมในโฮมสเตย์คนละ 350 บาท ราคารวมอาหารเช้าและอาหารเย็น และบริการเป็น “ผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่น” จำนวนประมาณ 100 คน ซึ่งเป็นชาวม้งและชาวปกากะญอ ในเส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกผาดอกเสี้ยว โดยหัวหน้าชุมชนสรรหาชาวบ้านที่มีคุณสมบัติและให้เข้าฝึกอบรมนำเที่ยวเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จำนวน 1-2 วัน และได้รับบัตรผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นที่ออกให้โดยอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ชาวบ้านจะได้รายได้จากการนำเที่ยวในเส้นทางใช้เวลา 3 ชั่วโมง ระยะทาง 3 กิโลเมตร จำนวนนักท่องเที่ยว 10 คน เป็นเงิน 200 บาท เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกผาดอกเสี้ยวนักท่องเที่ยวจะได้ศึกษาธรรมชาติ เดินป่าผ่านน้ำตกนาชั้นบันได หมู่บ้าน สวนกาแฟ นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ธรรมชาติและวัฒนธรรมในแหล่งธรรมชาติ ผู้นำเที่ยวจะแต่งกายในชุดประจำเผ่า มีกระเป๋าปฐมพยาบาลเบื้องต้น และมีวิทยุสื่อสาร นอกจากนี้ ชาวบ้านยังมีรายได้จากการขายอาหาร ขายของที่ระลึก รับจ้างเป็นลูกจ้างในอุทยานฯ

ผู้แทนชุมชนแสดงความคิดเห็นว่า “ชุมชนบนเขามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ชาวบ้านไม่เข้มแข็ง และไม่อ่อนแอ หมู่บ้านแม่กำปองมีระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนสูงกว่าที่นี่ แต่เส้นทางศึกษาธรรมชาติใกล้เคียงกัน แต่เส้นทางของบ้านกลางหลวงสวยกว่าเพราะมีน้ำตก องค์กรที่ดี ชุมชนมีการจัดสรรผลประโยชน์และสวัสดิการดี มีระบบดี” รายได้เกิดจากการให้บริการที่พัก อาหาร และการแสดงศิลปวัฒนธรรม หากพิจารณาระดับความพร้อมของการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้แทนชุมชนแสดงความคิดเห็นว่าชุมชนมีความพร้อม ร้อยละ 65 ที่เหลือร้อยละ 35 ขาดไปเนื่องจากชาวบ้านขาดความร่วมมือ ความพร้อมเพรียงในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่ชุมชนมีการกำหนดระเบียบให้ชาวบ้านปฏิบัติ เช่น จำนวนห้องพักในบ้านพัก หรือที่พักแบบโฮมสเตย์บนเขา แต่ก็ยังไม่ได้ผ่านการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์

ภาพที่ 4.8 ตัวอย่างบัตรผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่น

4.2 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้เสียอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้มีส่วนได้เสียประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครราชสีมา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ผู้บริหาร/เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และพื้นที่ใกล้เคียง ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเขาใหญ่ปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ชมรมการศึกษาเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และผู้ประกอบการกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่จำนวนทั้งสิ้น 6 คน สรุปผลได้ดังนี้

(1) ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(1.1) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศไทยที่จัดตั้งขึ้นเมื่อพ.ศ. 2505 ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่าไม้และหาแนวทางการจัดการป่าไม้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองดูแลทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ ศึกษาวิจัยพรรณไม้และสัตว์ป่า ตลอดจนจัดแนวทางการจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน โดยเน้นการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว **อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น** มีความหลากหลายของธรรมชาติ มีอากาศเย็นสบายตลอดปี มีธรณีสัณฐานที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทย มีจุดท่องเที่ยวหลายจุดในอุทยานฯ และได้รับการรับรองเป็นแหล่งมรดกโลกด้านธรรมชาติจากองค์การ UNESCO แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนอกอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นพื้นที่บริเวณลำตะคอง เช่น กิจกรรมพายเรือในลำตะคอง/ดูตัวตะก่องหรือกิ้งก่าต้นไม้ริมฝั่ง (Chinese Dragon) กิจกรรมอนุรักษ์ลำตะคอง เป็นต้น

(1.2) อุทยานฯ มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีพืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ เช่น ช้างป่า กระทิง เป็นต้น และมีนกหลากหลายพันธุ์ เช่น นกเงือก เป็นต้น

(1.3) อุทยานฯ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างน้อย เนื่องจากไม่มีชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิม และตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร จึงมีนักลงทุนและผู้ประกอบการจากกรุงเทพฯ มาลงทุนให้บริการที่พักและร้านอาหารจำนวนมาก ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่มีส่วนร่วมน้อยและใช้ทรัพยากรทั้งในและนอกพื้นที่

(1.4) การจัดการความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จัดให้มีหน่วยงานกู้ภัย และกำหนดกฎระเบียบจราจรให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตาม เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น ห้ามส่งเสียงดัง เช่น จักรยานยนต์ Big Bike ห้ามขับเร็ว ห้ามให้อาหารสัตว์ เป็นต้น

(2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

(2.1) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น การแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) โดยการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการและมีการกำหนดจำนวนเดินเท้าในบางเส้นทาง อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าอุทยานฯ ดังนี้ นักท่องเที่ยวไป-กลับต่อวันบริเวณน้ำตกเหวสุวัต จำนวน 450 คน น้ำตกเหวนรก 200 คน น้ำตกผากล้วยไม้ 500 คน และน้ำตกสาลิกา จำนวน 300 คน หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ไล่ใหญ่ (แก่งหินเพิง) จำนวน 500 คน ที่คลองปลากั้ง จำนวน 400 คน ที่ผากระดาด จำนวน 400 คน และที่ประจันตคาม จำนวน 500 คน ส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวพักค้างคืนบริเวณที่พักโซนน้ำตกกองแก้ว จำนวน 200 คน ที่พักโซนทิวทัศน์ จำนวน 50 คน ที่พักโซนค่ายสุรสวัสดิ์ จำนวน 260 คน และที่พักโซนธนรัตน์ 90 คน ลานกางเต็นท์ผากล้วยไม้ จำนวน 800 คน ลานกางเต็นท์ลำตะคอง จำนวน 600 คน และที่พักที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่คลองปลากั้ง จำนวน 200 คน ที่ผากระดาด จำนวน 100 คน และที่ประจันตคาม จำนวน 300 คน อย่างไรก็ตามการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจนเนื่องจากขึ้นอยู่กับวัดจำนวนนักท่องเที่ยววันไหน และในช่วงเทศกาลหรือวันหยุดยาว เช่น ปีใหม่ หรือช่วงวันหยุดปิดภาคเรียน จะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ต้องการเที่ยวชมอุทยานฯ และต้องการกางเต็นท์มากกว่าขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว บางครั้งนักท่องเที่ยวบอกว่าขอผ่านอุทยานจากปากช่องไปลงปราจีนบุรี แต่พอถึงเวลาก็กะพังก้างที่อุทยานฯ เขาใหญ่ ทำให้ห้องน้ำและห้องอาบน้ำไม่เพียงพอ นักท่องเที่ยวไทยมาท่องเที่ยวอุทยานฯ เขาใหญ่ปีละประมาณ 1.2 ล้านคน นักท่องเที่ยวไทยนิยมมาพักผ่อนวันหยุดและไม่นิยมเดินป่า แต่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีจำนวนประมาณปีละ 50,000 คน มาพักผ่อนและชอบเดินป่าศึกษาธรรมชาติ นักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนใหญ่เป็นชาวยุโรป เช่น สแกนดิเนเวีย สวีเดน อังกฤษ ชาวเอเชียมีบ้าง เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย แต่ชาวจีนและรัสเซียยังไม่ค่อยมาเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

(2.2) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีความเชี่ยวชาญในการป้องกันรักษาป่าไม้มากกว่าการให้บริการนักท่องเที่ยว จึงอยากให้ภาคเอกชนเป็นผู้ให้บริการด้านต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว แต่เอกชนมักแสวงหาผลประโยชน์มากกว่าและไม่ทำกิจการเพื่อส่วนรวม ทำให้อุทยานฯ ประสบปัญหาในการควบคุมและกำหนดมาตรฐานการให้บริการด้านต่างๆ จึงไม่สามารถเปิดโอกาสให้เอกชนจัดทำได้ทั้งหมด โดยทั่วไปอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีการให้บริการบ้านพักประมาณ 400 คน ร้านอาหาร และโครงสร้างพื้นฐานที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวระดับหนึ่ง แต่นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการที่พัก ร้านอาหารของภาคเอกชนได้ในบริเวณนอกอุทยาน และเพียงเดินทางเข้ามาเที่ยวในอุทยานโดยไม่จำเป็นต้องพักแรมในอุทยานฯ เขาใหญ่ได้ อย่างไรก็ตาม ภายใต้อุทยานฯ มีฝ่ายนั้นหนทางการท่องเที่ยวที่ได้ดำเนินการประเมินมาตรฐานด้านการบริการต่างๆ เช่น อุทยานฯ ได้ผ่านการประเมินมาตรฐานศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของกรมการท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่ง ได้รับรองมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก แต่ยังไม่ผ่านการประเมินมาตรฐานร้านอาหาร (Clean Food Good Taste) ของกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

(2.3) การจัดการด้านกิจกรรมท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติหอดูสัตว์หนองผกชี เส้นทางศึกษาธรรมชาติดงตัว-หนองผกชี เส้นทางดงตัว-อ่างเก็บน้ำสายสร เส้นทางศึกษาธรรมชาติเหล่านี้เป็นเส้นทางระยะสั้นนักท่องเที่ยวสามารถเดินได้เอง แต่เส้นทางกองแก้ว-น้ำตกเหวสุวัตเส้นทางนี้มีด่านสัตว์หลายเส้นตัดผ่านจึงจำเป็นต้องมีผู้นำทาง ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ หากเป็นการจัดกิจกรรมเดินป่าของเอกชนนิยมจัดมัคคุเทศก์เฉพาะพื้นที่ กิจกรรมเที่ยวน้ำตก เช่น น้ำตกเหวสุวัต น้ำตกเหวนรก น้ำตกกองแก้ว กิจกรรมส่องสัตว์ กิจกรรมดูนก กิจกรรมศึกษาพันธุ์ไม้ เป็นต้น

(2.4) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เนื่องมาจากการท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ได้มีแผนการดำเนินงาน และมีการรายงานผลการดำเนินงานของอุทยานฯ ในแต่ละปี เช่น รายงานสถิตินักท่องเที่ยว สรุปเงินรายได้อุทยานฯ การตรวจราชการเพื่อติดตามผลการดำเนินงานด้านการจัดการอุทยานแห่งชาติ การให้บริการและการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว มาตรการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะช่วงเทศกาลสงกรานต์ การให้บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ระบบการจัดการขยะ ระบบการดูแลอาคารสถานที่ โดยเฉพาะห้องน้ำและห้องสุขา

(3) การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

(3.1) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวและมีเจ้าหน้าที่ประจำ โดยทั่วไป อุทยานฯ จะมีเจ้าหน้าที่บรรยายสั้นๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวก่อนเดินเข้าเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และมีสื่อหลายประเภท อุทยานฯ มีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้สื่อบุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล เช่น มีการจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ป้ายสื่อความหมาย เป็นต้น สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อถาวรที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง แต่ได้รับการปรับปรุงด้วยเงินสนับสนุนจากการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยให้มีความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน มี facebook ของอุทยานฯ และมี website ของอุทยานฯ ชื่อ www.khaoyainationalpark.com และมีเว็บไซต์รวมของทุกอุทยานโดยกรมอุทยานฯ จัดทำให้ และสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายจำนวนที่บรรยายให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับนักท่องเที่ยวไทย

และสามารถสื่อสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่เป็นลักษณะของการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น อย่างไรก็ตาม อุทยานฯ ควรเสริมการให้ความรู้เรื่องพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าที่มีหลากหลายในอุทยานฯ แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เห็นคุณค่าของป่า

อุทยานฯ ยังมีฝ่ายนันทนาการและสื่อความหมายให้บริการงานต่างๆ เช่น การบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยจัดเจ้าหน้าที่สื่อความหมายให้กับคณะนักเรียนนักศึกษาหรือกลุ่มศึกษาดูงานที่ขอมาศึกษาดูงานนอกสถานที่ เจ้าหน้าที่บางคนสามารถบรรยายเป็นภาษาอังกฤษได้

อุทยานฯ มีการจัดทำโครงการ Junior Ranger เพื่อสร้างสายใยครอบครัว สร้างความรักความผูกพันพ่อแม่ลูก โดยให้พ่อแม่อธิบายให้ความรู้ระบบนิเวศกับลูก แล้วให้ลูกตอบคำถาม และลูกที่ตอบคำถามถูกต้องจะได้ประกาศนียบัตร Junior Ranger และ Arm เขใหญ่ ซึ่งลูกจะมีความภาคภูมิใจและได้ถ่ายรูปไปอวดเพื่อนๆ

(3.2) อุทยานฯ มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น

- 1) มีสื่อในการณรงค์ให้นักท่องเที่ยวประหยัดน้ำและพลังงาน เช่น สติกเกอร์ให้ประหยัดน้ำและพลังงานติดตามจุดต่างๆ
- 2) มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท อุทยานฯ เขาใหญ่มีการจัดการเตาเผาขยะที่จัดทำโดยบริษัท TPI ให้แก่เทศบาลหมุ่สี ขยะจากอุทยานฯ จะถูกนำส่งไปที่เทศบาลหมุ่สี เทศบาลหมุ่สีจะส่งขยะไปที่บริษัท TPI โดยมีการแยกขยะเนื่องจากขยะ recycle สามารถนำมาขายได้ แต่ขยะเศษอาหารทิ้งรวมกันหมดเนื่องจากสัตว์ป่าเก็บขยะกิน เช่น กวาง แม่น ชะมด ขอบริษัทขยะที่รอการจัดเก็บส่งไปที่เทศบาลหมุ่สี
- 3) มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ

(3.3) อุทยานฯ มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว อุทยานฯ เขาใหญ่มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ 6 เส้นทาง แต่มี 2 เส้นทางที่นักท่องเที่ยวเดินเที่ยวป่าเองได้ บางครั้งนักท่องเที่ยวหลงป่าเนื่องจากไปเดินทางในเส้นทางที่ต้องมีผู้นำทางกันเองโดยลำพัง และมีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ตามที่มีคณะศึกษาดูงานร้องขอมา

(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

อุทยานแห่งชาติมีความเห็นว่าการท่องเที่ยวจะสำเร็จได้ต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาป่าและจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อช่วยอุทยานฯ ในการรักษาป่า **ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว** แต่ชุมชนดั้งเดิมอพยพออกจากพื้นที่อุทยานฯ เขาใหญ่หมดแล้ว ปัจจุบันมีแต่ชุมชนที่เป็นครอบครัวของเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ เนื่องจากถนนทางเข้าอุทยานฯ เขาใหญ่จากอำเภอปากช่องค่อนข้างแคบทำให้รถไค้ไม่สามารถขับขึ้นเขาใหญ่ได้สะดวก อุทยานฯ จึงห้ามบริษัทนำเที่ยวนำรถไค้ขึ้นเขา และได้จัดรถสองแถวไว้รับช่วงส่งนักท่องเที่ยวขึ้นเขา ซึ่งชุมชนเป็นผู้ขับรถสองแถวและให้บริการ ทำให้ชุมชนมีรายได้จากการขับรถสองแถวบริการรับ-ส่งนักท่องเที่ยว โดยอุทยานฯ จะเป็นผู้จัดคิวรถสองแถวในแต่ละวัน

นอกจากนี้ชุมชนยังมีรายได้จากการให้บริการส่องสัตว์ โดยจัดเป็นระบบสวัสดิการให้แก่ครอบครัวเจ้าหน้าที่ได้ให้บริการส่องสัตว์แก่นักท่องเที่ยว มีลักษณะเป็นการให้บริการโดยรถ pick up เปิดโล่ง มีการติดลูกกรงให้จับ 2 ด้าน และมีไฟสปอตไลท์ส่องสัตว์ บนรถมีผู้นำส่องสัตว์ซึ่งจะต้องผ่านการฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องสัตว์ป่าและระบบนิเวศ โดยจัดเป็นลักษณะกิจกรรมแบบ Night Safari Tour โดยอุทยานฯ จะเป็นผู้จัดคิวรถส่องสัตว์ในแต่ละวัน/คืน ปัจจุบันอุทยานฯ เขาใหญ่มีรถส่องสัตว์จำนวน 70 คัน โดยมีการลงทะเบียนรถ และลงทะเบียนผู้นำส่องสัตว์ให้มีบัตรประจำตัว ชุมชนยังมีรายได้จากการให้บริการที่พักนอกอุทยานฯ เนื่องจากอุทยานฯ สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมาเป็นแบบทัศนจรโดยไม่เน้นการมาพักแรมในอุทยานฯ เพื่อลดการสร้างมลภาวะจากการใช้พลังงานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว แต่ให้นักท่องเที่ยวพักแรมนอกอุทยานฯ แต่ชุมชนมีเงินลงทุนเพียงสร้างที่พักขนาดเล็ก ที่พักแรมส่วนใหญ่ นอกอุทยานฯ จึงเป็นของนักธุรกิจเอกชน อุทยานฯ มีความต้องการให้เอกชนดูแลอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเอกชนได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งชมรมเพื่อสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเขาใหญ่ปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวนอกอุทยานฯ เช่น ฤดูฝน โดยมีการจัดกิจกรรมประกวดภาพถ่าย จัดนิทรรศการกลางแจ้ง เป็นต้น นอกจากนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดโครงการ “เที่ยวป่าหน้าฝน” โครงการแข่งขันกอล์ฟการกุศลเขาใหญ่ โครงการนำเยาวชน (มัธยมต้นและปลาย) ในเขต 4 จังหวัดจัดกิจกรรมเชิงนิเวศ โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนอาหารปีละ 4 รุ่นๆ ละ 120 คน เพื่อปลูกจิตสำนึกให้รักธรรมชาติและ การรักษาต้นน้ำและจัดโครงการเส้นทางท่องเที่ยว 4 จังหวัด “นครชัยบุรินทร์” ประกอบด้วย นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และโครงการ “2 นครบุรี” คือ จังหวัดนครราชสีมาและนครนายก และจังหวัดปราจีนบุรีและสระบุรี สุรินทร์ โดยมีเครือข่ายร่วมกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และภาคเอกชน เป็นต้น อีกทั้งชมรมการศึกษาเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่จัดทำโครงการให้ความรู้และพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน เช่น การจัดอบรมนวดไทยร่วมกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน มีการจัดทำโครงการเขาใหญ่ Color Street ร่วมกับภาครัฐ เช่น ของบประมาณจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ชุมชน และผู้ประกอบการร่วมกันปลูกต้นไม้ให้เป็นถนนสวยงามในอำเภอปากช่อง 5 เส้นทาง ถนนธนรัชต์ เพื่อให้ดอกไม้ดอกสีชมพูในฤดูร้อนที่เป็น low season

4.3 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้เสียอุทยานแห่งชาติเขาสก

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้มีส่วนได้เสียประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคใต้ เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุราษฎร์ธานี อุทยานแห่งชาติเขาสก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ผู้บริหาร/เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาสกและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น อุทยานแห่งชาติคลองพนม เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองแสง ชุมชน/หมู่บ้านท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนอกอุทยานแห่งชาติเขาสกและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ชุมชนท่องเที่ยวบ้านถ้ำผึ้ง ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มน้ำคลองยัน เป็นต้น และผู้ประกอบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ จำนวนทั้งสิ้น 9 คน สรุปผลได้ดังนี้

(1) ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(1.1) อุทยานแห่งชาติเขาสกมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น งดงามตามธรรมชาติ มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ เช่น สมเสร็จ เลียงผา กระตัง ช้าง เป็นต้น พันธุ์ไม้หายาก เช่น ดอกบัวผุด ปาล์มหลังขาว ไม้ไผ่ยักษ์ กัลยไม้หลากหลายพันธุ์ เป็นต้น มีธรณีสัณฐานที่พบได้น้อย เช่น เขาหินปูน ถ้ำปะการังบก ถ้ำน้ำทะเล หินงอกหินย้อย ลักษณะการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติเขาสกประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางบก มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ มีน้ำตก มีจุดท่องเที่ยวหลายจุดในอุทยานฯ และมีแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ เนื่องจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้มีการสร้างอ่างเก็บน้ำเขื่อนรัชชประภาหรือเขื่อนเชี่ยวหลานบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสก เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า ส่งเสริมการประมง ส่งเสริมการท่องเที่ยว และการมีน้ำใช้เพื่อการเกษตร ทำให้บริเวณเขื่อนรัชชประภามีภูมิประเทศที่เป็นภูเขาหินปูนที่มีความงดงาม บรรยากาศเงียบสงบ เหมาะแก่การท่องเที่ยว บริเวณเขื่อน เช่น การนั่งเรือไปเที่ยวชมวิทิวทัศน์ ชมน้ำตก และแพที่พักต่างๆ

กระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณใกล้เคียงนอกพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสกเกิดจากแรงผลักดันของชุมชนนอกอุทยานฯ ที่จัดตั้งเป็นกลุ่มท่องเที่ยวต่างๆ จำนวน 11 ชุมชน เช่น ชุมชนบ้านถ้ำผิง ชุมชนบ้านใบไม้ ชุมชนบางโพ กลุ่มน้ำคลองยัน เป็นต้น ลักษณะแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นป่าดิบชื้น ป่าชายเลน มีคลองร้อยสาย เป็นต้น กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เที่ยวป่าชายเลน ชมหิ่งห้อย ชมทะเลหมอก เป็นต้น แต่ชุมชนยังต้องการได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกหลายประการ เช่น ถนนหนทาง ห้องน้ำ ลานจอดรถ เส้นทางศึกษาธรรมชาติ การปรับปรุงทัศนียภาพ ไฟฟ้า แสงสว่าง การสร้างเขื่อนเรียงหิน เป็นต้น

นักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาสกประมาณร้อยละ 40 เป็นชาวไทย และร้อยละ 60 เป็นชาวต่างชาติ เช่น ชาวเยอรมัน ชาวฝรั่งเศส ชาวสเปน นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะพักแรมประมาณ 3 วัน 2 คืน ทำกิจกรรมแบบ Soft Adventure Eco Tour นักท่องเที่ยวไทยชอบความสบายและมีสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่านักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็น Backpacker และมีการศึกษาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและเตรียมอุปกรณ์มาเพื่อเดินป่า ร้อยละ 60 ของนักท่องเที่ยวต่างชาตินอกจากภูเก็ต และท่องเที่ยวในเส้นทางภูเก็ต-เขาลัก-เขาสก-เชี่ยวหลาน หรือบางกลุ่มมาจากเกาะสมุย เช่น ชาวรัสเซีย ชาวจีน เป็นต้น กลุ่มพวกนี้เป็นนักทัศนาจรเพื่อการพักผ่อน เดินทางแบบไปเช้าเย็นกลับ (day trip) มาทำกิจกรรมนั่งช้าง ล่องเรือ พายเรือแคนู เที่ยวเขื่อน เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ภาคเอกชนแสดงความคิดเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจริญเติบโตมากเกินไป ส่งผลให้เกิดขยะจำนวนมาก ลำธารเริ่มเน่าเสีย ภาครัฐไม่มีการทำผังเมือง จัดระเบียบเมืองในการสร้างสิ่งปลูกสร้างระหว่างลำน้ำและอาคารบ้านเรือน ก่อให้เกิดปัญหามลพิษโดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว

(1.2) อุทยานแห่งชาติเขาสกมีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีพืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ เช่น สมเสร็จ เลียงผา เป็นต้น และมีนกหลากหลายพันธุ์ เช่น นกเงือก เป็นต้น

(1.3) อุทยานเขาสกเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นชาวใต้ แต่ไม่มีชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย มีเพียงวัฒนธรรมของคนภาคใต้

(1.4) **การจัดการความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** อุทยานแห่งชาติเขาสกมีการจัดการด้านความปลอดภัยสูง อุทยานฯ จัดให้มีหน่วยงานกู้ภัย เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น อุบัติเหตุทางน้ำ อุบัติเหตุทางถนนหนทาง หากเกิดอุบัติเหตุทางน้ำ จะมีเรือเร็ว (Speed Boat) ของอุทยานฯ มาช่วยแก้ปัญหาและนำส่งโรงพยาบาล แต่อุทยานฯ เคยเกิดอุบัติเหตุเป็นข่าวในปี 2553 ที่ถ้ำน้ำทะลุ น้ำท่วมนักท่องเที่ยวเสียชีวิต เนื่องจากฝนตกหนักมาก อุทยานฯ ประกาศห้ามนักท่องเที่ยวเข้าถ้ำแล้ว แต่นักท่องเที่ยวแอบเข้าไป ด้วยการนั่งเรือ และเดินเท้า 3 กิโลเมตร และเคยมีกรณีนักท่องเที่ยวถูกใบพัดหางเรือหางยาวฟันเนื่องจากคนขับเรือขับไม่เก่ง เหยี่ยวหางเรือพัดคนนั่งในเรือเสียชีวิต

(2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

(2.1) **อุทยานแห่งชาติเขาสกมีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว** เช่น แบ่งเขตพื้นที่สงวนพื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล และอุทยานฯ เคยคิดจะการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) ด้วยการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการทั้งในบริเวณป่า แต่ยังไม่ได้มีการจัดทำจริงจึงเพราะอุทยานฯ เขาสกไม่มีปัญหาการจราจรติดขัดหรือปัญหาขยะจำนวนมากเหมือนอุทยานฯ ในภาคเหนือ แต่มีการกำหนดขนาดของกลุ่มที่เดินป่าหรือคณะที่เที่ยวยมดอกล้วยไม้จำนวน 10-12 คน สำหรับการบริเวณเขื่อนอุทยานฯ มีการกำหนดจำนวนแพที่ปักอยู่แล้ว ซึ่งแพที่ปักจะรองรับนักท่องเที่ยวพักค้างได้เท่าที่มีให้บริการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพิทักษ์เขื่อน มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน เรื่องการจัดการอ่างเก็บน้ำ และอุทยานแห่งชาติ สถานที่พักและแพที่พัก อุทยานแห่งชาติเขาสกเป็นผู้ดูแลสำหรับสถานที่พักนอกอุทยานฯ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เช่น องค์การบริหารตำบลคลองศก เทศบาลเขียวหลาน เป็นผู้ดูแลและมีการจัดเก็บภาษีโรงเรือน ภาษีรายได้ เป็นต้น การจัดการขยะ เทศบาลเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ มีการฝังขยะและมีบ่อบำบัดน้ำเสีย ขยะจากแพที่พักมีการขนออกมาทางเรือ และเทศบาลนำไปฝังกลบ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลสนับสนุนด้านความสะดวก จัดเทศกาลงานท่องเที่ยวบัวผุด จัดให้มีกลุ่มผู้นำเที่ยวท้องถิ่นในพื้นที่ เป็นต้น

การที่เอกชนจะสร้างแพที่พักและแพอาหารบริเวณเขื่อน จะต้องขออนุญาตพื้นที่ในอุทยานฯ ก่อน และออกแบบแพลอยน้ำจากกรมเจ้าท่า เพื่อขออนุมัติดำเนินการสร้างแพที่พักหรือแพอาหารลอยน้ำ และเทศบาลจะทำการสำรวจแพเพื่อเก็บภาษีโรงเรือน

(2.2) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว

อุทยานแห่งชาติเขาสกมีที่พักทั้งบนบกและในน้ำ ค่าบ้านพักบนบกอยู่ระหว่าง 800-1,000 บาท ต่อคนต่อคืน มีอาหารรับประทาน 3 มื้อ และพักค้าง 1 คืน และมีบริการแพที่พักในอุทยานฯ ในปัจจุบันเป็นแพของอุทยานแห่งชาติเขาสก 4 แห่ง เช่น แพไกรสร แพนางไพร แพคลองคละ และแพโดนเตย แพที่พัก

ของอุทยานฯ มีการกำหนดราคาที่มีมาตรฐาน เช่น ค่าที่พักคืนละ 900-2,500 บาท/คน นอกนั้นเป็นแพคเกจของเอกชนที่อุทยานเขาสูงควบคุมจำนวนไว้ที่ 12 แห่ง แพที่พักของเอกชนแต่เดิมมีห้องน้ำบนบก แต่ต่อมาได้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกของแพ เช่น มีห้องน้ำในตัว มีการติดเครื่องปรับอากาศเพิ่มจากการติดพัดลม ซึ่งการติดเครื่องปรับอากาศไม่เหมาะสม แพที่พักควรออกแบบให้อากาศถ่ายเทสะดวกมากกว่า และเนื่องจากแพที่พักติดเครื่องปรับอากาศทำให้คิดราคาที่พักสูงขึ้น เพราะต้นทุนการดำเนินงานสูงขึ้น ราคาแพที่พักของเอกชนในเขื่อนจึงมีหลายระดับ และอุทยานฯ ยังไม่ได้กำหนดการควบคุมราคาแพที่พักของเอกชน

ภาคเอกชนมีการให้บริการที่พักขนาดเล็กของเอกชนบริเวณทางเข้าอุทยานแห่งชาติเขาสูง เช่น บังกาโลจำนวนไม่เกิน 20 ห้อง รีสอร์ทขนาดเล็ก โรงแรมบ้านต้นไม้ เป็นต้น ภาคเอกชนมีการรวมตัวกันจัดตั้งสมาคมผู้ประกอบการแพที่พัก สมาคมผู้ประกอบการเรือเพื่อการจัดการบริการให้เป็นระเบียบเรียบร้อย แต่แพของเอกชนมีการกำหนดราคาแพที่พักที่หลากหลายไม่เท่ากัน ต่างคนต่างคิดราคา ไม่มีการควบคุมราคา แต่โดยทั่วไป แพที่พักจะมีผู้มาใช้บริการเต็มในช่วงวันหยุดยาว เช่น วันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ นอกจากนี้ภาคเอกชนมีการรวมตัวกันเพื่อการท่องเที่ยวและบริการ เช่น สมาคมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเขาสูง มีสมาชิกจำนวน 48 ราย สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีสมาชิกจำนวน 270 คน

สำหรับบริการด้านการท่องเที่ยว อุทยานฯ ยังขาดอัตรากำลังหรือยังมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่มีเพียง 10 คน และพนักงานรวม 140 คน จึงทำให้ขาดคนบริการนักท่องเที่ยว

เทศบาลบ้านเข็ญหวลานมีหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสูง รายได้เทศบาลได้จากการท่องเที่ยว มีการนำมาสร้างลานจอดรถ อาคารท่าเทียบเรือ บริการเรือเที่ยวในเขื่อน มีการสร้างท่าเทียบเรือที่จัดการโดยเทศบาลเข็ญหวลาน เทศบาลมีการจัดการเรือโดยให้ขึ้นทะเบียนเรือจัดคิวเรือ ซึ่งเทศบาลมีรายได้คิวละ 20 บาท และดูแลเรื่องความปลอดภัยทางน้ำ

(2.3) การจัดการด้านกิจกรรมท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติเขาสูงมีกิจกรรมท่องเที่ยวทางบก เช่น การเดินป่าในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ การเล่นน้ำตก การนั่งช้าง อุทยานฯ ไม่มีผู้นำเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานฯ สำหรับเอกชน แต่มีผู้นำเที่ยวชมสำหรับกลุ่มนักศึกษาที่มาศึกษาดูงาน หรือจัดทำค่ายพักแรมในป่า และมีกิจกรรมทางน้ำบริเวณเขื่อน เช่น ล่องเรือชมวิถีชีวิตคนดูน้ำตก ดูถ้ำ ดูสัตว์ป่า พายเรือแคนู เรือคายัค เป็นเวลา 1 วัน โดยอาจแวะรับประทานอาหารกลางวันในแพที่พัก หรือนักท่องเที่ยวอาจค้างคืนในลักษณะของการจัดแพคเกจเที่ยว 2 วัน 1 คืน โดยพักค้างในแพที่พักที่อยู่ในบริเวณเขื่อน ค่าใช้จ่ายประมาณคนละ 2,000 บาท/คน/วัน และมีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ดูชีวิตสัตว์ป่าในตอนเย็น ดูนกชมหมอก ส่องสัตว์ในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าคลองแสง สำหรับชุมชนกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เที่ยวป่าชายเลน ล่องเรือชมหิ่งห้อย ชมทะเลหมอก ชมวิถีชีวิตการปลูกมะพร้าวโดยลิงการต่อเรือหางยาว เป็นต้น

สถาบันการศึกษาได้มีการศึกษาวิจัยร่วมกับชุมชนในการจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวและทิศทางการพัฒนา การศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน

(2.4) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เนื่องมาจากการท่องเที่ยว

อุทยานแห่งชาติเขาสกได้มีแผนการดำเนินงาน และมีการรายงานผลการดำเนินงานของอุทยานฯ ในแต่ละปี เช่น รายงานสถิตินักท่องเที่ยว สรุปเงินรายได้อุทยานฯ การตรวจราชการเพื่อติดตามผลการดำเนินงานด้านการจัดการอุทยานแห่งชาติ การให้บริการและการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว มาตรการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะช่วงเทศกาลสงกรานต์ การให้บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ระบบการจัดการขยะ ระบบการดูแลอาคารสถานที่ โดยเฉพาะห้องน้ำและห้องสุขา

(3) การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

(3.1) อุทยานแห่งชาติเขาสกมีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว โดยทั่วไป อุทยานฯ จะมีเจ้าหน้าที่บรรยายสั้นๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวก่อนเดินเข้าเส้นทางศึกษาธรรมชาติ แต่หากท่องเที่ยวทางเรือในเขื่อน จะไม่มีเจ้าหน้าที่บรรยาย อุทยานฯ มีสื่อหลายประเภท อุทยานฯ มีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้สื่อบุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล เช่น มีการจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ป้ายสื่อความหมาย เป็นต้น แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อถาวรที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลานานทำให้ขาดความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน ป้ายบอกทางไม่ครบถ้วน ภาคเอกชนต้องช่วยตัวเองในการจัดทำป้ายบอกทาง เช่น จุดล่องแก่ง จุดลงเรือ เป็นต้น อุทยานฯ มี website แต่เป็นเว็บไซต์รวมของทุกอุทยานโดยกรมอุทยานฯ จัดทำให้ และสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายที่บรรยายให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับนักท่องเที่ยวกลุ่มศึกษาดูงาน และสามารถสื่อสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่เป็นลักษณะของการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น

อุทยานฯ ยังมีฝ่ายนิเทศการและสื่อความหมายให้บริการงานต่างๆ มีการบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยจัดเจ้าหน้าที่สื่อความหมายให้กับคณะนักเรียน นักศึกษาหรือกลุ่มศึกษาดูงานที่ขอมาศึกษาดูงานนอกสถานที่ในอุทยานแห่งชาติเขาสก แต่ยังมีจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอกับความต้องการในบางครั้ง ส่วนชุมชนมีการจัดผู้นำเที่ยวท้องถิ่นนำชมพันธุ์ไม้หายาก เช่น ดอกบัวผุด กกเขาสก ปาล์มพระราหู และนำชมสัตว์ป่า เช่น นกเงือก กระต๊อง สมเสร็จ

(3.2) อุทยานฯ มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น

(1) มีสื่อในการณรงค์ให้นักท่องเที่ยวประหยัดน้ำและพลังงาน เช่น สติกเกอร์ให้ประหยัดน้ำและพลังงานติดตามจุดต่างๆ

(2) มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท แต่กระบวนการทิ้งขยะแบบแยกขยะไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ขยะจะถูกนำออกจากแพที่พักมาทิ้งที่ท่าเรือ เทศบาลเขียวหวานจะมากำเก็บ มีการแยกขวดพลาสติก

(3) แพที่พักมีระบบบำบัดน้ำเสียและวัดคุณภาพน้ำในเขื่อนโดยอุทยานฯ เดิมแพที่พักมีห้องน้ำบนฝั่ง แต่ปัจจุบันมีห้องน้ำในแพ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาน้ำเสียได้

(4) มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ

(3.3) อุทยานฯ มีการอบรมให้ความรู้กับคนขับเรือ เจ้าของแพที่พัก ข้อพึงปฏิบัติและข้อห้าม ปฏิบัติมีการประชุมร่วมกันระหว่างอุทยานฯ กับภาคเอกชน ภาคเอกชนมีการจัดอบรมมัคคุเทศก์เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ อย่างไรก็ตาม น้ำมันจากเรือที่วิ่งในเขื่อนอาจทำให้เกิดมลภาวะในน้ำ อุทยานฯ ได้มีการสุ่มตรวจคุณภาพน้ำในเขื่อน และเรือก่อให้เกิดมลภาวะทางเสียง โดยเฉพาะเรือหางยาวที่เครื่องยนต์เสียงค่อนข้างดัง แต่เรือเข้าออกเป็นรอบ อาจทำให้สัตว์ในบริเวณใกล้เคียงตื่นตกใจ โดยเฉพาะช่วงเวลาเย็นที่สัตว์ป่าออกมากินน้ำ กินหญ้า เช่น สมเสร็จ กระตัง ช้าง นกเงือก ชะนี ค่าง เป็นต้น

ชุมชนในบริเวณอุทยานฯ ที่พัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศใช้การท่องเที่ยวเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าชุมชน ซึ่งจุดมุ่งหมายในตอนแรกไม่ได้คาดหวังด้านการสร้างรายได้มากนัก แต่อยากให้ชุมชนหวงแหนท้องถิ่น ให้เยาวชนรู้จักการรักเหง้าของตนเอง ให้ความสามัคคี และชุมชนเป็นที่รู้จักด้วยการนำเที่ยวของผู้มาเที่ยวท้องถิ่น

นอกจากนี้สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการจัดอบรมด้านการท่องเที่ยว เช่น โครงการเจ้าบ้านที่ดี กิจกรรมหลักเป็นเรื่องของการลงพื้นที่ท่องเที่ยวให้ชุมชนรู้จักการมีจิตบริการ (service mind) ยิ้มแย้มแจ่มใส มีอัธยาศัยไมตรี อ่อนน้อม ดูแลและรู้ถึงเทคนิคการให้บริการนักท่องเที่ยว อีกทั้งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ชุมชน แกนนำกลุ่มท่องเที่ยวในการทำตลาด และมีการทำการตลาดให้โดยการนำคณะสื่อมวลชนและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวไปชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

(4.1) รัฐบาลในช่วง พ.ศ. 2545-2549 ยังไม่มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนัก แต่ในยุครัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ชุมชนนอกเขตอุทยานฯ แต่อยู่ในบริเวณใกล้ๆ อุทยานแห่งชาติเขาสกต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น ดิน น้ำ และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น รวมทั้งมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เนื่องจากพื้นที่ป่ามีป่าที่ถูกทำลาย ชุมชนจึงคิดว่าการท่องเที่ยวจะช่วยให้การอนุรักษ์ป่าชุมชนไม่ให้เสื่อมโทรมและถูกทำลาย ชุมชนจะรัก หวงแหน และอนุรักษ์ป่าชุมชนเพราะนำมาซึ่งรายได้ และเกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ผลทำให้ชุมชนมีรายได้ปีละ 500,000-600,000 บาท นอกเหนือรายได้หลักของชุมชนเป็นการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่มีรายได้ประมาณปีละ 1,000,000 บาท ชาวบ้านว่างจากการทำสวนทำไร่ ชุมชนจัดกิจกรรมทางท่องเที่ยว เช่น การทำโฮมสเตย์ การประกอบอาหารขายแก่นักท่องเที่ยว การนำชมแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มด้วยความสมัครใจ เช่น กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านถ้ำผิงประมาณ 40 ครอบครัว กลุ่มอนุรักษ์ป่าและน้ำมี 148 ครอบครัว จาก 380 ครอบครัว

ผู้ให้ข้อมูลจากชุมชนกล่าวว่า “ชุมชนพื้นที่ใกล้เคียงอุทยานฯ ได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวมานานกว่า 10 ปี ในลักษณะพี่ช่วยสอนน้อง เป็นการแนะนำความรู้ที่มีและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ถ้าเครือข่ายไม่มีความรู้ด้านใด ก็จะขอความช่วยเหลือจากสำนักงานท่องเที่ยวจังหวัด เครือข่ายมีการจัดประชุมหมุนเวียนกันในแต่ละเดือนในเรื่องต่างๆ เช่น จำนวนนักท่องเที่ยว ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อจัดทำโครงการขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับจังหวัดและท้องถิ่น และเครือข่ายยังมีการคัดเลือกชุมชนรุ่นน้องใหม่ และมีการคัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบทางการท่องเที่ยว เช่น ชุมชนบ้านถ้ำผิงได้รับ

การคัดเลือกเป็นชุมชนต้นแบบหนึ่งใน 11 ชุมชน นอกจากนี้ชุมชนได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ พอสมควร โดยองค์การบริหารตำบลจะมีการประชุมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและไปขอจากหน่วยงาน เช่น กรมการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด กรมทางหลวงชนบท เช่น ปีนี้ชุมชนได้รับเงินสนับสนุนจากกรมการท่องเที่ยวจำนวน 200,000 บาท และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มาให้ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในปัจจุบันรัฐบาลให้ความสนใจต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในชุมชนมีมากขึ้น แต่ชุมชนก็มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชน โดยเฉพาะช่วงฤดูฝนในเดือนตุลาคม จะมีฝนตกหนักในพื้นที่ ซึ่งแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ไม่เหมือนกัน แต่เน้นการการอนุรักษ์เป็นหลัก”

ชุมชนมีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อการมีส่วนร่วมในการบริหารการท่องเที่ยว แต่ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารยังน้อย เนื่องจากอุทยานแห่งชาติและเทศบาลบ้านเข็ญหลานเป็นผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวหลักและบริการต่างๆที่เกี่ยวข้อง เทศบาลมีการวางแผนพัฒนาชุมชนในหลายๆ ด้าน รวมทั้งด้านการท่องเที่ยว โดยดูแลไม่ให้นักท่องเที่ยวถูกเอารัดเอาเปรียบ

เมื่อไม่นานมานี้อุทยานแห่งชาติเขาสกเริ่มมีการจัดการการท่องเที่ยวและการควบคุมดูแลร่วมกับชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่อุทยานฯ ในลักษณะโครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งได้งบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดในปี 2556 เช่น บ้านบางหมาน ตั้งอยู่ในเขตอุทยานฯ ซึ่งเป็นแหล่งชมดอกบัวผุด ซึ่งแต่เดิมไม่มีชมรมการท่องเที่ยวหรือไม่มีการเก็บค่าธรรมเนียมเข้าชม ต่อมาได้มีการพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติทุ่งไผ่หวาน มีการจัดผู้นำชมดอกบัวผุด รอยหมูป่า เป็นต้น

(4.2) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาสกหลายด้าน เช่น ชาวบ้านเป็นคนขับเรือเที่ยวเขื่อน หรือเป็นเจ้าของเรือ ซึ่งเป็นเรือหางยาวและเรือวังทอง ขณะนี้มีจำนวน 202 ลำ ที่ให้บริการตามคิว ซึ่งเป็นเรือของชาวบ้านหรือผู้ประกอบการเรือ อุทยานฯ ได้ควบคุมจำนวนไม่ให้เพิ่มมากขึ้น ชุมชนมีรายได้จากค่าอาหารและเครื่องดื่มของนักท่องเที่ยว ชาวบ้านเลี้ยงปลาในกระชัง เช่น ปลาแรด ปลากบ ปลายี่สก ปลาจิตรลดา ชุมชนมีรายได้จากการขายของที่ระลึกที่จำหน่ายบริเวณท่าเรือ และค่าแพที่พักบางแห่ง นอกจากนี้ชุมชนยังมีส่วนร่วมในการให้บริการเดินป่าและส่องสัตว์

4.4 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้เสียอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้มีส่วนได้เสียประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคใต้ เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพังงา องค์การบริหารส่วนตำบลคุระ เป็นต้น ผู้บริหาร/เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์และพื้นที่ใกล้เคียง เช่น อำเภอคุระบุรี เป็นต้น ชุมชนท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในและนอกอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์และพื้นที่ใกล้เคียง เช่น เกาะพระทอง เกาะระ หาดอ่าวเคย หาดทุ่งนาตา หมู่บ้านมอแกน (Moken) เป็นต้น ภาคเอกชนผู้ประกอบการกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดพังงา และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคใต้ จำนวนทั้งสิ้น 8 คน สรุปผลได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งภาครัฐและเอกชนเห็นความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและจัดเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวหลักของจังหวัดพังงา เนื่องจากจังหวัดมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลที่สวยงามและอุดมสมบูรณ์ เช่น หมู่เกาะสุรินทร์ หมู่เกาะสิมิลัน เป็นต้น ที่ผ่านมามีความพยายามยกระดับจังหวัดพังงาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับโลกใน 5-10 ปี แต่เนื่องจากการเปลี่ยนผู้ว่าราชการจังหวัดทำให้นโยบายมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง เลยไม่มีการจัดทำแผนงานหรือโครงการที่เป็นรูปธรรม และมีปัญหาหลายอย่างที่ต้องการการพัฒนาไปพร้อมๆกัน ทั้งเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และบุคลากรผู้ให้บริการที่ทุกฝ่ายต้องเข้าใจแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ถ่องแท้จึงจะสามารถพัฒนาไปพร้อมกันได้อย่างยั่งยืน

ผู้ให้ข้อมูลจากภาคเอกชน กล่าวว่า “ภาคเอกชนมีการรวมตัวกันจัดตั้งสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดพังงาประกอบด้วยสมาชิกกว่า 40 แห่งที่เป็นผู้ประกอบการโรงแรม บริษัทนำเที่ยว และบริษัทดำน้ำ แต่ผู้หากประกอบการเป็นคนในพื้นที่ที่มีความต้องการให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมากกว่าผู้ประกอบการที่ไม่ใช่คนในพื้นที่ ที่หวังแต่จะมากอบโกย ผู้ประกอบการควรรู้ว่าการนำเที่ยวควรอยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เช่น ไข่กล่องกระดาษหรือกล่องชานอ้อยใส่อาหารย่อยสลายได้ แต่เป็นต้นทุนที่สูงขึ้น ผู้ประกอบการและชุมชนต้องมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งคงต้องใช้เวลานานกว่าจะถึงเป้าหมาย”

นักท่องเที่ยวของจังหวัดพังงานิยมเดินทางเป็นหมู่คณะมาจากจังหวัดภูเก็ตมาทำกิจกรรมท่องเที่ยวที่จังหวัดพังงาเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่พักค้างและเป็นกลุ่มพักค้างแรมจำนวนหนึ่ง เป็นนักท่องเที่ยวขึ้นชมธรรมชาติและชอบความสงบ ในปี พ.ศ. 2557 มีจำนวนทั้งสิ้น 2,698,4522 คน ประกอบด้วยนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 1,037,974 คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจำนวน 1,660,478 คน สร้างรายได้ให้แก่จังหวัดเป็นเงินทั้งสิ้น 21,428.49 ล้านบาท

(1) ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(1.1) อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์เป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลที่เป็นหมู่เกาะที่ตั้งอยู่ในทะเลอันดามันและอยู่ติดชายแดนสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ประกอบด้วย 5 เกาะ คือ เกาะสุรินทร์เหนือ เกาะสุรินทร์ใต้ เกาะรี เกาะไข่ และเกาะกลาง อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีป่าดงดิบซึ่งเป็นป่าที่มีพื้นที่มากที่สุด มีความอุดมสมบูรณ์ประกอบด้วยพรรณไม้หลายชนิด ปาล์ม ไม้พุ่ม ไม้เถาเลื้อย และไม้พื้นล่าง มีป่าชายหาด และป่าชายเลน สัตว์ป่า และสิ่งมีชีวิตใต้ท้องทะเลและในแนวปะการังริมฝั่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น มีความหลากหลายของชายหาดและเกาะต่างๆ มีภูมิอากาศแบบมรสุม มีธรณีสัณฐานที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทย มีจุดท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งดำน้ำดูปะการังหลายจุดในอุทยานฯ เช่น อ่าวไม้งาม อ่าวช่องขาด อ่าวแม่ยาย อ่าวผักกาด อ่าวเต่า อ่าวสุเทพ หินแพ และแหล่งวัฒนธรรมแบบวิถีชีวิตที่หมู่บ้านเผ่ามอแกน

(1.2) อุทยานฯ มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรทั้งทางบกและในทะเล ประกอบกับทิวทัศน์ธรรมชาติและทางทะเลที่งดงาม เหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและศึกษาหาความรู้ด้านธรรมชาติและทางทะเล มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ และมีนกมากกว่า 80 ชนิด และนกที่หายาก เช่น นกขาपीโหน เป็นต้น มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ หาดทรายขาวสะอาด มีแนวปะการังริมฝั่งน้ำตื้น ปะการังและสิ่งมีชีวิตที่พบมาก เช่น ปะการังดอกกะหล่ำ ปะการังเขากวาง ปะการังดอกเห็ด กล้วยทะเล หนอนทะเล กลุ่มปลาทะเลชนิดต่างๆ ปลาการ์ตูน ปลากระเบนราหู เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบสัตว์ทะเลหายาก เช่น ฉลามวาฬ และเต่าทะเล เช่น เต่ามะเฟือง เต่าตนุ เต่ากระ และเต่าหญ้า

(1.3) อุทยานฯ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างมาก โดยมีชุมชนยังอยู่ในพื้นที่มาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และใช้ทรัพยากรในพื้นที่ค่อนข้างมาก เช่น ชวามอแกน ที่มีวัฒนธรรมความเชื่อในจิตวิญญาณ ไหว้บรรพบุรุษและผีसाง เพื่อปกป้องคุ้มครองชวามอแกน วัฒนธรรมการสร้างบ้านริมน้ำโดยเจ้าบ่าวสำหรับคู่ที่จะแต่งงาน และยังคงประกอบอาชีพชาวประมงเป็นหลัก บนเกาะมีโรงเรียนชวามอแกนบางส่วนรับจ้างขับเรือหางยาว หรือเป็นลูกเรือ เป็นลูกจ้างอุทยานแห่งชาติและบริษัทนำเที่ยวในพื้นที่

(1.4) การจัดการความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จัดให้มีมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น บริเวณท่าเรือมีตำรวจ และมีหน่วยทหารเรือและเรือตรวจรักษาความปลอดภัย มีการอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้แก่เจ้าหน้าที่อุทยานฯ มัคคุเทศก์ พนักงานเรือและผู้ประกอบการนำเที่ยวในพื้นที่ แต่อุทยานฯ มีปัญหาความปลอดภัยเนื่องจากบนเกาะมีเพียงห้องปฐมพยาบาลแต่ไม่มีนางพยาบาล และนักท่องเที่ยวมักประสบอุบัติเหตุบางอย่างที่ส่วนใหญ่เกิดจากตัวนักท่องเที่ยวเอง เช่น เหยียบเปลือกหอย หกล้ม มีบาดแผล มีโรคประจำตัว มีอาการ knock น้ำ เนื่องจากดำนํ้าลึกแต่ขึ้นลงเร็วเกินไป เป็นต้น

(2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

(2.1) อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น การแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล เช่น ฤดูมรสุมอุทยานฯ จะปิดไม่ให้นักท่องเที่ยวเนื่องจากคลื่นลมแรง การเดินเรืออาจได้รับอันตราย และเพื่อให้ธรรมชาติฟื้นตัว และเปิดให้บริการระหว่าง 1 ตุลาคม ถึง 30 พฤศจิกายนของทุกปี

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) ด้วยการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ ดังนี้ นักท่องเที่ยวไป-กลับต่อวัน บริเวณอ่าวช่องขาด จำนวน 470 คน หาดไม้้งาม จำนวน 1,073 คน แหล่งดำน้ำตื้น เช่น อ่าวไม้้งาม 56 คน อ่าวผักกาด 45 คน เกาะสตอร์ค 45 คน อ่าวจาก 48 คน เกาะมังกร 51 คน อ่าวสุเทพ 57 คน และอ่างหินกอง 40 คน แหล่งดำน้ำลึก เช่น อ่าวแม่ยาย 45 คน เกาะตอรินลา 47 คน อ่าวเต่า 48 คน และกองหินริชิลิว 40 คน ส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวพักค้างคืนบริเวณอ่าวช่องขาด จำนวน 470 คน และหาดไม้้งาม 400 คน แต่ในความเป็นจริงควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวได้ยากเนื่องจากเป็นอุทยานทางทะเล

(2.2) อุทยานฯ มีการจัดประชุมคณะกรรมการระดับพื้นที่ (PAC) ในลักษณะการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ และมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง ประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนที่มีส่วนได้เสียกับอุทยานฯ

(2.3) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีการให้บริการบ้านพัก 5 หลัง ที่มีสภาพทรุดโทรม บางหลังปิดให้บริการเนื่องจากซ่อมแซมอยู่ บริเวณลานกางเต็นท์ ร้านอาหารสวัสดิการ และโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยวสามารถกางเต็นท์ให้นักท่องเที่ยวได้ แหล่งท่องเที่ยวเกาะนอกเขตอุทยาน เช่น เกาะพระทอง หรือผิงบกที่เป็นชายหาด เช่น หาดทุ่งนาคา หาดอ่าวเคย มีที่พักแบบรีสอร์ท และโฮมสเตย์ของชาวบ้านอยู่บ้าง แต่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์

(2.4) การจัดการด้านกิจกรรมท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมดูนก กิจกรรมศึกษาพันธุ์ไม้ กิจกรรมดำน้ำดูปะการังน้ำตื้นและน้ำลึก กิจกรรมเยี่ยมชมวิถีชีวิตชาวมอแกน เป็นต้น อย่างไรก็ตามก็ได้มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางทะเลที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การเล่น Jet Ski ที่เกาะไข่ เกาะยาว ซึ่งชุมชนพึ่งพาไม่ยอมรับเพราะห่วงหาขวัญการธรรมชาติและไม่ต้องให้กิจกรรมเหมือนภูเก็ต และทำให้ปลาหรือสัตว์ทะเลตกละลายได้

(2.5) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เนื่องมาจากการท่องเที่ยว

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ได้มีแผนการดำเนินงาน และมีการรายงานผลการดำเนินงานของอุทยานฯ ในแต่ละปี เช่น รายงานสถิตินักท่องเที่ยว สรุปเงินรายได้อุทยานฯ การตรวจราชการเพื่อติดตามผลการดำเนินงานด้านการจัดการอุทยานแห่งชาติ การให้บริการและการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การให้บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ระบบการจัดการขยะ ระบบการดูแลอาคารสถานที่ โดยเฉพาะห้องน้ำและห้องสุขา การศึกษาผลกระทบ เช่น ปะการังฟอกขาว เป็นต้น

(3) การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

(3.1) อุทยานแห่งชาติมีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำ โดยทั่วไปอุทยานฯ จะมีเจ้าหน้าที่บรรยายสั้นๆ ให้นักท่องเที่ยวก่อนเดินเข้าเส้นทางศึกษาธรรมชาติและก่อนดำน้ำดูปะการัง เพื่อให้ความรู้เรื่องปะการังและการไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การใช้อุปกรณ์ดำน้ำ การดำน้ำโดยไม่เหยียบปะการัง เป็นต้น และมีสื่อหลายประเภท อุทยานฯ มีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้บุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล เช่น มีการจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ การฉายวิดีโอทัศน์ป้ายสื่อความหมาย เป็นต้น แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อถาวรที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลานานทำให้ขาดความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน มี website แต่เป็นเว็บไซต์รวมของทุกอุทยานโดยกรมอุทยานฯ จัดทำและสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายจำนวน 2-3 คน ที่บรรยายให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับนักท่องเที่ยวไทย และสื่อสารกับนักท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่เป็นลักษณะของการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น

(3.2) อุทยานฯ มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น

(1) มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภทเป็นย่อยสลายได้และ Recycle ขยะย่อยสลายได้บนเกาะจะใช้วิธีขุดหลุมฝังกลบบนเกาะ ขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้จะมีการเก็บรวบรวมแล้วนำมาขึ้นฝั่ง

(2) มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ

(3.3) อุทยานฯ มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม อุทยานฯ มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ ชวามอแกน เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ทางทะเล สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดพังงา ได้มีการอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนในการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี มีการจัดไปศึกษาดูงานร่วมกับ 14 จังหวัดภาคใต้ อบรมชุมชนในเรื่องการจัดการชุมชน การส่งเสริมการตลาด การประชาสัมพันธ์ และมีการจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น อีกทั้งการอบรมธุรกิจเรื่องการบริการที่เกี่ยวข้องของภาคเอกชน เช่น คนขับรถ คนขับเรือ ในเรื่องการต้อนรับนักท่องเที่ยวและการให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยว ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และการอบรมผู้ประกอบการเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเพื่อสร้างรายได้ อย่างไรก็ตาม การจัดอบรมต่างๆ ยังเป็นการจัดตามงบประมาณที่ขอและยังขาดความต่อเนื่อง นอกจากนี้สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดพังงายังเน้นการอบรมด้านมาตรฐานการบริการนักท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวภาครัฐ แต่ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวติดอันดับด้านความสวยงามอยู่แล้ว ส่วนชุมชนให้ความสนใจในมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวและการบริการนักท่องเที่ยวแต่มาตรฐานหลายข้อสูงเกินระดับของชุมชน จึงควรพิจารณาแยกตัวชี้วัดให้มีระดับที่แตกต่างกันระหว่างอุทยานแห่งชาติและชุมชนรอบอุทยานฯ

(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

ชุมชนหลักที่อยู่ในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์คือชวามอแกนที่มีวัฒนธรรมความเชื่อในจิตวิญญาณ ไหว้บรรพบุรุษและผีสง เพื่อปกป้องคุ้มครองชวามอแกน และยังคงประกอบอาชีพชาวประมงเป็นหลัก ชวามอแกนอยู่ในพื้นที่อุทยานฯ ในลักษณะเป็นคนพิเศษที่สามารถสร้างที่อยู่อาศัย หาอาหาร จับปลา เก็บหาของป่า ผักตามธรรมชาติได้ เพื่อให้หมู่บ้านชวามอแกนคงวิถีชีวิตดั้งเดิมอยู่ได้ นอกจากนี้ อุทยานฯ มีการให้ความรู้แก่ชวามอแกนในการอนุรักษ์ธรรมชาติ **ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว แต่เพียงมีรายได้จากการท่องเที่ยว** เช่น ชวามอแกนบางส่วนเป็นเจ้าของเรือหรือรับจ้างขับเรือหางยาว หรือเป็นลูกเรือ รับจ้างเป็นลูกจ้างอุทยานแห่งชาติและบริษัทนำเที่ยวในพื้นที่ ชาวบ้านยังมีรายได้จากการขายอาหาร ขายของที่ระลึก เช่น ของแกละสลักไม้ เป็นต้น ชาวบ้านเคยมีรายได้จากการแสดงการรำรอนเง็ง ตีกลอง ให้นักท่องเที่ยวชม หรือมีพิธีลอยเรือในเดือนเมษายนที่เป็นกิจกรรมการทำบุญสะเดาเคราะห์ที่มีนักท่องเที่ยวสนใจไปชมพิธี

สำหรับชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ชุมชนทุ่งนาดำ ชุมชนเกาะพระทอง ชุมชนบ้านทุ่งรัก ชุมชนบ้านโคกไคร เป็นต้น ได้จัดกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชน หรือเที่ยวชมวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น นั่งเรือเที่ยวชมปุมดแดง ชมเต่าทะเล ชมนกเงือก ตกปลาหมึกหอม รับประทานอาหารทะเลสด เป็นต้น แต่ชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของชุมชน เช่น มีการวางแผนที่ดี การตลาดที่เจาะเข้าสู่กลุ่มเป้าหมาย

4.5 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้เสียอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้มีส่วนได้เสียประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันตก เช่น อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดเพชรบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลแก่งกระจาน เป็นต้น ผู้บริหาร/เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น อำเภอยาง่าง เป็นต้น ชุมชนท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในและนอกอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น บ้านพุเข็ม เป็นต้น ภาคเอกชนผู้ประกอบการกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ จำนวนทั้งสิ้น 8 คน สรุปผลได้ดังนี้

(1) ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อ พ.ศ. 2524 มีพื้นที่ครอบคลุมท้องที่อำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี และอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ เป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี และมีลักษณะเด่นทางธรรมชาติที่สำคัญหลายแห่ง เช่น ทะเลสาบ น้ำตก เช่น น้ำตกป่าละอู น้ำตกทอทิพย์ ถ้ำ หน้าผาที่สวยงาม ทะเลหมอก แหล่งดูนก แหล่งดูผีเสื้อ ล่องแก่งลำน้ำเพชร เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น

นักท่องเที่ยวอุทยานฯ แก่งกระจานส่วนใหญ่ร้อยละ 90 เป็นชาวไทย ชาวต่างชาติมีชาวยุโรปและเอเชียบ้าง เช่น ชาวยุโรป ชาวอเมริกัน ชาวสิงคโปร์ ชาวญี่ปุ่น ชาวจีน เป็นต้น นักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มครอบครัว กลุ่มเจเนอเรชันวายที่ชอบผจญภัย กลุ่มดูนกและถ่ายภาพ

(1.1) อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานเป็นอุทยานแห่งชาติ ที่มีลักษณะภูมิประเทศทั้งส่วนที่เป็นพื้นดินและส่วนที่เป็นอ่างเก็บน้ำ มีเนื้อที่ประมาณ 45 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ป่าเหนืออ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน ประกอบด้วยเทือกเขาสลับซับซ้อนของเทือกเขาตะนาวศรี ซึ่งเป็นเทือกเขาที่เป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาหินแกรนิต บางแห่งเป็นเขาหินปูน ในหลายแห่งอุดมไปด้วยแร่พลูอิโรไน ปกคลุมด้วยป่าดิบชื้นเป็นส่วนใหญ่ เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี อุทยานฯ อยู่ใกล้กรุงเทพมหานครทำให้สะดวกต่อการเดินทางเข้าออกของนักท่องเที่ยว

อุทยานฯ มีสภาพโดยทั่วไปเป็นป่าดิบชื้น จึงทำให้ภูมิอากาศมีความชื้นสูง ส่วนใหญ่จะมีฝนตกชุก จึงมีอากาศเย็นสบายตลอดปี ไม่ร้อนอบอ้าว แต่ในช่วงฤดูฝน การท่องเที่ยวและพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ไม่สะดวกในการเดินทางไปท่องเที่ยว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติสูง และอาจก่อให้เกิด

อันตรายแก่นักท่องเที่ยว จึงมีกำหนดปิดการท่องเที่ยวและพักผ่อน เฉพาะบริเวณบ้านกว้างและเขาพะเนินทุ่งเป็นเวลา 3 เดือน ในระหว่างวันที่ 1 สิงหาคม - 31 ตุลาคม ของทุกปี เพื่อความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว และเปิดโอกาสให้ธรรมชาติได้มีโอกาสฟื้นตัว

(1.2) อุทยานฯ มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับทิวทัศน์ธรรมชาติที่เหมาะสมที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและศึกษาหาความรู้ด้านธรรมชาติ มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ เนื่องจากอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานอยู่ในเทือกเขาตะนาวศรีซึ่งเชื่อมต่อกับเทือกเขาภูเก็ตของภาคใต้และตอนเหนือเข้าไปในประเทศพม่า สัตว์ป่าจากประเทศอินเดียและพม่าจะแพร่กระจายลงมาทางทิศตะวันตกของประเทศลงมาถึงบริเวณนี้ และพวกสัตว์ป่าจากประเทศมาเลเซียก็จะแพร่กระจายขึ้นมาตามเทือกเขาภูเก็ตมาถึงบริเวณนี้เช่นเดียวกัน ทำให้อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานเป็นแหล่งชุมนุมของสัตว์ป่าทั้งจากทิศเหนือและทิศใต้ ชนิดของสัตว์ป่าที่สำคัญได้แก่ ช้างป่า หมีหมา หมาใน หมาจิ้งจอก เสือดาว เสือโคร่ง เลียงผา สมเสร็จ วัวแดง กวางป่า เก้งหม้อ ชะนีมือขาว ลิงเสน เป็นต้น และมีนกนานาชนิด และนกที่หายาก เช่น นกกระรังเขียดหางหนาม นกกระสาคอขาว เหยี่ยวปลาใหญ่หัวเทา นกเค้าหน้าผากขาว เป็นต้น นอกจากนี้ในบริเวณลำธารและอ่างเก็บน้ำ สำนวณพบปลาน้ำจืดอาศัยอยู่หลายชนิด เช่น ปลานางอ้าว ปลาซิวใบไม้ ปลาช้อยอก ปลากระสูบขีด ปลาเกล็ดเหลือง เป็นต้น

(1.3) อุทยานฯ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน มีชาติพันธุ์ชนเผ่าชาวกะเหรี่ยงบริเวณหมู่บ้านกว้าง โป่งลึก บางกลอย ตำบลห้วยแม่เพรียง และแกวบริเวณป่าละอู แต่ชาวกะเหรี่ยงไม่ชอบการท่องเที่ยว มีการขับเคลื่อนให้ไม่ร่วมมือกับอุทยานฯ แต่อยากได้สิทธิของชาติพันธุ์ จึงต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาชาวกะเหรี่ยง นอกจากนี้ มีวิถีชีวิตชาวบ้านพุ่มซึ่งที่อยู่บริเวณขอบอ่างเก็บน้ำ ที่สนใจทำการท่องเที่ยวโดยจัดบ้านเป็นบังกะโล ชุมวิถีชีวิตชาวบ้านจับปลาในเขื่อน อนุรักษ์พันธุ์ปลา มีการเฝ้าระวังไม่ให้จับปลาในฤดูวางไข่ และไม่ใช้เครื่องมือจับปลาผิดประเภท

(1.4) การจัดการความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานจัดให้มีมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นบริเวณแหล่งท่องเที่ยวบนภูเขา เช่น บริเวณโป่งลึก บ้านกว้าง พะเนินทุ่ง มีการกำหนดห้ามยานพาหนะ เช่น ห้ามรถตู้ รถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถบรรทุก หรือรถจักรยานยนต์เข้าพื้นที่/ขึ้นเขา เพื่อลดผลกระทบและดูแลความปลอดภัย และให้ใช้บริการรถบริการที่จัดให้เท่านั้น มีการจัดการจราจรขึ้นลงเขาพะเนินทุ่งตามช่วงเวลา มีเจ้าหน้าที่ตรวจสอบห้ามขับรถเร็ว ห้ามขับรถหวาดเสียว เป็นต้น

(2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

(2.1) อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น การแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการ เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ลานกางเต็นท์ ร้านสวัสดิการ และพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล เช่น ช่วงฤดูฝนมีกำหนดปิดการท่องเที่ยวและพักผ่อน เฉพาะบริเวณบ้านกว้างและเขาพะเนินทุ่ง ในระหว่างวันที่ 1 สิงหาคม - 31 ตุลาคม ของทุกปี เพื่อความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว และเปิดโอกาสให้ธรรมชาติได้มีโอกาสฟื้นตัว

(2.2) อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) ด้วยการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ ดังนี้ นักท่องเที่ยวไป-กลับต่อวันบริเวณน้ำตกป่าละอู จำนวน 500 คน บ้านกร่าง 500 คน และเขาพะเนินทุ่ง 500 คน ส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวพักค้างคืนบริเวณที่ทำการอุทยานฯ ริมอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจานจำนวน 600 คน เกาะสะแกวัลย์ 50 คน บริเวณน้ำตกป่าละอู จำนวน 300 คน บ้านกร่าง 400 คน และเขาพะเนินทุ่ง 150 คน

(2.3) อุทยานฯ มีการจัดประชุมคณะกรรมการระดับพื้นที่ (PAC) ในลักษณะการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน และมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง ประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนที่มีส่วนได้เสียกับอุทยานฯ โดยมีผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 15 เป็นประธานกรรมการ และกรรมการจำนวน 25 คน ได้แก่ นายอำเภอและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเพชรบุรี ผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรในพื้นที่ ประธานชมรมธุรกิจท่องเที่ยวแก่งกระจาน-ลุ่มน้ำเพชรบุรี ผู้ประสานงานเครือข่ายอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี ผู้ใหญ่บ้าน นายกสมาคมสื่อมวลชนเพชรบุรี และอื่นๆ โดยมีหัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานเป็นกรรมการและเลขานุการ

(2.4) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีการให้บริการบ้านพัก ลานกางเต็นท์ อุทยานฯ เพิ่งได้รับงบประมาณจากจังหวัดมา 6 ล้านบาท เพื่อปรับปรุงบ้านพักนอกอุทยานฯ ที่มีพักแบบรีสอร์ทที่สะดวกมีเครื่องปรับอากาศ บังกะโลบริเวณขอบอุทยานฯ ของชาวบ้านพุ่มและโฮมสเตย์บ้านลำเลื่อแห่งเดียวที่ผ่านการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์

(2.5) การจัดการด้านกิจกรรมท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมชมทะเลหมอก ดูนก ดูผีเสื้อ กิจกรรมศึกษาพันธุ์ไม้ กิจกรรมเยี่ยมชมวิถีชีวิต ล่องเรือในอ่างเก็บน้ำ ตกปลา เป็นต้น นอกจากนี้มีกิจกรรมค่ายเยาวชน กลุ่มศึกษาดูงานโดยสอดแทรกเรื่องการเรียนรู้ กิจกรรม Corporate Social Responsibility (CSR) เช่น กิจกรรมปลูกป่าชายเลน สร้างฝายเก็บน้ำ เป็นต้น

(2.6) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เนื่องมาจากการท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานได้มีแผนการดำเนินงาน และมีการรายงานผลการดำเนินงานของอุทยานฯ ในแต่ละปี มีการตรวจราชการเพื่อติดตามผลการดำเนินงานด้านการจัดการอุทยานแห่งชาติ การให้บริการและการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การให้บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ระบบการจัดการขยะ ระบบการดูแลอาคารสถานที่ โดยเฉพาะห้องน้ำและห้องสุขา และการศึกษาผลกระทบ

(3) การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

(3.1) อุทยานแห่งชาติมีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว ที่มีเจ้าหน้าที่ประจำ เพื่อให้ความรู้เรื่องพรรณไม้และสัตว์ป่า การไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นการเรียนรู้ธรรมชาติ หากนักท่องเที่ยวมาเพียงถ่ายภาพธรรมชาติก็ไม่ใช่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นักท่องเที่ยวควรปรับตัวเข้ากับธรรมชาติ ไม่ใช่ให้ธรรมชาติมาปรับตัวเข้ากับนักท่องเที่ยว แต่ระดับการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวยังมีน้อย เพราะเจ้าหน้าที่อุทยานฯ มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวต้องศึกษาเอง หรือมากับมัคคุเทศก์

อุทยานฯ แก่งกระจานมีสื่อหลายประเภท มีการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช่บุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล เช่น มีการจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อที่เป็นการศึกษาทางเดียว (One way communication) และไม่ได้ปรับปรุงเนื่องจากขาดอุปกรณ์ ป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกทางแต่ยังมีจำนวนน้อย และไม่มีป้ายภาษาอังกฤษ อุทยานฯ มี website แต่เป็นเว็บไซต์รวมของทุกอุทยานโดยกรมอุทยานฯ จัดทำให้ และสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายจำนวน 2-3 คนที่บรรยายให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับนักท่องเที่ยวไทย และสื่อสารกับนักท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่เป็นลักษณะของการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น

(3.2) อุทยานฯ มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น

(1) มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภทเป็นย่อยสลายได้และ Recycle ขยะย่อยสลายได้

(2) มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ และชวนให้นักท่องเที่ยวเก็บขยะมา 1 ถุงให้มาแลกกับต้นกล้าไม้ 1 ต้น

(3) มีโครงการพายเรือเก็บขยะลำน้ำเพชรบุรี

(3.3) อุทยานฯ มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ธรรมชาติ แต่ไม่มีการอบรมให้ผู้ประกอบการนำเที่ยวที่มีไม่กี่ยกเว้นในพื้นที่เพชรบุรี มีการอบรมผู้ขับรถบริการขึ้นเขา 3 แห่ง ได้แก่ บ้านกร่าง โป่งลึก พะเนินทุ่ง โดยเจ้าหน้าที่จากกรมทางหลวง กรมการขนส่งทางบกมาแนะนำกติกา กฎระเบียบในการขับรถขึ้นเขา เจ้าหน้าที่กรมเจ้าท่ามาอบรมเรื่องการขับเรือในอ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

(4.1) อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีการจัดตั้งคณะกรรมการระดับพื้นที่ (PAC) ในลักษณะการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ประกอบด้วยหลายฝ่าย เช่น นายอำเภอ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ประกอบการ เครือข่ายชมรมอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี กลุ่มตุนกเพชรบุรี ชาวบ้าน เป็นต้น คณะกรรมการมีการประชุมและหารือร่วมกันในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาชุมชนกะเหรี่ยงที่โป่งลึก บางกลอย ช่วยจัดทำนาขั้นบันได ปัญหาช้างป่า อีกทั้งมีการจัดโครงการ/กิจกรรมร่วมกันทุกปี เช่น โครงการเพาะเมล็ดวันพ่อ ปลูกป่าวันแม่ วันดูแลวันสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อยากรักดี การมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นชาวบ้านเป็นลักษณะตัวแทนของชุมชนในคณะกรรมการ ชาวบ้านไม่ได้คิดวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวกันเอง

(4.2) อุทยานฯ ได้จัดตั้งชมรมผู้ประกอบการรถเที่ยวเขาพะเนินทุ่ง ให้เจ้าของรถมาลงทะเบียน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้จากการขับรถขึ้นเขาพะเนินทุ่ง ขับเรื่อนำเที่ยวในอ่างเก็บน้ำ ขับเรือยางลำน้ำเพชร เป็นต้น

ชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานฯ เช่น ชุมชนบ้านพุเข็ม จัดทำโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมู่บ้านต้นแบบของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานโดยได้รับงบประมาณจากมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพันธุ์พืชของพระบรมราชินีนาถ เป็นการจัดบ้านเป็นบังกะโลเพื่อพักแรมจำนวน 14 ครั้วเรือน มีกิจกรรมชมวิถีชีวิตชาวประมง ทำไร่ เช่น สวนมะนาว ปลูกผักปลอดสารพิษ นั่งเรือไปตกปลา ล่องเรือดูวิถีชีวิตชาวประมงไปกับเรือ

เก็บตาข่ายแล้วนำปลาที่จับได้มาประกอบอาหาร รับประทานอาหารท้องถิ่น กิจกรรมเดินป่า นอกจากนี้ มีชุมชนบ้านถ้ำเสือจัดตั้งงบประมาณทำธนาคารต้นไม้ ปลูกป่าชุมชน ปลูกผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียนบ้านถ้ำเสือ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.6 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้เสียด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติกุยบุรี

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้มีส่วนได้เสียประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคกลาง เช่น หัวหน้าอุทยานแห่งชาติกุยบุรี สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น ชุมชนท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในและนอกอุทยานแห่งชาติกุยบุรี และพื้นที่ใกล้เคียง ภาคเอกชนผู้ประกอบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ เช่น สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวหัวหิน/ชะอำ จำนวนทั้งสิ้น 7 คน สรุปผลได้ดังนี้

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเป็นอันดับหนึ่ง มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับจังหวัดและอำเภอ มีการส่งไปอบรมและให้พื้นที่เป็นคนเลือกเสนอผู้แทนเพื่อมาแต่งตั้ง และผู้ว่าราชการจังหวัดจะแต่งตั้งให้และจะต่อยอดไปเป็นหนึ่งในตำบลหนึ่งแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดได้กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวของจังหวัดไว้ 6 เส้นทาง ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (วัฒนธรรมจังหวัดเป็นเจ้าภาพ) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (สาธารณสุขจังหวัดเป็นเจ้าภาพ) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ธรรมชาติ หาดทราย/ชายทะเล (ท่องเที่ยวเป็นเจ้าภาพ) การท่องเที่ยวเชิงชุมชน เช่น ห้วยสัตว์ใหญ่ ป่าละอู (ท่องเที่ยวจังหวัด) การท่องเที่ยวด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวมีที่ค่ายธนรัชต์และกองบินห้า เช่น ไร่หน้าผา โดดหอ และกิจกรรมท่องเที่ยวดูช้าง คูดัวร์ ที่กุยบุรี แต่จังหวัดไม่มีนโยบายเชิงนิเวศยังไม่ได้ทำ แต่อยากทำในอนาคตให้ประจวบคีรีขันธ์เป็นเมืองท่องเที่ยวทรงคุณค่าตามวิสัยทัศน์ของจังหวัดประจวบฯ ท่องเที่ยวจังหวัดจัดฝึกอบรมให้เป็นวิทยากรประจำฐาน และภาคเอกชนเฉพาะพื้นที่ สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดได้จัดอบรมชาวบ้านที่กุยบุรีไป 3 คน และส่งไปอบรมร่วมกับตำบลอื่น ภาพรวมทั้งจังหวัดอบรมไป สามรุ่นๆ ละ 50 คน ส่วนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีโครงการ Let's go travel green ซึ่งส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับภาคเอกชนมีการรวมตัวกันจัดตั้งสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวหัวหิน/ชะอำ ซึ่งมีสมาชิกจากธุรกิจที่เกี่ยวข้องจำนวนกว่า 100 ราย และมีการจัดนำเที่ยวเพื่อไปดูช้างป่ากุยบุรีในลักษณะเป็นการท่องเที่ยวเชื่อมโยงหรือเป็นส่วนหนึ่งของรายการนำเที่ยวอื่นๆ ในพื้นที่ เช่น ชมน้ำตกป่าละอู ปล่อยปูที่ปราณบุรี ชมเขาสามร้อยยอด เป็นต้น

อุทยานฯ มีนักท่องเที่ยวต่างชาติมากกว่านักท่องเที่ยวในอัตราส่วนร้อยละ 65 : 35 นักท่องเที่ยวไทยร้อยละ 60 เป็นกลุ่มศึกษาดูงาน ด้านการจัดทำเครือข่าย หรือด้านการท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการส่งเสริมการตลาดที่เรียกกิจกรรมดูช้างป่ากุยบุรีว่าเป็น “ซาฟารีเมืองไทย” นักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนใหญ่มาเอง มากับบริษัทนำเที่ยวเป็นหมู่คณะมีจำนวนไม่มาก

(1) ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(1.1) ผืนป่ากุยบุรีเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของแม่น้ำกุยบุรีและแม่น้ำปราณบุรี ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และได้ประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ลำดับที่ 90 ของประเทศไทย มีพื้นที่ครอบคลุม 4 อำเภอ คือ อำเภอปราณบุรี อำเภอสามร้อยยอด อำเภอกุยบุรี และอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ การประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติเพื่อคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติที่ปรากฏในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งหาความรู้วิจัย และเพื่อประกอบกิจกรรมนันทนาการของประชาชน โดยผืนป่ากุยบุรีมีความพิเศษ เนื่องจากเป็นผืนป่ารอยต่อระหว่างภาคใต้และภาคกลาง ซึ่งตั้งอยู่ในเทือกเขาตะนาวศรี ผืนป่าแห่งนี้จึงมีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืชและสัตว์สูงมากแห่งหนึ่งของประเทศไทย อีกทั้งป่ากุยบุรีเป็นถิ่นกำเนิดไม้หอมหลายชนิด เช่น ไม้จันทร์หอม ไม้หอมในพระราชพิธีสำคัญ และไม้มหาพรหมไม้ป่า รวมทั้งยังเป็นถิ่นอาศัยของสัตว์ป่านานาชนิดและสัตว์ป่าสำคัญ ทั้งฝูงช้างป่า กว่า 230 เชือก กระทั่งกว่า 100 ตัว และวัวแดง 3 ตัว ที่สามารถพบเห็นได้ง่าย ผืนป่าอุทยานแห่งชาติกุยบุรี จึงเป็นที่สนใจและต้องการมาเที่ยวชมสัตว์ป่าของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง

(1.2) ตั้งแต่ พ.ศ. 2522 พื้นที่บางส่วนของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี ยังเป็นพื้นที่เช่าขององค์การบริหารส่วนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สัญญาเช่ารวมอาณาบริเวณป่าสงวน 21,875 ไร่ กินเวลา 30 ปี ที่ดินผืนใหญ่ถูกแบ่งให้เช่าทำไร่อ้อย ไร่สับปะรด ขณะกระทั่งและช้างป่ายังใช้ทางด่านเดิมออกหาอาหารช่วงแรกๆ ปัญหาการกระทบกระทั่งระหว่างคนกับสัตว์ป่าเกิดขึ้นไม่บ่อยนัก แต่นานวันเข้า นายทุนที่เช่าช่วงเริ่มบุกรุกป่า ขยายพื้นที่รุกเข้าไปด้านในเรื่อยๆ กระทั่งนำไปสู่โศกนาฏกรรมในเวลาต่อมา มีการพบช้างป่าป่วยและเสียชีวิต เพราะอาจได้รับสารพิษที่มีคนใส่ลงในแหล่งน้ำ ทำให้หลายฝ่ายเร่งรุดเข้าพื้นที่ ทั้งหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน และเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ทุกฝ่ายพุ่งเป้าไปที่นายทุนที่บุกรุกป่า จึงควรวางแผนแล้วฟื้นฟูระบบนิเวศเดิมให้กลับคืนมา ชาวของช้างป่ากุยบุรี ทราบถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วยความห่วงใยพระองค์พระราชทานพระราชดำริแก่เจ้าหน้าที่หลายฝ่ายเพื่อแก้วิกฤตการณ์นี้ **“โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติกุยบุรี อันเนื่องมาจากพระราชดำริ”** จึงได้เกิดขึ้นที่ห้วยลึก และได้มีการเวนคืนที่ดินในส่วนเช่าฟื้นฟูสภาพป่า โดยใช้ต้นขี้เหล็กเลื้อยปลูกนำ เพื่อให้ดินชุ่มก่อน แล้วจึงปลูกไม้ยืนต้น ชนิดอื่นตาม เช่น ตาเสือ เหยียง ยางนา นางแดง ประดู่ มะค่า ตีนเป็ด ปอหู่ช้าง รวมถึงสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น (Check dam) ตามลำห้วยหุบเขาต่างๆ และในเวลาต่อมาไม่นานปีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริก็ฟื้นฟูระบบนิเวศให้กลับคืนความสมบูรณ์ ให้สรรพชีวิตได้ปลอดภัย เติบโต และหวนกลับคืนมา ดังนั้น อุทยานฯ มีพื้นที่ 2 ส่วนคือด้านบนเขาเป็นพื้นที่ของอุทยานฯ และด้านล่างบริเวณคูช้างเป็นของโครงการพระราชดำริ ซึ่งในปัจจุบันพื้นที่โครงการพระราชดำริกำลังจะทำผนวกเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี

(1.3) อุทยานแห่งชาติกุยบุรีมี**ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ** ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ทุกชนิด หรือเปรียบเสมือนซาฟารีเมืองไทย สัตว์ป่าที่พบเห็น เช่น ช้างป่า กระต่าย วัวแดง กวาง เก้ง สมเสร็จ หวาย นกเงือก นกเงือกซึ่งในโลกมีสิบสามชนิดที่นี้มีหกชนิด และยังมีพันธุ์พืชไม้จันทร์ที่สมบูรณ์ที่ใช้พิธีการ มหาพรหม ไม้โมก ไม้ตะเคียน โครงการท่องเที่ยวเชิงสัตว์ป่า การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพภายในอุทยาน

แห่งชาติกุยบุรี เป็นอีกทางออกของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับสัตว์ป่า โดยประชาชนและชุมชนในพื้นที่ได้ใช้ประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่า ชนิดพันธุ์พืช ชนิดพันธุ์สัตว์ป่า และความหลากหลายทางชีวภาพ มาเพิ่มช่องทางสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสัตว์ป่า (Wildlife Tourism) ส่งผลให้ชาวบ้าน มีความเข้าใจ รู้จักรักและหวงแหนพันธุ์ไม้และสัตว์ป่า รวมทั้งหันมามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้นต่อไป เกิดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสัตว์ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ หรือ BEDO ได้ร่วมกับกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชพัฒนาแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงสัตว์ป่า โดยอุทยานแห่งชาติกุยบุรีเป็นพื้นที่ต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสัตว์ป่าแห่งแรกของประเทศไทย โดย BEDO ได้ดำเนินการส่วนที่เกี่ยวข้องไปแล้วหลายส่วน นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติจะได้สัมผัสสัปดาห์อากาศธรรมชาติที่บริสุทธิ์ และชมสัตว์ป่าอย่างใกล้ชิดได้อย่างปลอดภัย นักท่องเที่ยวจะได้ทั้งความรู้ ความสุข ความสนุกสนาน ควบคู่กับความตระหนัก ความเข้าใจ รู้จักและเข้ามามีส่วนร่วมอนุรักษ์ระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพ พรรณพืช และสัตว์ป่า ให้เป็นสมบัติชาติ คงอยู่คู่เมืองไทยสืบต่อไป

(1.4) อุทยานแห่งชาติกุยบุรีเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน แต่ไม่มีชุมชนเก่าแก่ เป็นชุมชนใหม่ที่ไม่มียุทธธรรมโดดเด่นแต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอัตราการเติบโต มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยว ซึ่งไม่ใช่แค่การท่องเที่ยวชุมชนเท่านั้น แต่เป็นการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชน ชุมชนเหล่านี้จะส่งต่อไปชุมชนอื่น หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งเครือข่าย Power of Kuiburi เพื่อการอนุรักษ์และปกป้องผืนป่า และร่วมกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม คือ ภัยแล้งและสัตว์ป่าในพื้นที่เป็นภาวะสะสมมาไม่ต่ำกว่าห้าปี จะทำให้สัตว์ขึ้นไปอยู่ที่สูงขึ้นนักท่องเที่ยวเข้าไปแล้วจะไม่พบช้าง/สัตว์ป่า ภาคเอกชนมาช่วยปรับปรุงแหล่งหญ้าทั้งหมดประมาณ 3,000 ไร่ แหล่งน้ำต้องการให้เอกชนมาช่วยสร้าง กระทะแอ่งน้ำทำจากปูนและโครงเหล็กได้มาจำนวน 16 กระทะ โดยมีเป้าหมาย 30 กระทะ เพื่อให้มีน้ำและอาหารเพียงพอกับช้างและสัตว์ป่าที่มีอยู่ในอุทยานฯ

(1.5) การจัดการความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีมาตรการรักษาความปลอดภัยและมีการอบรมชุมชนเรื่องความปลอดภัยด้วย แต่ใน พ.ศ. 2557 กระทบตายเป็นจำนวน 31 ตัว เลยกทำให้ต้องปิดอุทยานฯ คาดว่าเป็นโรคติดต่อโรคปากเท้าเปื่อย ทำให้ปิดและหยุดไม่ให้นักท่องเที่ยวเข้าเลย เพราะต้องให้เจ้าหน้าที่ไปตรวจ ในช่วงฤดูฝนอาจพบเชื้อมาเลเรียระบาด

(2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

(2.1) อุทยานแห่งชาติกุยบุรี มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น การแบ่งเขตพื้นที่สงวนพื้นที่นันทนาการ เส้นทางศึกษาธรรมชาติ และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลา แต่การเดินทางเข้าออกอุทยานยังไม่ค่อยได้รับความนิยมเนื่องจากไม่มีการบริการรถสาธารณะ นักท่องเที่ยวต้องซื้อทัวร์มาหรือเช่ารถเข้ามาเอง ในกรณีนักท่องเที่ยวต่างชาติ หรือขับรถมาเองในกรณีนักท่องเที่ยวชาวไทย

(2.2) อุทยานแห่งชาติกุยบุรีไม่มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) มีแต่การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวเพื่อไปปล่อยสัตว์บนรถบริการคันละ 8 คน และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสัตว์ป่ามีแผนการพัฒนาเพื่อสร้างระบบจัดการที่ดี โดย (1) เน้นการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวเพื่อไม่เป็นการรบกวนสัตว์ป่า (2) การเข้าชมสัตว์ป่าต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ล่วงหน้า (3) นักท่องเที่ยวไม่สามารถนำรถยนต์ส่วนตัวเข้าชมภายในพื้นที่ ให้ใช้บริการรถยนต์ชุมชนรอบพื้นที่ ซึ่งนำรถยนต์ที่วางเว้นจากการขนส่งผลทางการเกษตรมาปรับตกแต่ง เตรียมพร้อมรับนักท่องเที่ยว (4) การปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ และผู้นำชมอย่างเคร่งครัดเพื่อความปลอดภัย ดังนั้นนักท่องเที่ยวจึงต้องวางแผนการเดินทางและต้องพร้อมปฏิบัติตามเงื่อนไขในการท่องเที่ยวชมสัตว์ป่าอุทยานแห่งชาติกุยบุรีอย่างเคร่งครัด อย่างไรก็ตามการนำเที่ยวยังขาดการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว เพื่อควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยวขณะชมสัตว์ป่า อีกทั้งการสื่อความหมายในลักษณะการสร้างประสบการณ์นักท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย กิจกรรมไม่หลากหลายเพราะมีกิจกรรมเพียงการชมสัตว์ป่า เนื่องจากเป็นพื้นที่เปราะบาง

(2.3) อุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีการจัดประชุมคณะกรรมการระดับพื้นที่ (PAC) ในลักษณะการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติกุยบุรี และมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง ประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนที่มีส่วนได้เสียกับอุทยานฯ แต่ยังไม่มีการจัดทำแผนแม่บทด้านการพัฒนาพื้นที่เพื่อความยั่งยืน ทำให้การบริหารงานยังไม่มีทิศทางที่แน่นอน และงบประมาณด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวมีไม่มาก จึงไม่มีการสร้างที่พักแรม มีแต่ลานกางเต็นท์ที่มีจำนวนจำกัด

(2.4) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติกุยบุรีไม่มีบริการบ้านพัก มีลานกางเต็นท์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไปเข้าเียนกลับ นอกอุทยานฯ มีที่พักแบบรีสอร์ทขนาดเล็กและบังกะโล ที่สะดวก มีเครื่องปรับอากาศ มีโฮมสเตย์ 7 หลัง แต่ยังไม่ได้รับรองมาตรฐาน ยกเว้น ลุงเหมือนโฮมสเตย์แห่งเดียวที่ได้รับมาตรฐานที่ห้วยลึก อุทยานฯ จึงควรเร่งรัดจะพัฒนาเรื่องที่พัก ร้านอาหาร และของที่ระลึก และส่งเสริมการพัฒนาโฮมสเตย์ แต่หน่วยงานภาครัฐ ต้องทำงานในกรอบและจำกัดไม่สามารถตั้งร้านอาหารได้ กุยบุรีควรพัฒนาของที่ระลึก อุทยานฯ แนะนำให้เหลาไม้โมกมาแกะสลักเป็นช้างเพราะไม้โมกที่กุยบุรีดังมาก แล้วทำเป็นพวงกุญแจหรือโมบาย

(2.5) การจัดการด้านกิจกรรมท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมศึกษาพันธุ์ไม้ อีกทั้งมีการจัดกิจกรรมค่ายสำหรับนักเรียน/นักศึกษาใช้เวลาประมาณ 1 วัน 1 คืน โดยค้างในโฮมสเตย์ แต่กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจเป็นพิเศษ คือดูช้างและสัตว์ป่า โดยนั่งรถที่จัดไว้ให้บริการคันละ 850 บาท กิจกรรมเป็นเหมือนซาฟารีเมืองไทย เพราะมีการชมช้างตอนกลางวัน ตั้งแต่บ่ายสองถึงหกโมงตั้งแต่ปี 2556 ซึ่งการกำหนดเวลาที่แนะนำให้นักท่องเที่ยวเข้าชมช้างเกิดจากพฤติกรรมของสัตว์ป่า เพราะเป็นเวลาสัตว์ป่าออกหากิน เป็นช่วงที่เหมาะสม ที่จริงช่วงเวลาหลังหกโมงเย็นสัตว์ป่าออกหาอาหารจำนวนมากแต่อันตรายกว่า ที่จริงในช่วงเวลาเช้านี้สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้าชมได้ แต่ช่วงเวลาบ่ายถึงเย็นสัตว์ป่าจะออกมาหาอาหารจำนวนมากกว่าช่วงเวลาเช้า อย่างไรก็ตาม กิจกรรมท่องเที่ยวยังไม่หลากหลาย เป็นการ

ดูช้างและสัตว์ป่า แต่การสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่าค่อนข้างน้อย เป็นการให้ดูให้เห็นเป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่ได้เป็นการสร้างคุณค่า เสริมประสบการณ์ และปลูกจิตสำนึกของนักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) เช่น กิจกรรมสร้างดินโป่งให้ช้าง และให้นักท่องเที่ยวทำบุญ โป่งมีจีพีเอสวัดระดับเกลือ การทำโป่งเสียค่าทำราคา 2,500 บาท โป่งจำเป็นสำหรับช้าง ต้องได้รับเพราะไม่เช่นนั้นจะขาดสารอาหาร ช้างตั้งท้องยี่สิบเดือน ต้องการเกลือมิฉะนั้นอาจแท้งได้ กิจกรรมการมีส่วนร่วมที่อุทยานแห่งชาติจัดในช่วงปีใหม่นักท่องเที่ยวจะมาอนเซ็นที่จำนวนมากและมีการจัดฉายหนังเกี่ยวกับช้าง กิจกรรมเน้นสวนมนต์ข้ามปี เข้าให้ตักบาตร นักท่องเที่ยวช่วงนั้นมาเกือบร้อยคน ปากต่อปากมากันเอง

เกาะทะลุมีกิจกรรมดำน้ำ กิจกรรมการทำปะการังเทียมทีละ 2,500 บาท ปะการังเทียมไม่ฟอกขาวแต่โตได้ กิจกรรมโฮมสเตย์ มีกิจกรรมช้างต้น ค่าใช้จ่ายคนไทยและต่างชาติ 750 บาทต่อหัว สำหรับค้างหนึ่งคืน อาหารสองมื้อ กินอยู่แบบชาวบ้านโดยจัดให้มีการทำอาหารพื้นถิ่น เพื่อยกระดับอาหารพื้นถิ่น เช่น แกงส้มป่ระรด และแกงส้มหอยแมลงภู่ส้มป่ระรด

(2.6) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เนื่องมาจากการท่องเที่ยว

อุทยานแห่งชาติกุยบุรีได้มีแผนการดำเนินงาน และมีการรายงานผลการดำเนินงานของอุทยานฯ ในแต่ละปี มีการตรวจราชการเพื่อติดตามผลการดำเนินงานด้านการจัดการอุทยานแห่งชาติ การให้บริการและการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การให้บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ระบบการจัดการขยะ ระบบการดูแลอาคารสถานที่ โดยเฉพาะห้องน้ำและห้องสุขา

(3) การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

(3.1) อุทยานแห่งชาติมีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว ที่มีเจ้าหน้าที่ประจำ เพื่อให้ความรู้เรื่องพรรณไม้และสัตว์ป่า การไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นการเรียนรู้ธรรมชาติและสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวยังมีน้อย เพราะเจ้าหน้าที่อุทยานฯ มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวต้องศึกษาเอง หรือมากับมัคคุเทศก์ และปัจจุบันศูนย์บริการนักท่องเที่ยวมีปัญหา เพราะนิทรรศการที่จัดเก่าขาดการปรับปรุงข้อมูล และอัตราค่าเข้าชมน้อย แต่เมื่อก่อนนิทรรศการดีกว่านี้ แต่พื้นที่บางส่วนส่วนกลางให้อุทยานฯ จัดทำค่ายเยาวชน สร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนและนักศึกษาที่มาจากทั่วประเทศ

อุทยานฯ กุยบุรีมีสื่อหลายประเภท มีการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้สื่อบุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล เช่น มีการจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อที่เก่าและไม่ได้ปรับปรุงป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกทางยังมีจำนวนน้อย และไม่มีป้ายภาษาอังกฤษ อุทยานฯ มีเรื่องราวมากแต่สื่อความหมายได้ไม่ชัดเจน สื่อควรให้ละเอียดที่ชัดเจน ควรบอกเกร็ดต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวรู้ซึ้งสองตัวมาเล่นน้ำ อุทยานฯ มี blog และ facebook ของอุทยานฯ และมี website ที่เป็นเว็บไซต์รวมของทุกอุทยานโดยกรมอุทยานฯ จัดทำให้ และสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายจำนวน 2-3 คน ที่บรรยายให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับนักท่องเที่ยวไทย การทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติไม่ค่อยได้รับความนิยม นักท่องเที่ยวนิยมชมช้างป่ามากกว่า

(3.2) อุทยานฯ มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภทเป็นย่อยสลายได้และ Recycle ขยะย่อยสลายได้

(3.3) อุทยานฯ มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์ธรรมชาติ อบรมชุมชนที่เป็นผู้นำเที่ยวท้องถิ่นและคนขับรถ แต่ไม่มีการอบรมให้ผู้ประกอบการนำเที่ยว สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้จัดอบรมเรื่องการท่องเที่ยวให้ชาวบ้านจำนวน 3 รุ่น สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ หรือ BEDO จัดให้เจ้าหน้าที่อุทยานฯ ไปดูงานตามสถานที่ต่างๆ ทำให้เจ้าหน้าที่อุทยานฯ ได้รับความรู้และเอาประสบการณ์มาพัฒนาอุทยานฯ

(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

จากปัญหาความขัดแย้งของคนกับช้างที่มีอยู่มาตั้งแต่ในอดีต อุทยานฯ ได้ชักชวนชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้างเข้ามาดำเนินการเรื่องบริการนักท่องเที่ยว และอบรมให้ความรู้เบื้องต้นกับผู้นำเที่ยวท้องถิ่น และคนขับรถ และทุกปีจะมีการทำบัตรอนุญาตให้กับผู้นำเที่ยวท้องถิ่น รถที่ลงทะเบียนไว้มีจำนวน 50 คัน กับผู้นำเที่ยวท้องถิ่น ถือเป็นการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ตอนนี้ส่งเสริมให้นักเรียนและนักศึกษามาเป็นผู้นำเที่ยวท้องถิ่นมากขึ้น และชมรมก็จัดให้นายเกี่ยวกับนักเรียนและนักศึกษาได้ทำงานก่อนในช่วงวันเสาร์อาทิตย์ เพื่อหาเงินไปเรียน ทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม เช่น ค่าบริการรถชมช้าง ค่านำเที่ยว สร้างความผูกพันให้ชาวบ้านกับช้าง และแบ่งปันกับช้าง ปีนี้ชาวบ้านปล่อยให้ช้างกินของที่ปลูกไว้บ้าง แต่ชาวบ้านได้ผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติแนะนำให้ชาวบ้านตั้งชมรมท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานฯ จนเกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการพื้นที่ เช่น ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่า กุยบุรี ของชาวบ้านรวมไทย มีจำนวนสมาชิก 85 คน ชาวบ้านมีรายได้หลักจากการปลูกสับประรด และรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว ชมรมฯ บริหารโดยคณะกรรมการชุดละ 2 ปี มีการออกกฎระเบียบของชมรมฯ มีประชุมประจำเดือนทุกเดือน ชมรมฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ช่วยอุทยานแห่งชาติ ปลูกป่า พานักท่องเที่ยวชมช้างป่า รถบริการทั้งหมดมี 50 คัน ชาวบ้านมีรายได้จากการบริการรถชมช้างป่า เที่ยวละ 850 บาท รถวิ่งทุกวันวันละ 5 เที่ยว เป็นค่าบริการ 500 บาท ค่าผู้นำเที่ยว 170 บาท ค่าสวัสดิการอุทยานฯ 100 บาท ค่าตัวรถ 30 บาท และเข้ากองกลางของชมรมฯ 50 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายชมรม เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำมัน ค่าเติมน้ำให้ช้างปีละ 5,000 บาท และสนับสนุนงานประเพณีงานละ 1,000 บาท ชมรมฯ ยืนยันเพราะมีการจัดสรรรายได้เพื่อช่วยเหลือสังคม และร่วมงานท่องเที่ยวของจังหวัด และชมรมฯ มี facebook ของชมรม แต่เป็นภาษาไทย อย่างไรก็ดี ความร่วมมือระหว่างชุมชนกับอุทยานฯ มีเพียงการนำเที่ยว แต่ยังขาดแนวคิดของความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น รถยนต์ที่ให้บริการบางคนควันดำ และยังขาดการส่งเสริมให้ชาวบ้านเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โคมสแตร์ที่ได้มาตรฐาน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการรวมตัวของหน่วยงานหลายแห่งทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) เช่น องค์กรกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล (World Wildlife Fund: WWF) เกิดเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์สัตว์ป่า

กุยบุรี (Public Private Partnership Offering for Wildlife and Ecosystem Resilience หรือ POWER of Kuiburi) เป็นรูปแบบการจัดการแบบเครือข่าย โดยแต่ละองค์กรมีภารกิจหลักและภารกิจสนับสนุนภายใต้การดำเนินงานร่วมกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชนรวม 13 องค์กร ได้แก่ อำเภอกุยบุรี อุทยานแห่งชาติกุยบุรี กรมทหารราบที่ 9 โดยหน่วยเฉพาะกิจจงอางศึก กองกำลังสุรสีห์ กรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์ กรมทหารพรานที่ 14 WWF ประเทศไทย กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 145 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด มูลนิธิช้างป่าบ้านพ้อ ศูนย์นวัตกรรมการอุทยานแห่งชาติและพื้นที่คุ้มครองจังหวัดเพชรบุรี บริษัท สยามไวเนอรี่ เทรดิง พลัส จำกัด และศูนย์การทหารราบ ในการร่วมอนุรักษ์สัตว์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติในผืนป่ากุยบุรี พื้นที่ป่าธรรมชาติเชื่อมต่อระหว่างอุทยานแห่งชาติกุยบุรีและอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

การมีส่วนร่วมของชาวบ้านและกลุ่มเครือข่าย POWER of kuiburi ที่ดีมาก ช่วยกันจัดสร้างแหล่งน้ำ และแหล่งอาหารดีมาก นอกจากนี้อุทยานแห่งชาติจัดแหล่งน้ำให้สัตว์ป่าและจัดชุดผลักดันช้างไม่ให้ออกมาจากป่า และไปทำลายไร่สวนของชาวบ้าน อุทยานฯ มีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมสำคัญที่สุดในการแก้ปัญหาของอุทยานฯ เกิดกุยบุรีโมเดล (Kuiburi Model) ที่เป็นตัวอย่างให้ทั่วประเทศมาดูงานที่นี่ แต่ที่นี่ยังไม่ถึงว่าไม่สำเร็จแต่ถือว่าไปในทิศทางที่ดีแล้ว โมเดลนี้บางพื้นที่เอาไปใช้ได้ แต่บางพื้นที่อาจไม่จำเป็นต้องทำตามทุกอย่างก็ได้ โมเดลเพิ่งออกมาปีนี้

5. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำแนกตามอุทยานแห่งชาติสรุปได้ดังตารางที่ 4.4 ถึง ตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.4 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	- มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น มีความหลากหลายของป่า เช่น ป่าสน ป่าเต็งรัง และมีป่าชุมชน มีอากาศหนาวเย็นสบายตลอดปี มีธรณีสัณฐานที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทย - มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีพืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ - เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างมาก โดยชุมชนยังอยู่ในพื้นที่และใช้ทรัพยากรในพื้นที่ค่อนข้างมาก เป็นป่าต้นน้ำที่สำคัญแก่คนในชุมชน เช่น ชุมชนชาวม้งและปกากะญอ - แต่มีความเปราะบางต่อการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น เหตุจากปัจจัยทางธรรมชาติ หรือเหตุจากปัจจัยที่มนุษย์มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น การบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้ของชาวไทยภูเขา การใช้ที่ดินผิดประเภท กิจกรรมการท่องเที่ยวและนันทนาการโดยเฉพาะในช่วงวันหยุดยาวและฤดูหนาวที่มียานพาหนะท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางไปเที่ยวชม - มีหน่วยงานกู้ภัย เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น และมีการชักซ้อมกับโรงพยาบาลใกล้เคียง

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	- มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล - มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว แต่ในช่วงวันหยุดยาวหรือช่วงวันหยุดปิดภาคเรียน จะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ต้องการเที่ยวชมและกางเต็นท์มากกว่าขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เกิดปัญหาการติดทางขึ้นดอย - มีการให้บริการบ้านพัก ร้านอาหาร และโครงสร้างพื้นฐานที่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่การออกแบบที่พักของอุทยานฯ เป็นแบบเดียวกันทั้งประเทศ ซึ่งบางครั้งอาจไม่เหมาะสมกับบางภูมิประเทศ - มีกิจกรรมเดินป่าเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เทียนน้ำตก ดูนก ศึกษาพันธุ์ไม้ ภูเขาเมฆ เป็นต้น
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว และมีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้สื่อบุคคล แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อถาวรที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลานานทำให้ขาดความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน มี website แต่เป็นเว็บไซต์รวมของทุกอุทยาน และสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายบรรยายให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับนักท่องเที่ยวไทย และสามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่เป็นลักษณะของการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น - มีการอบรมผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นและอาสาสมัครเพื่อสร้างจิตสำนึกในการไม่ทิ้งขยะ - มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ - มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	- มีการนำแนวคิดการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาป่าและจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวด้วยการเป็นอาสาสมัคร - ฝึกอบรมให้ชาวบ้านเป็นผู้เล่าเรื่องราวของธรรมชาติ เกิดเป็นผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่น ที่มีจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของบ้านและรักบ้านที่เป็นถิ่นฐาน - ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการบ้านพัก ลานกางเต็นท์ โฮมสเตย์ อาหารและเครื่องดื่ม และบริการเป็นผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่น

ตารางที่ 4.5 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	- มีความหลากหลายของธรรมชาติ มีอากาศเย็นสบายตลอดปี มีธรรมชาติฐานที่พบน้อยแห่งในประเทศไทย มีจุดท่องเที่ยวหลายจุดในอุทยานฯ และได้รับการรับรองเป็นแหล่งมรดกโลกด้านธรรมชาติจากองค์การ UNESCO - แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีพืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ - เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างน้อย เนื่องจากไม่มีชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมและตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร - จัดให้มีหน่วยงานกักกัน และกำหนดกฎระเบียบจราจรให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตาม เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น ห้ามส่งเสียงดัง ห้ามขับเร็ว ห้ามให้อาหารสัตว์ เป็นต้น

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
การจัดการด้าน การใช้ประโยชน์ ของพื้นที่เพื่อให้ เกิดความยั่งยืน	- มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล - มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ ทั้งนักท่องเที่ยวไป-กลับ และพักค้างแรม และมีการกำหนดจำนวนเด่นที่ในกลางทางเดิน แต่มาตรฐานการ กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจนเนื่องจากขึ้นอยู่กับจำนวนนักท่องเที่ยววันไหน และในช่วง เทศกาลหรือวันหยุดยาว เช่น ปีใหม่ จะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ต้องการเที่ยวชมอุทยานฯ และต้องการ ทางเดินที่มากกว่าขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว - อยากให้ภาคเอกชนเป็นผู้ให้บริการด้านต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว แต่เอกชนมักไม่ทำกิจการเพื่อส่วนรวม ทำให้อุทยานฯ ประสบปัญหาในการควบคุมและกำหนดมาตรฐานการให้บริการด้านต่างๆ จึงไม่สามารถเปิด โอกาสให้เอกชนจัดทำได้ทั้งหมด แต่นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการที่พัก ร้านอาหารของภาคเอกชนได้ ในบริเวณนอกอุทยานฯ และเพียงเดินทางเข้ามาเที่ยวในอุทยานโดยไม่จำเป็นต้องพักแรมในอุทยานฯ เขาใหญ่ได้ - มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติระยะสั้นนักท่องเที่ยวสามารถเดินได้เอง แต่บางเส้นทางจำเป็นต้องมีผู้นำ ทางซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ หรือมีคฤหบดีเฉพาะพื้นที่ - มีกิจกรรมเที่ยวน้ำตก ส่องสัตว์ ดูนก ศึกษาพันธุ์ไม้
การจัดการด้าน การให้ความรู้และ สร้างจิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวและมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้ บุคคลและไม่ใช้สื่อบุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล สื่อได้รับการปรับปรุงด้วยเงินสนับสนุนจากการปิโตรเลียมแห่ง ประเทศไทยให้มีความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน มี facebook และ website ของอุทยานฯ เอง และ สื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายจำนวนที่บรรยายให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับนักท่องเที่ยวไทย และสามารถสื่อสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่เป็นลักษณะของการให้ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ อุทยานฯ ควรเสริมการให้ความรู้เรื่องพันธุ์ไม้และสัตว์ป่า ที่มีหลากหลายในอุทยานฯ แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เห็นคุณค่าของป่า - มีการจัดทำโครงการ Junior Ranger เพื่อสร้างสายใยครอบครัว สร้างความรักความผูกพันพ่อแม่ลูก โดยให้ พ่อแม่อธิบายให้ความรู้ระบบนิเวศกับลูก แล้วให้ลูกตอบคำถาม และลูกที่ตอบคำถามถูกต้องได้ประกาศนียบัตร - มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท อุทยานฯ เขาใหญ่มีการจัดการเตาเผาขยะที่จัดทำโดย บริษัท TPI ให้แก่เทศบาลห้วยสี - มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออก จากพื้นที่ธรรมชาติ - มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ตามความ เหมาะสม
การมีส่วนร่วม ของชุมชนใน กิจกรรมการ ท่องเที่ยว	- ถนนทางเข้าอุทยานฯ เขาใหญ่จากอำเภอปากช่องค่อนข้างแคบ อุทยานฯ จึงห้ามบริษัทนำเที่ยวนำรถโค้ช ขึ้นเขา และได้จัดรถสองแถวไว้รับส่งนักท่องเที่ยวขึ้นเขา ซึ่งชุมชนเป็นผู้ขับรถสองแถวและให้บริการ ทำให้ชุมชนมีรายได้จากการขับรถสองแถวบริการรับ-ส่งนักท่องเที่ยว โดยอุทยานฯ จะเป็นผู้จัดคิวรถ สองแถวในแต่ละวัน - ชุมชนยังมีรายได้จากการให้บริการส่องสัตว์ โดยจัดเป็นระบบสวัสดิการให้แก่ครอบครัวเจ้าหน้าที่ได้ ให้บริการส่องสัตว์แก่นักท่องเที่ยว บนรถมีผู้นำส่องสัตว์ซึ่งจะต้องผ่านการฝึกอบรมให้มีความรู้เรื่องสัตว์ป่า และระบบนิเวศ โดยจัดเป็นลักษณะกิจกรรมแบบ Night Safari Tour

ตารางที่ 4.6 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติเขาสก

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติเขาสก
ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	- มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ และพันธุ์ไม้หายาก มีธรณีสัณฐานที่พบได้น้อย เช่น เขาหินปูน - ลักษณะการท่องเที่ยวประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางบก มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ มีน้ำตก และมีแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ เนื่องจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้มีการสร้างอ่างเก็บน้ำเขื่อนรัชชประภาบริเวณอุทยาน - มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีพืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ - มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นชาวใต้ แต่ไม่มีชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย มีเพียงวัฒนธรรมของคนภาคใต้ - แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจริญเติบโตมากเกินไปในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดขยะจำนวนมาก ลำธารเริ่มเน่าเสีย ภาครัฐไม่มีการทำผังเมือง จัดระเบียบเมืองในการสร้างสิ่งปลูกสร้างระหว่างลำน้ำและอาคารบ้านเรือน - มีหน่วยงานกู้ภัย เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น อุบัติเหตุทางถนน อุบัติเหตุทางน้ำ จะมีเรือเร็วให้ความช่วยเหลือ
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	- มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล - มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว แต่ยังไม่ได้มีการจัดทำจริงจึงเพราะอุทยานฯ เขาสกไม่มีปัญหาการจราจรติดขัดหรือปัญหาขยะจำนวนมาก แต่มีการกำหนดขนาดของกลุ่มที่เดินป่าสำหรับการบริเวณเขื่อนอุทยานฯ มีการกำหนดจำนวนแพที่พักอยู่แล้ว - มีการให้บริการบ้านพัก แพที่พัก ร้านอาหาร และมีการให้บริการที่พักขนาดเล็กของเอกชนบริเวณทางเข้าอุทยานแห่งชาติเขาสก และแพที่พักเอกชนในเขื่อนรัชชประภา - มีกิจกรรมท่องเที่ยวทางบก เช่น เดินป่าในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เล่นน้ำตก นั่งช้าง และมีกิจกรรมทางน้ำบริเวณเขื่อน เช่น ล่องเรือชมวิวทิวทัศน์ คุ่น้ำตก ดูสัตว์ป่า พายเรือแคนู
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว และมีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้สื่อบุคคล แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อถาวรที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลานานทำให้ขาดความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน มี website แต่เป็นเว็บไซต์รวมของทุกอุทยาน และสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายบรรยายให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว และสามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่เป็นลักษณะของการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น - มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ - มีการอบรมให้ความรู้กับคนขับเรือ เจ้าของแพที่พัก ข้อพึงปฏิบัติและข้อห้ามปฏิบัติมีการประชุมร่วมกันระหว่างอุทยานฯ กับภาคเอกชน

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติเขาสก
การมีส่วนร่วม ของชุมชน ในกิจกรรม การท่องเที่ยว	- ชุมชนใกล้เคียงอุทยานฯ มีความต้องการอนุรักษ์ป่าชุมชนไม่ให้ถูกทำลาย จึงจัดตั้งเป็นกลุ่มท่องเที่ยวต่างๆ จำนวน 11 ชุมชน และได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยว - ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการบ้านพัก โฮมสเตย์ อาหารและเครื่องดื่ม และบริการเป็นผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่น - ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น คนขับเรือเที่ยวเขื่อน หรือเป็นเจ้าของเรือที่ให้บริการ ค่าอาหารและเครื่องดื่มของนักท่องเที่ยว ชาวบ้านเลี้ยงปลาในกระชัง การขายของที่ระลึกที่จำหน่ายบริเวณท่าเรือ และค่าแพที่พักบางแห่ง และให้บริการเดินป่า ล่องสัตว์

ตารางที่ 4.7 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์
ศักยภาพในการ เป็นแหล่ง ท่องเที่ยว เชิงนิเวศ	- เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น มีความหลากหลายของชายหาดและเกาะต่างๆ มีภูมิอากาศแบบมรสุม มีจุดท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งดำน้ำดูปะการังหลายจุดในอุทยานฯ - มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรทั้งทางบกและในทะเล ประกอบกับทิวทัศน์ธรรมชาติและทางทะเลที่งดงาม เหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและศึกษาหาความรู้ด้านธรรมชาติและทางทะเล มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ และนกที่หายาก มีหาดทรายขาวสะอาด มีแนวปะการังริมฝั่งน้ำตื้น ปะการังและสัตว์ทะเลหายาก - จัดให้มีมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น บริเวณท่าเรือมีตำรวจ และมีหน่วยทหารเรือและเรือตรวจรักษาความปลอดภัย มีการอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้แก่เจ้าหน้าที่อุทยานฯ มักคุเทศก์ พนักงานเรือ และผู้ประกอบการนำเที่ยวในพื้นที่ แต่อุทยานฯ มีปัญหาความปลอดภัยเนื่องจากบนเกาะมีเพียงห้องปฐมพยาบาลแต่ไม่มีนางพยาบาล
การจัดการด้าน การใช้ ประโยชน์ของ พื้นที่เพื่อให้เกิด ความยั่งยืน	- การกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล เช่น ฤดูมรสุม อุทยานฯ จะปิดไม่ให้นักท่องเที่ยวเนื่องจากคลื่นลมแรง และเพื่อให้ธรรมชาติฟื้นตัว - มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ด้วยการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการทั้งนักท่องเที่ยวไปกลับและพักค้าง แต่ในความเป็นจริงควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวได้ยากเนื่องจากเป็นอุทยานทางทะเล - มีการจัดประชุมคณะกรรมการระดับพื้นที่ (PAC) ในลักษณะการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ - มีการให้บริการบ้านพักที่มีสภาพทรุดโทรม ลานกางเต็นท์ ร้านอาหารสวัสดิการ และโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว - แหล่งท่องเที่ยวเกาะนอกเขตอุทยาน เช่น เกาะพระทอง หรือฝั่งบกที่เป็นชายหาด มีที่พักแบบรีสอร์ต และโฮมสเตย์ของชาวบ้านอยู่บ้าง แต่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน - มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมดูนก กิจกรรมศึกษาพันธุ์ไม้ กิจกรรมดำน้ำดูปะการังน้ำตื้นและน้ำลึก กิจกรรมเยี่ยมชมวิถีชีวิตชาวมอแกน

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำ อุทยานฯ จะมีเจ้าหน้าที่บรรยายสั้นๆ ให้นักท่องเที่ยวก่อน เพื่อให้ความรู้เรื่องปะการังและการไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การใช้อุปกรณ์ดำน้ำ - มีสื่อหลายประเภท อุทยานฯ มีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้บุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล เช่น มีการจัดนิทรรศการ การฉายวิดีโอ ป้ายสื่อความหมาย เป็นต้น แต่สื่อส่วนใหญ่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลานานทำให้ขาดความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน มี website แต่เป็นเว็บไซต์รวมของทุกอุทยานโดยกรมอุทยาน - มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภทเป็นย่อยสลายได้และ Recycle ขยะย่อยสลายได้บนเกาะจะใช้วิธีขุดหลุมฝังกลบบนเกาะ ขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้จะมีการเก็บรวบรวมแล้วนำมาขึ้นฝั่ง - มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ - มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ ชาวมอแกน เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์ทางทะเล แต่การจัดอบรมต่างๆ ยังเป็นการจัดตามงบประมาณที่ขอและยังขาดความต่อเนื่อง
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	- ชุมชนชาวมอแกนมีวัฒนธรรมความเชื่อในจิตวิญญาณ ให้อับรรพบุรุษและผีसाग และยังคงประกอบอาชีพชาวประมงเป็นหลัก ชาวมอแกนอยู่ในพื้นที่อุทยานฯ ในลักษณะเป็นคนพิเศษที่สามารถสร้างที่อยู่อาศัยหาอาหาร จับปลา เก็บหาของป่า ผักตามธรรมชาติได้ เพื่อให้หมู่บ้านชาวมอแกนคงวิถีชีวิตดั้งเดิมอยู่ได้ - ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว มีเพียงรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น ชาวมอแกนเป็นเจ้าของเรือหรือรับจ้างขับเรือหางยาว หรือเป็นลูกเรือ รับจ้างเป็นลูกจ้างอุทยานแห่งชาติและบริษัทนำเที่ยวในพื้นที่ ชาวบ้านยังรายได้จากการขายอาหาร ขายของที่ระลึก เช่น ของแกละสลักไม้ เป็นต้น ชาวบ้านเคยมีรายได้จากการแสดงการรำรอนเง็ง ตีกลอง ให้นักท่องเที่ยวชม หรือมีพิธีลอยเรือในเดือนเมษายนที่เป็นกิจกรรมการทำบุญสะเดาะเคราะห์ที่มีนักท่องเที่ยวสนใจไปชมพิธี

ตารางที่ 4.8 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	- เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ เป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรี และแม่น้ำปราณบุรี และมีลักษณะเด่นทางธรรมชาติหลายแห่ง เช่น ทะเลสาบ น้ำตก ถ้ำ หน้าผา ทะเลหมอก แหล่งดูนก แหล่งดูผีเสื้อ - มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งชุมนุมของสัตว์ป่าทั้งจากทิศเหนือและทิศใต้ และมีนกนานาชนิด และนกที่หายาก ในบริเวณลำธารและอ่างเก็บน้ำ สำรวจพบปลาน้ำจืดอาศัยอยู่หลายชนิด - มีชาติพันธุ์ชนเผ่าชาวกะเหรี่ยงบริเวณหมู่บ้านกร่าง โป่งลึก บางกลอย ตำบลห้วยแม่เพรียง และแถวบริเวณป่าละอู แต่ชาวกะเหรี่ยงไม่ชอบการท่องเที่ยว แต่อยากได้สิทธิของชาติพันธุ์ จึงต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาชาวกะเหรี่ยง - มีวิถีชีวิตชาวบ้านมุสลิม ที่อยู่บริเวณขอบอ่างเก็บน้ำที่สนใจทำการท่องเที่ยวโดยจัดบ้านเป็นบังกะโล ชมวิถีชีวิตชาวบ้านจับปลาในเขื่อน อนุรักษ์พันธุ์ปลา - จัดให้มีมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นบริเวณแหล่งท่องเที่ยวบนภูเขา มีการกำหนดห้ามยานพาหนะส่วนบุคคลเข้าพื้นที่ขึ้นเขา เพื่อลดผลกระทบและดูแลความปลอดภัย และให้ใช้บริการรถบริการที่จัดให้เท่านั้น มีการจัดการจราจรขึ้นลงเขาพะเนินทุ่งตามช่วงเวลา

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	- มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล เช่น ช่วงฤดูฝนมีกำหนดปิดการท่องเที่ยวและพักแรมบริเวณพะเนินทุ่ง - มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ด้วยการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ ทั้งนักท่องเที่ยวไป-กลับและพักค้างคืน - มีการจัดประชุมคณะกรรมการระดับพื้นที่ (PAC) ในลักษณะการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน และมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง - มีการให้บริการบ้านพัก ลานกางเต็นท์ นอกอุทยานฯ มีที่พักแบบรีสอร์ทที่สะดวกมีเครื่องปรับอากาศ บังกะโลบริเวณขอบอุทยานฯ ของชาวบ้านพุเข็ม และโฮมสเตย์บ้านถ้ำเสือแห่งเดียวที่ผ่านการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ - มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมชมทะเลหมอก ดูนก ดูผีเสื้อ ศึกษาพันธุ์ไม้ เยี่ยมชมวิถีชีวิต ล่องเรือในอ่างเก็บน้ำ ตกปลา เป็นต้น ค่ายเยาวชน กลุ่มศึกษาดูงานกิจกรรม CSR เช่น กิจกรรมปลูกป่าชายเลน สร้างฝายเก็บน้ำ เป็นต้น
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่มีเจ้าหน้าที่ประจำ แต่ระดับการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวยังมีน้อย เพราะเจ้าหน้าที่อุทยานฯ มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวต้องศึกษาเองหรือมากับมัคคุเทศก์ - มีสื่อหลายประเภท มีการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้บุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล เช่น มีการจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อที่เป็นการศึกษาทางเดียว และไม่ได้ปรับปรุงเนื่องจากขาดอุปกรณ์ ป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกทางแต่ยังมีจำนวนน้อย และไม่มีป้ายภาษาอังกฤษ อุทยานฯ มี website แต่เป็นเว็บไซต์รวม - มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภทเป็นย่อยสลายได้และ Recycle ขยะย่อยสลายได้ - มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” รมรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บขยะมา 1 ถุง มาแลกกับต้นไม้ 1 ต้น - มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ธรรมชาติ มีการอบรมผู้ขับรถบริการขึ้นเขาและผู้ขับเรือในอ่างเก็บน้ำ แต่ไม่มีการอบรมให้ผู้ประกอบการนำเที่ยว
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	- การมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นชาวบ้านเป็นลักษณะตัวแทนของชุมชนในคณะกรรมการ PAC ชาวบ้านไม่ได้คิดวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวกันเอง - มีการจัดตั้งชมรมผู้ประกอบการรถเที่ยวเขาพะเนินทุ่ง ให้เจ้าของรถมาลงทะเบียน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้จากการขับรถขึ้นพะเนินทุ่ง ขับเรื่อนำเที่ยวในอ่างเก็บน้ำ ขับเรืออ่างน้ำเพชร เป็นต้น - ชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานฯ เช่น ชุมชนบ้านพุเข็ม จัดทำโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หมู่บ้านต้นแบบของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน - ชุมชนบ้านถ้ำเสือจัดตั้งงบประมาณทำธนาคารต้นไม้ ปลูกป่าชุมชน ปลูกผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียนบ้านถ้ำเสือ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตารางที่ 4.9 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติกุยบุรี

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติกุยบุรี
ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	- ผืนป่ากุยบุรีเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของแม่น้ำกุยบุรีและแม่น้ำปราณบุรี มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืชและสัตว์สูงมาก เป็นถิ่นกำเนิดไม้หอมหลายชนิด เช่น ไม้จันทร์หอมและไม้มหาดพรหม รวมทั้งยังเป็นถิ่นอาศัยของสัตว์ป่าที่สำคัญ ทั้งฝูงช้างป่า กระตัง วัวแดง ที่สามารถพบเห็นได้ง่าย - โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติกุยบุรี อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงได้เกิดขึ้นที่ห้วยลึก เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชนเพิ่มขึ้น - มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและของสัตว์ทุกชนิด หรือเปรียบเสมือนซาฟารีเมืองไทย เพิ่มช่องทางสร้างรายได้ชุมชนจากการท่องเที่ยวเชิงสัตว์ป่า ส่งผลให้ชาวบ้าน มีความเข้าใจ รู้จักรักและหวงแหนพันธุ์ไม้และสัตว์ป่า - เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน แต่ไม่มีชุมชนเก่าแก่ เป็นชุมชนใหม่ที่ไม่มีวัฒนธรรมโดดเด่น แต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอัตราการเติบโต - มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและมีการอบรมชุมชนเรื่องความปลอดภัยด้วย
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	- มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล - ไม่มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว มีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสัตว์ป่ามีแผนการพัฒนาเพื่อสร้างระบบจัดการที่ดี โดยเน้นการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยว 8 คน ต่อรถบริการ เพื่อไม่เป็นการรบกวนสัตว์ป่า นักท่องเที่ยวไม่สามารถนำรถยนต์ส่วนตัวเข้ามาภายในพื้นที่ ให้ใช้บริการรถยนต์ชุมชนรอบพื้นที่ และการเข้าชมสัตว์ป่าต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ล่วงหน้า - มีการจัดประชุมคณะกรรมการระดับพื้นที่ (PAC) ในลักษณะการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติกุยบุรี และมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง - ไม่มีบริการบ้านพัก มีลานกางเต็นท์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไปเข้าเย็นกลับ นอกอุทยานฯ มีที่พักแบบรีสอร์ทขนาดเล็กและบังกะโล มีโฮมสเตย์แต่ยังไม่ได้รับรองมาตรฐาน - มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมศึกษาพันธุ์ไม้ อีกทั้งมีการจัดกิจกรรมค่ายสำหรับนักเรียน/นักศึกษา โดยค้างในโฮมสเตย์ แต่กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจคือดูช้างและสัตว์ป่า แต่การสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่าค่อนข้างน้อย เป็นการให้ดูให้เห็นเป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่ได้เป็นการสร้างคุณค่าเสริมประสบการณ์ และปลูกจิตสำนึกของนักท่องเที่ยว - มีกิจกรรม CSR เช่น กิจกรรมสร้างดินโป่งให้ช้าง สร้างปะการังเทียมที่เกาะทะเล
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว ที่มีเจ้าหน้าที่ประจำ เพื่อให้ความรู้ธรรมชาติ มี blog และ facebook ของอุทยานฯ แต่ระดับการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวยังมีน้อย เพราะเจ้าหน้าที่อุทยานฯ มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวต้องศึกษาเอง หรือมากับมัคคุเทศก์ และนิทรรศการที่จัดเก่า ขาดการปรับปรุงข้อมูล - ป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกทางยังมีจำนวนน้อย และไม่มีป้ายภาษาอังกฤษ - จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภทเป็นย่อยสลายได้และ Recycle ขยะย่อยสลายได้

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติกุยบุรี
การมีส่วนร่วม ของชุมชนใน กิจกรรมการ ท่องเที่ยว	- ปัญหาความขัดแย้งของคนกับช้างที่มีอยู่มาตั้งแต่ในอดีต อุทยานฯ ได้ชักชวนชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้างเข้ามาดำเนินการเรื่องรถบริการนักท่องเที่ยว และอบรมให้ความรู้เบื้องต้นกับผู้นำเที่ยวท้องถิ่น และคนขับรถ ทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม - มีการสร้างเครือข่ายชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี ของชาวบ้านรวมไทยมาจัดการการให้บริการรถนำเที่ยว - มีการจัดตั้งเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี (POWER of Kuiburi) โดยแต่ละองค์กรมีภารกิจหลักและภารกิจสนับสนุนภายใต้การดำเนินงานร่วมกันโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐองค์กรพัฒนาเอกชนและภาคเอกชนรวม 13 องค์กร ในการร่วมอนุรักษ์สัตว์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติในผืนป่ากุยบุรี พื้นที่ป่าธรรมชาติเชื่อมต่อระหว่างอุทยานแห่งชาติกุยบุรีและอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

ค. ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศของไทย

ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย และผลการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) เพื่อตอบคำถามวิจัยข้อที่ 3 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามกรอบ Global Sustainable Tourism Criteria (GSTC) และกรอบการดำเนินงานของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน โดยแต่ละองค์ประกอบจะมีดัชนีที่เป็นตัวชี้วัด ดังนี้

- 1.1 การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 20 ดัชนี
- 1.2 การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน ประกอบด้วย 10 ดัชนี
- 1.3 การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน ประกอบด้วย 7 ดัชนี
- 1.4 การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน ประกอบด้วย 8 ดัชนี

รายละเอียดของแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแสดงในภาคผนวก

2. ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามกรอบ Global Sustainable Tourism Criteria (GSTC) และสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA)

2.1 ภาคเหนือ: อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และพื้นที่ใกล้เคียง

ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์จากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่และมัคคุเทศก์เชิงนิเวศในภาคเหนือ จำนวนทั้งสิ้น 9 คน สรุปผลได้ดังนี้

2.1.1 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยว

อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ภาคเหนือ

ตัวชี้วัดการประเมินมาตรฐาน: ระดับ 1 = ต่ำมาก 2 = ต่ำ 3 = ปานกลาง 4 = สูง 5 = สูงมาก

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.1 องค์กรมีการดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาวซึ่งเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและขอบเขตธุรกิจ โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม				/			กลาง
1.2 องค์กรมีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย	/						ไม่มี
1.3 องค์กรมีระบบการจัดการเพื่อวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว					/		สูง
1.4 องค์กรมีกระบวนการที่ส่งเสริมให้พนักงานทุกระดับมีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืน					/		สูง
1.5 องค์กรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิดฯ การตรวจสอบและการวัดผลอย่างเป็นระบบและชอบธรรม				/			กลาง
1.6 พนักงานในองค์กรมีความสามารถดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว					/		สูง
1.7 องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย						/	สูงมาก
1.8 องค์กรให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่องค์กรสามารถทำได้					/		สูง

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.9 องค์กรใช้มาตรการที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสนับสนุนให้ภาคีได้รับการอบรมเพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีมาตรฐาน			/				ต่ำ
1.10 องค์กรให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (อย่างน้อยองค์กรมีการประกันภัยและอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น)						/	สูงมาก
1.11 องค์กรเลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์ในสำนักงาน ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม			/				ต่ำ
1.12 องค์กรเลือกพันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและดำเนินการตามมาตรฐานและจรรยาบรรณ			/				ต่ำ
1.13 องค์กรดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธกิจของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง				/			ปานกลาง
1.14 องค์กรรู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน.				/			ปานกลาง
1.15 องค์กรมีนโยบายในการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ					/		สูง
1.16 นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เป็นเจ้าบ้าน						/	สูงมาก
1.17 องค์กรจ้างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว					/		สูง
1.18 องค์กรมีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว					/		สูง
1.19 องค์กรสร้างความตระหนักเกี่ยวอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน					/		สูง
1.20 องค์กรสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา					/		สูง
ค่าเฉลี่ย				3.45			สูง

2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.1 องค์กรมีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว				/			ปานกลาง
2.2 องค์กรเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม					/		สูง
2.3 องค์กรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนและการแสดงทางวัฒนธรรม					/		สูง
2.4 องค์กรสนับสนุนชุมชนให้พัฒนาและกำหนดกฎระเบียบจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อปฏิบัติตนให้เหมาะสมขณะเดินทางท่องเที่ยว					/		สูง
2.5 องค์กรจ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถทุกหน้าที่ที่เหมาะสม						/	สูงมาก
2.6 องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก วัตถุศิลปะ และกิจกรรม				/			ปานกลาง
2.7 องค์กรมีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้า และบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม				/			ปานกลาง
2.8 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมาย เช่น กฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว	/						ไม่มี
2.9 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานในประเทศและระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย ต่อต้านการเอาเปรียบเชิงการค้าทั้งแรงงานเด็กและเพศพาณิชย์				/			ปานกลาง
2.10 องค์กรให้บริการและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นและใกล้เคียง เช่น การใช้ทรัพยากรน้ำ ไฟฟ้า และพลังงาน					/		สูง
ค่าเฉลี่ย	3.30						ปานกลาง

3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
3.1 องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในทุกมิติ				/			ปานกลาง
3.2 องค์กรปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัดในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง					/		สูง
3.3 องค์กรมีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ					/		สูง
3.4 องค์กรไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์						/	สูงมาก
3.5 องค์กรสนับสนุนช่วยเหลือ ค้ำครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น	/						ไม่มี
3.6 องค์กรมีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิภูมิปัญญาของชุมชนในท้องถิ่น				/			ปานกลาง
3.7 องค์กรสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรักและหวงแหนวัฒนธรรม				/			ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.14						ปานกลาง
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.1 องค์กรมีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม					/		สูง
4.2 องค์กรควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ				/			ปานกลาง
4.3 องค์กรกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและพลังงาน และส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน				/			ปานกลาง
4.4 องค์กรไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่กักขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า				/			ปานกลาง
4.5 องค์กรสนับสนุนริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ การคัดแยกขยะ และการเก็บขยะจากแหล่งน้ำทางธรรมชาติ					/		สูง
4.6 องค์กรสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ				/			ปานกลาง
4.7 องค์กรส่งเสริมการให้คำมั่นและวินัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม					/		สูง

4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.8 องค์กรเลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า				/			ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.37						ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	3.40						สูง

ตัวชี้วัดการประเมิน: ค่าเฉลี่ย 0.0-0.83 = ไม่มี 0.84-1.67 = ต่ำมาก 1.68-2.50 = ต่ำ
2.51-3.33 = ปานกลาง 3.34-4.16 = สูง 4.17-5.00 = สูงมาก

2.1.2 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูง

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.1 องค์กรมีการออกแบบโครงสร้างองค์กรและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงาน และจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับพนักงาน ทุกระดับ				/			ปานกลาง
1.2 องค์กรมีนโยบายในการให้ความร่วมมือกับธุรกิจในช่วงโซ่อุปทานเพื่อพัฒนามาตรฐานของผลิตภัณฑ์และบริการ และยกระดับให้ได้มาตรฐานเดียวกัน				/			ปานกลาง
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.1 องค์กรริเริ่มโครงการคืนกำไรสู่ชุมชน เช่น การให้ทุนการศึกษา และการสร้างกองทุนพัฒนาชุมชน					/		สูง
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่ مردمทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
3.1 องค์กรใช้สื่อสารสาธารณะและประชาสัมพันธ์เพื่อการส่งเสริม مردمทางวัฒนธรรมท้องถิ่น				/			ปานกลาง
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.1 องค์กรกำหนดมาตรการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและมีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยสู่ธรรมชาติ	/						ไม่มี
4.2 องค์กรดำเนินงานและมียุทธศาสตร์การใช้ซ้ำโดยไม่ก่อขยะและของเสียที่เป็นปริมาณมาก		/					ต่ำ
4.3 องค์กรสนับสนุนการใช้พลังงานธรรมชาติเพื่อทดแทนพลังงานที่ใช้หมดไป เช่น การปั่นจักรยานเพื่อสร้างพลังงานไฟฟ้า หรือการผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์	/						ไม่มี
4.4 องค์กรสนับสนุนการสร้างอาชีพและจัดทำโครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน				/			ต่ำ
4.5 องค์กรจัดทำคู่มือการดำเนินงานสำหรับผู้มีส่วนได้เสียเพื่ออนุรักษ์และลดการทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน					/		สูง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยวในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ภาคเหนือ ประกอบด้วยกลุ่มมาตรฐานระดับต่ำมาก 1 ตัวชี้วัด ระดับต่ำ 4 ตัวชี้วัด ระดับปานกลาง 16 ตัวชี้วัด ระดับสูง 18 ตัวชี้วัด ระดับสูงมาก 4 ตัวชี้วัด และไม่มี 3 ตัวชี้วัด รวม 45 ตัวชี้วัด และคิดเป็นค่าเฉลี่ยรวม 3.40 หรือเท่ากับระดับสูง สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.10 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยว
อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ภาคเหนือ

องค์ประกอบ	ไม่มี	ต่ำมาก	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูงมาก	รวม	เฉลี่ย
1. การจัดการองค์การด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	1	0	3	4	9	3	20	3.45
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	1	0	0	4	4	1	10	3.30
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	1	0	0	3	2	1	7	3.14
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	0	0	0	5	3	0	8	3.37
รวม	3	0	4	16	18	5	45	3.40

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยวในภาคเหนือ ประกอบด้วยกลุ่มมาตรฐานระดับต่ำมาก 1 ตัวชี้วัด ระดับปานกลาง 4 ตัวชี้วัด ระดับสูง 2 ตัวชี้วัด และไม่มี 2 ตัวชี้วัด รวม 9 ตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.11 ตารางสรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยว
อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ภาคเหนือ

องค์ประกอบ	ไม่มี	ต่ำมาก	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูงมาก	รวม
1. การจัดการองค์การด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	0	0	0	2	0	0	2
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจ	0	0	0	0	1	0	1
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	0	0	0	1	0	0	1
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	2	1	0	1	1	0	5
รวม	2	1	0	4	2	0	9

2.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และพื้นที่ใกล้เคียง

ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเขาใหญ่ปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ชมรมการศึกษาเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืนและมัคคุเทศก์เชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวนทั้งสิ้น 17 คน สรุปผลได้ดังนี้

2.2.1 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยว

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตัวชี้วัดการประเมินมาตรฐาน: ระดับ 1 = ต่ำมาก 2 = ต่ำ 3 = ปานกลาง 4 = สูง 5 = สูงมาก

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.1 องค์กรมีการดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาวซึ่งเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและขอบเขตธุรกิจ โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม					/		สูง
1.2 องค์กรมีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย	/						ไม่มี
1.3 องค์กรมีระบบการจัดการเพื่อวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว				/			ปานกลาง
1.4 องค์กรมีกระบวนการที่ส่งเสริมให้พนักงานทุกระดับมีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืน				/			ปานกลาง
1.5 องค์กรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิดฯ การตรวจสอบและการวัดผลอย่างเป็นระบบและชอบธรรม	/						ไม่มี
1.6 พนักงานในองค์กรมีความสามารถดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว				/			ปานกลาง
1.7 องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย						/	สูงมาก
1.8 องค์กรให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่องค์กรสามารถกระทำได้						/	สูงมาก
1.9 องค์กรใช้มัคคุเทศก์ที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสนับสนุนให้มัคคุเทศก์ได้รับการอบรมเพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีมาตรฐาน						/	สูงมาก

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.10 องค์กรให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (อย่างน้อยองค์กรมีการประกันภัยและอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น)				/			ปานกลาง
1.11 องค์กรเลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์ในสำนักงาน ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม		/					ต่ำมาก
1.12 องค์กรเลือกพันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและดำเนินการตามมาตรฐานและจรรยาบรรณ				/			ปานกลาง
1.13 องค์กรดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง					/		สูง
1.14 องค์กรรู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน.					/		สูง
1.15 องค์กรมีนโยบายในการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ				/			ปานกลาง
1.16 นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เป็นเจ้าบ้าน					/		สูง
1.17 องค์กรแจ้งนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว					/		สูง
1.18 องค์กรมีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถการรองรับนักท่องเที่ยว					/		สูง
1.19 องค์กรสร้างความตระหนักเกี่ยวอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน					/		สูง
1.20 องค์กรสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา						/	สูงมาก
ค่าเฉลี่ย	3.35						สูง
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.1 องค์กรมีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว			/				ต่ำ
2.2 องค์กรเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้				/			ปานกลาง
2.3 องค์กรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนและการแสดงทางวัฒนธรรม			/				ต่ำ

2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.4 องค์กรสนับสนุนชุมชนให้พัฒนาและกำหนดกฎระเบียบจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อปฏิบัติตนให้เหมาะสมขณะเดินทางท่องเที่ยว					/		สูง
2.5 องค์กรจ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถทุกหน้าที่ที่เหมาะสม					/		สูง
2.6 องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก วัตถุดิบ และกิจกรรมท้องถิ่น				/			ปานกลาง
2.7 องค์กรมีนโยบายสนับสนุนการซื้อและขายสินค้า และบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม						/	สูงมาก
2.8 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมาย เช่น กฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว					/		สูง
2.9 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานในประเทศและระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย ต่อต้านการเอาเปรียบเชิงการค้าทั้งแรงงานเด็กและเพศพาณิชย์					/		สูง
2.10 องค์กรให้บริการและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นและใกล้เคียง เช่น การใช้ทรัพยากรน้ำ ไฟฟ้า และพลังงาน	/						ต่ำมาก
ค่าเฉลี่ย	3.20						ปานกลาง
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
3.1 องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในทุกมิติ	/						ไม่มี
3.2 องค์กรปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัดในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง	/						ไม่มี
3.3 องค์กรมีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ	/						ไม่มี
3.4 องค์กรไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์	/						ไม่มี

3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
3.5 องค์กรสนับสนุนช่วยเหลือ คຸ້ມກອງ และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น	/						ไม่มี
3.6 องค์กรมีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรมหรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิภูมิปัญญาของชุมชนในท้องถิ่น	/						ไม่มี
3.7 องค์กรสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรักและหวงแหน	/						ไม่มี
ค่าเฉลี่ย	0.00						ไม่มี
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.1 องค์กรมีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม					/		สูง
4.2 องค์กรควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ				/			ปานกลาง
4.3 องค์กรกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและพลังงาน และส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน				/			ปานกลาง
4.4 องค์กรไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่กักขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า						/	สูงมาก
4.5 องค์กรสนับสนุนริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ การคัดแยกขยะ และการเก็บขยะจากแหล่งน้ำทางธรรมชาติ						/	สูงมาก
4.6 องค์กรสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเยาวชน						/	สูงมาก
4.7 องค์กรส่งเสริมการให้คำมั่นและวินัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม				/			ปานกลาง
4.8 องค์กรเลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า				/			ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.87						สูง
ค่าเฉลี่ยรวม	2.89						ปานกลาง

ตัวชี้วัดการประเมิน: ค่าเฉลี่ย 0.0-0.83 = ไม่มี 0.84-1.67 = ต่ำมาก 1.68-2.50 = ต่ำ

2.51-3.33 = ปานกลาง 3.34-4.16 = สูง 4.17-5.00 = สูงมาก

2.2.2 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูง

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.1 องค์กรมีการออกแบบโครงสร้างองค์กรและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงาน และจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับพนักงาน ทุกระดับ			/				ต่ำ
1.2 องค์กรมีนโยบายในการให้ความร่วมมือกับธุรกิจในช่วงโซ่อุปทานเพื่อพัฒนามาตรฐานของผลิตภัณฑ์และบริการ และยกระดับให้ได้มาตรฐานเดียวกัน		/					ต่ำมาก
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.1 องค์กรริเริ่มโครงการคืนกำไรสู่ชุมชน เช่น การให้ทุนการศึกษา และการสร้างกองทุนพัฒนาชุมชน					/		สูง
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่ مردمทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
3.1 องค์กรใช้สื่อสารสาธารณะและประชาสัมพันธ์เพื่อการส่งเสริม مردمทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	/						ไม่มี
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.1 องค์กรกำหนดมาตรการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและมีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยสู่ธรรมชาติ				/			ปานกลาง
4.2 องค์กรดำเนินงานและมียุทธศาสตร์การใช้ซ้ำโดยไม่ก่อขยะและของเสียที่เป็นปริมาณมาก				/			ปานกลาง
4.3 องค์กรสนับสนุนการใช้พลังงานธรรมชาติเพื่อทดแทนพลังงานที่ใช้หมดไป เช่น การปั่นจักรยานเพื่อสร้างพลังงานไฟฟ้า หรือการผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์	/						ไม่มี
4.4 องค์กรสนับสนุนการสร้างอาชีพและจัดทำโครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน				/			ปานกลาง
4.5 องค์กรจัดทำคู่มือการดำเนินงานสำหรับผู้มีส่วนได้เสียเพื่ออนุรักษ์และลดการทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน	/						ไม่มี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยกลุ่มมาตรฐานระดับต่ำมาก 2 ตัวชี้วัด ระดับต่ำ 2 ตัวชี้วัด ระดับปานกลาง 12 ตัวชี้วัด ระดับสูง 12 ตัวชี้วัด ระดับสูงมาก 8 ตัวชี้วัด และไม่มี 9 ตัวชี้วัด รวม 45 ตัวชี้วัด และคิดเป็นค่าเฉลี่ยรวม 2.89 หรือเท่ากับระดับปานกลาง สรุปได้ดังนี้

**ตารางที่ 4.12 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยว
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**

องค์ประกอบ	ไม่มี	ต่ำมาก	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูงมาก	รวม	เฉลี่ย
1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืน อย่างมีประสิทธิภาพ	2	1	0	6	7	4	20	3.35
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคม และ เศรษฐกิจแก่ชุมชน	0	1	2	2	4	1	10	3.20
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتก ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	7	0	0	0	0	0	7	0.00
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่ สิ่งแวดล้อมในชุมชน	0	0	0	4	1	3	8	3.87
รวม	9	2	2	12	12	8	45	2.89

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยกลุ่มมาตรฐานระดับต่ำมาก 1 ตัวชี้วัด ระดับต่ำ 1 ตัวชี้วัด ระดับปานกลาง 3 ตัวชี้วัด ระดับสูง 1 ตัวชี้วัด และไม่มี 3 ตัวชี้วัด รวม 9 ตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

**ตารางที่ 4.13 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยว
ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**

องค์ประกอบ	ไม่มี	ต่ำมาก	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูงมาก	รวม
1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมี ประสิทธิภาพ	0	1	1	0	0	0	2
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจ	0	0	0	0	1	0	1
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรม ท้องถิ่นในชุมชน	1	0	0	0	0	0	1
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	2	0	0	3	0	0	5
รวม	3	1	1	3	1	0	9

2.3 ภาคใต้: อุทยานแห่งชาติเขาสกและพื้นที่ใกล้เคียง

ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาสกจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้ประกอบการกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ นายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพอำเภอสุราษฎร์ธานี นายกสมาคมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเขาสก และมัคคุเทศก์เชิงนิเวศในภาคใต้ จำนวนทั้งสิ้น 9 คน สรุปผลได้ดังนี้

2.3.1 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาสก ภาคใต้
ตัวชี้วัดการประเมินมาตรฐาน: ระดับ 1 = ต่ำมาก 2 = ต่ำ 3 = ปานกลาง 4 = สูง 5 = สูงมาก

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.1 องค์กรมีการดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาวซึ่งเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและขอบเขตธุรกิจ โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม คุณภาพ สุขอนามัย และความปลอดภัย				/			ปานกลาง
1.2 องค์กรมีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย	/						ไม่มี
1.3 องค์กรมีระบบการจัดการเพื่อวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว					/		สูง
1.4 องค์กรมีกระบวนการที่ส่งเสริมให้พนักงานทุกระดับมีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืน					/		สูง
1.5 องค์กรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิดฯ การตรวจสอบและการวัดผลอย่างเป็นระบบและชอบธรรม					/		สูง
1.6 พนักงานในองค์กรมีความสามารถดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว					/		สูง
1.7 องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้อง						/	สูงมาก
1.8 องค์กรให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่องค์กรสามารถทำได้					/		สูง
1.9 องค์กรใช้มัคคุเทศก์ที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสนับสนุนให้มัคคุเทศก์ได้รับการอบรมเพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีมาตรฐาน					/		สูง

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.10 องค์กรให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (อย่างน้อยองค์กรมีการประกันภัยและอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น)						/	สูงมาก
1.11 องค์กรเลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม					/		สูง
1.12 องค์กรเลือกพันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและดำเนินการตามมาตรฐานและจรรยาบรรณ					/		สูง
1.13 องค์กรดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง					/		สูง
1.14 องค์กรรู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน					/		สูง
1.15 องค์กรมีนโยบายในการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ.					/		สูง
1.16 นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เป็นเจ้าบ้าน					/		สูง
1.17 องค์กรแจ้งนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว					/		สูง
1.18 องค์กรมีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถการรองรับนักท่องเที่ยว					/		สูง
1.19 องค์กรสร้างความตระหนักเกี่ยวอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน					/		สูง
1.20 องค์กรสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา					/		สูง
ค่าเฉลี่ย		3.85					สูง
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.1 องค์กรมีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว					/		สูง
2.2 องค์กรเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม					/		สูง

2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.3 องค์กรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนและการแสดงทางวัฒนธรรม			/				ต่ำ
2.4 องค์กรสนับสนุนชุมชนให้พัฒนาและกำหนดกฎระเบียบ จรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อปฏิบัติตนให้เหมาะสมขณะเดินทางท่องเที่ยว					/		สูง
2.5 องค์กรจ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถทุกหน้าที่ที่เหมาะสม					/		สูง
2.6 องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก วัตถุดิบ และกิจกรรมท้องถิ่น					/		สูง
2.7 องค์กรมีนโยบายสนับสนุนการซื้อและขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม					/		สูง
2.8 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมาย เช่น กฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว					/		สูง
2.9 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานในประเทศและระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อยต่อต้านการเอาเปรียบเชิงการค้าทั้งแรงงานเด็กและเพศพหุวิสัย					/		สูง
2.10 องค์กรให้บริการและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นและใกล้เคียง เช่น การใช้ทรัพยากรน้ำ ไฟฟ้า และพลังงาน					/		สูง
ค่าเฉลี่ย	3.80						สูง

3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
3.1 องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในทุกมิติ					/		สูง
3.2 องค์กรปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัดในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง					/		สูง
3.3 องค์กรมีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ					/		สูง
3.4 องค์กรไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์					/		สูง
3.5 องค์กรสนับสนุนช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น					/		สูง
3.6 องค์กรมีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะสถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพ				/			ปานกลาง
3.7 องค์กรสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรักและหวงแหนวัฒนธรรม				/			ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.71						สูง
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.1 องค์กรมีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม					/		สูง
4.2 องค์กรควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ					/		สูง
4.3 องค์กรกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและพลังงาน และส่งเสริมให้มีการใช้พลังงาน					/		สูง
4.4 องค์กรไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่กักขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า					/		สูง

4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.5 องค์กรสนับสนุนริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ การคัดแยกขยะ และการเก็บขยะจากแหล่งน้ำทางธรรมชาติ					/		สูง
4.6 องค์กรสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเยาวชน					/		สูง
4.7 องค์กรส่งเสริมการให้คำแนะนำและวินัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม					/		สูง
4.8 องค์กรเลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า					/		สูง
ค่าเฉลี่ย	4.00						สูง
ค่าเฉลี่ยรวม	3.84						สูง

ตัวชี้วัดการประเมิน: ค่าเฉลี่ย 0.0-0.83 = ไม่มี 0.84-1.67 = ต่ำมาก 1.68-2.50 = ต่ำ

2.51-3.33 = ปานกลาง 3.34-4.16 = สูง 4.17-5.00 = สูงมาก

2.3.2 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูง

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.1 องค์กรมีการออกแบบโครงสร้างองค์กรและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงาน และจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับพนักงาน ทุกระดับ	/						ไม่มี
1.2 องค์กรมีนโยบายในการให้ความร่วมมือกับธุรกิจ ในห่วงโซ่อุปทานเพื่อพัฒนามาตรฐานของผลิตภัณฑ์และบริการ และยกระดับให้ได้มาตรฐานเดียวกัน				/			ปานกลาง
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.1 องค์กรริเริ่มโครงการคืนกำไรสู่ชุมชน เช่น การให้ทุนการศึกษา และการสร้างกองทุนพัฒนาชุมชน			/				ต่ำ

3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتคทาง วัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
3.1 องค์กรใช้สื่อสาธารณะและประชาสัมพันธ์เพื่อการ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น					/		สูง
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.1 องค์กรกำหนดมาตรการใช้น้ำอย่างมี ประสิทธิภาพและมีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยสู่ ธรรมชาติ			/				ต่ำ
4.2 องค์กรดำเนินงานและมึนโยบายการใช้จ่ายโดยไม่ ก่อขยะและของเสียทั้งเป็นปริมาณมาก					/		สูง
4.3 องค์กรสนับสนุนการจ้างแรงงานธรรมชาติเพื่อ ทดแทนพลังงานที่ใช้หมดไป เช่น การปั่นจักรยานเพื่อ สร้างพลังงานไฟฟ้า หรือการผลิตก๊าซชีวภาพจาก มูลสัตว์	/						ไม่มี
4.4 องค์กรสนับสนุนการสร้างอาชีพและจัดทำ โครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน				/			ปานกลาง
4.5 องค์กรจัดทำคู่มือการดำเนินงานสำหรับผู้มีส่วนได้ เสียเพื่ออนุรักษ์และลดการทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน				/			ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยวในภาคใต้ ประกอบด้วยกลุ่มมาตรฐานระดับต่ำ 1 ตัวชี้วัด ระดับปานกลาง 2 ตัวชี้วัด ระดับสูง 38 ตัวชี้วัด ระดับสูงมาก 3 ตัวชี้วัด และไม่มี 1 ตัวชี้วัด รวม 45 ตัวชี้วัด และคิดเป็นค่าเฉลี่ยรวม 3.84 หรือเท่ากับระดับสูง สรุปได้ดังนี้

**ตารางที่ 4.14 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยว
ในอุทยานแห่งชาติเขาสก ภาคใต้**

องค์ประกอบ	ไม่มี	ต่ำ	ต่ำ	ปาน	สูง	สูงมาก	รวม	เฉลี่ย
1. การจัดการองค์รด้านความยั่งยืน อย่างมีประสิทธิภาพ	1	0	0	1	16	2	20	3.85
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทาง สังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	0	0	1	0	9	0	10	3.80
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتค ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	0	0	0	2	5	0	7	3.71
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่ สิ่งแวดล้อมในชุมชน	0	0	0	0	8	0	8	4.00
รวม	1	0	1	3	38	2	45	3.84

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยวในภาคใต้ ประกอบด้วยกลุ่มมาตรฐานระดับต่ำ 2 ตัวชี้วัด ระดับปานกลาง 3 ตัวชี้วัด ระดับสูง 2 ตัวชี้วัด และไม่มี 2 ตัวชี้วัด รวม 9 ตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

**ตารางที่ 4.15 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยว
ในอุทยานแห่งชาติเขาสก ภาคใต้**

องค์ประกอบ	ไม่มี	ต่ำมาก	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูงมาก	รวม
1. การจัดการองค์การด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	1	0	0	1	0	0	2
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจ	0	0	1	0	0	0	1
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	0	0	0	0	1	0	1
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	1	0	1	2	1	0	5
รวม	2	0	2	3	2	0	9

2.4 ภาคใต้: อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์และพื้นที่ใกล้เคียง

ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์จากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้ประกอบการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่หอค้าจังหวัดพังงา และมัคคุเทศก์เชิงนิเวศในภาคใต้ จำนวนทั้งสิ้น 16 คน สรุปผลได้ดังนี้

2.4.1 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ ภาคใต้

ตัวชี้วัดการประเมินมาตรฐาน: ระดับ 1 = ต่ำมาก 2 = ต่ำ 3 = ปานกลาง 4 = สูง 5 = สูงมาก

1. การจัดการองค์การด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.1 องค์การมีการดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาวซึ่งเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและขอบเขตธุรกิจ โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม คุณภาพ						/	สูงมาก
1.2 องค์การมีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย	/						ไม่มี

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.3 องค์กรมีระบบการจัดการเพื่อวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว					/		สูง
1.4 องค์กรมีกระบวนการที่ส่งเสริมให้พนักงานทุกระดับมีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืน						/	สูงมาก
1.5 องค์กรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิดฯ การตรวจสอบและการวัดผลอย่างเป็นระบบและขอชมเชย					/		สูง
1.6 พนักงานในองค์กรมีความสามารถดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว						/	สูงมาก
1.7 องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้อง						/	สูงมาก
1.8 องค์กรให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่องค์กรสามารถทำได้						/	สูงมาก
1.9 องค์กรใช้มาตรการที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสนับสนุนให้มัคคุเทศก์ได้รับการอบรมเพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีมาตรฐาน						/	สูงมาก
1.10 องค์กรให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (อย่างน้อยองค์กรมีการประกันภัยและอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น)						/	สูงมาก
1.11 องค์กรเลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์ในสำนักงาน ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม					/		สูง
1.12 องค์กรเลือกพันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและดำเนินการตามมาตรฐานและจรรยาบรรณ						/	สูงมาก
1.13 องค์กรดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง						/	สูงมาก
1.14 องค์กรรู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน					/		สูง
1.15 องค์กรมีนโยบายในการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ					/		สูง

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.16 นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เป็นเจ้าบ้าน					/		สูง
1.17 องค์กรแจ้งนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว					/		สูงมาก
1.18 องค์กรมีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถการรองรับนักท่องเที่ยว					/		สูง
1.19 องค์กรสร้างความตระหนักเกี่ยวอนุรักษ์ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน					/		สูงมาก
1.20 องค์กรสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา					/		สูงมาก
ค่าเฉลี่ย	4.40						สูง
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.1 องค์กรมีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว					/		สูง
2.2 องค์กรเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม						/	สูงมาก
2.3 องค์กรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนและการแสดงทางวัฒนธรรม					/		สูง
2.4 องค์กรสนับสนุนชุมชนให้พัฒนาและกำหนดกฎระเบียบ จรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อปฏิบัติตนให้เหมาะสมขณะเดินทางท่องเที่ยว						/	สูงมาก
2.5 องค์กรจ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถทุกหน้าที่ที่เหมาะสม					/		สูง
2.6 องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก วัตถุดิบ และกิจกรรมท้องถิ่น					/		สูง
2.7 องค์กรมีนโยบายสนับสนุนการซื้อและขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม						/	สูงมาก

2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.8 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมาย เช่น กฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว						/	สูงมาก
2.9 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานในประเทศและระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อยต่อต้านการเอาเปรียบเชิงการค้าทั้งแรงงานเด็กและเพศพาณิชย์						/	สูงมาก
2.10 องค์กรให้บริการและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นและใกล้เคียง เช่น การใช้ทรัพยากรน้ำ ไฟฟ้า และพลังงาน						/	สูงมาก
ค่าเฉลี่ย	4.60						สูงมาก
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
3.1 องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในทุกมิติ					/		สูง
3.2 องค์กรปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัดในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง						/	สูงมาก
3.3 องค์กรมีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ				/			ปานกลาง
3.4 องค์กรไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์						/	สูงมาก
3.5 องค์กรสนับสนุนช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น						/	สูงมาก
3.6 องค์กรมีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะสถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพ				/			ปานกลาง
3.7 องค์กรสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรักและหวงแหนวัฒนธรรม						/	สูงมาก
ค่าเฉลี่ย	4.29						สูงมาก

4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.1 องค์กรมีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม					/		สูง
4.2 องค์กรควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ						/	สูงมาก
4.3 องค์กรกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและพลังงาน และส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน					/		สูง
4.4 องค์กรไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่กักขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า						/	สูงมาก
4.5 องค์กรสนับสนุนริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ การคัดแยกขยะ และการเก็บขยะจากแหล่งน้ำทางธรรมชาติ					/		สูง
4.6 องค์กรสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเยาวชน						/	สูงมาก
4.7 องค์กรส่งเสริมการให้คำมั่นและวินัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม					/		สูง
4.8 องค์กรเลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า					/		สูง
ค่าเฉลี่ย	4.38						สูงมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.42						สูงมาก

ตัวชี้วัดการประเมิน: ค่าเฉลี่ย 0.0-0.83 = ไม่มี 0.84-1.67 = ต่ำมาก 1.68-2.50 = ต่ำ

2.51-3.33 = ปานกลาง 3.34-4.16 = สูง 4.17-5.00 = สูงมาก

2.4.2 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูง

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.1 องค์กรมีการออกแบบโครงสร้างองค์กรและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงาน และจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับพนักงาน ทุกระดับ				/			ปานกลาง
1.2 องค์กรมีนโยบายในการให้ความร่วมมือกับธุรกิจ ในห่วงโซ่อุปทานเพื่อพัฒนามาตรฐานของผลิตภัณฑ์และบริการ และยกระดับให้ได้มาตรฐานเดียวกัน					/		สูง
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.1 องค์กรริเริ่มโครงการคืนกำไรสู่ชุมชน เช่น การให้ทุนการศึกษา และการสร้างกองทุนพัฒนาชุมชน				/			ปานกลาง
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
3.1 องค์กรใช้สื่อสารสาธารณะและประชาสัมพันธ์เพื่อการส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น					/		สูง
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.1 องค์กรกำหนดมาตรการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและมีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยสู่ธรรมชาติ	/						ไม่มี
4.2 องค์กรดำเนินงานและมีนโยบายการใช้น้ำโดยไม่ก่อขยะและของเสียทั้งเป็นปริมาณมาก					/		สูง
4.3 องค์กรสนับสนุนการใช้พลังงานธรรมชาติเพื่อทดแทนพลังงานที่ใช้หมดไป เช่น การปั่นจักรยานเพื่อสร้างพลังงานไฟฟ้า หรือการผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์	/						ไม่มี
4.4 องค์กรสนับสนุนการสร้างอาชีพและจัดทำโครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน					/		สูง
4.5 องค์กรจัดทำคู่มือการดำเนินงานสำหรับผู้มีส่วนได้เสียเพื่ออนุรักษ์และลดการทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน	/						ไม่มี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยวในภาคใต้ ประกอบด้วยกลุ่มมาตรฐานระดับปานกลาง 2 ตัวชี้วัด ระดับสูง 17 ตัวชี้วัด และระดับสูงมาก 26 ตัวชี้วัด รวม 45 ตัวชี้วัด และคิดเป็นค่าเฉลี่ยรวม 4.53 หรือเท่ากับระดับสูงมาก สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.16 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยว
อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ ภาคใต้

องค์ประกอบ	ไม่มี	ต่ำมาก	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูงมาก	รวม	เฉลี่ย
1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	1	0	0	0	7	12	20	4.40
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคม	0	0	0	0	4	6	10	4.60
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	0	0	0	2	1	4	7	4.29
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่	0	0	0	0	5	3	8	4.38
รวม	0	0	0	2	17	25	45	4.42

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยวในภาคใต้ ประกอบด้วยกลุ่มมาตรฐานระดับปานกลาง 2 ตัวชี้วัด ระดับสูง 4 ตัวชี้วัด และไม่มี 3 ตัวชี้วัด รวม 9 ตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.17 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยว
อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ ภาคใต้

องค์ประกอบ	ไม่มี	ต่ำมาก	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูงมาก	รวม
1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	0	0	0	1	1	0	2
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจ	0	0	0	1	0	0	1
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	0	0	0	0	1	0	1
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	3	0	0	0	2	0	5
รวม	3	0	0	2	4	0	9

2.5 ภาคตะวันตก: อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและพื้นที่ใกล้เคียง

ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ ชมรมท่องเที่ยวแก่งกระจาน และมัคคุเทศก์เชิงนิเวศในภาคตะวันตก จำนวนทั้งสิ้น 7 คน สรุปผลได้ดังนี้

2.5.1 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศ

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ภาคตะวันตก

ตัวชี้วัดการประเมินมาตรฐาน: ระดับ 1 = ต่ำมาก 2 = ต่ำ 3 = ปานกลาง 4 = สูง 5 = สูงมาก

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.1 องค์กรมีการดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาวซึ่งเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและขอบเขตธุรกิจ โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม คุณภาพ สุขอนามัย และความปลอดภัย					/		สูง
1.2 องค์กรมีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย				/			ปานกลาง
1.3 องค์กรมีระบบการจัดการเพื่อวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว				/			ปานกลาง
1.4 องค์กรมีกระบวนการที่ส่งเสริมให้พนักงานทุกระดับมีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืน						/	สูงมาก
1.5 องค์กรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิดฯ การตรวจสอบและการวัดผลอย่างเป็นระบบและชอบธรรม					/		สูง
1.6 พนักงานในองค์กรมีความสามารถดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว					/		สูง
1.7 องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้อง					/		สูง
1.8 องค์กรให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่องค์กรสามารถทำได้						/	สูงมาก

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.9 องค์กรใช้มาตรการที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสนับสนุนให้มัคคุเทศก์ได้รับการอบรม เพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีมาตรฐาน						/	สูงมาก
1.10 องค์กรให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (อย่างน้อยองค์กรมีการประกันภัยและอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น)						/	สูงมาก
1.11 องค์กรเลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์ในสำนักงาน ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม			/				ต่ำ
1.12 องค์กรเลือกพันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและดำเนินการตามมาตรฐานและจรรยาบรรณ					/		สูง
1.13 องค์กรดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง					/		สูง
1.14 องค์กรรู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน						/	สูงมาก
1.15 องค์กรมีนโยบายในการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ			/				ปานกลาง
1.16 นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เป็นเจ้าบ้าน						/	สูงมาก
1.17 องค์กรจ้างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว						/	สูงมาก
1.18 องค์กรมีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถการรองรับ						/	สูงมาก
1.19 องค์กรสร้างความตระหนักเกี่ยวอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน						/	สูงมาก
1.20 องค์กรสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา						/	สูงมาก
ค่าเฉลี่ย	4.15						สูง

2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.1 องค์กรมีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว						/	สูงมาก
2.2 องค์กรเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม					/		สูง
2.3 องค์กรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนและการแสดงทางวัฒนธรรม				/			ปานกลาง
2.4 องค์กรสนับสนุนชุมชนให้พัฒนาและกำหนดกฎระเบียบ จรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อปฏิบัติตนให้เหมาะสมขณะเดินทางท่องเที่ยว					/		สูง
2.5 องค์กรจ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถทุกหน้าที่ที่เหมาะสม						/	สูงมาก
2.6 องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก วัตถุดิบ และกิจกรรมท้องถิ่น				/			ปานกลาง
2.7 องค์กรมีนโยบายสนับสนุนการซื้อและขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม					/		สูง
2.8 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมาย เช่น กฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว						/	สูงมาก
2.9 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานในประเทศและระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อยต่อต้านการเอาเปรียบเชิงการค้าทั้งแรงงานเด็กและเพศพหุชาตินิยม						/	สูงมาก
2.10 องค์กรให้บริการและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นและใกล้เคียง เช่น การใช้ทรัพยากรน้ำ ไฟฟ้า และพลังงาน						/	สูงมาก
ค่าเฉลี่ย	4.30						สูงมาก

3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
3.1 องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในทุกมิติ						/	สูงมาก
3.2 องค์กรปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัดในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง	/						ไม่มี
3.3 องค์กรมีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ				/			ปานกลาง
3.4 องค์กรไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์						/	สูงมาก
3.5 องค์กรสนับสนุนช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น						/	สูงมาก
3.6 องค์กรมีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิภูมิปัญญาของชุมชนในท้องถิ่น	/						ไม่มี
3.7 องค์กรสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรักและหวงแหนวัฒนธรรม						/	สูงมาก
ค่าเฉลี่ย	3.28						ปานกลาง
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.1 องค์กรมีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม						/	สูงมาก
4.2 องค์กรควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ						/	สูงมาก
4.3 องค์กรกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและพลังงาน และส่งเสริมให้มีการใช้พลังงาน						/	สูงมาก
4.4 องค์กรไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่กักขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า						/	สูงมาก

4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.5 องค์กรสนับสนุนริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ การคัดแยกขยะ และการเก็บขยะจากแหล่งน้ำทางธรรมชาติ						/	สูงมาก
4.6 องค์กรสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเยาวชน						/	สูงมาก
4.7 องค์กรส่งเสริมการให้คำมั่นและวินัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม						/	สูงมาก
4.8 องค์กรเลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า					/		สูง
ค่าเฉลี่ย	4.88						สูงมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.22						สูงมาก

ตัวชี้วัดการประเมิน: ค่าเฉลี่ย 0.0-0.83 = ไม่มี 0.84-1.67 = ต่ำมาก 1.68-2.50 = ต่ำ

2.51-3.33 = ปานกลาง 3.34-4.16 = สูง 4.17-5.00 = สูงมาก

2.5.2 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูง

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.1 องค์กรมีการออกแบบโครงสร้างองค์กรและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงาน และจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับพนักงาน ทุกระดับ			/				ต่ำ
1.2 องค์กรมีนโยบายในการให้ความร่วมมือกับธุรกิจ ในห่วงโซ่อุปทานเพื่อพัฒนามาตรฐานของผลิตภัณฑ์และบริการ และยกระดับให้ได้มาตรฐานเดียวกัน						/	สูงมาก
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.1 องค์กรริเริ่มโครงการคืนกำไรสู่ชุมชน เช่น การให้ทุนการศึกษา และการสร้างกองทุนพัฒนาชุมชน					/		สูง

3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتคทาง วัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
3.1 องค์กรใช้สื่อสาธารณะและประชาสัมพันธ์เพื่อการ ส่งเสริมمرتคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น						/	สูงมาก
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมใน ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.1 องค์กรกำหนดมาตรการใช้น้ำอย่างมี ประสิทธิภาพและมีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยสู่ ธรรมชาติ	/						ไม่มี
4.2 องค์กรดำเนินงานและมีนโยบายการใช้จ่ายโดยไม่ ก่อขยะและของเสียทิ้งเป็นปริมาณมาก					/		สูง
4.3 องค์กรสนับสนุนการใช้พลังงานธรรมชาติเพื่อทดแทน พลังงานที่ใช้หมดไป เช่น การปั่นจักรยานเพื่อสร้าง พลังงานไฟฟ้า หรือการผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์	/						ไม่มี
4.4 องค์กรสนับสนุนการสร้างอาชีพและจัดทำ โครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน				/			ปานกลาง
4.5 องค์กรจัดทำคู่มือการดำเนินงานสำหรับผู้มีส่วนได้ เสียเพื่ออนุรักษ์และลดการทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน	/						ไม่มี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยวในภาค
ตะวันตก ประกอบด้วยกลุ่มมาตรฐานระดับต่ำ 1 ตัวชี้วัด ระดับปานกลาง 2 ตัวชี้วัด ระดับสูง 38 ตัวชี้วัด
ระดับสูงมาก 3 ตัวชี้วัด และไม่มี 1 ตัวชี้วัด รวม 45 ตัวชี้วัด และคิดเป็นค่าเฉลี่ยรวม 4.22 หรือเท่ากับ
ระดับสูงมาก สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.18 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยว
อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ภาคตะวันตก

องค์ประกอบ	ไม่มี	ต่ำมาก	ต่ำ	ปาน	สูง	สูง	รวม	เฉลี่ย
1. การจัดการองค์ทางด้านความยั่งยืนอย่างมี ประสิทธิภาพ	0	0	1	3	6	10	20	4.15
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและ	0	0	0	2	3	5	10	4.30
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتคทาง วัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	2	0	0	1	0	4	7	3.28
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อม	0	0	0	0	1	7	8	4.88
รวม	2	0	1	6	10	26	45	4.22

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพชั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยวในภาคตะวันตกประกอบด้วยกลุ่มมาตรฐานระดับต่ำ 2 ตัวชี้วัด ระดับปานกลาง 3 ตัวชี้วัด ระดับสูง 2 ตัวชี้วัด และไม่มี 2 ตัวชี้วัด รวม 9 ตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.19 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพชั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยว
อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ภาคตะวันตก

องค์ประกอบ	ไม่มี	ต่ำมาก	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูงมาก	รวม
1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	0	0	1	0	1	0	2
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจ	0	0	0	0	1	0	1
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	0	0	0	0	0	1	1
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	3	0	0	1	1	0	5
รวม	3	0	1	1	3	1	9

2.6 ภาคกลาง: อุทยานแห่งชาติกุยบุรีและพื้นที่ใกล้เคียง

ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวในอุทยานแห่งชาติกุยบุรีจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้ประกอบการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และมัคคุเทศก์เชิงนิเวศในภาคกลาง จำนวนทั้งสิ้น 5 คน สรุปผลได้ดังนี้

2.6.1 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพชั้นต่ำ

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยว

อุทยานแห่งชาติกุยบุรี ภาคกลาง

ตัวชี้วัดการประเมินมาตรฐาน: ระดับ 1 = ต่ำมาก 2 = ต่ำ 3 = ปานกลาง 4 = สูง 5 = สูงมาก

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.1 องค์กรมีการดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาวซึ่งเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและขอบเขตธุรกิจ โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม คุณภาพ สุขอนามัย					/		สูง
1.2 องค์กรมีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย	/						ไม่มี

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.3 องค์กรมีระบบการจัดการเพื่อวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว					/		สูง
1.4 องค์กรมีกระบวนการที่ส่งเสริมให้พนักงานทุกระดับมีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืน			/				ต่ำ
1.5 องค์กรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิดฯ การตรวจสอบและการวัดผลอย่างเป็นระบบและชอบธรรม			/				ต่ำ
1.6 พนักงานในองค์กรมีความสามารถดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว						/	สูงมาก
1.7 องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย						/	สูงมาก
1.8 องค์กรให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่องค์กรสามารถทำได้						/	สูงมาก
1.9 องค์กรใช้มาตรการที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสนับสนุนให้มัคคุเทศก์ได้รับการอบรมเพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีมาตรฐาน				/			ปานกลาง
1.10 องค์กรให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (อย่างน้อยองค์กรมีการประกันภัยและอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น)					/		สูง
1.11 องค์กรเลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์ในสำนักงาน ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม				/			ปานกลาง
1.12 องค์กรเลือกพันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและดำเนินการตามมาตรฐานและจรรยาบรรณ						/	สูงมาก
1.13 องค์กรดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธกิจพันธของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง					/		สูง
1.14 องค์กรรู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน						/	สูงมาก

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.15 องค์กรมีนโยบายในการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ					/		สูง
1.16 นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เป็นเจ้าบ้าน					/		สูง
1.17 องค์กรจ้างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว			/				ปานกลาง
1.18 องค์กรมีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถการรองรับ					/		สูง
1.19 องค์กรสร้างความตระหนักเกี่ยวอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน			/				ปานกลาง
1.20 องค์กรสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา					/		สูงมาก
ค่าเฉลี่ย	3.70						สูง
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.1 องค์กรมีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว				/			ปานกลาง
2.2 องค์กรเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม					/		สูง
2.3 องค์กรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนและการแสดงทางวัฒนธรรม		/					ต่ำมาก
2.4 องค์กรสนับสนุนชุมชนให้พัฒนาและกำหนดกฎระเบียบ จรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อปฏิบัติตนให้เหมาะสมขณะเดินทางท่องเที่ยว					/		สูง
2.5 องค์กรจ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถทุกหน้าที่ที่เหมาะสม					/		สูง
2.6 องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก วัตถุดิบ และกิจกรรมท้องถิ่น						/	สูงมาก

2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.7 องค์กรมีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม						/	สูงมาก
2.8 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมาย เช่น กฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว						/	สูงมาก
2.9 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานในประเทศและระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย ต่อด้านการเอาเปรียบเชิงการค้าทั้งแรงงานเด็กและเพศพหุพันธ์						/	สูงมาก
2.10 องค์กรให้บริการและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นและใกล้เคียง เช่น การใช้ทรัพยากรน้ำ ไฟฟ้า และพลังงาน				/			ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.90						สูง
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
3.1 องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในทุกมิติ				/			ปานกลาง
3.2 องค์กรปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัดในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง						/	สูงมาก
3.3 องค์กรมีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ			/				ต่ำ
3.4 องค์กรไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์						/	สูงมาก
3.5 องค์กรสนับสนุนช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น						/	สูงมาก
3.6 องค์กรมีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะสถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิภูมิปัญญาของชุมชนในท้องถิ่น					/		สูง
3.7 องค์กรสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรักและ				/			ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.85						สูง

4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อม ในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.1 องค์กรมีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นการใช้ ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม				/			ปานกลาง
4.2 องค์กรควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อย สลายได้ในธรรมชาติ				/			ปานกลาง
4.3 องค์กรกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้า และพลังงาน และส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน	/						ไม่มี
4.4 องค์กรไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งกระทบต่อความ หลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่กักขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และ ไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า						/	สูงมาก
4.5 องค์กรสนับสนุนริเริ่มโครงการเพื่อรักษา สิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ ในธรรมชาติ การคัดแยกขยะ และการเก็บขยะจาก แหล่งน้ำทางธรรมชาติ	/						ไม่มี
4.6 องค์กรสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเยาวชน	/						ไม่มี
4.7 องค์กรส่งเสริมการให้คำมั่นและวินัยที่เกี่ยวข้องกับ ปัญหาสิ่งแวดล้อม	/						ไม่มี
4.8 องค์กรเลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้าน สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า						/	สูงมาก
ค่าเฉลี่ย	2.00						ต่ำ
ค่าเฉลี่ยรวม	3.49						สูง

ตัวชี้วัดการประเมิน: ค่าเฉลี่ย 0.0-0.83 = ไม่มี 0.84-1.67 = ต่ำมาก 1.68-2.50 = ต่ำ

2.51-3.33 = ปานกลาง 3.34-4.16 = สูง 4.17-5.00 = สูงมาก

2.6.2 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูง

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.1 องค์กรมีการออกแบบโครงสร้างองค์กรและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงาน และจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับพนักงาน ทุกระดับ	/						ไม่มี
1.2 องค์กรมีนโยบายในการให้ความร่วมมือกับธุรกิจ ในห่วงโซ่อุปทานเพื่อพัฒนามาตรฐานของผลิตภัณฑ์และบริการ และยกระดับให้ได้มาตรฐานเดียวกัน	/					/	ไม่มี
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.1 องค์กรริเริ่มโครงการคืนกำไรสู่ชุมชน เช่น การให้ทุนการศึกษา และการสร้างกองทุนพัฒนาชุมชน			/				ต่ำ
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
3.1 องค์กรใช้สื่อสาธารณะและประชาสัมพันธ์เพื่อการส่งเสริมمرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	/						ไม่มี
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.1 องค์กรกำหนดมาตรการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและมีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยสู่ธรรมชาติ	/						ไม่มี
4.2 องค์กรดำเนินงานและมีนโยบายการใช้อย่างไม่ก่อขยะและของเสียทั้งเป็นปริมาณมาก				/			ปานกลาง
4.3 องค์กรสนับสนุนการใช้อย่างงานธรรมชาติเพื่อทดแทนพลังงานที่ใช้หมดไป เช่น การปั่นจักรยานเพื่อสร้างพลังงานไฟฟ้า หรือการผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์	/						ไม่มี
4.4 องค์กรสนับสนุนการสร้างอาชีพและจัดทำโครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน	/						ไม่มี
4.5 องค์กรจัดทำคู่มือการดำเนินงานสำหรับผู้มีส่วนได้เสียเพื่ออนุรักษ์และลดการทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน	/						ไม่มี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการร่นำเที่ยวในภาคกลาง ประกอบด้วยกลุ่มมาตรฐานระดับต่ำมาก 1 ตัวชี้วัด ระดับต่ำ 3 ตัวชี้วัด ระดับปานกลาง 10 ตัวชี้วัด ระดับสูง 10 ตัวชี้วัด ระดับสูงมาก 16 ตัวชี้วัด และไม่มี 5 ตัวชี้วัด รวม 45 ตัวชี้วัด และคิดเป็นค่าเฉลี่ยรวม 3.49 หรือเท่ากับระดับสูง สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.20 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการร่นำเที่ยว
อุทยานแห่งชาติกุยบุรี ภาคกลาง

องค์ประกอบ	ไม่มี	ต่ำมาก	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูงมาก	รวม	เฉลี่ย
1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	1	0	2	4	7	6	20	3.70
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและ	0	1	0	2	3	4	10	3.90
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	0	0	1	2	1	3	7	3.85
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	4	0	0	2	0	2	8	2.00
รวม	5	1	3	10	10	16	45	3.49

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการร่นำเที่ยวในภาคกลาง ประกอบด้วยกลุ่มมาตรฐานระดับต่ำ 1 ตัวชี้วัด ระดับปานกลาง 1 ตัวชี้วัด และไม่มี 7 ตัวชี้วัด รวม 9 ตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.21 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการร่นำเที่ยว
อุทยานแห่งชาติกุยบุรี ภาคกลาง

องค์ประกอบ	ไม่มี	ต่ำมาก	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูงมาก	รวม
1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	2	0	0	0	0	0	2
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจ	0	0	1	0	0	0	1
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	1	0	0	0	0	0	1
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	4	0	0	1	0	0	5
รวม	7	0	1	1	0	0	9

3. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศ

3.1 ผลจากการประชุมกลุ่มย่อย

สรุปผลการประชุมกลุ่มย่อยการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกแต่ละอุทยานได้ดังนี้

3.1.1 อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ใน 4 ด้าน ได้แก่

(1) **ด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ** พบว่า ผู้กิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานดอยอินทนนท์ไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA จึงไม่มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานในระดับสูง ปานกลาง สูงมาก และระดับต่ำ ตามลำดับ ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กรระดับสูง เช่น (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว เช่น ให้นักท่องเที่ยวกรอกแบบสอบถาม (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ แต่ไม่มีกิจกรรมที่ชัดเจน มัคคุเทศก์มีการรวมกลุ่มกันแบบไม่เป็นทางการ (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่กระทำได้ (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เช่น การตลาดดิจิทัล facebook หรือ email (1.17) ไม่มีการจ้างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว มีเพียงติดใบอนุญาตไว้เพื่อให้ดูน่าเชื่อถือ (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว เช่น กำหนดว่ารับลูกค้าได้วันละกี่คน (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงานในป่าชุมชน และ (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการในระดับสูงมาก เช่น (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมัคคุเทศก์เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กรระดับปานกลาง เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย (1.5) ยังไม่มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน แต่มีการสอนแบบไม่เป็นทางการหรือพนักงานเรียนรู้จากการออกนำเที่ยว (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันอย่างต่อเนื่อง (1.14) รู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน แต่ไม่รู้ทั้งหมด

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับต่ำ** เช่น (1.9) องค์กรใช้มาตรการที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวหรือที่ได้รับใบอนุญาตสืบทอดส่วนใหญ่ ไม่ได้เน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณเท่าที่ทำได้

(2) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน** พบว่า ผู้กิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานดอยอินทนนท์มีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงและปานกลาง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (2.3) จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการแสดงทางวัฒนธรรม (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำไฟฟ้า พลังงาน ส่วนการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก (2.7) มีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว แต่มีการจ้างน้อยมาก สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (2.5) จ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถ เช่น ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น

(3) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน** พบว่า องค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับปานกลาง สูง และสูงมาก ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (3.1) องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกมิติ (3.6) มีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (3.7) มีการสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อให้รักและหวงแหนวัฒนธรรม ส่วนการดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (3.2) การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัด (3.3) มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ โดยได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ส่วนการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (3.4) ไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สำหรับเรื่องที่ไม่มีการดำเนินการคือ (3.5) สนับสนุนช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

(4) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน** พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานดอยอินทนนท์มีการดำเนินการ**ระดับปานกลางและสูง** ได้แก่ การดำเนินการ**ระดับปานกลาง** เช่น (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.3) มีการกำหนด

มาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.6) มีการสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมบ้าง แต่ไม่เน้นเยาวชน เช่น โครงการ CSR (4.8) เลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า แต่องค์กรมีการดำเนินการบางเรื่องใน**ระดับสูง** เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กล้องกระดาด (4.5) ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ และ (4.7) ให้คำมั่นและวินัยที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

3.1.2 อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ใน 4 ด้าน ได้แก่

(1) **ด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ** พบว่า ผู้กิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานเขาใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA จึงไม่มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูง ปานกลาง สูงมาก และระดับต่ำ ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับสูง** เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันอย่างต่อเนื่อง (1.14) รู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน แต่ไม่ได้ลึกซึ้งมาก (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมัลติมีเดียเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน (1.17) ไม่มีการจ้างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว มีเพียงติดใบอนุญาตไว้หรือเขียนบอกไว้ในใบเสร็จรับเงิน (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว เช่น กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวกลุ่มละ 8 คน (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงานในป่าชุมชน

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่กระทำได้ (1.9) องค์กรใช้มัลติมีเดียที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสนับสนุนให้ได้รับการอบรมเพื่อให้ปฏิบัติงานอย่างมีมาตรฐาน และ (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร **ระดับปานกลาง** เช่น (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว เช่น สอบถามนักท่องเที่ยวแบบปากเปล่า ดูตามสื่อสังคมออนไลน์ (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ เช่น พนักงานเสนอความเห็นได้ (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน เช่น มีประกันภัย แต่ไม่มีการอบรมปฐมพยาบาลเบื้องต้น (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณเท่าที่ทำได้ (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร **ระดับต่ำมาก** เช่น (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ **ไม่มีการดำเนินการ** เช่น (1.5) ยังไม่มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน แต่มีการสอนแบบไม่เป็นทางการ หรือพนักงานเรียนรู้จากการออกนำเที่ยว

(2) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน** พบว่า ผู้กิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน **ระดับสูง ปานกลาง และต่ำมาก ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน **ระดับสูง** เช่น (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว (2.5) จ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถทุกหน้าที่ที่เหมาะสม (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย ส่วนการดำเนินการใน **ระดับปานกลาง** เช่น (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น พืชผัก ของที่ระลึก เช่น ตุ๊กตาฟางข้าวโพด สำหรับการดำเนินการใน **ระดับต่ำมาก** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวไม่มากนัก (2.3) มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ชุมชนในการเปลี่ยนวัฒนธรรมค่อนข้างน้อย นิยมจัดงาน Cowboy (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า พลังงาน สำหรับการดำเนินการใน **ระดับสูงมาก** เช่น (2.7) มีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม

(3) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน** พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ **ไม่มีการดำเนินการด้านนี้เลย** เนื่องจากมีความเห็นว่าเขาใหญ่ไม่มีมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพราะชาวบ้านที่อยู่อพยพมาจากถิ่นอื่น แต่ไม่ใช่ชาวบ้านดั้งเดิม

(4) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน** พบว่า ผู้ประกอบกิจการนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานเขาใหญ่มีการดำเนินการ**ระดับปานกลางและสูงมาก** ได้แก่ การดำเนินการ**ระดับปานกลาง** เช่น (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.3) มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน (4.7) ให้คำมั่นและวินัยที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม และ (4.8) เลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า แต่องค์กรมีการดำเนินการบางเรื่องใน**ระดับสูง** เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และใน**ระดับสูงมาก** เช่น (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.5) ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.6) มีการสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเยาวชน เช่น โครงการชวนเยาวชนเก็บขยะ ปลูกต้นไม้

3.1.3 อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบกิจการนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสกใน 4 ด้าน ได้แก่

(1) **ด้านการจัดการองค์รด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ** พบว่า ผู้กิจการนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสกไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA จึงไม่มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูง** ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับสูง** เช่น (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ (1.5) มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน มีการอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิด (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่กระทำได้ (1.9) องค์กรใช้มาตรการที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสนับสนุนให้ได้รับการอบรม (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณ (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธกิจอย่างต่อเนื่อง (1.14) รู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เช่น การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ ลดผู้ค้าคนกลาง (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมัคคุเทศก์เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน (1.17) มีการแจ้งนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว ได้รับการอบรมเจ้าบ้านที่ดี (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน และ (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน และสำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับปานกลาง** เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย

(2) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน** พบว่า ผู้กิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานเขาสกกมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน **ระดับสูง** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เช่น ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น พายเรือ (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว (2.5) จ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถ เช่น ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก และไม่ใช้โฟมกับนักท่องเที่ยว ใช้ใบตองห่ออาหาร (2.7) มีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว เช่น แรงงานชาวพม่า (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย แต่มีการจ้างน้อย (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า พลังงาน สำหรับการดำเนินการใน**ระดับต่ำมาก** เช่น (2.3) จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการแสดงทางวัฒนธรรม เนื่องจากบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสกไม่มีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ชัดเจนนัก

(3) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน** พบว่า องค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูง และปานกลาง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (3.1) องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกมิติ (3.2) การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัด (3.3) มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ (3.5) สนับสนุน ช่วยเหลือคุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (3.7) มีการสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อให้รักและหวงแหนวัฒนธรรม ส่วนการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (3.6) มีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (3.4) ไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

(4) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน** พบว่า ผู้ประกอบกิจการนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานเขาสมมีการดำเนินการทุกเรื่อง **ระดับสูง** ได้แก่ การดำเนินการ **ระดับสูง** เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กล้องกระดาษ (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.3) มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้า และส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน เช่น ที่พักแรม (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.5) ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.6) มีการสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม (4.7) ให้คำแนะนำและวินัยที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม (4.8) เลือกซัพพลายเออร์ที่มีกระบวนการด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

3.1.4 อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบกิจการนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ใน 4 ด้าน ได้แก่

(1) **ด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ** พบว่า ผู้กิจการนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA จึงไม่มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน **ระดับสูงมาก และสูง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร **ระดับสูงมาก** เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ เช่น การประชุมพนักงานทุกสัปดาห์ (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย (1.9) องค์กรใช้มาตรการที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสนับสนุนให้ได้รับการอบรม (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่กระทำได้ (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณ (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันอย่างต่อเนื่อง (1.17) มีการจ้างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน และ (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว (1.5) มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน มีการอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิด (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (1.14) รู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เช่น การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ ลดผู้ค้าคนกลาง (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมัลติมีเดียเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว แต่ไม่ได้ใช้

(2) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน** พบว่า ผู้กิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานหมู่เกาะสุรินทร์มีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงมาก และสูง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว (2.7) มีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย เช่น ชาวมอแกน (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า พลังงาน สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (2.3) จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ชุมชน เช่น เคยมีการแสดงทางวัฒนธรรมของชาวมอแกนในช่วงปีใหม่ (2.5) จ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถ เช่น คนขับเรือ ลูกเรือ (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก และไม่ใช้กล่องโฟมกับนักท่องเที่ยว ใช้กล่องชานอ้อย

(3) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมในชุมชน** พบว่า องค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงมาก และปานกลาง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (3.2) การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัด (3.4) ไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (3.5) สนับสนุน ช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (3.7) มีการสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อให้รักและหวงแหนวัฒนธรรม เช่น โครงการนักเรียนเก็บขยะตามเกาะต่างๆ ส่วนการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (3.3) มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ (3.6) มีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนการดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (3.1) องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกมิติ

(4) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน** พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานหมู่เกาะสุรินทร์มีการดำเนินการ**ระดับสูงและสูงมาก** ตามลำดับ ได้แก่ การดำเนินการ**ระดับสูง** เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กล่องชานอ้อย กล่องรักโลก (4.3) มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน เช่น ที่พักแรมใช้ Solar cell (4.5) ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.7) ให้คำมั่นและวินัยเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น มีระบบกำจัดขยะ น้ำเสีย (4.8) เลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

สำหรับการดำเนินการ**ระดับสูงมาก** เช่น (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.6) มีการสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม

3.1.5 อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานใน 4 ด้าน ได้แก่

(1) **ด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ** พบว่า ผู้กิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานหนึ่งแห่งได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงมาก สูง ปานกลาง และต่ำ** ตามลำดับ ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับสูงมาก** เช่น (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ เช่น เน้นด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง พนักงานช่วยกันผลักดันและแสดงความคิดเห็น (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่กระทำได้ เช่น แห่ลงดูนก องค์กรไม่สัญญาว่าจะพบทุกครั้งทีไป (1.9) องค์กรใช้มัคคุเทศก์ที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสนับสนุนให้ได้รับการอบรม (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (1.14) รู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน มีการประกันภัยนักท่องเที่ยว (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมัคคุเทศก์เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน (1.17) มีการแจ้งนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว ตามระเบียบ (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว โดยแบ่งกลุ่มเป็นช่วงเวลา (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน และ (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย (1.5) มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน มีการอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิด (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่บางแห่งจดทะเบียนเป็นรีสอร์ท ร้านอาหาร (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณ (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันอย่างต่อเนื่อง (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ แต่ลูกค้ามาเองเพราะองค์กรไปทำงานให้เป็นที่รู้จัก สำหรับการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (1.2) มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว ที่ดำเนินการเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และมีการดำเนินการ**ระดับต่ำ** เช่น (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ใช้ปูนปั้นเลียนแบบ

(2) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน** พบว่า ผู้กิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงมาก สูง และปานกลางตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (2.5) จ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถ เช่น คนขับรถจ้าง (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า พลังงาน

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว มีการกำหนดระเบียบแต่ไม่สามารถบังคับใช้ได้เต็มที่ เช่น การห้ามนักท่องเที่ยวดื่มสุรา (2.7) มีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม

สำหรับการดำเนินงาน**ระดับปานกลาง** เช่น (2.3) จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ชุมชนด้านวัฒนธรรมมีน้อย มีแต่ภาพศิลปะ (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร แต่ในความเป็นจริง ไม่มีร้านที่ขายมากนักหายาก

(3) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน** พบว่า องค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงมาก ปานกลาง และไม่มี ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (3.1) องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกมิติ (3.4) ไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

(3.5) สนับสนุน ช่วยเหลือ คุ่มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (3.7) มีการสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อให้รักและหวงแหนวัฒนธรรม ส่วนการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (3.3) มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ เช่น ประมงพื้นบ้านตกปลา สำหรับการดำเนินการที่**ไม่มี** เนื่องจากพื้นที่ไม่มีวัฒนธรรมมากนัก เช่น (3.2) ไม่มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัด เนื่องจากไม่มีแหล่งโบราณสถาน (3.6) ไม่มีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากไม่มีมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานแห่งชาติภูพานมีการดำเนินการ**ระดับสูงมาก และสูง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการ**ระดับสูงมาก** เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กล่องชานอ้อย (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ เช่น ไม่ใช้กล่องโฟมเลย (4.3) มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน เช่น ที่พักแรมใช้ Solar cell (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.5) ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.6) มีการสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเยาวชน เช่น เก็บขยะในแม่น้ำเพชร (4.7) ให้คำมั่นและวินัยที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม สำหรับการดำเนินการ**ระดับสูง** เช่น (4.8) เลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

3.1.6 อุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติกุยบุรีใน 4 ด้าน ได้แก่

(1) **ด้านการจัดการองค์รด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ** พบว่า ผู้กิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานกุยบุรีไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA จึงไม่มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูง สูงมาก ปานกลาง และระดับต่ำ ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับสูง** เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว เช่น เคยให้นักท่องเที่ยวกรอกแบบสอบถาม แต่ปัจจุบันวัดจากเว็บไซต์ Trip Advisor และมีการส่ง email สอบถามนักท่องเที่ยว (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และ

บริการท่องเที่ยวตามข้อตกลง และบริษัทตัวแทนนำเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางมาตรวจสอบทุกปี (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เช่น การทำแผ่นพับ แผนที่ แต่ปัจจุบันเน้นการตลาดดิจิทัล facebook หรือ email (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมัลติมีเดียเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน และ (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน แต่เป็นลักษณะการสื่อสารส่วนตัว

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณ (1.14) ระบุระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับปานกลาง** เช่น (1.9) องค์กรใช้มัลติมีเดียที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ยังไม่มีการอบรมเพื่อให้ทำงานอย่างมีมาตรฐาน มีเพียงการตามทัวร์เพื่อให้เรียนรู้เอง (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ยังต้องใช้ขวดน้ำพลาสติกแก่นักท่องเที่ยว แต่ให้นำออกมาจากอุทยานฯ (1.17) ไม่มีการแจ้งนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว มีเพียงติดประกาศไว้

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับต่ำ** เช่น (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ แต่ไม่มีกิจกรรมที่ชัดเจน มัลติมีเดียมีการรวมกลุ่มกันแบบไม่เป็นทางการ (1.5) ยังไม่มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน

(2) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน** พบว่า ผู้กิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานกุยบุรีมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูง สูงมาก และปานกลาง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว (2.5) จัดแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถ เช่น ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น ส่วนการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหารของที่ระลึก (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว และ (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย ส่วนการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า พลังงาน

(3) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน** พบว่า องค์การมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงมากและปานกลาง** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (3.2) การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัด (3.4) ไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (3.5) สนับสนุน ช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (3.6) มีการนำองค์ประกอบด้านศิลป สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (3.1) องค์การมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกมิติ (3.3) มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ เช่น วิถีชาวบ้าน (3.7) มีการสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อให้รักและหวงแหนวัฒนธรรมผ่านมรดกเทศก์

(4) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน** พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานกุยบุรี**ไม่มีการดำเนินการ**หลายข้อ เช่น (4.3) ไม่มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน (4.5) ยังไม่ได้ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การคัดแยกขยะ และการเก็บขยะจากแหล่งธรรมชาติ (4.6) ยังไม่ได้สนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเยาวชน (4.7) ไม่ได้ให้คำแนะนำและวินัยเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่ต้องมีการดำเนินการบางเรื่องใน**ระดับปานกลาง** เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กล้องกระดาษ (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ สำหรับการดำเนินการด้านนี้ใน**ระดับสูงมาก** เช่น (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.8) เลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

3.2 ผลจากการประเมินตามแบบประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการนำเที่ยว

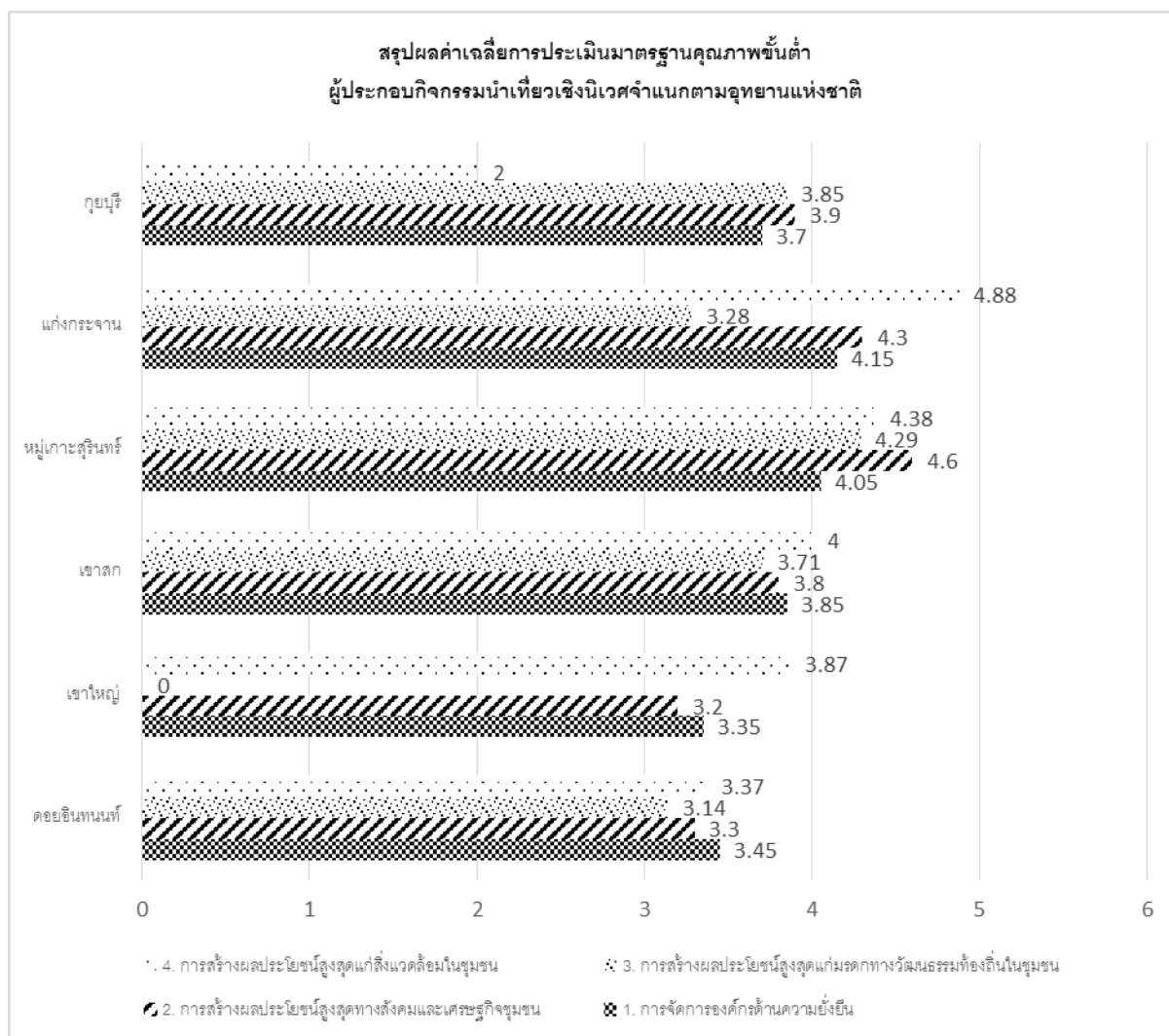
ผลการประเมินและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการนำเที่ยวงเชิงนิเวศจำแนกตามอุทยานแห่งชาติ สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.22 ตารางสรุปผลค่าเฉลี่ยการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการ
นำเที่ยวเชิงนิเวศจำแนกตามอุทยานแห่งชาติ

อุทยานแห่งชาติ	1. การจัดการ องค์กรด้าน ความยั่งยืน อย่าง ประสิทธิภาพ	2. การสร้าง ผลประโยชน์ สูงสุดทางสังคม และเศรษฐกิจ ชุมชน	3. การสร้าง ผลประโยชน์ สูงสุดแก่ مردم ทางวัฒนธรรม ท้องถิ่นในชุมชน	4. การสร้าง ผลประโยชน์ สูงสุดแก่ สิ่งแวดล้อมใน ชุมชน	ค่าเฉลี่ย รวม	ระดับ* มาตรฐาน
ดอยอินทนนท์	3.45	3.30	3.14	3.37	3.40	สูง
เขาใหญ่	3.35	3.20	0.00	3.87	2.89	ปานกลาง
เขาสก	3.85	3.80	3.71	4.00	3.84	สูง
หมู่เกาะสุรินทร์	4.40	4.60	4.29	4.38	4.42	สูงมาก
แก่งกระจาน	4.15	4.30	3.28	4.88	4.22	สูงมาก
กุยบุรี	3.70	3.90	3.85	2.00	3.49	สูง
ค่าเฉลี่ยรวม	3.76	3.85	3.04	3.75	3.72	สูง

*ตัวชี้วัดการประเมิน: ค่าเฉลี่ย 0.0-0.83 = ไม่มี 0.84-1.67 = ต่ำมาก 1.68-2.50 = ต่ำ

2.51-3.33 = ปานกลาง 3.34-4.16 = สูง 4.17-5.00 = สูงมาก

ภาพที่ 4.9 สรุปผลค่าเฉลี่ยการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยว
เชิงนิเวศจำแนกตามอุทยานแห่งชาติ

จากผลการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในแต่ละพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติ สรุปข้อค้นพบที่สำคัญ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ 6 แห่ง พบว่า ผลการรวมคะแนนเฉลี่ยทุกด้านของผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติพบว่า ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ประเมินตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.89) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.40) กุยบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.47) และเขาสก (ค่าเฉลี่ย 3.84) ประเมินตนเองว่าอยู่ในระดับสูง ตามลำดับ และอุทยานฯ แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.22) และหมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.42) อยู่ในระดับสูงมาก

2. ผลการคำนวณค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านของการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ พบว่า เท่ากับ 3.72 หรืออยู่ระดับสูง ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ 3 แห่ง คือ เขาใหญ่ (ค่าเฉลี่ย 2.89) ดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.40) และกุยบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.47) ประเมินตนเองว่ามีระดับมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ในขณะที่ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติอีก 3 แห่งคือ เขาสก (ค่าเฉลี่ย 3.84) แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.22) และ หมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.53) ประเมินตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

3. เมื่อพิจารณาองค์ประกอบเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านการจัดการองค์ทางด้านความยั่งยืน มีค่าเฉลี่ยรวมรายด้าน เท่ากับ 3.76 ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแห่งชาติ 3 แห่ง คือ เขาใหญ่ (ค่าเฉลี่ย 3.35) ดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.45) และกุยบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.70) ประเมินตนเองว่ามีระดับมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ในขณะที่ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติอีก 3 แห่ง คือ แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.15) หมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.05) และเขาสก (ค่าเฉลี่ย 3.85) ประเมินตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

4. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจชุมชน พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมรายด้าน เท่ากับ 3.85 ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแห่งชาติ 3 แห่ง คือ เขาใหญ่ (ค่าเฉลี่ย 3.20) ดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.30) และเขาสก (ค่าเฉลี่ย 3.80) ประเมินตนเองว่ามีระดับมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ในขณะที่ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติอีก 3 แห่งคือ หมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.60) แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.30) และกุยบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.90) ประเมินตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

5. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชน มีค่าเฉลี่ยรวมรายด้าน เท่ากับ 3.04 ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแห่งชาติเขาใหญ่ (ค่าเฉลี่ย 0.00) ประเมินตนเองว่ามีระดับมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ในขณะที่ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติอีก 5 แห่งคือ หมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.29) กุยบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.85) เขาสก (ค่าเฉลี่ย 3.71) แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 3.28) และดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.14) ประเมินตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

6. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมรายด้าน เท่ากับ 3.75 ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแห่งชาติ 2 แห่ง คือ ดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.37) และกุยบุรี (ค่าเฉลี่ย 2.00) ประเมินตนเองว่ามีระดับมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ในขณะที่ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติอีก 4 แห่งคือ แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.88) หมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.38) เขาสก (ค่าเฉลี่ย 4.00) และเขาใหญ่ (ค่าเฉลี่ย 3.87) ประเมินตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

4. ผลการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA)

4.1 ผลการประเมินมาตรฐานสมาชิกสมาคมโดยคณะกรรมการสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA)

ผลการประเมินมาตรฐานสมาชิกสมาคมโดยคณะกรรมการสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) โดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ของคณะกรรมการสมาคม TEATA ประจำปี 2558 จำนวน 6 คน จากคณะกรรมการทั้งสิ้น 14 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 42.86 สรุปผลได้ดังนี้

4.1.1 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ

ตัวชี้วัดการประเมินมาตรฐาน: ระดับ 1 = ต่ำมาก 2 = ต่ำ 3 = ปานกลาง 4 = สูง 5 = สูงมาก

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.1 องค์กรมีการดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาวซึ่งเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและขอบเขตธุรกิจ โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม คุณภาพ สุขอนามัย และความปลอดภัย					/		สูง
1.2 องค์กรมีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย					/		สูง
1.3 องค์กรมีระบบการจัดการเพื่อวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว						/	สูงมาก
1.4 องค์กรมีกระบวนการที่ส่งเสริมให้พนักงานทุกระดับมีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืน							สูงมาก
1.5 องค์กรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิดฯ การตรวจสอบและการวัดผลอย่างเป็นระบบและชอบธรรม					/		สูง
1.6 พนักงานในองค์กรมีความสามารถดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว						/	สูงมาก
1.7 องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย						/	สูงมาก
1.8 องค์กรให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่องค์กรสามารถทำได้						/	สูงมาก

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมี ประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.9 องค์กรใช้มาตรการที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ และสนับสนุนให้มัคคุเทศก์ได้รับการอบรม เพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีมาตรฐาน					/		สูง
1.10 องค์กรให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (อย่างน้อยองค์กรมีการ ประกันภัยและอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น)						/	สูงมาก
1.11 องค์กรเลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์ ในสำนักงาน ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม					/		สูง
1.12 องค์กรเลือกพันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายใน ท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและดำเนินการตาม มาตรฐานและจรรยาบรรณ							สูง
1.13 องค์กรดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ ท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง					/		สูง
1.14 องค์กรรู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยว แต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน					/		สูง
1.15 องค์กรมีนโยบายในการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ					/		สูง
1.16 นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เป็น เจ้าบ้าน					/		สูง
1.17 องค์กรจ้างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของ การประกอบธุรกิจนำเที่ยว					/		สูง
1.18 องค์กรมีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว ตามขีดความสามารถการรองรับนักท่องเที่ยว					/		สูง
1.19 องค์กรสร้างความตระหนักเกี่ยวอนุรักษ์วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน					/		สูง
1.20 องค์กรสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา						/	สูงมาก
ค่าเฉลี่ย		4.35					สูงมาก

2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.1 องค์กรมีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว					/		สูง
2.2 องค์กรเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม					/		สูง
2.3 องค์กรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนและการแสดงทางวัฒนธรรม					/		สูง
2.4 องค์กรสนับสนุนชุมชนให้พัฒนาและกำหนดกฎระเบียบ จรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อปฏิบัติตนให้เหมาะสมขณะเดินทางท่องเที่ยว						/	สูงมาก
2.5 องค์กรจ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถทุกหน้าที่ที่เหมาะสม						/	สูงมาก
2.6 องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก วัตถุดิบ และกิจกรรมท้องถิ่น					/		สูง
2.7 องค์กรมีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม						/	สูงมาก
2.8 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมาย เช่น กฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว						/	สูงมาก
2.9 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานในประเทศและระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย ต่อต้านการเอาเปรียบเชิงการค้าทั้งแรงงานเด็กและเพศพาณิชย์						/	สูงมาก
2.10 องค์กรให้บริการและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นและใกล้เคียง เช่น การใช้ทรัพยากรน้ำ ไฟฟ้า และพลังงาน					/		สูง
ค่าเฉลี่ย	4.50						สูงมาก

3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
3.1 องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในทุกมิติ					/		สูง
3.2 องค์กรปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัดในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง						/	สูงมาก
3.3 องค์กรมีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ					/		สูง
3.4 องค์กรไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์						/	สูงมาก
3.5 องค์กรสนับสนุนช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น						/	สูงมาก
3.6 องค์กรมีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิ					/		สูง
3.7 องค์กรสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรักและหวงแหนวัฒนธรรม					/		สูง
ค่าเฉลี่ย	4.43						สูงมาก
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.1 องค์กรมีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม					/		สูง
4.2 องค์กรควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ					/		สูง
4.3 องค์กรกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้า และพลังงาน และส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน					/		สูง
4.4 องค์กรไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่กักขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า						/	สูงมาก

4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อม ในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.5 องค์กรสนับสนุนริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ การคัดแยกขยะ และการเก็บขยะจากแหล่งน้ำทาง ธรรมชาติ					/		สูง
4.6 องค์กรสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเยาวชน					/		สูง
4.7 องค์กรส่งเสริมการให้คำมั่นและวินัยที่เกี่ยวข้องกับ ปัญหาสิ่งแวดล้อม					/		สูง
4.8 องค์กรเลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้าน สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า					/		สูง
ค่าเฉลี่ย		4.125					สูง
ค่าเฉลี่ยรวม		4.00					สูง

4.1.2 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูง

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
1.1 องค์กรมีการออกแบบโครงสร้างองค์กรและกำหนด หน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงาน และจัดทำคู่มือการ ปฏิบัติงานสำหรับพนักงาน ทุกระดับ				/			ปานกลาง
1.2 องค์กรมีนโยบายในการให้ความร่วมมือกับธุรกิจในช่วง โซ่อุปทานเพื่อพัฒนามาตรฐานของผลิตภัณฑ์และบริการ และยกระดับให้ได้มาตรฐานเดียวกัน					/		สูง
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
2.1 องค์กรริเริ่มโครงการคืนกำไรสู่ชุมชน เช่น การให้ ทุนการศึกษา และการสร้างกองทุนพัฒนาชุมชน				/			ปานกลาง
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่ مردمทางวัฒนธรรม ท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
3.1 องค์กรใช้สื่อสาธารณะและประชาสัมพันธ์เพื่อการ ส่งเสริม مردمทางวัฒนธรรมท้องถิ่น				/			ปานกลาง

4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5	ระดับ
4.1 องค์กรกำหนดมาตรการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและมีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยสู่ธรรมชาติ					/		สูง
4.2 องค์กรดำเนินงานและมีนโยบายการใช้จ่ายโดยไม่ก่อขยะและของเสียทิ้งเป็นปริมาณมาก					/		สูง
4.3 องค์กรสนับสนุนการใช้พลังงานธรรมชาติเพื่อทดแทนพลังงานที่ใช้หมดไป เช่น การปั่นจักรยานเพื่อสร้างพลังงานไฟฟ้า หรือการผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์					/		สูง
4.4 องค์กรสนับสนุนการสร้างอาชีพและจัดทำโครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน					/		สูง
4.5 องค์กรจัดทำคู่มือการดำเนินงานสำหรับผู้มีส่วนได้เสียเพื่ออนุรักษ์และลดการทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน				/			ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกโดยคณะกรรมการสมาคม TEATA ประกอบด้วยกลุ่มมาตรฐานระดับสูง 29 ตัวชี้วัด และระดับสูงมาก 16 ตัวชี้วัด รวม 45 ตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.23 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกสมาคมโดยคณะกรรมการสมาคม TEATA

องค์ประกอบ	ไม่มี	ต่ำมาก	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูงมาก	รวม	เฉลี่ย
1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	0	0	0	0	13	7	20	4.35
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	0	0	0	0	5	5	10	4.50
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	0	0	0	0	4	3	7	4.43
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	0	0	0	0	7	1	8	4.12
รวม	0	0	0	0	29	16	45	4.00

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกโดยคณะกรรมการสมาคม TEATA ประกอบด้วยกลุ่มมาตรฐานระดับปานกลาง 4 ตัวชี้วัด และระดับสูง 5 ตัวชี้วัด รวม 9 ตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

**ตารางที่ 4.24 สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูงผู้ประกอบการนำเที่ยว
ที่เป็นสมาชิกสมาคมโดยคณะกรรมการสมาคม TEATA**

องค์ประกอบ	ไม่มี	ต่ำมาก	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูงมาก	รวม
1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	0	0	0	1	1	0	2
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	0	0	0	1	0	0	1
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	0	0	0	1	0	0	1
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	0	0	0	1	4	0	5
รวม	0	0	0	4	5	0	9

4.2 ผลการประเมินตนเองมาตรฐานสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA)

ผลการประเมินตนเองมาตรฐานสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) ประจำปี 2558 จำนวน 31 บริษัท จากสมาชิกสมาคมทั้งสิ้น 63 บริษัท หรือคิดเป็นร้อยละ 49.21 สรุปผลได้ดังนี้

4.2.1 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ

ตัวชี้วัดการประเมิน: ค่าเฉลี่ย 0.0-0.83 = ไม่มี 0.84-1.67 = ต่ำมาก 1.68-2.50 = ต่ำ
2.51-3.33 = ปานกลาง 3.34-4.16 = สูง 4.17-5.00 = สูงมาก

N = 31

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	Mean	S.D.	ระดับ
1.1 องค์กรมีการดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาวซึ่งเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและขอบเขตธุรกิจ โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม คุณภาพ สุขอนามัย และความปลอดภัย	4.32	0.69	สูงมาก
1.2 องค์กรมีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และ	4.35	0.70	สูงมาก
1.3 องค์กรมีระบบการจัดการเพื่อวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว	4.26	0.80	สูงมาก

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	Mean	S.D.	ระดับ
1.4 องค์กรมีกระบวนการที่ส่งเสริมให้พนักงานทุกระดับมีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืน	4.16	0.92	สูง
1.5 องค์กรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิดฯ การตรวจสอบและการวัดผลอย่างเป็นระบบ	3.90	0.89	สูง
1.6 พนักงานในองค์กรมีความสามารถดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว	4.19	0.64	สูงมาก
1.7 องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย	4.58	1.04	สูงมาก
1.8 องค์กรให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่องค์กรสามารถกระทำได้	4.61	0.70	สูงมาก
1.9 องค์กรใช้มาตรการที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสนับสนุนให้มัคคุเทศก์ได้รับการอบรมเพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีมาตรฐาน	4.23	0.87	สูงมาก
1.10 องค์กรให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (อย่างน้อยองค์กรมีการประกันภัยและอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น)	4.55	0.66	สูงมาก
1.11 องค์กรเลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์ในสำนักงาน ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	3.94	0.80	สูง
1.12 องค์กรเลือกพันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและดำเนินการตามมาตรฐานและจรรยาบรรณ	4.03	0.82	สูง
1.13 องค์กรดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	4.13	0.83	สูง
1.14 องค์กรรู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน	4.06	0.76	สูง
1.15 องค์กรมีนโยบายในการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ	4.03	0.65	สูง
1.16 นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เป็นเจ้าบ้าน	4.10	0.86	สูง
1.17 องค์กรแจ้งนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว	3.94	1.19	สูง
1.18 องค์กรมีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถการรองรับนักท่องเที่ยว	4.13	0.91	สูง
1.19 องค์กรสร้างความตระหนักเกี่ยวอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน	4.48	0.62	สูงมาก
1.20 องค์กรสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา	4.29	0.68	สูงมาก
ค่าเฉลี่ย	4.21		สูงมาก

2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	Mean	S.D.	ระดับ
2.1 องค์กรมีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว	3.84	0.81	สูง
2.2 องค์กรเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม	4.19	0.74	สูงมาก
2.3 องค์กรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนและการแสดงทางวัฒนธรรม	4.26	0.76	สูงมาก
2.4 องค์กรสนับสนุนชุมชนให้พัฒนาและกำหนดกฎระเบียบ จรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อปรับทัศนคติให้เหมาะสมขณะเดินทางท่องเที่ยว	4.19	0.64	สูงมาก
2.5 องค์กรจ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถทุกหน้าที่ที่เหมาะสม	4.39	0.70	สูงมาก
2.6 องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อร่วมขยายตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก วัตถุดิบ และกิจกรรมท้องถิ่น	4.19	0.78	สูงมาก
2.7 องค์กรมีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้า และบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม	4.45	0.66	สูงมาก
2.8 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมาย เช่น กฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว	4.55	0.66	สูงมาก
2.9 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานในประเทศและระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อยต่อต้านการเอาเปรียบเชิงการค้าทั้งแรงงานเด็กและเพศพหุชาตินิยม	4.16	1.32	สูง
2.10 องค์กรให้บริการและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นและใกล้เคียง เช่น การใช้ทรัพยากรน้ำ ไฟฟ้า และพลังงาน	4.23	1.01	สูงมาก
ค่าเฉลี่ย	4.18		สูงมาก
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	Mean	S.D.	ระดับ
3.1 องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในทุกมิติ	3.90	0.69	สูง
3.2 องค์กรปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัดในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง	4.45	0.80	สูงมาก
3.3 องค์กรมีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ	4.16	1.08	สูง
3.4 องค์กรไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์	4.55	1.04	สูงมาก
3.5 องค์กรสนับสนุนช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.33	0.87	สูงมาก

3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	Mean	S.D.	ระดับ
3.6 องค์กรมีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิภูมิปัญญาของชุมชนในท้องถิ่น	4.19	0.82	สูงมากมาก
3.7 องค์กรสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรักและหวงแหนวัฒนธรรม	4.03	0.90	สูง
ค่าเฉลี่ย	4.18		สูงมาก
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	Mean	S.D.	ระดับ
4.1 องค์กรมีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	4.23	0.61	สูงมาก
4.2 องค์กรควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ	4.03	0.82	สูง
4.3 องค์กรกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและพลังงาน และส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน	3.84	1.11	สูง
4.4 องค์กรไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่กักขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า	4.61	0.66	สูงมาก
4.5 องค์กรสนับสนุนริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสีงแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ การคัดแยกขยะ และการเก็บขยะจากแหล่งน้ำทางธรรมชาติ	4.10	0.78	สูง
4.6 องค์กรสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเยาวชน	4.23	0.75	สูงมาก
4.7 องค์กรส่งเสริมการให้คำแนะนำและวินัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม	4.16	0.77	สูง
4.8 องค์กรเลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	4.19	0.69	สูงมาก
ค่าเฉลี่ย	4.23		สูงมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.20		สูงมาก

4.2.2 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูง

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	Mean	S.D.	ระดับ
1.1 องค์กรมีการออกแบบโครงสร้างองค์กรและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงาน และจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับพนักงาน ทุกระดับ	3.87	1.31	สูง
1.2 องค์กรมีนโยบายในการให้ความร่วมมือกับธุรกิจในช่วงโซ่อุปทานเพื่อพัฒนามาตรฐานของผลิตภัณฑ์และบริการ และยกระดับให้ได้มาตรฐานเดียวกัน	4.13	0.75	สูง

2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	Mean	S.D.	ระดับ
2.1 องค์กรริเริ่มโครงการค้ำไรรู้ชุมชน เช่น การให้ทุนการศึกษา และการสร้างกองทุนพัฒนาชุมชน	3.77	1.07	สูง
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	Mean	S.D.	ระดับ
3.1 องค์กรใช้สื่อสาธารณะและประชาสัมพันธ์เพื่อการส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	3.26	1.19	ปานกลาง
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	Mean	S.D.	ระดับ
4.1 องค์กรกำหนดมาตรการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและมีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยสู่ธรรมชาติ	3.32	1.53	ปานกลาง
4.2 องค์กรดำเนินงานและมีนโยบายการใช้ซ้ำโดยไม่ก่อขยะและของเสียทิ้งเป็นปริมาณมาก	4.00	0.84	สูง
4.3 องค์กรสนับสนุนการใช้พลังงานธรรมชาติเพื่อทดแทนพลังงานที่ใช้หมดไป เช่น การปั่นจักรยานเพื่อสร้างพลังงานไฟฟ้า หรือการผลิตก๊าซชีวภาพ	3.19	1.61	ปานกลาง
4.4 องค์กรสนับสนุนการสร้างอาชีพและจัดทำโครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน	4.06	0.80	สูง
4.5 องค์กรจัดทำคู่มือการดำเนินงานสำหรับผู้มีส่วนได้เสียเพื่ออนุรักษ์และลดการทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน	2.87	1.74	ปานกลาง

4.3 ผลการเปรียบเทียบระดับการประเมินโดยคณะกรรมการสมาคมและสมาชิกสมาคมประเมินตนเอง
สรุปได้ดังนี้

4.3.1 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	กรรมการ	ตนเอง
1.1 องค์กรมีการดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาวซึ่งเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและขอบเขตธุรกิจ โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม คุณภาพ สุขอนามัย และความปลอดภัย	สูง	สูงมาก
1.2 องค์กรมีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และ	สูง	สูงมาก
1.3 องค์กรมีระบบการจัดการเพื่อวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว	สูงมาก	สูงมาก
1.4 องค์กรมีกระบวนการที่ส่งเสริมให้พนักงานทุกระดับมีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืน	สูงมาก	สูง
1.5 องค์กรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิดฯ การตรวจสอบและการวัดผลอย่างเป็นระบบ	สูง	สูง

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	กรรมการ	ตนเอง
1.6 พนักงานในองค์กรมีความสามารถดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว	สูงมาก	สูงมาก
1.7 องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย	สูงมาก	สูงมาก
1.8 องค์กรให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่องค์กรสามารถทำได้	สูงมาก	สูงมาก
1.9 องค์กรใช้มาตรการที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสนับสนุนให้มัคคุเทศก์ได้รับการอบรมเพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีมาตรฐาน	สูง	สูงมาก
1.10 องค์กรให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (อย่างน้อยองค์กรมีการประกันภัยและอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น)	สูงมาก	สูงมาก
1.11 องค์กรเลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์ในสำนักงาน ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	สูง	สูง
1.12 องค์กรเลือกพันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและดำเนินการตามมาตรฐานและจรรยาบรรณ	สูง	สูง
1.13 องค์กรดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	สูง	สูง
1.14 องค์กรรู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน	สูง	สูง
1.15 องค์กรมีนโยบายในการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ	สูง	สูง
1.16 นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เป็นเจ้าบ้าน	สูง	สูง
1.17 องค์กรแจ้งนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว	สูง	สูง
1.18 องค์กรมีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถการรองรับนักท่องเที่ยว	สูง	สูง
1.19 องค์กรสร้างความตระหนักเกี่ยวอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน	สูง	สูงมาก
1.20 องค์กรสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา	สูงมาก	สูงมาก
ค่าเฉลี่ย	สูงมาก 4.35	สูงมาก 4.21

2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	กรรมการ	ตนเอง
2.1 องค์กรมีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว	สูง	สูง
2.2 องค์กรเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม	สูง	สูงมาก
2.3 องค์กรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนและการแสดงทางวัฒนธรรม	สูง	สูงมาก
2.4 องค์กรสนับสนุนชุมชนให้พัฒนาและกำหนดกฎระเบียบ จรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อปรับทัศนคติให้เหมาะสมขณะเดินทางท่องเที่ยว	สูงมาก	สูงมาก
2.5 องค์กรจ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถทุกหน้าที่ที่เหมาะสม	สูงมาก	สูงมาก
2.6 องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก วัตถุดิบ และกิจกรรมท้องถิ่น	สูง	สูงมาก
2.7 องค์กรมีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้า และบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม	สูงมาก	สูงมาก
2.8 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมาย เช่น กฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว	สูงมาก	สูงมาก
2.9 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานในประเทศและระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย ต่อต้านการเอาเปรียบเชิงการค้าทั้งแรงงานเด็กและเพศพาณิชย์	สูงมาก	สูง
2.10 องค์กรให้บริการและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นและใกล้เคียง เช่น การใช้ทรัพยากรน้ำ ไฟฟ้า และพลังงาน	สูง	สูงมาก
ค่าเฉลี่ย	สูงมาก 4.50	สูงมาก 4.18
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	กรรมการ	ตนเอง
3.1 องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในทุกมิติ	สูง	สูง
3.2 องค์กรปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัดในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง	สูงมาก	สูงมาก
3.3 องค์กรมีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ	สูง	สูง
3.4 องค์กรไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์	สูงมาก	สูงมาก
3.5 องค์กรสนับสนุนช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น	สูงมาก	สูงมาก
3.6 องค์กรมีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิภูมิปัญญาของชุมชนในท้องถิ่น	สูง	สูงมาก
3.7 องค์กรสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรักและหวงแหนวัฒนธรรม	สูง	สูง
ค่าเฉลี่ย	สูงมาก 4.43	สูงมาก 4.18

4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	กรรมการ	ตนเอง
4.1 องค์กรมีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	สูง	สูงมาก
4.2 องค์กรควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ	สูง	สูง
4.3 องค์กรกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและพลังงาน และส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน	สูง	สูง
4.4 องค์กรไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่กักขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า	สูงมาก	สูงมาก
4.5 องค์กรสนับสนุนริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ การคัดแยกขยะ และการเก็บขยะจากแหล่งน้ำทางธรรมชาติ	สูง	สูง
4.6 องค์กรสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเยาวชน	สูง	สูงมาก
4.7 องค์กรส่งเสริมการให้คำแนะนำและวินัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม	สูง	สูง
4.8 องค์กรเลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	สูง	สูงมาก
ค่าเฉลี่ย	สูง 4.12	สูงมาก 4.23
ค่าเฉลี่ยรวม	สูงมาก 4.35	สูงมาก 4.20

4.3.2 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นสูง

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	กรรมการ	ตนเอง
1.1 องค์กรมีการออกแบบโครงสร้างองค์กรและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงาน และจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับพนักงาน ทุกระดับ	ปานกลาง	สูง
1.2 องค์กรมีนโยบายในการให้ความร่วมมือกับธุรกิจในช่วงโซ่อุปทานเพื่อพัฒนามาตรฐานของผลิตภัณฑ์และบริการ และยกระดับให้ได้มาตรฐานเดียวกัน	สูง	สูง
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน		
2.1 องค์กรริเริ่มโครงการคืนกำไรสู่ชุมชน เช่น การให้ทุนการศึกษา และการสร้างกองทุนพัฒนาชุมชน	ปานกลาง	สูง
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน		
3.1 องค์กรใช้สื่อสาธารณะและประชาสัมพันธ์เพื่อการส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	ปานกลาง	ปานกลาง
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน		
4.1 องค์กรกำหนดมาตรการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและมีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยสู่ธรรมชาติ	สูง	ปานกลาง
4.2 องค์กรดำเนินงานและมีนโยบายการใช้ซ้ำโดยไม่ก่อขยะและของเสียทิ้งเป็นปริมาณมาก	สูง	สูง

4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน		
4.3 องค์กรสนับสนุนการใช้พลังงานธรรมชาติเพื่อทดแทนพลังงานที่ใช้หมดไป เช่น การปั่นจักรยานเพื่อสร้างพลังงานไฟฟ้า หรือการผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์	สูง	ปานกลาง
4.4 องค์กรสนับสนุนการสร้างอาชีพและจัดทำโครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน	สูง	สูง
4.5 องค์กรจัดทำคู่มือการดำเนินงานสำหรับผู้มีส่วนได้เสียเพื่ออนุรักษ์และลดการทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน	ปานกลาง	ปานกลาง

ตารางที่ 4.25 สรุปค่าเฉลี่ยผลการเปรียบเทียบระดับการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ
โดยคณะกรรมการสมาคม TEATA และสมาชิกสมาคมประเมินตนเอง

องค์ประกอบ	กรรมการ	ระดับ	สมาชิก	ระดับ*
1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	4.35	สูงมาก	4.21	สูงมาก
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	4.50	สูงมาก	4.18	สูงมาก
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่ مردمทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	4.43	สูงมาก	4.18	สูงมาก
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	4.12	สูง	4.23	สูงมาก
รวม	4.35	สูงมาก	4.20	สูงมาก

*ตัวชี้วัดการประเมิน: ค่าเฉลี่ย 0.0-0.83 = ไม่มี 0.84-1.67 = ต่ำมาก 1.68-2.50 = ต่ำ
2.51-3.33 = ปานกลาง 3.34-4.16 = สูง 4.17-5.00 = สูงมาก

สรุปผลการเปรียบเทียบระดับการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำโดยคณะกรรมการสมาคม TEATA และสมาชิกสมาคมประเมินตนเอง พบว่า

1. ในภาพรวม คณะกรรมการสมาคม (ค่าเฉลี่ย 4.35) และสมาชิกสมาคม TEATA (ค่าเฉลี่ย 4.20) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าสมาชิกที่เป็นผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศมีมาตรฐานการดำเนินงานเพื่อความยั่งยืนในระดับสูงมาก

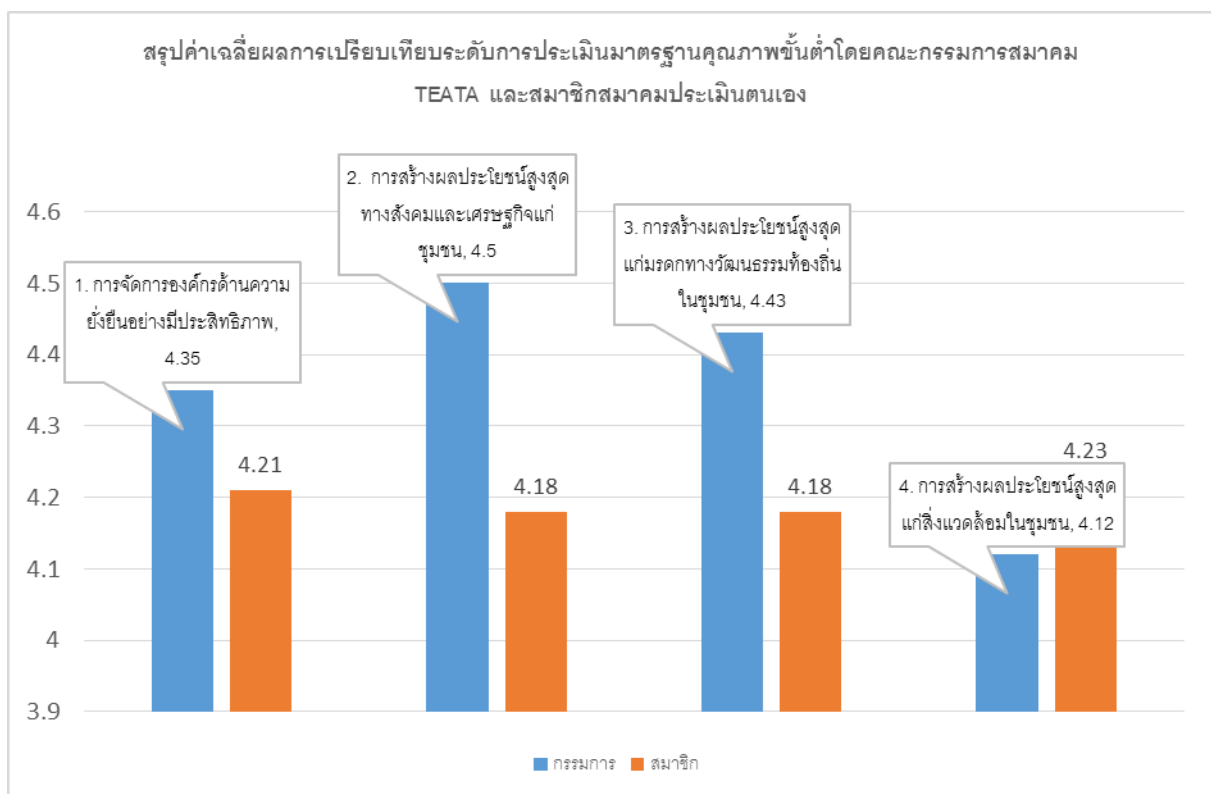
2. เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คณะกรรมการสมาคม (ค่าเฉลี่ย 4.35) และสมาชิกสมาคม TEATA (ค่าเฉลี่ย 4.21) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าสมาชิกฯ มีมาตรฐานการดำเนินงานด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับสูงมาก

3. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน พบว่า คณะกรรมการสมาคม (ค่าเฉลี่ย 4.50) และสมาชิกสมาคม TEATA (ค่าเฉลี่ย 4.18) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าสมาชิกฯ มีมาตรฐานการดำเนินงานด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชนอยู่ในระดับสูงมาก

4. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชน พบว่า คณะกรรมการสมาคม (ค่าเฉลี่ย 4.43) และสมาชิกสมาคม TEATA (ค่าเฉลี่ย 4.18) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าสมาชิกฯ มีมาตรฐานการดำเนินงานด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนอยู่ในระดับสูงมาก

5. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า คณะกรรมการสมาคมและสมาชิกสมาคม TEATA มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน กรรมการประเมินสมาชิกในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 4.12) ในขณะที่สมาชิกฯ ประเมินตนเองในระดับสูงมาก (ค่าเฉลี่ย 4.20)

ภาพที่ 4.10 สรุปผลการเปรียบเทียบระดับการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำโดยคณะกรรมการสมาคม TEATA และสมาชิกสมาคมประเมินตนเอง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทนี้เป็นการนำเสนอสรุปผลที่ได้จากการวิจัยทั้งหมด ตามคำถามของการวิจัยในแต่ละข้อซึ่งจะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การนำวรรณกรรมที่ได้พบทวนมาอภิปรายผลประกอบการตอบผลการวิจัย พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1.1.1 เพื่อศึกษาบริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย

1.1.2 เพื่อประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยตามกรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว

1.1.3 เพื่อสร้างแบบและประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย

1.1.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

1.2 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัยตามคำถามการวิจัยแต่ละข้อดังต่อไปนี้

1.2.1 วิธีการศึกษา

1) การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ตำรา หนังสือ เอกสาร รายงานวิจัย และเว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสถานศึกษาของไทยที่สอนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1, 2 และ 3

2) การสำรวจและเลือกพื้นที่ศึกษาจุดหมายปลายทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 5 ภาคหลักที่เป็นตัวแทนของประเทศไทย โดยกำหนดศึกษาในอุทยานแห่งชาติในแต่ละภาคที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้ว โดยเลือกอุทยานแห่งชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีระบบนิเวศวิทยาที่สมบูรณ์ และเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบกทางน้ำและทางทะเล รวม 6 แห่ง ได้แก่ ภาคเหนือ: อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ภาคใต้: อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา ภาคกลาง: อุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และภาคตะวันตก: อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

3) การประชุมกลุ่มย่อย (focus group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานท้องถิ่น เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่เป็นตัวแทน ชุมชนบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศ มัคคุเทศก์ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกรรมการสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย เพื่อใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1, 2 และ 3

4) การทดสอบและประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นตัวแทน และสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย เพื่อใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และ 3

1.2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของงานวิจัยได้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและภาคีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก และประชุมกลุ่มย่อยประกอบด้วยผู้บริหารของหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ภาคชุมชนและภาควิชาการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวในส่วนกลางและในส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย

- 1) ผู้บริหารหน่วยงานวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น จำนวน 60 คน
- 2) ผู้บริหาร/เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่เป็นตัวแทนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 12 คน
- 3) ชุมชน/หมู่บ้านท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 12 คน
- 4) นักวิชาการในสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นต้น จำนวน 6 คน
- 5) ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมัคคุเทศก์ในท้องถิ่น จำนวน 40 คน
- 6) ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย จำนวน 20 คน
- 7) กรรมการสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) จำนวน 5 คน

1.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษามี 3 ชนิด คือ

(1) **แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)** ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) จากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อใช้ในการวิเคราะห์บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อใช้ในการตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1, 2 และ 3

(2) **แบบประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)** ของผู้มีส่วนได้เสียจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการในแต่ละพื้นที่ เพื่อใช้ในการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้วิจัยได้นำแบบประเมินตามกรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยวมาใช้ เพื่อใช้ในการตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 2 ซึ่งกรมการท่องเที่ยวได้กำหนดปัจจัยหรือตัวแปรเพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการประเมิน 4 องค์ประกอบ โดยแต่ละองค์ประกอบจะมีดัชนีที่เป็นตัวชี้วัด ได้แก่ ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

(3) **แบบประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)** ของผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อใช้ในการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อใช้ในการตอบคำถามข้อที่ 3 สำหรับการประเมินผู้ประกอบการนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย จะเป็นการประเมินตนเองและประเมินด้วยบุคคลที่ 3 คือ กรรมการสมาคม TEATA จำนวน 5 คน และสำหรับการประเมินผู้ประกอบการนำเที่ยวในภูมิภาค จะเป็นการประเมินตนเองและประเมินด้วยภาคีในพื้นที่ ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามกรอบ Global Sustainable Tourism Criteria (GSTC) และกรอบการดำเนินงานของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน โดยแต่ละองค์ประกอบจะมีดัชนีที่เป็นตัวชี้วัด ได้แก่ การจัดการองค์การด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน และการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน

1.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

(1) **ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)** เป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสาร รายงาน และข้อมูลที่รวบรวมได้จากหน่วยงานราชการและเอกชน และข้อมูลจากการค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต

(2) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยผู้มีส่วนได้เสีย และการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน

(2.1) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในส่วนกลาง และในแต่ภูมิภาคของประเทศไทยที่อุทยานแห่งชาติที่เลือกมาเป็นหน่วยการวิเคราะห์ตั้งอยู่ ได้แก่ ภาคเหนือ ที่จังหวัดเชียงใหม่ ภาคใต้ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และพังงา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่จังหวัดนครราชสีมา ภาคกลางที่รวมตะวันตก ที่จังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ สรุปจำนวนตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์ทั้งหมด 53 คน ระหว่างเดือนกันยายน 2558 ถึง เมษายน 2559

(2.2) การประชุมกลุ่มย่อย ผู้วิจัยได้ดำเนินการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ดังนี้

(1) การประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำนวนแหล่งละ 2 ครั้ง ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติที่เป็นหน่วยการวิเคราะห์ 6 แห่ง ใน 5 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคใต้ การประชุมกลุ่มย่อยครั้งแรกเป็นการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยผู้ประเมินที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่จากภาครัฐ เอกชน และภาคชุมชน โดยมีกลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 85 คน สำหรับการประชุมกลุ่มย่อยครั้งที่ 2 เป็นการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศโดยเป็นการประเมินตนเองและประเมินด้วยบุคคลที่ 3 คือ มัคคุเทศก์ในพื้นที่ โดยมีกลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเป็นจำนวนรวม 63 คน ระหว่างเดือนกันยายน 2558 ถึง เมษายน 2559 สรุปจำนวนตัวอย่างที่ร่วมประชุมกลุ่มย่อยในภูมิภาคทั้งสิ้น 148 คน

(2) ผู้วิจัยได้แจกแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศแก่สมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย เพื่อประเมินตนเอง และดำเนินการประชุมกลุ่มย่อยครั้งที่ 3 เป็นการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศที่สมาชิกสมาคม TEATA โดยประเมินด้วยบุคคลที่ 3 คือกรรมการสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย และสรุปจำนวนตัวอย่างสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยรวม 31 ราย จากสมาชิกทั้งสิ้น 63 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 49.21 และกรรมการสมาคมกรรมการสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยจำนวน 6 คน จากคณะกรรมการทั้งสิ้น 14 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 42.86

1.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Technique) กล่าวคือเมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และจดบันทึก ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบดังนี้

1. ใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ซึ่งตรวจสอบข้อมูลว่าข้อมูลเหล่านั้นถูกต้องมากน้อยเพียงใดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแท้จริงที่สุด ในงานวิจัยนี้ใช้การตรวจสอบแหล่งสถานที่ของข้อมูลจากอุทยานแห่งชาติ 6 แห่งใน 5 ภาคของไทย และแหล่งบุคคลผู้ให้ข้อมูลจากผู้มีส่วนได้เสียประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ ผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้แทนผู้ประกอบการนำเที่ยวภาคเอกชน ผู้แทนภาคชุมชน และนักวิชาการหรืออาจารย์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จากทุกแหล่งเหมือนหรือแตกต่างกัน

2. ใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Triangulation Technique) คือการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันสำหรับรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีการ 4 วิธี คือ ใช้การสอบถาม การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย และศึกษาข้อมูลจากเอกสารประกอบด้วย

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจะดำเนินการโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยโดยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์แบบเนื้อหา (Content Analysis)

3. สำหรับการประเมินแบบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการนิเวศ หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยค่าสถิติต่างๆ ได้แก่ ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. การจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูล มีการจัดระบบข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ จำแนก ตลอดจนการประเมินและวิเคราะห์คุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.3.1 บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย

ผลการศึกษาพบว่าประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวมวลชนที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม และเกิดมลภาวะทางสิ่งแวดล้อม จึงเกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นเพื่อลดผลกระทบดังกล่าว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในฐานะเป็นหน่วยงานหลักที่ดูแลรับผิดชอบในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในขณะนั้น ได้ผลักดันให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับการกำหนดให้เป็นนโยบายระดับชาติ และเพื่อให้นโยบายดังกล่าวมีการนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาก่อนการดำเนินงาน และแผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยให้มีความสอดคล้องในทิศทางเดียวกัน โดย ททท. มีบทบาทหลักในการผลักดันและประสานการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบ เช่น กรมป่าไม้ กรมศิลปากร กรมการปกครอง ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น โดยมีสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยเป็นเครือข่ายความร่วมมือจากภาคเอกชนที่สำคัญและร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2544 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ ประกอบด้วย 14 แผนงาน 37 โครงการ กำหนดงบประมาณเบื้องต้น 480 ล้านบาท และระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี (พ.ศ. 2545-2549) อย่างไรก็ตามนโยบายและแผนงานดังกล่าวถูกนำมาปฏิบัติแล้วในบางส่วนตามภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากหลังจากที่มีการก่อตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ภารกิจของการวางแผนและพัฒนากลายเป็นบทบาทของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ส่งผลให้นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขาดการปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง งบประมาณ และโครงการต่างๆ ขาดการติดตามและประเมินผลงานที่ได้ดำเนินการแล้ว

อย่างไรก็ดีในปัจจุบันประเทศไทยยังคงประสบปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหลายปัญหา และยังคงเป็นปัญหาเดิมๆ ที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เช่น ปัญหาด้านความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติลดลง ปัญหาจุดดึงดูดการท่องเที่ยวเป็นพื้นที่เปราะบาง ซึ่งต้องการอนุรักษ์ และดูแลเอาใจใส่อย่างระมัดระวัง ปัญหาด้านการจัดการด้านการใช้ประโยชน์แหล่งท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนขาดประสิทธิภาพ ปัญหาด้านการจัดการบริการนักท่องเที่ยวไม่เพียงพอและยังไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวขาดความหลากหลาย ปัญหาด้านศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ขาดการปรับปรุงให้ทันสมัย และปัญหาด้านชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวจำนวนน้อย เป็นต้น

1.3.2 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย

1.3.2.1 ผลการประชุมกลุ่มย่อย

ผลการประชุมกลุ่มย่อยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุทยานแห่งชาติ 6 แห่ง ในประเทศไทย จำแนกเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

(1) อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า (1.1) มีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ธรรมชาติ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสพบเห็นมีปานกลาง (1.2) แหล่งธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์คงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวนโดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย (1.3) แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชนค่อนข้างมาก โดยที่ชุมชนยังใช้ทรัพยากรจากภายนอกอยู่บ้าง แต่อยู่ในระดับน้อย (1.4) แหล่งธรรมชาติมีความปลอดภัยมีสถิติการเกิดเหตุอันตรายเพียง 1-2 ครั้ง ในรอบ 3 ปี

2) ด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน พบว่า อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ (2.1) มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล แต่การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และบริการทำได้เฉพาะช่วงเวลาปกติแต่ทำได้ยากในช่วงวันหยุดยาว (2.2) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยวพบว่า มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยวและระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับพื้นที่ มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกต้องลักษณะมีการจัดเก็บและกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี แต่ยังคงขาดการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น การออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน และจำนวนบุคลากรด้านบริการยังมีไม่เพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่

(2.3) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพของพื้นที่และวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น แต่กิจกรรมการท่องเที่ยวยังคงทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม เช่น เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพในช่วงวันหยุดยาว และอาจมีผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบางทางนิเวศวิทยาบ้าง (2.4) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว พบว่า มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว

3) ด้านการจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก พบว่า (3.1) มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่สื่อภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษขาดความน่าสนใจและขาดข้อมูลปัจจุบัน และเจ้าหน้าที่ยังไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ดีพอ (3.2) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะ ในแหล่งธรรมชาติ จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ แต่ไม่มีการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ (3.3) มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ พบว่า มีการจัดอบรมพนักงานผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ เป็นครั้งคราว มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของกรมอุทยานฯ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (3.4) มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาและต่ำกว่าด้านสิ่งแวดล้อม หรือนิเวศวิทยา และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน

4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท่องเที่ยว พบว่า (4.1) ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เช่น มีตัวแทนชุมชนในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนมีส่วนร่วม ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการก่อตั้งองค์กรอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นที่มีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (4.2) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง การนำเที่ยว บริการด้านที่พัก และรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง แต่ไม่ได้รับเงินเดือนจากการถูกจ้างจากบริษัทนำเที่ยว

(2) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า (1.1) จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ธรรมชาติ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบน้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสพบเห็นมีปานกลาง (1.2) แหล่งธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์คงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวนโดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย (1.3) แหล่งธรรมชาติไม่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชน แต่พื้นที่ส่วนหนึ่งของแหล่งธรรมชาติเคยมีประวัติการตั้งถิ่นฐานหรือการใช้ประโยชน์โดยชุมชนในอดีต (1.4) แหล่งธรรมชาติมีความปลอดภัยมีสถิติการเกิดเหตุอันตรายเพียง 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี

2) ด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน พบว่า อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (2.1) มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล แต่การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และบริการยังดำเนินการไม่ได้มาตรฐาน (2.2) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยวพบว่า มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยวและระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับพื้นที่ มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น การออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน แต่ขาดการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกสุขลักษณะ ขาดการจัดเก็บและกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี และจำนวนบุคลากรด้านบริการยังมีไม่เพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ (2.3) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบางทางนิเวศวิทยา กิจกรรมเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ อีกทั้งมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพของพื้นที่และนำข้อมูลมาวางแผนดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ แต่ขาดการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นและไม่นำข้อมูลมาวางแผนดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น (2.4) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว พบว่า มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว และมีการปฏิบัติด้านการติดตามการประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี

3) ด้านการจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก พบว่า (3.1) มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สื่อมีความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน และเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์มีอัธยาศัยไมตรีดีและสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นจุดเด่นของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (3.2) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะ ในแหล่งธรรมชาติ จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ แต่ไม่มีการแจกแจงปริมาณการใช้ น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ (3.3) มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ พบว่า ไม่มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม แต่มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ เป็นครั้งคราว มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (3.4) มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาและต่ำกว่าด้านสิ่งแวดล้อม หรือนิเวศวิทยา และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน และสามารถสื่อสารให้ความรู้เป็นภาษาอังกฤษได้

4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท่องเที่ยว พบว่า (4.1) ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เช่น ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยว กิจกรรมเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น แต่ไม่มีตัวแทนชุมชนในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่มีส่วนร่วมในการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น และไม่มีการก่อตั้งองค์กรอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นที่มีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (4.2) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง การนำเที่ยว บริการด้านที่พัก และรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง และมีรายได้หรือได้รับเงินเดือนจากการถูกจ้างจากบริษัทนำเที่ยว

(3) อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติเขาสกใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า (1.1) จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ธรรมชาติ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสพบเห็นมีปานกลาง (1.2) แหล่งธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์คงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวนโดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย (1.3) แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชนระดับปานกลาง โดยที่ชุมชนใช้ทรัพยากรส่วนหนึ่งจากธรรมชาติและส่วนหนึ่งจากภายนอก (1.4) แหล่งธรรมชาติมีความปลอดภัยมีสถิติการเกิดเหตุอันตรายเพียง 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี

2) ด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน พบว่า อุทยานแห่งชาติเขาสก

(2.1) มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล แต่ไม่มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และบริการ เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีจำนวนเหมาะสมอยู่แล้ว (2.2) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยวพบว่า มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยวและระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับพื้นที่ มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกต้องเหมาะสม มีการจัดเก็บและกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น การออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และระบบกำจัดของเสีย แต่จำนวนบุคลากรด้านบริการยังมีไม่เพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ (2.3) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม และไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบางทางนิเวศวิทยา แต่ขาดการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพของพื้นที่และวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และประเพณีของคนในท้องถิ่น (2.4) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว พบว่า ไม่มีแผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่

3) ด้านการจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก พบว่า (3.1) มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนด

พื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ขาดความน่าสนใจและขาดข้อมูลปัจจุบัน และเจ้าหน้าที่ยังไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ดีพอ (3.2) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะ ในแหล่งธรรมชาติ จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ แต่ไม่มีการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะให้นักท่องเที่ยวทราบ (3.3) มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยวนักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ พบว่า มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ เป็นครั้งคราว มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของกรมอุทยานฯ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (3.4) มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาและต่ำกว่าด้านสิ่งแวดล้อม หรือนิเวศวิทยา และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน

4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท่องเที่ยว พบว่า (4.1) ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เช่น มีตัวแทนชุมชนในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการก่อตั้งองค์กรอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นที่มีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (4.2) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง การนำเที่ยว บริการด้านที่พัก แต่ไม่ได้รับเงินเดือนจากการถูกจ้างจากบริษัทนำเที่ยว และไม่มีรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง

(4) อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า (1.1) จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ธรรมชาติ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสพบเห็นมีปานกลาง (1.2) แหล่งธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์คงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวนโดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย (1.3) แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชนค่อนข้างมาก โดยที่ชุมชนยังใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติและส่วนหนึ่งจากภายนอกแต่อยู่ในระดับน้อย (1.4) แหล่งธรรมชาติมีความปลอดภัยสูงมีสถิติการเกิดเหตุอันตรายเพียง 1-2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี

2) ด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน พบว่า อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ (2.1) มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล แต่ไม่มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และบริการเนื่องจากเป็นเกาะทำให้ควบคุมได้ยาก (2.2) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว พบว่า มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยวและระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกต้องลักษณะ มีการจัดเก็บและกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น การออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และระบบกำจัดของเสีย แต่จำนวนบุคลากรด้านบริการยังมีไม่เพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณูปโภคบางด้านยังไม่เหมาะสม เช่น สถานปฐมพยาบาลยังไม่เหมาะสม (2.3) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม และไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบางทางนิเวศวิทยา แต่ขาดการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพของพื้นที่และวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และประเพณีของคนในท้องถิ่น (2.4) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว พบว่า มีแผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ มีการวิเคราะห์ผลกระทบ การปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว และการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี เช่น ติดตามผลปะการังฟอกขาว เป็นต้น

3) ด้านการจัดการการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก พบว่า (3.1) มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนแต่ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำ และเจ้าหน้าที่ยังไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ดีพอ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ขาดความน่าสนใจและขาดข้อมูลปัจจุบัน (3.2) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะในแหล่งธรรมชาติ จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ แต่ขาดสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน และไม่มีการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ (3.3) มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ พบว่า มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมดำน้ำ การศึกษาพันธุ์ไม้ เป็นครั้งคราว มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของกรมอุทยานฯ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ยังขาดการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม (3.4) มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาและต่ำกว่าด้านสิ่งแวดล้อม หรือนิเวศวิทยา และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน

4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท่องเที่ยว พบว่า (4.1) ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เช่น มีตัวแทนชุมชนในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ยังไม่มีการก่อตั้งองค์กรอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นที่มีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (4.2) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง การนำเที่ยว และมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างจากบริษัทนำเที่ยว แต่ชุมชนไม่มีรายได้จากการแสดงศิลปพื้นเมืองและบริการด้านที่พักแบบโฮมสเตย์ เนื่องจากที่พักและเดินบนเกาะเป็นที่พักของอุทยานแห่งชาติเท่านั้น

(5) อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า (1.1) จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ธรรมชาติ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบน้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสพบเห็นมีปานกลาง (1.2) แหล่งธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์คงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวนโดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย (1.3) แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชนระดับปานกลาง โดยที่ชุมชนใช้ทรัพยากรส่วนหนึ่งจากธรรมชาติและส่วนหนึ่งจากภายนอก (1.4) แหล่งธรรมชาติมีความปลอดภัยมีสถิติการเกิดเหตุอันตรายเพียง 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี

2) ด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน พบว่า อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน (2.1) มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวครบ 3 ด้าน เช่น การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล และมีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และบริการเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวหลักอยู่บนภูเขาสูง มีการควบคุมการจราจรและขยายพาหนะขึ้นลง (2.2) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยวพบว่า มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยวและระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขโรค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับพื้นที่ มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกต้องลักษณะ มีการจัดเก็บและกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น การออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และระบบกำจัดของเสีย แต่จำนวนบุคลากรด้านบริการยังมีไม่เพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ (2.3) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม และไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบางทางนิเวศวิทยา มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพของพื้นที่และนำข้อมูลมาวางแผนดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ แต่ขาดการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และประเพณีของคนในท้องถิ่น (2.4) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว พบว่า มีแผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ มีการวิเคราะห์ผลกระทบ การปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว และการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี

3) ด้านการจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก พบว่า (3.1) มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สื่อมีความน่าสนใจและมีข้อมูลปัจจุบัน และเจ้าหน้าที่ยังไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ดีพอ (3.2) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะ ในแหล่งธรรมชาติ จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ แต่ไม่มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน และขาดการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ (3.3) มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ พบว่า มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ เป็นครั้งคราว มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของกรมอุทยานฯ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (3.4) มีบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมหรือนิเวศวิทยา และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน

4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท่องเที่ยว พบว่า (4.1) ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เช่น มีตัวแทนชุมชนในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ไม่มีการก่อตั้งองค์กรอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นที่มีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (4.2) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง การนำเที่ยว บริการด้านที่พักแบบโฮมสเตย์ มีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างจากบริษัทนำเที่ยว และไม่มีรายได้จากการแสดงศิลปพื้นเมือง

(6) อุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติกุยบุรีใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า (1.1) จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ธรรมชาติ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสพบเห็นมีมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งช้างป่า (1.2) แหล่งธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์คงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวนโดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย (1.3) แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชนระดับปานกลาง โดยที่ชุมชนใช้ทรัพยากรส่วนหนึ่งจากธรรมชาติและส่วนหนึ่งจากภายนอก (1.4) แหล่งธรรมชาติมีความปลอดภัยมีสถิติการเกิดเหตุอันตรายเพียง 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี

2) ด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน พบว่า อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน (2.1) มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว 2 ด้าน เช่น การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล แต่ไม่มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่ มีเพียงกำหนดให้รถบริการนักท่องเที่ยวเพื่อชมสัตว์ป่าได้คันละ 8 คน (2.2) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยวพบว่า จำนวนบุคลากรด้านบริการยังมีเพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยวและระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข โภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับพื้นที่ ไม่มีร้านอาหาร มีแต่ถังขยะ มีเตาเผาขยะ แต่ไม่มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว ที่พักให้เจ้าหน้าที่พักอาศัย มีแต่ลานกางเต็นท์ (2.3) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดีหรือวัฒนธรรมของชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม และไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบางทางนิเวศวิทยา มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพของพื้นที่และนำข้อมูลมาวางแผนทางดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ แต่ขาดการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นและนำข้อมูลมาวางแผนทางดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และประเพณีของคนในท้องถิ่น (2.4) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว พบว่า มีแผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ มีการวิเคราะห์ผลกระทบ การปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว

3) ด้านการจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก พบว่า (3.1) มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีสื่อในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยวแต่ไม่หลากหลาย เช่น โปสเตอร์ นิทรรศการ ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สื่อมีความน่าสนใจและมีข้อมูลปัจจุบัน แต่เจ้าหน้าที่ยังไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ดีพอ (3.2) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี เช่น จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ แต่ไม่มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน และขาดการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ (3.3) มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยวนักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ พบว่า มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ (3.4) มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาตรี สิ่งแวดล้อม หรือนิเวศวิทยา และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน

4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท่องเที่ยว พบว่า (4.1) ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เช่น มีตัวแทนชุมชนในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีการก่อตั้งองค์กรอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นที่มีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (4.2) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว บริการด้านที่พักแบบโฮมสเตย์ มีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างจากบริษัทนำเที่ยว แต่ไม่มีรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง หรือการขายสินค้าพื้นเมือง

1.3.2.2 ผลจากการประเมินตามแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการประเมินและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกแต่ละอุทยานได้ดังนี้

ตารางที่ 5.1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเปรียบเทียบเป็นรายด้าน จำแนกตามอุทยานแห่งชาติ (100 คะแนน)

อุทยานแห่งชาติ	ศักยภาพแหล่งนิเวศ (40 คะแนน)	การใช้ประโยชน์ (20 คะแนน)	การให้ความรู้และจิตสำนึก (20 คะแนน)	การมีส่วนร่วมของชุมชน (20 คะแนน)	คะแนนรวม (100 คะแนน)	ระดับ* มาตรฐาน
ดอยอินทนนท์	30	13	16	18	77 (2)	ดีมาก
เขาใหญ่	26	16	18	14	74 (3)	ดีมาก
เขาสก	30	11	17	16	74 (3)	ดีมาก
หมู่เกาะสุรินทร์	32	14	13	14	73 (4)	ดีมาก
แก่งกระจาน	30	18	15	16	79 (1)	ดีมาก
กุยบุรี	30	15	12	14	71 (5)	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	29.7	14.5	15.2	15.3	74.7	ดีมาก

*ระดับมาตรฐานดีมากหรือ 4 ดาว มีค่าคะแนนระหว่าง 71-80 คะแนน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สรุปได้ดังนี้

1. ผลการรวมคะแนนทุกด้านพบว่า อุทยานแห่งชาติทั้ง 6 แห่ง อยู่ในระดับมาตรฐานดีมาก หรือ 4 ดาว คือ มีค่าคะแนนระหว่าง 71-80 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีคะแนนสูงสุด (79) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีคะแนนต่ำสุด (71)

2. ผลการคำนวณค่าเฉลี่ยคะแนนรวมเท่ากับ 74.7 คะแนน หรืออยู่ในระดับดีมาก โดยอุทยานแห่งชาติ 2 แห่ง คือ แก่งกระจานและดอยอินทนนท์มีคะแนนรวมสูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนรวม ในขณะที่อุทยานแห่งชาติ 4 แห่ง คือ เขาใหญ่ เขาสก หมู่เกาะสุรินทร์ และกุยบุรีมีคะแนนรวมต่ำกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนรวม ตามลำดับ

3. เมื่อพิจารณาองค์ประกอบเป็นรายด้าน พบว่า ด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 29.7 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีค่าคะแนนสูงสุด (32) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติ เขาใหญ่มีค่าคะแนนต่ำสุด (26) ซึ่งเป็นอุทยานฯ เดียวที่มีค่าคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมด้านศักยภาพของ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4. สำหรับด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อความยั่งยืน พบว่ามีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 14.5 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีค่าคะแนนสูงสุด (18) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติเขาสกมีค่าคะแนนต่ำสุด (11) ส่วนอุทยานฯ ที่มีค่าคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมด้านการใช้ประโยชน์ ได้แก่ อุทยานฯ แก่งกระจาน เขาใหญ่ และกุยบุรี ตามลำดับ ในขณะที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ ดอยอินทนนท์ และเขาสกมีค่าคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

5. สำหรับด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 15.2 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติ เขาใหญ่มีค่าคะแนนสูงสุด (18) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีค่าคะแนนต่ำสุด (12) ส่วนอุทยานฯ ที่มีค่าคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก ได้แก่ อุทยานฯ เขาใหญ่ เขาสก และดอยอินทนนท์ ตามลำดับ ในขณะที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน หมู่เกาะสุรินทร์ และกุยบุรีมีค่าคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

6. สำหรับด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 15.3 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติ ดอยอินทนนท์มีค่าคะแนนสูงสุด (18) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์และกุยบุรีมีค่าคะแนนต่ำสุด เท่ากัน (14) ส่วนอุทยานฯ ที่มีค่าคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ อุทยานฯ ดอยอินทนนท์ เขาสก และแก่งกระจาน ที่ 2 อุทยานฯ หลังมีคะแนนเท่ากัน (16) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ หมู่เกาะสุรินทร์ และกุยบุรีมีค่าคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมเท่ากันคือ 14 คะแนน

1.3.2.3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำแนกตามอุทยานแห่งชาติสรุปได้ดังตารางที่ 5.2 - ตารางที่ 5.7

ตารางที่ 5.2 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
ศักยภาพ ในการเป็น แหล่ง ท่องเที่ยว เชิงนิเวศ	- มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น มีความหลากหลายของป่า เช่น ป่าสน ป่าเต็งรัง และมีป่าชุมชน มีอากาศหนาวเย็นสบายตลอดปี มีธรรมชาติที่สวยงามที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทย - มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีพืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ - เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างมาก โดยชุมชนยังอยู่ในพื้นที่และใช้ทรัพยากรในพื้นที่ค่อนข้างมาก เป็นป่าต้นน้ำที่สำคัญแก่คนในชุมชน เช่น ชุมชนชาวม้งและปกาเกอญอ - มีความเปราะบางต่อการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น เหตุจากปัจจัยทางธรรมชาติ หรือเหตุจากปัจจัยที่มนุษย์มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น การบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้ของชาวไทยภูเขา การใช้ที่ดินผิดประเภท กิจกรรมการท่องเที่ยวและนันทนาการโดยเฉพาะในช่วงวันหยุดยาวและฤดูหนาวที่มียานพาหนะจำนวนมากเดินทางไปเที่ยวชม - มีหน่วยงานเกี่ยวข้องเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น และมีการชักชวนกับโรงพยาบาลใกล้เคียง

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	- มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล - มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว แต่ในช่วงวันหยุดยาวหรือช่วงวันหยุดปิดภาคเรียน จะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ต้องการเที่ยวชมและกางเต็นท์มากกว่าขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เกิดปัญหาการติดค้างขึ้นดอย - มีการให้บริการบ้านพัก ร้านอาหาร และโครงสร้างพื้นฐานที่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่การออกแบบที่พักของอุทยานฯ เป็นแบบเดียวกันทั่วประเทศ ซึ่งบางครั้งอาจไม่เหมาะสมกับบางภูมิประเทศ - มีกิจกรรมเดินป่าเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เกี่ยวกับนก ดูนก ศึกษาพันธุ์ไม้ ภูเขาเมฆ เป็นต้น
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว และมีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้สื่อบุคคล แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อถาวรที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลานานทำให้ขาดความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน มี website แต่เป็นเว็บไซต์รวมของทุกอุทยาน และสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายบรรยายให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับนักท่องเที่ยวไทย และสามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่เป็นลักษณะของการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น - มีการอบรมผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นและอาสาสมัครเพื่อสร้างจิตสำนึกในการไม่ทิ้งขยะ - มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ - มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	- มีการนำแนวคิดการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาป่าและจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวด้วยการเป็นอาสาสมัคร - ฝึกอบรมให้ชาวบ้านเป็นผู้เล่าเรื่องราวของธรรมชาติ เกิดเป็นผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่น ที่มีจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของบ้านและ รักบ้านที่เป็นถิ่นฐาน - ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการบ้านพัก ลานกางเต็นท์ โฮมสเตย์ อาหารและเครื่องดื่ม และบริการเป็นผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่น

ตารางที่ 5.3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว

เชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	- มีความหลากหลายของธรรมชาติ มีอากาศเย็นสบายตลอดปี มีธรณีสัณฐานที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทย มีจุดท่องเที่ยวหลายจุดในอุทยานฯ และได้รับการรับรองเป็นแหล่งมรดกโลกด้านธรรมชาติจากองค์การ UNESCO - แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีพืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ - เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างน้อย เนื่องจากไม่มีชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิม และตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร - จัดให้มีหน่วยงานกักกัน และกำหนดกฎระเบียบจราจรให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตาม เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น ห้ามส่งเสียงดัง ห้ามขับรถเร็ว ห้ามให้อาหารสัตว์ เป็นต้น

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	- มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล - มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการทั้งนักท่องเที่ยวไป-กลับ และพักค้างแรม และมีการกำหนดจำนวนเดินเท้าในลานกางเต็นท์ แต่มาตรฐานการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจนเนื่องจากขึ้นอยู่กับวัดจำนวนนักท่องเที่ยววันไหน และในช่วงเทศกาลหรือวันหยุดยาว เช่น ปีใหม่ จะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ต้องการเที่ยวชมอุทยานฯ และต้องการกางเต็นท์มากกว่าขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว - อยากให้ภาคเอกชนเป็นผู้ให้บริการด้านต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว แต่เอกชนมักไม่ทำกิจการเพื่อส่วนรวม ทำให้อุทยานฯ ประสบปัญหาในการควบคุมและกำหนดมาตรฐานการให้บริการด้านต่างๆ จึงไม่สามารถเปิดโอกาสให้เอกชนจัดทำได้ทั้งหมด - แต่นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการที่พัก ร้านอาหารของภาคเอกชนได้ในบริเวณนอกอุทยาน และเพียงเดินทางเข้ามาเที่ยว - ในอุทยานโดยไม่จำเป็นต้องพักแรมในอุทยานฯ เขาใหญ่ได้ - มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติระยะสั้นนักท่องเที่ยวสามารถเดินได้เอง แต่บางเส้นทางจำเป็นต้องมีผู้นำทางซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ หรือมัคคุเทศก์เฉพาะพื้นที่ - มีกิจกรรมเที่ยวน้ำตก ส่องสัตว์ ดูนก ศึกษาพันธุ์ไม้
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวและมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้บุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล สื่อได้รับการปรับปรุงด้วยเงินสนับสนุนจากการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยให้มีความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน มี website และ facebook ของอุทยานฯ และสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายจำนวนที่บรรยาย ให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับนักท่องเที่ยว และสามารถสื่อสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่เป็นลักษณะของการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ อุทยานฯ ควรเสริมการให้ความรู้เรื่องพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าที่มีหลากหลายในอุทยานฯ แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เห็นคุณค่าของป่า - มีการจัดทำโครงการ Junior Ranger เพื่อสร้างสายใยครอบครัว สร้างความรักความผูกพันพ่อแม่ลูก โดยให้พ่อแม่อธิบายให้ความรู้ระบบนิเวศกับลูก แล้วให้ลูกตอบคำถาม และลูกที่ตอบคำถามถูกต้องจะได้ประกาศนียบัตร - มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท อุทยานฯ เขาใหญ่มีการจัดการเตาเผาขยะที่จัดทำโดยบริษัท TPI ให้แก่เทศบาลห้วยสี - มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ - มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ตามความเหมาะสม

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
การมีส่วนร่วม ของชุมชน ในกิจกรรม การท่องเที่ยว	- ถนนทางเข้าอุทยานฯ เขาใหญ่จากอำเภอปากช่องค่อนข้างแคบ อุทยานฯ จึงห้ามบริษัทนำเที่ยวนำรถโค้ชขึ้นเขา และได้จัดรถสองแถวไว้รับช่วงส่งนักท่องเที่ยวขึ้นเขา ซึ่งชุมชนเป็นผู้ขับรถสองแถวและให้บริการ ทำให้ชุมชนมีรายได้จากการขับรถ สองแถวบริการรับ-ส่งนักท่องเที่ยว โดยอุทยานฯ จะเป็นผู้จัดคิวรถสองแถวในแต่ละวัน - ชุมชนยังมีรายได้จากการให้บริการส่งสัตว์ โดยจัดเป็นระบบสวัสดิการให้แก่ครอบครัวเจ้าหน้าที่ได้ให้บริการส่งสัตว์แก่นักท่องเที่ยว บนรถมีผู้นำส่งสัตว์ซึ่งจะต้องผ่านการฝึกอบรมให้มีความรู้เรื่องสัตว์ป่าและระบบนิเวศ โดยจัดเป็นลักษณะกิจกรรมแบบ Night Safari Tour

ตารางที่ 5.4 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติเขาสก

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติเขาสก
ศักยภาพในการ เป็นแหล่ง ท่องเที่ยวเชิง นิเวศ	- มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ และพันธุ์ไม้หายาก มีธรณีสัณฐานที่พบได้น้อย เช่น เขาหินปูน - ลักษณะการท่องเที่ยวประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางบก มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ มีน้ำตก และมีแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ เนื่องจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้มีการสร้างอ่างเก็บน้ำเขื่อนรัชชประภาบริเวณอุทยาน - มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีพืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ - มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นชาวใต้ แต่ไม่มีชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย มีเพียงวัฒนธรรมของคนภาคใต้ - แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจริญเติบโตมากเกินไปในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดขยะจำนวนมาก ลำธารเริ่มเน่าเสีย ภาครัฐไม่มีการทำผังเมือง จัดระเบียบเมืองในการสร้างสิ่งปลูกสร้างระหว่างลำน้ำและอาคารบ้านเรือน - มีหน่วยงานเกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น อุบัติเหตุทางถนน อุบัติเหตุทางน้ำ จะมีเรือเร็วให้ความช่วยเหลือ
การจัดการ ด้านการใช้ ประโยชน์ของ พื้นที่เพื่อให้เกิด ความยั่งยืน	- มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล - มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว แต่ยังไม่ได้มีการจัดทำจริงจึงเพราะอุทยานฯ เขาสกไม่มีปัญหาการจราจรติดขัดหรือปัญหาขยะจำนวนมาก แต่มีการกำหนดขนาดของกลุ่มที่เดินป่าสำหรับการบริเวณเขื่อนอุทยานฯ มีการกำหนดจำนวนแพที่ปักอยู่แล้ว - มีการให้บริการบ้านพัก แพที่พัก ร้านอาหาร และมีการให้บริการที่พักขนาดเล็กของเอกชนบริเวณทางเข้าอุทยานแห่งชาติ เขาสก และแพที่พักเอกชนในเขื่อนรัชชประภา - มีกิจกรรมท่องเที่ยวทางบก เช่น เดินป่าในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เล่นน้ำตก นั่งช้าง และมีกิจกรรมทางน้ำบริเวณเขื่อน เช่น ล่องเรือชมวิวทิวทัศน์ ดูน้ำตก ดูสัตว์ป่า พายเรือแคนู

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติเขาสก
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว และมีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้สื่อบุคคล แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อถาวรที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลานานทำให้ขาดความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน มี website แต่เป็นเว็บไซต์รวมของทุกอุทยาน และสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายบรรยายให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวไทย และสามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่เป็นลักษณะของการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น - มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ - มีการอบรมให้ความรู้กับคนขับเรือ เจ้าของแพที่พัก ขั้วฟุ้งปฏิบัติและข้อห้ามปฏิบัติมีการประชุมร่วมกันระหว่างอุทยานฯ กับภาคเอกชน
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	- ชุมชนใกล้เคียงอุทยานฯ มีความต้องการอนุรักษ์ป่าชุมชนไม่ให้ถูกทำลาย จึงจัดตั้งเป็นกลุ่มท่องเที่ยวต่างๆ จำนวน 11 ชุมชน และได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยว - ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการบ้านพัก โฮมสเตย์ อาหารและเครื่องดื่ม และบริการเป็นผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่น - ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น คนขับเรือเที่ยวเขื่อน หรือเป็นเจ้าของเรือที่ให้บริการ ค่าอาหารและเครื่องดื่มของนักท่องเที่ยว ชาวบ้านเลี้ยงปลาในกระชัง การขายของที่ระลึกที่จำหน่ายบริเวณท่าเรือ และค่าแพที่พักบางแห่ง และให้บริการเดินป่า ส่องสัตว์

ตารางที่ 5.5 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์
ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	- เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น มีความหลากหลายของชายหาดและเกาะต่างๆ มีภูมิอากาศแบบมรสุม มีจุดท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งดำน้ำดูปะการังหลายจุดในอุทยานฯ - มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรทั้งบนบกและในทะเล ประกอบกับทิวทัศน์ธรรมชาติและทางทะเลที่งดงาม เหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและศึกษาหาความรู้ด้านธรรมชาติและทางทะเล มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ และนกที่หายาก มีหาดทรายขาวสะอาด มีแนวปะการังริมฝั่งน้ำตื้น ปะการังและสัตว์ทะเลหายาก - จัดให้มีมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น บริเวณท่าเรือมีตำรวจ และมีหน่วยทหารเรือและเรือตรวจรักษาความปลอดภัย มีการอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้แก่เจ้าหน้าที่อุทยานฯ มัคคุเทศก์ พนักงานเรือ และผู้ประกอบการนำเที่ยว ในพื้นที่ แต่อุทยานฯ มีปัญหาความปลอดภัยเนื่องจากบนเกาะมีเพียงห้องปฐมพยาบาลแต่ไม่มีนางพยาบาล

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	- การกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล เช่น ฤดูมรสุม อุทยานฯ จะปิดไม่ให้นักท่องเที่ยวเข้าไป เนื่องจากคลื่นลมแรง และเพื่อให้ธรรมชาติฟื้นตัว - มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ด้วยการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการทั้งนักท่องเที่ยวไปกลับและพักค้าง แต่ในความเป็นจริงควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวได้ยากเนื่องจากเป็นอุทยานทางทะเล - มีการจัดประชุมคณะกรรมการระดับพื้นที่ (PAC) ในลักษณะการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ - มีการให้บริการบ้านพักที่มีสภาพทรุดโทรม ลานกางเต็นท์ ร้านอาหารสวัสดิการ และโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว - แหล่งท่องเที่ยวเกาะนอกเขตอุทยาน เช่น เกาะพระทอง หรือฝั่งที่เป็นชายหาด มีที่พักแบบรีสอร์ท และโฮมสเตย์ของชาวบ้านอยู่บ้าง แต่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน - มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมดูนก กิจกรรมศึกษาพันธุ์ไม้ กิจกรรมดำน้ำดูปะการังน้ำตื้นและน้ำลึก กิจกรรมเยี่ยมชม วิถีชีวิตชาวมอแกน
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำอุทยานฯ จะมีเจ้าหน้าที่บรรยายสั้นๆ ให้นักท่องเที่ยวก่อน เพื่อให้ความรู้เรื่องปะการังและการไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การใช้อุปกรณ์ดำน้ำ - มีสื่อหลายประเภท อุทยานฯ มีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้บุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล เช่น มีการจัดนิทรรศการ การฉายวิดีโอ แผ่นป้ายสื่อความหมาย เป็นต้น แต่สื่อส่วนใหญ่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลานานทำให้ขาดความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน มี website แต่เป็นเว็บไซต์รวมของทุกอุทยานโดยกรมอุทยานฯ - มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภทเป็นย่อยสลายได้และ Recycle ขยะย่อยสลายได้บนเกาะจะใช้วิธีขุดหลุมฝังกลบบนเกาะ ขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้จะมีการเก็บรวบรวมแล้วนำมาขึ้นฝั่ง - มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ - มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ ชาวมอแกน เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์ทางทะเล แต่การจัดอบรมต่างๆ ยังเป็นการจัดตามงบประมาณที่ขอและยังขาดความต่อเนื่อง
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	- ชุมชนชาวมอแกนมีวัฒนธรรมความเชื่อในจิตวิญญาณ ไหว้บรรพบุรุษและผีसाग และยังคงประกอบอาชีพชาวประมงเป็นหลัก ชาวมอแกนอยู่ในพื้นที่อุทยานฯ ในลักษณะเป็นคนพิเศษที่สามารถสร้างที่อยู่อาศัยหาอาหาร จับปลา เก็บหาของป่า ผักตามธรรมชาติ เพื่อให้หมู่บ้านชาวมอแกนคงวิถีชีวิตดั้งเดิมอยู่ได้ - ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว มีเพียงรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น ชาวมอแกนเป็นเจ้าของเรือหรือรับจ้างขับเรือหางยาว หรือเป็นลูกเรือ รับจ้างเป็นลูกจ้างอุทยานแห่งชาติและบริษัทนำเที่ยวในพื้นที่ ชาวบ้านยังมีรายได้จากการ ขายอาหาร ขายของที่ระลึก เช่น ของแกละสลักไม้ เป็นต้น ชาวบ้านเคยมีรายได้จากการแสดงการร่ายองเง้ง ตีกลอง ให้นักท่องเที่ยวชม หรือมีพิธีลอยเรือในเดือนเมษายนที่เป็นกิจกรรมการทำบุญสะเดาเคราะห์ที่นักท่องเที่ยวสนใจไปชมพิธี

**ตารางที่ 5.6 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน**

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
ศักยภาพในการ เป็นแหล่ง ท่องเที่ยวเชิง นิเวศ	- เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ เป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรี และแม่น้ำปราณบุรี และมีลักษณะเด่นทางธรรมชาติหลายแห่ง เช่น ทะเลสาบ น้ำตก ถ้ำ หน้าผา ทะเลหมอก แหล่งดูนก แหล่งดูผีเสื้อ - มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งชุมนุมของสัตว์ป่าทั้งจากทิศเหนือและทิศใต้ และมีนกนานาชนิด และนกที่หายาก ในบริเวณ ลำธารและอ่างเก็บน้ำ สำรวจพบปลาน้ำจืดอาศัยอยู่หลายชนิด - มีชาติพันธุ์ชนเผ่าชาวกะเหรี่ยงบริเวณหมู่บ้านกร่าง โป่งลึก บางกลอย ตำบลห้วยแม่เพรียง และแกวบริเวณป่าละอู แต่ชาวกะเหรี่ยงไม่ชอบการท่องเที่ยว แต่อยากได้สิทธิของชาติพันธุ์ จึงต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาชาวกะเหรี่ยง - มีวิถีชีวิตชาวบ้านพุ่ม ที่อยู่บริเวณขอบอ่างเก็บน้ำที่สนใจทำการท่องเที่ยวโดยจัดบ้านเป็นบังกะโล ชมวิถีชีวิตชาวบ้านจับปลาในเขื่อนอนุรักษ์พันธุ์ปลา - จัดให้มีมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นบริเวณแหล่งท่องเที่ยวบนภูเขา มีการกำหนดห้ามยานพาหนะส่วนบุคคลเข้าพื้นที่/ขึ้นเขา เพื่อลดผลกระทบและดูแลความปลอดภัย และให้ใช้บริการรถบริการที่จัดให้เท่านั้น มีการจัดการจราจรขึ้นลงเขาพะเนินทุ่งตามช่วงเวลา
การจัดการด้าน การใช้ ประโยชน์ของ พื้นที่เพื่อให้เกิด ความยั่งยืน	- มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล เช่น ช่วงฤดูฝนมีกำหนดปิดการท่องเที่ยวและพักแรมบริเวณพะเนินทุ่ง - มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ด้วยการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ ทั้งนักท่องเที่ยวไป-กลับและพักค้างคืน - มีการจัดประชุมคณะกรรมการระดับพื้นที่ (PAC) ในลักษณะการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน และมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง - มีการให้บริการบ้านพัก ลานกางเต็นท์ นอกอุทยานฯ มีที่พักแบบรีสอร์ทที่สะดวกมีเครื่องปรับอากาศ บังกะโล บริเวณขอบอุทยานฯ ของชาวบ้านพุ่ม และโฮมสเตย์บ้านถ้ำเสือแห่งเดียวที่ผ่านการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ - มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมชมทะเลหมอก ดูนก ดูผีเสื้อ ศึกษาพันธุ์ไม้ เยี่ยมชมวิถีชีวิต ล่องเรือในอ่างเก็บน้ำ ตกปลา เป็นต้น ค่ายเยาวชน กลุ่มศึกษาดูงานกิจกรรม CSR เช่น กิจกรรมปลูกป่าชายเลน สร้างฝายเก็บน้ำ เป็นต้น

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
การจัดการด้าน การให้ความรู้ และสร้าง จิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่มีเจ้าหน้าที่ประจำ แต่ระดับการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวยังมีน้อย เพราะเจ้าหน้าที่อุทยานฯ มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวต้องศึกษาเองหรือถามกับมัคคุเทศก์ - มีสื่อหลายประเภท มีการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้บุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล เช่น มีการจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อที่เป็นการศึกษาทางเดียว และไม่ได้ปรับปรุง เนื่องจากขาดอุปกรณ์ ป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกทางแต่ยังมีจำนวนน้อย และไม่มีป้ายภาษาอังกฤษ อุทยานฯ มี website แต่เป็นเว็บไซต์รวม - มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภทเป็นย่อยสลายได้และ Recycle ขยะย่อยสลายได้ - มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” รณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บขยะมา 1 ถุง มาแลกกับต้นไม้ 1 ต้น - มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์ธรรมชาติ มีการอบรมผู้ขับรถบริการขึ้นเขาและผู้ขับเรือในอ่างเก็บน้ำ แต่ไม่มีการอบรมให้ผู้ประกอบการนำเที่ยว
การมีส่วนร่วม ของชุมชนใน กิจกรรมการ ท่องเที่ยว	- การมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นชาวบ้านเป็นลักษณะตัวแทนของชุมชนในคณะกรรมการ PAC ชาวบ้านไม่ได้คิดวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวกันเอง - มีการจัดตั้งชมรมผู้ประกอบการรถเที่ยวเขาพะเนินทุ่ง ให้เจ้าของรถมาลงทะเบียน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้จากการขับรถขึ้นพะเนินทุ่ง ขับเรื่อนำเที่ยวในอ่างเก็บน้ำ ขับเรืออ่างลำน้ำเพชร เป็นต้น - ชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานฯ เช่น ชุมชนบ้านพุเข็ม จัดทำโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หมู่บ้านต้นแบบของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน - ชุมชนบ้านถ้ำเสือจัดตั้งงบประมาณทำธนาคารต้นไม้ ปลูกป่าชุมชน ปลูกผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียนบ้านถ้ำเสือ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

**ตารางที่ 5.7 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจุดเด่นและจุดด้อยด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติกุยบุรี**

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติกุยบุรี
ศักยภาพในการ เป็นแหล่ง ท่องเที่ยวเชิง นิเวศ	- ผืนป่ากุยบุรีเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของแม่น้ำกุยบุรีและแม่น้ำปราณบุรี มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืชและสัตว์สูงมาก เป็นถิ่นกำเนิดไม้หอมหลายชนิด เช่น ไม้จันทร์หอม และ ไม้มหาดพรหม รวมทั้งยังเป็นถิ่นอาศัยของสัตว์ป่าที่สำคัญ ทั้งฝูงช้างป่า กระทิง วัวแดง ที่สามารถพบเห็นได้ง่าย - โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติกุยบุรี อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงได้เกิดขึ้นที่ห้วยลึก เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชนเพิ่มขึ้น - มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และของสัตว์ทุกชนิด หรือเปรียบเสมือนซาฟารีเมืองไทย เพิ่มช่องทางสร้างรายได้ชุมชนจากการท่องเที่ยวเชิงสัตว์ป่า ส่งผลให้ชาวบ้าน มีความเข้าใจ รู้จักรักและหวงแหนพันธุ์ไม้และสัตว์ป่า - เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน แต่ไม่มีชุมชนเก่าแก่ เป็นชุมชนใหม่ที่ไม่มียุทธศาสตร์โดดเด่น แต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอัตราการเติบโต - มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและมีการอบรมชุมชนเรื่องความปลอดภัยด้วย

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	- มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล - ไม่มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว มีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว - เชิงสัตว์ป่ามีแผนการพัฒนาเพื่อสร้างระบบจัดการที่ดี โดยเน้นการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยว 8 คน ต่อ รถบริการ เพื่อไม่เป็นการรบกวนสัตว์ป่า นักท่องเที่ยวไม่สามารถนำรถยนต์ส่วนตัวเข้ามาภายในพื้นที่ ให้ใช้บริการรถยนต์ชุมชนรอบพื้นที่ และการเข้าชมสัตว์ป่าต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ล่วงหน้า - มีการจัดประชุมคณะกรรมการระดับพื้นที่ (PAC) ในลักษณะการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติกุยบุรี และมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง - ไม่มีบริการบ้านพัก มีลานกางเต็นท์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไปเข้าเียนกลับ นอกอุทยานฯ มีที่พักแบบรีสอร์ทขนาดเล็กและบังกะโล มีโฮมสเตย์แต่ยังไม่ได้รับรองมาตรฐาน - มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมศึกษาพันธุ์ไม้ อีกทั้งมีการจัดกิจกรรมค่ายสำหรับนักเรียน/นักศึกษา โดยค้างในโฮมสเตย์ แต่กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจคือดูช้างและสัตว์ป่า แต่การสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่าค่อนข้างน้อย เป็นการให้ดูให้เห็นเป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่ได้เป็นการสร้างคุณค่าเสริมประสบการณ์ และปลูกจิตสำนึกของนักท่องเที่ยว - มีกิจกรรม CSR เช่น กิจกรรมสร้างดินโป่งให้ช้าง สร้างปะการังเทียมที่เกาะทะเล
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว ที่มีเจ้าหน้าที่ประจำ เพื่อให้ความรู้ธรรมชาติ แต่ระดับการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวยังมีน้อย เพราะเจ้าหน้าที่อุทยานฯ มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวต้องศึกษาเอง หรือมากับมัคคุเทศก์ และนิทรรศการที่จัดเก่า ขาดการปรับปรุงข้อมูล - ป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกทางยังมีจำนวนน้อย และไม่มีป้ายภาษาอังกฤษ - จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภทเป็นย่อยสลายได้และ Recycle ขยะย่อยสลายได้
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	- ปัญหาความขัดแย้งของคนกับช้างที่มีอยู่มาตั้งแต่ในอดีต อุทยานฯ ได้ชักชวนชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้างเข้ามาดำเนินการเรื่องรถบริการนักท่องเที่ยว และอบรมให้ความรู้เบื้องต้นกับผู้นำเที่ยวท้องถิ่น และคนขับรถ ทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม - มีการสร้างเครือข่ายชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรีของชาวบ้านรวมไทยมาจัดการการให้บริการรถนำเที่ยว - มีการจัดตั้งเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี (POWER of Kuiburi) โดยแต่ละองค์กรมีภารกิจหลักและภารกิจสนับสนุนภายใต้การดำเนินงานร่วมกันโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชนรวม 13 องค์กร ในการร่วมอนุรักษ์สัตว์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติในผืนป่ากุยบุรี พื้นที่ป่าธรรมชาติเชื่อมต่อระหว่างอุทยานแห่งชาติกุยบุรีและอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

1.3.3 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย

1.3.3.1 ผลการประชุมกลุ่มย่อย

สรุปผลการประชุมกลุ่มย่อยการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกแต่ละอุทยานได้ดังนี้

1) อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ใน 4 ด้าน ได้แก่

1) **ด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ** พบว่า ผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA จึงไม่มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานในระดับสูง **ปานกลาง สูงมาก และระดับต่ำ ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กรระดับสูง เช่น (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว เช่น ให้นักท่องเที่ยวกรอกแบบสอบถาม (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ แต่ไม่มีกิจกรรมที่ชัดเจน มักคุเทศก์มีการรวมกลุ่มกันแบบไม่เป็นทางการ (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่กระทำได้ (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เช่น การตลาดดิจิทัล facebook หรือ email (1.17) ไม่มีการจ้างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว มีเพียงติดใบอนุญาตไว้เพื่อให้ดูน่าเชื่อถือ (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว เช่น กำหนดว่ารับลูกค้าได้วันละกี่คน (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงานในป่าชุมชน และ (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการในระดับสูงมาก เช่น (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมัคคุเทศก์เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กรระดับปานกลาง เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย (1.5) ยังไม่มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน แต่มีการสอนแบบไม่เป็นทางการหรือพนักงานเรียนรู้จากการออกนำเที่ยว (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันอย่างต่อเนื่อง (1.14) รู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน แต่ไม่รู้ทั้งหมด

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับต่ำ** เช่น (1.9) องค์กรใช้มัลแวร์ที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวหรือที่ได้รับใบอนุญาตสับรอนซ์ส่วนใหญ่ ไม่ได้เน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณเท่าที่ทำได้

2) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจการมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงและปานกลาง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (2.3) จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการแสดงทางวัฒนธรรม (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณสุขโรคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า พลังงาน ส่วนการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก (2.7) มีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว แต่มีการจ้างน้อยมาก สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (2.5) จ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถ เช่น ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น

3) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน พบว่า องค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับปานกลาง สูง และสูงมาก ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (3.1) องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกมิติ (3.6) มีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (3.7) มีการสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อให้รักและหวงแหนวัฒนธรรม ส่วนการดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (3.2) การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัด (3.3) มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ โดยได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ส่วนการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (3.4) ไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สำหรับเรื่องที่ไม่มีการดำเนินการ คือ (3.5) สนับสนุนช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

4) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน** พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีการดำเนินการ**ระดับปานกลางและสูง** ได้แก่ การดำเนินการ**ระดับปานกลาง** เช่น (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.3) มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.6) มีการสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมบ้าง แต่ไม่เน้นเยาวชน เช่น โครงการ CSR (4.8) เลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า แต่องค์กรมีการดำเนินการบางเรื่องใน**ระดับสูง** เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กล่องกระดาษ (4.5) ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ และ (4.7) ให้คำแนะนำและวินัยที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

5) **อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา**

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ใน 4 ด้าน ได้แก่

1) **ด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ** พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA จึงไม่มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงปานกลาง สูงมาก และระดับต่ำ ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับสูง** เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธกิจพันธอย่างต่อเนื่อง (1.14) รู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน แต่ไม่ได้ลึกซึ้งมาก (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมีดคู่เทศ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน (1.17) ไม่มีการจ้างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว มีเพียงติดใบอนุญาตไว้หรือเขียนบอกไว้ในใบเสร็จรับเงิน (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว เช่น กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวกลุ่มละ 8 คน (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงานในป่าชุมชน

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่กระทำได้ (1.9) องค์กรใช้มีดคู่เทศ์ที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสนับสนุนให้ได้รับการอบรมเพื่อให้ปฏิบัติงานอย่างมีมาตรฐาน และ (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร **ระดับปานกลาง** เช่น (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว เช่น สอบถามนักท่องเที่ยวแบบปากเปล่า ดูตามสื่อสังคมออนไลน์ (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ เช่น พนักงานเสนอความเห็นได้ (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน เช่น มีประกันภัย แต่ไม่มีการอบรมปฐมพยาบาลเบื้องต้น (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณเท่าที่ทำได้ (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร **ระดับต่ำมาก** เช่น (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ **ไม่มีการดำเนินการ** เช่น (1.5) ยังไม่มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน แต่มีการสอนแบบไม่เป็นทางการ หรือพนักงานเรียนรู้จากการออกนำเที่ยว

2) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจการนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน **ระดับสูง ปานกลาง และต่ำมาก ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน **ระดับสูง** เช่น (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว (2.5) จัดแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถทุกหน้าที่ที่เหมาะสม (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย ส่วนการดำเนินการใน **ระดับปานกลาง** เช่น (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น พืชผัก ของที่ระลึก เช่น ตุ๊กตาฟางข้าวโพด สำหรับการดำเนินการใน **ระดับต่ำมาก** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวไม่มากนัก (2.3) มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ชุมชนในการเปลี่ยนวัฒนธรรมค่อนข้างน้อย นิยมจัดงาน Cowboy (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า พลังงาน สำหรับการดำเนินการใน **ระดับสูงมาก** เช่น (2.7) มีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม

3) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจการนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ **ไม่มีการดำเนินการด้านนี้เลย** เนื่องจากมีความเห็นว่าเขาใหญ่ไม่มีมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพราะชาวบ้านที่อยู่พวยพามาจากถิ่นอื่น แต่ไม่ใช่ชาวบ้านดั้งเดิม

4) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน** พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีการดำเนินการ**ระดับปานกลางและสูงมาก** ได้แก่ การดำเนินการ**ระดับปานกลาง** เช่น (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.3) มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน (4.7) ให้คำแนะนำและวินัยที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม และ (4.8) เลือกใช้พลาสมาแอร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า แต่องค์กรมีการดำเนินการบางเรื่องใน**ระดับสูง** เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และใน**ระดับสูงมาก** เช่น (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.5) ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.6) มีการสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเยาวชน เช่น โครงการชวนเยาวชนเก็บขยะ ปลูกต้นไม้

6) **อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี**

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสกใน 4 ด้าน ได้แก่

1) **ด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ** พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสกไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA จึงไม่มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูง** ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับสูง** เช่น (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ (1.5) มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน มีการอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิด (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่กระทำได้ (1.9) องค์กรใช้มัคคุเทศก์ที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสนับสนุนให้ได้รับการอบรม (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณ (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธกิจอย่างต่อเนื่อง (1.14) รู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เช่น การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ ลดผู้ค้าคนกลาง (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมัคคุเทศก์เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน (1.17) มีการจ้างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว ได้รับการอบรมเจ้าบ้านที่ดี (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวน

นักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน และ (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน และสำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับปานกลาง** เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย

2) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจการมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสกมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูง** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เช่น ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น พายเรือ (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว (2.5) จ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถ เช่น ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก และไม่ใช่โฟมกับนักท่องเที่ยว ใช้ใบตองห่ออาหาร (2.7) มีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว เช่น แรงงานชาวพม่า (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย แต่มีการจ้างน้อย (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า พลังงานสำหรับการดำเนินการใน**ระดับต่ำมาก** เช่น (2.3) จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการแสดงทางวัฒนธรรม เนื่องจากบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสกไม่มีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ชัดเจนนัก

3) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน พบว่า องค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูง และปานกลาง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (3.1) องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกมิติ (3.2) การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัด (3.3) มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ (3.5) สนับสนุน ช่วยเหลือคุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (3.7) มีการสร้างความตระหนักระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อให้รักและหวงแหนวัฒนธรรม ส่วนการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (3.6) มีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนการ

ดำเนินการในระดับสูงมาก เช่น (3.4) ไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

4) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสกมีการดำเนินการทุกเรื่อง**ระดับสูง** ได้แก่ การดำเนินการ**ระดับสูง** เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กล้องกระดาษ (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.3) มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้า และส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน เช่น ที่พักแรม (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.5) ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.6) มีการสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม (4.7) ให้คำแนะนำและวินัยที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม (4.8) เลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

(4) อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA จึงไม่มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐาน**ในระดับสูงมาก และสูง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับสูงมาก** เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ เช่น การประชุมพนักงานทุกสัปดาห์ (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย (1.9) องค์กรใช้มัคคุเทศก์ที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสนับสนุนให้ได้รับการอบรม (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่กระทำได้ (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณ (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธกิจอย่างต่อเนื่อง (1.17) มีการจ้างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน และ (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว (1.5) มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน มีการอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิด (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (1.14) ระบุเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เช่น การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ ลดผู้ค้าคนกลาง (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมัลติมีเดียเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว แต่ไม่ได้ใช้

2) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงมาก และสูง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว (2.7) มีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย เช่น ชาวมอแกน (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า พลังงาน สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (2.3) จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ชุมชน เช่น เคยมีการแสดงทางวัฒนธรรมของชาวมอแกนในช่วงปีใหม่ (2.5) จ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถ เช่น คนขับเรือ ลูกเรือ (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก และไม่ใช่กล่องโฟมกับนักท่องเที่ยว ใช้กล่องชานอ้อย

3) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน พบว่า องค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงมาก และปานกลาง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (3.2) การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัด (3.4) ไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (3.5) สนับสนุนช่วยเหลือ คุ้มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (3.7) มีการสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อให้รักและหวงแหนวัฒนธรรม เช่น โครงการนักเรียนเก็บขยะตามเกาะต่างๆ ส่วนการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (3.3) มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ (3.6) มีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนการดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (3.1) องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกมิติ

4) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีการดำเนินการ**ระดับสูงและสูงมาก ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการ**ระดับสูง** เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กล่องชานอ้อย กล่องรักโลก (4.3) มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน เช่น ที่พักแรมใช้ Solar cell (4.5) ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.7) ให้คำแนะนำและวินัยเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น มีระบบกำจัดขยะน้ำเสีย (4.8) เลือกใช้พลาสมาแอร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

สำหรับการดำเนินการ**ระดับสูงมาก** เช่น (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.6) มีการสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม

(5) อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานหนึ่งแห่งได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงมาก สูง ปานกลาง และต่ำ ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับสูงมาก** เช่น (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริมพนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ เช่น เน้นด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง พนักงานช่วยกันผลักดันและแสดงความคิดเห็น (1.8) องค์กรให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่กระทำได้ เช่น แห่ลงคุนกงองค์กรไม่สัญญาว่าจะพบทุกครั้งไป (1.9) องค์กรใช้มัคคุเทศก์ที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสนับสนุนให้ได้รับการอบรม (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (1.14) รู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน มีการประกันภัยนักท่องเที่ยว (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่านมัคคุเทศก์เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน (1.17) มีการแจ้งนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว ตามระเบียบ (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว โดยแบ่งกลุ่มเป็นช่วงเวลา (1.19) มีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน และ (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย (1.5) มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน มีการอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิด (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่บางแห่งจดทะเบียนเป็นรีสอร์ท ร้านอาหาร (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณ (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันอย่างต่อเนื่อง (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ แต่ลูกค้ามาเองเพราะองค์กรไปทำงานให้เป็นที่รู้จัก สำหรับการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (1.2) มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว ที่ดำเนินการเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ และมีการดำเนินการ**ระดับต่ำ** เช่น (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ใช้ปูนปั้นเลียนแบบ

2) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจการนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐาน ใน**ระดับสูงมาก สูง และปานกลางตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (2.5) จัดแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถ เช่น คนขับรถจ้าง (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว (2.9) เคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า พลังงาน

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูง** เช่น (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว มีการกำหนดระเบียบแต่ไม่สามารถบังคับใช้ได้เต็มที่ เช่น การห้ามนักท่องเที่ยวดื่มสุรา (2.7) มีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้าและบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม

สำหรับการดำเนินงาน**ระดับปานกลาง** เช่น (2.3) จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ชุมชนด้านวัฒนธรรมมีน้อย มีแต่ภาพศิลปะ (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร แต่ในความเป็นจริง ไม่มีร้านที่ขายมากนัก หายาก

3) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน พบว่า องค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูงมาก ปานกลาง และไม่มี ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (3.1) องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกมิติ (3.4) ไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

(3.5) สนับสนุน ช่วยเหลือ คຸ້ມครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (3.7) มีการสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อให้รักและหวงแหนวัฒนธรรม ส่วนการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (3.3) มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ เช่น ประมงพื้นบ้านตกปลา สำหรับการดำเนินการที่**ไม่มี** เนื่องจากพื้นที่ไม่มีวัฒนธรรมมากนัก เช่น (3.2) ไม่มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคຸ້ມครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัด เนื่องจากไม่มีแหล่งโบราณสถาน (3.6) ไม่มีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากไม่มีมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีการดำเนินการ**ระดับสูงมาก และสูง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการ**ระดับสูงมาก** เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กล่องชานอ้อย (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ เช่น ไม่ใช้กล่องโฟมเลย (4.3) มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน เช่น ที่พักแรมใช้ Solar cell (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.5) ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ (4.6) มีการสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเยาวชน เช่น เก็บขยะในแม่น้ำเพชร (4.7) ให้คำแนะนำและวินัยเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม สำหรับการดำเนินการ**ระดับสูง** เช่น (4.8) เลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

(6) อุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติกุยบุรีใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติกุยบุรีไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคม TEATA จึงไม่มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคม TEATA และมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูง สูงมาก ปานกลาง และระดับต่ำ ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับสูง** เช่น (1.1) การดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย (1.3) มีระบบวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว เช่น เคยให้นักท่องเที่ยวกรอกแบบสอบถาม แต่ปัจจุบันวัดจากเว็บไซต์ Trip Advisor และมีการส่ง email สอบถามนักท่องเที่ยว (1.10) ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (1.13) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามข้อตกลง และบริษัทตัวแทนนำเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางมาตรวจสอบทุกปี (1.15) มีนโยบายการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เช่น การทำแผนพับ

แผนที่ แต่ปัจจุบันเน้นการตลาดดิจิทัล facebook หรือ email (1.16) มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวผ่าน
 วัตถุประสงค์เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าของบ้าน และ
 (1.18) มีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว (1.19) มีการ
 สร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน แต่เป็นลักษณะการสื่อสารส่วนตัว

สำหรับการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (1.6) พนักงานองค์กรมีความสามารถในการดูแลและ
 ให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์
 การท่องเที่ยว (1.7) องค์กรมีการจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย (1.8) องค์กรให้ข้อมูล
 นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ (1.12) เลือกใช้พันธมิตรในห่วงโซ่
 อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณ (1.14) ระบุระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครอง
 นักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน (1.20) มีการสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับปานกลาง** เช่น (1.9) องค์กรใช้วัตถุประสงค์ที่มี
 ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ยังไม่มีการอบรมเพื่อให้ทำงานอย่างมีมาตรฐาน มีเพียงการตามทัวร์
 เพื่อให้เรียนรู้เอง (1.11) เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ยังต้องใช้
 ขวดน้ำพลาสติกแก่นักท่องเที่ยว แต่ให้นำออกมาจากอุทยานฯ (1.17) ไม่มีการจ้างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับ
 จรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว มีเพียงติดประกาศไว้

สำหรับการดำเนินการตามมาตรฐานขององค์กร**ระดับต่ำ** เช่น (1.4) องค์กรมีกระบวนการส่งเสริม
 พนักงานให้มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืนที่ต้องการทำ แต่ไม่มีกิจกรรมที่ชัดเจน วัตถุประสงค์มีการ
 รวมกลุ่มกันแบบไม่เป็นทางการ (1.5) ยังไม่มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดของความยั่งยืน

2) ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน พบว่า ผู้ประกอบ
 กิจกรรม นำเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีความเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินการด้านนี้
 ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานใน**ระดับสูง สูงมาก และปานกลาง ตามลำดับ** ได้แก่ การดำเนินการ
 ใน**ระดับสูง** เช่น (2.2) เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน
 เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (2.4) สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและกำหนดจรรยาบรรณ
 และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว (2.5) จ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถ เช่น
 ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น ส่วนการดำเนินการใน**ระดับสูงมาก** เช่น (2.6) องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่าย
 ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก
 (2.8) ให้ความเคารพต่อกฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว และ (2.9) เคารพต่อกฎหมาย
 คุ้มครองแรงงานระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชน
 กลุ่มน้อย ส่วนการดำเนินการใน**ระดับปานกลาง** เช่น (2.1) มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้าง
 เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (2.10) ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้าน
 สาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้า
 พลังงาน

3) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน** พบว่า องค์กรมีการดำเนินการด้านนี้ส่วนใหญ่ตามมาตรฐานในระดับสูงมากและปานกลาง ได้แก่ การดำเนินการในระดับสูงมาก เช่น (3.2) การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัด (3.4) ไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (3.5) สนับสนุนช่วยเหลือ คຸ້ມครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (3.6) มีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนการดำเนินการในระดับปานกลาง เช่น (3.1) องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกมิติ (3.3) มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ เช่น วิถีชาวบ้าน (3.7) มีการสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อให้รักและหวงแหนวัฒนธรรมผ่านมรดกเทศก์

4) **ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน** พบว่า ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณอุทยานแห่งชาติกุยบุรีไม่มีการดำเนินการหลายข้อ เช่น (4.3) ไม่มีการกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน (4.5) ยังไม่ได้ริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การคัดแยกขยะ และการเก็บขยะจากแหล่งธรรมชาติ (4.6) ยังไม่ได้สนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเยาวชน (4.7) ไม่ได้ให้คำแนะนำและวินัยที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่องค์กรมีการดำเนินการบางเรื่องในระดับปานกลาง เช่น (4.1) มีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กล่องกระดาษ (4.2) ควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ สำหรับการดำเนินการด้านนี้ในระดับสูงมาก เช่น (4.4) ไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่ขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า (4.8) เลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

1.3.3.2 ผลการประเมินและวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศที่บริเวณอุทยานแห่งชาติ

ผลการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศที่บริเวณอุทยานแห่งชาติ 6 แห่งในประเทศไทย จำแนกเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 5.8 ตารางสรุปผลค่าเฉลี่ยการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำผู้ประกอบการร่นำเทียว
เชิงนิเวศจำแนกตามอุทยานแห่งชาติ

อุทยานแห่งชาติ	1. การจัดการ องค์กรด้าน ความยั่งยืน	2. การสร้าง ผลประโยชน์ สูงสุดทาง สังคมและ เศรษฐกิจ ชุมชน	3. การสร้าง ผลประโยชน์ สูงสุดแก่มรดก ทางวัฒนธรรม ท้องถิ่นใน ชุมชน	4. การสร้าง ผลประโยชน์ สูงสุดแก่ สิ่งแวดล้อม ในชุมชน	ค่าเฉลี่ย รวม	ระดับ* มาตรฐาน
ดอยอินทนนท์	3.45	3.30	3.14	3.37	3.40	สูง
เขาใหญ่	3.35	3.20	0.00	3.87	2.89	ปานกลาง
เขาสก	3.85	3.80	3.71	4.00	3.84	สูง
หมู่เกาะสุรินทร์	4.40	4.60	4.29	4.38	4.42	สูงมาก
แก่งกระจาน	4.15	4.30	3.28	4.88	4.22	สูงมาก
กุยบุรี	3.70	3.90	3.85	2.00	3.49	สูง
ค่าเฉลี่ยรวม	3.76	3.85	3.04	3.75	3.72	สูง

*ตัวชี้วัดการประเมิน: ค่าเฉลี่ย 0.0-0.83 = ไม่มี 0.84-1.67 = ต่ำมาก 1.68-2.50 = ต่ำ 2.51-3.33 = ปานกลาง 3.34-4.16 = สูง 4.17-5.00 = สูงมาก

จากผลการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการร่นำเทียวเชิงนิเวศในแต่ละพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติสรุปข้อค้นพบที่สำคัญ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การประเมินมาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการร่นำเทียวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ 6 แห่ง พบว่า ผลการรวมคะแนนเฉลี่ยทุกด้านของผู้ประกอบการร่นำเทียวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติพบว่า ผู้ประกอบการร่นำเทียวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ประเมินตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.89) ในขณะที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.40) กุยบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.47) และเขาสก (ค่าเฉลี่ย 3.84) ประเมินตนเองว่าอยู่ในระดับสูง ตามลำดับ และอุทยานฯ แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.22) และหมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.42) อยู่ในระดับสูงมาก

2. ผลการคำนวณค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านของการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการร่นำเทียวเชิงนิเวศในทุกอุทยานแห่งชาติ พบว่า เท่ากับ 3.72 หรืออยู่ระดับสูง ผู้ประกอบการร่นำเทียวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ 3 แห่ง คือ เขาใหญ่ (ค่าเฉลี่ย 2.89) ดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.40) และกุยบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.47) ประเมินตนเองว่ามีระดับมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ในขณะที่ผู้ประกอบการร่นำเทียวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติอีก 3 แห่งคือ เขาสก (ค่าเฉลี่ย 3.84) แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.22) และ หมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.53) ประเมินตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

3. เมื่อพิจารณาองค์ประกอบเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านการจัดการองค์การด้านความยั่งยืน มีค่าเฉลี่ยรวมรายด้าน เท่ากับ 3.76 ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแห่งชาติ 3 แห่ง คือ เขาใหญ่ (ค่าเฉลี่ย 3.35) ดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.45) และกุยบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.70) ประเมินตนเองว่ามีระดับมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ในขณะที่ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติอีก 3 แห่ง คือ แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.15) หมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.05) และเขาสก (ค่าเฉลี่ย 3.85) ประเมินตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

4. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจชุมชน พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมรายด้าน เท่ากับ 3.85 ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแห่งชาติ 3 แห่ง คือ เขาใหญ่ (ค่าเฉลี่ย 3.20) ดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.30) และเขาสก (ค่าเฉลี่ย 3.80) ประเมินตนเองว่ามีระดับมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ในขณะที่ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติอีก 3 แห่ง คือ หมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.60) แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.30) และกุยบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.90) ประเมินตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

5. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชน มีค่าเฉลี่ยรวมรายด้าน เท่ากับ 3.04 ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแห่งชาติเขาใหญ่ (ค่าเฉลี่ย 0.00) ประเมินตนเองว่ามีระดับมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ในขณะที่ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติอีก 5 แห่ง คือ หมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.29) กุยบุรี (ค่าเฉลี่ย 3.85) เขาสก (ค่าเฉลี่ย 3.71) แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 3.28) และดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.14) ประเมินตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

6. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมรายด้าน เท่ากับ 3.75 ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแห่งชาติ 2 แห่ง คือ ดอยอินทนนท์ (ค่าเฉลี่ย 3.37) และกุยบุรี (ค่าเฉลี่ย 2.00) ประเมินตนเองว่ามีระดับมาตรฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม ในขณะที่ผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติอีก 4 แห่ง คือ แก่งกระจาน (ค่าเฉลี่ย 4.88) หมู่เกาะสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย 4.38) เขาสก (ค่าเฉลี่ย 4.00) และเขาใหญ่ (ค่าเฉลี่ย 3.87) ประเมินตนเองสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม ตามลำดับ

1.3.3.3 ผลการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA)

(1) ผลการประเมินมาตรฐานสมาชิกสมาคมโดยคณะกรรมการสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA)

ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำสมาชิกสมาคมโดยคณะกรรมการสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) โดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ของคณะกรรมการสมาคม TEATA ประจำปี 2558 จำนวน 6 คน จากคณะกรรมการทั้งสิ้น 14 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 42.86 และผลการประเมินตนเองมาตรฐานสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) ประจำปี 2558 จำนวน 31 บริษัท จากสมาชิกสมาคมทั้งสิ้น 63 บริษัท หรือคิดเป็นร้อยละ 49.21 สรุปผลได้ดังนี้

**ตารางที่ 5.9 ตารางสรุปค่าเฉลี่ยผลการเปรียบเทียบระดับการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ
โดยคณะกรรมการสมาคม TEATA และสมาชิกสมาคมประเมินตนเอง**

องค์ประกอบ	กรรมการ	ระดับ	สมาชิก	ระดับ*
1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	4.35	สูงมาก	4.21	สูงมาก
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	4.50	สูงมาก	4.18	สูงมาก
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	4.43	สูงมาก	4.18	สูงมาก
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	4.12	สูง	4.23	สูงมาก
รวม	4.35	สูงมาก	4.20	สูงมาก

*ตัวชี้วัดการประเมิน: ค่าเฉลี่ย 0.0-0.83 = ไม่มี 0.84-1.67 = ต่ำมาก 1.68-2.50 = ต่ำ

2.51-3.33 = ปานกลาง 3.34-4.16 = สูง 4.17-5.00 = สูงมาก

สรุปผลการเปรียบเทียบระดับการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำโดยคณะกรรมการสมาคม TEATA และสมาชิกสมาคมประเมินตนเอง พบว่า

1. ในภาพรวม คณะกรรมการสมาคม (ค่าเฉลี่ย 4.35) และสมาชิกสมาคม TEATA (ค่าเฉลี่ย 4.20) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าสมาชิกที่เป็นผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศมีมาตรฐานการดำเนินงานเพื่อความยั่งยืนในระดับสูงมาก

2. เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คณะกรรมการสมาคม (ค่าเฉลี่ย 4.35) และสมาชิกสมาคม TEATA (ค่าเฉลี่ย 4.21) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าสมาชิกฯ มีมาตรฐานการดำเนินงานด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับสูงมาก

3. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน พบว่า คณะกรรมการสมาคม (ค่าเฉลี่ย 4.50) และสมาชิกสมาคม TEATA (ค่าเฉลี่ย 4.18) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าสมาชิกฯ มีมาตรฐานการดำเนินงานด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชนอยู่ในระดับสูงมาก

4. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชน พบว่า คณะกรรมการสมาคม (ค่าเฉลี่ย 4.43) และสมาชิกสมาคม TEATA (ค่าเฉลี่ย 4.18) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าสมาชิกฯ มีมาตรฐานการดำเนินงานด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่مرتกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนอยู่ในระดับสูงมาก

5. สำหรับด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า คณะกรรมการสมาคมและสมาชิกสมาคม TEATA มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน กรรมการประเมินสมาชิกในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 4.12) ในขณะที่สมาชิกฯ ประเมินตนเองในระดับสูงมาก (ค่าเฉลี่ย 4.20)

2. การอภิปรายผล

2.1 บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย

การศึกษาครั้งนี้จึงพบว่าปัญหาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยที่เกิดขึ้นหลายเรื่องเป็นปัญหาเดิมๆ ที่เคยเกิดขึ้นในอดีตและยังไม่ได้รับการแก้ไข หรือได้รับการแก้ไขแต่ไม่ต่อเนื่อง ขณะที่กระแสการพัฒนาและความต้องการของนักท่องเที่ยวในตลาดโลกให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เพื่อลดภาวะโลกร้อนและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รวมทั้งกระแสความต้องการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ประเทศไทยจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อบูมไปสู่การสร้างความสมดุลและยั่งยืนบนพื้นฐานการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือการท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องตามยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจทั้งภาคการบริการและการท่องเที่ยว สู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 และยุทธศาสตร์การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืน ภายใต้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 เพื่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวมีลักษณะที่ยั่งยืน และนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ซึ่งเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2556)

ปัจจุบัน คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว และเกิดการผลักดันเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่จะนำไปสู่ความยั่งยืน เพื่อพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเรียนรู้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฝ่ายที่ทำงานด้านการท่องเที่ยวของกรมอุทยานแห่งชาติฯ จึงมีการมุ่งเป้าไปงานด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เช่น จัดและปรับปรุงพื้นที่การให้บริการและศูนย์บริการนักท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก บ้านพัก ระบบรักษาความปลอดภัย การสื่อความหมาย และจัดกิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาพบว่าสิ่งที่เป็นปัญหาของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เช่น ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งประเด็นทั้งหมดนี้มีการศึกษาและกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ และแผนงานไว้แล้ว แต่ในทางปฏิบัติ (Implementation) ยังไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองของนักท่องเที่ยวมองว่าประเทศไทยไม่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ และสถานการณ์โดยรวมด้านการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยของประเทศไทยยังไม่มีชัดเจนมากนัก ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เป็นกลุ่มเฉพาะด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยยังมีจำนวนน้อย และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังคงให้ความเห็นว่า ประเทศไทยยังคงต้องมีการพัฒนาด้านการบริหารจัดการหลายด้าน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2556)

2.2 ปัญหาในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติและพื้นที่ใกล้เคียง

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้มีส่วนได้เสียพบว่า ปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีประเด็นที่หลากหลาย และหลายปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นปัญหาเดิมๆ ที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ดังนี้

1) ปัญหาด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ภายในอุทยานแห่งชาติของไทย มีสิ่งดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญที่มีคุณค่ายิ่ง โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยถือเป็นการท่องเที่ยวเฉพาะทางรูปแบบหนึ่งที่ตอบกระแสอนุรักษ์ธรรมชาติและ การตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยได้รับความนิยมมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะสถานที่ที่มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรและกิจกรรมเชิงนิเวศและผจญภัย ที่มีมาตรฐานจะเป็นที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2556) อุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งมีลักษณะซึ่งเป็นจุดเด่นเฉพาะ อย่างไรก็ตาม หน้าหลักของอุทยานแห่งชาติเน้นการอนุรักษ์ธรรมชาติและระบบนิเวศเป็นสำคัญ และพื้นที่ภายในอุทยานแห่งชาติและบริเวณใกล้เคียงส่วนใหญ่จึงเป็นพื้นที่เปราะบาง ซึ่งต้องการอนุรักษ์ และดูแลเอาใจใส่อย่างระมัดระวัง ขณะที่การให้บริการด้านการท่องเที่ยวเป็นเพียงวัตถุประสงค์รอง และผลกระทบจากการท่องเที่ยวบางครั้งยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556) ที่พบว่าแหล่งท่องเที่ยวและสภาพภูมิทัศน์บริเวณแหล่งท่องเที่ยวของไทย เป็นทุนทรัพยากรทางธรรมชาติและมีสิ่งแวดล้อมเปราะบางที่สำคัญ สะท้อนภาพถึงความงดงามและแปลกตา และมีประโยชน์ในการเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจแก่บรรดานักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจเขาเยียมชม

นอกจากนี้ เพื่อตอบรับกระแสความนิยมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เพิ่มขึ้น แต่โดยภาพรวมความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติภายในอุทยานแห่งชาติ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ที่มีความเปราะบางย่อมก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมตามธรรมชาติ ทั้งจากความเสื่อมโทรมจากภัยทางธรรมชาติ และผลกระทบจากท่องเที่ยว ผู้ที่มีความรับผิดชอบและมีส่วนเกี่ยวข้องจึงควรให้ความสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบนเส้นทางสีเขียว กรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระบุถึงความจำเป็นในการให้ความสำคัญกับการดูแลสิ่งแวดล้อมโดยรักษาความเป็นทรัพยากรธรรมชาติให้คงไว้ และการปรับภูมิทัศน์โดยรอบบริเวณแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างความประทับใจและภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยวโดยยึดหลักความเป็นธรรมชาติ ความสะอาดและความเปราะบางของพื้นที่ เป็นพื้นฐานหลักสำคัญเสมือนเป็น “แหล่งท่องเที่ยวมีชีวิต” ที่จูงใจนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมได้ในทุกฤดูกาล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2556)

สำหรับความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจเกิดได้จากหลายสาเหตุ ได้แก่ อุบัติเหตุ ภัยทางธรรมชาติ ความละเลยของเจ้าหน้าที่และผู้ประกอบการ รวมทั้งการที่นักท่องเที่ยวขาดความเชื่อฟังจากเจ้าหน้าที่หรือมัคคุเทศก์ ทำให้เกิดการหลงป่า และการถูกสัตว์ป่าทำร้าย ดังนั้น การจัดทำป้ายบอกทางและปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัย รวมถึงป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อชี้แจงแก่นักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับ กฎณ์ โคตรสมบัติ (2553) ที่ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในเขตแก่งสามพันโบก อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี เสนอแนะว่าแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนควรมีการจัดระบบรักษาความปลอดภัย ไว้คอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

2) ปัญหาด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

จากการศึกษาพบว่าเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทุกแห่งตระหนักถึงบทบาททางการท่องเที่ยว แต่เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของอุทยานไม่ใช่งานพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนั้น การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ในแหล่งท่องเที่ยวจึงไม่สามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ปัญหาการขาดแคลนทั้งงบประมาณและบุคลากรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทอุทยานแห่งชาติ ปัญหาด้านความไม่สะดวกในการเดินทางเข้าแหล่งท่องเที่ยว และปัญหาด้านการจัดการบริการนักท่องเที่ยวไม่เพียงพอ และยังไม่ได้มาตรฐาน รวมทั้งปัญหาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวขาดความหลากหลาย และปัญหาด้านการจัดการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวขาดความสมบูรณ์และความต่อเนื่องล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556) และขณะที่ กฎณ์ โคตรสมบัติ (2553) เน้นมาถึงการพัฒนาระบบการจัดการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การพัฒนาระบบการรักษาความสะอาดที่ควรจัดหรือเพิ่มจุดวางถังขยะให้มากขึ้น เพื่อรักษาความสะอาดของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อบอกทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อแก้ปัญหาการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยสมชาย เดชะพรหมพันธุ์ และภัทราพร สร้อยทอง (2545) ยังกล่าวถึงความสามารถในการบริหารจัดการที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งมีระดับความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติที่แตกต่างกันในแต่ละแห่ง

3) ปัญหาด้านการจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

จากการศึกษา พบว่าอุทยานแห่งชาติซึ่งเป็นพื้นที่ในการวิจัยทุกแห่งมีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการ แต่มีเพียงบางแห่ง เช่น อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ และอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ที่มีศูนย์บริการที่ชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ ป้ายและนิทรรศการที่จัดไว้เพื่อสื่อความหมายมีความหลากหลาย ขณะที่อุทยานแห่งชาติอื่นยังขาดข้อมูลข่าวสารที่น่าสนใจและขาดข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน และรวมทั้งขาดการสื่อสารในภาษาต่างประเทศ ประกอบกับปัญหาด้านการขาดเจ้าหน้าที่ควบคุมและดูแลให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติ

ตามกฎหมายระเบียบ และปัญหาด้านการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการประหยัดพลังงาน และการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธียังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ รวมทั้งปัญหาด้านการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ยังไม่ครบถ้วนและทันสมัย และการขาดบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ที่ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับอภิญา เลื่อนฉวี (2547) ที่กล่าวถึงปัญหาอันเกิดจากราษฎรและนักท่องเที่ยวที่ไม่เคารพกฎระเบียบของอุทยานแห่งชาติ การขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างความเสื่อมโทรมให้แก่ อุทยานแห่งชาติด้วยการทำลายทรัพยากรสัตว์ป่าและพันธุ์พืชในการแก้ไขปัญหา และได้เสนอแนะให้รัฐใช้มาตรการป้องกันโดยการปลูกสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชน โดยเริ่มตั้งแต่เยาวชนและแทรกเข้าไปในระบบการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมให้ใช้ระบบฉลากเขียว อันเป็นเครื่องมือทางการตลาด ที่ใช้ส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเพื่อแสดงว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ที่ทำหน้าที่อย่างเดียวกัน และควรจัดให้มีการปฐมนิเทศนักท่องเที่ยวก่อนเข้าชมอุทยานทุกครั้ง นอกจากนี้ยังเสนอมาตรการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติ และจัดตั้งพื้นที่แนวกันชนป่าอนุรักษ์เพื่อพัฒนาเป็นป่าชุมชนในอนาคต

4) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

4.1 ปัญหาด้านชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวจำนวนน้อย

การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว พบว่าปัญหานี้ได้ถูกแก้ไขโดยอุทยานแห่งชาติทุกแห่งที่พยายามประสานความร่วมมือกับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามข้อสังเกตจากหน่วยงานภาครัฐ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และนักวิชาการยังมองว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังมีน้อย โดยเฉพาะชาวบ้านในชุมชน แต่มีผู้ประกอบการและผู้ที่มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยวเท่านั้น ส่วนใหญ่ไม่มีตัวแทนชุมชนในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขณะที่การให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนนั้น เป็นข้อจำกัดของอุทยานแห่งชาติ มีเพียงบางอุทยานที่อบรมและส่งเสริมด้านผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นและผู้สื่อความหมายให้แก่สมาชิกในชุมชนที่อยู่บริเวณภายในพื้นที่อุทยาน ส่งผลให้ชาวบ้านสามารถประกอบอาชีพจากการท่องเที่ยวได้ หรือการให้สิทธิพิเศษแก่ชาวบ้านซึ่งเป็นคนท้องถิ่นเดิม อาทิ ชาวมอแกนในการจับปลาเพื่อเลี้ยงชีพ และอาศัยอยู่บนหมู่เกาะซึ่งเป็นเขตพื้นที่ของอุทยาน โดยชาวมอแกนสามารถสร้างอาชีพเสริมจากการทำสินค้าที่ระลึกขายแก่นักท่องเที่ยว หรือรับจ้างบริษัทนำเที่ยว เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะข้อมูลเพื่อประยุกต์ใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาของประยูร ดาศรี (2557) ระบุถึงการส่งเสริมให้ชุมชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยการจัดการท่องเที่ยวนั้น ต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม

2.3 มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยตามกรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่าผลการรวมคะแนนทุกด้านจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติทั้ง 6 แห่ง อยู่ในระดับมาตรฐานดีมากหรือ 4 ดาว คือ มีค่าคะแนนระหว่าง 71-80 คะแนน คือ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีคะแนนสูงสุด (79) รองลงมา คือ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ (77) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และอุทยานแห่งชาติเขาสก (74) อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ (73) และอุทยานแห่งชาติกุยบุรี (71) ตามลำดับ ทั้งนี้ อุทยานแห่งชาติทั้ง 6 แห่ง ล้วนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติซึ่งเป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (1) **มีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความโดดเด่น** ดังนี้ **อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์**มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น และมีความหลากหลายของป่า เช่น ป่าสน ป่าเต็งรัง และมีป่าชุมชน มีอากาศหนาวเย็นสบายตลอดปี มีธรณีสัณฐานที่พบน้อยแห่งในประเทศไทย มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีพืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างมาก โดยชุมชนยังอยู่ในพื้นที่และใช้ทรัพยากรในพื้นที่ค่อนข้างมาก เป็นป่าต้นน้ำที่สำคัญแก่คนในชุมชน เช่น ชุมชนชาวม้งและปกาเกอญอ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวและนันทนาการ นักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางไปเที่ยวชม โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดยาวและฤดูหนาว ด้านความปลอดภัยมีหน่วยงานกู้ภัย เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น และมีการชักซ้อมกับโรงพยาบาลใกล้เคียง **อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่**มีความหลากหลายของธรรมชาติ มีอากาศเย็นสบายตลอดปี มีธรณีสัณฐานที่พบน้อยแห่งในประเทศไทย มีจุดท่องเที่ยวหลายจุดในอุทยานฯ และได้รับการรับรองเป็นแหล่งมรดกโลกด้านธรรมชาติจากองค์การ UNESCO แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีพืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ ด้านความปลอดภัยมีหน่วยงานกู้ภัย และกำหนดกฎระเบียบจราจรให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตาม เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น ห้ามส่งเสียงดัง ห้ามขับรถเร็ว ห้ามให้อาหารสัตว์ เป็นต้น **อุทยานแห่งชาติเขาสก**มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ และพันธุ์ไม้หายาก มีธรณีสัณฐานที่พบน้อย เช่น เขาหินปูน ลักษณะการท่องเที่ยวประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางบก มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ มีน้ำตก และมีแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ เนื่องจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้มีการสร้างอ่างเก็บน้ำเขื่อนรัชชประภาบริเวณอุทยานฯ มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีพืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ ด้านความปลอดภัยมีหน่วยงานกู้ภัย เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น อุบัติเหตุทางถนน อุบัติเหตุทางน้ำ จะมีเรือเร็วให้ความช่วยเหลือ **อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์**เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น มีความหลากหลายของชายหาดและเกาะต่างๆ มีภูมิอากาศแบบมรสุม มีจุดท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งดำน้ำดูปะการังหลายจุดในอุทยานฯ มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรทั้งบนบกและในทะเล ประกอบกับทิวทัศน์ธรรมชาติและทางทะเลที่งดงาม เหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ

ศึกษาหาความรู้ด้านธรรมชาติและทางทะเล มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ และนกที่หายาก มีหาดทรายขาวสะอาด มีแนวปะการังริมฝั่งน้ำตื้น ปะการังและสัตว์ทะเลหายาก จัดให้มีมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น บริเวณท่าเรือมีตำรวจ และมีหน่วยทหารเรือและเรือตรวจรักษาความปลอดภัย มีการอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้แก่เจ้าหน้าที่อุทยานฯ มัคคุเทศก์ พนักงานเรือ และผู้ประกอบการนำเที่ยวในพื้นที่ **อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน** เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ เป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี และมีลักษณะเด่นทางธรรมชาติหลายแห่ง เช่น ทะเลสาบน้ำตกร ถ้ำ หน้าผา ทะเลหมอก แหล่งดูนก แหล่งดูผีเสื้อ มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งชุมนุมของสัตว์ป่าทั้งจากทิศเหนือและทิศใต้ และมีนกนานาชนิด และนกที่หายาก ในบริเวณลำธารและอ่างเก็บน้ำ สำรวจพบปลาน้ำจืดอาศัยอยู่หลายชนิด มีวิถีชีวิตชาวบ้านพุ่ม ที่อยู่บริเวณขอบอ่างเก็บน้ำที่สนใจทำการท่องเที่ยวโดยจัดบ้านเป็นบังกะโล ชมวิถีชีวิตชาวบ้านจับปลาในเขื่อน อนุรักษ์พันธุ์ปลา ด้านความปลอดภัยมีมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นบริเวณแหล่งท่องเที่ยวบนภูเขา มีการกำหนดห้ามยานพาหนะส่วนบุคคลเข้าพื้นที่/ขึ้นเขา เพื่อลดผลกระทบและดูแลความปลอดภัย และให้ใช้บริการรถบริการที่จัดให้เท่านั้น มีการจัดการจราจรขึ้นลงเขาพะเนินทุ่งตามช่วงเวลา และ **อุทยานแห่งชาติกุยบุรี** เป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของแม่น้ำกุยบุรีและแม่น้ำปราณบุรี มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืชและสัตว์สูงมาก เป็นถิ่นกำเนิดไม้หอมหลายชนิด เช่น ไม้จันทร์หอม และไม้มหาพรหม รวมทั้งยังเป็นถิ่นอาศัยของสัตว์ป่าที่สำคัญ ทั้งฝูงช้างป่า กระต๊อง วัวแดง ที่สามารถพบเห็นได้ง่าย มีโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติกุยบุรี อันเนื่องมาจากพระราชดำริ บริเวณจุดตรวจห้วยลึก เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชนเพิ่มขึ้น ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และของสัตว์ทุกชนิด หรือเปรียบเสมือนซาฟารีเมืองไทย เพิ่มช่องทางสร้างรายได้ชุมชนจากการท่องเที่ยวเชิงสัตว์ป่า ส่งผลให้ชาวบ้าน มีความเข้าใจ รู้จักรักและหวงแหนพันธุ์ไม้และสัตว์ป่า ด้านความปลอดภัยมีมาตรการรักษาความปลอดภัยและมีการอบรมชุมชนเรื่องความปลอดภัยด้วย

(2) **ด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อความยั่งยืน** พบว่า **อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์** มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว แต่ในช่วงวันหยุดยาวหรือช่วงวันหยุดปิดภาคเรียน จะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ต้องการเที่ยวชมและกางเต็นท์มากกว่าขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เกิดปัญหาการติดทางขึ้นดอย มีการให้บริการบ้านพัก ร้านอาหาร และโครงสร้างพื้นฐาน และมีกิจกรรมเดินป่าเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เทียนน้ำตก ดูนก ศึกษาพันธุ์ไม้ ดูป่าเมฆ เป็นต้น **อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่** มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการทั้งนักท่องเที่ยวไป-กลับ และพักค้างแรม และมีการกำหนดจำนวนเต็นท์ในลานกางเต็นท์ มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติระยะสั้นนักท่องเที่ยวสามารถเดินได้เอง แต่บางเส้นทางจำเป็นต้องมีผู้นำทางซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ หรือมัคคุเทศก์เฉพาะพื้นที่ และมีกิจกรรมเทียนน้ำตก ส่องสัตว์ ดูนก ศึกษาพันธุ์ไม้

อุทยานแห่งชาติเขาสกมีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว มีการให้บริการบ้านพัก แพที่พักร้านอาหาร และมีการให้บริการที่พักขนาดเล็กของเอกชนบริเวณทางเข้าอุทยานแห่งชาติเขาสก และแพที่พักเอกชนในเขื่อนรัชชประภา และมีกิจกรรมท่องเที่ยวทางบก เช่น เดินป่าในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เล่นน้ำตก นั่งช้าง และมีกิจกรรมทางน้ำบริเวณเขื่อน เช่น ล่องเรือชมวิวทิวทัศน์ ดูน้ำตก ดูสัตว์ป่า พายเรือแคนู **อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์**มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล เช่น ฤดูมรสุม อุทยานฯ จะปิดไม่ให้นักท่องเที่ยวเนื่องจากคลื่นลมแรง และเพื่อให้ธรรมชาติฟื้นตัว มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ด้วยการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการทั้งนักท่องเที่ยวไปกลับและพักค้าง มีการจัดประชุมคณะกรรมการระดับพื้นที่ (PAC) ในลักษณะการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ มีการให้บริการบ้านพัก ลานกางเต็นท์ ร้านอาหาร สวัสดิการ และโครงสร้างพื้นฐานแต่ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเกาะนอกเขตอุทยาน เช่น เกาะพระทอง หรือฝั่งบกที่เป็นชายหาด มีที่พักแบบรีสอร์ท และโฮมสเตย์ของชาวบ้านอยู่บ้าง แต่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน และมีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมดูนก กิจกรรมศึกษาพันธุ์ไม้ กิจกรรมดำน้ำดูปะการังน้ำตื้นและน้ำลึก กิจกรรมเยี่ยมชมวิถีชีวิตชาวมอแกน **อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน**มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล เช่น ช่วงฤดูฝนมีการปิดการท่องเที่ยวและพักแรมบริเวณพะเนินทุ่ง มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวด้วยการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ ทั้งนักท่องเที่ยวไปกลับและพักค้างคืน มีการจัดประชุมคณะกรรมการระดับพื้นที่ (PAC) ในลักษณะการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน และมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง มีการให้บริการบ้านพัก ลานกางเต็นท์ นอกอุทยานฯ มีที่พักแบบรีสอร์ทที่สะดวกมีเครื่องปรับอากาศ บังกะโลบริเวณรอบอุทยานฯ ของชาวบ้านพุเข็ม และโฮมสเตย์บ้านถ้ำเสือแห่งเดียวที่ผ่านการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมชมทะเลหมอก ดูนก ดูผีเสื้อ ศึกษาพันธุ์ไม้ เยี่ยมชมวิถีชีวิต ล่องเรือในอ่างเก็บน้ำ ตกปลา เป็นต้น ค่ายเยาวชน กลุ่มศึกษาดูงานกิจกรรม CSR เช่น กิจกรรมปลูกป่าชายเลน สร้างฝายเก็บน้ำ เป็นต้น **อุทยานแห่งชาติกุยบุรี**มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสัตว์ป่าที่มีแผนการพัฒนาเพื่อสร้างระบบจัดการที่ดี โดยเน้นการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยว 8 คนต่อรถบริการ เพื่อไม่เป็นการรบกวนสัตว์ป่า นักท่องเที่ยวไม่สามารถนำรถยนต์ส่วนตัวเข้ามาภายในพื้นที่ ให้ใช้บริการรถยนต์ชมชนรอบพื้นที่ และการเข้าชมสัตว์ป่าต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ล่วงหน้า มีการจัดประชุมคณะกรรมการระดับพื้นที่ (PAC) ในลักษณะการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติกุยบุรี และมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมศึกษาพันธุ์ไม้ อีกทั้งมีการจัดกิจกรรมค่ายสำหรับนักเรียน/นักศึกษา โดยค้างในโฮมสเตย์ แต่กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจคือดูช้างและสัตว์ป่า แต่การสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่าค่อนข้างน้อย เป็นการให้ดูให้เห็นเป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่ได้เป็นการสร้างคุณค่า เสริมประสบการณ์ และปลูกจิตสำนึกของนักท่องเที่ยว และมีกิจกรรม CSR เช่น กิจกรรมสร้างดินโป่งให้ช้าง การสร้างแอ่งน้ำเพื่อเป็นแหล่งน้ำของสัตว์ป่า

(3) **ด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก** พบว่า **อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์** มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว และมีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้บุคคล แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อถาวรที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลานานทำให้ขาดความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบันมี website แต่เป็นเว็บไซต์รวมของทุกอุทยาน และสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายบรรยายให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับนักท่องเที่ยวไทย และสามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่เป็นลักษณะของการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น มีการอบรมผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นและอาสาสมัครเพื่อสร้างจิตสำนึกในการไม่ทิ้งขยะ มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม **อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่** มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวและมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้บุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล สื่อได้รับการปรับปรุงด้วยเงินสนับสนุนจากการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยให้มีความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน มี website และ facebook ของอุทยานฯ และสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายจำนวนที่บรรยายให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับนักท่องเที่ยวไทยและสามารถสื่อสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่เป็นลักษณะของการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น มีการจัดทำโครงการ Junior Ranger เพื่อสร้างสายใยครอบครัว สร้างความรักความผูกพันพ่อแม่ลูก โดยให้พ่อแม่อธิบายให้ความรู้ระบบนิเวศกับลูก แล้วให้ลูกตอบคำถาม และลูกที่ตอบคำถามถูกต้องจะได้ประกาศนียบัตร มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท อุทยานฯ เขาใหญ่มีการจัดการเตาเผาขยะที่จัดทำโดยบริษัท TPI ให้แก่เทศบาลหมุ่สี มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ตามความเหมาะสม **อุทยานแห่งชาติเขาสก** มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว และมีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้บุคคล และสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายบรรยายให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวไทย และสามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นภาษาอังกฤษได้ มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ มีการอบรมให้ความรู้กับคนขับเรือ เจ้าของแพที่พัก ขั้วฟิงปฏิบัติและข้อห้ามปฏิบัติมีการประชุมร่วมกันระหว่างอุทยานฯ กับภาคเอกชน **อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์** มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำอุทยานฯ จะมีเจ้าหน้าที่บรรยายสั้นๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวก่อน เพื่อให้ความรู้เรื่องปะการังและการไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การใช้อุปกรณ์ดำน้ำมีสื่อหลายประเภท อุทยานฯ มีการจัดการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้บุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล เช่น มีการจัดนิทรรศการ การฉายวิดีโอ ป้ายสื่อความหมาย เป็นต้น มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภทเป็นย่อยสลายได้และ Recycle ขยะย่อยสลายได้บนเกาะจะใช้วิธีขุดหลุมฝังกลบบนเกาะ ขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้จะมีการเก็บรวบรวมแล้วนำมาขึ้นฝั่ง มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติ มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่

ผู้ประกอบการ ชาวมอแกน เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ทางทะเล **อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน**มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่มีเจ้าหน้าที่ประจำ แต่ระดับการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวยังมีน้อย เพราะเจ้าหน้าที่อุทยาน มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวต้องศึกษาเองหรือมากับมัคคุเทศก์ มีสื่อหลายประเภท มีการสื่อความหมายทั้งประเภทที่ใช้บุคคลและไม่ใช้บุคคล สื่อที่ไม่ใช้บุคคล เช่น มีการจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภทเป็นย่อยสลายได้และ Recycle ขยะย่อยสลายได้ มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” รณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บขยะมา 1 ถุง มาแลกกับต้นกล้าไม้ 1 ต้น มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ธรรมชาติ มีการอบรมผู้ขับรถบริการขึ้นเขาและผู้ขับเรือในอ่างเก็บน้ำ แต่ไม่มีการอบรมให้ผู้ประกอบการนำเที่ยว **อุทยานแห่งชาติกุยบุรี**มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่มีเจ้าหน้าที่ประจำ เพื่อให้ความรู้ธรรมชาติ ป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกทางยังมีจำนวนน้อย และไม่มีป้ายภาษาอังกฤษ และมีจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภทเป็นย่อยสลายได้และ Recycle ขยะย่อยสลายได้

(4) **สำหรับด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน** พบว่า **อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์**มีการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านและชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาป่าและจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวด้วยการเป็นอาสาสมัคร การฝึกอบรมให้ชาวบ้านเป็นผู้เล่าเรื่องราวของธรรมชาติ เกิดเป็นผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่น ที่มีจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของบ้านและรักบ้านที่เป็นถิ่นฐาน และส่งเสริมชุมชนมีรายได้จากการให้บริการบ้านพัก ลานกางเต็นท์ โฮมสเตย์ อาหารและเครื่องดื่ม และบริการเป็นผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่น **อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่**มีถนนทางเข้าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จากอำเภอบางลำภ้อช่องคั่นข้างแคบอุทยานฯ จึงห้ามบริษัทนำเที่ยวนำรถโค้ชขึ้นเขา และได้จัดรถสองแถวไว้รับช่วงส่งนักท่องเที่ยวขึ้นเขา ซึ่งชุมชนเป็นผู้ขับรถสองแถวและให้บริการ ทำให้ชุมชนมีรายได้จากการขับรถสองแถวบริการรับ-ส่งนักท่องเที่ยวโดยอุทยานฯ จะเป็นผู้จัดคิวรถสองแถวในแต่ละวัน นอกจากนี้ชุมชนยังมีรายได้จากการให้บริการส่องสัตว์โดยจัดเป็นระบบสวัสดิการให้แก่ครอบครัวเจ้าหน้าที่ได้ให้บริการส่องสัตว์แก่นักท่องเที่ยว บนรถมีผู้นำส่องสัตว์ซึ่งจะต้องผ่านการฝึกอบรมให้มีความรู้เรื่องสัตว์ป่าและระบบนิเวศ โดยจัดเป็นลักษณะกิจกรรมแบบ Night Safari Tour **อุทยานแห่งชาติเขาสก**มีชุมชนใกล้เคียงอุทยานฯ มีความต้องการอนุรักษ์ป่าชุมชนไม่ให้ถูกทำลาย จึงจัดตั้งเป็นกลุ่มท่องเที่ยวต่างๆ จำนวน 11 ชุมชน และได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวและชุมชนมีรายได้จากการให้บริการบ้านพัก โฮมสเตย์ อาหารและเครื่องดื่ม และบริการเป็นผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่น รวมทั้งรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น คนขับเรือเที่ยวเขื่อน หรือเป็นเจ้าของเรือที่ให้บริการค่าอาหารและเครื่องดื่มของนักท่องเที่ยว ชาวบ้านเลี้ยงปลาในกระชัง การขายของที่ระลึกที่จำหน่ายบริเวณท่าเรือ และค่าแพที่พักบางแห่ง และให้บริการเดินป่า ล่องสัตว์ **อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์**มีชุมชนชาวมอแกนมีวัฒนธรรมความเชื่อในจิตวิญญาณ ไหว้บรรพบุรุษและผีสง และยังคงประกอบอาชีพชาวประมงเป็นหลัก ชาวมอแกนอยู่ในพื้นที่อุทยานฯ ในลักษณะเป็นคนพิเศษที่สามารถสร้างที่อยู่อาศัย หาดอาหาร จับปลา เก็บหาของป่า ผักตามธรรมชาติได้ เพื่อให้หมู่บ้านชาวมอแกนคงวิถีชีวิตดั้งเดิมอยู่ได้ ชาวบ้านมีรายได้จากการ

ท่องเที่ยว เช่น ชาวมอแกนเป็นเจ้าของเรือหรือรับจ้างขับเรือหางยาว หรือเป็นลูกเรือ รับจ้างเป็นลูกจ้างอุทยานแห่งชาติและบริษัทนำเที่ยวในพื้นที่ ชาวบ้านยังมีรายได้จากการขายอาหาร ขายของที่ระลึก เช่น ของแกละสลักไม้ เป็นต้น ชาวบ้านเคยมีรายได้จากการแสดงการรำรอนเง็ง ดึกลอง ให้นักท่องเที่ยวชม หรือมีพิธีลอยเรือในเดือนเมษายนที่เป็นกิจกรรมการทำบุญสะเดาเคราะห์ที่มึนนักท่องเที่ยวสนใจไปชมพิธี **อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน** การมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นชาวบ้านเป็นลักษณะตัวแทนของชุมชนในคณะกรรมการ PAC ชาวบ้านไม่ได้คิดวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวกันเอง มีการจัดตั้งชมรมผู้ประกอบการรถเที่ยวเขาพะเนินทุ่ง ให้เจ้าของรถมาลงทะเบียน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้จากการขับรถขึ้นพะเนินทุ่ง ขับเรื่อนำเที่ยวในอ่างเก็บน้ำ ขับเรือยอกลำน้ำเพชร เป็นต้น ชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานฯ เช่น ชุมชนบ้านพุเข็ม จัดทำโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หมู่บ้านต้นแบบของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน **อุทยานแห่งชาติกุยบุรี**มีปัญหาความขัดแย้งของคนกับช้างที่มีอยู่มาตั้งแต่ในอดีต แต่ปัจจุบันปัญหาได้รับการแก้ไขโดยอุทยานได้ชักชวนชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้างเข้ามาดำเนินการเรื่องรถบริการนักท่องเที่ยว และอบรมให้ความรู้เบื้องต้นกับผู้นำเที่ยวท้องถิ่น และคนขับรถ ทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม มีการสร้างเครือข่ายชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรีของชาวบ้านรวมไทยมาจัดการการให้บริการรถนำเที่ยว และมีการจัดตั้งเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี (POWER of Kuiburi) โดยแต่ละองค์กรมีภารกิจหลักและภารกิจสนับสนุนภายใต้การดำเนินงานร่วมกันโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชนรวม 13 องค์กร ในการร่วมอนุรักษ์สัตว์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่ากุยบุรี พื้นที่ป่าธรรมชาติเชื่อมต่อระหว่างอุทยานแห่งชาติกุยบุรีและอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

ผลการประเมินยังพบว่าแบบประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินใช้การให้คะแนนแบบ scale (5-1) และสลับกับการให้คะแนนแบบ (0,1) และดัชนีบางข้อมีมากกว่าหนึ่งประเด็นทำให้ผู้ทำแบบประเมินเกิดความสับสนในการให้คะแนน ซึ่งสอดคล้องกับอภิตี ชวนตัน เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และชนิษฐา ชูสุข (2554) ศึกษาการประเมินศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน: กรณีศึกษาถ้ำภูผาเพชรและถ้ำเจ็ดคต ตำบลปาลม พัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล เสนอแนะว่าแบบประเมินศักยภาพโดยการศึกษาจากตัวแบบประเมินมาตรฐานของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาควรมีการพัฒนาและกำหนดดัชนีในการประเมินที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น รวมทั้งควรกำหนดค่างวน้ำหนักในปัจจัยหลักด้วยเพื่อทำให้ทราบถึงระดับความสำคัญของปัจจัยหลักในแต่ละด้าน

2.4 มาตรฐานคุณภาพผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย

ผลการศึกษาเปรียบเทียบระดับการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำโดยคณะกรรมการสมาคม TEATA และสมาชิกสมาคมประเมินตนเอง พบว่าในภาพรวม คณะกรรมการสมาคมและสมาชิกสมาคม TEATA มีความเห็นสอดคล้องกันว่าสมาชิกที่เป็นผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศมีมาตรฐานการดำเนินงานเพื่อความยั่งยืนในระดับสูงมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คณะกรรมการสมาคมและสมาชิกสมาคม TEATA มีความเห็นสอดคล้องกันเกือบทุกด้าน คือ ด้านการจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมี

ประสิทธิภาพ ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน แต่ด้านการสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชนพบว่า คณะกรรมการสมาคมและสมาชิกสมาคม TEATA มีความเห็นแตกต่างกัน คือ กรรมการประเมินสมาชิกในระดับสูง ในขณะที่สมาชิกฯ ประเมินตนเองในระดับสูงมาก อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าระดับการประเมินมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำโดยคณะกรรมการสมาคม TEATA และสมาชิกสมาคมประเมินตนเองบ่งชี้ต่อมาตรฐานคุณภาพของผู้ประกอบกิจการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย ซึ่งสอดคล้องกับกรมการท่องเที่ยว (กรมการท่องเที่ยว 2557) ระบุถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยที่ได้รับการยอมรับในฐานะเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและได้รับความสนใจ สำหรับประเทศไทย แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวมากขึ้น และมีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เกิดขึ้นหลังจากการจัดตั้งสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) ในปี 2540 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายการนำเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รายการนำเที่ยวเดินทางผจญภัย และรายการนำเที่ยวเชิงนิเวศ เครือข่ายของสมาคมได้กำหนดมาตรฐานและจัดระดับความเข้มข้นของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การดำน้ำดูนาก และไต่เขา นอกจากนี้เครือข่ายยังช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และช่วยผู้ประกอบการนำเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์ ผู้นำเที่ยว และหน่วยงานการท่องเที่ยวให้สามารถดำเนินกิจกรรมตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดโดยสมาคม

3. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

ข้อค้นพบจากการวิจัยนำไปสู่ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชนในการดำเนินการเพื่อพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยนำเสนอภาพรวมความเชื่อมโยงการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยผ่านการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียทั้ง 4 กลุ่ม คือ

- 1) หน่วยงานเจ้าของหรือผู้รับผิดชอบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
- 2) หน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดและกลุ่มจังหวัด คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (กบจ.) องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล สถาบันการศึกษา
- 3) หน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ชมรมธุรกิจท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจบริการนำเที่ยวที่เกี่ยวข้อง
- 4) ชุมชนหรือเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่น ได้แก่ กลุ่มชุมชนท่องเที่ยวในท้องถิ่น

3.1 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) แนวทางการจัดทำนโยบายและแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชควรร่วมกันเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดทำนโยบายและแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย เพื่อกำหนดทิศทางของการพัฒนาและจัดทำแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเพื่อดำเนินงานตามแผนที่มีความชัดเจน และปฏิบัติได้ โดยร่วมมือกับภาคีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาคชุมชน ภาค NGO ภาคเอกชน เพื่อตกลงเป้าหมายร่วมกันในการอนุรักษ์ พัฒนา และนำไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2) แนวทางการบังคับใช้มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างจริงจัง

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชได้กำหนดมาตรฐานให้แก่อุทยานแห่งชาติในการดำเนินงาน ซึ่งส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นด้านนันทนาการและการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกัน กรมการท่องเที่ยวได้มีการกำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ปัญหาคือการที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะนำมาตรฐานมาบังคับใช้จริงมากน้อยเพียงใด คนไทยมีวัฒนธรรมของระบบอุปถัมภ์ เกื้อกูล ความอึดอึด ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด

แนวทางการบังคับใช้มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วยแนวทางย่อย ดังนี้

2.1 กลไกภาคบังคับของกระบวนการรับรองมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กรมการท่องเที่ยวและกรมอุทยานฯ ควรมีกลไกภาคบังคับของกระบวนการรับรองมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยการจัดตั้งหน่วยงานรับรองมาตรฐานที่มีคณะผู้ตรวจสอบมาตรฐานที่ถูกต้องและมีความเชี่ยวชาญที่ขึ้นตรงกับกรมการท่องเที่ยว เพราะในปัจจุบัน กรมการท่องเที่ยวจะใช้บุคคลที่ 3 (Third Party) ในการตรวจประเมินมาตรฐานประเภทต่างๆ ที่แหล่งท่องเที่ยวหรือองค์กรยื่นความจำนงมา ได้แก่ สถาบัน ISO (Mesi) สำหรับการตรวจมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี สำหรับการตรวจมาตรฐานบริการ และสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยสำหรับการตรวจมาตรฐานกิจกรรม

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.2 การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และบริการ

อุทยานแห่งชาติบางแห่ง เช่น ดอยอินทนนท์ เขาใหญ่ แก่งกระจาน หมู่เกาะสุรินทร์ มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่ ได้แก่ จำนวนนักท่องเที่ยวไป-กลับต่อวัน และจำนวนนักท่องเที่ยวพักค้างในที่พักและลานสำหรับกางเต็นท์ แต่อุทยานฯ ประสบปัญหาในช่วงเทศกาลหรือวันหยุดยาวเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ทำให้รถติดบนถนนทางเข้าและที่พักไม่เพียงพอ ทางแก้ไขทางหนึ่ง

คืออุทยานฯ ควรเปิดให้จองบัตรค่าธรรมเนียมเข้าชมล่วงหน้า 6 เดือน โดยอาจให้ส่วนลด และแสดงผลการจองด้วยการให้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน (update on line) เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบและหน่วยงานสามารถพยากรณ์ความต้องการเข้าชมอุทยานฯ ได้ในระดับหนึ่ง และเมื่อนักท่องเที่ยวถึงจำนวนที่กำหนดก็ไม่ควรอนุญาตให้เข้าชม แต่เสนอแนะให้มาในวันรุ่งขึ้น กรณีนักท่องเที่ยวพักค้างคืน อุทยานแห่งชาติควรสนับสนุนการสร้างที่พักแรมหรือรีสอร์ทของเอกชนให้บริการที่พักในราคาและรูปแบบที่หลากหลายในบริเวณใกล้เคียง รวมถึงบริเวณชุมชนใกล้เคียงอุทยานแห่งชาติ เช่น บังกะโล โทมสเคย์ เป็นต้น นอกจากนี้ อุทยานแห่งชาติที่ยังไม่ได้กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานฯ ควรมีการดำเนินการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวทุกแห่ง

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช อุทยานแห่งชาติ ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.3 การจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การลดปริมาณขยะและการรักษาความสะอาด การประหยัดการใช้พลังงานภายในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

สำหรับปัญหาด้านขยะที่เกิดขึ้นในอุทยานแห่งชาติหลายแห่ง เช่น ดอยอินทนนท์ เขาสกก เขาใหญ่ ทางอุทยานฯ ได้ขอความร่วมมือจากเทศบาลในการจัดเก็บและขนขยะลงไปถึงบ่อขยะ การจัดการครั้งนี้ให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกในการทิ้งขยะ อุทยานฯ หลายแห่งมีโครงการขยะคืนถิ่นที่ขอความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวในการนำขยะที่ติดตัวมาออกไปทิ้งนอกอุทยานฯ และการจ้างพนักงานชั่วคราวในการช่วยเก็บขยะในช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในอุทยานฯ เป็นจำนวนมาก สำหรับอุทยานแห่งชาติทางน้ำ เช่น อุทยานฯ เขาสกกซึ่งอยู่ในการดูแลของเทศบาลเขื่อนลำนานมีการกำหนดให้แพที่ให้บริการที่พัก อาหารและเครื่องดื่มภายในเขื่อนเขื่อนลำนานต้องมีการติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียทุกแพ และเทศบาลร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการจัดเจ้าหน้าที่เพื่อสุ่มตรวจและวัดคุณภาพน้ำอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตาม อุทยานฯ ยังขาดสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน และสื่อให้นักท่องเที่ยวไม่ทิ้งขยะในแหล่งธรรมชาติ รวมทั้งขาดการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ เพื่อช่วยสร้างจิตสำนึกด้านการประหยัดพลังงานและกำจัดของเสียมากขึ้น

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อุทยานแห่งชาติ

2.4 การกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อุทยานแห่งชาติควรมีนโยบายกำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว เช่น มีการจัดเจ้าหน้าที่เดินสำรวจ และส่งเสริมให้ชาวบ้านช่วยสอดส่องดูแลพื้นที่ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยว เฝ้าระวัง และช่วยเหลือหากมีนักท่องเที่ยวพลัดหลง หรือประสบอุบัติเหตุ เป็นต้น ซึ่งอุทยานฯ ทางบกสามารถดำเนินงานได้ในระดับดี ขณะที่อุทยานแห่งชาติทางทะเล เช่น หมู่เกาะสุรินทร์ ที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากชายฝั่งยังขาดบุคลากรทางการแพทย์หรือพยาบาล เมื่อนักท่องเที่ยวประสบอุบัติเหตุ บางครั้งทำให้ขาดความช่วยเหลืออย่างทันท่วงที จึงมีความจำเป็นที่อุทยานฯ ทางทะเลควรยกระดับมาตรฐานด้านความปลอดภัยให้เป็นไปตามเกณฑ์

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อุทยานแห่งชาติ

2.5 การควบคุมและตรวจสอบความโปร่งใสด้านการเงิน

อุทยานแห่งชาติควมมีนโยบายกำหนดมาตรการควบคุมและตรวจสอบรายรับและรายจ่าย เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและธรรมาภิบาลในการดำเนินงาน และมีการตรวจสอบควบคุมการเงินให้เกิดความโปร่งใส อาทิ การเก็บค่าธรรมเนียมเพื่อเข้าอุทยานแห่งชาติ ควรจัดระบบและนำเสนอข้อมูลที่เปิดเผยได้ และเป็นปัจจุบัน โดยวางแผนระบบสารสนเทศที่สามารถตรวจสอบทั้งระดับที่อยู่ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคของอุทยานแต่ละแห่งได้ รวมถึงระบบการจัดซื้อจัดจ้างอุทยานล่วงหน้า เพื่อประโยชน์แก่บริษัทนำเที่ยวและประชาชนที่ต้องการวางแผนล่วงหน้า

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อุทยานแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ

3) แนวทางการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้มีส่วนได้เสียด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบหลายกลุ่ม เช่น นักท่องเที่ยว ผู้ให้บริการนำเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ข้อค้นพบของงานวิจัยพบว่าผู้มีส่วนได้เสียเหล่านี้ขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรจัดการอบรมให้ความรู้ให้เกิดความเข้าใจ และการสร้างจิตสำนึกเพื่อให้เกิดความรัก ความผูกพันในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง

แนวทางการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกประกอบด้วยแนวทางย่อย ดังนี้

3.1 การให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

ข้อค้นพบของงานวิจัยพบว่านักท่องเที่ยวบางคนมีพฤติกรรมที่ชอบส่งเสียงดัง และทิ้งขยะไม่เป็นที่อุทยานแห่งชาติได้จัดเจ้าหน้าที่อุทยานให้คำชี้แจงและกล่าวตักเตือน ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเข้าใจหรือรู้สึกอายและลดการใช้เสียงในยามกลางคืนมากขึ้นกว่าในอดีต อย่างไรก็ตามอุทยานฯ จะเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ก็ยังไม่เพียงพอต่อการให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว และการแก้ปัญหาที่ควรแก้ที่สาเหตุคือนักท่องเที่ยวด้วยการสร้างจิตสำนึกของการเป็นนักท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบและรักษาสีงแวดล้อม อุทยานฯ จึงควรมีกระบวนการให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยวมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น การจัดให้นักท่องเที่ยวฟังบรรยายสั้นๆ (Brief) และดูนิทรรศการหรือวีดิทัศน์เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นการให้คำแนะนำการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวก่อนไปเที่ยวชมในพื้นที่ จัดทำสื่อความหมายให้ความรู้ที่สร้างประสบการณ์และการเรียนรู้มากขึ้น สื่อมัลติมีเดีย เป็นต้น รวมทั้งการพิจารณาให้ความรู้แก่นักเรียนในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยเรื่องการศึกษาสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศและอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อสร้างความเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการพานักเรียนไปทัศนศึกษาภาคสนามในป่า เป็นลักษณะของห้องเรียนธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความรัก ความผูกพัน ความหวงแหนธรรมชาติ และเกิดเป็นจิตสำนึก ซึ่งต้องปลูกฝังตั้งแต่เยาวชนผ่านการศึกษา

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช อุทยานแห่งชาติ สถาบันการศึกษา โรงเรียน

3.2 การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่คนในชุมชนด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว

ชุมชนในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับผลกระทบทางบวกและทางลบจากการท่องเที่ยว จึงควรมีการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่คนในชุมชนถึงผลดีและผลเสียของการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณอุทยานแห่งชาติเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน การปลูกจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของชุมชน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ทางอ้อมแก่คนในชุมชนด้วย

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล

3.3 การอบรมและให้ความรู้แก่ผู้นำเที่ยวท้องถิ่นและผู้สื่อความหมาย

อุทยานแห่งชาติบางแห่ง เช่น อุทยานฯ ดอยอินทนนท์ มีการอบรม ให้ความรู้ และออกบัตรให้แก่ผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในอุทยานแห่งชาติเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น และรู้จักอนุรักษ์และหวนแหน และเพื่อเป็นการสร้างรายได้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่างๆ ในขณะที่พื้นที่อื่น เช่น อุทยานแห่งชาติทางทะเล ยังขาดการอบรมมัคคุเทศก์ ผู้นำเที่ยว ผู้สื่อความหมาย และเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ และภาษาจีน เนื่องจากการขยายตัวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ การขาดทักษะด้านการสื่อสารทำให้บางครั้งมัคคุเทศก์ ผู้นำเที่ยว ผู้สื่อความหมาย และเจ้าหน้าที่ละเลยการปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากไม่สามารถสื่อสารกันได้ที่อุทยานฯ ควรมีการจัดทำแผนการอบรมอย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่อให้มีมาตรฐานการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อุทยานแห่งชาติ

3.4 การสร้างจิตสำนึกของผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริการนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อค้นพบของงานวิจัยพบว่ามีผู้ประกอบการบางรายที่ขาดความรับผิดชอบต่อคุณภาพการบริการ ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยว พนักงานขับเรือที่ขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีการทอดสมอในพื้นที่ในทะเลที่ทางอุทยานแห่งชาติกำหนด ส่งผลกระทบต่อปะการังซึ่งเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม และเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ยากจะฟื้นคืนสู่สภาพที่สวยงามดังเดิมได้หากถูกทำลายไป นอกจากนี้ พนักงานของสถานประกอบการบางแห่งทิ้งขยะในที่สาธารณะโดยปราศจากการปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ บางครั้งเจ้าหน้าที่ขาดการกวดขันและควบคุมกฎระเบียบอย่างเข้มงวด ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติถูกทำลายและเสื่อมโทรมจนเกินการแก้ไขได้ทันที่ และอาจก่อให้เกิดการเสียชื่อเสียงต่อแหล่งท่องเที่ยวไทย ซึ่งเคยมีชื่อเสียงด้านธรรมชาติที่สวยงามแห่งหนึ่งในโลก หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ดูแลและควบคุมผู้ประกอบการจำเป็นต้องกำหนดกฎ ระเบียบ และมาตรการที่เข้มงวด และบังคับใช้อย่างจริงจัง อีกทั้งการจัดอบรมผู้ให้บริการต่างๆ เพื่อสร้างจิตสำนึกของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อุทยานแห่งชาติ สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ผู้ประกอบการภาคเอกชน

4) แนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อค้นพบของงานวิจัย พบว่าการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังประสบปัญหาหลายด้าน เช่น การขาดงบประมาณและเจ้าหน้าที่แนะนำนักท่องเที่ยว การเข้าออกแหล่งท่องเที่ยวไม่สะดวก ระบบสาธารณูปโภคยังไม่สมบูรณ์ บริการต่างๆ ไม่เพียงพอต่อความต้องการ เช่น ที่พักแรม เป็นต้น

แนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วยแนวทางย่อย ดังนี้

4.1 การสนับสนุนงบประมาณและจำนวนเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติ

เนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ใช่หน้าที่หลักของอุทยานแห่งชาติ และอุทยานฯ มีข้อจำกัดด้านการขาดงบประมาณและจำนวนเจ้าหน้าที่ จึงส่งผลกระทบต่อพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติ ได้แก่ ขาดการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เช่น ห้องน้ำ และป้ายบอกทาง ขาดเจ้าหน้าที่ในการดูแลและรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว และปัญหางบประมาณที่ไม่แน่นอนยังส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานในภาพรวมของอุทยานแห่งชาติด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอีกด้วย ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในทุกระดับควรได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อจัดทำแผนการจัดงบประมาณสนับสนุนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้เพียงพอและต่อเนื่อง แต่แนวคิดของการพัฒนาในระยะยาว ควรพยายามลดการลงทุนของภาครัฐ และส่งเสริมกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อภาคเอกชน และเปิดโอกาสให้เอกชนมาลงทุนด้วยการกำกับดูแลอย่างเป็นธรรม

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดและอำเภอ องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล

4.2 การพัฒนาและปรับปรุงที่พักภายในอุทยานแห่งชาติ

ที่พักแรมในอุทยานแห่งชาติทางบกส่วนใหญ่ไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว และขาดการบำรุงรักษาหรือปรับปรุงให้น่าพักแรม เช่น อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติเขาสก เป็นต้น แต่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ไม่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้ามาพักค้างในอุทยานแห่งชาติจำนวนมาก เนื่องจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวอาจส่งผลกระทบต่อสัตว์ป่าและธรรมชาติในเขตพื้นที่อุทยานฯ จึงเปิดโอกาสให้เอกชนสร้างที่พักหรือรีสอร์ทบริเวณใกล้เคียงโดยรอบเขตอุทยานฯ หรือบริเวณถนนทางเข้าอุทยานฯ เพื่อช่วยรองรับนักท่องเที่ยวได้ แต่อุทยานแห่งชาติทางทะเลบางแห่ง เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ หมู่เกาะสิมิลัน มีบ้านพักที่เสื่อมโทรมและขาดการบำรุงรักษา และมีเพียงเตียงสำหรับบริการนักท่องเที่ยวเท่านั้น ปัญหาเรื่องที่พักจึงเป็นปัญหาที่ต้องเร่งปรับปรุงโดยด่วน ดังนั้น บริบทของอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งจึงแตกต่างกันตามปัจจัยเอื้อที่แตกต่างกัน และการแก้ไขปัญหาจึงควรพิจารณาถึงรายละเอียดซึ่งต้องดูบริบทและความต้องการของแต่ละอุทยานฯ เป็นสำคัญจึงจะทำให้แก้ไขปัญหาได้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การพิจารณาให้สัมปทานแก่ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการจัดสร้างที่พักบนเกาะจึงเป็นทางเลือกที่ควรพิจารณาอย่างรอบคอบโดยการวางแผนและการควบคุมที่ดี เพื่อให้สามารถให้บริการได้เช่นเดียวกับในต่างประเทศ

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อุทยานแห่งชาติ จังหวัด และอำเภอ ผู้ประกอบการภาคเอกชน

4.3 การพัฒนาและปรับปรุงการเดินทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสาธารณูปโภค

อุทยานแห่งชาติบางแห่ง มีแหล่งท่องเที่ยวที่ห่างไกลจากถนนเส้นทางสายหลัก ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าถึงได้ลำบาก ไม่สะดวก หรือจำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในการเดินทาง อีกทั้งไม่มีบริการรถประจำทางในการเข้าออก เช่น อุทยานแห่งชาติกุยบุรี นอกจากนี้อุทยานแห่งชาติหลายแห่งขาดป้ายบอกทางที่ชัดเจน ขาดป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และขาดป้ายสื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขาดสัญญาณอินเทอร์เน็ต และบางอุทยานฯ เช่น อุทยานแห่งชาติเขาสกขาดน้ำปะปา ไฟฟ้า เป็นต้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกันในการพัฒนาและปรับปรุงทางเข้าออกและสาธารณูปโภคในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะเป็นเรื่องที่ต้องใช้งบประมาณและกำลังคนที่มีความเชี่ยวชาญ

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: กรมทางหลวง กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จังหวัดและอำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการภาคเอกชน

5) แนวทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติและชุมชนใกล้เคียงนับเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีคุณค่ายิ่ง แต่อุทยานแห่งชาติหลายแห่งขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง หรือขาดข้อมูลการเดินทางท่องเที่ยวที่ชัดเจน เพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวค้นหาข้อมูลเพื่อเดินทางมาท่องเที่ยวได้สะดวก ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ หน่วยงานสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวควรดำเนินการส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านสื่อต่างๆ ในหลายช่องทาง เช่น แผ่นพับ วารสาร เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ QR Code อีกทั้งการนำผู้ประกอบการภายนอกไปดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่หรือทำ FAM trip

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดและอำเภอ องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล

แนวทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วยแนวทางย่อย ดังนี้

5.1 การสร้างกิจกรรมและมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีจุดขายหลักคือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่วนใหญ่มีขอบเขตแค่เพียงการเดินชมและถ่ายภาพ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงควรสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวต่อเนื่องให้นักท่องเที่ยวเกิดความเพลิดเพลินและได้รับความรู้ไปพร้อมกัน และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวนานขึ้น เช่น การจัดค่ายเยาวชนให้นักเรียนนักศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กิจกรรมดูสัตว์ป่า ชมพระอาทิตย์ อีกทั้ง การปรับปรุงเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และการสร้างกิจกรรม DIY (Do-it-yourself) เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำของฝาก ของที่ระลึกหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น อุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีการปลูกสับปะรดของชาวบ้านรอบอุทยานฯ อาจสร้างกิจกรรมและมูลค่าเพิ่มในแปลงสับปะรดด้วยการเล่าเรื่องความเป็นมาของสับปะรดลูกแรกในประเทศไทย การให้นักท่องเที่ยวทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น กิจกรรมให้นักท่องเที่ยวตัดลูกสับปะรด การทำสับปะรดกวน การปรุงอาหารด้วยสับปะรด เป็นต้น

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อุทยานแห่งชาติ สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ผู้ประกอบการภาคเอกชน

5.2 การส่งเสริมให้มีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวในช่วงที่ไม่ใช่ฤดูกาลท่องเที่ยว

เพื่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวให้ท่องเที่ยวตลอดปีและนอกฤดูกาล กรมอุทยานฯ ได้ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในฤดูฝนและวันธรรมดามากขึ้น อาทิ การจัดส่วนลดราคา 50 เปอร์เซ็นต์สำหรับค่าเข้าอุทยานแห่งชาติในช่วงวันธรรมดา นอกจากนี้อาจพิจารณาจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ค่ายเยาวชน การประกวดหรือการแข่งขันที่เกี่ยวกับการให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ กำหนดให้กลุ่มศึกษาดูงานมาในวันธรรมดา เป็นต้น

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อุทยานแห่งชาติ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

5.3 การสร้างเครือข่ายในรูปแบบโครงการความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน

เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน รวมถึงชุมชน ควรมีการจัดการในรูปแบบโครงการความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน (Public-Private Partnership: PPP) เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้เสีย มีโอกาสเข้ามาดำเนินการร่วมกัน โดยมีเจ้าภาพหลัก คือ กรมอุทยานแห่งชาติ อีกทั้งยังควรเปิดโอกาสในการสร้างการเรียนรู้แก่ทุกฝ่ายทั้งหัวหน้าและเจ้าหน้าที่อุทยาน ประชาชนเจ้าของท้องถิ่น และบริษัทนำเที่ยวเอกชนที่นำนักท่องเที่ยวเข้ามาให้ประโยชน์ในพื้นที่ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการทำงานในรูปแบบประชารัฐ

หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อุทยานแห่งชาติ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงมหาดไทย บริษัทนำเที่ยวเอกชน

3.2 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแบบประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว

จากการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยโดยผู้มีส่วนได้เสีย โดยใช้แบบประเมินของกรมการท่องเที่ยว พบว่าผู้ทำแบบสอบถามพบปัญหาในการประเมินบางประการ ดังนี้

1) เกณฑ์ในการประเมินใช้การให้คะแนนแบบ scale (5-1) และสลับกับการให้คะแนนแบบ (0,1) ทำให้ผู้ประเมินเกิดความสับสน จึงควรพิจารณาปรับให้มีความสอดคล้องกัน

2) ดัชนีบางข้อเป็นลักษณะดัชนีรวมหลายเรื่องทำให้ผู้ทำแบบประเมินเกิดความสับสนในการให้คะแนน และประเมินได้ยากเนื่องจากในดัชนีเดียวกันบางเรื่องดีและบางเรื่องยังไม่ดี ตัวอย่าง 3.1 ด้านศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น (1) มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ (2) มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีอัธยาศัยดี และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ (3) สื่อมีความน่าสนใจและเป็นข้อมูลปัจจุบัน (4) ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ คำถามเหล่านี้ควรแยกประเด็นออกจากกัน เพราะดัชนีแต่ละข้อมีมากกว่าหนึ่งประเด็นทำให้ผู้ทำแบบประเมินเกิดความสับสนในการให้คะแนน และทำให้ผลการประเมินอาจไม่ถูกต้องในบางเรื่อง เป็นต้น

3) การพิจารณาการให้ค่าน้ำหนัก 2 ในด้านที่ 4 การมีส่วนร่วมของชุมชน อาจเกิดจากความสำคัญของด้านนี้ที่มีค่าน้ำหนักมากกว่าด้านอื่นหรือการทำให้คะแนนรวมของด้านนี้เป็น 20 คะแนน หากเกิดจากกรณีหลัง ควรพิจารณาเพิ่มดัชนีของการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็น 4 ด้าน และให้ค่าน้ำหนักเท่ากับ 1 เช่นเดียวกับค่าน้ำหนักของด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อความยั่งยืนและด้านการให้ความรู้และจิตสำนึก จะทำให้ผลการประเมินมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

4) การกำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามค่าคะแนนที่กำหนด เช่น 81 คะแนนขึ้นไปคือระดับดีเยี่ยม 71-80 คะแนนคือระดับดีมาก เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในอุทยานแห่งชาติ ที่มีศักยภาพสูงและมีการจัดการที่ดี หากนำมาตรฐานเดียวกันมาใช้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนที่มีสิ่งดึงดูดด้านการท่องเที่ยว และแม้จะมีการจัดการด้านการท่องเที่ยวแล้ว แต่คงไม่สามารถประเมินจนได้ระดับดีมากหรือดีเยี่ยมได้ เนื่องจากการจัดการการท่องเที่ยวด้านต่างๆ ยังไม่สมบูรณ์ จึงควรพิจารณากำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพที่ใช้สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนแยกต่างหากจากระดับมาตรฐานที่กำหนด

3.3 ข้อเสนอแนะงานวิจัยเพื่อต่อยอด

งานวิจัยเรื่องการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยได้ข้อค้นพบและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบรรลุตามวัตถุประสงค์เรียบร้อยแล้ว ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรพิจารณาต่อยอดการวิจัยให้ขยายแนวคิดเชิงวิชาการไปสู่การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน เนื่องจากชุมชนยังต้องการความช่วยเหลือจากภาคีต่างๆ อีกมาก เช่น

(1) การประเมินและพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน เพื่อช่วยเหลือป่าชุมชนนอกพื้นที่อุทยานแห่งชาติให้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีมาตรฐาน

(2) การพัฒนาผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนให้มีจิตสำนึกของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและมีสมรรถนะในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว (2558) **การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว** กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
- กองอนุรักษ์ (ม.ป.ป.) **เอกสารแนะนำแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ** กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2556) **โครงการศึกษาศักยภาพและขนาดของตลาดนักท่องเที่ยวสุขภาพ กลุ่มกอล์ฟ กลุ่มการแต่งงานและฮันนีมูนและกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพมหานคร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2556) **โครงการสถานการณ์และโอกาสการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย** กรุงเทพมหานคร
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2546). **สรุปกิจกรรมปีท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- กรมการท่องเที่ยว. (2558). **อำนาจหน้าที่ของกรมการท่องเที่ยว**. ค้นคืนจาก <http://newdot2.samartmultimedia.com/subweb/details/5/299/391>
- กรมการท่องเที่ยว (2556) **สถิตินักท่องเที่ยวปี 2556**. ค้นคืนจาก <http://www.tourism.go.th/home/details/11/221/621>
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555) **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555 - 2559)**
- เจษฎา สุทธิอุดม และคณะ (2550). **รายงานการวิจัยเรื่องพฤติกรรมผู้บริโภคการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อย่างยั่งยืนของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ บนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- ดร.ชนิ เอมพันธุ์ และสุรเชษฐ์ เชษฐมาส. (2545). **สรุปประสบการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคกลาง. เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2545** กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- ประยูร ดาศรี (2557) **การสำรวจมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติ ปางสีดา จังหวัดสระแก้ว วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ 10 (2) หน้า 14-31.**
- ยศ สันตสมบัติ (ม.ป.ป.) **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมและศักยภาพในการจัดการทรัพยากรชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. โครงการความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย**, กรุงเทพฯ. หน้า 120
- รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาคภูมิ ภัควิภาส (2557) **แนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อการยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดเชียงใหม่ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติ ดอยอินทนนท์. วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน. 7(1) หน้า 44-55**

วิไลลักษณ์ น้อยพยัคฆ์ (2542) แนวโน้มและพยากรณ์การท่องเที่ยวโลก จุลสารการท่องเที่ยว, 18, 3 (ก.ค.-ก.ย. 2542)

วัฒนาพร สุฉายา (2545) แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา: **แหล่งท่องเที่ยวดอยตุง จังหวัดเชียงราย.** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศุภณีย์วิจัยป่าไม้ (2538) **โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศกรณีภาคใต้.** การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ. หน้า 98

สมชาย เดชะพรหมพันธุ์ และภัทราพร สร้อยทอง (2545) **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) **การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.** กรุงเทพฯ : ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ **รายงานผลการศึกษาของสำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** (2556) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบนเส้นทางสีเขียว กรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ

สำนักอุทยานแห่งชาติ (2558) **ความเป็นมาของอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย** ค้นคืนจาก <http://www.dnp.go.th/Content/nationalpark?contentId=1169>

สำนักอุทยานแห่งชาติ (2556) **สรุปรายงานสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติต่างๆปี 2556** ค้นคืนจาก http://www.dnp.go.th/NPRD/develop/data/stat56/ftthai_56.pdf

สำนักอุทยานแห่งชาติ. (2558). **ดอยอินทนนท์.** ค้นคืนจาก http://park.dnp.go.th/visitor/nationparkshow.php?PTA_CODE=1006

สำนักอุทยานแห่งชาติ. (2558). **เขาสก.** ค้นคืนจาก http://park.dnp.go.th/visitor/nationparkshow.php?PTA_CODE=1022

สำนักอุทยานแห่งชาติ (2558). **หน้าหลักสำนักอุทยานแห่งชาติ.** ค้นคืนจาก <http://park.dnp.go.th/visitor/indexnationpark.php>

สุรเชษฐ์ เชษฐมาส และประเสริฐ สอนสถาพรกุล (2558) **การประเมินขีดความสามารถรองรับได้ด้านการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ** เข้าถึงจาก <https://goo.gl/zLL2OS> 1 ธันวาคม 2558

อัศวิน แสงพิกุล (2554) **แนวทางปฏิบัติที่ดีสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในประเทศไทย**

อภิญา เลื่อนฉวี. (2547). **รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ศึกษาเฉพาะกรณีอุทยานแห่งชาติ.** มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

อภิรติ ช้วนตัน เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และชนิภา ชูสุข (2554) การประเมินศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน: กรณีศึกษาถ้ำภูผาเพชร และถ้ำเจ็ดคต ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 หน้า 47-74

Aswin Sangpikul (2010) Good Practices for Ecotourism Tour Operators for the Sustainable Tourism Development of Thailand. Bangkok: Dhurakij Pundit University

Beh, Adam and Bruyere, Brett L. (2007) 'Segmentation by visitor motivation in three Kenyan national reserves', **Tourism Management**, 28, 1464-1471.

Center on Ecotourism and Sustainable Development (2015) **A Simple User's Guide to Certification for Sustainable Tourism and Ecotourism**, CESD, Website:
www.ecotourismcesd.org

Diamantis, D. (2004) **Ecotourism: Management and Assessment**, London: Thomson.

Global Sustainable Tourism Council (2013) **Global Sustainable Tourism Council Criteria and Suggested Performance Indicators for Hotels and Tour Operators**. Website:
www.gstcouncil.org

Mehmetoglu, Mehmet (2007) 'Typologising nature-based tourists by activity—theoretical and practical implications', **Tourism Management**, 28, 651-660.

Sustainable Travel International (2010) **NTA Tour Operators Guide to Sustainable Tourism**, Sustainable Travel International. Washington, USA.

United Nations Environment Programme (2005) **Integrating Sustainability into Business: A Management Guide for Responsible Tour Operations**, UNEP, Paris, France.

Weaver, David (2007) **Sustainable Tourism: Theory and Practice**. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Wood, M. E., Norman, W., Frauman, E., & Toepper, L. (2010) **The Green Evaluation Program: Preliminary Results from a Pilot Ecotourism Monitoring Program for Nature Tour Operators**.

World Tourism Organization (UNWTO). (2002) **International Year of Ecotourism (2002)** Retrieved October 9, 2014, from Sustainable Development of Tourism. Website:
<http://sdt.unwto.org/content/international-year-ecotourism-2002-0>.

Ziffer, K.A. (1989) **Ecotourism: The Uneasy Alliance**. Washington, D.C. Conservation International and Ernest & Young.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก: ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
กิจกรรมที่ดำเนินการ และผลที่ได้รับ

ภาคผนวก ข: รายชื่ออุทยานแห่งชาติในประเทศไทย

ภาคผนวก ค: แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ภาคผนวก ง: แบบประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยว
ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ภาษาอังกฤษ)

ภาคผนวก จ: แบบประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยว
ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ภาคผนวก ฉ: รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

ภาคผนวก ช: รายนามผู้ร่วมประชุมกลุ่มย่อย

ภาคผนวก ซ: รายชื่อสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ร่วม
ประเมินตนเองมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยว
เชิงนิเวศ

ภาคผนวก ก: ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ กิจกรรมที่ดำเนินการ และผลที่ได้รับ

สัญญาเลขที่ RDG 5850077

โครงการย่อยที่ 1 “การพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย”

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ กิจกรรมที่ดำเนินการ และผลที่ได้รับ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
1. ศึกษาบริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย	ศึกษาความเป็นมา นโยบาย ปัญหาการพัฒนาและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย	ศึกษาความเป็นมา นโยบาย ปัญหาการพัฒนาและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย	ความเป็นมา นโยบาย ปัญหาการพัฒนาและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย
2. ประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย	ประเมินระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยในอุทยานแห่งชาติ 6 แห่ง	ประเมินระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยในอุทยานแห่งชาติ 6 แห่ง	ผลการประเมินระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยใน อุทยานแห่งชาติ 6 แห่ง
3. ประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย	ประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในบริเวณอุทยานแห่งชาติ 6 แห่ง และสมาชิกสมาคม TEATA	ประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในบริเวณอุทยานแห่งชาติ 6 แห่ง และสมาชิกสมาคม TEATA	ผลการประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในบริเวณอุทยานแห่งชาติ 6 แห่ง และสมาชิกสมาคม TEATA
4. เสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว	วิเคราะห์ข้อค้นพบเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว	วิเคราะห์ข้อค้นพบเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

ภาคผนวก ข: รายชื่ออุทยานแห่งชาติในประเทศไทย

รายชื่ออุทยานแห่งชาติในประเทศไทย

อุทยานแห่งชาติในประเทศไทย (สำนักอุทยานแห่งชาติ 2558) ประกอบด้วย

ภาคเหนือ

กำแพงเพชร - อุทยานแห่งชาติคลองลาน อุทยานแห่งชาติคลองวังเจ้า อุทยานแห่งชาติแม่วงก์
 เชียงราย - อุทยานแห่งชาติขุนแจ อุทยานแห่งชาติดอยหลวง อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ)
 เชียงใหม่ - อุทยานแห่งชาติขุนขาน อุทยานแห่งชาติดอยผ้าห่มปก อุทยานแห่งชาติดอยเวียงผา (เตรียมการ)
 อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ อุทยานแห่งชาติผาแดง อุทยานแห่งชาติแม่
 ตะไกร (เตรียมการ) อุทยานแห่งชาติแม่โล (เตรียมการ) อุทยานแห่งชาติแม่ว้าง อุทยานแห่งชาติศรีลานนา
 อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง อุทยานแห่งชาติออบขาน (เตรียมการ) อุทยานแห่งชาติออบหลวง
 ตาก - อุทยานแห่งชาติขุนพะวอ อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ (เตรียมการ)
 อุทยานแห่งชาติแม่เมย อุทยานแห่งชาติลานสาง
 น่าน - อุทยานแห่งชาติขุนน่าน อุทยานแห่งชาติขุนสถาน (เตรียมการ) อุทยานแห่งชาติดอยภูคา อุทยาน
 แห่งชาติถ้ำสะเกิน (เตรียมการ) อุทยานเขื่อนล้นทปฐวี (เตรียมการ) อุทยานแห่งชาติแม่จรม อุทยานแห่งชาติ
 ศรีน่าน
 พะเยา - อุทยานแห่งชาติดอยภูนาง อุทยานแห่งชาติภูซาง อุทยานแห่งชาติแม่ปืม
 พิษณุโลก - อุทยานแห่งชาติแก่งเจ็ดแคว (เตรียมการ) อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อุทยานเขื่อนน้ำตก
 ชาติตระการ อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า
 เพชรบูรณ์ - อุทยานแห่งชาติเขาค้อ อุทยานแห่งชาติตาดหมอก อุทยานเขื่อนน้ำหนาว
 แพร่ - อุทยานแห่งชาติดอยผาหลวง อุทยานแห่งชาติแม่ยม อุทยานแห่งชาติเวียงโกศัย
 แม่ฮ่องสอน - อุทยานแห่งชาติถ้ำปลา-น้ำตกผาเสื่อ อุทยานเขื่อนน้ำตกแม่สุรินทร์ อุทยานแห่งชาติแม่เงา
 (เตรียมการ) อุทยานแห่งชาติสาละวิน
 ลำปาง - อุทยานแห่งชาติแจ้ห่ม อุทยานแห่งชาติดอยจาง (เตรียมการ) อุทยานแห่งชาติถ้ำผาไท (เตรียมการ)
 อุทยานแห่งชาติแม่วะ
 ลำพูน - อุทยานแห่งชาติดอยขุนตาล อุทยานแห่งชาติแม่ปิง
 สุโขทัย อุทยานเขื่อนล้นทปฐวี อุทยานเขื่อนล้นทปฐวี
 อุตรดิตถ์ อุทยานเขื่อนล้นทปฐวี อุทยานเขื่อนล้นทปฐวี อุทยานเขื่อนล้นทปฐวี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขอนแก่น - อุทยานแห่งชาติน้ำพอง อุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน อุทยานแห่งชาติภูเวียง
ชัยภูมิ - อุทยานแห่งชาติตาบ่ตม อุทยานแห่งชาติไทรทอง อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา
นครพนม - อุทยานแห่งชาติภูสิงห์
นครราชสีมา - อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
บุรีรัมย์ - อุทยานแห่งชาติตาพระยา
มุกดาหาร - อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว
เลย - อุทยานแห่งชาติภูกระดึง อุทยานแห่งชาติภูเรือ อุทยานแห่งชาติภูสวนทราย
ศรีสะเกษ - อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร
สกลนคร - อุทยานแห่งชาติภูผายล อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก อุทยานแห่งชาติภูพาน
อุดรธานี - อุทยานเขื่อนลำยาง-น้ำโสม (เตรียมการ)
อุบลราชธานี - อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ อุทยานแห่งชาติผาแต้ม อุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย

ภาคตะวันออก

จันทบุรี อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ อุทยานแห่งชาติเขาสิบห้าชั้น อุทยานเขื่อนน้ำตกพลิ้ว
ตราด อุทยานเขื่อนน้ำตกคลองแก้ว อุทยานเขื่อนน้ำตกห้วยแก้ว
ปราจีนบุรี อุทยานเขื่อนน้ำตกทับลาน
ระยอง อุทยานเขื่อนน้ำตกเขาชะเมา-เขาวง อุทยานเขื่อนน้ำตกเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด
สระแก้ว อุทยานเขื่อนน้ำตกปางสีดา

ภาคกลาง

สระบุรี - อุทยานเขื่อนน้ำตกเจ็ดสาวน้อย (เตรียมการ) อุทยานเขื่อนน้ำตกสามหลั่น
สุพรรณบุรี - อุทยานเขื่อนน้ำตกพุเตย

ภาคตะวันตก

กาญจนบุรี อุทยานเขื่อนน้ำตกแหลม อุทยานเขื่อนน้ำตกเขื่อนศรีนครินทร์ อุทยานเขื่อนลำนครินทร์
อุทยานเขื่อนน้ำตกผาภูมิ อุทยานเขื่อนน้ำตกไทรโยค อุทยานเขื่อนน้ำตกคลองงู อุทยานเขื่อนน้ำตกเอราวัณ
ประจวบคีรีขันธ์ อุทยานเขื่อนน้ำตกกุยบุรี อุทยานเขื่อนน้ำตกสามร้อยยอด อุทยานเขื่อนน้ำตกห้วยยาง
อุทยานเขื่อนน้ำตกหวดวนกร
เพชรบุรี อุทยานเขื่อนน้ำตกแก่งกระจาน
ราชบุรี อุทยานเขื่อนน้ำตกเฉลิมพระเกียรติไทยประจัน

ภาคใต้

กระบี่ - อุทยานแห่งชาติเขาพนมเบญจา อุทยานแห่งชาติธารโบกขรณี อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี

ชุมพร - อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร

ตรัง - อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม

นครศรีธรรมราช - อุทยานแห่งชาติเขานัน อุทยานแห่งชาติเขาหลวง อุทยานเขื่อน้ำตกโยง อุทยานเขื่อน้ำตกสี่ขีด อุทยานแห่งชาติหาดขนอม-หมู่เกาะทะเลใต้ (เตรียมการ)

นราธิวาส - อุทยานเขื่อน้ำตกซีโป (เตรียมการ) อุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาตี อุทยานแห่งชาติอ่าวมะนาว-เขตน้หยง (เตรียมการ)

ปัตตานี - อุทยานเขื่อน้ำตกทรายขาว

พังงา - อุทยานแห่งชาติเขาลำปี-หาดท้ายเหมือง อุทยานแห่งชาติเขาลัก-ลำรู่ อุทยานแห่งชาติศรีพังงา อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสิมิลัน อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา

พัทลุง - อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า

ภูเก็ต - อุทยานแห่งชาติสิรินาถ

ยะลา - อุทยานแห่งชาติบางลาง

ระนอง - อุทยานเขื่อน้ำตกหงาว อุทยานเขื่อน้ำกรังบุรี อุทยานเขื่อน้ำเกาะระนอง อุทยานแห่งชาติแหลมสน

สงขลา - อุทยานเขื่อน้ำค้าง อุทยานเขื่อน้ำกาลาศรี (เตรียมการ)

สตูล - อุทยานเขื่อน้ำตรูเตา อุทยานเขื่อน้ำทะเลบัน อุทยานเขื่อน้ำเกาะเกตุรา

สุราษฎร์ธานี - อุทยานเขื่อน้ำแก่งกรุง อุทยานเขื่อน้ำเขาสก อุทยานเขื่อน้ำคลองพนม อุทยานเขื่อน้ำใต้ร่มเย็น อุทยานเขื่อน้ำธารเสด็จ-เกาะพะงัน (เตรียมการ) อุทยานเขื่อน้ำเกาะอ่างทอง

ภาคผนวก ค: แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โดย

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ร่วมกับ

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว

หน่วยงานผู้รับผิดชอบ/ผู้ดูแล

ที่อยู่

หมู่ที่.....บ้าน.....ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด.....

ที่ตั้งตามพิกัดทางภูมิศาสตร์

.....

ผู้ประเมิน (ชื่อ-นามสกุล)

(หน่วยงาน)

ประเมินเมื่อ วันที่ เดือน พ.ศ.

ส่วนที่ 1 ด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

- ☐ เป็นพื้นที่ธรรมชาติ หรือเป็นพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติที่มีวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง
- ☐ การใช้พื้นที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย

ส่วนที่ 2 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- ลักษณะการจัดการด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ธรรมชาติ

- ☐ เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว
- ☐ เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน

หมายเหตุ ในกรณีที่พื้นที่ธรรมชาติยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ให้ทำการประเมิน

เฉพาะองค์ประกอบด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.1 จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ

หมายเหตุ แหล่งธรรมชาติที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีสิ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมได้เป็นอย่างดี และจุดดึงดูดดังกล่าวต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สร้างความภาคภูมิใจ ความหวงแหน และจิตสำนึกในการที่จะรักษาสິงนั้นให้คงอยู่ตลอดไป เช่น การมีสัตว์หรือพืชที่มีลักษณะโดดเด่น หายาก ใกล้สูญพันธุ์ เป็นต้น

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติไม่มี สัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทใดที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว	0	2	
• แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐาน เป็นประเภทที่สามารถพบได้ทั่วไปในประเทศไทย	1	2	
• แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานที่พบได้ในแหล่งธรรมชาติบางแห่งในประเทศไทย	2	2	
• แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือ ธรณีสัณฐานประเภทที่พบน้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสที่จะพบเห็นมีน้อย	3	2	
• แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบน้อยแห่งในประเทศไทย และโอกาสที่จะพบเห็นมีปานกลาง	4	2	
• แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบน้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสที่จะพบเห็นมีมาก และ นักท่องเที่ยวมีความประสงค์ที่จะไปชมสิ่งดังกล่าว	5	2	
คะแนน			

1.2 ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ

หมายเหตุ แหล่งธรรมชาติควรที่จะคงสภาพความเป็นธรรมชาติคงเดิมไว้ได้มากที่สุด และมีการรบกวนโดยมนุษย์น้อยที่สุด แหล่งธรรมชาติที่ถูกบุกรุกหรือทำลายโดยมนุษย์จนไม่เหลือสภาพเดิมจะทำให้การเรียนรู้ระบบนิเวศและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ลดลงไปด้วย

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติดั้งเดิมถูกทำลายไปหมด และมีสิ่งก่อสร้างต่างๆ ของมนุษย์ เข้ามาแทนที่	0	2	
• แหล่งธรรมชาติเดิมถูกทำลายเป็นส่วนใหญ่ คงเหลือเพียงบางจุดเล็กๆ ที่ยังคงสภาพธรรมชาติเดิม	1	2	
• แหล่งธรรมชาติเดิมถูกทำลายเป็นส่วนใหญ่ แต่มีบางจุดที่มีขนาดพื้นที่มากพอ และยังคงสภาพธรรมชาติเดิม	2	2	
• แหล่งธรรมชาติคงสภาพเดิมในระดับปานกลาง โดยกึ่งหนึ่งของพื้นที่มีการถูกรบกวนหรือดัดแปลงจากการกระทำของมนุษย์	3	2	
• แหล่งธรรมชาติคงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวน โดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย	4	2	
• แหล่งธรรมชาติคงสภาพเดิมและไม่ถูกรบกวนโดยมนุษย์	5	2	
คะแนน			

1.3 ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ หมายเหตุ ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นจะมีส่วนสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ซึ่งชุมชนควรมีลักษณะเป็นชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในแหล่งธรรมชาติ และยังคงรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมไว้ได้ เช่น ชุมชนผีตองเหลือง หรือชุมชนชาวเขาเผ่าเล็กๆ หรือแหล่งธรรมชาตินั้นอาจมีหลักฐานชัดเจน ที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานและการเป็นแหล่งวัฒนธรรมในอดีต เช่น ภาพเขียนฝาผนังถ้ำหรือบริเวณหน้าผา เป็นต้น			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติไม่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนและไม่มีหลักฐานการค้นพบการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์	0	2	
• แหล่งธรรมชาติไม่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน แต่พื้นที่ส่วนหนึ่งของแหล่งธรรมชาติเคยมีประวัติการตั้งถิ่นฐานหรือใช้ประโยชน์โดยชุมชนในอดีต	1	2	
• แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบน้อย	2	2	
• แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนในระดับปานกลาง โดยชุมชนใช้ทรัพยากรส่วนหนึ่งจากธรรมชาติและส่วนหนึ่งจากภายนอก	3	2	
• แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างมาก โดยที่ ชุมชนยังใช้ทรัพยากรจากภายนอกอยู่บ้าง แต่อยู่ในระดับน้อย	4	2	
• แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนอย่างเห็นได้ชัด โดยชุมชนมีวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติในบริเวณนั้นเป็นหลักอาจเป็นชุมชนที่อยู่มาดั้งเดิมในพื้นที่ หรือมีหลักฐานการตั้งถิ่นฐาน และเป็นแหล่งวัฒนธรรมในอดีต	5	2	
คะแนน			
1.4 ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว หมายเหตุ โดยจะพิจารณาจากโอกาสที่จะเกิดอันตรายจากตัวพื้นที่เองในบริเวณเส้นทางท่องเที่ยว เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ น้ำป่า ดินถล่ม หน้าผาสูงชัน กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย และปัจจัยภายนอก เช่น ภัยจากโจรผู้ร้าย โรคระบาดอื่นๆ เป็นต้น			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตรายบ่อยตลอดปี	0	2	
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตรายในบางฤดูกาลหรือเพียงบางช่วงของปี	1	2	
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้งต่อปี	2	2	
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 3 ปี	3	2	
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี	4	2	
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี หรือนานกว่า	5	2	
คะแนน			
คะแนนรวม			

2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

2.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว

หมายเหตุ การพิจารณาจะต้องประกอบด้วยด้านต่างๆ ดังนี้

- ก. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย
- ข. การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล
- ค. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• ไม่มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค	0	1	
• มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค น้อยมากและไม่เป็นระบบ	1	1	
• มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค น้อยและไม่เป็นระบบ มีการวางระบบไว้บ้าง แต่การปฏิบัติมีข้อบกพร่องสูง	2	1	
• มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานอย่างน้อย 1 ข้อ	3	1	
• มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 2 ข้อ	4	1	
• มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานครบ 3 ข้อ	5	1	
คะแนน			

2.2 การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว

หมายเหตุ การประเมินในดัชนีนี้จะพิจารณาจากการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• จำนวนบุคลากรด้านบริการมีเพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่	0, 1	1	
• มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยว และระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	0, 1	1	
• มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาล ที่เหมาะสมและกลมกลืนกับสภาพพื้นที่	0, 1	1	
• มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกสุขลักษณะ มีการจัดเก็บ และกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	0, 1	1	
• มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบ และใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	0, 1	1	
คะแนน			

2.3 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว			
หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยา เช่น พื้นที่ที่ผู้นกอยู่ในระยะสืบพันธุ์ กำลังสร้างรัง วางไข่	0, 1	1	
• กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ	0, 1	1	
• มีการศึกษา วิจัย สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และนำข้อมูลมาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ	0, 1	1	
• มีการศึกษา วิจัย เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น	0, 1	1	
• กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	0, 1	1	
คะแนน			
2.4 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อื่นเนื่องมาจากการท่องเที่ยว			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• ไม่มีแผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่	0	1	
• มีแผนการดำเนินงาน	1	1	
• มีแผนการดำเนินงาน และมีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน	2	1	
• มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน และมีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ	3	1	
• มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว	4	1	
• มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ มีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว และมีการปฏิบัติด้านการติดตามการประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี	5	1	
คะแนน			
คะแนนรวม			

3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก			
3.1 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	0, 1	1	
• มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่ นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	0, 1	1	
• มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีอัธยาศัยดี และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษ	0, 1	1	
• สื่อมีความน่าสนใจ และเป็นข้อมูลปัจจุบัน	0, 1	1	
• ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	0, 1	1	
คะแนน			
3.2 มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน	0, 1	1	
• มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะ ในแหล่งธรรมชาติ	0, 1	1	
• จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท	0, 1	1	
• มีการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ	0, 1	1	
• มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่	0, 1	1	
คะแนน			
3.3 มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม	0, 1	1	
• มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	0, 1	1	
• มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ฯลฯ เป็นครั้งคราว	0, 1	1	

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ	0, 1	1	
• มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	0, 1	1	
คะแนน			
3.4 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน <u>หมายเหตุ</u> บุคลากรที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวควรที่จะมีความรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ ซึ่งอาจได้รับความรู้มาจากประสบการณ์ การบอกเล่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การฝึกอบรม หรือการศึกษาในระดับปริญญา ด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือด้านที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้บุคลากรให้บริการด้านความรู้ควรที่จะสื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• ไม่มีบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและการอนุรักษ์ให้ความรู้	0	1	
• มีบุคลากรที่มีความรู้บ้าง ในเรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ และการบอกเล่า	1	1	
• มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ โดยการเรียนรู้จากการศึกษาและค้นคว้าด้วยตนเองจากเอกสารที่เชื่อถือได้	2	1	
• มีบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมความรู้ด้านระบบนิเวศ และการอนุรักษ์	3	1	
• มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง	4	1	
• มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือด้านที่เกี่ยวข้อง และสามารถสื่อสาร และให้ความรู้โดยใช้ภาษาอังกฤษได้	5	1	
คะแนน			
คะแนนรวม			

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
4.1 ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
• มีตัวแทนของชุมชนในการวางแผนหรือบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	0, 1	2	
• การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ท่องเที่ยว	0, 1	2	
• ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น	0, 1	2	0
• กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น	0, 1	2	2
• มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	0, 1	2	0
คะแนน			
4.2 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
• ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง	0, 1	2	2
• ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว	0, 1	2	2
• ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานโดยบริษัทนำเที่ยวหรือเจ้าของพื้นที่	0, 1	2	0
• ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์	0, 1	2	0
• ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง	0, 1	2	0
คะแนน			
คะแนนรวม			
คะแนนรวมทั้งหมด			

ภาคผนวก ง: แบบประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ภาษาอังกฤษ)

Sustainable Thai Tour Operator Standard
Based on Global Sustainable Tourism Criteria (GSTC)
The Thai Ecotourism and Adventure Travel Association (TEATA)

Name T/O		Position of Assessor					
Address							
Tel		Email					
I. Please tick ✓ according to your Level of the T/O Standard. <i>Scale 1= Very Low 2= Low 3= Average 4=High 5= Very High</i>							
1. Sustainable and Effective Service and		N/	1	2	3	4	5
1.1 The tour operator has a sustainable tourism policy.							
1.2 The tour operator complies with the ethics of TEATA.							
1.3 The tour operator has a customer satisfaction and loyalty management system.							
1.4 The tour operator is implementing a process which encourages employee involvement at all levels in order to drive its organization towards sustainability.							
1.5 The tour operator conducts human resource development within the framework of sustainable tourism, e.g. by organizing training for employees to develop their understanding of sustainable tourism, with fair, systematic monitoring and							
1.6 Tour operator staff have the capacity to entertain guests in ways which are appropriate according to the tour content , the situation and the types of tourists.							
1.7 The tour operator must hold a legal, valid tour operating license.							
1.8 Information provided to tourists must be honest and accurate and the tour operator must not promise anything which it cannot deliver in reality.							
1.9 The tour operator uses trained eco tourist guides as much as possible, and supports its tourist guides to receive training and be up to standard.							
1.10 The tour operator prioritizes safety of customers and staff (minimum of insurance and first aid training).							
1.11 The tour operator selects environmentally friendly furniture and other materials for the office.							
1.12 The tour operator selects partners in local supply chains who comply with the law and operate according to sustainable tourism standards and ethics.							
1.13 The tour operator undertakes ongoing development of tourism products and services together with commitment to the continual improvement of its in-depth knowledge.							

1. Sustainable and Effective Service and	N/A	1	2	3	4	5
1.14 The tour operator knows about customer protection legislation relevant to each customer group.						
1.15 The tour operator has a policy to operate a strong business with effective marketing strategies.						
1.16 Guests are informed about economy, society, nature, culture and environment of the host community.						
1.17 Guests are orientated about the company's Code of Conduct /Do's and Don'ts.						
1.18 The number of tourists are managed and controlled according to carrying capacity of the area.						
1.19 The tour operator raises awareness about cultural and environmental conservation among employees.						
1.20 The tour operator builds disciplined punctuality.						
Sub Total						
2. Maximum benefits for society and economy of local communities	N/A	1	2	3	4	5
2.1 The tour operator has in-depth knowledge about the economic and social structures of local communities where it operates.						
2.2 The tour operator provides opportunities for community members to get involved in tourism management in the community, in order to distribute income fairly.						
2.3 The tour operator organizes tourism activities which create benefits for the local community such as cultural exchange or cultural						
2.4 The tour operator supports the development of a code of conduct or ethics for tourists to ensure they behave in an appropriate way.						
2.5 The tour operator employs local staff where opportunities exist.						
2.6 The tour operator buys environmentally friendly local products and services, e.g. restaurants, souvenirs, raw materials, local activities.						
2.7 The tour operator has a policy to support Fair Trade.						
2.8 The tour operator complies with labour law, e.g. laws for child labour and for migrant workers.						
2.9 The tour operator has implemented a policy in compliance with Thai Laws and International Agreement on Human, Child and Woman's Rights.						
2.10 The tour operator provides services and arranges infrastructure which does not create problems for nearby communities such as water, electricity, energy supplies.						
Sub total						

3. Maximum benefits for cultural heritage	N/A	1	2	3	4	5
3.1 The tour operator has accurate, broad, deep knowledge of the local cultural heritage in all dimensions.						
3.2 The tour operator follows guidelines / rules for conducting tourism in fragile cultural or historical sites.						
3.3 The tour operator has impressive cultural presentation and interpretation skills.						
3.4 The tour operator does not support antique trade.						
3.5 The tour operator supports the conservation of historic and archeological property, culture, wisdom and local beliefs.						
3.6 The tour operator uses elements of local artistic, architectural and cultural heritage in the business with respect to the intellectual property rights of local communities.						
3.7 The tour operator raises awareness among community members especially youth, which encourages them to love and protect their cultures.						
Sub total						
4. Maximum benefits for the environment	N/A	1	2	3	4	5
4.1 T/O procurement policies emphasize purchase of environmentally friendly products.						
4.2 The tour operator controls and reduces the use of products that are not bio –degradable.						
4.3 T/O measures are in place to reduce overall power and energy use and attempt to use alternative energy sources.						
4.4 The tour operator does not support activities affecting the biological diversity of wildlife, ecosystems and landscapes, such as the possession of restricted or protected wild animals.						
4.5 The tour operator supports community environmental protection initiatives, such as the usage of biodegradable goods, waste separation or collecting waste from water sources.						
4.6 The tour operator supports environmental awareness raising in the community, especially for youth.						
4.7 The tour operator promote commitment and discipline with regard to environmental issues.						
4.8 The tour operator chooses suppliers which operate according to environmental rules and do not waste resources.						
Sub Total						
Grand Total						

II. Please tick ✓ according to your Level of the T/O Advanced Standard. <i>Scale 1= Very Low 2= Low 3= Average 4= High 5= Very High</i>						
1. Sustainable and Effective Service and	N/A	1	2	3	4	5
1.1 The tour operator must define employment structures and staff responsibilities in its organization and prepare employee manuals for employees at all levels.						
1.2 The tour operator has policies to cooperate with its supply chains in order to improve the standard of products and services and bring them to a common						
2. Maximum benefits for society and economy of local communities	N/A	1	2	3	4	5
2.1 The tour operator initiates a project to return profits back to the community, such as scholarships and funds.						
3. Maximum benefits for cultural heritage	N/A	1	2	3	4	5
3.1 The tour operator uses media publicity and public relations to promote cultural heritage.						
4. Maximum benefits for the environment	N/A	1	2	3	4	5
4.1 T/O measures are in place to reduce water use and have effective waste water management and treatment.						
4.2 The tour operator produces as little waste as possible, and establishes a recycling policy and measures for waste						
4.3 The tour operator supports the use of natural energy to substitute unsustainable energy, such as pedaling a bike to produce electricity or producing gas from animal						
4.4 The tour operator supports the local community to have occupations and run projects that are						
4.5 The tour operator prepares an operations manual on environmental conservation and environmental damage reduction for all stakeholders.						
Grand Total						

Thank you very much for your helpfulness

ภาคผนวก จ: แบบประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แบบประเมินมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศ
ตามกรอบ Global Sustainable Tourism Criteria (GSTC)
และสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA)

ชื่อบริษัทนำเที่ยว		ตำแหน่งผู้ประเมิน					
ที่อยู่							
โทรศัพท์		Email					
I. กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ตามระดับมาตรฐานการดำเนินงานขององค์กร ระดับ 1= ต่ำมาก 2= ต่ำ 3= ปานกลาง 4=สูง 5= สูงมาก							
	1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5
1.1	1.2 องค์กรมีการดำเนินการตามระบบการจัดการด้านความยั่งยืนในระยะยาวซึ่งเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและขอบเขตธุรกิจ โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม คุณภาพ สุขอนามัย และความปลอดภัย						
	1.2 องค์กรมีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย						
	1.3 องค์กรมีระบบการจัดการเพื่อวัดความพึงพอใจและความภักดีของนักท่องเที่ยว						
	1.4 องค์กรมีกระบวนการที่ส่งเสริมให้พนักงานทุกระดับมีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กรสู่ความยั่งยืน						
	1.5 องค์กรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การอบรมพนักงานให้เข้าใจแนวคิดฯ การตรวจสอบและการวัดผลอย่างเป็นระบบและขอธรรม						
1.6	1.7 พนักงานในองค์กรมีความสามารถดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับประเภทของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยว						
	1.7 องค์กรมีการจัดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวที่ถูกต้องตามกฎหมาย						
	1.8 องค์กรให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นจริง และไม่สัญญาหรือให้สิ่งตอบแทนแก่นักท่องเที่ยวเกินกว่าที่องค์กรสามารถทำได้						
	1.9 องค์กรใช้มาตรการที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสนับสนุนให้มัคคุเทศก์ได้รับการอบรมเพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างมี						

1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5
1.10 องค์กรให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและพนักงาน (อย่างน้อยองค์กรมีการประกันภัยและอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น)						
1.11 องค์กรเลือกใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุอุปกรณ์ในสำนักงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม						
1.12 องค์กรเลือกพันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานภายในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตามกฎหมายและดำเนินการตามมาตรฐานและจรรยาบรรณ						
1.13 องค์กรดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวตามพันธะผูกพันของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง						
1.14 องค์กรรู้ระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน.						
1.15 องค์กรมีนโยบายในการประกอบธุรกิจด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ.						
1.16 นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เป็นเจ้าบ้าน						
1.17 องค์กรแจ้งนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจรรยาบรรณของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว						
1.18 องค์กรมีการกำหนดและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว						
1.19 องค์กรสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงาน						
1.20 องค์กรสร้างวินัยของการตรงต่อเวลา						
คะแนนรวม						
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5
2.1 องค์กรมีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว						
2.2 องค์กรเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม						
2.3 องค์กรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนและการแสดงทางวัฒนธรรม						

2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5
2.4 องค์กรสนับสนุนชุมชนให้พัฒนาและกำหนดกฎระเบียบ จรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อปฏิบัติตนให้เหมาะสมขณะเดินทางท่องเที่ยว						
2.5 องค์กรจ้างแรงงานในท้องถิ่นตามความสามารถทุกหน้าที่ที่เหมาะสม						
2.6 องค์กรซื้อ บริโภค และช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมขยายตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้ยั่งยืน เช่น ร้านอาหารของที่ระลึก วัตถุดิบ และกิจกรรมท้องถิ่น						
2.7 องค์กรมีนโยบายสนับสนุนการซื้อขายสินค้า และบริการในท้องถิ่นตามหลักการค้าอย่างเป็นธรรม						
2.8 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมาย เช่น กฎหมายแรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว						
2.9 องค์กรให้ความเคารพต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานในประเทศและระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายการจ้างงานที่เสมอภาคสำหรับผู้หญิงและชนกลุ่มน้อยต่อต้านการเอาเปรียบเชิงการค้าทั้งแรงงานเด็กและเพศพหุนิยม						
2.10 องค์กรให้บริการและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคที่ไม่ก่อปัญหาและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นและใกล้เคียง เช่น การใช้ทรัพยากรน้ำ ไฟฟ้า และพลังงาน						
คะแนนรวม						
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5
3.1 องค์กรมีความรู้ที่ถูกต้องและลึกซึ้งเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในทุกมิติ						
3.2 องค์กรปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายคุ้มครองแหล่งวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างเคร่งครัดในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง						
3.3 องค์กรมีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจและมีการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ						
3.4 องค์กรไม่สนับสนุนการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์						

3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5
3.5 องค์กรสนับสนุนช่วยเหลือ คุ่มครอง และอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น						
3.6 องค์กรมีการนำองค์ประกอบด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานด้วยความเคารพต่อสิทธิภูมิปัญญาของชุมชนในท้องถิ่น						
3.7 องค์กรสร้างความตระหนักรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรักและหวงแหนวัฒนธรรม						
คะแนนรวม						
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5
4.1 องค์กรมีนโยบายจัดซื้อ จัดจ้าง ที่เน้นการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม						
4.2 องค์กรควบคุมและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ						
4.3 องค์กรกำหนดมาตรการที่ลดปริมาณการใช้ไฟฟ้าและพลังงาน และส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน						
4.4 องค์กรไม่สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และภูมิทัศน์ เช่น ไม่จับ ไม่กักขัง ไม่บริโภค ไม่จัดแสดง ไม่ซื้อขาย และไม่แลกเปลี่ยนสัตว์ป่า						
4.5 องค์กรสนับสนุนริเริ่มโครงการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ในธรรมชาติ การคัดแยกขยะ และการเก็บขยะจากแหล่งน้ำทางธรรมชาติ						
4.6 องค์กรสนับสนุนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเยาวชน						
4.7 องค์กรส่งเสริมการให้คำมั่นและวินัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม						
4.8 องค์กรเลือกซัพพลายเออร์ที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า						
คะแนนรวม						
คะแนนรวมทั้งสิ้น						

กรุณาคำต่อในส่วนที่ II

II. กรุณาคำเครื่องหมาย ✓ ตามระดับมาตรฐานการดำเนินงานขั้นสูงขององค์กร						
ระดับ 1= ต่ำมาก 2= ต่ำ 3= ปานกลาง 4=สูง 5= สูงมาก						
1. การจัดการองค์กรด้านความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ	ไม่มี	1	2	3	4	5
1.1 องค์กรมีการออกแบบโครงสร้างองค์กรและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงาน และจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับพนักงาน ทุกระดับ						
1.2 องค์กรมีนโยบายในการให้ความร่วมมือกับธุรกิจในช่วงโซ่อุปทานเพื่อพัฒนามาตรฐานของผลิตภัณฑ์และบริการ และยกระดับให้ได้มาตรฐานเดียวกัน						
2. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5
2.1 องค์กรริเริ่มโครงการคืนกำไรสู่ชุมชน เช่น การให้ทุนการศึกษา และการสร้างกองทุนพัฒนาชุมชน						
3. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5
3.1 องค์กรใช้สื่อสาธารณะและประชาสัมพันธ์เพื่อการส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น						
4. การสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ไม่มี	1	2	3	4	5
4.1 องค์กรกำหนดมาตรการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและมีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยสู่ธรรมชาติ						
4.2 องค์กรดำเนินงานและมีนโยบายการใช้จ่ายโดยไม่ก่อขยะและของเสียทั้งเป็นปริมาณมาก						
4.3 องค์กรสนับสนุนการให้พลังงานธรรมชาติเพื่อทดแทนพลังงานที่ใช้หมดไป เช่น การปั่นจักรยานเพื่อสร้างพลังงานไฟฟ้า หรือการผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์						
4.4 องค์กรสนับสนุนการสร้างอาชีพและจัดทำโครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน						
4.5 องค์กรจัดทำคู่มือการดำเนินงานสำหรับผู้มีส่วนได้เสียเพื่ออนุรักษ์และลดการทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน						
คะแนนรวม						
คะแนนรวมทั้งสิ้น						

ขอขอบคุณในความร่วมมืตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ฉ: รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนาม	ที่ทำงาน
1. คุณรัตนาวลัย ชันติจันตาไชย	นักพัฒนาการท่องเที่ยว สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยวและกีฬา
2. คุณยุวดี นิรัตน์ตระกูล	ผู้อำนวยการกองวิจัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
3. คุณอนุพันธ์ ภูพุกัก	ผู้อำนวยการส่วนจัดการการท่องเที่ยว สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
4. คุณสุภาภรณ์ ปราชนุอำไพ	กรรมการผู้จัดการบริษัท Royal Silk Holidays จำกัด กรุงเทพมหานคร
5. คุณศุภฤกษ์ ศุรางกูร	กรรมการผู้จัดการ บริษัท หนุ่มสาวทัวร์ จำกัด กรุงเทพมหานคร
6. ดร. ชูวิทย์ มิตรชอบ	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
7. คุณนุชสรา เทียนไชย	หัวหน้างานมาตรฐานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
8. คุณวุฒิพงษ์ ดงคำฟู	ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่
9. คุณฐานันดร ตั้งสงบ	เจ้าหน้าที่งานนันทนาการและสื่อความหมาย อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่
10. คุณพงษ์ศักดิ์ วนาลัยนิเวศน์	ผู้จัดการบ้านพัก ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แม่กลางหลวง วิสาหกิจชุมชนกลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมู่บ้านแม่กลางหลวง จังหวัดเชียงใหม่
11. ศาสตราจารย์ ดร. มนัส สุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
12. คุณวิสูตร บัวชุม	ผู้อำนวยการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเชียงใหม่
13. คุณจักรพงษ์ สิทธิหล่อ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่
14. คุณครรชิต ศรีนพวรรณ	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
15. คุณรุ่งทิพย์ บุกขุนทด	ผู้อำนวยการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครราชสีมา
16. คุณอักษร แสนใหม่	ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครราชสีมา
17. คุณวิจิตร บุญชู	รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเขาใหญ่ปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เจ้าของยุคทัวร์ & ออกาไนเซอร์ จังหวัดนครราชสีมา

รายนาม	ที่ทำงาน
18. คุณไพโรจน์ สุคนธสาคร	ปลัดเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
19. คุณอำนาจ ดวงตา	ผู้จัดการ บริษัทเขาใหญ่ การ์เด็น ลอดจ์ จำกัด จังหวัดนครราชสีมา
20. คุณวัชรီ ปรัชญานุสรณ์	ชมรมการศึกษาเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
21. คุณอรรถพล บัวนวล	ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาสก นักวิชาการป่าไม้ปฏิบัติการ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
22. คุณไพโรจน์ เพชรมณี	รองนายกเทศมนตรีเทศบาลบ้านเขี้ยวหลาน หมู่บ้านเขี้ยวหลาน ตำบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
23. คุณกิตติ มิลาเลียง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน กลุ่มงานส่งเสริมการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุราษฎร์ธานี
24. คุณประภาส อินทนปสาร์ณ	ผู้อำนวยการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุราษฎร์ธานี
25. คุณธีรยุทธ แต่งนวล	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองศก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
26. คุณสมเชาว์ โกศล	นายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพอำเภอสุราษฎร์ธานี และกรรมการผู้จัดการ Khaosok Cabana Resort และบริษัท South Jungle Eco Tour จำกัด
27. คุณกฤษณะ รักษ์กะเปา	นายกสมาคมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเขาสก และเจ้าของเอฟเวอร์กรีนเฮาส์
28. คุณบุบผาทิพย์ มณีรัตน์	Operation Manager บริษัทสุราษฎร์อินเตอร์ทัวร์ จำกัด จังหวัดสุราษฎร์ธานี
29. คุณบุญทัน บุญชูดำ	ประธานกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านถ้ำผิง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
30. คุณมรกต จันทรไทย	ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ จังหวัดพังงา
31. คุณธีรวัฒน์ พูลสวัสดิ์	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดพังงา
32. คุณสุวรรณา มีเพียร	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคุระ จังหวัดพังงา
33. คุณวีระ สุคันธรส	ประธานชุมชนหมู่บ้านชัยพัฒนา กาชาดไทย บ้านทุ่งรัก จังหวัดพังงา

รายนาม	ที่ทำงาน
34. คุณพรจันทร์ ศรีฟ้า	กรรมการผู้จัดการ บริษัทกระบะบุรี กรีนวิว จำกัด จังหวัดพังงา
35. คุณชนิตา เลิศกุลลธน	กรรมการสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดพังงา กรรมการผู้จัดการ Khaolak Orchid Beach Resort
36. คุณเบญจรงค์ แก้วจำปา	ผู้จัดการบริษัท Green View Tour Surin Island จำกัด
37. คุณศรียา รัตนภูมิ	Quality Control Manager บริษัท Love Andaman จำกัด
38. รองศาสตราจารย์มนัส ชัยสวัสดิ์	คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต
39. คุณอัครวิทย์ เทพาสิต	ผู้อำนวยการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเพชรบุรี
40. คุณกมล นวลใย	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
41. คุณประพันธ์ จิตติเทศ	หัวหน้าเขตจัดการอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานที่ 2 หัวหน้าชุดสื่อ ความหมายธรรมชาติ จังหวัดเพชรบุรี
42. สิบเอกโรมรัน รัชมี	หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งกระจาน จังหวัด เพชรบุรี
43. คุณยงยุทธ์ ร่มโพธิ์	ประธานกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านพุเฒ่า โครงการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์บ้านต้นแบบของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
44. คุณพัชรศรี สมบัติทวีพูน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงานกระทรวง ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี
45. คุณเกียรติศักดิ์ กล่อมสกุล	กรรมการผู้จัดการ บริษัท Kob Trekking จำกัด จังหวัดเพชรบุรี
46. คุณสายัณต์ สิทธิโชคธรรม	ผู้จัดการ สวนเพชรริเวอร์วิว รีสอร์ท จังหวัดเพชรบุรี
47. คุณกาญจนาพันธ์ คำแหง	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
48. คุณประมวลวิทย์ พฤษชนะ	ผู้ช่วยท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำนักงานการ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
49. คุณสรียา บุญมาก	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานประจวบคีรีขันธ์
50. คุณอารีย์ คงมัน	ประธานชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี
51. คุณลิษา อึ้งแห่ง	นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว หัวหิน/ชะอำ
52. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนภฤต สังข์เฉย	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตเพชรบุรี
53. คุณเผ่าพิพัทธ์ เจริญพักตร์	Chief Opreation Offer บริษัทสาริกา แทรเวล จำกัด ประจวบคีรีขันธ์

ภาคผนวก ข: รายนามผู้ร่วมประชุมกลุ่มย่อย

รายนามผู้ร่วมประชุมกลุ่มย่อยเรื่องมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
วันพฤหัสบดีที่ 17 กันยายน 2558 เวลา 13.30 น. ณ ห้องประชุม สถานีเกษตรหลวงเชียงใหม่

รายนาม	ตำแหน่ง	ที่ทำงาน
1. คุณจิระเดช บุญมาก	ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ	อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
2. คุณฐานันดร ตั้งสงบ	เจ้าหน้าที่งานนันทนาการและสื่อ ความหมาย	อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
3. คุณสมเพชร กรรณิกา	เจ้าของกิจการ	แพรวพลอย
4. คุณสมศักดิ์ ศิริภูมิทอง	เจ้าของกิจการ	ศิริมายา
5. คุณนิทัศน์ ภูผาอารณ์	เจ้าของกิจการ	แม่กาห้วยฮิลล์
6. คุณกาตี พนาชีวิน	เจ้าของกิจการ	แม่กาห้วยวิว
7. คุณจาลูก อนุรักษ์พินัย	เจ้าของกิจการ	โฮมสเตย์แม่กาห้วย
8. คุณสุริยา พงษ์สถิตบรร	เจ้าของกิจการ	อังกาพรอเรสทีว
9. คุณโกมินทร์ เทิดไพรพนา วัลย์	ประธานกรรมการโครงการ	ดอยช้างงา
10. คุณจักรพงษ์ สิทธิหล่อ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ปฏิบัติการ	สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด เชียงใหม่
11. คุณสุรินทร์ เชื้อนขัน	นักพัฒนาการท่องเที่ยว	องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง
12. คุณปยุต ชัยเลื่อน	ผู้ใหญ่บ้าน	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านกองแหะ
13. คุณปัญญา แก้ว ตะดิดา	ประธาน	การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านปางไคร้ กลุ่มอนุรักษ์กล้วยไม้ป่า
14. คุณสำราญ ติภาวัง	เจ้าหน้าที่	การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านปางไคร้ กลุ่มอนุรักษ์กล้วยไม้ป่า
15. คุณเศกสิทธิ์ ปกรสิทธิ์	ประธาน	กลุ่มการท่องเที่ยวบ้านแม่สาใหม่ (ศูนย์ การเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านชนเผ่าม้ง)
16. คุณคำจัน หรรษาพนาไพร	กรรมการ	ศูนย์ท่องเที่ยวแม่กลางหลวง
17. ดร. มนัส สุวรรณ	ศาสตราจารย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

รายนามผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเรื่องมาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศ
วันศุกร์ที่ 18 กันยายน 2558 เวลา 13.30 น. ณ ห้องประชุมโรงแรมฮอติเดย์ การ์เด็น เชียงใหม่

รายนาม	ตำแหน่ง	ที่ทำงาน
1. คุณวรรณวี ละเอียด	มัคคุเทศก์	เพื่อนท่องเที่ยว
2. คุณธิรดา เขียวแหลม	มัคคุเทศก์	ไกด์อิสระ
3. คุณชนวิทย์ ยูธิ	มัคคุเทศก์	ไกด์อิสระ
4. คุณณมน ถิตย์วิลาศ	เจ้าหน้าที่การตลาด	Cliff Top Adventures Tour
5. คุณอัมพิกา มาสนอง	เจ้าหน้าที่การตลาด	Flying Squirrels
6. คุณสายสุณี เตชา	ผู้จัดการการตลาด	Skyline Adventure
7. คุณกรรณิกา วงศ์สุข	ผู้จัดการท่องเที่ยว	Swan Travel
8. คุณวิภาพร สุขชัย	เจ้าหน้าที่การตลาด	Water Runner Bobby's
9. คุณวรรณมน สุวรรณคำ	เจ้าหน้าที่การตลาด	แก่งกีดรีเวอร์ไซด์

รายนามผู้ร่วมประชุมกลุ่มย่อยเรื่องมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วันพุธที่ 7 ตุลาคม 2558 เวลา 13.30 น.

ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลบ้านเขี้ยวหลาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

รายนาม	ตำแหน่ง	ที่ทำงาน
1. คุณบุญทัน บุญชูคำ	ประธานกลุ่ม	ชุมชนบ้านถ้ำผิง
2. คุณสุริยา คงชนะ	กรรมการกลุ่ม	ชุมชนบ้านถ้ำผิง
3. คุณณฤมล ผลจันทร์	นักวิชาการเกษตร	อุทยานแห่งชาติคลองพนม
4. คุณบุศรา แต่งนวล	นักวิชาการเผยแพร่	อุทยานแห่งชาติคลองพนม
5. คุณอโณทัย ศรีรักษา	นักวิชาการสิ่งแวดล้อม	อุทยานแห่งชาติคลองพนม
6. คุณวิจิต จิตรสม	ประธานกลุ่ม	กลุ่มท่องเที่ยวบ้านยวนสาว
7. คุณเอกชัย จารุพันธ์	นักวิชาการประชาสัมพันธ์	องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี
8. คุณธราวุฒิ วิชัยดิษฐ์	ผู้ช่วยนักวิชาการประชาสัมพันธ์	องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี
9. คุณจำรูญ จุลพฤษ	รองนายกเทศมนตรี	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเขี้ยวหลาน
10. คุณไพโรจน์ เพชรเมณี	รองนายกเทศมนตรี	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเขี้ยวหลาน
11. คุณรัตน์ศรี วิเชียร	ประธานชุมชน	ชุมชนลุ่มน้ำคลองยัน
12. คุณจิรวรรณ วิเชียร	เจ้าหน้าที่	ชุมชนลุ่มน้ำคลองยัน
13. คุณสุเมฆ กองตัน	เจ้าหน้าที่	ชุมชนลุ่มน้ำคลองยัน
14. คุณขจรศักดิ์ ยางทอง	หัวหน้า	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองแสง
15. คุณอรณพ บัณวล	ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยาน	อุทยานแห่งชาติเขาสก
16. คุณวรารุณ แสงทอง	ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยาน	อุทยานแห่งชาติเขาสก
17. คุณฤทธิรงค์ ฤทธิกุล	ประธาน	ชุมชนบ้านเขาเทพพิทักษ์
18. คุณศักดิ์ชัย ปิ่นเพชร	ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายพัฒนาการเรียนรู้	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
19. คุณสุทธิพรรณ ชิตินทร	อาจารย์ประจำหลักสูตร อุตสาหกรรมท่องเที่ยว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
20. คุณเพ็ญวิไล แก้วเพชร	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
21. คุณนันทวิช ปาละ คเชนทร์	เลขานุการ นายก อบต.	องค์การบริหารส่วนตำบลกะเปา

รายนามผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเรื่องมาตรฐานผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
วันพฤหัสบดีที่ 8 ตุลาคม 2558 เวลา 13.30 น. ณ เขาสกคาบาน่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี

รายนาม	ตำแหน่ง	ที่ทำงาน
1. คุณสมเชาว์ โสกล	เจ้าของกิจการ	เขาสกคาบาน่ารีสอร์ท
2. คุณนิชากร เสนา	ผู้จัดการ	เฮดควอเตอร์ทัวร์ ทัวร์
3. คุณสุกัญญา เกื้อศิริ	เจ้าหน้าที่แผนกต้อนรับ	เขาสก จังเกิ้ล ฮัท
4. คุณรัตนา ปานประดิษฐ์	เจ้าของกิจการ	เขาสกไอซ์แลนด์รีสอร์ทแอนด์สปา
5. คุณชโนวรรณ จันทอยู่	เจ้าของกิจการ	เขาสกเรนฟอเรสรีสอร์ท
6. คุณกฤษณะ รักษกะเปา	เจ้าของกิจการ	เขาสกเอฟเวอร์กรีนเฮาส์
7. คุณอำนาจ เกษะ	เจ้าของกิจการ	บ้านช้างเขาสก
8. คุณถาวร ศกศรี	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล	องค์การบริหารส่วนตำบลคลองศก
9. คุณทวี นาคประดิษฐ์	เจ้าของกิจการ	กรีนเมาเทนวิวบังกะโล

รายนามผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเรื่องมาตรฐานผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศ
วันอังคารที่ 3 พฤศจิกายน 2558 เวลา 13.30 น. ณ สวนเพชรรีสอร์ท จังหวัดเพชรบุรี

รายนาม	ตำแหน่ง	ที่ทำงาน
1. คุณเกียรติศักดิ์ กล่อมสกุล	หุ้นส่วนผู้จัดการ	ห้างหุ้นส่วนจำกัด กบเพชรคิง
2. คุณวีระ รวยรุ่ง	เจ้าหน้าที่ฝ่ายกิจกรรม	กลุ่มตุนกเพชรบุรี
3. คุณประสงค์ โกมุก	เจ้าหน้าที่	ห้างหุ้นส่วนจำกัดบินพุทราเวลแอนด์เซอร์วิส
4. คุณอนันตชัย แจ่มเหตุ	เจ้าหน้าที่	กลุ่มกะตอยรัก(ษ์) หัวหิน
5. คุณสายัณต์ สิทธิโชคธรรม	ประธานชมรม	ชมรมธุรกิจท่องเที่ยวแ่งกระจานลุ่มน้ำเพชรบุรี
6. คุณจรัญ ขาวนุ่น	เจ้าหน้าที่	ชมรมท่องเที่ยวแ่งกระจาน
7. คุณบุญเลิศ เต็มคอน	เลขานุการ	โฮมสเตย์เชิงอนุรักษ์บ้านถ้ำเสือ

รายนามผู้ร่วมประชุมกลุ่มย่อยเรื่องมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
วันศุกร์ที่ 6 พฤศจิกายน 2558 เวลา 09.30 น. ณ ศูนย์วิทยพัฒนา มสธ. เพชรบุรี

รายนาม	ตำแหน่ง	ที่ทำงาน
1. คุณจิรัชศักดิ์ เพิ่มสิน	นักวิชาการสิ่งแวดล้อม	โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. คุณสมศักดิ์ กริธาธร	เจ้าพนักงานป่าไม้ชำนาญงาน	วนอุทยานปราณบุรี
3. คุณยงยุทธ์ รมโพธิ์	ประธาน	กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านพุเข็ม
4. คุณสำเนียง เอี่ยมทอง	เจ้าหน้าที่	กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านพุเข็ม
5. คุณนันทนา สถานสุข	เจ้าหน้าที่ธุรการ	สวนป่าเพื่อการท่องเที่ยว
6. คุณมธุรส ปราบไพบรี	อาจารย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
7. คุณยุพิน อุ่นแก้ว	อาจารย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
8. คุณวิรัช อธิรัตนปัญญา	หัวหน้างานส่งเสริมและบริการ การศึกษา	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
9. คุณพัชรศรี สมบัติทวี พูน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ชำนาญการ	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา
10. คุณประพันธ์ จิตต์เทศ	หัวหน้าฝ่ายนันทนาการและ สื่อความหมาย	อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

รายนามผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเรื่องมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วันอังคารที่ 15 ธันวาคม 2558 เวลา 13.30 น.

ณ กองอำนวยการ โครงการหมู่บ้านชัชพัฒนา-กาชาดไทย (บ้านทุ่งรัก) จังหวัดพังงา

รายนาม	ตำแหน่ง	ที่ทำงาน
1. คุณมยุรี ตรีบำรุง	หัวหน้าฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว	องค์การบริหารส่วนจังหวัด พังงา
2. คุณจักรพันธ์ แซ่โจ้ว	เจ้าหน้าที่การเงิน	กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านทุ่งรักชัยพัฒนา
3. คุณวีระ สุคันธรส	ประธาน	กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านทุ่งรักชัยพัฒนา
4. คุณศุภรัตน์ แซ่โจ้ว	กรรมการ	กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านทุ่งรักชัยพัฒนา
5. คุณสุริยา แซ่โจ้ว	กรรมการ	กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านทุ่งรักชัยพัฒนา
6. คุณวีระชาติ บัวตุม	ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว	องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะพระทอง
7. คุณธีรรัตน์ พูลสวัสดิ์	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยว	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา
8. คุณทิพย์สุดา ทองทา	ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ	อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์
9. คุณสุวรรณา มีเพียร	นายก	องค์การบริหารส่วนตำบลกระบี่
10. คุณพุทธรักษา แสงสว่าง	ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว	องค์การบริหารส่วนตำบลกระบี่
11. คุณมนัส ชัยสวัสดิ์	รองศาสตราจารย์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต

รายนามผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเรื่องมาตรฐานผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศ
วันพุธที่ 16 ธันวาคม 2558 เวลา 13.30 น. ณ กระบุรีกรีนวิว รีสอร์ท จังหวัดพังงา

รายนาม	ตำแหน่ง	ที่ทำงาน
1. คุณชนาวุฒิ มีนวล	ผู้จัดการ	โดมอนด์ คอร์ธ ทัวร์
2. คุณจตุพร ช่างเหล็ก	ผู้จัดการ	บจก. เม็ดทรายทัวร์
3. คุณ Helen Macnee	เจ้าของกิจการ	Blue Guru
4. คุณสมชัย ยวนยี่	เจ้าของกิจการ	กะบ่างทัวร์
5. คุณณัฏยา เสกธีระ	พนักงาน	Golden Buddha Beach Resort
6. คุณอัครัง ชมภูศรี	กรรมการ	อันดามันดิสคอปเวอรีส์
7. คุณเบญจรงค์ แก้วจำปา	ผู้จัดการ	กรีนวิวทัวร์
8. คุณนพดล ฤทธา	หัวหน้าแผนก	ซาปี่น่า ทัวร์
9. คุณจันทิมา จงไกรจักรี	พนักงาน	ซาปี่น่า ทัวร์
10. คุณชวัลลักษณ์ ทวีกิจ	ผู้ช่วย	ทอม แอนด์ แอม ทัวร์
11. คุณสายจิตต์ คงแก้ว	พนักงาน	กระบุรีกรีนวิวรีสอร์ท
12. คุณปจรรย์ ศรีฟ้า	ผู้ช่วยผู้จัดการ	กระบุรีกรีนวิวรีสอร์ท
13. คุณแรงใจ โชคคณา พิทักษ์	รองเลขาธิการ	หอการค้าจังหวัดพังงา
14. คุณวิทยา วงศ์วิเชียรกุล	รองเลขาธิการ	หอการค้าภาคใต้
15. คุณวัชร พรมพันธุ์	ผู้ก่อตั้ง	I Travel Right Co., Ltd.
16. คุณพนิตนันท์ วัฒนประ สิทธิ์	กรรมการ	Phuket ATV Tour Co., Ltd.

รายนามผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเรื่องมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
วันพฤหัสบดีที่ 4 กุมภาพันธ์ 2559 เวลา 13.30 น. ณ เทศบาลตำบลหุสรี จังหวัดนครราชสีมา

รายนาม	ตำแหน่ง	ที่ทำงาน
1. คุณรุ่งทิพย์ บุกขุนทด	ผู้อำนวยการ	สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นครราชสีมา
2. คุณภาวนา ประจิตต์	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นครราชสีมา
3. คุณกฤษฎิ์ชัย สุขมั่งชา	สารวัตรกำนัน	ที่ทำการอำเภอปากช่อง
4. คุณสุภาพร ล้ำวรรณวงศ์	อาจารย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
5. คุณวินัย ชันทีท้าว	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 17	ที่ทำการตำบลหุสรี
6. คุณอักษร แสนใหม่	ท่องเที่ยวและกีฬา	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครราชสีมา
7. คุณชนิดา แสนโคตร	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยว	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครราชสีมา
8. คุณชญาดา สงวนทรัพย์	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยว	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครราชสีมา
9. คุณไพโรจน์ สุคนธสาคร	ปลัดเทศบาล	ที่ทำการตำบลหุสรี
10. คุณณัฐพงศ์ บรรเทิง	นักวิชาการป่าไม้	อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
11. คุณนิธิศ สกุลพุทธิศา	ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการท่องเที่ยว	องค์การบริหารส่วนตำบลชนงพระ

รายนามผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเรื่องมาตรฐานผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศ
วันศุกร์ที่ 5 กุมภาพันธ์ 2559 เวลา 13.30 น. ณ ปันธาราเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

รายนาม	ตำแหน่ง	ที่ทำงาน
1. คุณบัลลังก์ กล่ำรัมย์	ผู้จัดการ	บริษัทเอเซียนทริปปำกัด
2. คุณสตัยา คร้าวอน	ผู้จัดการ	Vincento
3. คุณวิจิตร บุญชู	ผู้จัดการ	ยุคลทัวร์
4. คุณเฉลิม ชูไธสง	ผู้จัดการ	Korat Kayak Club
5. คุณภณ จันทร์ทอง	ผู้จัดการ	ปันธาราเขาใหญ่
6. คุณศิริพร ด่วงนิล	มัคคุเทศก์	มัคคุเทศก์จังหวัดบุรีรัมย์
7. คุณเสาวภาคย์ ไชรัมย์	มัคคุเทศก์	ชมรมมัคคุเทศก์บุรีรัมย์
8. คุณปณิตา คริสทอปเปอร์ เช็น	มัคคุเทศก์	ชมรมมัคคุเทศก์บุรีรัมย์
9. คุณวัชรีย์ ปรัชญานุสรณ์	ประธานชมรม	ชมรมการศึกษาเพื่อการท่องเที่ยว ยั่งยืน
10. คุณวิษณุ ชุปลา	ประธาน	กลุ่มรักษ์ลำตะคองวนาลี รีสอร์ท เขา ใหญ่
11. คุณศิริพร จันทรสมบูรณ์	กรรมการผู้จัดการ	บริษัทลีลาวลัย รีสอร์ท จำกัด
12. คุณอุทัยพงษ์ รักษาทรัพย์	มัคคุเทศก์	มัคคุเทศก์อิสระ
13. คุณณัฐนันท์ ลิ้มโสภิต พรรณ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3	ที่ทำการอำเภออ่าวลึก
14. คุณธัญธรณ์ เลิศวัฒน์ ภิญโญ	กรรมการผู้จัดการ	จอมทองบุรี
15. คุณสืบสาย จินดา	เจ้าของกิจการ	จอมทองเซนเตอร์
16. คุณนพดล ณ ราชสีมา	กรรมการ	วิสาหกิจชุมชนเคหะเกษตร
17. คุณจิรศักดิ์ ณ ราชสีมา	กรรมการทั่วไป	เจ้าคุณทัวร์

รายนามผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเรื่องมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
วันอังคารที่ 5 เมษายน 2559 เวลา 13.30 น. ณ องค์การบริหารส่วนตำบลหาดขาม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

รายนาม	ตำแหน่ง	ที่ทำงาน
1. คุณประมวณวิทย์ พุศชนะ	รักษาการในตำแหน่งท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. คุณวิภาดา พวงคำ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. คุณรุจิรา สีแสง	เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
4. คุณวริษา มุกดำ	นักศึกษาฝึกงาน	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
5. คุณบุญล่อง ไหมพูล	ประธาน	กลุ่มเลี้ยงแพะบ้านรวมไทย
6. คุณยุทนา อรรถนพเพชร	ประธาน	ชมรมอนุรักษ์กระทิงป่ากุยบุรี
7. คุณจิรติ มอทิพย์	เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่	อุทยานแห่งชาติกุยบุรี
8. คุณธนศิษฐ์ พิบูลย์วัฒนากร	รองประธานชมรม	ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี
9. คุณวรวิทย์ เกศมี	รองประธานชมรม	ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี
10. คุณสมร สังข์ทอง	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น	ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี
11. คุณนิติพัฒน์ แน่นแคว้น	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7	ที่ทำการตำบลหาดขาม
12. คุณประจักษ์ สายบัวเขียว	ประธาน	ชมรมปกป้องผืนป่ากุยบุรี
13. คุณชาตรี จันทร์วีระชัย	นายอำเภอกุยบุรี	ที่ทำการอำเภอกุยบุรี
14. คุณบุปผาชาติ บุญเมา	ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน	องค์การบริหารส่วนตำบลหาดขาม
15. คุณธนภฤต สังข์เฉย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	มหาวิทยาลัยศิลปากร

รายนามผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเรื่องมาตรฐานผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศ
วันพฤหัสบดีที่ 7 เมษายน 2559 เวลา 09.30 น. ณ โรงแรมหัวหินกอล์ฟวิลล่า จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

รายนาม	ตำแหน่ง	ที่ทำงาน
1. คุณโกศลย์ พูลถิ่น	มัคคุเทศก์	Health and Travel
2. คุณภัสสุภา หมวกขุนทด	มัคคุเทศก์	Hua-Hin Adventure
3. คุณอรุช หอยมูข	มัคคุเทศก์	Tuk Tours Hua Hin
4. คุณเฝ้าพันธ์ เจริญพัฒน์	ผู้จัดการ	Sarika Travel
5. คุณธนัฐสุภา เตชะปัญญา	ผู้จัดการ	Hua-Hin Adventure Tour

รายนามคณะกรรมการสมาคมผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเพื่อประเมินมาตรฐานสมาชิก TEATA
วันจันทร์ที่ 18 เมษายน 2559 เวลา 13.30 น. ณ Hotel De Bangkok

รายนาม	ตำแหน่งในสมาคม	ตำแหน่ง	ที่ทำงาน
1. นางดวงกมล จันสุริยวงศ์	นายกสมาคม	ผู้จัดการทัวร์	ไวด์ ไทยแลนด์
2. นางสุภาภรณ์ ปราชญ์อำไพ	อุปนายก 2	กรรมการผู้จัดการ	รอยัลซิลค์ ฮอติเดย์
3. นางสาวกฤติกา ผิวเกลี้ยง	ปฎิคม	ผู้จัดการทั่วไป	ออเรียนทัล วอยาจ
4. นายวันชัย สุวัฒน์ศิริพล	นายทะเบียน	ผู้จัดการ	โนเบิล ทูธ ทราเวล
5. นางสาวชลี วรรณพฤษ	ผู้อำนวยการ	ผู้อำนวยการ	สมาคม TEATA
6. นางสาวสุมิตรา มัทธูรนนท์	ที่ปรึกษา	กรรมการผู้จัดการ	เพื่อนธรรมชาติ

ภาคผนวก ช: รายชื่อสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ร่วมประเมินตนเอง
มาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศ

1. บริษัท หนู่มสาวทัวร์ จำกัด
2. บริษัท ไวลด์ ไทยแลนด์ จำกัด
3. บริษัท เพื่อนธรรมชาติ จำกัด
4. บริษัท สุขชอบฟ้า จำกัด
5. บริษัท ริเวอร์แคว โพลทเทล จำกัด
6. บริษัท มนุษย์กบไทย จำกัด
7. บริษัท สี่เฒ่าเดินทาง จำกัด
8. บริษัท อาร์ เอส พี จัมโบ้ แทรเวล จำกัด
9. บริษัท โรยัลซิลค์ฮอติเคย์ จำกัด
10. บริษัท อินทราแม่โขง จำกัด
11. บริษัท ทีเคที อีโคทัวร์ จำกัด
12. บริษัท สาริกา ทราเวล จำกัด
13. บริษัท ลิตเติ้ล เวิลด์ จำกัด
14. บริษัท Tell Tale travel จำกัด
15. บริษัท Noble Truth Travel จำกัด
16. บริษัท อยู่ธยา โบ๊ทแอนด์ ทราเวล จำกัด
17. บริษัท อ้นดามัน ดิสคอฟเวอร์รี่ จำกัด
18. บริษัท ทัวร์เมิงไต จำกัด
19. ห้างหุ้นส่วนจำกัด กบเทร็คกิ้ง
20. บริษัท ภูนาคำ รีสอร์ท จำกัด
21. บริษัท อินเทรพิต ประเทศไทย จำกัด
22. บริษัท ออเรียนทัล วอยาจ จำกัด
23. บริษัท แกรนด์เซอร์เคิล คอร์ปอเรชั่น (ประเทศไทย) จำกัด
24. บริษัท นวพรรณ ฮอสพิทาลิตี้ จำกัด
25. บริษัท บัฟฟาโล ทัวร์ (ไทยแลนด์) จำกัด
26. บริษัท เอเชีย เอ็กซ์พลอเรอร์ ทราเวล แอนด์ ทัวร์ จำกัด
27. บริษัท ทริปปิเลเอ็น จำกัด
28. บริษัท ออดโต้ไซคลิ่ง จำกัด
29. บริษัท Serenatahotels จำกัด

30. บริษัท Sampran Riverside จำกัด
31. บริษัท Thailand Green Rides จำกัด